repetytorium

podręcznik do szkół ponadpodstawowych

Uwaga! Podręcznik wieloletni. Odpowiedzi do zadań z ikoną zapisuj w zeszycie.

POZIOM PODSTAWOWY I ROZSZERZONY

Marta Rosińska Lynda Edwards
with Monika Cichmińska

macmillan education

SPIS TREŚCI

	SŁOWNICTWO	SŁUCHANIE	CZYTANIE
UNIT 1 Człowiek	• Dane personalne 6 • Wygląd zewnętrzny • Cechy charakteru • Uczucia i emocje • Umiejętności i zainteresowania • Osobisty i społeczny system wartości • Autorytety • Poczucie tożsamości EXTENDED **CULTURE:** The Queen's Guards and Queen's Life Guards, UK **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 10 Wybór wielokrotny Poziom rozszerzony: 11 Dobieranie **CULTURE:** Individualist societies and collectivist societies	Poziom podstawowy: 12 Dobieranie Poziom rozszerzony: 13 Odpowiedzi na pytania
UNIT 2 Miejsce zamieszkania	• Dom i jego okolica 22 • Pomieszczenia i wyposażenie domu • Prace domowe • Wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania; przeprowadzka • Architektura EXTENDED **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 26 Dobieranie Poziom rozszerzony: 27 Wybór wielokrotny	Poziom podstawowy: 28 Wybór wielokrotny Poziom rozszerzony: 29 Dobieranie
UNIT 3 Edukacja	• Szkoła i jej pomieszczenia 38 • Przedmioty nauczania • Uczenie się i uczenie się przez całe życie • Przybory szkolne • Oceny szkolne i wymagania • Życie szkoły • Zajęcia pozalekcyjne • System oświaty **CULTURE:** The General Certificate of Secondary Education (GCSE) **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 42 Tekst z lukami (tabela) Poziom rozszerzony: 43 Zdania z lukami	Poziom podstawowy: 44 Dobieranie (zdań do luk) Poziom rozszerzony: 45 Uzupełnianie streszczenia (j. angielski) **CULTURE:** Canada's and the UK's educational systems
UNIT 4 Praca	• Zawody oraz związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy 54 • Praca dorywcza, • Wybór zawodu, poszukiwanie pracy, rynek pracy • Warunki pracy i zatrudnienia EXTENDED • Kariera zawodowa EXTENDED • Mobilność zawodowa **CULTURE:** Bondi Beach, Australia **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 58 Zdania z lukami Poziom rozszerzony: 59 Tekst z lukami (formularz) **CULTURE:** Savile Row, London, UK	Poziom podstawowy: 60 Dobieranie Poziom rozszerzony: 61 Dobieranie **CULTURE:** New Forest National Park, UK
UNIT 5 Życie prywatne	• Rodzina, znajomi i przyjaciele 70 • Czynności życia codziennego • Formy spędzania czasu wolnego • Święta i uroczystości • Styl życia, konflikty i problemy **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 74 Tekst z lukami Poziom rozszerzony: 75 Odpowiedzi na pytania	Poziom podstawowy: 76 Uzupełnianie streszczenia w języku angielskim Poziom rozszerzony: 77 Wybór wielokrotny Zdania z lukami
UNIT 6 Żywienie	• Artykuły spożywcze 86 • Posiłki i ich przygotowywanie • Nawyki żywieniowe i diety • Lokale gastronomiczne • Zaburzenia odżywiania EXTENDED **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 90 Odpowiedzi na pytania Poziom rozszerzony: 91 Dobieranie	Poziom podstawowy: 92 Zdania z lukami **CULTURE:** Cornish pasty Poziom rozszerzony: 93 Uzupełnianie streszczenia w języku angielskim
UNIT 7 Zakupy i usługi	• Rodzaje sklepów; Towary i ich cechy 102 • Sprzedawanie i kupowanie • Środki płatnicze • Promocja i reklama • Korzystanie z usług; Reklamacje • Finanse i Bankowość EXTENDED • Ubezpieczenia • Prawa konsumenta **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 106 Dobieranie **CULTURE:** Circular fashion Poziom rozszerzony: 107 Wybór wielokrotny	Poziom podstawowy: 108 Odpowiedzi na pytania **CULTURE:** Grafton Street, Dublin, Ireland Poziom rozszerzony: 109 Zdania z lukami **CULTURE:** Harrods, London, UK
UNIT 8 Podróżowanie i turystyka	• Środki transportu i korzystanie z nich 118 • Baza noclegowa • Wycieczki i zwiedzanie • Awarie i wypadki w podróży • Ruch uliczny • Bezpieczeństwo w podróży EXTENDED **CULTURE:** Cable car system, San Francisco, USA **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 122 Tekst z lukami (tabela) **CULTURE:** Malta Poziom rozszerzony: 123 Tekst z lukami **CULTURE:** Ecotourism	Poziom podstawowy: 124 Dobieranie (zdań do tekstów) Uzupełnianie streszczenia w języku angielskim Poziom rozszerzony: 125 Uzupełnianie streszczenia w języku polskim **CULTURE:** Orient Express **CULTURE:** *Murder on the Orient Express* by Agatha Christie
UNIT 9 Kultura	• Dziedziny kultury 134 • Twórcy i ich dzieła • Uczestnictwo w kulturze • Tradycje i zwyczaje • Media • Ochrona praw autorskich EXTENDED **Vocabulary Playout**	Poziom podstawowy: 138 Wybór wielokrotny Zdania z lukami **CULTURE:** Computer-Generated Imagery (CGI) Poziom rozszerzony: 139 Odpowiedzi na pytania **CULTURE:** The Academy Awards	Poziom podstawowy: 140 Wybór wielokrotny **CULTURE:** William Shakespeare Poziom rozszerzony: 141 Odpowiedzi na pytania Dobieranie

SPIS TREŚCI

MÓWIENIE		ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH		PISANIE	
Rozmowa z odgrywaniem roli	15	Poziom podstawowy: Wybór wielokrotny	16	Poziom podstawowy: Wpis na blogu	18
		Poziom rozszerzony: Wybór wielokrotny	17	Poziom rozszerzony: Artykuł	19
		Grammar Playout: Mówienie o teraźniejszości			
Rozmowa na podstawie ilustracji	31	Poziom podstawowy: Tłumaczenie fragmentów zdań	32	Poziom podstawowy: E-mail	34
		CULTURE: Neighbour Day, Australia and Europe		Poziom rozszerzony: List formalny	35
		Poziom rozszerzony: Tłumaczenie fragmentów zdań	33		
		Grammar Playout: Mówienie o przeszłości			
Rozmowa na podstawie materiału stymulującego	47	Poziom podstawowy: Sety leksykalne (dwa zdania)	48	Poziom podstawowy: Wpis na blogu	50
		Poziom rozszerzony: Sety leksykalne (trzy zdania)	49	Poziom rozszerzony: Rozprawka za i przeciw	51
		CULTURE: Inclusive education, USA			
		Grammar Playout Czasy perfect			
Rozmowa z odgrywaniem roli	63	Poziom podstawowy: Minidialogi (zadanie zamknięte)	64	Poziom podstawowy: Wpis na blogu	66
		Poziom rozszerzony: Tłumaczenie fragmentów zdań (zadanie otwarte)	65	Poziom rozszerzony: List formalny	67
		Grammar Playout: Mówienie o przyszłości			
Rozmowa na podstawie ilustracji	79	Poziom podstawowy: Transformacje zdań (zadanie zamknięte)	80	Poziom podstawowy: List prywatny	82
		CULTURE: Words English language owes to William Shakespeare		Poziom rozszerzony: Artykuł	83
		Poziom rozszerzony: Transformacje zdań	81		
		Grammar Playout: Czasowniki modalne			
Rozmowa na podstawie materiału stymulującego	95	Poziom podstawowy: Uzupełnianie luk w tekście jednym wyrazem	96	Poziom podstawowy: Wpis na forum	98
		Poziom rozszerzony: Uzupełnianie luk w tekście jednym wyrazem	97	Poziom rozszerzony: Rozprawka wyrażająca opinię	99
		Grammar Playout: Przedimki, rzeczowniki policzalne i niepoliczalne, określenia ilości			
Rozmowa z odgrywaniem roli	111	Poziom podstawowy: Słowotwórstwo	112	Poziom podstawowy: E-mail	114
		Poziom rozszerzony: Słowotwórstwo	113	Poziom rozszerzony: List formalny	115
		Grammar Playout: Strona bierna; Konstrukcja *have something done*			
Rozmowa na podstawie ilustracji	127	Poziom podstawowy: Transformacje zdań (zadanie otwarte)	128	Poziom podstawowy: Wpis na blogu	130
		Poziom rozszerzony: Transformacje zdań (zadanie otwarte)	129	Poziom rozszerzony: Artykuł	131
		Grammar Playout: Konstrukcje czasownikowe			
Rozmowa na podstawie materiału stymulującego	143	Poziom podstawowy: Wybór wielokrotny (zdania)	144	Poziom podstawowy: List prywatny	146
		Gramatykalizacja		Poziom rozszerzony: Rozprawka za i przeciw	147
		Poziom rozszerzony: Słowotwórstwo	145		
		Gramatykalizacja			
		Grammar Playout: Przymiotniki i przysłówki			

SPIS TREŚCI

	SŁOWNICTWO	SŁUCHANIE	CZYTANIE
UNIT 10 Sport	• Dyscypliny sportu 150 • Stroje i sprzęt sportowy; Obiekty sportowe • Imprezy sportowe • Uprawianie sportu • Pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu • Problemy współczesnego sportu EXTENDED Vocabulary Playout	Poziom podstawowy: 154 Tekst z lukami (tabela) Poziom rozszerzony: 155 Wybór wielokrotny Dobieranie	Poziom podstawowy: 156 Dobieranie (nagłówków do akapitów) Uzupełnianie streszczenia w języku polskim Poziom rozszerzony: 157 Dobieranie (zdań do luk) CULTURE: Football referee
UNIT 11 Zdrowie	• Tryb życia 166 • Samopoczucie • Części ciała • Choroby, ich objawy i leczenie • Choroby cywilizacyjne EXTENDED • Niepełnosprawność • Uzależnienia • Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach CULTURE: The International Day against Drug Abuse and Illicit Trafficking Vocabulary Playout	Poziom podstawowy: 170 Tekst z lukami (tabela) Odpowiedzi na pytania CULTURE: Digital detox Poziom rozszerzony: 171 Tekst z lukami (formularz) CULTURE: The National Health Service (NHS)	Poziom podstawowy: 172 Zdania z lukami Odpowiedzi na pytania Poziom rozszerzony: 173 Wybór wielokrotny Zdania z lukami
UNIT 12 Nauka i technika	• Dziedziny nauki i ludzie nauki 182 • Odkrycia naukowe i wynalazki • Korzystanie z urządzeń technicznych • Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych • Szanse i zagrożenia związane z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych • Korzyści i zagrożenia wynikające z postępu naukowo-technicznego EXTENDED Vocabulary Playout	Poziom podstawowy: 186 Zdania z lukami Poziom rozszerzony: 187 Tekst z lukami (formularz) Dobieranie	Poziom podstawowy: 188 Dobieranie (zdań do tekstów) Uzupełnianie streszczenia w języku polskim Poziom rozszerzony: 189 Dobieranie (zdań do akapitów)
UNIT 13 Świat przyrody	• Pogoda i klimat 198 • Rośliny i zwierzęta • Krajobraz • Zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego • Klęski żywiołowe • Katastrofy ekologiczne, Przestrzeń kosmiczna EXTENDED Vocabulary Playout	Poziom podstawowy: 202 Wybór wielokrotny Dobieranie CULTURE: The white stag Poziom rozszerzony: 203 Wybór wielokrotny CULTURE: Sir David Attenborough	Poziom podstawowy: 204 Wybór wielokrotny Poziom rozszerzony: 205 Wybór wielokrotny Zdania z lukami
UNIT 14 Państwo i społeczeństwo	• Wydarzenia i zjawiska społeczne, problemy współczesnego świata 214 • Urzędy i struktura państwa • Organizacje społeczne i międzynarodowe EXTENDED • Polityka • Gospodarka EXTENDED • Prawa człowieka • Religie • Ideologie Vocabulary Playout	Poziom podstawowy: 218 Tekst z lukami (tabela) CULTURE: The European Parliament Poziom rozszerzony: 219 Zdania z lukami Odpowiedzi na pytania CULTURE: Political system in the USA	Poziom podstawowy: 220 Dobieranie (zdań do luk) Uzupełnianie streszczenia w języku angielskim CULTURE: The Big Issue Poziom rozszerzony: 221 Uzupełnianie streszczenia w języku polskim

Rozmowa wstępna – przykładowe zestawy	230
Speaking Sets 01–14	231
Speaking Bank	245
Writing Bank	249
Grammar Reference	256
Use of English – Extra Practice	295
Fish for verbs	302
Audioscript	304
Irregular verbs	320

Grammar Reference		
Unit 1	Mówienie o teraźniejszości (present simple, present continuous)	256
Unit 2	Mówienie o przeszłości (past simple, past continuous, past perfect, past perfect continuous, *used to*)	258
Unit 3	Czasy perfect (present perfect simple, present perfect continuous, past perfect simple, past perfect continuous)	260
Unit 4	Mówienie o przyszłości (future simple, future continuous, *be going to*, present continuous, present simple, future perfect simple, future perfect continuous)	262

MÓWIENIE		ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH		PISANIE	
Rozmowa z odgrywaniem roli	159	Poziom podstawowy: Minidialogi (zadanie otwarte) Tłumaczenie fragmentów zdań (zadanie otwarte) Poziom rozszerzony: Słowotwórstwo Tłumaczenie fragmentów zdań (zadanie otwarte) **Grammar Playout:** Zdania warunkowe typu 0, I, II, III i mieszane **CULTURE:** The National Collegiate Athletic Association (NCAA)	160 161	Poziom podstawowy: Wpis na blogu Poziom rozszerzony: Artykuł	162 163
Rozmowa na podstawie ilustracji	175	Poziom podstawowy: Słowotwórstwo Transformacje zdań (zadanie otwarte) Poziom rozszerzony: Gramatykalizacja Transformacje zdań (zadanie otwarte) **Grammar Playout:** Mowa zależna; Pytania pośrednie	176 177	Poziom podstawowy: List prywatny Poziom rozszerzony: List formalny	178 179
Rozmowa na podstawie materiału stymulującego	191	Poziom podstawowy: Transformacje zdań (zadanie otwarte) Sety leksykalne Poziom rozszerzony: Sety leksykalne Transformacje zdań (zadanie otwarte) **Grammar Playout:** Wyrażanie życzeń i ubolewania	192 193	Poziom podstawowy: Wpis na forum Poziom rozszerzony: Rozprawka wyrażająca opinię	194 195
Rozmowa na podstawie ilustracji Rozmowa z odgrywaniem roli	207	Poziom podstawowy: Uzupełnianie luk w tekście jednym wyrazem Gramatykalizajca Poziom rozszerzony: Uzupełnianie luk w tekście jednym wyrazem Transformacje zdań (zadanie otwarte) **Grammar Playout:** Zdania podrzędnie złożone	208 209	Poziom podstawowy: List prywatny Poziom rozszerzony: Artykuł	210 211
Rozmowa na podstawie materiału stymulującego	223	Poziom podstawowy: Słowotwórstwo Tłumaczenie fragmentów zdań (zadanie otwarte) Poziom rozszerzony: Wybór wielokrotny (zdania) Gramatykalizacja **Grammar Playout:** Tryb łączący (*the subjunctive*); inwersja, konstrukcje w funkcji emfatycznej	224 225	Poziom podstawowy: E-mail Poziom rozszerzony: List formalny	226 227

Unit 5	Czasowniki modalne	264
Unit 6	Temat 1: Przedimki Temat 2: Rzeczowniki policzalne i niepoliczalne (*some, any, much, many, a lot of, too, enough, (a) few, (a) little*)	266 268
Unit 7	Temat 1: Strona bierna, konstrukcja *have something done* Temat 2: Liczebniki Temat 3: Pytania rozłączne (*question tags*)	270 273 273
Unit 8	Temat 1: Konstrukcje czasownikowe Temat 2: Przyimki	274 276
Unit 9	Temat 1: Przymiotniki i przysłówki (stopień równy, wyższy i najwyższy) Temat 2: Zaimki	278 280
Unit 10	Zdania warunkowe typu 0, I, II, III i mieszane	282
Unit 11	Mowa zależna, pytania pośrednie	284
Unit 12	Wyrażanie życzeń i ubolewania	288
Unit 13	Zdania podrzędnie złożone (zdania okolicznikowe, zdania przydawkowe)	289
Unit 14	Temat 1: Czasowniki frazowe (*phrasal verbs*) Temat 2: Tryb łączący (*the subjunctive*); inwersja, inne konstrukcje w funkcji emfatycznej	291 293

01 CZŁOWIEK

GET READY

How many words and phrases can you list in one minute for 1) appearance 2) features of character 3) feelings and emotions?

Dane personalne

1 **CD 1.01** **Complete the phone conversation with the correct words. The first letters have been given. Then listen and check.**

A: Hi Mark. Thanks for volunteering for the research project. I need a few more details, please. So, your full name is ...
B: No worries. My **(1) s**_____ is Clarke – that's with an 'e' at the end, my **(2) f**_____ name is Mark and my **(3) m**_____ name is Barry – that's with double 'r'.
A: Thanks – and next, **(4) g**_____?
B: Male, and before you ask, my **(5) m**_____ status is single. I'm not married, **(6) d**_____ or widowed.
A: Great. Your **(7) o**_____?
B: I'm a builder.
A: That's it! Thanks a lot, and we look forward to seeing you.

EXTENDED

2 **Complete the voicemail with the correct words.**

Hi Mark. Sorry to trouble you again, but there are just one or two more things the department needs. Firstly, could you confirm your country of **(1)** _____? I also have to fill in your next of **(2)** _____. It can be your mother, father, brother or sister. And finally, your **(3)** _____ origin, please. If you could let me have those details, I'd be grateful. Oh yes, and could you fill in the form on our website about your **(4)** _____ features, please?

Thank you.

Anna Reeves

Wygląd zewnętrzny

3 **Put the words into the correct columns.**

plump wrinkles good-looking freckles dyed ugly
tanned wavy plait tattoo obese straight
shoulder-length plain ginger scar spotty
pierced ears skinny handsome slim muscular
overweight curly pretty

hair	opinions about appearance	distinguishing features	build

4 **Work in pairs. Take turns to describe one of the people in the photos.**

5 COLLOCATIONS **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 My grandma has ***put / taken*** on some weight and she needs to buy new trousers.
2 Sheila can't ***colour / paint*** her nails on schooldays.
3 My dad is ***making / going*** grey, and he doesn't like it.
4 You should ***choose / go*** for darker colours because they look best on people with blonde hair.
5 My hair goes curly in the rain so I sometimes ***straighten / flatten*** it when it's dry.

6 **Find the words that are under the wrong heading and put them in the correct column. Then add two more words to each column.**

clothes	accessories	patterns and materials
jacket	bracelet	wool
blouse	scarf	waistcoat
skirt	handbag	cotton
linen	pyjamas	silk
suit	button	checked
hoodie	gloves	necklace
belt	ring	fur
underwear	denim	leather
tracksuit	tie	spotted
sweatshirt	earrings	striped
_____	_____	_____

7 **Discuss the questions with a partner.**

1 What clothes do you usually wear 1) on a winter walk in a forest 2) on the beach 3) at school 4) at home?
2 What item of clothing have you 1) bought recently 2) not worn much and will give away 3) often borrowed from a family member or friend?

EXTENDED

8 **Complete the notice with the correct words in the box. There is one extra word.**

late cheekbones goatee receding loose early parting piercing high spiky stocky brace

The police are still looking for a couple who robbed a bank early in the morning. The man has a (1) _____ build and (2) _____ red hair with a (3) _____ hairline. He has a small, red birthmark on his cheek. A distinguishing feature is his (4) _____ blue eyes. His female partner is in her (5) _____ thirties or (6) _____ forties. She is tall and very slim with thick dark hair that she wears (7) _____ or up in a ponytail. She has a centre (8) _____ and a long fringe that covers a (9) _____ forehead. She has dimples in her cheeks and high (10) _____. She also wears a dental (11) _____. Any information should be sent to ...

EXTENDED

9 **Unscramble the words to complete the advertisement.**

Not sure what to choose for a summer garden party: a **(1) SLERPASST** _____ top with a **(2) LAYC** _____ cardigan or a **(3) GOLNVELESDE** _____ V-neck jumper in this year's top royal blue? Our stylists will help you look fashionable on every occasion. For the guys who need smart business clothes, we can pick stylish shirts with varying **(4) LOCRAL** _____ sizes and styles of **(5) SUFCF** _____. For casual evenings at home – everything you need from **(6) GRINSESD** _____ gowns to fluffy **(7) PRESSPIL** _____. If you are looking for good quality designer **(8) LEWSIEL** _____ or an impressive **(9) BOWNLGAL** _____ for a special occasion, visit our website and ask our stylist for advice.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

10 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 Why are they wearing uniforms?
2 What type of formal clothes appeal to you? Why?
3 Tell us about the last time you wore formal clothes.

CULTURE

The Queen's Guards and Queen's Life Guards are the soldiers that guard the official royal residences in the United Kingdom.

Cechy charakteru

11 **Complete the sentences with the correct words in the box. Then write the negatives of the words using *un-*, *dis-*, *im-* and *in-*.**

honest tidy patient imaginative tolerant polite

1 Jake is very _____. He's the one with all the creative ideas when we're doing a project.
2 I'm quite _____, but my sister isn't. Her room is usually in a mess.
3 In today's world people have to be _____ and learn to accept different views and opinions.
4 You need to become more _____ and not expect things to happen immediately!
5 Kate was always taught to be _____ when she was a child and now she also rarely tells lies.
6 I think it's important to be _____ to waiters and shop assistants. Their jobs can sometimes be really difficult.

12 **Take turns to choose one of the adjectives below. Tell your partner something people with this feature of character usually do. Can they guess the adjective?**

unreliable narrow-minded sensitive outgoing careless unsociable selfish helpful

EXTENDED

13 **Match the comments with the adjectives in the box that describe the speakers. There is one extra adjective.**

straightforward cowardly sympathetic materialistic conceited humble eccentric

1 I'm so sorry to hear that you broke up with Danny. That's terrible news! _____
2 I'm quite direct. I usually say what I mean. _____
3 It's not a big thing. I was really just very lucky. _____
4 I just love buying new things – the more the better. _____
5 I think I'm definitely the best in our class. _____
6 There's no way I'm going to tell my mum that! She'd ground me! _____

Uczucia i emocje

14 **Complete the sentences with the correct words in the box.**

worried scared embarrassed bad mood stressed exhausted upset

1 I feel s___ r___ whenever I'm on my own in the house at night.
2 I'm e___ r___ a___ when I say something stupid in class.
3 I get x___ u___ d if I study too late at night.
4 I feel r___ i___ if I hear some bad news.
5 I get u___ s___ every time my little brother messes up my room.
6 I feel t___ e___ if I have too much homework to do.
7 I'm in a b___ oo___ if the weather's not very good.

EXTENDED

15 **Replace the underlined words with the adjectives in the box.**

stunned over the moon feeling blue frustrated worn out petrified

1 I was very tired _____ after the marathon.
2 I was surprised _____ by the beauty of the view.
3 I was very happy _____ when I got excellent exam results.
4 I was upset _____ when my laptop didn't start this morning.
5 I was very scared _____ when I saw a huge spider on my bed.
6 I was very sad _____ but my best friend called me and cheered me up.

Umiejętności i zainteresowania

16 **Complete the survey questions with the correct words in the box. There are two extra words. Discuss the questions with a partner.**

into mad keen hopeless taken fan stand work

ABOUT YOU

1 What hobbies have you recently _____ up?
2 What do you love doing and what can't you _____ doing?
3 What were you _____ when you were a child?
4 Are you a _____ of any particular sports team?
5 Are you _____ on reality TV shows?
6 Is there anything that you're really _____ at?

Osobisty i społeczny system wartości

17 **Choose the correct words to complete the sentences. Do you agree with them? Why (not)? Discuss with a partner.**

1 I believe it is extremely important to show ***value / kindness*** to strangers.
2 In my opinion, older people have ***wisdom / pride*** that they have learned through experience and that's why we should respect them.
3 I'm not sure whether wearing a school uniform is a good thing. I've already changed my ***brain / mind*** about it twice.
4 I am convinced that ***freedom / respect*** of speech is vital in every society.
5 People's ***beliefs / attitudes*** towards different things are often the same as their friends.

EXTENDED

18 **Complete the online forum post with the words A–G. There are two extra words.**

A solidarity B compassion C prosperity
D diversity E morality F virtue G loyalty

Sometimes I feel that people today value (1) ___ above nearly everything else. Of course, it is important to earn enough to live well but we should also have (2) ___ for those who are in need and less able than ourselves. In addition, I question the (3) ___ of allowing homelessness to increase in society and not appreciating and welcoming (4) ___ into every aspect of our lives. Maintaining (5) ___ with those who argue for a fairer and more just society is important to me and, I hope, to everyone who is reading this.

19 **Work in pairs. Tell your partner how far you agree with the post in exercise 18.**

Autorytety

20 **Complete the questions with the correct words. The first letters have been given. Discuss the questions with a partner.**

1 Which celebrity is a **r**_____ model for you and your friends today? Why?
2 Which famous Poles do you **a**_____ most? Why?
3 What could you do to help if your friend's **s**_____-**e**_____ went down?
4 Who do you **l**_____ up to in your family? Why?

EXTENDED

21 **Complete the topics for a presentation with the correct words. Some letters have been given. Choose one topic. What things could you talk about?**

1 Reasons why people sometimes ___ **m** ___ **t** ___ **t** ___ behaviour that they see on TV and in films.
2 A famous person my friends are ___ **n** ___ **w** ___ ___ **f**.
3 Authority figures that young people currently **ch** ___ **ll** ___ **ng** ___.
4 A family member whose authority you **r** ___ **c** ___ **gn** ___ **s** ___.

Poczucie tożsamości

EXTENDED

22 **Complete the text with the translations of the words and phrases in brackets.**

Sense of identity

Identity is quite a broad idea and includes many aspects of our nature. Both the process of upbringing and life experiences help us develop our **(1)** _____ (*indywidualność*) and form our own **(2)** _____ (*kodeks moralny*) (a set of rules accepted by a person). During life we learn to value ourselves and others. We should all be proud of who we are and who we have become. Every young person needs to be encouraged to have a positive **(3)** _____ (*obraz siebie*) and to **(4)** _____ (*rozpoznawać swoje mocne strony*), like creativity or determination. That is how we form our identity which can for instance help us to adapt to changes. What is more, having a strong **(5)** _____ (*tożsamość kulturowa*) makes us feel a part of a bigger group, which contributes to our mental wellbeing.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

Some computers can recognise people's feelings. How could they do this, in your opinion? Name three things that might help them.

01 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Do the creative tasks below. Which was the easiest and the hardest for you to do?

1 Write five questions for which the answer is 'seven'.
2 Add four words to complete the association chain below. Each word must be connected to the previous and the next word.
COMPUTER → _____ → _____ → _____ → _____ → **SANDWICH**
3 Write your name from the top to bottom of the page. Think of an adjective which describes you for each of the letters of your name. Write them down.

Practise

GET SMARTER

W zadaniach wielokrotnego wyboru niektóre pytania mogą wymagać m.in.: określenia głównej myśli tekstu lub wyciągnięcia wniosków z treści wypowiedzi.

Główna myśl to temat, któremu osoba mówiąca poświęca najwięcej uwagi. Poszukując jej, nie daj się zwieść wątkom pobocznym. Wyciąganie wniosków wymaga analizy treści nagrania, często w oparciu o informacje niewyrażone bezpośrednio. Pytania sprawdzające umiejętność wyciągania wniosków to np.: *Co osoba mówiąca miała na myśli? Co zamierza zrobić? Kim jest? Jakie są jej odczucia?*

2 CD 1.02 Listen to the recording and choose the correct answer A, B or C. Explain your choice.

Which title reflects the speaker's main point?
A Leave creativity to artists
B There's more to it than you think
C Teach yourself to be creative

3 CD 1.03 Listen to the dialogue and choose the correct answer A, B or C.

Based on the conversation, we may speculate that
A Liz does not believe in her creative abilities.
B Liz does not like talking to Max.
C Liz would like to create a work of art.

WYBÓR WIELOKROTNY

4 CD 1.04 Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

TEKST 1.

1 Probably, the speaker is
A a university professor.
B a secondary school teacher.
C a company owner's assistant.

TEKST 2.

2 Which aspect of the creative personality is mentioned first?
A being curious about the world
B being focused on something
C being enthusiastic about a task

3 How many aspects of the creative personality does the speaker claim to have?
A One. **B** Two. **C** None.

TEKST 3.

4 What was Walt Disney's main motivation for inventing the Three Chairs technique?
A He wished to become a more successful businessman.
B He needed to develop his imagination and creativity.
C He wanted his cartoons to be as imaginative as possible.

5 Which chair can help you create a plan of action?
A the dreamer's chair
B the realist's chair
C the critic's chair

6 The purpose of the interview is to
A suggest potential uses of the Three Chairs technique.
B present the advantages and disadvantages of the Three Chairs technique.
C describe the Three Chairs technique.

Fish for words

5 Match the words in the box with the verbs below to make the correct expressions. How good are you at these activities?

ideas | outside the box | alternatives | a problem | creatively | from different perspectives | in the right direction | a dilemma

1 generate/come up with _____ _____
2 think _____ _____ _____ _____
3 solve/work out _____ _____

Wrap it up

6 Work in pairs. Think of an idea you would like to implement in the future. Use the Three Chairs technique to evaluate it.

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 Do you thrive on collaboration or competition? What makes you say that?
2 Would the world be a better place without competition?
3 Is cooperation always a good thing?
4 Some researchers claim that the culture of a society or a nation can be either 'collectivist' or 'individualist'. What do you think these terms mean?
5 How do you understand the idea of 'culture clash'?

Practise

GET SMARTER

Zadania polegające na dobieraniu zdań do wypowiedzi mogą sprawdzać umiejętność wyszukiwania określonych informacji. Taki typ zadania wymaga dużego skupienia i wychwycenia kluczowych słów lub wyrażeń, które pomogą dopasować zdanie do konkretnej wypowiedzi. Pamiętaj, że w treści zadania będą pojawiały się tzw. dystraktory, czyli informacje, które mają Cię zmylić. Na przykład, słowa użyte w jednym ze zdań mogą pojawić się w którymś z nagrań, ale wcale nie oznacza to, że właśnie to nagranie będzie pasowało do tego konkretnego zdania.

2 CD 1.05 Work in pairs. Read the sentences and try to paraphrase them. Then listen to the recording and compare your answers with what the speaker says.

1 The idea of being better than others and winning is a motivating factor for many people.
2 People who like rivalry believe that they become successful by competing.
3 When you lose, you feel downhearted.

EXTENDED

DOBIERANIE

3 CD 1.06 Usłyszysz dwukrotnie cztery wypowiedzi na temat współpracy i rywalizacji. Do każdej wypowiedzi (1–4) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.

The speaker

A admits to being surprised when learning some facts.
B warns against the possible negative social consequences of a certain attitude.
C changed his/her perspective on an issue.
D explains why he/she disagrees with a scientific theory.
E understands the reasons behind culture clashes.

1	2	3	4
___	___	___	___

Fish for words

4 Work in pairs. Explain the expressions in bold and discuss the questions.

1 Why do some people want **to stand out from the crowd**?
2 What may cause **communication breakdowns**?
3 What are your **core values**? What matters the most to you in life?
4 What helps young people **gain self-esteem**?
5 How can schools **foster cooperation**?

CULTURE

With their emphasis on personal achievement, independence, self-determination and mistrust of authority, the English-speaking countries, and especially the United States, are widely regarded as the most individualist societies of all. Asian countries on the other hand, are usually classified as more collectivist. According to latest research, Poland is an individualist society in which individuals usually take care of themselves and their immediate families only.

Wrap it up

5 Work in pairs. Make a list of benefits that cooperation between school students may bring. Compare with the others in class and make a class poster.

01 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. In your opinion, is it better to show or hide your emotions? Why?**

Practise

GET SMARTER

Rozwiązując zadania polegające na dobieraniu nagłówków do odpowiednich akapitów tekstu, pamiętaj, że nagłówek jest podsumowaniem całego akapitu, a nie tylko jednej z poruszonych w nim kwestii.

2 **Read the text. Choose the most suitable heading and explain why the other answers are incorrect.**

A Autistic students unable to understand feelings
B Teachers to help autistic students interact
C Body language useful for students with autism

Most people learn how to express and recognise emotions from a very early age, but it has been thought for a long time that children and adults with autism have difficulty showing their own emotions and identifying the emotions of other people. Recent studies suggest that this might not be completely true. It may be difficult for people with autism to make eye contact and recognise a person's feelings from that source. However, they can more easily understand a person's mood by looking at the whole body, their gestures and way of standing or moving. This information can really help teachers and parents who try to make communication with autistic people easier.

DOBIERANIE

3 **Przeczytaj tekst. Dobierz właściwy nagłówek (A–F) do każdej części tekstu (1–4). Uwaga: dwa nagłówki zostały podane dodatkowo i nie pasują do żadnej części tekstu.**

A Solve a problem
B This is me
C Useful in many occupations
D It's natural
E Hints about an emotional state
F An unequal ability

4 **Look at the text in exercise 3 again. Why are the other answers wrong?**

ABOUT US | ARTICLES | CONTACT | HOME

You don't need to say a word!

1 ___

Sometimes people's appearances and bodies say more than their words, and it is important to understand what they are telling us. The human body is a powerful communication device, and we use it to show how we are feeling and what we are like, as people. We have an inbuilt ability to understand these messages, although some of us may be better at it than others.

2 ___

Without saying a word, people give indications about how they see themselves and what is important to them. By wearing certain clothes or carrying bags with different logos they are giving information about their identity. We can see how important fashion, comfort, cleanliness and image are to them. Is a person's suit or dress trendy, and their hairstyle immaculate? Are their shoes or boots shiny? Do they take pride in their appearance or not?

3 ___

The human body itself can also give us many clues about how a person is feeling. The way a person stands or walks can reveal a lot. An anxious person might fidget or an impatient one might roll their eyes. Folding your arms can be a sign of being defensive and crossing your legs indicates relaxation. Someone who is depressed may hang their head and move more slowly than usual, whereas a happy person will usually walk briskly with their head held high.

4 ___

To interact well socially, we need to be able to read these signs. However, it can also be important for people like employers, teachers and even the police. Do a suspect's words match their body language? Or perhaps one of your students is miserable? Reading body language is by no means rocket science, and it is something we should all be doing.

Fish for words

5 **Find synonyms of words and expressions A–E in the text in exercise 3. Then use them to complete sentences 1–5.**

A instinctive, natural (paragraph 1) _____

B perfect (paragraph 2) _____

C show, uncover (paragraph 3) _____

D be unable to sit or stand still (paragraph 3) _____

E quickly and brightly (paragraph 3) _____

1 Many people have an _____ fear of heights.
2 Walking _____ for ten minutes each day is very good for your health.
3 My sister's appearance is always _____ in the morning, but with two young children to look after, it doesn't last!
4 He pushed up his sleeve to _____ a tattoo on his arm.
5 Children often _____ when they get bored and want to go out to play.

6 **Work in pairs and discuss the topics in the box.**

• if you have an inbuilt fear • when was the last time you looked immaculate and why was it necessary • when you last walked briskly and why • if you fidget when anxious or bored • • what your clothes might reveal about you today •

7 **Complete the expressions with the names of parts of the body in the box.**

head eyes arms eye legs

1 Ann **crossed her** _____ because she was feeling relaxed.
2 Whenever my dad has to wait for people, he **rolls his** _____.
3 If my younger brother does something wrong, he refuses to **make** _____ **contact** with my mother.
4 My friend's exam results were so bad that he **hung his** _____ and didn't say anything.
5 When my mum got angry, my sister **folded her** _____ and refused to move.

Wrap it up

8 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 Give some examples of people's body language you have noticed today.
2 What do you look at to get clues about a person's mood or feelings?

Zoom in

1 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 What physical or personality characteristics do you share with members of your family?
2 What will people look like in a hundred years' time?

Practise

GET SMARTER

Rozwiązując zadania polegające na udzieleniu odpowiedzi na pytania otwarte, pamiętaj, że te pytania mogą dotyczyć konkretnych informacji zawartych w tekście, intencji autora, kontekstu wypowiedzi lub wniosków, które można z danego tekstu wyciągnąć. Odpowiedź na pytanie, może zależeć od więcej niż jednego fragmentu tekstu, więc pamiętaj, aby przed udzieleniem odpowiedzi przeczytać uważnie cały tekst.

2 **Read the text and answer the questions using your own words.**

1 Who might read this article and why?
2 What is the writer's reaction to the book?
3 How far is the book a work of fiction?
4 Is it a fact that the book is popular or is that just the writer's opinion? Say why.

ABOUT US | ARTICLES | CONTACT | HOME

John Carter's most recent book *Your perfect child*, has clearly ticked many people's boxes, and had made it to the top of the bestseller list. However, my personal reaction was mixed. Admittedly, it is excellently written, like all Carter's novels, but some of the ideas expressed in the book gave me the shivers. To be able to determine every physical and personality trait of a future child, from whether it will have high cheekbones down to how materialistic it might be, seems both relatively far-fetched and at the same time, unnervingly close to home. I know it is science fiction but the thought of letting loose those groups of near identical dark-haired, self-assured, ambitious little boys and girls on the planet gave me goosebumps. Those little cherubs will undoubtedly grow into pushy, big-headed whizzkids! However, the amount of research that has clearly gone into the novel is admirable. Much of the technological development is imagined, but obviously has a basis in current science.

EXTENDED

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 **Przeczytaj tekst. Odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.**

1 What has made the writer think about evolution?
2 What have been the main causes for changes in the human body since our hunting days?
3 What specific examples does he give of long-term evolutionary changes?
4 How does he explain the idea that humans are getting taller?
5 What fact does he mention to illustrate a more recent change?

Fish for words

4 **Complete the sentences with the correct alternatives A or B.**

1 In some countries children do not always _____ their full growth potential because of poor diets.
A make **B** reach
2 It is possible that in the future parts of our brains will _____ in size to allow other parts to grow larger.
A cut down **B** reduce
3 Parents can _____ on resistance to some diseases to their children.
A give **B** pass
4 Improved diet definitely _____ our life expectancy.
A increases **B** grows
5 We all need to _____ in physical activity of some description to keep our weight down and bodies in shape.
A take **B** engage

5 **Work in pairs. Translate the sentences into English. Then compare your translations to the sentences in the text in exercise 3.**

1 Obecnie więcej dzieci pokonuje choroby wieku dziecięcego i osiąga pełny potencjał wzrostu.
2 Nasi przodkowie musieli angażować się w polowania.
3 Z biegiem czasu nasze kości szczęki zmniejszyły się.
4 Rodzice mogą przekazać swoim dzieciom odporność na te choroby.

Wrap it up

6 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 How likely do you think it is that advances in medical science will continue to extend life expectancy?
2 How do you think our lifestyles today will influence changes in our appearance in the future?

Constant changes

Most people would think that we, as humans, have reached an evolutionary point where our bodies have stopped changing. But I've noticed that people in their early twenties today are much taller than my generation, now in our late sixties, with much larger feet! This begs the question of whether the human body might still be evolving.

According to some scientists the topic is complex but the simple answer is yes, it is. The human body has altered quite significantly over the centuries, and this is down to changes in lifestyle, habitat and developments in our ability to use tools and technology. Our ancestors ate a plant-based diet which involved chewing raw leaves, so their teeth and digestive systems developed to deal with that. But as we incorporated meat to our diet about 2.6 million years ago, our bodies have adapted to that change too. Over time, our jaw bones have reduced in size and we need fewer teeth. That's why we have problems with teeth overcrowding, and some of us need to have dental braces fitted. In fact today many people's wisdom teeth, those at the very back, simply do not come through at all! Our bones are lighter too, because they don't need to support the running and climbing our ancestors used to have to engage in to hunt. But these changes have happened over a very long period of time.

To pick up on height and foot size, humans are, in general, regardless of their ethnic origin, taller than they were a hundred years ago – by up to ten centimetres. Records show that the entrances to many old houses built then were much lower than today's. Scientists believe that this is a result of improved childcare and diet over the last century. And, of course, better medical care. More children are surviving childhood diseases and reaching their full growth potential. Then, they might pass the immunity to those diseases on to their children. There is also evidence that our bodies are adapting to the higher fat content in modern fast food that results in a much stockier build, as well as to our increasing life expectancy. So, humans are generally getting bigger in several ways!

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs and discuss the questions.

1 What are you into?
2 Do you prefer indoor or outdoor activities? Why?

2 Work in pairs. Discuss which of the hobbies below would interest you the most. Explain your choices.

• yoga • knitting • learning an Asian language • graphic design • game development • writing music • sushi making • speed reading •

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***What exactly are you looking for? / Could you tell me what you are keen on in particular?***
  Czego konkretnie szukasz? / Czy jest coś, co szczególnie lubisz robić?
- ***I'd like to take up a new hobby.***
  Chciałbym/Chciałabym zająć się nowym hobby.
- ***I'd like to sign up for one of your courses.***
  Chciałbym/Chciałabym zapisać się na jeden z waszych kursów.
- ***How often do you meet up?***
  Jak często się spotykacie?
- ***How many people are there in the group?***
  Ile osób liczy grupa?
- ***People who teach on the courses are experienced and enthusiastic professionals.***
  Prowadzący są doświadczonymi i entuzjastycznymi profesjonalistami.
- ***I'm not sure what hobby I'd like to follow.***
  Nie jestem pewny/pewna, jakie hobby chciałbym/chciałabym mieć.
- ***It should be something creative / sporty / intellectual.***
  To powinno być coś kreatywnego / związanego ze sportem / rozwijającego intelektualnie.
- ***I adore / love doing something creative / creative activities.***
  Uwielbiam zajmować się czymś kreatywnym.
- ***I am good / brilliant / hopeless at sports.***
  Jestem dobry/dobra / świetny/świetna / beznadziejny/beznadziejna, jeśli chodzi o sport.
- ***I'm afraid it isn't really my cup of tea.***
  Obawiam się, że to nie jest moja bajka.
- ***What are your expectations concerning the course?***
  Jakie są twoje oczekiwania w stosunku do tego kursu?
- ***There is a discount if you pay the whole fee upfront.***
  Mamy zniżkę dla osób, które zapłacą z góry.

3 Powiedz, że:

1 szukasz hobby związanego ze sztuką.
2 chciałbyś/chciałabyś zapisać się na kurs rysunku.
3 nie wiesz, co dokładnie chcesz robić.
4 jesteś beznadziejny/beznadziejna w sportach drużynowych.
5 gra na perkusji to nie twoja bajka.
6 osoby, które prowadzą kursy, mają duże doświadczenie.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że podane tematy należy rozwinąć w co najmniej dwóch pełnych zdaniach. Np. objaśniając ofertę kursu, możesz powiedzieć: *Our courses take place twice a week. They usually start at 5 p.m. and last for two hours. The groups range from beginner to advanced levels and are run by professional instructors.* Jeżeli nie zrozumiałeś/zrozumiałaś jakiegoś pytania, poproś o powtórzenie go.

4 Read the task and decide what you could say in Polish. Then express your ideas in English.

Podczas wakacji za granicą przebywasz w hotelu, który oferuje gościom ciekawe zajęcia. Dzwonisz do pracownika hotelu, który przyjmuje zapisy. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie.

Twoje zainteresowania | grupy wiekowe | terminy zajęć | tematyka zajęć

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

5 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń A. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

UCZEŃ A

Jesteś studentem/studentką, który/która szuka nowego hobby. Kontaktujesz się z firmą zajmującą się organizacją kursów dla młodych ludzi. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

oferta kursów | osoby prowadzące kurs | Twoje potrzeby | cena i organizacja kursu

UCZEŃ B

Podczas studiów za granicą odbywasz praktyki w firmie organizującej kursy dla młodych ludzi. Odbierasz telefon od osoby zainteresowanej ofertą firmy i udzielasz jej informacji.
W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty lub zaproponować inne rozwiązanie,
- dowiedz się, czego uczeń A spodziewa się po tym kursie,
- zaproponuj zniżkę za kurs w przypadku opłaty z góry.

Speaking Bank ▶ p. 245

Wrap it up

6 Work in pairs. Suggest a suitable hobby for a sociable person, a senior citizen, your best friend. Explain your choices.

Speaking Set 01 ▶ p. 231

01 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 **Look at your national ID and/or school ID card. Which of the following information do they include? When do you need to produce your national ID card?**

marital status date of birth gender occupation
date of issue date of expiry place of birth
contact details distinguishing features
national identity number the holder's photo

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadania wielokrotnego wyboru, przeczytaj tekst i możliwe odpowiedzi, aby zorientować się, jakie słownictwo lub struktury gramatyczne są testowane. Przeanalizuj fragment tekstu przed luką i po niej, aby zdecydować, którą z podanych odpowiedzi należy wybrać.

2 **Read the text and the answers chosen by another student. Which of the answers are incorrect? Explain why.**

In the past, ID cards used to be a paper document. These days they **(1)** _____ like a credit card and often contain a magnetic chip as well as biometric data to identify the holder. Some experts claim that when they **(2)** _____ law in all countries, the world will become a safer place. Others say that ID cards carry too much personal information, and may be misused by the authorities. Luckily, most governments don't use them against their citizens, and keep **(3)** _____ on new solutions to make ID cards as secure as possible.

1	A are looking	B look	C are looked
2	A will become	B are becoming	C become
3	A work	B to work	C working

WYBÓR WIELOKROTNY

3 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

The Estonian authorities have recently come up with a system called e-Estonia, and **(1)** _____ to it 99% of public services are available online. Citizens hold an e-ID card which is much more than just proof of identification. Estonians frequently **(2)** _____ their cards for digital signatures, electronic banking, e-prescriptions, e-voting, e-tickets, or tax purposes. They can also get hold of their medical records and insurance policies using their e-ID. Estonia has also introduced e-residency which is a transnational digital identity programme. It **(3)** _____ to access public services from all locations. **(4)** _____, foreigners can also apply for it and run an EU business online even though they're not Estonian citizens. It seems **(5)** _____ a very convenient system. Don't you think so?

1	A because	B thanks	C as a result
2	A are using	B have used	C use
3	A helps	B is helping	C is helped
4	A However	B What's more	C In other words
5	A as	B of	C like

WYBÓR WIELOKROTNY

4 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

I'm on the way to the airport now. My plane **(1)** _____ in about two hours, and I need to go through passport control. It's only a procedure, but I always feel extremely anxious about it. I am approaching the departure building now, and I **(2)** _____ more and more nervous. I seem to suffer from some strange phobia every time I have to go through security and produce my documents. I worry that my ID has **(3)** _____, or that they have something on me on their records. It's totally irrational, but I **(4)** _____ help it. Tomorrow, I **(5)** _____ my best friend and, to be honest, it's the only thing that makes me do it. Keep your fingers crossed. I'm just about to go through!

1	A leaves	B may leave	C is leaving
2	A am getting	B get	C have got
3	A finished	B taken	C expired
4	A mustn't	B can't	C don't
5	A see	B am seeing	C may see

Wrap it up

5 **Work in pairs. What do you think about the system of ID cards introduced in Estonia? Why is it convenient? Can you think of any dangers associated with it? Discuss in pairs.**

EXTENDED

Zoom in

1 Look at the images which show various biometric technologies. In which situations do you think they may be useful? Have you ever used any of them?

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

In the old days when people wanted to apply for a passport, they had to fill in a lengthy form and attach a few photographs. In the application form they were told to state their height and describe their distinguishing **(1)** _____ such as birthmarks, large moles, scars or tattoos, which could be used to quickly identify them. When they were having their photos taken, they had to reveal their ears, stare **(2)** _____ the camera and avoid smiling. Nowadays, more and more countries are introducing new passports and ID cards which **(3)** _____ the holder's biometric data e.g. a scan of your face, of your iris, and of your fingertips. Once most countries **(4)** _____ biometrics, it will become a standard form of identification across the world.

1 **A** characteristics **B** features **C** qualities **D** traits
2 **A** on **B** to **C** at **D** down
3 **A** contain **B** involve **C** attach **D** consist of
4 **A** introduced **B** introduce **C** are introducing **D** are to introduce

WYBÓR WIELOKROTNY

3 Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

Do you like asking questions? I do, and my father says that I **(1)** _____ the most bizarre and tricky questions in the world. He often gets irritated by them as I keep pestering him when he's at his busiest. My dad makes a living as a biometric scientist and as we speak, his team **(2)** _____ some new solutions for biometric ID cards. Biometric data include both physical and behavioural human traits used for the digital identification of a person. The most common physical identifiers are fingerprints and speech and facial patterns, while the most often employed behavioural ones include typing and mouse navigation patterns, the way you walk and engagement patterns connected with how you interact online. **(3)** _____, my dad is looking into some behavioural patterns which could help a company distinguish between a human being and a robot. A typing style or finger movements on touch-sensitive screens may be **(4)** _____ to each individual. Isn't it fascinating? What happens when such sensitive data is leaked or stolen? Even more fascinating!

1 **A** am forever asking **B** get used to asking **C** am on the point of asking **D** am to ask
2 **A** deals with **B** is dealing with **C** has been dealing with **D** will deal with
3 **A** Actually **B** This day and age **C** Currently **D** Nowadays
4 **A** typical **B** characteristic **C** distinctive **D** unique

Wrap it up

4 Work in pairs and compare your fingertips, eyes and ears, the way you walk, your voice. Can you describe them in the most detailed way possible?

Use of English – Extra Practice 01 ▶ p. 295

Grammar Playout

MÓWIENIE O TERAŹNIEJSZOŚCI

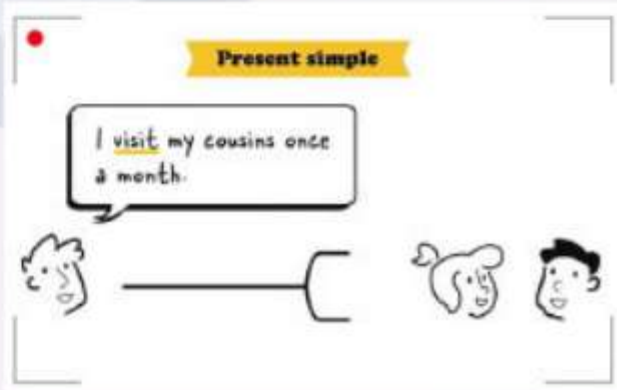

Grammar Reference ▶ p. 256

A Look at exercise 4 on page 16 again. Which present tenses are tested there? When do we use use those tenses? Which rules apply to the correct answers in points 1, 2 and 5?

B Complete the sentences with the correct form of the verbs in brackets. Which rules apply to the correct answer in each sentence?

1 No matter where I go, they _____ (*always / ask*) me to spell my surname. So annoying!
2 More and more foreigners _____ (*apply*) for a Polish passport.
3 What time _____ (*your train / leave*)?
4 _____ (*you / do*) anything important next week?
5 I _____ (*see*) my best friend tonight.
6 This office usually _____ (*handle*) about a hundred passport applications a day.

01 PISANIE

Zoom in

1 **Draw a simple house in your notebok. Add the values below to the drawing. The more important the value, the higher it should be placed. Use the picture below as a model. Then compare your drawings in pairs. Are your belief systems similar?**

• freedom • kindness • security • knowledge • friendship • creativity • honesty • success • wealth • independence • health • courage • trust • adventure • cooperation • truth • enjoyment • justice •

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I guess / suppose / think / believe that having values is important / necessary / essential.***
  Sądzę/Myślę/Wierzę, że posiadanie wartości jest ważne/konieczne/niezbędne.
- ***The values I identify with / relate to the most are ...***
  Wartości, z którymi najbardziej się identyfikuję / które są mi najbliższe, to...
- ***I find / consider kindness and cooperation to be the most important values.***
  Uważam uprzejmość i chęć współpracy za najważniejsze wartości.
- ***I was brought up to respect values such as ...***
  Wychowano mnie tak, abym szanował/szanowała wartości takie jak...
- ***My parents have always taught me to be kind and sympathetic to other people.***
  Rodzice zawsze uczyli mnie być uprzejmym i współczującym w stosunku do innych ludzi.
- ***I look up to my parents / grandparents.***
  Podziwiam moich rodziców/dziadków.
- ***My friends and I have a lot / little in common when it comes to our values.***
  Moi przyjaciele i ja mamy wiele/niewiele wspólnego, jeśli chodzi o wartości.
- ***I agree / disagree with the statement that young people don't know what their values are.***
  Zgadzam się/Nie zgadzam się z opinią, według której młodzi ludzie nie wiedzą, jakie wartości wyznają.

2 **Powiedz, że:**

1 odwaga i sprawiedliwość są dla Ciebie ważne.
2 wartość, z którą się najbardziej utożsamiasz, to zaufanie.
3 wychowano Cię na osobę szanującą innych ludzi.
4 podziwiasz swoją starszą siostrę za jej pozytywne nastawienie do życia.

Practise

GET SMARTER

Przed napisaniem pracy przeczytaj uważnie polecenie i podkreśl informacje, które należy przekazać. Pamiętaj, że niektóre podpunkty mogą wymagać rozwinięcia dwóch informacji. Staraj się używać zdań złożonych (z jednym spójnikiem), ale niezbyt długich. Podziel swoją pracę na akapity.

3 **Read the instructions in the bullet point and the following answer. Divide it into three shorter sentences. Make any necessary changes.**

- Wyjaśnij, jaką wartość cenisz w życiu najbardziej, i uzasadnij swój wybór.

In my opinion the most important value is determination because it helps you achieve things in life such as completing your studies or finding a good job, and because I believe that it makes you stronger mentally and it means you don't give up easily, and you can fulfil your ambitions, and it's necessary in life.

WPIS NA BLOGU

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Ostatnio zastanawiałeś się/zastanawiałaś się nad swoim systemem wartości. Na swoim blogu:

- napisz, które wartości są dla Ciebie ważne, i uzasadnij swój wybór,
- wyjaśnij, jak ukształtował się Twój system wartości,
- napisz, czy Twoi znajomi podzielają Twój system wartości,
- wyraź swoje zdanie na temat stwierdzenia, że współczesna młodzież ma problem z określeniem swoich wartości.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

Hello everyone,
Today I'd like to talk to you about something really important – the values which guide our choices and decisions.

Writing Bank ▶ p. 250

Wrap it up

5 **Work in pairs. What values are the most important for the Polish people? Do an online research. Share the information with the class.**

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. To what extent do you agree with the following quotations?

The opposite of love is not hate, it's indifference. If you hate someone, you still care.
– Elie Wiesel

The most destructive criticism is indifference.
– E.W. Howe

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***As far as I am concerned / To my mind / From my point of view contemporary societies are to some extent characterised by indifference.***
  W moim przekonaniu współczesne społeczeństwa w pewnym stopniu charakteryzuje obojętność.
- ***It goes without saying / It must be said / It seems to be the case that people focus more on their own lives than the lives of people around them.***
  Z pewnością / Należy przyznać / Wydaje się, że ludzie bardziej koncentrują się na swojej własnej egzystencji niż na życiu ludzi wokół nich.
- ***Indifference may come / result / stem from the fact that ...***
  Obojętność może być związana z tym / wynikać z tego, że...
- ***Indifference may be caused / brought about by ...***
  Obojętność może być spowodowana przez ...
- ***A selfish attitude may lead to / result in indifference towards people in need.***
  Egoistyczne nastawienie może prowadzić do obojętności w stosunku do ludzi znajdujących się w potrzebie.
- ***One of the solutions / remedies / ways of solving the problem could be ...***
  Jednym z rozwiązań / środków zaradczych / sposobów rozwiązania problemu może być ...
- ***To combat / overcome / confront the problem, we should ...***
  Aby przezwyciężyć ten problem, powinniśmy ...

2 Powiedz, że:

1 w Twoim przekonaniu współczesne społeczeństwa w pewnym stopniu charakteryzuje obojętność.
2 obojętność wynika z samolubnego sposobu życia współczesnych ludzi.
3 brak współczucia i empatii często prowadzi do zobojętnienia na problemy innych.
4 lekarstwem na problem zobojętnienia może być lepsza edukacja dzieci i młodzieży.
5 aby zwalczyć ten problem, powinniśmy częściej pytać innych, czy nie potrzebują naszej pomocy.

Practise

GET SMARTER

Pamietaj, że dobrze napisany artykuł powinien mieć przyciągający uwagę tytuł, wstęp zachęcający do dalszej lektury oraz pytania skłaniające czytelnika do dalszych przemyśleń na temat poruszony w tekście.

3 Read the possible beginnings of an article about the importance of compassion and match them with the techniques for article openings. Which do you like the most? Why?

A Do you know that being compassionate can bring you personal pleasure? Do you know that helping others triggers the brain activity associated with reward?
B Discovering the origins of a word can sometimes help us gain a better understanding of its meaning. 'Compassion' is a case in point. It comes from Latin where it means 'co-suffering'.
C Anne Frank said that no one has ever become poor by giving. Let us consider what it tells us about the nature of compassion.
D I'll never forget the time I helped an elderly lady in the street. She dropped her shopping, and I tripped on the carton of milk that had fallen out of her bag. She came to my rescue and then I helped her. It felt so nice. Small tokens of compassion are worth so much!

1 definition / origin of a word
2 personal story
3 quotation
4 questions / rhetorical questions

4 Imagine you have to write an article about the importance of loyalty in friendship. Use one of the techniques from exercise 3 to write the opening paragraph of your article.

ARTYKUŁ

5 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Obojętność to, według niektórych, cecha społeczeństw XXI wieku. Napisz artykuł, w którym omówisz możliwe przyczyny zobojętnienia ludzi na los innych i zaproponujesz, w jaki sposób można by zapobiec temu zjawisku.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

Wrap it up

6 Work in pairs and discuss the questions. Give some details of what happened.

Have you ever
- helped a stranger in the street?
- stopped to console a person in distress?
- offered to help someone though it wasn't convenient?
- done any voluntary work?

SŁOWNICTWO

MP3 01 Personal data / Dane personalne

divorced /dɪ'vɔ:st/ rozwiedziony
female /'fi:meɪl/ kobieta
first name /'fɜ:st ˌneɪm/ imię
gender /'dʒendə/ płeć
male /meɪl/ mężczyzna
marital status /'mærɪtl ˌsteɪtəs/ stan cywilny
married /'mærɪd/ żonaty, zamężna
middle name /'mɪdlˌneɪm/ drugie imię
occupation /ˌɒkjʊ'peɪʃn/ zawód
surname /'sɜ:neɪm/ nazwisko
widowed /'wɪdəʊd/ owdowiały
EXTENDED
biometric data /ˌbaɪəʊ'metrɪk ˌdeɪtə/ dane biometryczne
citizenship /'sɪtɪznʃɪp/ obywatelstwo
country of residence /ˌkʌntri ɒv 'rezɪdəns/ kraj zamieszkania
distinguishing features /dɪˌstɪŋgwɪʃɪŋ 'fi:tʃəz/ znaki szczególne
ethnic origin /ˌeθnɪk 'ɒrɪdʒɪn/ pochodzenie etniczne
next of kin /ˌnekst ɒv 'kɪn/ najbliższy krewny

MP3 02 Appearance / Wygląd zewnętrzny

elderly /'eldəli/ starszy, starszawy
good-looking /ˌgʊd 'lʊkɪŋ/ przystojny, ładny
handsome /'hænsəm/ przystojny
plain /pleɪn/ pospolity, nieatrakcyjny
pretty /'prɪti/ ładny
ugly /'ʌgli/ brzydki
EXTENDED
in sb's early / middle / late thirties /ɪn 'sʌmbədiz 'ɜ:li, 'mɪdl, leɪt, 'θɜ:tiz/ być po trzydziestce/mieć trzydzieści pięć lat/ być pod czterdziestkę
of medium height /ɒv 'mi:diəm haɪt/ średniego wzrostu

Build / Budowa ciała

muscular /'mʌskjʊlə/ umięśniony
obese /əʊ'bi:s/ otyły
overweight / underweight /ˌəʊvə'weɪt, ˌʌndə'weɪt/ z nadwagą/niedowagą
plump /plʌmp/ puszysty, pulchny
skinny /'skɪni/ chudy
slim /slɪm/ szczupły
EXTENDED
chunky /'tʃʌŋki/ przysadzisty, krępy
lanky /'læŋki/ tyczkowaty, wysoki i chudy
slim / medium / stocky build /slɪm, 'mi:diəm, 'stɒki bɪld/ szczupła/średnia/krępa budowa

Hair / Włosy

curly /'kɜ:li/ kręcone
dyed /daɪd/ farbowane
ginger / red /'dʒɪndʒə, red/ rude
plait /plæt/ warkocz
shoulder-length /'ʃəʊldəleŋθ/ do ramion
straight /streɪt/ proste
wavy /'weɪvi/ falujące
EXTENDED
fringe /frɪndʒ/ grzywka
have a centre / side parting /hæv ə ˌsentə, ˌsaɪd 'pɑ:tɪŋ/ mieć przedziałek na środku/ z boku
ponytail /'pəʊniˌteɪl/ kitka, koński ogon
receding hairline /rɪˌsi:dɪŋ 'heəlaɪn/ włosy rzednące na skroniach
spiky /'spaɪki/ nastroszone włosy, postawione na żel
wear your hair loose / up /ˌweə jə ˌheə 'lu:s, 'ʌp/ nosić włosy rozpuszczone/spięte

Distinguishing features / Cechy szczególne

beard /bɪəd/ broda
freckles /'frekəlz/ piegi
moustache /mə'stɑ:ʃ/ wąsy
pale / tanned /ˌpeɪl, ˌtænd/ blady/opalony
pierced ears /ˌpɪəst 'ɪəz/ przekłute uszy
scar /skɑ:/ blizna
spotty /'spɒti/ pryszczaty
tattoo /tæ'tu:/ tatuaż
wrinkles /'rɪŋklz/ zmarszczki
EXTENDED
birthmark /'bɜ:θmɑ:k/ znamię
dental brace /'dentl breɪs/ aparat na zęby
dimple /'dɪmpl/ dołek (w policzku)
goatee /ˌgəʊ'ti:/ kozia bródka
high cheekbones /ˌhaɪ 'tʃi:kbəʊnz/ wystające kości policzkowe
high forehead /ˌhaɪ 'fɒ:hed/ wysokie czoło
piercing blue eyes /ˌpɪəsɪŋ ˌblu: 'aɪz/ przenikliwie niebieskie oczy

Appearance expressions / Zwroty związane z wyglądem

go for (darker colours) /'gəʊ fə (ˌdɑ:kə 'kʌləz)/ wybierać, sięgać po (ciemniejsze kolory)
go grey / bald /gəʊ greɪ, bɔ:ld/ osiwieć / wyłysieć
paint your nails /ˌpeɪnt jə 'neɪlz/ malować paznokcie
put on / lose weight /ˌpʊt ɒn, ˌlu:z 'weɪt/ przybierać/tracić na wadze
straighten /'streɪtən/ prostować (włosy)

Clothes / Ubrania

blouse /blaʊz/ bluzka
boots /bu:ts/ wysokie buty, kozaki
fleece /fli:s/ bluza polarowa
high heels /ˌhaɪ 'hi:lz/ wysokie obcasy
hoodie /'hʊdi/ bluza z kapturem
jacket /'dʒækɪt/ kurtka, marynarka, żakiet
jumper /'dʒʌmpə/ sweter
pyjamas /pə'dʒɑ:məz/ piżama
sneakers /'sni:kəz/ trampki
shoes /ʃu:z/ buty
skirt /skɜ:t/ spódnica
smart /smɑ:t/ elegancki
suit /su:t/ garnitur
sweatshirt /'swetˌʃɜ:t/ bluza sportowa
tracksuit /'træksu:t/ dres
underwear /'ʌndəˌweə/ bielizna
waistcoat /'weɪstˌkəʊt/ kamizelka
EXTENDED
ballgown /'bɔ:lgaʊn/ suknia balowa, strój balowy
cardigan /'kɑ:dɪgən/ rozpinany sweter
collar /'kɒlə/ kołnierzyk
creased /kri:st/ pognieciony
cuffs /kʌfs/ mankiety
dressing gown /'dresɪŋ gaʊn/ szlafrok
fluffy /'flʌfi/ puchaty
long-sleeved / short-sleeved /ˌlɒŋ 'sli:vd, ʃɔ:t'sli:vd/ z krótkim/długim rękawem (koszula)
scruffy /'skrʌfi/ niechlujny
strapless top /ˌstræpləs 'tɒp/ bluzka bez ramiączek
shabby /'ʃæbi/ obdarty, zniszczony
sleeveless /'sli:vləs/ bez rękawów
V-neck /'vi:nek/ dekolt w szpic (bluzka, sweter)
wellies /'weliz/ kalosze

Accessories / Dodatki

belt /belt/ pasek
bracelet /'breɪslət/ bransoletka
button /'bʌtn/ guzik
earrings /'ɪrɪŋz/ kolczyki
gloves /glʌvz/ rękawiczki
handbag /'hændbæg/ torebka
necklace /'nekləs/ naszyjnik
ring /rɪŋ/ pierścionek
scarf /skɑ:f/ szalik
tie /taɪ/ krawat
EXTENDED
brooch /brəʊtʃ/ broszka
shoe laces /'ʃu: ˌleɪsɪz/ sznurówki
slippers /'slɪpəz/ kapcie
zip-up /'zɪpʌp/ na zamek

Patterns and materials / Wzory i materiały

checked /tʃekt/ w kratę
cotton /'kɒtn/ bawełna
denim /'denɪm/ dżinsowy
fur /fɜ:/ futro; futrzany
leather /'leðə/ skóra; skórzany
linen /'lɪnɪn/ lniany
silk /sɪlk/ jedwab
spotted /'spɒtɪd/ w kropki
striped /straɪpt/ w paski
wool /wʊl/ wełna
EXTENDED
lacy /'leɪsi/ koronkowy
lined /laɪnd/ na podszewce, ocieplany
tartan /'tɑ:tn/ w szkocką kratę
velvet /'velvɪt/ aksamitny

MP3 03 Features of character / Cechy charakteru

absent-minded /ˌæbsənt'maɪndɪd/ roztargniony
bad-tempered /ˌbæd'tempəd/ wybuchowy
bossy /'bɒsi/ apodyktyczny
careful / careless /'keəfl, 'keələs/ ostrożny/ nieostrożny
confident / overconfident /'kɒnfɪdənt, ˌəʊvə'kɒnfɪdənt/ pewny siebie/zbyt pewny siebie
easygoing /ˌi:zi'gəʊɪŋ/ wyluzowany, opanowany
extrovert /'ekstrəˌvɜ:t/ ekstrawertyk
gentle /'dʒentl/ delikatny, łagodny
helpful / unhelpful /'helpfəl, ʌn'helpfəl/ uczynny / nieskory do pomocy
honest / dishonest /'ɒnɪst, dɪs'ɒnɪst/ uczciwy/ nieuczciwy
imaginative / unimaginative /ɪ'mædʒɪnətɪv, ˌʌnɪ'mædʒɪnətɪv/ pomysłowy, kreatywny/ bez wyobraźni
introvert /'ɪntrəvɜ:t/ introwertyk
messy /'mesi/ bałaganiarski
modest /'mɒdɪst/ skromny
narrow-minded /ˌnærəʊ'maɪndɪd/ ograniczony, o wąskich horyzontach
optimistic / pessimistic /ˌɒptɪ'mɪstɪk, ˌpesɪ'mɪstɪk/ optymistyczny/pesymistyczny
outgoing /ˌaʊt'gəʊɪŋ/ otwarty, towarzyski
patient / impatient /'peɪʃnt, ɪm'peɪʃnt/ cierpliwy/niecierpliwy
polite / impolite /pə'laɪt, ˌɪmpə'laɪt/ uprzejmy/ nieuprzejmy
reliable / unreliable /rɪ'laɪəbl, ˌʌnrɪ'laɪəbl/ solidny, niezawodny / niesolidny, zawodny
selfish / unselfish /'selfɪʃ, ʌn'selfɪʃ/ samolubny/ bezinteresowny
sensitive /'sensətɪv/ wrażliwy
sincere /sɪn'sɪə/ szczery
sociable / unsociable /'səʊʃəbl, ˌʌn'səʊʃəbl/ towarzyski/nietowarzyski
tidy / untidy /'taɪdi, ʌn'taɪdi/ schludny, porządny/niechlujny
tolerant / intolerant /'tɒlərənt, ɪn'tɒlərənt/ tolerancyjny/nietolerancyjny

trustworthy /ˈtrʌsˌwɜːði/ godny zaufania
vain /veɪn/ próżny
bold /bəʊld/ odważny, śmiały
conceited /kənˈsiːtɪd/ zarozumiały, nadęty
cowardly /ˈkaʊədli/ tchórzliwy
eccentric /ɪkˈsentrɪk/ ekscentryczny
humble /ˈhʌmbl/ prosty, skromny
materialistic /məˌtɪəriəˈlɪstɪk/ materialistyczny
moody /ˈmuːdi/ kapryśny
straightforward /ˌstreɪtˈfɔːwəd/ bezpośredni
sympathetic /ˌsɪmpəˈθetɪk/ życzliwy, współczujący
timid /ˈtɪmɪd/ nieśmiały, lękliwy
withdrawn /wɪðˈdrɔːn/ zamknięty w sobie

EXTENDED

MP3 04 Feelings and emotions / Uczucia i emocje

annoyed /əˈnɔɪd/ zirytowany, rozdrażniony
anxious /ˈæŋkʃəs/ zaniepokojony, zatroskany
be in a good / bad mood /ˌbi ɪn ə ˌɡʊd, ˌbæd ˈmuːd/ być w dobrym/złym humorze
embarrassed /ɪmˈbærəst/ zawstydzony
exhausted /ɪɡˈzɔːstɪd/ wyczerpany, zmęczony
frightened /ˈfraɪtənd/ przerażony
pleased /pliːzd/ zadowolony
scared /skeəd/ wystraszony
stressed /strest/ zestresowany
surprised /səˈpraɪzd/ zdziwiony, zaskoczony
tired /ˈtaɪəd/ zmęczony
upset /ʌpˈset/ przygnębiony, zaniepokojony
worried /ˈwʌrɪd/ zmartwiony

EXTENDED

be / get frustrated with sth /bi, get frʌˈstreɪtɪd wɪθ ˈsʌmθɪŋ/ być sfrustrowanym/zirytować się czymś
be over the moon /bi ˈəʊvə ðə muːn/ być wniebowziętym
delighted /dɪˈlaɪtɪd/ zachwycony
feel blue /fiːl bluː/ być przygnębionym
get green with envy /get ɡriːn wɪθ ˈenvi/ zzielenieć z zazdrości
go pale / red /ɡəʊ peɪl, red/ zblednąć/zaczerwienić się
hit the roof /hɪt ðə ruːf/ wściec się
petrified /ˈpetrɪfaɪd/ przerażony
stunned /stʌnd/ oniemiały, osłupiały
worn out /ˌwɔːn ˈaʊt/ wycieńczony, wyczerpany

MP3 05 Skills and interests / Umiejętności i zainteresowania

adore /əˈdɔː/ uwielbiać
be a fan of sb / sth /bi ə ˈfæn əv ˌsʌmbədi, ˌsʌmθɪŋ/ być fanem kogoś/czegoś
be hopeless at sth /bi ˈhəʊpləs ət sʌmθɪŋ/ być beznadziejnym (w czymś)
be into sth /bi ˈɪntə ˌsʌmθɪŋ/ zajmować/interesować się czymś
be keen on sth /bi ˈkiːn ɒn ˌsʌmθɪŋ/ interesować się, lubić coś robić
be mad about sb / sth /bi ˈmæd əˌbaʊt ˌsʌmbədi, ˌsʌmθɪŋ/ szaleć za kimś/czymś
can't stand /ˌkɑːnt ˈstænd/ nie znosić
cut down on sth /ˌkʌt ˈdaʊn ɒn sʌmθɪŋ/ ograniczać (ilość czegoś)
indoor / outdoor activities /ˈɪndɔːr, ˈaʊtdɔːr ækˈtɪvɪtiz/ aktywności wykonywane wewnątrz/na zewnątrz budynków
take up (a hobby / a sport) /ˌteɪk ˈʌp (ə ˈhɒbi, ə ˈspɔːt)/ znaleźć sobie jakieś hobby/zacząć uprawiać sport

MP3 06 Personal and social value system / Osobisty i społeczny system wartości

approve / disapprove of sth /əˈpruːv, ˌdɪsəˈpruːv əv ˌsʌmθɪŋ/ pochwalać coś/nie pochwalać czegoś
attitude towards sth /ˈætɪˌtjuːd təˈwɔːdz ˈsʌmθɪŋ/ postawa wobec czegoś, stosunek do czegoś
change one's mind /tʃeɪndʒ wʌnz maɪnd/ zmienić zdanie
freedom of speech /ˈfriːdəm əv spiːtʃ/ wolność słowa
kindness /ˈkaɪnnəs/ życzliwość
respect /rɪˈspekt/ szacunek, szanować
take pride in sth /tə teɪk praɪd ɪn ˌsʌmθɪŋ/ być z czegoś dumnym, szczycić się czymś
value /ˈvælju:/ wartość
wisdom /ˈwɪzdəm/ mądrość

EXTENDED

be indifferent to sth /bi ɪnˈdɪfrənt tə ˈsʌmθɪŋ/ być obojętnym na coś
compassion /kəmˈpæʃn/ współczucie
cultural / legal norms /ˈkʌltʃrəl/ˈliːɡl nɔːmz/ normy kulturowe / prawne
loyalty /ˈlɔɪəlti/ lojalność
morality /məˈræləti/ moralność
prosperity /prɒˈsperəti/ dobrobyt
diversity /daɪˈvɜːsəti/ różnorodność
solidarity /ˌsɒlɪˈdærəti/ solidarność
virtue /ˈvɜːtʃuː/ cnota

MP3 07 Authority figures / Autorytety

admire sb for sth /ədˈmaɪə ˈsʌmbədi fə ˈsʌmθɪŋ/ podziwiac kogoś za coś
be a role-model /bi ə rəʊlˈmɒdl/ być wzorem do naśladowania
be inspired by sb / sth /bi ɪnˈspaɪəd baɪ ˈsʌmbədi, ˈsʌmθɪŋ/ zainspirować się kimś/czymś
look up to sb /ˌlʊk ˈʌp tə ˌsʌmbədi/ podziwiać kogoś
self-esteem /selfɪˈstiːm/ samoocena

EXTENDED

be in awe of sb / sth /bi ɪn ɔː əv ˌsʌmbədi, bi ɪn ɔː əvˌsʌmθɪŋ/ być pod wrażeniem kogoś/czegoś
challenge authority /ˈtʃælənʤɔːˈθɒrəti/ kwestionować autorytet
imitate sb / sth /ˈɪmɪteɪt ˌsʌmbədi, ˌsʌmθɪŋ/ naśladować kogoś/coś
inspirational /ˌɪnspəˈreɪʃnl/ inspirujący
recognise one's authority /ˈrekəɡnaɪz wʌnz ˈθɒrəti/ uznawać czyjś autorytet

MP3 08 Sense of identity / Poczucie tożsamości

EXTENDED

cultural identity /ˈkʌltʃrəl aɪˈdentɪti/ tożsamość kulturowa
define yourself /dɪˈfaɪn jəˈself/ zdefiniować siebie
individuality /ˌɪndɪˌvɪdʒuˈæləti/ indywidualność
integrity /ɪnˈtegrəti/ integralność
moral code /ˈmɒrəl kəʊd/ kodeks moralny
recognise one's strengths /ˈrekəɡnaɪz wʌnz streŋθz/ rozpoznać swoje mocne strony
self-image /selfˈɪmɪdʒ/ obraz siebie
sense of self /sens əv self/ poczucie siebie

SŁUCHANIE

MP3 09

generate an alternative /ˈdʒenəreɪt ən ɔːlˈtɜːnətɪv/ wytworzyć alternatywne rozwiązanie
come up with an idea /kʌm ʌp wɪð ən aɪˈdɪə/ wpaść na pomysł
think outside the box /θɪŋk ˌaʊtˈsaɪd ðə bɒks/ myśleć w nieszablonowy sposób
think creatively /θɪŋk kriˈeɪtɪvli/ myśleć w twórczy sposób
solve a problem /sɒlv ə ˈprɒbləm/ rozwiązać problem
work out a dilemma /wɜːk aʊt ə dɪˈlemə/ znaleźć rozwiązanie
think from different perspectives /θɪŋk frəm ˈdɪfrənt pəˈspektɪvz/ rozpatrywać kwestię z różnych punktów widzenia

EXTENDED

stand out from the crowd /stænd aʊt frəm ðə kraʊd/ wyróżniać się
communication breakdown /kəˌmjuːnɪˈkeɪʃən ˈbreɪkˌdaʊn/ załamanie komunikacji
core values /kɔː ˈvæljuːz/ wartości fundamentalne dla danej osoby
gain self-esteem /ɡeɪn selfɪsˈtiːm/ zyskać poczucie własnej wartości
foster cooperation /ˈfɒstə kəʊˌɒpəˈreɪʃən/ sprzyjać, rozwijać współpracę

CZYTANIE

MP3 10

cross one's legs /krɒs wʌnz legz/ skrzyżować nogi
fidget /ˈfɪdʒɪt/ kręcić się
fold one's arms /fəʊld wʌnz ɑːmz/ założyć ręce
hang one's head /hæŋ wʌnz hed/ zwiesić głowę
immaculate /ɪˈmækjʊlət/ nieskazitelny
inbuilt /ˈɪnbɪlt/ naturalny, wrodzony
make eye contact /meɪk aɪ ˈkɒntækt/ nawiązać kontakt wzrokowy
move briskly /muːv brɪskliː/ dziarsko się ruszać
reveal /rɪˈviːl/ odsłonić, pokazać
roll one's eyes /rəʊl wʌnz aɪz/ przewracać oczami

EXTENDED

engage in sth /ɪnˈɡeɪdʒ ɪn ˈsʌmθɪŋ/ zaangażować się w coś
increase one's life expectancy /ɪnˈkriːs wʌnz laɪf ɪkˈspektənsi/ zwiększyć oczekiwaną długość życia
pass on /pɑːs ɒn/ przekazać
realize one's full growth potential /ˈrɪəlaɪz wʌnz fʊl ɡrəʊθ pəˈtenʃl/ zrealizować pełen potencjał wzrostu
reduce in size /rɪˈdjuːs ɪn saɪz/ zmniejszyć rozmiar

ACTIVATE

1 **Find five words or phrases in the wordlist that you have difficulty remembering. Use them to write five sentences about yourself.**

2 **Translate sentences 1–4 into English.**

1 Moja siostra jest szczupła, ma długie, rude włosy i piegi.
2 Czy kupiłaś już bluzę polarową i kalosze na wyjazd w góry?
3 Giny zzieleniała z zazdrości, gdy zobaczyła moja nową broszkę.
4 Byłam pod wrażeniem jego lojalności wobec brata.

02 MIEJSCE ZAMIESZKANIA

GET READY

Describe the picture above with as many words connected with houses and housing as possible. You have one minute.

Dom i jego okolica

1 Match the types of houses in the box with definitions 1–7.

bungalow • block of flats • mansion • cottage • detached house • terraced house • semi-detached house

1 a house on one level with no rooms upstairs
2 a tall building with a lot of different levels
3 a small house, usually in the countryside
4 a house on its own, not connected to another building
5 a very large house with many rooms and usually a big garden
6 a house which is joined to another house on one side
7 a house which is part of a row of houses joined together along their side walls

2 Complete the text messages with the correct words in the box. There are three extra words.

edge • rural • neighbourhood • nursing home • suburbs • residents • cabin • studio flat • overlooks • village • town • location • estate • public • commute

1 This afternoon I viewed a **(1)** _____ – quite small, only one main room, but OK for me, I think. Would be great if you could look round it with me sometime. It's in a central **(2)** _____, close to the Old **(3)** _____. Nice **(4)** _____. Not too noisy!

2 Jon and Sue now live in the **(5)** _____, far from the centre of town. They've got a modern house on a new housing **(6)** _____. Great location – with really good **(7)** _____ transport and shops just down the road. They are organising a party on Saturday. Can you come?

3 My aunt hasn't been well recently, and she needs a lot of care. She's moved into a **(8)** _____. She's very happy there. Her room's on the first floor and it **(9)** _____ the gardens where all the **(10)** _____ can walk and sit. It's in a **(11)** _____ area with fields and trees all round and it's just outside the small **(12)** _____ of Lyndhurst. We must visit her soon.

3 Work in pairs. Imagine you are going to move to a new house or flat. Talk about the benefits and drawbacks of properties in the box.

• modern flat in a skyscraper • a mansion in the middle of nowhere • a farmhouse on the edge of a village • a house on a new housing estate • a tower block close to your family home •

EXTENDED

4 COLLOCATIONS Choose the correct words to complete the adverts.

1 Are you studying locally? Why not check out our purpose-built ***parts*** / ***bedsits*** to rent in Manor Park!
2 Ideal for a young family that wants a new house at an ***affordable*** / ***economic*** price. We are offering two- and three-bedroomed properties in the Johnson ***locked*** / ***gated*** community. They are selling fast.
3 Elderly people can benefit greatly from our ***covered*** / ***sheltered*** accommodation. They still live independently in their own homes, but know that help is there if needed.
4 For many, house prices are too high and out of reach. So, why not choose a cheaper option, but one that has style and comfort? That's what is available at our ***movable*** / ***mobile*** home parks around the county. Compact, but with all mod ***connections*** / ***cons***. Check out our website.

EXTENDED

5 **Complete the email with the correct words. First letters have been given.**

TTO: mary_roy@email.uk.xyz

Great that you're coming to visit! I'm attaching a map because we're a bit off the beaten **(1) t**_____. I know you'll love it because it's in the **(2) h**_____ of the **(3) l**_____ countryside and just a **(4) s**_____ throw from a beautiful river. It's nothing like the **(5) h**_____ and **b**_____ of the city centre with all the **(6) a**_____ – no local leisure centre here I'm afraid! It's along a very narrow country **(7) l**_____ that goes on for miles. Call if you get lost!

Pomieszczenia i wyposażenie domu

6 **Complete the blog with the translations of the words in brackets.**

Read my blog!

My parents and I went to view a house yesterday. It was a bit disappointing. There are lots of problems there. The **(1)** _____ (*podjazd*) is pretty overgrown with weeds and the front **(2)** _____ (*brama*) is broken. The garden **(3)** _____ (*płot*) has fallen down and the grass and flowers have grown wild – it's a bit of a jungle! There are some **(4)** _____ (*schodki*) going up to the **(5)** _____ (*ganek*) outside the front door, and they're very steep. Inside it's quite dark and all the main rooms **(6)** _____ (*na dole*) are badly-decorated. However, they have nice, high **(7)** _____ (*sufity*) and there is a(n) **(8)** _____ (*poddasze*) that you get to with a small ladder. There is a lovely **(9)** _____ (*kominek*) in the dining room, but the **(10)** _____ (*komin*) is blocked and needs cleaning! There's a(n) **(11)** _____ (*wiata na samochód*), but no garage and its **(12)** _____ (*dach*) is leaking. Dad likes the **(13)** _____ (*szopa*) at the end of the garden. But I don't think it's for us – the work would cost too much! Another viewing tomorrow – maybe that will be the one ...

7 **Choose the correct adjectives to complete the sentences.**

1 The living room in our new house was ***spacious*** / ***eco-friendly*** and definitely big enough for a party!
2 As many young people don't have a lot of money, they often buy ***luxurious*** / ***second-hand*** furniture.
3 An open fire makes a room feel very ***old-fashioned*** / ***cosy*** when it's cold outside.
4 My friends and I often sit and chat on the small ***stone*** / ***steel*** wall outside our garden.
5 Renting a(n) ***dusty*** / ***unfurnished*** flat means that you must bring your own furniture.
6 My dad never tidies his study and it's very ***airy*** / ***cluttered*** at the moment.
7 I like apartments which are ***homely*** / ***untidy*** and look as though someone lives there, not like a hotel!
8 In our old house we had a ***wooden*** / ***open-plan*** floor which was very easy to clean.

8 **Put the words into the correct columns. Some words match more than one column.**

oven bath mat blanket double bed dishwasher
duvet microwave sheet cooker toilet
chest of drawers bedside table alarm clock
washbasin pillow coffee maker towel rail

bedroom	kitchen	bathroom
_____	_____	_____

EXTENDED

9 **Complete the sentences with the correct words. First letters have been given.**

1 In winter my room gets very **s**_____ because it's too cold to open the windows.
2 The real eastate agent said the house had been in need of **r**_____ but in fact, it was nearly falling into pieces!
3 Sue, can you see my red T-shirt in the **w**_____?
4 I can't find the vacuum cleaner in the **u**_____ **r**_____. Perhaps it's still in the laundry room.
5 This house should not be too difficult to sell as it has always been **w**_____-**m**_____.
6 There are a lot of houses under **c**_____ close to us and the noise is sometimes terrible.
7 When I used to share the room with my sister, it was very **c**_____ with two beds and two chests of drawers in the small space.
8 My gran's **l**_____ is full of homemade jams and raspberry juice.
9 Mia's bedroom is starting to look **d**_____ – it really needs a coat of paint to make it look fresher and brighter again.

EXTENDED

10 COLLOCATIONS **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 I have bare floorboards in my bedroom, which look stylish but make the room really cold for my feet. I don't want a _____ (*wykładzina dywanowa*), but I think I'll get some brightly coloured rugs to make it feel a bit warmer.
2 There are _____ (*okna z podwójną szybą*) in the house in order to stop the noise from the traffic and keep the warmth in.
3 Like a lot of buildings today we have a _____ (*alarm antywłamaniowy*) with a punch-in code, which makes us feel a lot safer. Also, there's a _____ (*alarm przeciwpożarowy*), in case of fire, but we have to remember to replace the old batteries!
4 We need a _____ (*poręcz przy schodach*) by the steps to the garden. They're steep and my mum slipped down them recently.
5 _____ (*Panele słoneczne*) on the roof are good for the environment and more houses should have them.
6 Kate spends a lot of time in her garden. There are flowerbeds all round her back lawn and Mark built in a small _____ (*oczko wodne*) and a rockery by the patio about a year ago. She loves them.

11 **Complete the email with the correct words in the box. There is one extra word.**

frames rack oak shutters utensils ornaments mantelpiece antique bowls office countertop

TO: dave_black@mail.uk.xyz

Hi Dave! Hope you're settling into your first house! Just thought I'd let you know – we're having a garage sale to get rid of lots of things we don't need anymore. There's everything from old kitchen **(1)** _____ to some new things that never even got unpacked, like a lovely wooden **(2)** _____ for all your tools. We'll be selling off various **(3)** _____ that just used to sit on the **(4)** _____ and get dusty. Mum's getting rid of three fruit **(5)** _____ and a(n) **(6)** _____ clock – might be worth something, I suppose. And dad's selling a set of old **(7)** _____ that we used to have outside the windows. Oh, and a brand new **(8)** _____ chair that we've never used. A small bookcase from my room is going too – you know, the little **(9)** _____ one that I kept all my children's storybooks in. If we make a decent amount of money, mum's promised to buy me new silver **(10)** _____ for my favourite photos. Everything will be going very cheap – so there might be some things you could use. It'll be great fun anyway, and it would be good to see you. It starts around ten on Saturday. See you there!
Love, Mia

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

12 **Work in pairs. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the rooms below. Which one would you prefer to live in and why?
2 Why have you rejected the other rooms?

Prace domowe

13 **Match the verbs in box A with nouns in box B to make collocations.**

A	B
change	the bed
do	the carpet
do	the clothes
dust	the dishwasher
empty	the floor
hoover	the furniture
iron	the gardening
make	the housework
mow	the lawn
sweep	the sheets

14 **Work in pairs. Tell your partner**
1) when you last did three jobs in exercise 13,
2) when you intend to do them again,
3) if there are any jobs you never do and why.

EXTENDED

15 **Complete the words in the website advert with the correct words. The consonants have been given.**

Need anything for working round the house or garden? Check out our sale – with up to 50% off. We have **(1) br___ ___ms** for both indoors and outside, **(2) d___st___rs** for all those surfaces, **(3) sp___d___s** for the vegetable patch and **(4) tr___w___ls** for the smaller planting jobs. Our top seller this month is a reliable, electric **(5) l___wnm___w___r** – no excuse for long grass now! And every garden needs a **(6) r___k___** for the fallen leaves this autumn. Get shopping!

Wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania; Przeprowadzka

16 **Complete the text messages with the correct words in the box. There are three extra words.**

adverts let rent deposit flatmates
landlord advance accommodation
bills share notice

Lena

Help! My **(1)** _____ is selling the house where I have a room, and I really need to find some **(2)** _____ close to campus before the end of this month. I can't afford to pay the **(3)** _____ each month for a whole flat by myself. I've answered a few **(4)** _____ for people to **(5)** _____ a flat with but the places were too far away from the town centre.

Mark

I think I can help. One of my friends, Ben, has just bought a big house in Horsham Road. He's looking for some people to help pay the **(6)** _____ like electricity and gas. He's got five rooms to **(7)** _____ and I think he's only found two people so far. Are you interested? It's a lovely house and he doesn't want people to pay in **(8)** _____. Let me know and I can put you in touch.

EXTENDED

17 CD 1.07 **Complete the voicemail messages with the correct words. First letters have been given. Listen and check.**

1 Mark? It's Lena. You're a star! Sounds perfect. Bill must earn a lot to **(1) t**_____ out a mortgage on a house on Horsham Road! Tell him that I'd love to come round and see the room. Do you know how much he wants **(2) p**_____ week?

2 Lena. Hi! Glad to be able to help. Sorry, I don't know what he's **(3) c**_____, but it won't be outside your budget. He just needs to keep on top of the monthly **(4) i**_____. Anyway, I'll email you the details and tell him what a wonderful **(5) t**_____ you would be. Of course, as long as I can come to the **(6) h**_____ party!

Architektura

EXTENDED

18 **Complete the post with the correct words in the box.**

multi-storey iconic skyline demolished
feature exterior eyesore pulled

Anna's blog

It is quite unbelievable! The beautiful old railway terminal building in the dockland area of our town is going to be **(1)** _____ in the next few months! This cannot be allowed to happen! This **(2)** _____ building dates back over a hundred years and is a fine example of the art deco architecture and design of that time. The **(3)** _____ is in need of repair, but the building remains a **(4)** _____ of our town's **(5)** _____. That is why it should not be **(6)** _____ down to make way for some **(7)** _____ car park! The terminal is not a(n) **(8)** _____, it is a building to be proud of. Please sign the online petition to ensure the renovation of the building, not its demolition. Here's the link: ....

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What might be exciting or difficult for someone moving from the countryside to live in a city? Make a list of three exciting and three difficult things.

02 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Look at the pictures. You have two minutes to write down:

- as many household objects as you can, e.g. an iron
- as many household duties as you can, e.g. do the ironing

2 Compare your answers with another pair. Work together. Take turns to mime a chore or show an object. Guess each other's ideas.

Practise

GET SMARTER

Zadania polegające na dobieraniu wypowiedzi do odpowiedniego zdania sprawdzają umiejętność określenia głównej myśli tekstu lub intencji osoby, która się wypowiada. Pamiętaj, że podane zdania odnoszą się do całości wypowiedzi, a nie tylko do wybranego jej fragmentu. Nie zawsze osoba mówiąca podaje wprost cel swojej wypowiedzi; często trzeba wywnioskować, jaką intencją się kierowała.
W zadaniu mogą pojawić się czasowniki, które określają cel/intencję wypowiedzi, np. *praise* (chwalić), *criticise* (krytkować), *explain* (wyjaśniać), *describe* (opisywać), *advertise* (reklamować), *complain* (skarżyć się/narzekać na coś) czy *boast* (chwalić się).

3 CD 1.08 Listen to four short texts about cleaning and decide which title (A–F) is the best summary of each text. There are two extra titles. Explain your choice.

A Magic equipment
B Keeping my bedroom neat and tidy
C Messy break-up
D Talented cleaner
E Don't mess up your relationship
F Leaving a mess

4 CD 1.08 Listen to the texts in exercise 3 again. What is each speaker's intention? Write it down using the verbs from the Get Smarter box.

DOBIERANIE

5 CD 1.09 Usłyszysz dwukrotnie pięć wypowiedzi na temat prac w domu. Do każdej wypowiedzi (1–5) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–F). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.

A The speaker admits to learning how to do something in a new way.
B The speaker expresses his/her gratitude for somebody's initiative.
C The speaker gives family advice.
D The speaker explains what makes him/her different from most people his/her age.
E The speaker complains about his/her weekly household duties.
F The speaker talks about the most hated household duties.

1	2	3	4	5
___	___	___	___	___

Fish for words

6 Replace the words in bold with their synonyms in the box. Then answer the questions.

throw away full of things cleanliness
perfectly clean chores

1 Do you know anyone who likes doing **household duties** _____?
2 How important is **tidiness** _____ to you?
3 Is your desk often **cluttered** _____?
4 What does a **spotless** _____ house say about its owner?
5 Is it easy for you to **get rid of** _____ things?

7 Translate the following sentences into Polish. Which are true about you?

1 I hardly ever **put things off** until later.
2 I wouldn't be able to **put up with** a messy flatmate.
3 My parents taught me to **put things away** when I was a small child.
4 The first thing I do when I come back home is **put the kettle on**.
5 I'd like to **put some money aside** every month, but it's impossible.

Wrap it up

8 Work in pairs. When was the last time you had a good clear-out in your room? What did you get rid of? What did you decide to keep? Why? Compare your answers.

Zoom in

1 Which of these can you find in the area where you live?

• brick houses • concrete blocks of flats • • derelict buildings • building sites • • traditional farmhouses • skyscrapers • • gated housing estates • modernist office buildings • • historic buildings • real eyesores • commercial buildings

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że informacje podane w treści zadania są zazwyczaj sformułowane inaczej niż w nagraniu, np.: informacja wyrażona przymiotnikiem może być sparafrazowana za pomocą rzeczownika: *single-storey residential building = a bungalow*. Identyczna treść może być wyrażona za pomocą różnych struktur gramatycznych: *We were allowed to have our house built.= We got the planning permission.*

2 CD 1.10 **Work in pairs. Read the sentences and try to paraphrase them. Then listen to the recording and compare your answers with what the speaker says.**

1 Brutalism emerged in the 1950s and grew out of modernist architecture.
2 Brutalist structures come across as unwelcoming.
3 The style became popular in the 50s and 60s.
4 A lot of brutalist constructions were pulled down.
5 Habitat 67 was put up to celebrate Canada's centennial as an independent nation.

EXTENDED

WYBÓR WIELOKROTNY

3 CD 1.11 **Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.**

Tekst 1.

1 From what we hear, we may speculate that Mr Wilson is
A a historian.
B an architect.
C an expert in ethnography.
D a writer.

Tekst 2.

2 What is the conversation about?
A Inventive house designs
B The workings of a floating house
C Flood-proof building materials
D The pros and cons of a can-float house

3 Which information is true about a 'can-float' building?
A It's got extra storage space.
B It may not always remain steady.
C It is mainly built out of wood.
D It usually looks similar to a boat.

Tekst 3.

4 In his podcasts, the author
A talks about his dream holiday destinations.
B shares his wide professional knowledge of architecture.
C reveals he is mostly fascinated by monumental structures.
D tends to talk about his actual trips.

5 How many of the described places does the author consider to be a real architectural achievement?
A All of them
B One of them
C Two of them
D None of them

6 Which of these statements is expressed as a fact, not an opinion?
A Gardens by the Bay are the most famous place in Singapore.
B Gardens by the Bay's design reflects Singapore's cultural heritage.
C The 'supertrees' are the Gardens' main feature.
D Gardens by the Bay are a perfect destination for people who care about the environment.

Fish for words

4 Put the words from exercise 3 into the correct columns. Can you explain their meaning?

walkway dome landmark chamber staircase edifice temple post gate monument arch

building/place	parts of a building

Wrap it up

5 Find some interesting information about a man-made wonder and prepare a short podcast about it. Share your podcasts, and vote for the most interesting one.

02 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Where do you think the best place to grow up is – the city or the country? Why?**

Practise

GET SMARTER

W zadaniach wielokrotnego wyboru niektóre pytania mogą odnosić się do chronologii wydarzeń, dlatego należy zwrócić szczególną uwagę na: • podane daty lub wiek osoby w czasie określonego zdarzenia (*in 2009, at the age of ten, when she was five*) • przysłówki czasu (*afterwards, earlier on, a few days later*) • wyrażenia określające czas (*after, before, while*) • zdania z użyciem czasu *past perfect*, które sugerują, że coś wydarzyło się przed innym zdarzeniem w przeszłości.

2 **Put the words in the box into the correct column. Then add one more expression to each column.**

previously beforehand afterwards while
as a result earlier on as later subsequently
as a consequence during

after	before	at the same time	because of
_____	_____	_____	_____

WYBÓR WIELOKROTNY

3 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.**

1 While driving, Danny was concerned because
- **A** the snow was creating dangerous driving conditions.
- **B** the sun had already set.
- **C** he might be late for his meeting.
- **D** he couldn't see the road very well.

2 How had Danny felt about moving house when he was young?
- **A** He was happy to have a much larger room.
- **B** He was angry with his parents for moving to an urban area.
- **C** He was astonished by how quickly things changed.
- **D** He was excited by the hustle and bustle of the city.

3 Which of the following happened first chronologically?
- **A** Danny relised somebody lived in the cottage.
- **B** Danny and Grace met at the gate of the cottage.
- **C** Danny and Grace moved to the new house in the city.
- **D** Grace explained to Danny why she needed a room with a balcony.

4 From the last section of the extract we learn that
- **A** Grace arrived just after Danny.
- **B** Grace wanted to frighten Danny.
- **C** Grace had lied to Danny about the cottage being vacant.
- **D** Grace had already been inside the cottage.

5 Which is the best title for the story?
- **A** A dangerous journey
- **B** Memories and mysteries
- **C** A move to the city
- **D** Secret fears

Fish for words

4 **Complete the sentences with the correct adjectives from the text.**

1. The _____ **lighting** in our classroom is so good that no one gets eye strain.
2. My dad likes the **garden** to be neat and tidy, but my mum prefers it a bit _____.
3. I love the _____ **heating** in the new house because I don't need to wear slippers!
4. Some modern houses have _____ **door handles**, but I think I prefer wood.
5. The **stairs** in our house are a bit _____ and when I'm in bed, I know when someone is coming upstairs.

Wrap it up

5 **Work in pairs. What do you think might happen next in the story? Discuss your ideas.**

It was not the best time of the year for travelling, and certainly not the best time of day. The winter sun was low in the sky and the bright silver light was in Danny's eyes as he drove west. He had nearly decided not to come. Snow was forecast and that would make the return journey much more dangerous. However, he had promised, and he didn't like breaking a promise. His sister, Gracie, who he had not seen for over five years, had asked him to meet her outside their childhood home, for reasons she had not revealed.

Her request was unexpected. As far as Danny knew, neither he nor Gracie had been to the property since their parents had moved to the city. They had left the old cottage to live in a modern block of flats in the city. Although he had only been about six years old, he remembered the speed and surprise of the move. In one day, the surroundings had changed dramatically. Danny's old, small room, with its football posters and second-hand lamp shade, had overlooked an overgrown garden. This new, spacious modern bedroom had chrome door handles, overhead lighting and underfloor heating, and a view over busy roads. To begin with, the noise had bothered him. The cottage had been so silent with its creaky stairs and autumn wind occasionally howling in the attic. The city flat seemed to shake with the constant passing of the traffic.

'I'd be really grateful, Dan,' she had said on the phone. 'I'll explain everything when I see you.'

'It will be good to see you too, Gracie,' he had replied. He was not sure when and why they had lost touch, but he had missed her.

'Absolutely!' he could hear the smile in her voice. 'So, six o'clock at the gate.'

So, here he was, outside his old home, with the evening closing around him. Dan got out and stood at the rickety gate, looking at the old building. It was almost hidden behind tall hedges, but he could see the balcony outside a first-floor window. He remembered how much he had envied Gracie for having that room.

'It's because I'm the oldest,' she had explained, at the age of seven. 'When you're the oldest, you'll have a balcony room.' At five, that explanation had seemed reasonable. Now, Dan smiled at the memory.

As he looked at the cottage. A car had stopped behind him and the headlights lit up the front of the house. Suddenly his heart jumped. Was that a movement at the balcony room window? Instinctively he moved back and bumped into someone behind him.

'Hey, careful!' Grace laughed. 'That's not the way to greet your sister!'

'Ssh!' Danny whispered. 'Look.' He pointed at the roof. A thin breath of white smoke was coming from the chimney. 'I thought you said it was empty?'

'I did,' Grace said. 'It was.'

Zoom in

1 Work in pairs. House renovation programmes are becoming popular nowadays. Why do you think this is? Do you have a favourite one?

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadanie polegające na dobieraniu zdań do luk w tekście, pamiętaj, że zdanie wyjęte z tekstu może rozwijać myśl wyrażoną w zdaniu poprzedzającym lukę lub zawierać przykłady, które ilustrują coś, o czym wspomniano ogólnie.

2 Read the text and choose which sentence (A or B) is most suitable for each gap. Explain your choice.

ARTICLE

Are you looking to rent or buy a property and feel intimidated by the time you will need to spend viewing places that may not meet your expectations? **(1)** ___ It is a shift away from being physically shown around by an estate agent, to going virtual. And this is a move that will be relevant to everyone involved, from students looking to share a flat to the prospective buyers of a substantial house. **(2)** ___. Do the bedroom dimensions feel right for you? Is there enough storage space in the kitchen? 360 degree 3D tours of a property can also highlight any defects in structure – cracked plaster, ill-fitting shutters and so on. **(3)** ___ So, if you are seriously considering putting in an offer on a house, or a deposit for rent, a physical visit is always advised. A virtual tour will not tell you about the incessant noise of a busy street or whether there is rising damp hidden behind the wardrobe!

1 A Then the most recent trend in checking out possible new homes will be of interest.
B As a result, a new activity is becoming fashionable.

2 A Some people, in spite of this, will not be happy using technology to look round a property.
B Virtual viewings are now becoming commonplace, and it is possible to 'walk through' places on your shortlist at your own pace, and see how suitable they are.

3 A You can also go round the property with an estate agent and see for yourself, when you have the time.
B However, it must be pointed out that such tours should serve mainly to eliminate possible choices, saving everyone precious time.

EXTENDED

DOBIERANIE

3 **Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w każdą lukę (1–4) literę, którą oznaczono brakujące zdanie (A–E) tak, aby otrzymać spójny i logiczny tekst. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki.**

A The first one is that much of this is down to people's basic curiosity about looking inside other people's homes.

B However, it has also given me a chance to catch up on what types of programme people are watching these days.

C The kitchen wall could definitely be taken down, creating an open-plan dining area, and an extension across the patio (with planning permission, of course) could give me a bigger study.

D In spite of my initial reservations I have come to admire and respect what has been achieved.

E In addition to this, many of the shows offer a certain amount of drama when there are unexpected hitches in the plans like leaky pipes or blocked drains.

Fish for words

4 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 If you have a problem with ***lifting*** / ***rising*** **damp**, you need to call in a professional.
2 Heating a room can be costly when there are ***ill-*** / ***bad-*** **fitting** shutters or window frames.
3 The bottom of our garden flooded because of ***running*** / ***leaky*** **pipes** quite deep underground.
4 We double-checked the **bedroom** ***dimensions*** / ***extents*** and found that we had not measured correctly the first time.
5 People who take on large- ***scale*** / ***degree*** **projects** often move into temporary accommodation while the building is happening.
6 Today, having enough ***packing*** / ***storage*** **space** is a top priority when it comes to installing a new kitchen.
7 On its own, ***broken*** / ***cracked*** **plaster** is not a big problem, but it might be a sign of some more fundamental structural damage.
8 The drain is ***blocked*** / ***connected*** again – you need to call the plumber!

Wrap it up

5 **Work in pairs. Plan your ideal house. Write notes about location, house type, rooms and decoration and present to the class.**

Home | Articles | Contact

Reporter Sally Thatcher writes from her sofa

The recent enforced immobilisation has seen me imprisoned in front of the television for what feels like an eternity. **(1)** ___ It has been a revelation. Who knew that we were so obsessed by programmes on building renovations? And, indeed, who knew that so many people out there are actively involved in large-scale projects? It appears that the passion for giving accommodation a facelift is sweeping our nation.

Having little else to occupy my mind, I set out to think about just why these programmes have become so popular, and I have come to a few conclusions. **(2)** ___ I have a friend who regularly checks out local houses for sale online just because he wants to look beyond the exteriors to see what people have done to improve their homes.

Secondly, I believe people are interested in what these programmes can teach them about what is and what is not possible as far as renovation is concerned. **(3)** ___ Thirdly, there are also some interesting life stories. You might have seen a series about volunteers helping to transform houses for people with disabilities or other special needs. The final reveal scenes of the transformations can be quite tear-jerking.

So, after an initial exasperation over the number of these shows, I have to admit that I have been studying my own surroundings and taking notes about what I could change here. **(4)** ___ And as for the garden – well, there is so much scope ...

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs and discuss the questions.

1 Can you describe your favourite room in your house or flat?
2 What would you like to change in your house or flat?

2 Work in pairs. Look at the poster and say what your preferences are when you have to study for school. Add extra options if you want to.

Studying for school

- tidy bedroom / messy bedroom
- lie on the bed / sit at the desk
- bright lights on / just the desk lamp on
- no post-it notes / lots of post-it notes
- music on / music off
- social media on / social media off

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***In the photograph, I can see / The photograph shows a teenage girl lying on the floor.***
  Na zdjęciu widzę / Zdjęcie przedstawia nastolatkę leżącą na podłodze.
- ***She's holding a book in her hands.***
  (Ona) trzyma w rękach książkę.
- ***It looks like she's studying something.***
  Wygląda na to, że (ona) się czegoś uczy.
- ***She seems / appears to be listening to music at the same time.***
  Wydaje się, że (ona) słucha muzyki w tym samym czasie.
- ***She is wearing a T-shirt and jogging bottoms.***
  (Ona) ma na sobie koszulkę z krótkim rękawem i spodnie od dresu.
- ***I guess / I believe she feels tired / exhausted.***
  Myślę, że (ona) jest zmęczona/wyczerpana.
- ***The room seems / appears to be cluttered and badly-decorated.***
  To pomieszczenie wydaje się zagracone i źle urządzone.
- ***I think that / In my opinion, the room looks bright and spacious.***
  Myślę, że / Moim zdaniem ten pokój jest jasny i przestronny.

3 Powiedz, że:

1 na zdjęciu widzisz dwoje nastolatków robiących notatki.
2 nastolatka na zdjęciu siedzi w fotelu w swoim pokoju.
3 nastolatek na zdjęciu wydaje się wyczerpany.
4 zdjęcie pokazuje posprzątane biurko.
5 Twoim zdaniem osoby na zdjęciu wyglądają na bardzo skoncentrowane.
6 wygląda na to, że dziewczyna na zdjęciu patrzy przez okno zamiast się uczyć.

Practise

GET SMARTER

Opisując zdjęcie, pamiętaj, aby uwzględnić następujące informacje: kogo widzisz, gdzie znajduje się ta osoba i jak wygląda jej otoczenie, a także co robi osoba ukazana na zdjęciu, jak wygląda, jak jest ubrana oraz – jeżeli można to wywnioskować – jak się czuje.

4 Look at the photograph and answer the questions.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

5 Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. Zanim wykonacie zadanie, zdecydujcie, które zwroty z ramki Know your phrases wykorzystacie w swoich wypowiedziach.

UCZEŃ A

1 Why do you think the girl is laughing?
2 What pieces of furniture are absolutely essential for you to have in your room? Why?
3 Describe the last time you or someone you know changed things around their house.

UCZEŃ B

1 Why is the boy sitting on the floor?
2 Do you like spending time in your bedroom? Why? Why not?
3 Describe the last time you had time to relax at home.

Speaking Bank ▶ p. 246

Wrap it up

6 Read the statements below. How true are they for you on a scale from 1 to 10? Work in pairs and compare your ideas.

1 I go for bright colours in my flat. I avoid dull ones.
2 I'm a minimalist. No pictures, no ornaments, no carpets and no curtains in my house.
3 My room is my castle. It's my precious personal space.
4 I don't like messy bedrooms. I keep mine as tidy as possible.

Speaking Set 02 ▶ p. 232

02 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

CULTURE

Every year, on the last Sunday of March, Australians celebrate Neighbour Day. Its main goal is to bring people together and to promote solidarity and cooperation. On this day people usually hold a barbecue in order to meet up and talk to others. A similar tradition of neighbourly celebration has been known in Europe since 2000.

Zoom in

1 Read the descriptions of situations below and choose your response A or B. Work in pairs and compare your answers.

1 A new neighbour is moving into your block of flats. Do you: **A** say hello and leave your phone number or **B** stay inside and avoid the removal van?

2 You've just moved into a semi-detached house. Your next door neighbours want you to look after their dog for a day. Do you: **A** help them or **B** make an excuse and refuse?

Practise

GET SMARTER

Zanim dokonasz wyboru tłumaczenia lub przystąpisz do tłumaczenia fragmentu zdania, zastanów się, jakiego czasu należy użyć i poszukaj elementów, które pomogą Ci to ustalić, np. może to być czasownik posiłkowy lub określenie czasu. Zwróć uwagę, że niektóre określenia czasu mogą występować w więcej niż jednym czasie gramatycznym np. *I'm **just** moving into my studio flat. I've **just** moved into my new studio flat. I had **just** moved into my new studio flat when you came to visit me.*

2 Read the text. Analyse the time expressions in bold and then translate the fragments in brackets.

I had never heard of European Neighbours' Day until my new neighbours invited me round to their garden for a barbecue party. It was **last weekend** when a boy my age **(1)** _____ (*przyszedł*) to our house and gave me an invitation to a get-together. He said '**It's the last weekend of May**, and it's **when** people in Europe **(2)** _____ (*świętują*) Neighbours' Day'. It's a great chance to meet people who **(3)** _____ (*mieszkają*) across the road from you to build neighbourly bonds.' I was so surprised by the whole situation that I said I was busy and **(4)** _____ (*nie mogę przyjść*). But after he left, I kept thinking about it. We **(5)** _____ (*mieszkaliśmy*) in our house **for over two years** and I didn't know anyone. Eventually, I changed my mind, and decided to go.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ

3 W zdaniach (1–4) spośród podanych propozycji wybierz tę, która jest tłumaczeniem fragmentu podanego w nawiasie, poprawnie uzupełniającym lukę w zdaniu. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 European Neighbours' Day (*jest obchodzony*) _____ for over twenty years.
A was celebrated **B** is celebrated **C** has been celebrated

2 Last time we (*zorganizowaliśmy*) _____ a Neighbours' Day party we had lots of fun.
A had organised **B** were organising **C** organised

3 On the whole, (*czy dogadujesz się*) _____ your neighbours?
A are you getting on with **B** do you get on with **C** have you got on with

4 (*Ostatnio*) _____, I've made friends with a girl in my neighbourhood.
A So far **B** Last time **C** Lately

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ

4 W zdaniach (1–5) spośród podanych propozycji wybierz tę, która jest tłumaczeniem fragmentu podanego w nawiasie, poprawnie uzupełniającym lukę w zdaniu. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 Are you (*przeprowadzasz się*) _____ next month?
A moving around **B** moving in **C** moving house

2 When we lived in the suburbs, I (*dojeżdżałam*) _____ to school by train.
A commute **B** used to commute **C** could commute

3 Who (*wykonywał*) _____ most of the housework when you lived with your parents?
A took **B** made **C** did

4 (*Czyj to był pomysł*) _____ to introduce European Neighbours' Day?
A Whose idea it was **B** Whose idea was it **C** Whose idea was

5 By the time I moved in, you (*już się wyprowadziłeś*) _____. That's why we never met there.
A had already moved out **B** have already move out **C** were moving out

Wrap it up

5 Work in pairs. Do you know your neighbours well? Discuss.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 What does it mean to be a good neighbour?
2 Why is it increasingly rare for people to have a close relationship with their neighbours?

Practise

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ

2 Przetłumacz na język angielski fragmenty zdań podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 Neighbour Day (*był obchodzony*) _____ a bit differently last year.
2 When I got home I realised that I (*zostawiłem klucze do domu*) _____ in the car.
3 It was the second time we (*zorganizowaliśmy*) _____ a barbecue party for the neighbours.
4 My neighbour (*zawsze włączał*) _____ loud music when I was about to go to sleep.
5 How long is it since you (*pokłóciliście się*) _____ with your next door neighbours?
6 Why (*nie pościeliłeś swojego łóżka*) _____ your bed yet? It's almost midday!
7 We (*zawsze mogliśmy polegać na*) _____ our neighbours. That's why we liked them so much.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ

3 Przetłumacz na język angielski fragmenty zdań podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 It's the first time (*kiedy spotkałem*) _____ our new neighbour.
2 Neither of us (*nie znał żadnego z sąsiadów*) _____. It was really strange.
3 My grandfather would (*grabił swój ogród*) _____ at least once a day.
4 We (*szukaliśmy*) _____ a house in a leafy suburb for two years before we found it.
5 We live within (*bliskiej odległości*) _____ of the local community centre.
6 Tom was hungry because he (*nie jadł cały dzień*) _____.
7 I was tired of all the (*zgiełk*) _____ of New York, so I moved to a smaller town.
8 While my sister (*przygotowywała kolację*) _____ I was making a shopping list for the party.
9 People in Australia celebrate Neighbour Day (*po to, aby*) _____ promote better community cooperation.
10 I (*nigdy nie chciałam*) _____ to move out of our villa, but at some point it became too expensive to live there.

Wrap it up

4 Work in pairs and discuss the questions.

1 Would you like to attend a party organised by your neighbours? Why (not)?
2 What is your neighbourhood like? Do people get on? Can you count on your neighbours? Are they a bit too nosy?
3 People who live in blocks of flats often don't know their neighbours. Why do you think that is the case?

Use of English – Extra Practice 02 ▶ p. 295

Grammar Playout

MÓWIENIE O PRZESZŁOŚCI

Grammar Reference ▶ p. 258

A Look at point 2 in exercise 3 and points 2 and 5 in exercise 4 on page 32 again. Which past tenses are tested there? Which rules apply to the correct answers in each case?

B Choose the correct words to complete the sentences. What tenses are tested in this exercise?

1 We ***celebrated / had celebrated*** Neighbours' Day for the first time three years ago.
2 ***Did you use to play / Were you playing*** with the other children in your neighbourhood every day when you were at school?
3 I ***had just moved in / have just moved in*** when they started building this sports club.
4 Tracy ***broke / was breaking*** a vase while I was having a shower.

02 PISANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Arrange the following activities in the order they usually happen in when we move house.**

• go house hunting • decide to move out •
• get in touch with an estate agent • hire a removal van •
• view the new property • furnish the new place •
• leave a deposit • buy the property • plan the move •
• pack • decorate / do up the new property •
• meet the neighbours • label the boxes • move house •
• give a house-warming party •

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***We moved out because ...***
  Przeprowadziliśmy się, ponieważ...
- ***We needed more room, and that's why we moved house.***
  Potrzebowaliśmy więcej miejsca i dlatego się przeprowadziliśmy.
- ***The new flat consists of three bedrooms, a roomy kitchen and a spacious balcony.***
  Nowe mieszkanie składa się z trzech sypialni, pojemnej kuchni i przestronnego balkonu.
- ***Our new flat is far brighter than the previous one.***
  Nasze nowe mieszkanie jest o wiele jaśniejsze niż poprzednie.
- ***The flat overlooks a park.***
  Mieszkanie ma widok na park.
- ***It's located in the suburbs / in the middle of nowhere.***
  Jest położone na przedmieściach/na odludziu.
- ***It's within walking distance of ...***
  Jest kilka kroków od..
- ***At first, I was very much against moving out.***
  Początkowo byłem/byłam przeciw wyprowadzce.
- ***I had no choice but to accept my parents' decision.***
  Nie miałem/miałam innego wyjścia niż zaakceptować decyzję rodziców.
- ***I got used to the new place pretty fast.***
  Szybko przyzwyczaiłem/przyzwyczaiłam się do nowego miejsca.
- ***I got to like the new flat soon after the move.***
  Polubiłem/Polubiłam nowe mieszkanie wkrótce po przeprowadzce.
- ***Something unexpected / funny happened just after we moved in.***
  Wkrótce po przeprowadzce wydarzyło się coś nieoczekiwanego/śmiesznego.
- ***I couldn't stop laughing when ...***
  Nie mogłem/mogłam przestać się śmiać, kiedy ...

2 **Powiedz, że:**

1. przeprowadziliście się, ponieważ Wasze poprzednie mieszkanie było za daleko od centrum.
2. Wasz poprzedni dom był za mały i dlatego musieliście się wyprowadzić.
3. Wasze obecne mieszkanie jest o wiele wygodniejsze od poprzedniego i znajduje się na przedmieściach.
4. w nowym mieszkaniu masz widok na las.
5. na początku nie podobał Ci się pomysł wyprowadzki na wieś.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że e-mail do przyjaciela ma charakter nieoficjalny i dlatego może zawierać elementy, takie jak: skrócone formy czasowników, utarte skróty, potoczne słownictwo i struktury gramatyczne, pytania rozłączne i czasowniki frazowe.

3 **Rewrite the fragments in bold using more informal equivalents.**

1. My **father** is **decorating** our new kitchen now.
2. My parents decided to **delay** moving out until we **become adults**.
3. I have got a new best **friend**, and we always **spend time** together.
4. **By the way**, you are coming to see me, **are you not?**
5. We **began** to like our new flat **quite** soon after we moved in.

E-MAIL

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Wraz z rodziną przeprowadziłeś się/przeprowadziłaś się do nowego mieszkania w innym mieście. Napisz do kolegi z Anglii e-mail, w którym:

- napiszesz, dlaczego Wasza rodzina zdecydowała się na przeprowadzkę,
- opiszesz nowe mieszkanie i okolicę, w której się ono znajduje,
- podzielisz się swoimi odczuciami na temat zaistniałej sytuacji,
- zrelacjonujesz sytuację, która Cię ucieszyła po wprowadzeniu się do nowego miejsca.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

Podpisz się jako XYZ.

Hi Jack,
How are you? I'm sure you'd like to know more about our new flat.

Writing Bank ▶ p. 249

Wrap it up

5 **Imagine your friend Alan has moved to the 40th floor of a skyscraper. Work in pairs and write down what his impressions could be.**

Zoom in

1 **Look at the photograph. Work in pairs and write a short dialogue between the clients and the estate agent. What are the clients' questions about the property and what are the estate agent's answers?**

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I am writing in reference to / regarding / with regards to your advertisement.***
  Piszę w nawiązaniu do ogłoszenia.
- ***I would appreciate more information regarding the contract.***
  Byłbym/Byłabym bardzo wdzięczny/wdzięczna za przesłanie dodatkowych informacji dotyczących umowy.
- ***I would be grateful if you would be so kind as to send me some more information.***
  Byłbym wdzięczny/Byłabym wdzięczna za przesłanie mi dodatkowych informacji.
- ***I would like to enquire about ...***
  Chciałbym/Chciałabym uzyskać informację na temat...
- ***I also wonder if it is possible to pay the deposit in instalments.***
  Chciałbym/Chciałabym się również dowiedzieć, czy jest możliwość zapłacenia kaucji w ratach.
- ***Additionally, could you please let me know if the flat has ...***
  Czy mógłbym/mogłabym poprosić dodatkowo o informację, czy mieszkanie posiada...
- ***Let me mention that I would like to share the flat with my friend, and as a result we need ...***
  Pragnę nadmienić, że chciałbym/chciałabym zamieszkać w mieszkaniu z moim kolegą/moją koleżanką, co oznacza, że potrzebujemy...
- ***I would also like you to know that I will be bringing my cat with me, and I hope that it will not be too big an inconvenience for you.***
  Chciałbym/Chciałabym poinformować, że zamierzam przywieźć ze sobą kota. Mam nadzieję, że nie będzie to dla Pana/Pani kłopotliwe.
- ***I can assure you that my cat is house-trained and will not cause any damage to the property.***
  Zapewniam, że mój kot jest nauczony odpowiedniego zachowania w domu i nie wyrządzi żadnych szkód w nieruchomości.
- ***I would also like to mention that ...***
  Pragnę wspomnieć, że...
- ***I look forward to hearing from you.***
  Z niecierpliwością oczekuję Pana/Pani odpowiedzi.

EXTENDED

2 **Powiedz, że:**

1. piszesz w nawiązaniu do ogłoszenia z tablicy ogłoszeń w biurze nieruchomości.
2. chciałbyś/chciałabyś poprosić o więcej szczegółów dotyczących lokalizacji mieszkania.
3. zapewniasz właściciela, że jesteś osobą spokojną i nielubiącą imprez.
4. wyrażasz nadzieję na szybką odpowiedź od właściciela.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że list formalny wymaga posługiwania się językiem oficjalnym i nie powinien zawierać:

- skróconych form czasowników, np. *I'd like, I can't*;
- języka charakterystycznego dla wypowiedzi ustnych i nieformalnych wypowiedzi pisemnych, np. zamiast *pay* lepiej napisać *make a payment*, zamiast *a flat – a property*;
- zbyt bezpośrednich próśb, np. zamiast *Tell me how much the rent is* lepiej napisać *I would be grateful if you could tell me how much the rent is*.

3 **Read the following fragment of a letter and rewrite it using more formal English.**

Hi,
This letter is about the flat you want to rent. How much is the monthly rent? How much do I have to pay for the monthly bills? You have WiFi in your flat, don't you? And one more thing, I need somewhere to put my bike, you've got somewhere, right?
Let me know ASAP.
Bye,

LIST FORMALNY

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Planujesz studiować w Szkocji i szukasz odpowiedniego mieszkania do współdzielenia ze swoim przyjacielem / swoją przyjaciółką. Na stronie internetowej znalazłeś/znalazłaś ogłoszenie dotyczące takiego miejsca. Napisz list z prośbą o podanie interesujących Cię szczegółów oraz z wyjaśnieniem swoich indywidualnych potrzeb związanych z wynajęciem mieszkania.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

Wrap it up

5 **Work in pairs. Nowadays young people prefer living with their parents than starting an independent life. What is the reason for this situation?**

SŁOWNICTWO

MP3 11 The house and its surroundings / Dom i jego okolica

Types of houses / Rodzaje domów

block of flats /ˌblɒk əv ˈflæts/ blok mieszkalny
bungalow /ˈbʌŋgəˌləʊ/ dom parterowy
cabin /ˈkæbɪn/ chata, domek
cottage /ˈkɒtɪdʒ/ domek wiejski
detached house /dɪˌtætʃt ˈhaʊs/ wolnostojący dom jednorodzinny
family home /ˈfæmli ˌhəʊm/ dom rodzinny
farmhouse /ˈfɑːmˌhaʊs/ dom w gospodarstwie rolnym
housing estate /ˈhaʊzɪŋ ɪˌsteɪt/ osiedle mieszkaniowe
mansion /ˈmænʃən/ pałac, rezydencja
nursing home /ˈnɜːsɪŋ ˌhəʊm/ dom spokojnej starości
semi-detached house /ˌsemi dɪˌtætʃt ˈhaʊs/ bliźniak
skyscraper / tower block /ˈskaɪˌskreɪpə, ˈtaʊə blɒk/ wieżowiec
studio flat /ˈstjuːdiəʊ ˌflæt/ kawalerka
terraced house /ˌterəst ˈhaʊs/ dom szeregowy, segment

EXTENDED

affordable /əˌfɔːdəbl/ w przystępnej cenie
all mod cons /ˌɔːl mɒd ˈkɒnz/ wszystkie wygody
bedsit /ˈbedsɪt/ kawalerka do wynajęcia
gated community /ˈgeɪtɪd kəˈmjuːnəti/ osiedle zamknięte
mobile home /ˌməʊbaɪl ˈhəʊm/ przyczepa mieszkalna
sheltered accommodation /ˌʃeltəd əˌkɒməˈdeɪʃn/ mieszkania dla osób wymagających opieki (np. osób starszych)

Home surroundings / Okolica domu

across the road from /əˌkrɒs ðə ˈrəʊd frəm/ po drugiej stronie ulicy
central location /ˌsentrəl ləʊˈkeɪʃn/ centralne położenie
commute /kəˈmjuːt/ dojeżdżać (do pracy lub do szkoły)
district /ˈdɪstrɪkt/ dzielnica
in a rural area /ɪn ə ˌrʊərəl ˈeəriə/ w wiejskiej okolicy
in the countryside /ɪn ðə ˈkʌntriˌsaɪd/ na wsi
in the middle of nowhere /ɪn ðə ˌmɪdl əv ˈnəʊweə/ na odludziu, w szczerym polu
in the suburbs /ɪn ðə ˈsʌbɜːbz/ na przedmieściach
inhabitant /ɪnˈhæbɪtənt/ mieszkaniec/mieszkanka
located /ləʊˈkeɪtɪd/ położony
neighbour /ˈneɪbə/ sąsiad/sąsiadka
neighbourhood /ˈneɪbəˌhʊd/ sąsiedztwo, okolica
Old Town /ˌəʊld ˈtaʊn/ Stare Miasto
on the edge of /ˌɒn ði ˈedʒ əv/ na skraju (czegoś)
overlook /ˌəʊvəˈlʊk/ wychodzić na, mieć widok na
public transport /ˌpʌblɪk ˈtrænspɔːt/ transport publiczny
residents /ˈrezɪdənts/ mieszkańcy
village /ˈvɪlɪdʒ/ wioska

EXTENDED

a stone's throw from /ə ˌstəʊnz ˈθrəʊ frəm/ niedaleko od
amenities /əˈmeːnətiz/ udogodnienia
hustle and bustle /ˌhʌsl ən ˈbʌsl/ zgiełk
in the heart of the countryside /ɪn ðə ˌhɑːt əv ðə ˈkʌntriˌsaɪd/ na głębokiej wsi
lane /leɪn/ dróżka
leafy /ˈliːfi/ liściasty, zielony
off the beaten track /ˌɒf ðə ˌbiːtn ˈtræk/ na uboczu
within walking distance of /wɪðˌɪn ˈwɔːkɪŋ ˌdɪstəns əv/ w bliskiej odległości (możliwej do pokonania pieszo)

MP3 12 Rooms and home furnishings / Pomieszczenia i wyposażenie domu

Rooms and parts of a house / Pomieszczenia i części domu

attic /ˈætɪk/ strych, poddasze
basement / cellar /ˈbeɪsmənt / ˈselə/ piwnica
carport /ˈkɑːˌpɔːt/ wiata na samochód
ceiling /ˈsiːlɪŋ/ sufit
chimney /ˈtʃɪmni/ komin
downstairs /ˌdaʊnˈsteəz/ na dole, na parterze
drive /draɪv/ podjazd
fence /fens/ ogrodzenie, płot
fireplace /ˈfaɪəˌpleɪs/ kominek
front / back door /ˌfrʌnt, ˌbæk ˈdɔː/ drzwi frontowe/tylne
gate /geɪt/ brama
hedge /hedʒ/ żywopłot
ground floor /ˌgraʊnd ˈflɔː/ parter
laundry room /ˈlɔːndri ruːm/ domowa pralnia
lawn /lɔːn/ trawnik
lift /lɪft/ winda
living room / lounge /ˈlɪvɪŋ ruːm, laʊndʒ/ salon
loft /lɒft/ strych, poddasze
porch /pɔːtʃ/ ganek
roof /ruːf/ dach
shed /ʃed/ szopa
staircase /ˈsteəˌkeɪs/ klatka schodowa
steps /steps/ schodki
study /ˈstʌdi/ gabinet
upstairs /ʌpˈsteəz/ na górze, na piętrze
yard /jɑːd/ dziedziniec, podwórze

EXTENDED

extension /ɪkˈstenʃn/ przybudówka
landing /ˈlændɪŋ/ półpiętro
larder /ˈlɑːdə/ spiżarnia
utility room /juːˈtɪləti ˌruːm/ pomieszczenie gospodarcze
walk-in closet / wardrobe /ˌwɔːkɪn ˈklɒzɪt, ˈwɔːdrəʊb/ garderoba

Describing a house and rooms in a house / Opis domu i pomieszczeń

airy /ˈeəri/ przestronny
badly-decorated /ˌbædli ˈdekəreɪtɪd/ źle wykończony
bright /braɪt/ jasny
cluttered /ˈklʌtəd/ zagracony
convert /kənˈvɜːt/ przerobić, przekształcić
cosy /ˈkəʊzi/ przytulny
dusty /ˈdʌsti/ zakurzony
eco-friendly /ˌiːkəʊ ˈfrendli/ przyjazny dla środowiska
furnished / unfurnished /ˈfɜːnɪʃt, ʌnˈfɜːnɪʃt/ umeblowany/nieumeblowany
homely /ˈhəʊmli/ przytulny
luxurious /lʌgˈzjʊəriəs/ luksusowy
maintain /meɪnˈteɪn/ utrzymywać, konserwować
mud /mʌd/ błoto
old-fashioned /ˌəʊld ˈfæʃnd/ staromodny
open-plan /ˌəʊpən ˈplæn/ bez ścian działowych
second-hand /ˌsekənd ˈhænd/ używany, z drugiej ręki
spacious /ˈspeɪʃəs/ przestronny
steel /stiːl/ stalowy
stone /stəʊn/ kamienny
tidy / untidy /ˈtaɪdi, ʌnˈtaɪdi/ posprzątany/nieposprzątany
wooden /ˈwʊdn/ drewniany

EXTENDED

antique /ænˈtiːk/ zabytkowy, staroświecki
cramped /kræmpt/ ciasny
dingy /ˈdɪndʒi/ obskurny
dilapidated /dɪˈlæpɪˌdeɪtɪd/ zniszczony, walący się
in need of renovation /ɪn ˌniːd əv ˌrenəˈveɪʃn/ do remontu
oak /əʊk/ dębowy
stuffy /ˈstʌfi/ duszny
quaint /kweɪnt/ osobliwy
unique-looking /juːˌniːk ˈlʊkɪŋ/ o unikalnym wyglądzie
under construction /ˌʌndə kənˈstrʌkʃn/ w budowie
well-maintained /ˌwel meɪnˈteɪnd/ dobrze utrzymany, zadbany

Home furnishings / Wyposażenie domu

air conditioning /ˌeə kənˈdɪʃ(ə)nɪŋ/ klimatyzacja
alarm clock /əˈlɑːm ˌklɒk/ budzik
bath mat /ˈbɑːθ ˌmæt/ dywanik łazienkowy
bedside table /ˌbedsaɪd ˈteɪbl/ stolik nocny
blanket /ˈblæŋkɪt/ koc
blinds /blaɪndz/ rolety
carpet /ˈkɑːpɪt/ dywan
central heating /ˌsentrəl ˈhiːtɪŋ/ centralne ogrzewanie
chest of drawers /ˌtʃest əv ˈdrɔːz/ komoda
coffee maker /ˈkɒfi ˈmeɪkə/ ekspres do kawy
cooker /ˈkʊkə/ kuchenka
cupboard /ˈkʌbəd/ szafka kuchenna
curtains / net curtains /ˈkɜːtnz / ˌnet ˈkɜːtnz/ zasłony/firanki
cushion /ˈkʊʃn/ poduszka (dekoracyjna)
dishwasher /ˈdɪʃˌwɒʃə/ zmywarka
doormat /ˈdɔːˌmæt/ wycieraczka
double bed /ˌdʌbl ˈbed/ podwójne łóżko
duvet /ˈduːveɪ/ kołdra
electric kettle /ɪˈlektrɪkˈketl/ czajnik elektryczny
kitchen island /ˈkɪtʃənˌaɪlənd/ wyspa kuchenna
kitchen appliances /ˌkɪtʃən əˈplaɪənsɪz/ urządzenia kuchenne
lighting /ˈlaɪtɪŋ/ oświetlenie
microwave /ˈmaɪkrəˌweɪv/ kuchenka mikrofalowa
oven /ˈʌvn/ piekarnik
pillow /ˈpɪləʊ/ poduszka
potted plant /ˌpɒtɪd ˈplɑːnt/ roślina doniczkowa
rug /rʌg/ dywanik
sheet /ʃiːt/ prześcieradło
shelf /ʃelf/ półka
single bed /ˌsɪŋgl ˈbed/ pojedyncze łóżko
toaster /ˈtəʊstə/ toster
toilet /ˈtɔɪlət/ toaleta, sedes
towel rail /ˈtaʊəl ˌreɪl/ wieszak na ręczniki
TV set /ˌtiː ˌviː ˈset/ telewizor
wallpaper /ˈwɔːlˌpeɪpə/ tapeta
washbasin /ˈwɒʃˌbeɪsn/ umywalka
washing machine /ˈwɒʃɪŋ məˌʃiːn/ pralka

EXTENDED

bare floor /ˌbeə ˈflɔː/ goła podłoga
bedspread /ˈbedˌspred/ narzuta na łóżko
bedding /ˈbedɪŋ/ pościel
burglar alarm /ˈbɜːglər əˌlɑːm/ alarm antywłamaniowy
bunk bed /ˈbʌŋk ˌbed/ łóżko piętrowe
countertop /ˈkaʊntəˌtɒp/ blat kuchenny
dish drainer /dɪʃ ˈdreɪnə/ suszarka do naczyń
double-glazed window /ˌdʌbl ˌgleɪzd ˈwɪndəʊ/ okno z podwójną szybą
fish pond /ˈfɪʃ ˌpɒnd/ oczko wodne

fitted carpet /ˌfɪtɪd ˈkɑːpɪt/ wykładzina dywanowa
floorboards /ˈflɔːˌbɔːdz/ deski podłogowe
floor tiles /ˈflɔː ˌtaɪlz/ kafelki podłogowe
flowerbed /ˈflaʊəˌbed/ klomb
fruit bowl /ˈfruːt ˌbəʊl/ miska na owoce
heater / heating system /ˈhiːtə, ˈhiːtɪŋ ˌsɪstəm/ grzejnik/system grzewczy
kitchen utensils /ˌkɪtʃən juːˈtensɪlz/ przybory kuchenne
mantelpiece /ˈmæntlˌpiːs/ półka nad kominkiem
ornament /ˈɔːnəmənt/ ozdoba
office chair /ˈɒfɪs ˌtʃeə/ krzesło biurowe
rack /ræk/ półka, stojak
radiator /ˈreɪdiˌeɪtə/ kaloryfer
shutters /ˈʃʌtəz/ okiennice
silver frame /ˌsɪlvə ˈfreɪm/ srebrna ramka
smoke alarm /ˈsməʊk əˌlɑːm/ alarm przeciwpożarowy
solar panels /ˌsəʊlə ˈpænlz/ panele słoneczne
stair rail /ˈsteə ˌreɪl/ poręcz przy schodach
stool /stuːl/ stołek, taboret
windowsill /ˈwɪndəʊˌsɪl/ parapet okienny

MP3 13 Household jobs / Prace domowe

brush /brʌʃ/ szczotka
change the sheets /ˌtʃeɪndʒ ðə ˈʃiːts/ zmieniać pościel
dustpan /ˈdʌstpæn/ szufelka
do the gardening /ˌduː ðə ˈgɑːdnɪŋ/ pracować w ogrodzie
do the grocery shopping /ˌduː ðə ˈgrəʊsəri ʃɒpɪŋ/ robić zakupy spożywcze
do the laundry /ˌduː ðə ˈlɔːndri/ robić pranie
do the housework /ˌduː ðə ˈhaʊsˌwɜːk/ zajmować się domem
dust the furniture /dʌst ðə ˈfɜːnɪtʃə/ wycierać kurz z mebli
empty the dishwasher /ˌempti ðə ˈdɪʃˌwɒʃə/ opróżniać zmywarkę
empty the rubbish bin /ˌempti ðəˈrʌbɪʃ bɪn/ opróżniać kosz na śmieci
have a clear-out /ˌhæv ə ˈklɪərˌaʊt/ pozbywać się niepotrzebnych, nieużywanych rzeczy
have green fingers /ˌhæv ˌgriːn ˈfɪŋgəz/ mieć dobrą rękę do roślin
hoover the carpet /ˌhuːvə ðə ˈkɑːpɪt/ odkurzać dywan
iron the clothes /ˌaɪən ðə ˈkləʊðz/ prasować ubrania
keep sth neat and tidy /ˌkiːp ˌsʌmθɪŋ ˌniːt ənd ˈtaɪdi/ utrzymywać coś w nienagannym porządku
make improvements /ˌmeɪk ɪmˈpruːvmənts/ wprowadzać ulepszenia
make the bed /ˌmeɪk ðə ˈbed/ ścielić łóżko
mop the floor /ˌmɒp ðə ˈflɔː/ wycierać podłogę mopem
mow the lawn /ˌməʊ ðə ˈlɔːn/ kosić trawnik
renovate a corridor /ˈrenəveɪt ə ˈkɒrɪdɔː/ odnowić korytarz
rubber gloves /ˌrʌbə ˈglʌvz/ gumowe rękawiczki
shopping bag /ˈʃɒpɪŋ ˌbæg/ torba na zakupy
sponge /spʌndʒ/ gąbka
sweep the floor /ˌswiːp ðə ˈflɔː/ zamiatać podłogę
tea towel /ˈtiː ˌtaʊəl/ ścierka
EXTENDED
broom /bruːm/ miotła
duster /ˈdʌstə/ ściereczka do kurzu
lawnmower /ˈlɔːnˌməʊə/ kosiarka
mend a dripping tap /ˌmend ə ˌdrɪpɪŋ ˈtæp/ naprawić cieknący kran
rake /reɪk/ grabie; grabić
spade /speɪd/ szpadel
trowel /ˈtraʊəl/ rydel ogrodniczy

MP3 14 Renting, purchasing and selling property; moving houses / Wynajmowanie, kupno i sprzedaż nieruchomości; przeprowadzka

accommodation /əˌkɒməˈdeɪʃn/ zakwaterowanie
ad / advert /æd, ˈædvɜːt/ ogłoszenie, reklama
auction /ˈɔːkʃn/ aukcja, licytacja
bill /bɪl/ rachunek
budget /ˈbʌdʒɪt/ budżet
deposit /dɪˈpɒzɪt/ kaucja, zaliczka
estate agent /ɪˈsteɪt ˌeɪdʒənt/ agent/agentka nieruchomości
flatmate / housemate / roommate /ˈflætˌmeɪt, ˈhaʊsˌmeɪt, ˈruːmˌmeɪt/ współlokator/współlokatorka
landlord / landlady /ˈlændˌlɔːd, ˈlændˌleɪdi/ właściciel/właścicielka (mieszkania lub domu)
live on one's own /ˌlɪv ɒn ˌwʌnz ˈəʊn/ mieszkać samemu
move house /ˌmuːv ˈhaʊs/ przeprowadzić się
move in / move out /ˌmuːv ˈɪn, muːv ˈaʊt/ wprowadzić się/wyprowadzić się
notice /ˈnəʊtɪs/ wypowiedzenie
pay in advance /ˌpeɪ ɪn ədˈvɑːns/ zapłacić z góry
payment /ˈpeɪmənt/ płatność
removal van /rɪˈmuːvəl ˌvæn/ samochód służący do przewożenia mebli
rent /rent/ wynająć; czynsz
share a room / flat / house /ˌʃeər ə ˈruːm, ˈflæt, ˈhaʊs/ dzielić z kimś pokój/mieszkanie/dom
to let /tə ˈlet/ do wynajęcia
EXTENDED
bid /bɪd/ oferta w licytacji
charge /tʃɑːdʒ/ liczyć, pobierać opłatę
housewarming party /ˈhaʊsˌwɔːmɪŋ ˈpɑːti/ parapetówka
instalments /ɪnˈstɔːlmənts/ raty
per week / per month /ˌpə ˈwiːk, ˌpə ˈmʌnθ/ tygodniowo/miesięcznie
take out a mortgage /ˌteɪk ˌaʊt ə ˈmɔːgɪdʒ/ wziąć kredyt hipoteczny
tenant /ˈtenənt/ lokator/lokatorka

MP3 15 Architecture / Architektura

EXTENDED
blueprint /ˈbluːˌprɪnt/ projekt, plan
brick /brɪk/ cegła
building site /ˈbɪldɪŋ ˌsaɪt/ plac budowy
classical /ˈklæsɪkl/ klasyczny
concrete /ˈkɒŋkriːt/ beton; betonowy
construct /kənˈstrʌkt/ zbudować, skonstruować
demolish /dɪˈmɒlɪʃ/ zburzyć
derelict / ˈderəlɪkt/ opuszczony
exterior /ɪkˈstɪəriə/ fasada
eyesore /ˈaɪˌsɔː/ brzydactwo, paskudztwo
feature /ˈfiːtʃə/ cecha, właściwość
foundation /faʊnˈdeɪʃn/ podstawa
iconic /aɪˈkɒnɪk/ znany, kultowy
interior /ɪnˈtɪəriə/ wnętrze
marble /ˈmɑːbl/ marmurowy
modernist /ˈmɒdənɪst/ modernistyczny
planning permission /ˌplænɪŋ pəˈmɪʃn/ pozwolenie na budowę
plate glass /ˌpleɪt ˈglɑːs/ tafla szkła
public / commercial / historic building /ˌpʌblɪk, kəˌmɜːl, hɪˌstɒrɪk ˈbɪldɪŋ/ budynek użyteczności publicznej/budynek komercyjny/budynek historyczny
pull down /ˌpʊl ˈdaʊn/ burzyć, rozbierać
put up /ˌpʊt ˈʌp/ zbudować, wznieść
single-story / multi-storey /ˌsɪŋgl ˈstɔːri, ˌmʌlti ˈstɔːri/ jedno/wielopiętrowy
skyline /ˈskaɪˌlaɪn/ sylwetka budynku/miasta na tle nieba
structure /ˈstrʌktʃə/ struktura
symmetrical /sɪˈmetrɪkl/ symetryczny
urban /ˈɜːbən/ miejski

SŁUCHANIE

MP3 16

chore /tʃɔː/ obowiązek, rodzaj nielubianej pracy domowej
cleanliness /ˈklenlɪnəs/ czystość
get rid of sth /ˌget ˈrɪd əv ˌsʌmθɪŋ/ pozbyć się czegoś
put money aside /ˌpʊt ˈmʌni əˌsaɪd/ odkładać pieniądze, oszczędzać
put sth away /ˌpʊt ˌsʌmθɪŋ əˈweɪ/ odkładać coś (na swoje miejsce)
put sth off /ˌpʊt ˈsʌmθɪŋ ɒf/ odkładać coś (na później)
put the kettle on /ˌpʊt ðə ˈketl ˌɒn/ zagotować wodę (na herbatę)
put up with sth /ˌpʊt ˈʌp wɪð ˌsʌmθɪŋ/ znosić coś, tolerować
spotless /ˈspɒtləs/ nieskazitelnie czysty
throw sth away /ˌθrəʊ ˌsʌmθɪŋ əˈweɪ/ wyrzucić coś
EXTENDED
arch /ɑːtʃ/ łuk
chamber /ˈtʃeɪmbə/ komnata
dome /dəʊm/ kopuła
edifice /ˈedɪfɪs/ gmach
landmark /ˈlændˌmɑːk/ budynek charakterystyczny dla danego miejsca
mausoleum /ˌmɔːsəˈliːəm/ grobowiec, mauzoleum
monument /ˈmɒnjəmənt/ pomnik
post /pəʊst/ słup
temple /ˈtempl/ świątynia
walkway /ˈwɔːkˌweɪ/ kładka

CZYTANIE

MP3 17

chrome door handle /ˌkrəʊm ˌdɔː ˈhændl/ chromowane klamki do drzwi
creaky stairs /ˈkriːki ˌsteəz/ skrzypiące schody
overgrown garden /ˌəʊvəˈgrəʊn ˈgɑːdn/ zarośnięty ogród
overhead lighting /ˌəʊvəˌhed ˈlaɪtɪŋ/ górne oświetlenie
underfloor heating /ˌʌndəˌflɔː ˈhiːtɪŋ/ ogrzewanie podłogowe
EXTENDED
bedroom dimensions /ˈbedruːm daɪˈmenʃnz/ wymiary sypialni
blocked drain /blɒk dreɪn/ zatkany odpływ
cracked plaster /ˌkrækd ˈplɑːstə/ pęknięty tynk
ill-fitting shutters /ɪlˌfɪtɪŋ ˈʃʌtəz/ źle dopasowane okiennice
large-scale project /ˌlɑːdʒˌskeɪl ˈprɒdʒekt/ projekt na dużą skalę
leaky pipe /ˈliːki ˌpaɪp/ nieszczelna rura
rising damp /ˌraɪzɪŋ ˈdæmp/ podciągająca wilgoć
storage space /ˈstɔːrɪdʒ ˌspeɪs/ przestrzeń do przechowywania

ACTIVATE

1 Describe your flat or house in 120 words using the words and expressions in the wordlist.

03 SZKOŁA

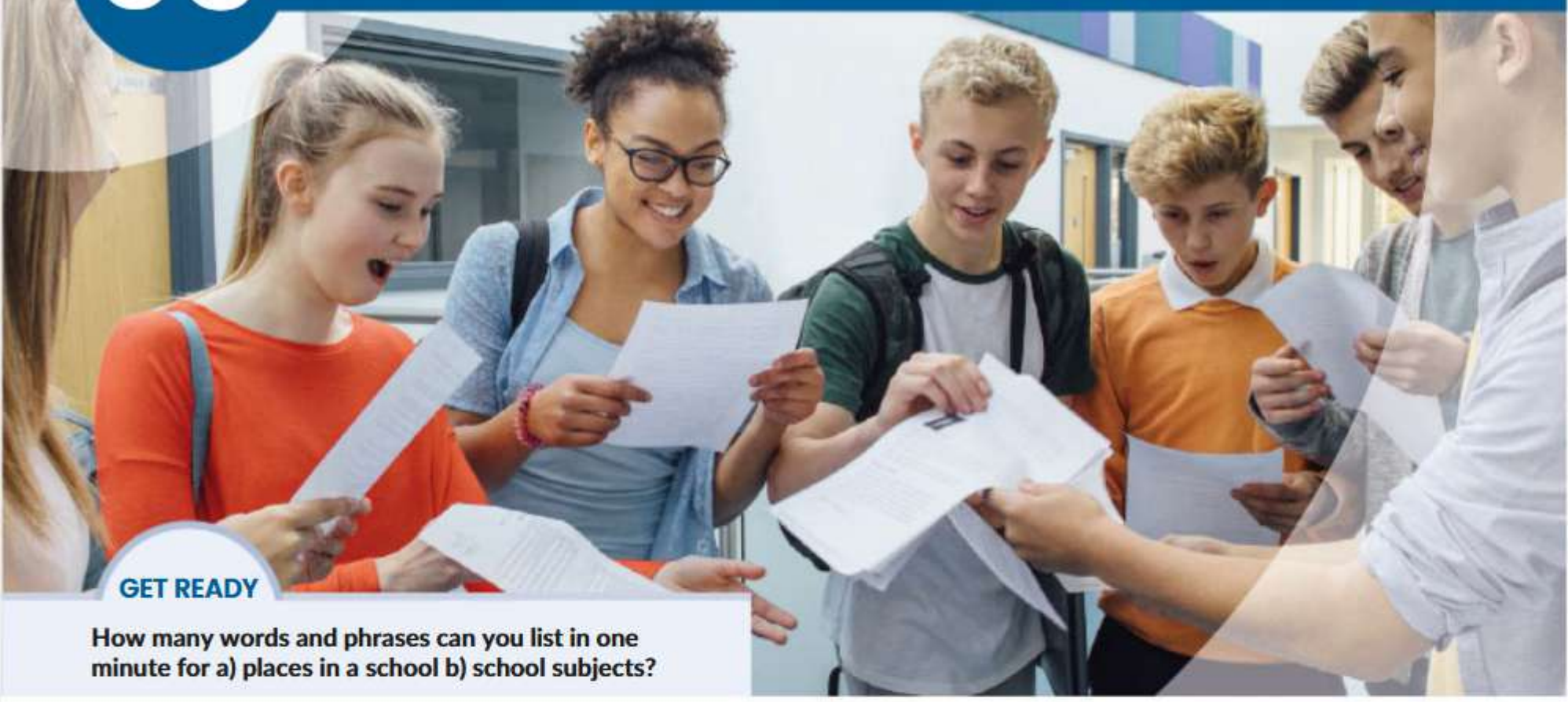

GET READY

How many words and phrases can you list in one minute for a) places in a school b) school subjects?

Szkoła i jej pomieszczenia

1 **Match places in school A–D with people's comments 1–4. There are two extra places.**

A secretary's office
B locker room
C laboratory
D lecture hall
E canteen
F playground

1 'I would like an appointment to speak to my son's PE teacher next week, please.'
2 'You need to put your goggles on for the next experiment.'
3 'I've lost my key. Can I put my jacket in yours, please?'
4 'Shh. He's about to start.'

Przedmioty nauczania

2 **Complete the text with the correct words in the box. There are three extra words.**

psychology banking and finance architecture
foreign languages journalism physical education
information technology engineering
marketing and management

In our school you can study:

1 modelling and designing buildings in _____.
2 advertising, promotion and consumer behaviour in _____ and _____.
3 the rules of football, volleyball and basketball in _____.
4 computer programming in _____.
5 shares, credits and investments in _____ and _____.
6 ways people think, behave and interact in _____.

3 **Work in pairs. Look at the subjects that can be studied at university. Which one would you choose? Why?**

archaeology medicine physics law
social sciences sociology

EXTENDED

4 **Complete the text with the correct words in the box.**

biotechnology choreography media studies
sports psychology environmental science
political science

Home **Our graduates** **Read about our school**

1 Sue Barnes was heavily involved in dance and drama classes. At university she graduated in _____. Now she works with the Royal Ballet in London.
2 One of our top swimmers, Harry Arnold, studied _____. Now he advises some of the country's best known athletes.
3 Although his main interest was chemistry, Mark Banks did a degree in _____. He currently runs a successful online radio station.
4 Alice Turner's deep interest in _____ took her to her job with an international company developing new antibiotics.
5 Always passionate about the future of the planet, Carl Rogers obtained excellent results in his _____ course at university. He is currently researching the prevention of deforestation.
6 Anna Danvers made a name for herself at school with her debating abilities and, having studied _____, she is now a member of parliament.

Uczenie się i uczenie się przez całe życie

5 CD 1.12 **Listen to a question and answer session with a psychologist. Complete it with the correct words. Then use some of the expressions in 1–9 to describe your own educational experience.**

A: I'm currently **(1)** _____ **an evening course** to learn Spanish and I'm really **(2)** _____ **with it**. It's hard to **(3)** _____ **on** something new after a day at school. We're going on holiday to Spain soon and that's what **(4)** _____ me originally but maybe it's too much to do, as well as my school work. Should I carry on, do you think?

B: Learning another language is great for your **(5)** _____ **development**, but if you feel you've taken on too much, then think about your priorities.

C: I'm in my last few months at college and there's a lot of pressure. Sometimes it feels like I'll never get through all the exams. Help!

B: You need to **(6)** _____ **goals** for yourself. Think carefully about what you need to **(7)** _____ **for** your exams and then **put the plan into (8)** _____. It's all about **(9)** _____. If you try to do too much, you'll have a hard time. And don't forget about physical activity and a good night's sleep.

EXTENDED

6 **Complete the sentences with the correct words in the box. There are two extra words.**

aids identify outperform employability pursuit span

Home | Our group | How to study well?

How to study well?

1 _____ your learning style in order to maximise your learning potential.
2 The _____ of knowledge should be your most important motivating force.
3 Check out and use memory _____ of some type before difficult exams.
4 If your concentration _____ is reduced in the evenings, try revising the toughest subjects in the mornings.

Przybory szkolne

7 **Complete definitions with the correct names of school objects. Some letters have been given.**

1 a small stick of soft white rock, used for writing or drawing: c_____k
2 a piece of equipment used for drawing circles: c_____s
3 a container for keeping loose papers in: f_____r
4 a brightly coloured pen, used for marking important things on a document: h_____r
5 an object used for fastening pieces of paper with a staple: s_____r

Oceny szkolne i wymagania

8 CD 1.13 **Choose the correct words to complete the voice mail. Listen and check.**

Hi Sara – it's Dave here – thanks for inviting me to the party tonight, but I'm afraid I can't make it. I have **(1)** ***extra / written*** French lessons every Monday because I need to revise the material. At school we **(2)** ***make / take*** a test in French every second Tuesday. I have to **(3)** ***graduate / memorise*** all the new words we've learned this week and study some grammar. Anyone who fails the test has to **(4)** ***retake / make*** it the following week and the marks **(5)** ***do / go*** towards our final **(6)** ***grade / award***. And that's a pain! But have a great evening. See you soon.

9 **Complete the sentences with the translations of the words and phrases in brackets.**

1 In the UK students have to take an _____ (*egzamin wstępny*) to get into Cambridge University.
2 One good way to prepare for school-leaving exams is to go through _____ (*arkusze egzaminacyjne z poprzednich lat*).
3 I need to improve my grades in science, so I think I'll have to take some _____ (*korepetycje*) in chemistry.
4 Studying for _____ (*egzaminów próbnych*) is good because it helps us get ready for the real thing a few months later.

EXTENDED

10 **Complete the text with the correct words A, B or C.**

Students are under a great deal of stress these days when it comes to exams. Good **(1)** _____ results are important for their future. Whether they get a **(2)** _____ in their GCSEs or simply scrape **(3)** _____ them can make a big difference. Some students rely on **(4)** _____ a week or so before the big day, but this can only add to the pressure. Those who are lucky enough to **(5)** _____ a scholarship to study at a good university are also under significant pressure. Some of them want to pass every test with **(6)** _____ colours. Fingers crossed!

1	A written	B academic	C international
2	A pass	B marks	C distinction
3	A across	B over	C through
4	A cramming	B pushing	C memorising
5	A take	B send	C win
6	A climbing	B flying	C running

Życie szkoły

11 VERB-NOUN COLLOCATIONS Complete the teacher's instructions with the correct forms of the verbs in the box.

give (x2) do check work (x2) hand take report write miss set

1 Now, _____ on the project in groups of four and _____ your research online.
2 First we'll watch a vlog with a scientist _____ a talk on the pluses and minuses of VR technology, and then I'd like you to _____ an essay about it.
3 If you _____ a lot of lessons, you'll be _____ to the headmistress.
4 Always remember to _____ your work before you _____ it in – it's the best way to avoid mistakes.
5 All students will need to _____ a presentation on the chosen national park before the end of term.
6 I will _____ homework later in the lesson, and you'll have a chance to _____ in pairs to discuss your ideas.
7 If you are considering _____ a gap year, I'll arrange some time to discuss this with you.

12 Complete the blog entry with the correct words. Some letters have been given.

Read my blog!

It wasn't the best day of this week. I was nearly late again and managed to get to class just as the **(1)**_ _ _**l** rang. Miss Timms had a talk with me about my **(2) p**_**n**_ _ _ _ _ _**ty** and **(3) at**_ _ _ _**a**_ _**e**. She asked me if she could help in any way. Then it was English and we had my least favourite task – **(4) d**_ _ _**a**_ _**o**_! I made some mistakes, but it wasn't as bad as the last one. During lunch break I realised that I'd forgotten my **(5) p**_**c**_ _**d** lunch AND my PE **(6)** _ _**t**, so in PE I had to sit and watch my friends playing football. Luckily, George gave me one of his chicken sandwiches, so I wasn't starving. Then in history we were reminded that the **(7) d**_ _ _ _**i**_**e** for our **(8) a**_**s**_ _ _ _ _**nt** about the Napoleonic Wars is this Friday. Maybe tomorrow will be better.

13 Complete the definitions with the correct words in the box.

head teacher classmate pupil form tutor classroom assistant

A person who
1 studies at a school: _____
2 is in charge of the whole school: _____
3 is in the same class as you: _____
4 works with children who need assistance and helps the teacher: _____
5 teaches and looks after a particular class and helps them with problems: _____

EXTENDED

14 Choose the correct words to complete the head teacher's letter to parents.

Dear Sir/Madam,
I am writing to make you aware of a few recent problems at school. A number of students have been **(1)** ***losing/ cutting*** classes and have been seen in the town centre during school time. As you know, this is not even permitted during free **(2)** ***times / periods***. We do not want our kids to fall behind and do badly in their GCSEs. Students who miss school on a regular basis may have to be put on **(3)** ***detention/ expulsion***. I also need to inform all parents that regular **(4)** ***misbehaving/ absenteeism*** is taken very seriously at our school, as attendance is important for students' progress. Another issue we need to address is that some students have been **(5)** ***forging/ doing*** sick notes to get out of sports activities or to be allowed to take **(6)** ***time / register*** off school. Should your child have worries about their studies, please let the teachers know so that they can help the students through **(7)** ***tutorials/ prizes***. Our aim is to work with you and your children to ensure that they benefit in the best way from their education. Your support in these matters is greatly appreciated.
Yours faithfully,
Mr Brown, the head teacher

CULTURE

The General Certificate of Secondary Education (GCSE) is a set of academic qualification exams taken in England, Wales and Northern Ireland. They are usually taken by students aged 15–16.

EXTENDED

15 Complete the sentences with the correct words. The first letters have been given.

1 I wouldn't like to be a **h**_____ girl. It's a lot of responsibility. You have to give a good example to everyone at school!
2 Talk to the careers **a**_____ if you need help with choosing a suitable job.
3 My English friend has just become a **p**_____, which means that she provides a positive role model for other pupils. She loves it.
4 Mr Butcher is the **d**_____ head. That means he takes over when the head teacher is away.
5 At university, my brother has a fantastic **l**_____ who manages to keep a hundred students interested in statistics.
6 The **c**_____ makes sure the whole school is locked up at night.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

16 **Work in pairs. Your group is planning to run a webpage with tips for studying for exams. You have to choose the picture for the main page. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the photos below. Choose the one that seems most suitable for the website and justify your choice.
2 Why have you rejected the other photo?

Zajęcia pozalekcyjne

17 **Complete the webpage with the translations of the words in brackets.**

Jackson College

Start | Our school | Extracurricular | Contact

- As well as offering a high standard of education, Jackson also organises a range of **(1)** _____ (*zajęcia pozalekcyjne*) for the students. There are many clubs and **(2)** _____ (*kółka*) to choose from. Click **here** to read comments from current members.
- Want to improve your foreign languages? We regularly organise **(3)** _____ (*wycieczki w ramach wymiany międzyszkolnej*) with schools in different countries. To see where the students went last year, click **here**.
- Why not help out in the local community? Many of our students are involved in organising **(4)** _____ (*imprez zorganizowanych w celu zbierania funduszy*) for local charities. Click **here** to find out how to **(5)** _____ (*wstąpić do klubu wolontariusza*).

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

18 **Work in pairs. You are going to organise a new school club. Talk about it with your partner. You have to discuss all the points below.**

1) ways of advertising the club
2) meetings: where and when
3) potential members
4) the costs

System oświaty

19 **Match the words in the box with definitions 1–5. There are two extra words.**

state primary coeducational boarding nursery secondary academy

A school

1 where children aged 3–5 can go: _____
2 which is owned and operated by the government: _____
3 where both boys and girls study together: _____
4 where students live: _____
5 that teaches a particular subject or skill: _____

20 **Work in pairs. Write a list of types of schools that you have attended so far. Which one did you like best? Why?**

EXTENDED

21 **Work in pairs. Complete the questions for debates with the correct words in the box. There is one extra word. Discuss the questions with a partner.**

public comprehensive streamed homeschooling ability

1 Students should be _____ according to their abilities in all lessons, including PE.
2 The single-sex _____ school system is very divisive and promotes gender stereotypes.
3 What is going on at home impacts a student's _____ to learn.
4 _____ is academically inadequate and isolating so it should be banned.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What might education be like in a school with no lessons, textbooks or exams? What would students and teachers focus on?

03 SŁUCHANIE

Zoom in

1 **Which of the school supplies in the box do you usually bring to school with you? Which of them did you often use in primary school?**

compasses eraser/rubber set square ruler stapler highlighter hole punch paper clips notebook sharpener protractor markers bookmark folder

2 **Work in pairs. Look at the photographs and decide what these school objects might have been used for at schools in the past.**

GET SMARTER

Zadanie, w którym należy uzupełnić tekst w formie tabeli, testuje umiejętność znajdowania informacji szczegółowych dotyczących m. in. miejsca, czynności, daty, godziny lub nazwy czy imienia. Część informacji będzie już podana w tabeli, a Twoim zadaniem będzie dokładne wysłuchanie nagrania i uzupełnienie brakujących danych. Pamiętaj, że wpisywane przez Ciebie słowo lub wyrażenie musi pasować do luki oraz być poprawne gramatycznie i ortograficznie.

Practise

3 CD 1.14 **Listen to a presentation and complete the table. In which gap did you have to paraphrase the information in order to complete the table?**

Who invented the object?	What was the object used for?	Where was it invented?	When?
Jules (1) _____	the overhead projector was used to show visual (2) _____	(3) _____	the 1850s
We don't know	the abacus was invented to teach people (4) _____	Mesopotamia	(5) _____ BC

TEKST Z LUKAMI (TABELA)

4 CD 1.15 **Usłyszysz dwukrotnie informacje na temat czterech przyborów szkolnych. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki (1–4) w tabeli tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

Who invented it?	What is it and what do we know about it?	Where does it come from?	When did it appear for the first time?
Galileo Galilei	the compasses were first used at a military (1) _____	Padua, Italy	the end of the 16th century
Edward Nairne	the rubber replaced rough stone or (2) _____	the UK	1770
George McGill	the stapler was needed because people used a lot of paper	the USA	the 2nd half of the (3) _____ century
Walter Grumbacher	the spiral notebook	(4) _____	1935

Fish for words

5 **Put the words into the correct columns.**

visual aids digital whiteboard calculator globe abacus overhead projector ink pen cloud-based platforms

more and more commonplace at schools	almost obsolete at schools
_____	_____

6 **Match the phrases 1–5 with the phrases A–E to make sentence beginnings. Then complete the sentences with your own ideas.**

1 It's a matter
2 It's hard
3 I really haven't got
4 With the advent
5 The most handy

A a clue how ...
B of modern technology, students ...
C of time before schools ...
D school object is ...
E to imagine a school without ...

Wrap it up

7 **Find out about the history of two school objects. Prepare some information about them and present it in a table similar to the one in exercise 4. Use the table to talk about the objects to the class.**

Zoom in

1 **Work in pairs. Describe the last time you took part in the events in the box. Did you enjoy them? Why (not)?**

a school trip a school-organised fundraising event
a summer camp a school competition
a self-improvement workshop a school exchange

Practise

GET SMARTER

Wykonując zadanie polegające na uzupełnianiu zdań na podstawie wysłuchanego tekstu, pamiętaj, aby uważnie przeczytać podane zdania i wysłuchać nagrania. Każde zdanie należy uzupełnić tak, aby Twoje odpowiedzi oddawały sens informacji z nagrania oraz były poprawne gramatycznie i pasowały logicznie do luki.

2 CD 1.16 **Listen to a short interview about fundraising in British schools. Then read sentences 1–3. Look at the way a student has incorrectly completed them based on the interview. Decide why the information given in each gap is incorrect. Choose your answers from options A and B. Suggest any possible corrections.**

1 In the UK, fundraisers *are a relatively recent idea for a long time, but* form an integral part of the education system.
2 While organising fundraising events at school, *they are an opportunity for students, parents and teachers to collaborate*.
3 Simon concludes by saying that *education wouldn't be fun without fundraising events*.

A the information does not correspond to the information in the recording
B the information doesn't complete the gap in a logical way

EXTENDED

ZDANIA Z LUKAMI

3 CD 1.17 **Usłyszysz dwukrotnie wywiad na temat szkolnych wydarzeń charytatywnych. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki w zdaniach (1–5) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

1 Fundraising events at Melanie's school _____ and are not held too often to ensure interest.
2 The recent stress-relief week _____ a local animal shelter.
3 In order to take part in the selfie run, people _____ for the event.
4 In one of Melanie's favourite types of event, _____ a challenge if the students manage to raise a set amount of money.
5 Melanie admits that although _____ the fundraisers, most of them take part in the events and donate small sums of money.

Fish for words

4 **Read the sentences and complete all of them with the same preposition. Then translate the sentences into Polish.**

1 Fundraisers are second _____ none when it comes to trust-building.
2 Charity events contribute _____ the community's well-being.
3 Regular tests add _____ the students' workload.
4 There are numerous benefits _____ community-based school projects.
5 All the proceeds go _____ a good cause.

5 **Complete the sentences with the correct form of the verbs in the box. Then suggest another verb that could replace them in each sentence.**

implement get stage do be acquire improve

1 We _____ fundraising events once a term.
2 Most students in our school _____ their utmost to help with the event preparations.
3 We collect money to _____ the school's facilities and to _____ new extracurricular programmes.
4 Young people _____ self-esteem when they help organise events.
5 Charity events should _____ part and parcel of every school's activity.
6 Events like this help a school _____ hold of additional funds.

Wrap it up

6 **Work in pairs. Discuss what the fundraising events below might involve. Which events would you be prepared to take part in? Why?**

raffle trivia competition cook-off battle of the bands
movie night picnic bottle top collection

03 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. How good is your memory for things you learn at school? Do you have any ways to help you remember things? Give some examples.**

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadanie polegające na dobieraniu zdań do luk w tekście, zwróć szczególną uwagę na wyrazy i zwroty, które nawiązują do tekstu przed luką i po niej, takie jak: zaimki osobowe (np. *he*, *she*, *it*), spójniki (np. *and*, *though*) oraz inne zwroty (np. *what's more*, *however*).

2 **A, B and C are three paragraphs of one article. Put the sentences in each paragraph in the correct order. What helped you to do this?**

A 1 As this approach to organising lessons may seem reasonable to a certain extent, there are other, important matters to consider.
2 Therefore, a teacher's work involves fitting as much key information as the students need into the class time available.
3 It is generally accepted that the curriculum for schools is all about core subjects like the arts, humanities and sciences.

B 1 In order to reduce it, relaxation techniques such as yoga and mindfulness can be built in to the daily or weekly lesson structure.
2 As a result, the learning that follows should be more efficient.
3 For instance, it is essential to consider the fact that stress can influence how effective students learn.

C 1 They may use breathing techniques or visualisation to improve the quality of their future lives.
2 In addition to this, using relaxation techniques regularly can equip students with ways to deal with the wider stresses of life outside school.

DOBIERANIE (ZDAŃ DO LUK)

3 **Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w każdą lukę (1–4) literę, którą oznaczono brakujące zdanie (A–E), tak aby otrzymać spójny i logiczny tekst. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki.**

A In addition to this we should test ourselves regularly, even tell a friend about what we've learned.
B However, science tells us that this is not necessarily the way the brain learns best.
C Then the brain has to work harder to recall the information and that effort makes the memory stronger.
D Too little sleep, on the other hand, can really affect how much we can remember.
E And when you're struggling with something, staring at it or reading and re-reading it won't help.

How do you study or revise for tests? Most people think that they need to isolate themselves for long, uninterrupted periods and concentrate hard. They avoid distractions and focus on memorising everything that they read.

(1) _____ It is good news for those, like myself, who get anxious and stressed about deadlines, because however hard they hit the books, it often doesn't work. So, just how does the brain learn?

It appears that one of our biggest worries – forgetting – is actually part of the learning process. We learn, we forget, or half remember. **(2)** _____ This is why techniques like reviewing your notes or using flashcards help you retain information. Also, our brain continues to learn picking up information all the time, not only when we are studying.

In practical terms this means that we should space out our study time, not pack it all into single long, hard sessions. **(3)** _____ Actually physically repeating information makes it much more memorable. Varying the study environment helps the brain learn better, so gardens and cafes should not be out of bounds. **(4)** _____ Take a break and go for a walk, phone a friend. The brain will work on it subconsciously and when you resume your work, it becomes a lot easier.

Fish for words

4 **Complete the sentences with the correct words from the text in exercise 3 in the correct form.**

1 We all _____ **up information** from different sources without being aware of it.
2 My brother usually _____ **the books** the night before a test, but I think that's too late.
3 I like to _____ **out** my homework sessions over the weekend and not do it all at once.
4 It isn't a good idea to _____ too much work **into** a short period as you're likely to forget a lot of it.
5 I took a break earlier but it's time to _____ **my work** now.

Wrap it up

5 **Work in pairs. Do you space out your study time or hit the books just before the exam? Why?**

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 What is your perfect study environment? Why?
2 What psychological and educational problems can students encounter when moving to a new school?

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadanie polegające na uzupełnieniu streszczenia dłuższego tekstu, pamiętaj, aby nie przekroczyć podanego limitu wyrazów. Fragment wyrażający daną myśl w dłuższym tekście zazwyczaj nie będzie pasować do struktury zdania podsumowującego. W takim przypadku postaraj się sparafrazować daną myśl. Może to oznaczać konieczność użycia innych struktur, np. rzeczownika zamiast wyrażenia czasownikowego.

2 In points 1–4 complete sentence B so that it means the same as sentence(s) A. Use no more than three words in each gap.

1 A It was usually noisy at home and therefore hard for Annie to concentrate on her homework. As a result she spent an hour or so in the library after school.
B At home Annie found _____ and did her homework at the library.

2 A Nathan was unsure whether it was necessary to study three languages at the same time.
B Nathan questioned the _____ three languages at the same time.

3 A The teacher noticed that Ben was absent more and more frequently as the term progressed.
B The teacher noticed that Ben's _____ as the term progressed.

4 A The proximity of good local schools helped persuade Charley's parents to buy a house in Wood Lane.
B Charley's parents decided to buy a house in Wood Lane because it _____ some good local schools.

EXTENDED

3 Read the text and complete the summary using the words in the box. Use no more than three words in each gap.

My blog

Today started off badly and went downhill from there. It is depressing to think that I won't be returning to school for ages.
5 In spite of the online work I feel I am falling a bit behind even though Miss Wright says that my work is coming on in leaps and bounds. It's great that she's trying to lift my spirits.
10 This is my final year at secondary school and there's a lot at stake. I will need good final grades to have a chance of winning a scholarship. Before the accident I was getting distinctions for nearly all my end
15 of term tests. So, this morning I planned my revision timetables. I started off by working on a past exam paper. I even gave myself a time limit. Half way through and my mum interrupts by hoovering the bedroom.
20 Uggghhh! She wasn't there long, but it broke my concentration. Then I spilled my lunch over the sheets – tomato soup, of course, what else? After that my laptop froze halfway through an update, and
25 I couldn't watch a live feed of my classmate giving a talk on sports psychology. I think maybe I'll give myself a free period and read a book! I hope things will look up soon! And how was your day? Let me know.
30 Lucas

SUMMARY

Lucas feels **(1)** _____ as, due to his injury, he is going to be absent from school for a long time. What is more, he suspects that he is making **(2)** _____ than other people in his class. Lucas is also concerned about his chances of winning a scholarship. In order to achieve good results he devoted his morning to **(3)** _____ paper. His day has been made difficult because of a sudden **(4)** _____ made by his mother and technical issues **(5)** _____.

EXTENDED

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA (J. ANGIELSKI)

4 Przeczytaj tekst i uzupełnij jego streszczenie. Uzupełnij luki (1–5) zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie trzy wyrazy.

Learning that she is going to attend an international school in Toronto, Canada, makes Ava feel **(1)** _____. But later on she becomes concerned about not being able to **(2)** _____ her daily routines. She is aware that she may not have been an exemplary student regarding her poor **(3)** _____ and achievements in exams, compared to her parents' own experiences, but feels that her failings have been exaggerated. Now, Ava is expected to take her studying **(4)** _____. On her first morning in the international boarding school Ava is feeling **(5)** _____ among the new students until she unexpectedly sees an old friend.

Fish for words

5 Complete the sentences with the correct words in the box.

grindstone making knuckled sights zone tearaway stake sails leaps grips

1 For Simon, spending a year in the USA working and studying was the _____ of him.
2 Jane was a bit of a _____ when she was a teenager, but now she's much more settled and her work is coming on in _____ and bounds.
3 It's time my brother _____ down to some serious work if he wants to pass his exams next month.
4 My mum has set her _____ on becoming a director in the company within the next few years.
5 I really can't get to _____ with the grammar rules in German.
6 There's a lot at _____ now and we all have to keep our noses to the _____ until the exams are over.
7 My best friend never seems to spend time studying and yet she _____ through every test with flying colours!
8 I've just started doing advanced maths, and I definitely feel a bit out of my comfort _____ – I'm much happier with arts subjects.

Wrap it up

6 Work in pairs. What do you consider the advantages and disadvantages of going to an (international) boarding school? Think about friendships, family, education, study time and location. Would you like to attend one? Why (not)?

My blog

First day

They said it would be the making of me, being sent away to this international boarding school for kids whose parents travelled a lot with their jobs. Whatever 'the making' means. Admittedly, it sounded cool at first – a big, modern school in Toronto, Canada, with a reputation for excellence. My mother pushed the idea of making friends from countries all over the world, friends who would undoubtedly be useful contacts in whatever my chosen career might be. But when the realisation dawned on me that I would be sharing all my sleeping and waking hours with classmates and teachers, and lose the independence to decide what to do and when to do it, I howled inwardly and wondered again about 'the making' that they kept going on about.

Perhaps it was because I'd been a tearaway at school – a bit of a rebel as my lovely grandmother, Agatha, put it. And yes, my level of absenteeism had been pretty high – whereas my parents had supposedly never cut a lesson in their lives. I had barely scraped through my last exams, whereas, according to them, they had passed every exam with flying colours. My school records listed detentions, suspensions and a note about the concentration span of a goldfish. Personally, I think they had embellished the details.

Here, imprisoned (as I saw it) and away from distractions I was to knuckle down to serious study. 'You've got a brain Ava, use it,' my father said. 'Set your sights high and you'll be able to do anything you want. But you have to get to grips with studying properly.'

So, here I was, in the corridor of an enormous building, mingling with fresh-faced teenagers who would no doubt keep their noses to the grindstone and sail through any educational obstacles. I moved through the fog of odd English accents feeling completely out of my comfort zone. Then a familiar face turned to me and I rejoiced, amazed. It was Helena, my partner in crime from my early years at primary school. She smiled with recognition and the old mischief sparkled in her eyes.

CULTURE

There are several differences between Canada's and the UK's educational systems. Canada focuses more on holistic education as opposed to the UK's concentration on exams and testing. The UK educational system has a range of public, state, religious and private schools, whereas in Canada over 95% of parents choose state school education.

Zoom in

1 **ROZMOWA WSTĘPNA** **Work in pairs. Use the questions below to interview each other.**

1 What is your favourite subject? Why?
2 How do you usually spend your school breaks?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I think this option would be a good idea because this type of classroom seems conducive to learning.***
  Myślę, że ta propozycja byłaby dobrym pomysłem, ponieważ taki typ klasy wydaje się sprzyjać nauce.
- ***Personally, I'd vote for / choose / go for / opt for this idea because ...***
  Osobiście, głosowałbym/głosowałabym za tym pomysłem, ponieważ...
- ***This idea seems the most / least appealing because there is a chill-out zone in the classroom.***
  Ten pomysł wydaje się najatrakcyjniejszy / najmniej atrakcyjny, ponieważ w klasie jest strefa relaksu.
- ***This option appeals to me for two reasons.***
  Ta opcja podoba mi się z dwóch powodów.
- ***The first reason is that ...***
  Pierwszym powodem jest to, że...
- ***We could do with a new chemistry lab, so this option seems the most beneficial from the point of view of our school.***
  Przydałaby się nam nowa pracownia chemiczna, więc ta opcja wydaje się najkorzystniejsza z punktu widzenia naszej szkoły.
- ***This is my least favourite classroom layout because ...***
  Ten układ klasy najmniej mi się podoba, ponieważ...
- ***I wouldn't choose this type of classroom because ...***
  Nie wybrałbym/wybrałabym tego typu klasy, ponieważ...

2 **Powiedz, że:**

1 osobiście głosowałbyś/głosowałabyś za tą opcją, ponieważ takie ustawienie klasy sprzyja nauce.
2 ta opcja przemawia do Ciebie najbardziej z dwóch powodów.
3 ten pomysł najmniej Ci się podoba, ponieważ ławki stoją za daleko od siebie.
4 w Twojej szkole przydałaby się nowa szatnia i stołówka.
5 pierwszym powodem jest to, że ta klasa jest zbyt ciemna.
6 nie wybrałbyś/wybrałabyś tego pomysłu, ponieważ ta klasa wygląda zbyt staromodnie.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że w swojej wypowiedzi musisz uzasadnić, dlaczego wybrałeś/wybrałaś jedną propozycję, a odrzucasz pozostałe. Twoja wypowiedź powinna składać się z co najmniej dwóch lub trzech pełnych zdań. Unikaj ogólnikowych odpowiedzi, np. *I think I'd choose this option because it looks nice / good / interesting.*

3 **Read the task and a student's answer. Complete the gaps with the correct words and expressions. More than one answer is possible.**

Wasza szkoła otrzymała fundusze na wyposażenie jednego z pomieszczeń. Każdy uczeń został poproszony o zagłosowanie na jedną z propozycji wyposażenia. Masz do wyboru trzy możliwości:
1 nowoczesna pracownia do nauki języków,
2 multimedialna biblioteka z czytelnią,
3 strefa relaksu.

Personally, I (1) _____ for a chill-out zone in our school. This idea (2) _____ because a place like this would give us a chance to rest somewhere between lessons. Another reason is that (3) _____. Sometimes peace and quiet is what we need at school. I wouldn't (4) _____ a modern language lab because (5) _____ that we can learn languages without one. And I don't believe that a multimedia library or a reading room would be (6) _____ for students. We read e-books and listen to podcasts on our phones, so (7) _____ wouldn't be necessary.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

4 **Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń Know your phrases.**

W związku ze zbliżającym się remontem Twoja szkoła postanowiła poprosić uczniów o wybranie najlepszego sposobu zagospodarowania przestrzeni w klasach. Masz do wyboru dwie możliwości.
- Wybierz tę propozycję, która będzie według Ciebie najbardziej odpowiednia, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz drugą propozycję.

1 What equipment should every classroom have? Why?
2 Do you agree that a well-designed learning space may affect how well students learn? In what way?

Speaking Bank ▶ p. 247

Wrap it up

5 **Work in pairs. Imagine you could design an ideal classroom. Draw your design and prepare a presentation about it.**

Speaking Set 03 ▶ p. 233

03 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Read the text. Explain the idea of inclusive education in your own words.

Inclusive education takes place when students with various disabilities attend regular schools and universities. Supporters of inclusive education believe that everyone should learn with their peers. This type of education sees disabled students as just as competent as those without disabilities, and therefore able to follow a similar curriculum. An inclusive classroom welcomes diversity and supports each learner in their efforts to develop their knowledge and skills.

2 Work in pairs. Look at the photographs above. Take turns to describe them. Then answer the questions below.

1 How might the people in the photograph be feeling?
2 What benefits might inclusive education bring?
3 Describe the last time when you had a very good day at school.

Practise

GET SMARTER

W jednym z zadań sprawdzających znajomość środków językowych możesz zostać poproszony/poproszona o uzupełnienie dwóch (poziom podstawowy) lub trzech (poziom rozszerzony) zdań tym samym wyrazem. Pamiętaj, że musi to być jedno i to samo słowo będące taką samą częścią mowy we wszystkich zdaniach. Zadanie to testuje znajomość związków frazeologicznych oraz różnych znaczeń jednego wyrazu. Ucząc się angielskiego, warto zapisywać zwroty o różnym znaczeniu, w których występuje ten sam wyraz, np. *I **miss** our first maths teacher. I try not to **miss** classes at school.*

3 Read the pairs of sentences. Decide which word (A–C) completes both sentences.

1 Jack has just started a teaching _____. He's particularly interested in inclusive education.
Some schools have a mini-golf _____.
A course **B** lesson **C** training

2 The school is looking _____ a teacher who could support the students with special needs.
Can you study at this college _____ free?
A at **B** on **C** for

3 We've _____ part in a great school project.
Have you _____ the test yet?
A passed **B** taken **C** had

SETY LEKSYKALNE (DWA ZDANIA)

4 W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz obydwa zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
Students from _____ backgrounds should have access to free education.
Unfortunately, the final exam results turned out to be quite _____.

2 _____
Researchers agree that students with disabilities benefit _____ inclusive education.
Tim was absent _____ school last week.

3 _____
Do you go to an independent or a _____ school?
The _____ is responsible for organising the education system in this country.

4 _____
Anna failed the test because she hadn't _____ her notes beforehand.
The sign on the classroom door _____ 'No entry!'

SETY LEKSYKALNE (DWA ZDANIA)

5 W zadaniach 1–5 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz obydwa zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
I'm tired because I've been _____ my essay all night.
My sister enjoys _____ research in her job.

2 _____
It _____ time to create a truly inclusive classroom.
Our teacher _____ the register at the end of each lesson.

3 _____
We've been _____ on this project for over a month now.
This computer isn't _____ properly. It needs fixing!

4 _____
I've _____ talked to a girl who joined our class last week.
These two classrooms look _____ the same – they're practically identical.

5 _____
_____ the time I got to school, the match had already started.
I pass _____ my ex-school every time I go to visit my grandparents.

Wrap it up

6 Work in pairs. Discuss what challenges students with disabilities might face at school.

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. Discuss how you understand inclusive education. Compare your ideas with the class.**

SETY LEKSYKALNE (TRZY ZDANIA)

2 **W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz wszystkie trzy zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.**

1 _____
Nathalie has been _____ classes all this week so I think she will be in trouble.
_____ a long story short, he didn't even bother to take the exam.
My dad was exhausted because he had been _____ the grass for the previous three hours.

2 _____
Inclusive schools _____ a crucial role in modern societies.
Why do some students _____ truant?
My brothers often _____ pranks on each other.

3 _____
With his PhD in mathematics, George is one of the best _____ people I know.
Teachers must often make an _____ guess about their students' needs.
Tim's parents got him _____ at Oxford.

4 _____
It was the first time I had _____ such a challenging exam.
This school building has _____ empty since last summer.
The minute we had all _____ down in our chairs, the school head started his speech.

CULTURE

According to a 2017 report by the National Center for Education Statistics, over 90% of students with disabilities in the United States attended regular schools. Numerous studies have shown that inclusive education brings benefits to all students involved. While special needs pupils become more independent, non-disabled students develop a greater tolerance of differences.

SETY LEKSYKALNE (TRZY ZDANIA)

3 **W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz wszystkie trzy zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.**

1 _____
Can you give me a _____ with this task, please?
Don't worry. Help is at _____!
The headmaster shook my _____ and congratulated me on the tennis win.

2 _____
Max had a _____ face when he heard the biology presentation was still on.
Jenny and Chris go back a _____ way – they've been friends since primary school.
Everyone will profit from inclusive education in the _____ run.

3 _____
The chairs in the library are so _____ that I find it really difficult to study there.
Don't be so _____ on Daisy – she's just joined our team so she can't possibly know everything.
It's _____ for me to say which type of exam is more stressful – the oral or the written one.

4 _____
My mother sits on the school _____, so she can have a say in how the school is run.
What has the teacher just put up on the _____?
We're about to go on _____, so I'll give you a ring later.

Wrap it up

4 **Work in pairs and think of what the following groups of people may feel before inclusive education is introduced to the local school. Consider both pros and cons, hopes and fears.**

- students
- parents
- school staf
- local community
- local government

Use of English – Extra Practice 03 ▶ p. 296

Grammar Playout

CZASY PERFECT

Grammar Reference ▶ p. 260

A **Find sentences with the perfect tenses in exercises 4 and 5 on page 48. Explain the use of a perfect tense in each of these sentences.**

B **Translate the sentences into English.**

1 Rozmawiamy już godzinę i jeszcze nie podjęliśmy żadnych decyzji.
2 Właśnie dołączyłem do nowej klasy.
3 Kiedy dotarłam do szkoły, warsztaty się już rozpoczęły.
4 Wszystkie dodatkowe lekcje dużo ich nauczyły – ich oceny są teraz świetne.
5 Jak długo jesteś uczniem tej szkoły?

03 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Read the posts below. What do you think about the testing methods they mention?

1 Hi. There aren't any formal tests or grades in our school. We do a lot of project work, and we assess each other's work.

2 In our school we take open-book tests, and have to prove that we understand what we've learnt by solving problems.

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I have enjoyed myself / have had a great time at this school ever since we arrived.***
  Od kiedy przyjechałem/przyjechałam do tej szkoły, dobrze / miło spędzam czas.
- ***The school is very modern / well-equipped.***
  Szkoła jest bardzo nowoczesna / dobrze wyposażona.
- ***The teachers seem very helpful.***
  Nauczyciele wydają się bardzo pomocni.
- ***The lessons are conducted in an interesting way.***
  Lekcje są prowadzone w ciekawy sposób.
- ***Students collaborate all the time.***
  Uczniowie cały czas współpracują ze sobą.
- ***There are only two tests a term / regular weekly tests / peer tests / frequent mock tests.***
  Są tylko dwa sprawdziany na semestr / regularne, cotygodniowe testy / testy tworzone przez uczniów / częste sprawdziany próbne.
- ***Students get a lot of feedback / attention from their teachers.***
  Uczniowie otrzymują dużo informacji zwrotnych / uwagi ze strony nauczycieli.
- ***I think I'd like my school to introduce peer tests.***
  Myślę, że dobrze by było, gdyby moja szkoła wprowadziła testy tworzone przez uczniów.
- ***The concept I'd like my school to copy is ...***
  Ideą, którą chciałbym/chciałabym, żeby moja szkoła wprowadziła, jest...

2 Powiedz, że:

1 klasy w tej szkole są dobrze wyposażone.
2 sprawdziany tworzone przez uczniów są częste.
3 nauczyciele w tej szkole wydają się bardzo doświadczeni.
4 lekcje są prowadzone w interaktywny sposób.

Practise

GET SMARTER

Każdy podpunkt polecenia dotyczącego wypowiedzi pisemnej może dotyczyć innej funkcji językowej, np. wyrażenia opinii, relacjonowania czy zapraszania. Funkcje wiążą się z określonymi konstrukcjami i czasami gramatycznymi, np. relacjonowanie – czasy przeszłe; wyrażanie opinii – czasy teraźniejsze. Uważnie przeanalizuj więc polecenie w poszukiwaniu kluczowych słów, które sugerują, jakie konstrukcje zastosować w wypowiedzi.

3 Read points 1–3 from different exam tasks. What language functions do they refer to? What tenses and expressions should you use?

1 Opisz swoje wrażenia z egzaminu próbnego, z którego właśnie wyszedłeś/wyszłaś.
2 Wyraź swoje zdanie na temat ściągania.
3 Zrelacjonuj przebieg imprezy szkolnej, która szczególnie zapadła Ci w pamięć.

WPIS NA BLOGU

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczestniczysz w wymianie szkolnej. Na prowadzonym przez Ciebie blogu:

- opisz swoje wrażenia po pierwszym tygodniu pobytu w nowej szkole,
- napisz, jak wygląda nauka w tej szkole,
- wyraź swoją opinię na temat sposobów sprawdzania wiedzy w tej szkole,
- zaproponuj wprowadzenie niektórych rozwiązań stosowanych w tej placówce do swojej szkoły.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 słów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

Hi everyone,
I'm sure you're all curious about my latest news!

Writing Bank ▶ p. 250

Wrap it up

5 Work in pairs. Some people believe that the more tests students sit, the more knowledge they have. Would you agree? Why (not)?

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. List the school subjects you have learned so far in primary and secondary school. Then put them into the first two columns of the table. Finally, add the subjects you would like to see on the school curriculum. Discuss your choices with another pair.**

must be compulsory	could be optional	should be introduced

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***There are several ways of looking at this question.***
  Tę kwestię można rozpatrzyć na kilka sposobów.
- ***One advantage of giving students the right to choose the subjects is that it will boost their motivation to study.***
  Jedną z zalet wynikających z przekazania uczniom prawa do wyboru przedmiotów jest to, że wzmocni to ich motywację do nauki.
- ***Another positive side of this idea is the fact that it will reduce absenteeism.***
  Innym pozytywnym skutkiem tego pomysłu jest to, że ograniczy on absencję.
- ***On the one hand, young adults may know what they want to do in the future.***
  Z jednej strony, młodzi dorośli mogą wiedzieć, co chcieliby robić w przyszłości.
- ***On the other hand, however, teenagers may make wrong choices that they will regret.***
  Z drugiej jednak strony, nastolatki mogą podejmować złe decyzje, których będą w przyszłości żałować.
- ***Obviously, there are a number of disadvantages / drawbacks / downsides, too.***
  Są też oczywiście pewne wady.
- ***It goes without saying that many young people are ...***
  Młodzi ludzie są bez wątpienia ...
- ***It must be said, though, that when we focus on what we're passionate about ...***
  Należy jednak powiedzieć, że kiedy koncentrujemy się na tym, co jest naszą pasją,...
- ***All in all, there is no simple solution to the issue because ...***
  Podsumowując, nie ma w tej kwestii prostych rozwiązań ponieważ...

2 **Powiedz, że:**

1. istnieją różne opinie na temat tego, co motywuje uczniów do nauki.
2. z jednej strony, danie uczniom wyboru może mieć dobry wpływ na ich wyniki w nauce.
3. z drugiej strony, nie każdy uczeń w wieku 15 lat wie, co chciałby robić w przyszłości.
4. są też oczywiście pewne wady wprowadzenia takiego rozwiązania.
5. nie ma prostej odpowiedzi na to pytanie, ponieważ każdy uczeń ma inne potrzeby.

Practise

GET SMARTER

Zanim zaczniesz pisać rozprawkę „za i przeciw", przemyśl jej kompozycję oraz argumenty, których chcesz użyć. Wstęp powinien zawierać tezę przedstawioną w zadaniu, a kolejne akapity przedstawiać odpowiednio zalety i wady problemu. Rozprawkę musi zakończyć krótkie podsumowanie. Postaraj się omówić tyle samo zalet, co i wad, a także je uzasadnić. Ponieważ rozprawki tego typu mają na celu obiektywne przedstawienie problemu, własne zdanie możesz przedstawić jedynie w zakończeniu.

3 **Read the task below and decide which introduction sounds more appropriate.**

Niektórzy uważają, że młodzież w szkołach ponadpodstawowych powinna uczyć się głównie zdalnie. Napisz rozprawkę na ten temat, przedstawiając wady i zalety takiego rozwiązania.

A

Some people claim that high school students should mainly study online. I think it is totally wrong because studying from home is nowhere near as effective as learning at school. There are more drawbacks than advantages I think.

B

Some researchers are of the opinion that secondary school students should study online rather than atiend regular lessons at school. They believe that learning at home makes it easier to concentrate and focus on the new knowledge. However, many other specialists have argued that there are both advantages and disadvantages to choosing this way of studying.

4 **Work in pairs and brainstorm two advantages and two disadvantages for each of the topics below.**

1. learning by heart
2. having the same curriculum for all secondary school students
3. letting secondary school students choose the subjects they would like to learn

ROZPRAWKA ZA I PRZECIW

5 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Wiele osób uważa, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej powinni sami dokonywać wyborów, ilu i których przedmiotów powinni się uczyć. Napisz rozprawkę, w której przedstawisz wady i zalety takiego rozwiązania.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 251

Wrap it up

6 **Work in pairs. Tell your partner about the subjects which interest you the most. Explain why.**

SŁOWNICTWO

MP3 18 School and places in a school / Szkoła i jej pomieszczenia

canteen /kæn'ti:n/ stołówka, bufet
common room /'kɒmən ˌru:m/ świetlica
head teacher's office /ˌhed 'ti:tʃəz ˌɒfɪs/ gabinet dyrektora/dyrektorki szkoły
laboratory /lə'bɒrətri/ pracownia (fizyczna lub chemiczna)
lecture hall /'lektʃə ˌhɔ:l/ aula
locker room /'lɒkə ˌru:m/ szatnia
playground /'pleɪˌgraʊnd/ boisko, plac zabaw
secretary's office /'sekrətəriz ˌɒfɪs/ sekretariat
sports field /'spɔ:ts ˌfi:ld/ boisko
staffroom /'stɑ:fru:m/ pokój nauczycielski

MP3 19 School and university subjects / Przedmioty nauczania

archaeology /ˌɑ:ki'ɒlədʒi/ archeologia
architecture /'ɑ:kɪtektʃə/ architektura
arts subjects /'ɑ:ts ˌsʌbdʒɪkts/ przedmioty artystyczne
banking and finance /ˌbæŋkɪŋ ənd 'faɪnæns/ bankowość i finanse
chemistry /'kemɪstri/ chemia
engineering /ˌendʒɪ'nɪərɪŋ/ inżynieria
foreign languages /ˌfɒrɪn 'læŋgwɪdʒɪz/ języki obce
humanities /hju:'mænətiz/ nauki humanistyczne
IT / information technology /ˌaɪ 'ti: / ˌɪnfəˌmeɪʃən tek'nɒlədʒi/ informatyka
journalism /'dʒɜ:nəlɪz(ə)m/ dziennikarstwo
law /lɔ:/ prawo
marketing and management /'mɑ:kɪtɪŋ ənd ˌmænɪdʒmənt/ marketing i zarządzanie
medicine /'med(ə)s(ə)n/ medycyna
PE / physical education /ˌpi: 'i: / ˌfɪzɪkəl ˌedjʊ'keɪʃən/ WF, wychowanie fizyczne
physics /'fɪzɪks/ fizyka
psychology /saɪ'kɒlədʒi/ psychologia
science subjects /'saɪəns ˌsʌbdʒɪkts/ przedmioty ścisłe
social sciences /ˌsəʊʃəl 'saɪənsɪz/ nauki społeczne
sociology /ˌsəʊʃi'ɒlədʒi/ socjologia

EXTENDED

biotechnology /ˌbaɪəʊtek'nɒlədʒi/ biotechnologia
choreography /ˌkɒri'ɒgrəfi/ choreografia
design and technology /dɪˌzaɪn ənd tek'nɒlədʒi/ technika
economic education /ˌi:kəˌnɒmɪk ˌedjʊ'keɪʃən/ ekonomia
environmental science /ɪnˌvaɪrənˌmentəl 'saɪəns/ nauka o ochronie środowiska
media studies /'mi:diə ˌstʌdiz/ medioznawstwo
political science /pə'lɪtɪk(ə)l ˌsaɪəns/ politologia
sports psychology /ˌspɔ:ts saɪ'kɒlədʒi/ psychologia sportu

MP3 20 Learning and Lifelong learning / Uczenie się i uczenie się przez całe życie

all-round development /ɔ:lraʊnd dɪ'veləpmənt/ wszechstronny rozwój
attend a course /əˌtend ə 'kɔ:s/ uczęszczać na kurs
be curious /bi 'kjʊərɪəs/ być ciekawym
brainstorm ideas /'breɪnstɔ:m aɪ'dɪəz/ omawiać różne pomysły, przeprowadzać burzę mózgów
concentrate on sth /'kɒnsənˌtreɪt ən ˌsʌmθɪŋ/ skupić się na czymś
critical thinking /'krɪtɪkl 'θɪŋkɪŋ/ myślenie krytyczne
motivate/ motivating /'məʊtɪveɪt / 'məʊtɪveɪtɪŋ/ motywować; motywujący
personal development /'pɜ:snəl dɪ'veləpmənt/ rozwój osobisty
put a plan into action /pʊt ə ˌplæn ˌɪntə 'ækʃən/ wprowadzić plan w życie
revise for sth /rɪ'vaɪz fə 'sʌmθɪŋ/ powtarzać do czegoś
self-management /self'mænɪdʒmənt/ zarządzanie sobą
self-motivation /self,məʊtɪ'veɪʃn/ wewnętrzna motywacja
set goals /set gəʊlz/ wyznaczać sobie cele
struggle with sth /'strʌgəl wɪθ 'sʌmθɪŋ/ zmagać się z czymś
take notes /ˌteɪk 'nəʊts/ robić notatki

EXTENDED

concentration span /ˌkɒnsən'treɪʃən spæn/ czas skupienia uwagi
identify your learning style /aɪ'dentɪfaɪ jə 'lɜ:nɪŋ ˌstaɪl/ zidentyfikować swój styl uczenia się
improve employability /ɪm'pru:v ɪmˌplɔɪə'bɪləti/ poprawić szanse na zatrudnienie
inner motivation /'ɪnə ˌməʊtɪ'veɪʃn/ wewnętrzna motywacja
know sth inside out /ˌnəʊ ˌsʌmθɪŋ 'ɪnˌsaɪd ˌaʊt/ wiedzieć coś bardzo dobrze, znać coś na wylot
memory aid /'memri ˌeɪd/ technika ułatwiająca zapamiętywanie
outperform /ˌaʊtpə'fɔ:m/ prześcignąć, pozostawić w tyle
pursuit of knowledge /pə'sju:t əv 'nɒlɪdʒ/ zdobywanie wiedzy

MP3 21 School objects / Przybory szkolne

chalk /tʃɔ:k/ kreda
compasses /'kʌmpəsəs/ cyrkiel
folder /'fəʊldə/ teczka
highlighter /'haɪˌlaɪtə/ mazak fluorescencyjny
hole punch /həʊl pʌntʃ/ dziurkacz
protractor /prə'træktə/ kątomierz
set square /'set 'skweə/ ekierka
stapler /'steɪplə/ zszywacz

MP3 22 Grades and requirements / Oceny szkolne i wymagania

award /ə'wɔ:d/ nagroda; nagrodzić
certificate /sə'tɪfɪkət/ świadectwo
cheat /tʃi:t/ oszukiwać, ściągać
end-of-term / end-of-year exam /end əv ˌtɜ:m / end əv ˌjɪər ɪg'zæm/ egzamin semestralny / na koniec roku
entrance exam /'entrəns ɪg'zæm/ egzamin wstępny
exam paper /ɪg'zæm ˌpeɪpə/ arkusz egzaminacyjny
extra lessons /ˌekstrə 'lesənz/ dodatkowe lekcje
get a degree /ˌget ə dɪ'gri:/ otrzymać stopień naukowy
get caught /ˌget 'kɔ:t/ zostać złapanym
get results /ˌget rɪ'zʌlts/ otrzymać wyniki
give marks /ˌgɪv 'mɑ:ks/ wystawiać oceny
go towards sth /'gəʊ təˌwɔ:dz 'sʌmθɪŋ/ składać się na coś
grade / mark /greɪd / mɑ:k/ ocena
graduate /'grædʒuət/ absolwent/absolwentka studiów
graduate from /'grædʒueɪt frəm/ ukończyć (studia wyższe)
memorise /'meməraɪz/ uczyć się na pamięć
mock / practice exam /'mɒk / 'præktɪs ɪgˌzæm/ egzamin próbny
oral / written exam /'ɔ:rəl / 'rɪtən ɪgˌzæm/ egzamin ustny/pisemny
past paper /ˌpɑ:st 'peɪpə/ arkusz egzaminacyjny z poprzednich lat
retake /ˌri:'teɪk/ zdawać ponownie
school-leaving exam /'sku:l ˌli:vɪŋ ɪgˌzæm/ egzamin kończący naukę w szkole
send out /ˌsend 'aʊt/ wysyłać
take a test / an exam /ˌteɪk ə 'test / ən ɪg'zæm/ podejść do testu/egzaminu
tutor / tutoring /'tju:tə/ 'tju:tərɪŋ/ korepetytor; korepetycje

EXTENDED

A levels /'eɪ ˌlevəlz/ brytyjski odpowiednik matury
academic results /ˌækəˌdemɪk rɪ'zʌlts/ wyniki w nauce
BA / Bachelor of Arts /ˌbi: 'eɪ / ˌbætʃələr əv 'ɑ:ts/ licencjat na kierunku humanistycznym
BSc / Bachelor of Science / ˌbi: 'es 'si:/ ˌbætʃələr əv 'saɪəns/ licencjat w dziedzinie nauk ścisłych lub przyrodniczych
cram for sth /kræm/ wkuwać do czegoś
get a distinction /dɪ'stɪŋkʃən/ otrzymać wyróżnienie
International Baccalaureate /ˌɪntəˌnæʃənəl ˌbækə'lɔ:riət/ matura międzynarodowa
MA / Master of Arts / ˌem 'eɪ / ˌmɑ:stər əv 'ɑ:ts/ magister nauk humanistycznych
pass with flying colours /pɑ:s wɪð ˌflaɪɪŋ 'kʌləz/ zdać celująco, śpiewająco
scrape through /ˌskreɪp 'θru:/ z trudem przebrnąć (np. przez egzamin)
win a scholarship /ˌwɪn ə 'skɒləʃɪp/ zdobyć stypendium

MP3 23 School life / Życie szkoły

absent /'æbsənt/ nieobecny/nieobecna
absentee /ˌæbsən'ti:/ osoba nieobecna
assessment /ə'sesmənt/ ocena
attendance /ə'tendəns/ obecność na zajęciach, frekwencja
bell /bel/ dzwonek
bully /'bʊli/ dręczyć, prześladować
check your work /ˌtʃek jə 'wɜ:k/ sprawdzić (swoją) pracę
compulsory / obligatory /kəm'pʌlsəri, ə'blɪgətəri/ obowiązkowy
coursebook /'kɔ:sˌbʊk/ podręcznik
coursework /'kɔ:sˌwɜ:k/ praca okresowa
curriculum /kə'rɪkjʊləm/ program nauczania
deadline /'dedˌlaɪn/ termin wykonania pracy
dictation /dɪk'teɪʃən/ dyktando
do / write an assignment /ˌdu / ˌraɪt ən ə'saɪnmənt/ wykonać/napisać zadaną pracę
do research /ˌdu rɪ'sɜ:tʃ/ poszukiwać informacji, prowadzić badania
get poor results /ˌget pɔ: rɪ'zʌlts/ uzyskać słabe wyniki
get suspended /ˌget sə'spendɪd/ zostać zawieszonym
give a presentation /ˌgɪv ə ˌprezən'teɪʃən/ przedstawić prezentację
give a talk on /ˌgɪv ə 'tɔ:k ɒn/ wygłosić referat na temat
grade point average /ˌgreɪd ˌpɔɪnt 'ævɪndʒ/ średnia ocen
hand in homework /ˌhænd ɪn 'həʊmˌwɜ:k/ oddać pracę domową
miss lessons /ˌmɪs 'lesənz/ opuszczać lekcje
optional /'ɒpʃənəl/ opcjonalny, dobrowolny
packed lunch /ˌpækt 'lʌntʃ/ drugie śniadanie
PE kit /ˌpi:'i: kɪt/ strój sportowy
play truant /ˌpleɪ 'tru:ənt/ wagarować
project work /'prɒdʒekt wɜ:k/ praca projektowa

punctuality /ˌpʌŋktʃuˈæləti/ punktualność
report someone /rɪˈpɔːt ˌsʌmwʌn/ zgłosić kogoś, donieść na kogoś
set homework /ˌset ˈhəʊmwɜːk/ zadawać pracę domową
sick note /ˈsɪk ˌnəʊt/ zwolnienie (np. z WF-u) z powodu choroby
take a gap year /ˌteɪk ə ˈgæp jɪə/ zrobić sobie rok przerwy między szkołą średnią a studiami
work in pairs /ˌwɜːk ɪn ˈpeəz/ pracować w parach
work on a project /ˌwɜːk ɒn ə ˈprɒdʒekt/ pracować nad projektem
write an essay /ˌraɪt ən ˈeseɪ/ napisać wypracowanie, esej
EXTENDED
absenteeism /ˌæbsənˈtiːˌɪzəm/ absencja
assembly /əˈsembli/ zgromadzenie, apel
cut classes /ˌkʌt ˈklɑːsɪz/ urwać się z lekcji, iść na wagary
detention /dɪˈtenʃən/ kara polegająca na zatrzymaniu ucznia w szkole po lekcjach
expulsion /ɪkˈspʌlʃn/ wydalenie
forge /fɔːdʒ/ podrabiać
free period /ˌfriː ˈpɪəriəd/ wolna lekcja, „okienko"
misbehave /ˌmɪsbɪˈheɪv/ źle się zachowywać
old student /ˌəʊld ˈstjuːdənt/ były uczeń/była uczennica
prize-giving /ˈpraɪz ˌgɪvɪŋ/ rozdanie nagród
take the register /ˌteɪk ðə ˈredʒɪstə/ sprawdzać obecność
take time off /ˌteɪk ˌtaɪm ˈɒf/ wziąć wolne
tutorial /tjuːˈtɔːriəl/ konsultacje

MP3 24 People / Ludzie

classmate /ˈklɑːsˌmeɪt/ kolega/koleżanka z klasy
classroom assistant /ˈklɑːsˌruːm əˌsɪstənt/ asystent/asystentka nauczyciela
form tutor /ˌfɔːm ˈtjuːtə/ wychowawca/wychowawczyni
head teacher /ˌhed ˈtiːtʃə/ dyrektor/dyrektorka szkoły
headmaster / headmistress /ˌhedˈmɑːstə / ˌhedˈmɪstrəs/ dyrektor/dyrektorka szkoły
pupil /ˈpjuːpəl/ uczeń/uczennica
staff /stɑːf/ grono pedagogiczne
EXTENDED
careers adviser /kəˈnəz ədˌvaɪzə/ doradca zawodowy/doradczyni zawodowa
caretaker /ˈkeəˌteɪkə/ woźny/woźna
dean /diːn/ dziekan
deputy head /ˌdepjʊti ˈhed/ wicedyrektor/wicedyrektorka
head girl / head boy /ˌhed ˈgɜːl / ˌhed ˈbɔɪ/ przewodniczący/przewodnicząca samorządu szkolnego
lecturer /ˈlektʃərə/ wykładowca/wykładowczyni
prefect /ˈpriːfekt/ przewodniczący/przewodnicząca klasy

MP3 25 Extracurricular activities / Zajęcia pozalekcyjne

belong to /bɪˈlɒŋ tuː/ należeć do
charity event /ˈtʃærəti ɪˌvent/ impreza charytatywna
exchange trip /ɪksˈtʃeɪndʒ ˌtrɪp/ wycieczka w ramach wymiany międzyszkolnej
fundraising event /ˈfʌndreɪzɪŋ ɪˌvent/ wydarzenie zorganizowane w celu zbierania funduszy
join a club / a society /ˌdʒɔɪn ə ˈklʌb / ə səˈsaɪəti/ wstąpić do klubu/stowarzyszenia
member /ˈmembə/ członek/członkini
pay attention /ˌpeɪ əˈtenʃən/ uważać
school trip /ˌskuːl ˈtrɪp/ wycieczka szkolna
summer camp /ˈsʌmə ˌkæmp/ obóz letni
take part in sth /ˌteɪk ˈpɑːt ɪn ˈsʌmθɪŋ/ brać udział w czymś
training /ˈtreɪnɪŋ/ szkolenie
voluntary work /ˈvɒləntri ˌwɜːk/ wolontariat
workshop /ˈwɜːkˌʃɒp/ warsztat

MP3 26 Education system / System oświaty

academy /əˈkædəmi/ uczelnia
boarding school /ˈbɔːdɪŋ ˌskuːl/ szkoła z internatem
coeducational school /ˌkəʊedjʊˌkeɪʃənəl ˈskuːl/ szkoła koedukacyjna
college /ˈkɒlɪdʒ/ kolegium, szkoła pomaturalna
do vocational training /ˌdu vəʊˌkeɪʃənəl ˈtreɪnɪŋ/ uczyć się zawodu
elementary school / primary school /ˈpraɪməri ˌskuːl / ˌelɪˈmentəri ˌskuːl/ szkoła podstawowa
high school / secondary school /ˈsekəndəri ˌskuːl / ˈhaɪ skuːl/ szkoła średnia
independent school /ˌɪndɪˌpendənt ˈskuːl/ szkoła prywatna
junior high school /ˌdʒuːniə ˈhaɪ skuːl/ w USA szkoła średnia dla uczniów 13–15 lat
kindergarten /ˈkɪndəˌgɑːtən/ przedszkole
nursery /ˈnɜːsəri/ żłobek
school fees /ˈskuːl ˌfiːz/ czesne
single-sex school /ˌsɪŋgl ˌseks ˈskuːl/ szkoła żeńska/męska
state school /ˈsteɪt ˌskuːl/ szkoła państwowa
university /ˌjuːnɪˈvɜːsəti/ uniwersytet
vocational school /vəʊˈkeɪʃnəl skuːl/ szkoła zawodowa
EXTENDED
ability to learn /əˈbɪləti tə lɜːn/ możliwość uczenia się
comprehensive (school) /ˌkɒmprɪˈhensɪv (skuːl)/ szkoła ogólnokształcąca przyjmująca wszystkich uczniów, niezależnie od ich wyników w nauce
grammar school /ˈgræmə ˌskuːl/ szkoła średnia przyjmująca uczniów, którzy zdali egzamin wstępny
homeschooling /ˈhəʊmˌskuːlɪŋ/ edukacja domowa
public school system /ˌpʌblɪk ˈskuːl ˌsɪstəm/ sieć szkół prywatnych
serve an apprenticeship /ˌsɜːv ən əˈprentɪsʃɪp/ odbyć praktyki
stream /strɪːm/ dzielić uczniów na grupy (ze względu na umiejętności)

SŁUCHANIE

MP3 27

abacus /ˈæbəkəs/ liczydło
be a matter of time /biː ə ˈmætər əv taɪm/ być kwestią czasu
be hard to imagine /bi hɑːd tə ɪˈmædʒɪn/ być trudnym do wyobrażenia, niewiarygodnym
calculator /ˈkælkjʊˌleɪtə(r)/ kalkulator
cloud-based platform /klaʊd-beɪst ˈplætfɔːm/ platforma oparta na chmurze
digital whiteboard /ˈdɪdʒɪtl ˈwaɪtbɔːd/ tablica interaktywna
globe /gləʊb/ globus
handy /ˈhændi/ poręczny
have a clue /həv ə ˌkluː əˈbaʊt ˌsʌmθɪŋ/ mieć pojęcie o czymś
ink pen /ˈɪŋk ˌpen/ pióro wieczne
overhead projector /ˌəʊvəˈhed prəˈdʒektə/ rzutnik
visual aids / ˈvɪzjʊəl ˌeɪdz/ naukowe pomoce wizualne
with the advent of sth /wɪð ðɪ ˈædvənt əv ˌsʌmθɪŋ/ wraz z nadejściem czegoś
EXTENDED
add to sth /æd tə ˌsʌmθɪŋ/ być dodatkowym (np. obciążeniem)
be part and parcel of sth /bi pɑːt ənd ˈpɑːsl əv ˌsʌmθɪŋ/ być nieodłącznym elementem czegoś
be second to none /bi ˈsekənd tə nʌn/ nie mieć sobie równych
contribute to sth /kənˈtrɪbjuːt tə, sʌmθɪŋ/ przyczyniać się do czegoś
do one's utmost /dʊ wʌnz ˈʌtməʊst/ robić wszystko, co w swojej mocy
get hold of sth /ˌget ˈhəʊld əv ˌsʌmθɪŋ/ zdobyć coś
go to sth /ˈgəʊ tə ˌsʌmθɪŋ/ być wykorzystanym na coś (o funduszach)
implement /ˈɪmplɪˌment/ wdrożyć
stage an event /ˌsteɪdʒ ən ɪˈvent/ zorganizować wydarzenie

CZYTANIE

MP3 28

hit the books /ˌhɪt ðə ˈbʊks/ usiąść do książek
pack sth into /ˈpæk ˌsʌmθɪŋ ˌɪntə/ wpakować w coś; napakować
pick up information /ˌpɪk ʌp ˌɪnfəˈmeɪʃn/ zbierać informacje
resume one's work /rɪˈzjuːm wʌnz ˌwɜːk/ wznowić pracę
space out /ˈspeɪs aʊt/ rozłożyć w czasie
EXTENDED
at stake /ət ˈsteɪk/ na szali
be the making of sb /bi ðiˈmeɪkɪŋ əv ˌsʌmbədi/ przyczynić się do czyjegoś sukcesu
get to grips with sth /ˌget tə ˈgrɪps wɪð ˌsʌmθɪŋ/ zmierzyć/uporać się z czymś
in leaps and bounds /ɪn ˈliːps ənd ˈbaʊnds/ szybko, dynamicznie (wzrastać / rozwijać się)
keep one's nose to the grindstone /ˌkiːp wʌnz ˈnəʊz tə ðə ˈgraɪndˌstəʊn/ harować jak wół
knuckle down to sth /ˈnʌkl daʊn tə ˌsʌmθɪŋ/ wziąć się do roboty
out of sb's comfort zone /aʊt əv ˌsʌmbədiz ˈkʌmfət ˌzəʊn/ poza czyjąś strefą komfortu
sail through sth /ˈseɪl ˈθruː ˌsʌmθɪŋ/ poradzić sobie z czymś bez problemów
set sb's sights high /ˌset ˌsʌmbədiz ˈsaɪts ˌhaɪ/ ustawić komuś wysoko poprzeczkę
tearaway /ˈteərəˌweɪ/ rozrabiaka

ACTIVATE

1 Choose fifteen words and expressions from the wordlist and use them to describe your experience of being a secondary school student.

2 Choose ten words and expressions from the wordlist which you find difficult to learn. Write each of these words on a small piece of paper with a Polish translation on the other side. Use the pieces of paper to help you memorise the words.

04 PRACA

GET READY

How many jobs starting with a different letter of the alphabet can you name in one minute (eg: a = actor; b = barrister, etc.)? Can you also say where they work?

Zawody oraz związane z nimi czynności i obowiązki; Miejsce pracy

1 Write the names of jobs using the suffixes given. Put them in the correct columns. Then add two more jobs to each column. Where do those people work?

law journal reception electricity surgery account edit library cash pharmacy economy travel agency manage computer programme

-ian/-eon	-ant/-ent	-er/-or	-ist
_____	_____	_____	_____

2 Complete the posts with the correct jobs. Some letters have been given.

A My parents are (1) f_____s – they breed some cattle in the country. I always loved looking after animals, just like them, so I became a (2) v_____ and I'm doing exactly what I always wanted! My sister has always been more interested in how things work and she's a (3) p_____r now. She came round this morning, unblocking some pipes in the kitchen. I think my parents wanted her to go into law or medicine, but I can't imagine her as a (4) j_____e in court or a (5) p_____c in an ambulance! She just loves getting her hands dirty!

B When I was little, I used to draw clothes every day and my dream was to be a (6) f_____ d_____. And I did it! I'm also a (7) l_____r on design at our local university. It's so good to do what you love! When we were kids, my best friend wanted to be a (8) f_____ a_____ because she loved planes and travelling. But when she got older, she realised that she liked designing things more. Now she's an (9) a_____t and she designs houses. She travels all over the world for her job, so I suppose she got a part of her dream.

3 Work in pairs. Would you like to do any of the jobs in exercises 1 and 2? Why (not)?

4 PREPOSITIONS Complete the answers below with the correct prepositions. Then work in pairs. What were the questions in the questionnaire?

QUESTIONNAIRE:

JACK SMITH

1 I would much prefer to work _____ a team, as you may help each other.
2 I think I'd like to work _____ a small company because everyone there knows everyone else.
3 Yes, I'm quite good at working _____ pressure. I think I need a push sometimes to do my best.
4 Oh, no, I'm afraid I can't be _____ charge of other people. I don't have enough confidence.
5 When I was young, they ran a bookshop _____ a living, but now they are retired.
6 Yes, I think it's important to take responsibility _____ the whole team you supervise.
7 Absolutely, yes. You are with them all day, every day, so you need to like the ones you work _____.
8 I haven't considered this, but I think working _____ the tourist industry would be very interesting.

5 Work in pairs. Discuss the questions in exercise 4.

6 ADJECTIVES **Unscramble the adjectives to complete the sentences.**

1 Being a chef is very **RINGINSPI** _____ and fascinating – I love creating new dishes.
2 I help out my brother in the café. It's fun, but it's unfortunately **PAUNID** _____, so I have to earn some money elsewhere.
3 I enjoy all **UAMANL** _____ jobs because I can use my hands.
4 A checkout assistant has a **ONMONOUSOT** _____ job that involves repeating the same activities, again and again.
5 One day I shall get a **SRFEST-ERES** _____ job where I don't have to worry about anything!
6 Working for this charity is very **OTIMVTINGA** _____. In the morning I can't wait to get to work.

EXTENDED

7 **Read the conversation. Match people 1–5 with their jobs.**

1 Ed	A stockbroker
2 Josh	B chief executive
3 Parker	C handyman
4 Anita	D graphic designer
5 Ross	E carpenter
6 Kat	F bricklayer

Kat
Hello! I'm Kat – you're Ed, aren't you? Anita tells me you are an amazing craftsman.

Ed
Hi! Yes, I make things from wood: shelves, tables, anything! Oh, and these are my friends, Josh and Parker.

Josh
Hi. I'm Josh. I work with Ed, but I mostly do small repairs and other types of practical jobs around the house or garden.

Parker
Well, if you need anyone to help with a bigger job – I'm your man – I build walls and things.

Kat
Ah, we might need your skills when we move house next month! Let me introduce you to Anita Lang, she's the person in charge of everything at our company!

Anita
Thanks, Kat. OK, but the company wouldn't run without Kat and her wonderful team who do magic, creating things on the screens! And this is my husband Ross. He does something completely different – he buys and sells shares in companies for other people.

Ross
Nice to meet you all. Yes, I'm afraid I have nothing to do with Anita's line of work. I spend my life trying to make others very rich!

Kat
And he's extremely good at it!

EXTENDED

8 ADJECTIVES CD 1.18 **Complete the voice mail with the correct adjectives. The first letters have been given. Then listen and check.**

Maeve? It's Dan. Success! Got the new job. Maybe it's not as **(1) hi**_____**-po**_____ as yours, but you have been working five years longer than I have! At least it's **(2) ch**_____. I enjoy solving problems and my last position was really **(3) un**_____. I could have done all the talks with my eyes shut! Add to that that it was pretty **(4) me**_____, with no skills involved at all, and that it was definitely a **(5) de**_____**-e**_____ job, with no prospects whatsoever. I hope this one will be great to do. It must be really **(6) re**_____ to leave work feeling that you've really achieved something. So, celebrations later? Get back to me when you can.

9 **Work in pairs. Choose one job from the box and describe it using some adjectives from exercise 8 for your partner to guess.**

beautician miner doorman psychiatrist civil servant nutritionist interpreter refuse collector counsellor

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

10 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 How do you think the woman is feeling about her job?
2 Which temporary jobs are most popular in Poland for people of your age? Why?
3 Describe a situation when you or someone you know had a problem while doing a temporary job.

Praca dorywcza

11 Complete the adverts with the correct jobs in the box.

charity workers lifeguards delivery fruit pickers babysitter

WANTED:

1 A _____ for two children aged 5 and 7 every Thursday evening.
2 _____ for May and June on a strawberry farm. Free transport to and from fields.
3 Two _____ for Bondi Beach during the summer months.
4 _____ people for transporting food to our customers. Driving licence essential.
5 _____ to coordinate the work of volunteers in aid shops in the area.

CULTURE

Bondi Beach is Australia's most famous beach and the name of the surrounding suburb in Sydney, New South Wales. The name derives from 'Bondi' or 'Boondi' – an Aboriginal word meaning water breaking over rocks. Now, it is a trendy coastal resort perfect for surfing. It is walking distance from Tamarama, where the annual outdoor exhibition *Sculpture by the Sea* shows the works of Australian and international artists.

12 Have you ever done the jobs from exercise 11? Would you like to do them? Why (not)?

Wybór zawodu; Poszukiwanie pracy; Rynek pracy

13 Choose the correct words to complete the text.

Step by step to our dream job!

It looks like a great **(1)** ***position*** / ***vacant*** and you really want it, but there's that whole strange **(2)** ***advertisement*** / ***recruitment*** process to go through. Don't be worried and take it step by step. Firstly, **(3)** ***fill*** / ***attach*** in the application form carefully. Then make sure that your CV is up-to-date with all your **(4)** ***qualifications*** / ***applications***, especially those that are likely to impress a future **(5)** ***employee*** / ***employer***. Write a **(6)** ***covering*** / ***advise*** letter to send with the CV and the application form giving any additional information. If the company is interested in you, they will put you on a **(7)** ***short*** / ***jobcentre*** list and soon you will **(8)** ***make*** / ***have*** an interview. If they offer you the job, think very carefully about the salary and conditions before you accept or **(9)** ***resign*** / ***reject*** the offer. And never **(10)** ***take*** / ***keep*** up a job before you **(11)** ***post*** / ***sign*** a contract!

EXTENDED

14 PHRASAL VERBS Complete the sentences with prepositions A–H. There are three extra prepositions.

A in
B over
C over
D of
E through
F up
G out
H from

1 Always take ___ at least one of your candidate's references.
2 It's a good idea to check ___ a company before the interview so that you know what questions to ask.
3 If you feel that you would be happier in another job, hand ___ your notice.
4 When you leave a company, make sure that you hand ___ all the necessary information for your replacement.
5 If a new employee is taking ___ from someone else, they are given any additional training that they need.

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

15 Work in pairs. You have been offered the job of an office assistant in the town hall for the summer. You are not sure if you want to accept it. Talk about it with your partner. You have to discuss all the points below.

1) responsibilities
2) wages
3) job satisfaction
4) career prospects

Warunki pracy i zatrudnienia

16 Complete the forum entry with the correct words in the box. There are two extra words.

overtime earnings promotion permanent salary bonuses hours leave paid shifts meet do conditions

I'm looking for advice, please! I quit my job last week because it was very badly (1) _____ and the working (2) _____ were terrible. Most employees worked long (3) _____ and did a lot of (4) _____ to get the job done, which influenced their family lives badly! We never got any (5) _____, even when we made good profits. The only good thing is that in the state where I live employers have to provide paid sick (6) _____ for their employees. I don't mind working hard to (7) _____ deadlines but the (8) _____ need to reflect this, surely. So, I'm looking for a job which offers a reasonable (9) _____ and where the chances of getting a (10) _____ are good. Can anyone help me? Anything, as long as I don't have to work long (11) _____ – I need my sleep!

Newton 22 | 44 MINS AGO

17 **Complete the definitions with the correct words. The first letters have been given.**

1 a person you work with: a **c**_____
2 a small amount of money that you give e.g. to a waiter: a **t**_____
3 the money you have to pay to the government: **t**_____
4 when you get an increase in salary: a **p**_____ **r**_____
5 the money you get from working or from investing money: an **i**_____
6 work that you do with other people: **t**_____

EXTENDED

18 COLLOCATIONS **Match the parts of the sentences.**

1 I get anxious every time I **have**
2 My dad decided to take **paternity**
3 If you need some time off, but you haven't got any extra days left, you can **take**
4 People need to start **paying into**
5 Simon sometimes has to **do**
6 Employees sometimes **go on**

A **strike** if the negotiations with the management break down.
B **a pension scheme** when they begin work.
C **the graveyard shift** in the bakery.
D **an appraisal** with my boss.
E **leave** when my mother had my younger sister.
F **unpaid leave**, if your manager agrees.

19 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 Research has shown that working long hours decreases employees' ***productivity*** / ***appointment***.
2 The amazing profits we've made this year should help increase staff ***morale*** / ***appraisal*** considerably.
3 The salary isn't that high, but the fringe ***perks*** / ***benefits*** – like a company car – make the job quite attractive.
4 An important managerial skill is to be able to delegate ***flexitime*** / ***tasks*** effectively.
5 A good company will always cover ***feedback*** / ***expenses*** when employees go on business trips.

Kariera zawodowa

EXTENDED

20 COLLOCATIONS **Complete the sentences with the correct verbs in the box. Do you agree with the statements? Discuss with a partner.**

seek join climb take serve

1 I hope to _____ the career ladder quickly so as to earn a lot of money within five years.
2 Everyone should _____ a union to ensure job protection.
3 In my hometown, it's relatively easy to _____ new job opportunities if you're unhappy with your current position.
4 My dream is to _____ early retirement and travel the world when I'm my grandad's age.
5 Given the choice, I think most people should _____ an apprenticeship to learn what a job is all about.

EXTENDED

21 COLLOCATIONS **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 I always knew Kenny was a _____ (*urodzonym przywódcą*). He was in charge of our games even when we were five years old!
2 My sister _____ (*zaczęła właśnie pracować jako wolny strzelec*) and she does projects for several different advertising companies. It's quite tiring, but she's really enjoying it.
3 Sally's ambition is to _____ (*założyć własną firmę*) selling hand-made jewellery online. It will be tough at first, but she believes there's a market for it.
4 In my opinion, a well-paid job is not worth it if you don't get any _____ (*zadowolenia z wykonywanej pracy*).
5 My aunt and uncle had a profitable business for years, but because a lot of people are buying online these days, they _____ (*zbankrutowali*) last year.

Mobilność zawodowa

EXTENDED

22 CD 1.19 **Listen to an extract from a lecture and complete it with the correct words.**

As we all follow the career **(1)** _____ we have chosen, we have to understand that the job market and our job prospects are in a constant state of flux. New technologies, economics and other external factors may come into play, or our own situations may change. We might move to a new **(2)** _____ or feel we want to follow a different route. All of which means that a change in **(3)** _____ is something we need to prepare for. Hence, we should constantly build our **(4)** _____ of qualifications, gain as much **(5)** _____ knowledge as possible, and always be on the look-out to **(6)** _____ our transferable skills. This will increasingly improve our **(7)** _____ and ensure career **(8)** _____ in an ever changing job market.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What job opportunities might there be for an ice sculptor? What difficulties might they face in their job?

04 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Read the descriptions of the two companies and what they offer to young employees. Which company would you choose to work for and why? What should an ideal company offer to young employees?

Slavedrivers
We are an international company with branches all over the world. We offer young employees competitive salaries and regular payrises based on performance and career prospects. We expect young professionals to be able to work under a lot of pressure, do overtime when necessary, deal with challenges, and follow the company's policies.

Loveydovey
We are a small local firm run by three siblings. We offer young people inspiring work for an organisation which is caring and dedicated to its employees' well-being. We guarantee chances of promotion, work-life balance, modern supportive leadership, flexibility and positive relationships at work.

Practise

GET SMARTER

Zadanie polegające na uzupełnianiu zdań zgodnie z wysłuchanym tekstem może sprawdzać umiejętność wyciągania wniosków czy zrozumienia intencji mówiącego. Poprawne uzupełnienie zdań może wymagać przeformułowania informacji z nagrania poprzez zastosowanie np.: strony czynnej zamiast strony biernej, synonimu wyrażenia wykorzystanego w nagraniu czy przekształcenia części mowy.

2 CD 1.20 Listen to four sentences. Then complete their paraphrases using the beginnings given.

1 I found _____.
2 They told me what they _____ from a young employee.
3 I think I _____ of doing what they want me to do.
4 I'd appreciate _____ other young people in a team.

3 CD 1.21 Listen to a conversation between two young people and answer the questions.

1 How is Alice feeling about herself? What makes you say that?
2 Would Fred be able to do the job that Alice has applied for? Can you draw any conclusions about it based on the recording?
3 Is the conversation more about Alice's job interview or her feelings about it? What makes you say that?

ZDANIA Z LUKAMI

4 CD 1.22 Usłyszysz dwukrotnie wykład na temat oczekiwań młodych ludzi wobec pracy. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij zdania (1–5) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

1 The lecturer explains _____ feel happy at work.
2 Young professionals would rather _____ together than follow orders.
3 The new generation of employees don't mind _____ as long as they get paid for it.
4 Regular _____ by a young workforce and should be given at least once a week.
5 From what we hear, we may conclude that companies need to adapt if they want _____ young employees.

Fish for words

5 Complete the questions with one word. Then work in pairs and answer the questions. Justify your answers.

Would you like to work ...
1 _____ an international company abroad?
2 on your own or _____ other people?
3 _____ education?
4 _____ a TV presenter?
5 _____ a lazy or hard-working manager?
6 _____ solutions of problems alone or in a team?
7 _____ different short-term projects or focus on one long-term one?

6 Choose the correct words to complete the sentences.

1 Most people value a good ***job*** / ***work*** environment.
2 ***Work*** / ***Job*** satisfaction is important to me.
3 When you're a foreigner, you need a ***work*** / ***job*** permit in this country.
4 It was my first ***job*** / ***work*** interview, so I was very tense.
5 It's my ***work*** / ***job*** to make sure the project goes well.
6 What's the ***work*** / ***job*** description for this post?

Wrap it up

7 Work in pairs. Discuss the quotation.

The only way to do great work is to love what you do. If you haven't found it, keep looking. Don't settle.
– Steve Jobs

EXTENDED

Zoom in

1 Label the pictures with the words in the box. There are two extra words.

blacksmith barber carpenter shoemaker leatherworker wickerworker tailor potter bricklayer upholsterer

2 Work in pairs. Have you ever used the services of people in exercise 1? What was your experience like?

Practise

GET SMARTER

Zadanie polegające na uzupełnieniu tekstu z lukami często sprawdza umiejętność wyszukiwania informacji szczegółowych. Poprawne uzupełnienie luk może więc polegać na wpisaniu daty, godziny czy nazwiska. Pamiętaj jednak, że niektóre brakujące informacje mogą być wyrażone w nagraniu w inny sposób, a Twoim zadaniem będzie sparafrazowanie tego, co słyszysz tak, aby poprawnie uzupełnić lukę.

3 CD 1.23 Listen to four sentences. Use the information from the recording to complete the sentences below.

1 Young people express _____ traditional types of jobs.
2 _____ and _____ as well as pottery, and carpentry are among some sought-after professions.
3 Young entrepreneurs know that they can _____ by selling homemade or eco-friendly products.
4 More traditional occupations appear to be perfect for the _____ of the 21st century.

CULTURE

Savile Row is a street in Central London made famous by tailor shops offering exclusive, made-to-measure clothing, especially men's suits. Once synonymous with rather old-fashioned styles, the Savile Row companies have recently enjoyed a growth in interest not only from customers, but also from young people who regard being a tailor as a smart career choice.

TEKST Z LUKAMI (FORMULARZ)

4 CD 1.24 Usłyszysz dwukrotnie wypowiedź na temat tradycyjnych zawodów. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki 1–4 w notatce tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

POPULAR JOBS IN THE PAST
- sometime ago jobs like a computer programmer, (1) _____ and _____ were popular among young people
- ever-popular occupations include the legal, medical and business professions
- the job market changed (2) _____

NEW GENERATIONS
- are against waste culture as some people spend approximately (3) _____ on things they will never actually use
- want to learn how to mend things rather than throw them away
- enroll on various courses to learn a trade

REASONS FOR THE COMEBACK OF TRADITIONAL TRADES
- they resonate with young people's priorities
- doing them can be enjoyable, but also let you (4) _____.

Fish for words

5 Find out what the following adjectives from exercises 3 and 4 refer to in the audioscripts on page 308. Check their meaning in the dictionary, if necessary. Then choose five and write your own sentences.

1 robust
2 sought-after
3 high-powered
4 significant
5 innovative
6 tech-savvy
7 bespoke
8 affluent
9 disposable
10 well-off

Wrap it up

6 Imagine your friend is opening a repair café. Work in pairs and prepare a post for a social networking site to advertise the business. Use 120–150 words.

04 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Would you prefer to work with colleagues in an office or from home? Why?**

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadanie polegające na dobieraniu zdań do odpowiednich tekstów, pamiętaj, że jedno z pytań może dotyczyć określenia intencji autora tekstu. Autor, pisząc tekst, może mieć na celu, np. zaoferowanie czegoś, zasugerowanie lub skrytykowanie. Ta informacja może nie być bezpośrednio zawarta w tekście. Po przeczytaniu tekstu postaraj się samodzielnie określić, jaka jest jego funkcja.

2 **Read texts A and B and match them to correct functions 1–4. Two functions do not match any of the texts.**

In which text is the author

1 promoting a product?
2 forecasting future trends?
3 complaining about a service?
4 asking for advice?

Tekst A

Office Supplies

The cheapest deals on office equipment!

- Prices include the fitting and removal of old office furniture.
- Order within three days for delivery this month.
- Any problems with decisions on best choices → contact Emily in our ergonomics department: emily@supplies.uk.

Tekst B

The current policy of conferencing online and using more virtual services seems to be working extremely well and productivity seems to be increasing. Thus there is a strong possibility that business travels will become less popular in the future.

DOBIERANIE

3 **Przeczytaj cztery teksty (A–D) związane z pracą zdalną. Dopasuj do każdego zdania (1–3) właściwy tekst. Uwaga: jeden tekst nie pasuje do żadnego zdania.**

1 This text includes personal suggestions about how to overcome a problem.
2 This text explains the reasoning behind a prediction.
3 This text mentions both advantages and disadvantages of working from home.

Tekst A

Business Gallery

- A range of work spaces: a single desk on an open space or closed rooms for teams of all sizes. A suite of offices with meeting rooms for a month or more.
- Advanced IT facilities and on-hand tech advisors.
- A noise- and stress-free environment for lone freelance workers.
- Opportunities to mix with like-minded people.

Contact us on: business@gallery.xyz.uk

Tekst B

TO: SOL@post.uk

Hi Sol,
How are you? My freelance journalist work is going great – I'm getting loads of commissions. It is SO good not to have to commute to work and I can save on office clothes. I've tried to set out some rules for myself about when I'm working, but it's hard. Sometimes I feel I'm really missing out on workplace chat – it's a bit isolating, this working from home.
Another thing is that I tend to lie in longer thinking I'll make up time later – and then of course, I end up rushing to meet deadlines. Not the stress-free environment I'd hoped for. Am I really cut out to work from home? I really have to figure out what I should do!
Any advice is very welcome!
Best,
Ed

Tekst C

Ed: I've just started working from home. Between my phone and the temptation to stay in bed, I'm not getting much done. How are you finding it?

Jen: My biggest tip would be to hold off on checking emails and social media until certain times every day. Be strict!

Lyn: True. But things do crop up that you need to deal with, don't they? You have to be self-disciplined and really lay down the law to forbid people from interrupting you!

Jon: You could try renting a co-working space. They are springing up all over. You have to pay for it, obviously, but you can shut out all distractions.

Tekst D

The workplace is changing rapidly and experts are convinced that the numbers of people working remotely will double over the next few years. The cost of office buildings, time lost commuting, improved online communication and conferencing are just a few of the reasons for this dramatic shift. It appears that people's desire for flexibility tops the list, both in terms of work place and work time, for this improvement in job satisfaction.

Advantages of working remotely:

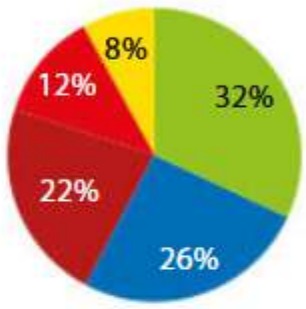

- flexible schedule
- ability to work from anywhere
- no commuting
- ability to spend time with family
- working from home

Fish for words

4 **Choose the correct prepositions to complete the senteces.**

1. A few interesting things **cropped *out* / *up*** at the meeting that we need to address promptly.
2. Can you please **hold *off* / *down*** on signing the contract until we've talked to the interns?
3. The company has to **set *up* / *over*** a clear complaints procedure for its employees.
4. I was absent last week, so I will probably **miss *off* / *out*** on the bonus this month.
5. With this reduction in pay, I'll have to **figure *up* / *out*** how I'm going to pay my rent next month.
6. James is not **cut *in* / *out*** to be a TV presenter – he just hasn't got all the skills required.
7. Julie is not my boss, but she's always **laying *out* / *down*** the law as though she is!
8. Shane was late for work three times last week, but he's promised to **make *over* / *up*** the time on Friday evening.
9. Can you please close the door to **shut *out* / *on*** the noise from the corridor?
10. Co-working spaces are **springing *on* / *up*** all over our city.

Wrap it up

5 **Work in pairs. How well are you able to shut out distractions when you try to concentrate on studying?**

Zoom in

1 **Work in pairs. How many jobs can you think of that have completely disappeared since your parents were your age?**

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadanie polegające na dobieraniu pytań do odpowiednich fragmentów tekstu, przeczytaj pytania i znajdź te fragmenty tekstu, których te pytania dotyczą. Szukaj w tekście tych samych treści, ale wyrażonych innymi słowami.

2 **Read the paragraph below and decide if sentences 1–4 are true or false.**

1. I found out about a person with a local reputation whose job has now disappeared.
2. Most people are familiar with some jobs that are done in the countryside.
3. Brusher Mills's job no longer exists because he died.
4. Working on the land was very demanding for Brusher Mills.

My blog

The jobs of farmers, breeders and others who work on the land are well-known. However, a more unusual occupation connected with the countryside, and one which has unfortunately become a thing of the past, is that of the 'snake catcher.' While researching land-based jobs that are dying out in my area, I came across a locally famous man called Brusher Mills who lived in an old hut near Brockenhurst in the New Forest. His demanding job was to hunt down snakes, armed with a forked stick and a bag. He devoted his life to this job and is said to have captured around 30,000 snakes in his life, including Britain's most dangerous snake – the adder. Of course the job no longer exists because snakes are protected, but Brusher certainly made his mark in the area as a happy, contented and eccentric loner. You can visit an inn in the town of Brockenhurst named after him. Illness eventually forced him to throw in the towel, but he lives on in the memory of forest folk.

3 **Look at exercise 2 again. Find the information in the sentences 1–4 and in the text which helped you to choose the correct answer.**

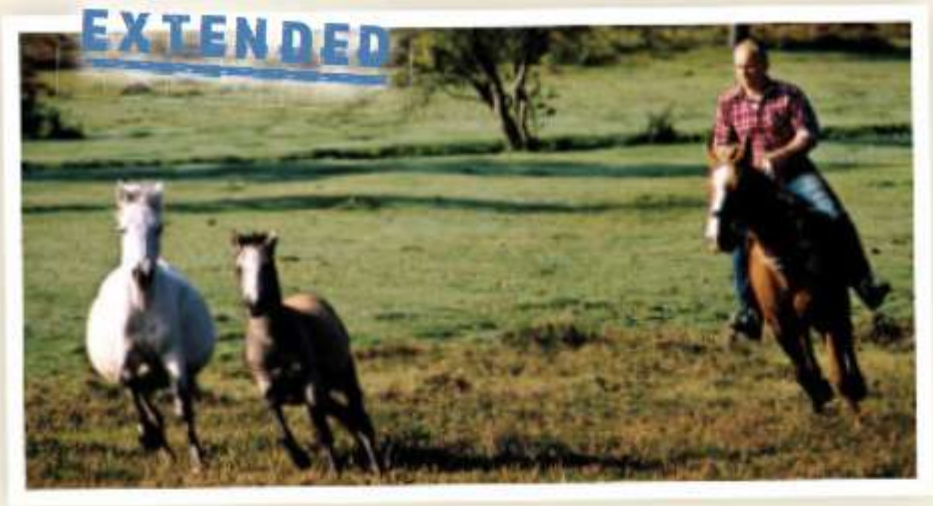

CULTURE

New Forest National Park is one of the largest forests in Southern England. It is famous for being William the Conqueror's hunting forest. The area is an important habitat for numerous birds and reptiles.

DOBIERANIE

4 **Przeczytaj tekst, który został podzielony na cztery części (A–D), oraz dotyczące go pytania (1–5). Do każdego pytania dopasuj właściwą część tekstu. Uwaga: w jednej części tekstu znajdują się odpowiedzi na dwa pytania.**

In which paragraph does the author

1. explain the need to control the exploitation of the land?
2. mention the first-hand impression of an event?
3. point out the similarity of jobs in several countries?
4. refer to the age of those involved in an event?
5. describe an unpleasant aspect of a particular job?

Fish for words

5 **Complete the sentences with the correct words in the box. There is one extra word.**

mile ropes shots haul mark past

1. Handpicking and sorting of most vegetables has **become a thing of the** _____. Now it's done by advanced machinery.
2. Starting out as a farmer is usually badly paid and you need to be in it **for the long** _____ to earn a decent salary.
3. I worked as a fruit picker last summer and it only took a short time to **learn the** _____.
4. To get on as a film director you need to **make your** _____ by coming up with some innovative idea.
5. Don't get on the wrong side of Barry Packman, he's the one who **calls the** _____ around here.

Wrap it up

6 **Work in pairs. Do you think farming in your country will change for the better or for the worse in the future? Why?**

The Real English Cowboys

A

Travelling west, I reached the New Forest, my purpose being, in addition to enjoying the magnificent scenery and quaint villages, to reach a deeper understanding of one of the oldest jobs in the country. We have all seen the cowboys driving forward herds of stampeding catile in American and Australian films, but they've been doing something very similar here, in the very normally quiet and sedate south of England, for centuries longer! The whole exercise is part of the work of what is known as an agister.

B

To find the origins of this ancient tradition we have to go back to William the Conqueror, who enclosed the land for the royal hunting of deer. And, as with all types of land, it needed to be managed. The knowledgeable people legally and officially in charge of controlling the New Forest are the commitied verderers, whose work then and now is to regulate the use of New Forest land for animals. Tourists are attracted here by the thousands of freely roaming wild ponies (and cows, donkeys and pigs). An ancient law gives commoners (people living in the Forest) the right to put their animals on the land. The verderers today deal with the unlawful grazing of animals, conservation, those who cut corners with the development of campsites and much more.

C

If the verderers are the legal guardians, the agisters are their men on the ground. These men (five in all, responsible for different areas) were born and bred in the Forest, and they are in it for the long haul. They know each animal, and their job is to be on call 24/7 to check out the animals or go the extra mile to deal with horrible accidents, when motorists collide with the animals. But, the most exciting part of their work is what is known as the drift.

D

This activity is extremely dangerous, and involves large numbers of locals on horseback (aged between 13 and 70, the younger ones learning the ropes!), but it is always the agister who calls the shots. Their task is to drive the ponies across the forest to specific containment areas where they can be checked out, and any new-borns are branded and then released back for another year. This is normally kept secret in order to avoid endangering both bystanders and animals, however, I was lucky to be allowed to attend one of these drifts and it was among the most spectacular and scary events I have ever witnessed. The thunder of thousands of horses, the dust-filled air and the sheer bravery of the horsemen will forever be stamped on my brain.

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the pros and cons of these career options.

go to university go for full-time employment
do charity work find a part-time job join the army
take a gap year start up a business do an internship
apply for a seasonal job

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I really don't know what career path to follow.***
  Naprawdę nie wiem, którą ścieżką kariery podążać.
- ***I have no idea what I'm good at / what I could do for a living / if I'm cut out for university.***
  Nie mam pojęcia, w czym jestem dobry/dobra / jak mógłbym/mogłabym zarabiać na życie / czy nadaję się na uniwersytet.
- ***How do I go about choosing the right career?***
  Jak powinienem/powinnam zabrać się za wybór odpowiedniej drogi zawodowej?
- ***Can you work under pressure / in a team / meet deadlines?***
  Czy potrafisz pracować pod presją / w zespole / dotrzymywać terminów wykonywania pracy?
- ***Do you take manual / white-collar jobs into consideration?***
  Czy bierzesz pod uwagę pracę fizyczną / umysłową?
- ***Employers will be looking for people with good communication skills.***
  Pracodawcy będą poszukiwać osób charakteryzujących się dobrymi umiejętnościami komunikacyjnymi.
- ***I suggest you should think about / reflect on what you enjoy doing.***
  Radzę Ci, żebyś pomyślał/pomyślała / zastanowił/zastanowiła się nad tym, co lubisz robić.
- ***The best option for you will be to try doing an apprenticeship / going to a jobs fair.***
  Najlepszym rozwiązaniem dla Ciebie będzie wzięcie udziału w praktykach / targach pracy.
- ***Why not take a personality test / consult a coach?***
  A może podejdziesz do testu osobowości / poradzisz się trenera rozwoju osobistego?
- ***If I were you, I'd think of four possible professions, and consider their pros and cons.***
  Na Twoim miejscu wziąłbym/wzięłabym pod uwagę cztery profesje i rozważyłbym/rozważyłabym ich plusy i minusy.

2 Powiedz, że:

1. nie jesteś pewien/pewna, czy nadajesz się do tego, aby prowadzić własną firmę.
2. najlepszym rozwiązaniem byłoby spotkanie z doradcą rozwoju osobistego albo wizyta na targach pracy.
3. pracodawcy będą poszukiwać osób, które umieją myśleć twórczo.
4. nie masz pojęcia, jak powinieneś/powinnaś zabrać się za wybór letniej pracy dorywczej.
5. bierzesz pod uwagę pracę w branży turystycznej.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że w trakcie rozmowy możesz zostać poproszony/poproszona o dokładniejsze wyjaśnienie jakiejś kwestii, przedstawienie opinii, sugestii lub udzielenie rady. Zawsze uzasadniaj swoje opinie i wyjaśniaj, dlaczego coś proponujesz.

3 React to the following questions.

1. What exactly do you mean by saying that there are no career prospects for young people in your town?
2. Can you explain why you wouldn't want to work from home?
3. I'm not sure I follow. What are you going to do after school?
4. Why exactly would you like to run your own business?

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

4 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczeń A
Jesteś uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej. Rozmawiasz z doradcą zawodowym, który pomaga Ci zaplanować przyszłość zawodową. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- możliwości kariery po ukończeniu szkoły
- zdobywanie doświadczenia i umiejętności
- oczekiwania przyszłych pracodawców
- nadchodzące targi karier dla młodzieży

Uczeń B
Jesteś doradcą zawodowym. Rozmawiasz z uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej, który/która chce zaplanować swoją przyszłość zawodową.
W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- zapytaj ucznia A o mocne strony,
- dowiedz się, czy uczeń A ma już doświadczenie związane z pracą zarobkową,
- zaproponuj uczniowi A podjęcie pracy w trakcie nadchodzących wakacji.

Speaking Bank ▶ p. 245

Wrap it up

5 Work in pairs. In what jobs are these skills particularly important?

- managing one's time and meeting deadlines
- coming up with original ideas
- listening to other people's views

Speaking Set 04 ▶ p. 234

04 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Read the definition of *working freelance*. Complete it with the correct forms of the words in brackets.

working freelance – working **(1)** _____ **(depend)** for **(2)** _____ **(vary)** companies rather than being **(3)** _____ **(employ)** by one particular firm e.g. being a freelance **(4)** _____ (assist), freelance **(5)** _____ **(design)** or freelance content **(6)** _____ **(write)**.

The person who works freelance is often called a **(7)** _____ **(freelance)**.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że w zadaniu polegającym na uzupełnieniu dialogu fragmentem wypowiedzi, odpowiedź, którą wybierasz, powinna pasować zarówno do zdania przed luką, jak i po niej, tak aby dialog stanowił logiczną całość. Błędne odpowiedzi często pasują do poprzedzającej je części dialogu, ale nie mają logicznego powiązania z fragmentem, który następuje po luce.

2 Complete the dialogues below. Write as many possible answers as you can.

1 X: Is your brother going to go freelance in the end?
Y: No, _____.
X: That's understandable, I guess.

2 X: _____.
Y: Yes, just like me. I hope I'll never have to do a job like that.
X: So, perhaps we could start a business together after we finish school?

3 Work in pairs. Correct the wrong answers in the following dialogues.

1 X: What will you be doing today at 5pm?
Y: ~~I'm free.~~
X: Because I'd like you to help me with my CV.

2 X: I'm meeting my friend Matt tonight.
Y: ~~Do I know him?~~
X: We've been friends since kindergarten.

MINIDIALOGI (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

4 Uzupełnij poniższe minidialogi (1–4). Wybierz spośród podanych propozycji brakującą wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 X: Hurry up, or you'll be late for the interview.
Y: _____
X: Oh, I thought it starts in an hour.
A It's not until midday.
B I'm ready.
C Let's go then.

2 X: What's your plan for this weekend?
Y: _____
X: Great! Say hello to her for me, please.
A I'm seeing Jodie for a coffee.
B I meet Nina in a restaurant from time to time.
C I might visit my brother in London.

3 X: Why should I consider going freelance?
Y: _____
X: That's a thought! Thanks.
A It's up to you.
B You'll be able to choose how much you work.
C It doesn't really matter.

4 X: What shall I do about this freelance job?
Y: _____
X: And what if I don't get another contract soon?
A: Don't bother with it.
B: You'd better ask your father.
C: I'd take it if I were you.

MINIDIALOGI (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

5 Uzupełnij poniższe minidialogi (1–3). Wybierz spośród podanych możliwości brakującą wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 X: Do you know someone who has succeeded as a freelancer?
Y: _____
X: For example?
A Hardly anyone to be honest.
B Let me introduce you to one.
C A few people, in fact.

2 X: Why is your father retiring so soon?
Y: _____
X: Wow! I didn't realise it's been so long.
A He's been working for 30 years.
B He'll be working between 3 and 8 p.m.
C He'll quit his job next week I expect.

3 X: You're really thinking of becoming a drone operator?
Y: _____
X: You do sound determined!
A Positive. I'll sign up for the course when I finish school.
B It is not such an unusual profession for a young person.
C Yes, but I'm not sure I'm good enough to do it.

Wrap it up

6 Work in pairs. Prepare a list of 3 pros and 3 cons of working freelance. Share it with the class.

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. Discuss the personal qualities a person should have to become a successful freelancer.**

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, aby rozwiązując zadanie polegające na tłumaczeniu fragmentów zdań na język polski, nie tłumaczyć ich dosłownie. Zastanów się, jakiego czasu gramatycznego lub jakiej konstrukcji należy użyć. Uważaj, aby nie przekroczyć limitu słów mających uzupełnić lukę.

2 **Choose the correct translation of the fragment in brackets. Explain why the other answer is incorrect.**

1 I can work as a freelancer as long as I ___ (*będę miała regularne zlecenia*).
   A will have got regular work
   B get regular work
2 This time next week ___ (*będę uczestniczył w*) a very important business conference.
   A I will be participating in
   B I will be taking after
3 I ___ (*nie pracuję*) this week, so I can chill out a bit.
   A am off work
   B am out of work

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

3 **Przetłumacz na język angielski podane w nawiasach fragmenty zdań (1–4) tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w lukę można wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 I'll accept this job offer provided I _____ (*nie będę musiał*) do all the paperwork.
2 Being a freelancer _____ (*oznacza bycie samozatrudnionym*), which terrifies me a little.
3 My mother will _____ (*będzie pracować od*) 25 years at this firm next week.
4 I wonder who _____ (*będzie nominowany*) for the position of the new manager.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 **Przetłumacz na język angielski podane w nawiasach fragmenty zdań (1–6) tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w lukę można wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 Freelance jobs _____ (*będą prawdopodobnie pasować*) those who value independence and like to work in isolation.
2 We're witnessing a _____ (*znaczący wzrost*) companies willing to employ young people.
3 I _____ (*właśnie mam podpisać*) a new contract. All the documents are ready. I'm just waiting for my manager to arrive.
4 By the time you enter the job market, new professions _____ (*się pojawią*) for sure.
5 Do you know who _____ (*zamierza przejąć*) my duties at work?
6 How long _____ (*pracujesz*) as a dentist?

Wrap it up

5 **Work in pairs. Read the list of top destinations for freelancers and what they are known for. Discuss which destination would be suitable for you and why.**

New York: the city to make money in, easy to launch a career, expensive to live in
London: the home of start-ups and finance companies, second-highest number of freelance jobs in the world, pricey housing
Singapore: good for those into technology or finances, on average 44 working hours a week, extraordinary city to live in, more affordable accommodation

Use of English – Extra Practice 04 ▶ p. 296

Grammar Playout

MÓWIENIE O PRZYSZŁOŚCI

Grammar Reference ▶ p. 262

A **Look at exercises 4 and 5 on page 64 again. Find examples of: present simple, present continuous, *will* and *shall* used to talk about the future. Explain their use in each case.**

B **Complete the sentences with the correct future forms of the words in brackets.**

1 _____ (**I / help**) you with these bags? They look very heavy!
2 According to the weather forecast, the weekend _____ (**is**) hot and sunny.
3 I'm sorry I can't go to the cinema with you. My grandparents _____ (**come**) to dinner tonight and I have to be home.
4 This time next week, I _____ (**sail**) in the Mediterranean.

04 PISANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Which of the following jobs would you be ready to take on in the summer?**

lifeguard sales assistant au pair
summer camp supervisor delivery boy/girl
waiter/waitress pet sitter private tutor
social media content creator call centre assistant

2 **Which of the following adjectives could you use to describe the jobs from exercise 1?**

monotonous inspiring tough responsible skilled
manual well-paid creative

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I've just got a part-time / full-time job offer from ...***
  Właśnie otrzymałem/otrzymałam propozycję pracy na część etatu / na cały etat...
- ***I've just been hired by / I've just signed a contract with ...***
  Zostałem/Zostałam właśnie zatrudniony/zatrudniona przez / Właśnie podpisałem/podpisałam kontrakt z...
- ***I think I did well in my interview though it was a very stressful experience.***
  Myślę, że dobrze sobie poradziłem/poradziłam podczas rozmowy kwalifikacyjnej, mimo że było to bardzo stresujące doświadczenie.
- ***I'm going to be in charge of a team of ...***
  Będę odpowiedzialny/odpowiedzialna za zespół złożony z...
- ***The working conditions seem fine / acceptable.***
  Wydaje mi się, że warunki pracy są dobre.
- ***I'll be getting 25 zlotys per hour.***
  Będę zarabiać 25 złotych za godzinę.
- ***On the one hand, I feel excited / thrilled to start earning my first wages.***
  Z jednej strony, to bardzo ekscytujące, że po raz pierwszy zacznę otrzymywać wynagrodzenie.
- ***On the other hand, I worry if I'll be able to ...***
  Z drugiej strony, martwię się czy będę w stanie...

3 **Powiedz, że:**

1. właśnie dostałeś ofertę pracy jako stażysta.
2. będziesz zarządzał/zarządzała kilkoma innymi młodymi pracownikami.
3. warunki zatrudnienia są świetne.
4. zostałeś zatrudniony/zatrudniona jako kelner/kelnerka.

Practise

GET SMARTER

W wypowiedzi pisemnej używaj zróżnicowanego słownictwa. Zastępuj pospolite, często używane przymiotniki np.: *nice*, *happy*, *worried* ich bardziej wyszukanymi odpowiednikami, np.: *thrilled*, *hopeful*, *anxious*, *tense*. Twoje nastawienie do danego wydarzenia mogą podkreślić umiejętnie zastosowane przysłówki, np.: *luckily*, *fortunately*, *naturally*, *surprisingly*.

4 **Complete the sentences with your own ideas.**

1. I'm about to start my first holiday job. What makes me feel the most anxious is _____. Of course, I'll try to _____.
2. I've just been hired by a big hotel chain. I'm thrilled because _____. Naturally, I worry about _____, but _____.

WPIS NA BLOGU

5 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Właśnie otrzymałeś/otrzymałaś ofertę wakacyjnej pracy, na której bardzo Ci zależało. Na prowadzonym przez Ciebie blogu:

- napisz, jaka to praca i wyjaśnij, dlaczego tak bardzo chciałeś/chciałaś ją otrzymać,
- opisz, na czym będą polegały Twoje obowiązki,
- wyraź swoje nadzieje i obawy związane z rozpoczęciem pracy,
- zachęć czytelników do znalezienia pracy wakacyjnej i wyjaśnij, dlaczego jest to korzystne.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 słów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

Hi everyone!
I'm starting my dream holiday job next month!
...

Writing Bank ▶ p. 250

Wrap it up

6 **Work in pairs. Choose one of the jobs in exercise 1. Write down 6–7 interview questions. Then take turns to interview each other.**

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Discuss the questions.

Would you rather

1 work for an international corporation or be your own boss?
2 commute two hours to your dream job or live two minutes from a dead-end job?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I am writing in reference / with regards to the job advertisement on your webpage.***
  Piszę w sprawie ogłoszenia dotyczącego pracy, zamieszczonego na Państwa stronie internetowej.
- ***I would like / wish to apply for the post of a sales assistant in your clothes shop.***
  Chciałbym/Chciałabym zgłosić swoją kandydaturę na stanowisko sprzedawcy/sprzedawczyni w Państwa sklepie odzieżowym.
- ***I believe I am a good candidate for this post since I have some previous experience of working as ...***
  Uważam, że jestem odpowiednim kandydatem/odpowiednią kandydatką na to stanowisko, ponieważ posiadam doświadczenie wcześniejszej pracy jako...
- ***As far as my qualifications are concerned, I hold a driving licence / a lifeguard's licence / I've completed a first-aid course.***
  Jeśli chodzi o moje kwalifikacje, posiadam prawo jazdy / uprawnienia ratownika / ukończyłem/ukończyłam kurs pierwszej pomocy.
- ***Moreover, I like to think of / see / consider myself as well-organised person.***
  Co więcej, uważam się za osobę dobrze zorganizowaną.
- ***I was wondering if you offer any in-house training / if you cover travel expenses / what the hourly rate is / if I could work flexi-time.***
  Chciałbym/Chciałabym zapytać, czy oferują Państwo wewnętrzne szkolenia / zwracają Państwo koszty podróży / jaka jest stawka godzinowa / czy mógłbym/mogłabym korzystać z elastycznych godzin pracy.
- ***Enclosed you will find / Please find enclosed my CV / my covering letier / a reference letier from my teacher / copies of my certificates.***
  Załączam moje CV / list motywacyjny / referencje od mojego nauczyciela/nauczycielki / kopie moich świadectw.
- ***I would be able to atiend an interview on any day after 22nd June.***
  Mogę umówić się na rozmowę kwalifikacyjną w dowolnym dniu po 22 czerwca.

2 Powiedz, że:

1 piszesz w odpowiedzi na ogłoszenie o pracę zamieszczone w lokalnej gazecie.
2 jeżeli chodzi o Twoje kwalifikacje, to ukończyłeś/ukończyłaś kurs opiekunów na obozach dla dzieci.
3 postrzegasz się jako osobę odpowiedzialną.
4 załączasz swoje CV i list motywacyjny.
5 chciałbyś/chciałabyś się dowiedzieć, czy oferowane stanowisko wymaga pracy na zmiany.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że list motywacyjny jest listem formalnym. Pisząc go, używaj pełnych zdań, oficjalnych zwrotów grzecznościowych i unikaj form skróconych typu *I'm*, *isn't* oraz czasowników frazowych, takich jak *get on with* czy *take up*, itp. Przekazując kilka następujących po sobie informacji o swoich umiejętnościach, kwalifikacjach czy cechach charakteru, staraj się używać wyrażeń typu: *moreover*, *what is more*, *in addition*, *additionally*, *furthermore*.

3 Read the sentences and make them sound more formal.

1 I guess I'm kind of hard-working and I keep to deadlines.
2 I'd say I'm OK working with children.
3 Have a look at my covering letter, and let me know what you think.

4 Complete the second sentence according to the instructions in brackets.

1 I believe I have all the required qualifications for the job. Moreover, _____ (mention what skills you have).
2 People see me as industrious, meticulous and resilient. In addition, _____ (mention three other features of character).
3 I hold two language certificates. Furthermore, _____ (mention other qualifications).
4 I am able to meet deadlines and delegate tasks. What is more, _____ (mention two more competencies).

LIST FORMALNY

5 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

W czasie pobytu w Londynie znalazłeś/znalazłaś na stronie internetowej firmy produkującej zdrową żywność ogłoszenie zawierające ofertę pracy w recepcji. Zamierzasz ubiegać się o tę posadę. Napisz list motywacyjny, w którym przedstawisz swoją kandydaturę oraz uzasadnisz, dlaczego jesteś odpowiednią osobą na to stanowisko.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

Wrap it up

6 Work in pairs. Ask and answer the following interview questions.

1 How would your worst enemy and your best friend describe you?
2 Which film or cartoon character would do the job of a school head the best? Why?

SŁOWNICTWO

MP3 29 Jobs and responsibilities; Workplace / Zawody oraz związane z nimi czynności i obowiązki; Miejsce pracy

Jobs / Zawody

accountant /ə'kaʊntənt/ księgowy/księgowa
architect /'ɑ:kɪˌtekt/ architekt/architektka
cashier /kæ'ʃɪə/ kasjer/kasjerka w banku
checkout assistant /'tʃekaʊt əˌsɪstənt/ kasjer/kasjerka w supermarkecie
chef /ʃef/ kucharz/kucharka
computer programmer /kəmˌpju:tə 'prəʊˌgræmə/ programista/programistka
economist /ɪ'kɒnəmɪst/ ekonomista/ekonomistka
editor /'edɪtə/ redaktor/redaktorka
electrician /ɪˌlek'trɪʃən/ elektryk
farmer /'fɑ:mə/ rolnik
fashion designer /'fæʃən dɪˌzaɪnə/ projektant/projektantka mody
firefighter /'faɪəˌfaɪtə/ strażak
flight attendant /'flaɪt əˌtendənt/ steward/stewardesa
journalist /'dʒɜ:nəlɪst/ dziennikarz/dziennikarka
judge /dʒʌdʒ/ sędzia
lawyer /'lɔ:jə/ prawnik/prawniczka
lecturer /'lektʃərə/ wykładowca/wykładowczyni
librarian /laɪ'breərɪən/ bibliotekarz/bibliotekarka
manager /'mænɪdʒə/ kierownik/kierowniczka
nurse /nɜ:s/ pielęgniarz/pielęgniarka
office assistant /'ɒfɪs əˌsɪstənt/ asystent/asystentka biura
paramedic /ˌpærə'medɪk/ ratownik medyczny/ratowniczka medyczna
pharmacist /'fɑ:məsɪst/ aptekarz/aptekarka
plumber /'plʌmə/ hydraulik
police officer /pə'li:s ˌɒfɪsə/ policjant/policjantka
receptionist /rɪ'sepʃənɪst/ recepcjonista/recepcjonistka
sales assistant /'seɪlz əˌsɪstənt/ sprzedawca/sprzedawczyni
soldier /'səʊldʒə / żołnierz
surgeon /'sɜ:dʒən/ chirurg
travel agent /'trævəl ˌeɪdʒənt/ pracownik/pracownica biura podróży
TV presenter /ˌti: 'vi: prɪˌzentə/ prezenter telewizyjny/prezenterka telewizyjna
vet /vet/ lekarz/lekarka weterynarii

EXTENDED

barber /'bɑ:(r)bə(r)/ fryzjer męski
beautician /bju:'tɪʃən/ kosmetyczka
blacksmith /'blækˌsmɪθ/ kowal
bricklayer /'brɪkleɪə/ murarz
carpenter /'kɑ:pɪntə/ stolarz
chief executive /ˌtʃi:f ɪg'zekjʊtɪv/ dyrektor generalny/dyrektorka generalna
civil servant /ˌsɪvəl 'sɜ:vənt/ urzędnik państwowy/urzędniczka państwowa
counsellor /'kaʊnsələ/ doradca/doradczyni
doorman /'dɔ:mən/ portier
graphic designer /ˌgræfɪk dɪ'zaɪnə/ grafik/graficzka
handyman /'hændiˌmæn/ majster, złota rączka
interpreter /ɪn'tɜ:prɪtə/ tłumacz symultaniczny/tłumaczka symultaniczna
leatherworker /'leðə(r)wɜ:kə(r)/ kaletnik
miner /'maɪnə/ górnik
nutritionist /nju:'trɪʃənɪst/ dietetyk/dietetyczka
potter /'pɒtə(r)/ garncarz
psychiatrist /saɪ'kaɪətrɪst/ psychiatra
refuse collector /'refˌju:s kə'lektə/ pracownik/pracownica zakładu oczyszczania
sales representative /'seɪlz ˌreprɪˌzentətɪv/ reprezentant handlowy/reprezentantka handlowa
shoemaker /'ʃu:ˌmeɪkə(r)/ szewc
stockbroker /'stɒkˌbrəʊkə/ makler giełdowy
tailor /'teɪlə(r)/ krawiec
upholsterer /ʌp'həʊlstə(r)/ tapicer
wickerworker /'wɪkə(r)wɜ:(r)kə(r)/ wikliniarz

Workplace, work activities and duties / Miejsce pracy, czynności i obowiązki

be at work /ˌbi: ˌət 'wɜ:k/ być w pracy
be in charge of sb / sth /ˌbi: ɪn 'tʃɑ:dʒ əv 'sʌmbədi / ˌsʌmθɪŋ/ zarządzać, odpowiadać za kogoś/coś
be responsible for sth /bi rɪ'spɒnsəbl fə ˌsʌmθɪŋ/ być odpowiedzialnym za coś
collect data /kə'lekt 'deɪtə/'dɑ:tə/ zbierać dane
do paperwork /du 'peɪpəˌwɜ:k/ zajmować się dokumentami
do sth for a living /ˌdu: ˌsʌmθɪŋ fər ə 'lɪvɪŋ/ utrzymywać się z czegoś
fulfil duties /fʊl'fɪl 'dju:tiz/ wypełniać obowiązki
job description /'dʒɒb dɪˌskrɪpʃən/ zakres obowiązków
profession /prə'feʃən/ zawód (wymagający kwalifikacji i doświadczenia)
supervise /'su:pəvaɪz/ nadzorować
take responsibility for sb / sth /ˌteɪk rɪˌspɒnsə'bɪləti fə 'sʌmbədi / ˌsʌmθɪŋ/ wziąć odpowiedzialność za kogoś/coś
work as sb /wɜ:k əz 'sʌmbədi/ pracować jako ktoś/w charakterze kogoś
work for a company /ˌwɜ:k fər ə 'kʌmpəni/ pracować w firmie
work in a team / ˌwɜ:k ˌɪn ə 'ti:m/ pracować w zespole
work in sales /ˌwɜ:k ɪn 'seɪlz/ pracować w dziale sprzedaży
work in the tourist industry /ˌwɜ:k ɪn ðə 'tʊərɪst ˌɪndəstri/ pracować w branży turystycznej
work on sth /'wɜ:k ɒn ˌsʌmθɪŋ/ pracować nad (czymś)
work under pressure /ˌwɜ:k ˌʌndə 'preʃə/ pracować pod presją
work with sb /'wɜ:k wɪð 'sʌmbədi/ pracować z (kimś)

Job adjectives / Przymiotniki opisujące pracę

inspiring /ɪn'spaɪərɪŋ/ inspirująca
manual /'mænjʊəl/ fizyczna
monotonous /mə'nɒtənəs/ monotonna
motivating /'məʊtɪveɪtɪŋ/ motywująca
skilled /skɪld/ wymagająca kwalifikacji
steady /'stedi/ stabilna
stress-free /'stres ˌfri:/ bezstresowa
unpaid /ʌn'peɪd/ bezpłatna
well-paid /ˌwel 'peɪd/ dobrze płatna

EXTENDED

challenging /'tʃælɪndʒɪŋ/ ambitna, stanowiąca wyzwanie
dead-end /ˌded 'end/ bez perspektyw
high-powered /haɪ'paʊəd/ na wysokim stanowisku
menial /'mi:niəl/ praca fizyczna
rewarding /rɪ'wɔ:dɪŋ/ satysfakcjonująca
undemanding /ˌʌndɪ'mɑ:ndɪŋ/ niewymagająca, łatwa

MP3 30 Temporary work / Praca dorywcza

au pair /ˌəʊ 'peə/ au pair
babysitter /'beɪbiˌsɪtə/ opiekun/opiekunka do dzieci
casual work /ˌkæʒʊəl 'wɜ:k/ praca tymczasowa
charity worker /'tʃærəti ˌwɜ:kə/ wolontariusz/wolontariuszka
delivery boy / delivery girl /dɪˌlɪvəri ˌbɔɪ / dɪˌlɪvəri ˌgɜ:l/ doręczyciel/doręczycielka
fruit picker /'fru:t ˌpɪkə/ osoba zbierająca owoce
lifeguard /'laɪfˌgɑ:d/ ratownik/ratowniczka
seasonal job /ˌsi:zənəl 'dʒɒb/ praca sezonowa
summer camp supervisor /'sʌmə ˌkæmp ˌsu:pəˌvaɪzə/ opiekun/opiekunka na obozie letnim
wages /'weɪdʒɪz/ płaca, dniówka

MP3 31 Choosing a job; Looking for a job; Job market / Wybór zawodu; Poszukiwanie pracy; Rynek pracy

advertise /'ædvətaɪz/ ogłaszać
applicant /'æplɪkənt/ kandydat/kandydatka (do pracy)
apply for a job /əˌplaɪ fər ə 'dʒɒb/ ubiegać się o pracę
attach/enclose a CV /əˌtætʃ/ɪn'kləʊz ə ˌsi: 'vi:/ załączyć CV
be fired /ˌbi 'faɪəd/ zostać zwolnionym
be hired /ˌbi' 'haɪəd/ zostać zatrudnionym
become employed /bɪˌkʌm ɪm'plɔɪd/ zostać zatrudnionym
covering letter /ˌkʌvərɪŋ 'letə/ list motywacyjny
employee /ɪm'plɔɪi:/ pracownik/pracownica
employer /ɪm'plɔɪə/ pracodawca/pracodawczyni
fill in an application form /ˌfɪl 'ɪn ən ˌæplɪ'keɪʃən 'fɔ:m/ wypełnić formularz aplikacyjny
get careers advice /ˌget kə'rɪəz ədˌvaɪs/ skorzystać z doradztwa zawodowego
have a job interview /ˌhæv ə dʒɒb 'ɪntəˌvju:/ odbyć rozmowę kwalifikacyjną
human resources /ˌhju:mən rɪ'zɔ:sɪz/ dział personalny
jobcentre /'dʒɒbˌsentə/ biuro pośrednictwa pracy
keep a record /ˌki:p ə 'rekɔ:d/ prowadzić rejestr
lack of experience /ˌlæk əv ɪk'spɪərɪəns/ brak doświadczenia
position /pə'zɪʃən/ praca, stanowisko
post /pəʊst/ stanowisko, posada
qualifications /ˌkwɒlɪfɪ'keɪʃənz/ kwalifikacje
quit a job /ˌkwɪt ə 'dʒɒb/ odejść z pracy
recruitment /rɪ'kru:tmənt/ rekrutacja
reference /'ref(ə)rəns/ referencje
reject /rɪ'dʒekt/ odrzucić
resign /rɪ'zaɪn/ złożyć rezygnację
run your own business /ˌrʌn jər əʊn 'bɪznəs/ prowadzić własną firmę
short list /'ʃɔ:t ˌlɪst/ lista najpoważniejszych kandydatów
sign a contract /ˌsaɪn ə 'kɒntrækt/ podpisać umowę
take on sb /ˌteɪk 'ɒn 'sʌmbədi/ przyjąć, zatrudnić kogoś
take up a job /ˌteɪk ʌp ə 'dʒɒb/ podjąć pracę
unemployed /ˌʌnɪm'plɔɪd/ bezrobotny
vacancy /'veɪkənsi/ wakat, wolne stanowisko

EXTENDED

be made redundant /ˌbi meɪd rɪ'dʌndənt/ zostać zwolnionym w ramach redukcji etatów
check out a company /tʃek ˌaʊt ə 'kʌmpəni/ sprawdzić informacje o firmie
get in-house training /get ˌɪnhaʊs 'treɪnɪŋ/ przejść wewnętrzne szkolenie
get sacked /ˌget 'sækt/ zostać zwolnionym z pracy
hand in your notice /hænd ˌɪn jə 'nəʊtɪs/ wręczyć wymówienie
hand over information /ˌhænd ˌəʊvər ˌɪnfə'meɪʃən/ przekazać informacje
have a complaints procedure /ˌhæv ə kəm'pleɪnts prəˌsi:dʒə/ mieć procedurę składania reklamacji

take over from someone /ˌteɪk ˈəʊvə frəm ˌsʌmwʌn/ przejąć od kogoś obowiązki
take up a position /teɪk ˌʌp ə pəˈzɪʃən/ objąć stanowisko
take up a reference /teɪk ˌʌp ə ˈref(ə) rəns/ sprawdzić referencje kandydata

MP3 32 Employment and work conditions / Warunki pracy i zatrudnienia

be badly / well paid /bi ˌbædli, wel ˈpeɪd/ być źle/dobrze opłacanym
business trip /ˈbɪznəs trɪp/ podróż służbowa
chance of promotion /ˌtʃɑːns əv prəˈməʊʃən/ szansa na awans
colleague /ˈkɒliːg/ kolega/koleżanka z pracy
do / work overtime /ˌduː / ˌwɜːk ˈəʊvəˌtaɪm/ pracować w nadgodzinach
do / work shifts /ˌduː / ˌwɜːk ˈʃɪfts/ pracować na zmiany
earnings /ˈɜːnɪŋz/ zarobki
full-time /ˌfʊl ˈtaɪm/ na pełen etat
get a bonus /get ə ˈbəʊnəs/ dostać premię
income /ˈɪnkʌm/ dochód
meet deadlines /miːt ˈdedˌlaɪnz/ dotrzymać terminów wykonania pracy
paid leave /ˌpeɪd ˈliːv/ płatny urlop
part-time /ˌpɑːt ˈtaɪm/ na część etatu
pay rise / increase /ˈpeɪ raɪz/ˌɪŋkriːs/ podwyżka pensji
per hour / week / month /pər ˈaʊə / ˈwiːk / ˈmʌnθ/ na godzinę/tygodniowo/miesięcznie
permanent job /ˈpɜːmənənt dʒɒb/ stała praca
public holiday /ˌpʌblɪk ˈhɒlɪdeɪ/ dzień ustawowo wolny od pracy
salary /ˈsæləri/ pensja
sick leave / sick pay /ˈsɪk liːv / ˈsɪk peɪ/ zwolnienie lekarskie/zasiłek chorobowy
take time off /ˌteɪk ˌtaɪm ˈɒf/ wziąć wolne
tax /tæks/ podatek
teamwork /ˈtiːmˌwɜːk/ praca zespołowa
tip /tɪp/ napiwek
work long hours /ˌwɜːk lɒŋ ˈaʊəz/ pracować do późna
working conditions /ˌwɜːkɪŋ kənˈdɪʃənz/ warunki pracy

EXTENDED
appoint /əˈpɔɪnt/ mianować
committed /kəˈmɪtɪd/ oddany
cover expenses /ˈkʌvə ɪkˈspensɪz/ pokryć wydatki
delegate tasks /ˈdel.ɪ.geɪt tɑːsks/ przekazać zadania
do the graveyard shift /ˌduː ðə ˈgreɪvˌjɑːd ʃɪft/ pracować na nocną zmianę
get regular feedback /ˌget ˌregjʊlə ˈfiːdbæk/ regularnie otrzymywać informacje zwrotne (np. o swojej pracy)
go on strike /ˌgəʊ ɒn ˈstraɪk/ strajkować
have an appraisal /ˌhæv ən əˈpreɪzəl/ odbyć rozmowę z szefem na temat osiągnięć i wyników pracy (o pracowniku)
hourly rate /ˌaʊəli ˈreɪt/ stawka godzinowa
industrious /ɪnˈdʌstriəs/ pracowity
maternity/paternity leave /məˈtɜːnəti/ pəˈtɜːnəti ˌliːv/ urlop macierzyński/ojcowski
minimum wage /ˌmɪnɪməm ˈweɪdʒ/ płaca minimalna
pay into a pension scheme /ˌpeɪ ˌɪntuː ə ˈpenʃən skiːm/ płacić na fundusz emerytalny
perks / fringe benefits /pɜːks / frɪndʒ ˈbenɪfɪts/ dodatkowe korzyści
probation / trial period /prəˈbeɪʃən / ˈtraɪəl ˌpɪəriəd/ okres próbny
productivity /ˌprɒdʌkˈtɪvəti/ wydajność, efektywność
staff morale /ˌstɑːf məˈrɑːl/ morale w zespole
take unpaid leave /ˌteɪk ʌnˌpeɪd ˈliːv/ wziąć urlop bezpłatny
work flexitime /ˌwɜːk ˈfleksiˌtaɪm/ mieć elastyczne godziny pracy

MP3 33 Career / Kariera zawodowa

EXTENDED
be out of work /biː ˌaʊt əv ˈwɜːk/ być bez pracy
blue-collar / white-collar worker /bluːˈkɒlə/waɪtˈkɒlə ˈwɜːkə/ pracownik fizyczny/biurowy
born leader /bɔːn ˈliːdə/ urodzony przywódca
career prospects /kəˈnə ˌprɒspekts/ perspektywy zawodowe
climb the career ladder /klaɪm ðə kəˌnə ˈlædə/ wspinać się po szczeblach kariery
devote sb's life to sth /dɪˌvəʊt ˌsʌmbədiz ˈlaɪf tə ˌsʌmθɪŋ/ poświęcić czemuś życie
entrepreneur /ˌɒntrəprəˈnɜː/ przedsiębiorca
get a promotion / promote /ˌget ə prəˈməʊʃən / prəˈməʊt/ dostać awans/dać awans
go bankrupt /ˌgəʊ ˈbæŋkrʌpt/ zbankrutować
go freelance / freelancer /ˌgəʊ ˈfriːlɑːns / ˈfriːlɑːnsə/ zacząć pracować na własny rachunek / wolny strzelec/osoba pracująca na własny rachunek
intern /ˈɪntɜːn/ stażysta/stażystka
job satisfaction /ˈdʒɒb sætɪsˌfækʃən/ zadowolenie z wykonywanej pracy
join a union /ˌdʒɔɪn ə ˈjuːnjən/ zapisać się do związku zawodowego
pension / get a pension /ˈpenʃən / ˌget ə ˈpenʃən/ emerytura; dostać emeryturę
retire / retirement /rɪˈtaɪə / rɪˈtaɪəmənt/ przejść na emeryturę; emerytura
seek new opportunities /siːk njuː ɒpəˈtjuːnɪtɪz/ szukać nowych możliwości
self-employed /ˌself ɪmˈplɔɪd/ samozatrudniony
serve an apprenticeship /ˈsɜːv ən əˈprentɪsʃɪp/ odbyć praktyki
sign on (the dole) /ˌsaɪn ˈɒn (ðə ˈdəʊl)/ zarejestrować się jako bezrobotny
start up a business /stɑːt ˌʌp ə ˈbɪznəs/ założyć firmę
take early retirement /ˌteɪk ˌɜːli rɪˈtaɪəmənt/ przejść na wcześniejszą emeryturę
work from home /ˌwɜːk frəm ˈhəʊm/ pracować z domu

MP3 34 Job mobility / Mobilność zawodowa

EXTENDED
boost your transferable skills /buːst jɔː trænsˈfɜːrəbl skɪlz/ rozwijać uniwersalne umiejętności, które można wykorzystać w różnych dziedzinach
build your portfolio /bɪld jə pɔːtˈfəʊliəʊ/ zbudować, stworzyć portfolio
career advancement /kəˈnər ədˈvɑːnsmənt/ awans, rozwój, postęp kariery
career path /kəˈnə pɑːθ/ ścieżka kariery
change in occupation /tʃeɪndʒ ɪn ˌɒkjʊˈpeɪʃn/ zmiana zawodu
employability /ɪmˌplɔɪəˈbɪləti/ możliwości zatrudnienia
employee turnover /ɪmˈplɔɪiː ˈtɜːnˌəʊvə/ rotacja pracowników
gain hands-on knowledge /geɪn ˌhændˈzɒn ˈnɒlɪdʒ/ uzyskać praktyczną wiedzę
knowledgeable /ˈnɒlɪdʒəb(ə)l/ obeznany, zorientowany, wykształcony
move to a new location /muːv tuː ə njuː ləʊˈkeɪʃn/ przenieść się do nowej lokalizacji

SŁUCHANIE

MP3 35 Work and job collocations / Zwroty związane z pracą

it is sb's job to do sth /ɪt ɪz ˈsʌmbədiz dʒɒb tə duː ˈsʌmθɪŋ/ zrobienie czegoś należy do czyichś obowiązków
job satisfaction /dʒɒb ˌsætɪsˈfækʃn/ satysfakcja z pracy
work environment /wɜːk ɪnˈvaɪərənmənt/ środowisko, warunki pracy
work toward sth /wɜːk təˈwɔːdv ˌsʌmθɪŋ/ pracować w celu osiągnięcia czegoś
work under sb /wɜːk ˈʌndə ˈsʌmbədi/ być czyimś podwładnym

EXTENDED
affluent /ˈæfluənt/ zamożny
bespoke /bɪˈspəʊk/ przygotowany na zamówienie
disposable income /dɪˌspəʊ.zə.bəl ˈɪn.kʌm/ dochód do swobodnego rozporządzania
high-powered /ˌhaɪˈpaʊəd/ mocny, wpływowy (o pracy)
innovative /ˈɪnəvətɪv/ innowacyjny
robust /rəʊˈbʌst/ silny, krzepki
significant /sɪgˈnɪfɪkənt/ znaczący
sought-after /ˈsɔːtˌɑːftər/ ceniony, poszukiwany
tech-savvy /tek ˈsævi/ biegle posługujący się technologiami
well-off /ˌwel ˈɒf/ bogaty, dobrze sytuowany

CZYTANIE

MP3 36 Phrasal verbs / Czasowniki złożone

be cut out to do sth /bi kʌt aʊt tə duː ˌsʌmθɪŋ/ być stworzonym do robienia czegoś
crop up /krɒp ˈʌp/ pojawić się niespodziewanie
figure out /ˈfɪgər aʊt/ zorientowac się; rozstrzygnąć
hold off on sth /həʊld ɒf ɒn ˌsʌmθɪŋ/ wstrzymać się z czymś
lay down the law /leɪ daʊn ðə lɔː/ narzucać swoje zdanie, podejmować decyzje autorytarnie
make up sth /meɪk ˈʌp ˌsʌmθɪŋ/ nadrobić, nadgonić coś
miss out on sth /mɪs ˈaʊt ɒn ˌsʌmθɪŋ/ odczuwać brak czegoś; przegapić coś
set up sth /set ˈaʊt ˌsʌmθɪŋ/ ustanowić coś
shut out sth /ʃʌt ˈaʊt ˌsʌmθɪŋ/ odciąć się od czegoś
spring up /sprɪŋ ˈʌp/ pojawiać się

EXTENDED
agister /əˈjistər/ oficer królewskich lasów w Anglii, który opiekuje się żywym inwentarzem

MP3 37 Idioms / Idiomy

EXTENDED
become a thing of the past /bɪˈkʌm ə ˈθɪŋ ɒv ðə pɑːst/ przejść do historii
call the shots /kɔːl ðə ˈʃɒts/ decydować, wydawać rozkazy
for the long haul /fə ðə lɒŋ hɔːl/ na długi czas
learn the ropes /lɜːn ðə rəʊpz/ nauczyć się fachu, poznać zasady
make one's mark /meɪk wʌnz mɑːk/ zostawić swój ślad

ACTIVATE

1 Choose twelve words from the wordlist and write a question for each one, e.g. salary: *What do you call the amount of money you earn every month?*

05 ŻYCIE PRYWATNE

GET READY

How many people have you spoken to today? Name the relationship – family member / friend / classmate etc. You have one minute.

Rodzina, znajomi i przyjaciele

1 CD 1.25 Complete the conversation with the correct words. The first letters have been given. Then listen and check. Label the profile pictures with the correct names.

A: I've got loads of friends on social media, but I rarely speak to many of them – they're just **(1) a**_____. But these are the people I write to all the time. That's Anita – my **(2) h**_____ – **s**_____. Her dad married our mum five years ago. And here you can see her dog – Pip.

B: Oh, he looks very cute!

A: He is cute. 😊 And then there's Freddie, my **(3) c**_____, aunt Jessie's son, with his **(4) f**_____ Sara. They got engaged last summer. She's really lovely!

B: Who's the guy with the blond hair? I think I've seen him somewhere.

A: That's a very **(5) c**_____ friend of mine, Bri. We became friends in primary school. And this one is my **(6) g**_____, Raina. She's a great friend of my parents and that's why they asked her to take on this responsibility. She's a **(7) s**_____ **p**_____ – the little one is her son Barnaby. He's about two now.

B: And who are the **(8) t**_____? They're so similar!

A: Ah – that's Gavin and Rory. They do everything together – they even share the same social media account!

2 Complete the blog entry with the correct words in the box. There are three extra words.

great-granddaughter siblings grandson niece colleagues uncle relatives nephew grandparents aunt

Bethany's blog

We've got a big family get-together this weekend – a retirement dinner for my **(1)** _____ plus several of their **(2)** _____ from work. It's going to be really special! It will also be the first time they have seen their new **(3)** _____, as my sister-in-law gave birth to a beautiful baby girl last month. My brother, Mark is over the moon!

We're quite a small family, but my **(4)** _____ and **(5)** _____ (my sister Diana's son and daughter) will both be here. My brother-in-law, Carl, is driving them all over in his new, enormous car. I guess I'm lucky – I have great **(6)** _____. I like both my **(7)** _____, Diana and Mark, and my parents are reasonably fair – which sounds odd for most teenagers, I guess!

3 Work in pairs. Write definitions of the words in the box.

wife orphan pensioner only child husband

4 **Complete the questions with the correct forms of the verbs in the box. Discuss the questions with a partner.**

gossip look hang have keep take

1. Who did you most _____ **up to** when you were a child? Why?
2. Which member of your family do you _____ most **in common with**?
3. Have you _____ **in touch with** many friends from your primary school?
4. Who do you _____ **around with** at the weekends or after school?
5. Who in your family do you think you _____ **after**?
6. Do your neighbours often _____ about the other neighbours?

EXTENDED

5 **COLLOCATIONS** **Choose the correct words to complete the statements. Do you agree with them? Why (not)? Discuss with a partner.**

1. It's good when your ***near / immediate*** **family** lives within a few minutes' walk away from you.
2. Sometimes people who are ***complete / significant*** **opposites** have the most successful relationships.
3. People who are really close friends can easily become ***dedicated / sworn*** **enemies**.
4. It's impossible to keep in touch with all your ***distant / extended*** **cousins**.
5. Most ***half / foster*** **children** are orphans.
6. The most important thing in life is to have a ***closest / best*** **mate**.

Czynności życia codziennego

6 CD 1.26 **Complete the text of a vlog with the correct verbs. Then listen and check.**

Hi everyone. This is me outside my tent by the lake! I'm having a brilliant time here. I don't have to **(1)** _____ my bed every morning or **(2)** _____ the dishwasher! OK, there's no hot water and I can't **(3)** _____ up as often as I would like to. And I **(4)** _____ my teeth in water from that stream over there, but I came here to **(5)** _____ my batteries and, so far, it's been really great. At home I usually **(6)** _____ a lie-in, but here I want to **(7)** _____ up early to go off walking in the hills. In the evenings, my mates and I **(8)** _____ up on some pasta or rice as there are no restaurants or bars here. We usually eat outside because the weather is so lovely, and yes – we have to **(9)** _____ the plates a rinse in the stream! But then we sit round the fire and **(10)** _____ scary stories. I do love camping!

7 **Complete the notes with the translations of the phrases in brackets.**

Josh,
Just a few things to remember while we're away

- **1** _____ (*uporządkuj szuflady*) in your chest of drawers, please;
- **2** _____ (*wynieś śmieci*) on Wednesday morning (and sort it correctly);
- remember to **3** _____ (*nastawić budzik*) every evening and be at school on time;
- make meals at home; there's lots of food **4** _____ (*do podgrzania*) in the fridge;
- **5** _____ (*spróbuj odprężyć się*) before the exams!

Have a good week!
Mum and Dad

EXTENDED

8 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1. I usually ***make / put*** **on a wash** after my football practice.
2. Tina enjoys ***helping / assisting*** **out** her dad whenever he works in the garden.
3. Helen often ***races / runs*** some **errands** at the weekend.
4. Mum ***took / picked*** **up** a Thai takeaway on her way home today and it was delicious.
5. Susan's favourite treat over the weekend is to ***sink / soak*** **in a bath** for ages.
6. My brother hates ***doing / making*** **chores** around the house, but we all have to do our fair share.
7. Granny Rita ***lies / hangs*** **out her washing** in the garden on sunny days.

Formy spędzania czasu wolnego

9 **Find the words that are under the wrong heading and put them into the correct column. Then add two more words to each column.**

go	do	play	take
fishing a course to music gigs	a crossword some drawing out for a meal	the dog for a walk computer games a musical instrument	photographs board games up a hobby

10 **Read the free time activities in exercise 9 again. Which ones would you prefer to do a) in the evening b) at the weekend? Why? Discuss with a partner.**

11 **Choose the correct words to complete the blog entry.**

Hi! I'm Noah. In my free time I like **(1)** ***making / spending*** **time** doing things with my friends. We often **(2)** ***take / make*** **films online** or record vlogs and podcasts about protecting our planet. But I also enjoy **(3)** ***taking / having*** **a night in** from time to time and just **(4)** ***chilling / relaxing*** **out** with a book. At the weekends I **(5)** ***watch / see*** **some series online** and **(6)** ***take / read*** **blogs** about rare plants or birds. I **(7)** ***visit / chat*** **with friends** online too. And of course, I am very keen on **(8)** ***going / getting*** **to parties** and meeting new people! And you?

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

12 **Work in pairs. You and your friends are starting up a board games club in your neighbourhood. You have to choose an ad to promote it online. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the ads below. Choose the one that seems more suitable and justify your choice.
2 Why have you rejected the other ad?

1 What are the advantages of joining neighbourhood clubs?
2 *'Humans are social beings, and we are happier, and better, when connected to others.'* (P. Bloom) How do you understand this quote?

Święta i uroczystości

13 **Match online cards A–G with the correct messages 1–7.**

1 Anniversary greetings to a wonderful couple!
2 Our condolences. Accept our apologies for not being at the funeral.
3 Congratulations on the christening of your little angel.
4 Spring is here! Happy Easter!
5 Happy Valentine's Day!
6 Have a great Christmas time!
7 Happy New Year!

14 **Complete the email with the correct words. Some letters have been given.**

TO: martha_smith@mail.gmt

Hi Martha!
Hope you're enjoying your stay in Dublin! Just thought I'd let you know how my sister's wedding went.
It was a very exciting day! First, one **(1) br_d_sm__d** felt ill and refused to come inside the **(2) ch_rch**, and Amy's **(3) b__q__t** turned out to be yellow instead of white! Ollie – the **(4) b_st** man – dropped the **(5) r_ngs** during the ceremony and the **(6) pr__st** had to wait for him to find them! Anyway, everyone finally **(7) c_ngr_t_l_t_d** the newlyweds and admited that the **(8) s_rv_c_** was wonderful.
Later on, at the **(9) r_c_pt__n** my three year-old cousin **(10) _nwr_pp_d** all the presents. It was so funny! 😀
Love, Kate

EXTENDED

15 **COMPOUND NOUNS** **Complete the sentences with the correct words in the box. There is one extra word.**

stag handshake hen treat street parade knot

1 In our town, nearly everyone takes part in the **carnival** _____ at the end of August.
2 My parents took me and my friends to laser tag for a **birthday** _____.
3 Before the wedding Will had a _____ **party** with his friends in a club and Jane had a _____ **party** in a day spa.
4 When you've worked for a company for decades until you retire, it's traditional to get a **golden** _____.
5 Our community is very close and every summer we organise a _____ **party**, where we close the road to traffic and have a fun afternoon!

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

16 Work in pairs. It's your best friend's 18th birthday soon and you have been asked to help arrange the party. Talk about it with your partner. You have to discuss all the points below.

location and date | costs involved | main attractions | guest list

Styl życia, konflikty i problemy

17 WORD FORMATION Complete the sentences with nouns formed from the words in brackets.

I really don't get on with my sister. We had a big (1) _____ (**ARGUE**) last week because she is using my laptop ALL the time!

I have a lot of (2) _____ (**DISAGREE**) with my siblings about chores like whose turn it is to do the washing up and things like that! But we quickly forgive and forget.

Lucky you! With me it's not only my sister I can't get along with. My brother's a nightmare too. His (3) _____ (**BEHAVE**) when we're out is SO embarrassing. He shows off all the time.

He's probably just going through a period of (4) _____ (**REBEL**)! He'll grow out of it!

18 Complete the conversation with the correct words in the box. There is one extra word.

side | offend | divorce | split | fight | end

A: Hope your weekend was better than mine, Ruby. I told my parents I wanted a tattoo and we had a huge (1) _____ about it.
B: Yeah, I had the same when I wanted one last year. Mum was OK about it – it was my dad. And mum always takes his (2) _____ in arguments.
A: Also, I heard on Sunday that my aunt and uncle are getting a (3) _____ soon.
B: Oh – that's a shame! But some say it's better to (4) _____ the relationship if it isn't working out.
A: Well, I don't know. I am just worried about my mum. She has been so sad since she learned that they are going to (5) _____ up.
B: Let's hope she will get over it soon.

19 PHRASAL VERBS Complete the sentences with the correct prepositions.

1 Last night Pat and Jo had a row about borrowing clothes, but they **made** _____ this morning.
2 William and I are always **falling** _____ **with** each other over who helps with the chores.
3 Grant's partner **walked** _____ **on** him after an argument about moving to the suburbs.
4 My cousin **broke** _____ **with** her boyfriend, but they **got** _____ together again last month.
5 Jeanette has been **let** _____ by her best mate more than once, so she doesn't trust people easily.

EXTENDED

20 COLLOCATIONS Complete the sentences with the translations of the words in brackets. Do you agree with the statements? Discuss with a partner.

1 If you're angry, it's usually better to _____ (*przedyskutować sprawę*) calmly than to shout at your friends.
2 Parents should _____ (*wstrzymywać wypłatę kieszonkowego swoich dzieci*) as a punishment for poor grades at school.
3 _____ (*Nieodzywanie się do kogoś*) after having a row is quite childish.
4 If your friend really upsets you, don't _____ (*nie wściekaj się*) – it won't solve anything.
5 It's usually difficult _____ (*wytłumaczyć swój punkt widzenia*) to adults – they just don't listen.

21 Match 1–5 with A–E to make questions. Then, discuss them with a partner.

1 I don't want my boyfriend to feel that I'm **taking him**
2 My parents and I **are not on**
3 I feel that my partner are I are **drifting**
4 Do you think it's OK for couples to **have differences**
5 Do you think I should advise my sister to **set**

A **apart**. Should I talk to her about it, or wait and see?
B **of opinion** about nearly every topic?
C **for granted**. Any suggestions?
D **boundaries** for her toxic classmate? Or should she talk to our parents?
E **the same wavelength**. What might help?

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

Why might life be lonely for the young and the old? What sort of project might bring them together to beat loneliness?

05 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Divide the situations below into those typical for healthy and toxic relationships.

1 Both people respect each other's privacy.
2 One person is very jealous and possessive.
3 Both people are keen to keep in touch.
4 There is little trust between the people.
5 One person looks down on the other.
6 Both people support and take care of each other.
7 One person wants to end the relationship but doesn't know how.
8 The relationship is rewarding to both people.

2 Work in pairs. Compare your answers in exercise 1. Discuss why it is sometimes hard to end a toxic relationship. Who could help a young person in such a situation?

Practise

GET SMARTER

W zadaniach polegających na uzupełnianiu luk w tekście brakującymi informacjami są często szczegóły, takie jak: numer domu, telefonu, adres strony internetowej czy nazwa firmy. Powtórz zatem literowanie wyrazów oraz sposoby zapisywania informacji cyfrowych w języku angielskim. Zawsze uważnie słuchaj nagrania, ponieważ czasem ktoś popełnia w nim błąd, który jest następnie poprawiony przez drugą osobę. Ważne, żeby w takim wypadku zapisać właściwą wersję danej informacji.

3 Work in pairs. Say the following sentences in English.

1 Ta książka kosztuje 15 funtów 36 pensów.
2 Mój adres mailowy to zuzia_kowalska784@rmail.gmt.
3 Adres tej strony to www.fgcrn.co.nnx.
4 Jest za trzynaście czternasta.
5 Mój numer telefonu to 877 036 116.

4 CD 1.27 Listen to two dialogues and complete the sentences below.

1 A The workshop is going to take place on _____ next week.
B It's going to start at _____ o'clock.
2 C Mr Clark is now conducting a session for _____.
D Mr Clark's email address is _____.

TEKST Z LUKAMI

5 CD 1.28 Usłyszysz dwukrotnie rozmowę telefoniczną na temat warsztatów dla nastolatków. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki 1–5 tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

Times and dates

The possible dates are Monday the 13th and **(1)** _____.
The workshop takes place at *Helping Hands* **(2)** _____ between 4 and 8.30pm.

Topics discussed

Module 1: How to identify the signs of being in an unhealthy relationship
Module 2: How to deal with **(3)** _____
Module 3: How to cope when you decide to end a toxic relationship

Registration and payment details

Website address: **(4)** _____
Price: **(5)** _____ or £170 (if paid in installments)

Fish for words

6 Complete the sentences with the words in the box. There is one extra word. Check with the audioscript on page 308 if necessary.

part care it place advantage time

1 The meeting is going to take _____ on Monday.
2 There's no rush. Take your _____.
3 Friends should take _____ of each other.
4 Why did you take _____ out on me?
5 I hate it when I let people take _____ of my kindness.

Wrap it up

7 Work in pairs. Think of six verbs and adjectives which, in your opinion, best illustrate the idea of healthy friendship.

EXTENDED

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

4 CD 1.30 **Usłyszysz dwukrotnie wywiad na temat relacji między rodzicami a ich nastoletnimi dziećmi. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.**

1 How does Clive Owens help families?
2 What, according to Clive Owens, leads to most parent-child disagreements?
3 What might suggest that the interviewer is a parent himself?
4 What two things are important when it comes to establishing rules at home?
5 Clive Owens gives three types of activities for safe opportunities to practise independence. What does the choice of activity depend on?

Zoom in

1 Work in pairs. Decide at what age teenagers could be allowed to do the following things. Have you been already given permission to do any of them?

• attend all-night parties • go on dates • dye their hair • get a tatoo • go on social networking sites • have pocket money / a savings account • watch horror movies • invite friends round for sleepovers • throw parties at home • travel with friends •

2 Work in pairs. Discuss the questions.

1 How much independence are you given to make your own decisions?
2 Is it good to learn from your own mistakes? Why (not)?
3 Who might *helicopter parents* be and what are they like towards their children?

Practise

GET SMARTER

W zadaniu polegającym na udzieleniu odpowiedzi na pytania otwarte do nagranego tekstu możesz natrafić na pytania dotyczące informacji szczegółowych, intencji mówiącego, kontekstu wypowiedzi czy kolejności wydarzeń. Prawidłowa odpowiedź może również wymagać wyciągnięcia wniosków z usłyszanych informacji. Odpowiadając na pytanie, używaj pełnych zdań i staraj się precyzyjnie oddać sens nagranej wypowiedzi.

3 CD 1.29 **Read the questions and a student's answers. Then listen to the interview and try to improve the answers.**

1 What is the interview about?
Independence.
2 What does Nicola say about helicopter parents?
They worry.
3 How do we know that Nicola Lambert is a professional family therapist?
She says so in the interview.

Fish for words

5 Read the verbs in the box and decide which ones go with the word *independence*. Check with the audioscript on page 309, if necessary. Explain the meaning of each of these phrases.

• crave • set • limit • take • exercise • develop lose • strike • give •

6 Work in pairs. Explain the meaning of the phrases in bold. Discuss the questions with a partner.

1 Did you quickly **got the hang of** your new mobile?
2 Can you give an example of a recent school task that is **a tall order**?
3 Why we shouldn't **lose sight of** our belongings in a crowded bus?
4 Are you prepared for a steep **learning curve** at the university?
5 What is your parent's **legitimate worry**?
6 How your kindergarten conflicts look in **hindsight**?
7 Who usually **sets curfews** and why?

Wrap it up

7 Write a short post (about 100 words) for a social media site expressing your opinion about the following graph. What's your view on the subject of teenage freedom?

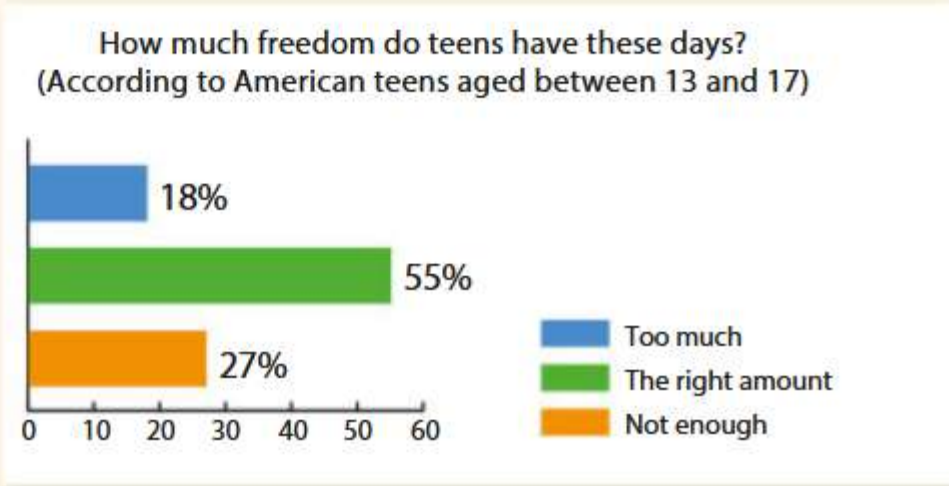

05 CZYTANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Is it better to talk about a personal problem with someone you know or someone you do not know? Why?

Practise

GET SMARTER

Gdy rozwiązujesz zadania polegające na uzupełnianiu streszczenia kilku tekstów, pamiętaj, że zazwyczaj konieczne jest przekazanie zawartych w nich informacji swoimi słowami. Pamiętaj, żeby nie przekroczyć podanego limitu słów.

2 Complete sentence B so that it means the same as sentence A. Use no more than two words in each gap.

1 A There's a new neighbourhood club starting for people who want to study photography on Tuesdays, but they meet fortnightly, which is a shame.
B The new photographic club doesn't meet _____.

2 A Mike, the website says we have to register for the weekend trip to London by the end of this week.
B Mike, we can't sign up for the trip to London on Saturday because it will be _____.

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU ANGIELSKIM

3 Przeczytaj teksty (A–D). Uzupełnij luki (1–4) zgodnie z treścią tekstów (A–D) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać ich sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim. W każdą lukę można wpisać maksymalnie dwa wyrazy.

Tekst A

Common problems of college students in our state

1 Social anxiety and panic attacks.
2 Family problems.
3 Lack of motivation and low self-esteem.
4 Relationship difficulties.

Tekst B

Don't suffer in silence!

Here at *Talk to Us*, we believe it's better to discuss problems rather than worry about them at all times. We have counsellors and psychologists who can get back to you with advice on anything that is on your mind. Maybe it's minor – you need to vent your frustration at your flatmate. Maybe it's major – a relationship is on the rocks. We can help with all kinds of problems!
Are you getting wound up over something you don't know how to handle? Set up a private chat with one of our specialists and get some ideas on how to deal with a conflict on any level. We also organise face-to-face meetings. Check out how WE can help YOU.

Tekst C

TO: robert_parker@mail.axz

Dear Mr Parker,
Thank you for your support in finding appropriate rooms in your college for meetings with your students arranged this week. It is really appreciated.
Our experts, Jonas Walker and Maria Turner, will arrive at 9.00 on 3rd, 4th and 5th October. They will be able to consult students who have booked an appointment from 9.30 to 3.30. Then there is some extra time for any 'walk-ins'.
Our organisation also offers courses for teachers on how to recognise when students are experiencing problems and advise them on dealing with these at an early stage.
Best regards,
Naomi Jarvis, *Talk to Us*

Tekst D

Hanna: I got some great advice from that online website about problems with my brother, Jackson!

Chris: Yes, you and he have been quarrelling for months now, haven't you?

Hanna: He's just been giving me the silent treatment since we had that fight back in May. I've tried to apologise, but he won't listen to me. Anyway – the *Talk to Us* counsellor, Maria, listened to me and suggested I write to my brother telling him how I feel.

Kelly: @Hanna Wow – interesting!

Hanna: It worked! I wrote down all my reasons and feelings and we're back talking now! @Chris @Kelly I went online for a chat, but the guys are coming to our college soon. You can go and chat face-to-face if it's easier.

Chris: @Hanna You know, I might do that. My parents and I are having loads of rows at the moment.

Kelly: @Chris Go for it!

EXTENDED

Hi Annie,
I just wanted to let you know that I went to see the psychologist at our college today. We talked about the problems I've been having with my mum and dad recently. Remember, they **(1)** _____ a lot and it is really getting me down. Apparently, my problem is quite common among students in our state (yet not as common as feeling **(2)** _____ about social situations and worrying about being judged by others).
Talk to Us has got a good website too if people want to **(3)** _____, like my friend Hanna did.
The psychologist and counsellors can help with problems linked to **(4)** _____ with friends and family members. I'll send you the link if you need it!
Cheers,
Chris

Fish for words

4 **Complete the sentences with the correct forms of the verbs in the box.**

be get vent suffer handle wind

1. It _____ **me down** when my friends have rows, because they want me to take sides and I hate that.
2. I always feel better after _____ my frustration by screaming at my sister even though I know it's wrong.
3. Only my dad can _____ my little sister when she gets _____ **up over** something and starts crying.
4. Hanna and Austin's marriage _____ **on the rocks** last year but fortunately they made up during the holidays.
5. It is never a good idea to keep your worries inside and _____ **in silence.**

Wrap it up

5 **Work in groups of three. What are the top three most common problems for college students where you live? Check the information online and prepare a presentation for the class.**

Zoom in

1 **Work in pairs. How have traditional festival celebrations or customs changed in your lifetime?**

Practise

GET SMARTER

W zadaniach sprawdzających rozumienie tekstów pisanych sprawdzane są między innymi: umiejętność rozpoznawania informacji wyrażonych pośrednio oraz określanie intencji, nastawienia i postawy autora tekstu.

Gdy odpowiadasz na pytanie o intencję autora tekstu, zastanów się, w jakim celu został on napisany (np. po to, aby kogoś ostrzec, zachęcić do czegoś, coś zareklamować, udzielić informacji).

2 **Which adjectives in the box describe the speakers' attitudes in 1–2? There are two extra adjectives.**

dominant irritated defensive self-congratulatory

1. 'They're having a family meal out as a treat for my cousin's birthday and I haven't been invited. How dare they leave me out. I AM family!' Amy's face went white.
2. 'I think I've done a pretty good job present hunting this year – for once I didn't leave it all until the last moment!' Russell grinned.

WYBÓR WIELOKROTNY I ZDANIA Z LUKAMI

3 **Przeczytaj dwa teksty na temat tradycji. Wykonaj zadania 1–8 zgodnie z poleceniami.**

Tekst 1.
W zdaniach 1–4 z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

Jamie had always resented going to even the smallest family celebrations. His aversion to gatherings per se bordered on a phobia and his friends had given up inviting him to anything more than a small meal at a restaurant. He shied away from any festivities involving crowds.
'So, how come you're flying halfway across the world to a wedding?' Cat, his sister, could hardly believe her ears. They were on a video call. Her house, filled with husband, three children and two dogs was not a place Jamie enjoyed visiting.
'It's ... it's Brett's wedding, he's my best friend,' Jamie faltered. Cat noticed a reddening of his cheeks. After all, he'd refused to come to her thirtieth birthday party. Unsurprising, really. She had invited fifty people.
'And, it's a small affair. I'll cope.'
He'd thought hard about accepting the invitation and weighed up the pros and the cons. He could have cited a fear of flying or the cost of the tickets to get out of the whole thing, but Jamie had a deep-seated reason for going.
Cat rolled her eyes. She knew her brother well. 'I imagine it's nothing to do with the fact that it's the same time as the Maori New Year?'
Jamie's eyes lit up. 'Exactly!' he breathed. 'And I'll be able to visit a Maori family and celebrate it with them, traditionally, even though I know there'll be national celebrations all over New Zealand, now that it's become a national day. I think it's great that Maori customs and traditions are reviving. Experiencing Matariki – I haven't been so excited for years!
'Hold on – 'Matariki?'
'Yes,' he continued eagerly. 'It's the name of the festival – and the Matariki is another name for the group of stars we call the Pleiades.' He barely

EXTENDED

WYBÓR WIELOKROTNY I ZDANIA Z LUKAMI

paused to draw breath. 'The old Maori legend is that it's a Mother and her six daughters. They start to appear brightly in the eastern sky in June and if they're really bright it's a good sign that it will be a good year.'
'OK. Jamie, dear, will you be able to cope? I'm not flying all the way out to New Zealand if you get another panic attack!'
'I shall be fine! It will be a huge learning experience. Art exhibitions, stargazing, traditional music in the streets, street parties ...' He paused momentarily. 'And if it gets too much, I can watch it all on TV.'
'Remember, you're going to a wedding,' Cat reminded him. 'You can't watch that from a hotel window or on TV.' It was a sobering thought. Jamie sighed.

1 Based on the first paragraph it is apparent that Jamie
- **A** likes neither his immediate nor his extended family members.
- **B** has few friends who care about him.
- **C** feels uncomfortable in the company of other people.
- **D** believes that large celebrations are beneath his attention.

2 How does Cat feel about the fact that Jamie is going to New Zealand?
- **A** She is irritated that he had not attended her party.
- **B** She feels concerned for his mental health.
- **C** She seems sceptical about his real reason for going.
- **D** She is surprised that he can afford to go.

3 Jamie's conversation with Cat could best be described as
- **A** revengeful
- **B** compassionate
- **C** apathetic
- **D** humorous

4 Which of the following sentences is TRUE?
- **A** Jamie is a regular visitor to Cat's home.
- **B** The decision to go to New Zealand had been an easy one for Jamie to make.
- **C** The Maori New Year is celebrated by the Maori people and not other New Zealanders.
- **D** Elements of astronomy feature significantly in the Matariki festival.

Tekst 2.
Uzupełnij luki w zdaniach 5–8 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

World traditions and customs
In the last few decades we have witnessed significant changes in many aspects of our lives. Life has become faster and more convenient, and advances in technology will continue to affect our lifestyles dramatically. We do need, however, to be aware of some important things that are being lost in the process; many ancient traditions, crafts, celebrations and even languages have either already disappeared or are in danger of disappearing in the coming years.
One of the reasons for the loss of traditional crafts is a boom in tourism, and an increased demand for these items. To meet this, technology has stepped up and taken over and the centuries-old knowledge of the craftsmen has ceased to be necessary. Take, for example, the fabrics originally woven by tribes in Laos. These textiles have now been replaced by imported fabrics, purporting to be original.
Another reason for the disappearance of ancient crafts is the lack of interest from young people. The traditional art of shadow play in China, which involves the use of puppets behind a screen, is vanishing. Young people's interest is in modern, not ancient culture.
However, it is encouraging that countries are coming to realise the value of these old customs and traditions. Investments are being made to ensure that, even though technology may have made these customs redundant, we must never lose them completely.

5 In the first paragraph the writer mentions the technological change to introduce the idea that we are in danger of _____ customs.
6 As there _____, bigger amounts of traditional items are required for sale.
7 Young people's lack of interest in old forms of art has been blamed for the disappearance of the tradition known as _____.
8 Fortunately countries are investing in some old traditions and cultures to _____.

Fish for words

4 Choose the correct verbs to complete the sentences.
1. I have always ***pulled*** / ***shied*** away from being the centre of attention.
2. My little brother has a fear, ***bordering*** / ***edging*** on a phobia, of being alone at home for more than a few hours.
3. Stag and hen parties used to be held on the eve of the wedding but this has ***refrained*** / ***ceased*** to be the case.
4. When the head teacher had to retire early, his deputy ***stepped*** / ***walked*** up to take over the role.
5. My grandpa ***perceived*** / ***witnessed*** many changes in communication technology over the course of his life.

Wrap it up

5 Work in pairs. Do you think it is worth keeping minority languages and ancient festivals and crafts? Why (not)?

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the statements. To what extent do they describe you?

1 I tend to be quite argumentative.
2 I avoid conflicts like the plague.
3 I always look for a compromise.

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***The people in the photograph could / may be siblings.***
  Możliwe, że osoby na zdjęciu są rodzeństwem.
- ***They may have fallen out over something silly.***
  Niewykluczone, że posprzeczali się o jakiś drobiazg.
- ***I can't be sure / certain, but the people look like colleagues.***
  Nie jestem pewny/pewna, ale ci ludzie wyglądają na kolegów/koleżanki z pracy.
- ***Possibly, the people in the photograph are strangers.***
  Niewykluczone, że osoby ukazane na zdjęciu się nie znają.
- ***They give the impression of being annoyed with each other.***
  Wygląda na to, że mają do siebie o coś pretensję.
- ***The girl in the picture must feel very angry with her friend.***
  Dziewczyna przedstawiona na zdjęciu musi być bardzo zła na swojego przyjaciela/swoją przyjaciołkę.
- ***The boy in the photo might be shouting at his friend because ...***
  Chłopak przedstawiony na zdjęciu prawdopodobnie krzyczy na kolegę/koleżankę, ponieważ...
- ***They will probably / certainly split up.***
  Oni się najprawdopodobniej / na pewno rozstaną.
- ***It's hard to tell, but I'd say they may ...***
  Trudno powiedzieć, ale możliwe, że oni...
- ***I'm pretty sure / confident that they're going to ...***
  Jestem pewny/pewna, że oni...

2 Powiedz, że:

1 chłopcy przedstawieni na zdjęciu mogą być braćmi albo kuzynami.
2 ludzie przedstawieni na zdjęciu sprawiają wrażenie złych na siebie.
3 nie masz pewności, co wydarzy się po sprzeczce.
4 dziewczyny przedstawione na zdjęciu prawdopodobnie się pogodzą.
5 mężczyzna przedstawiony na zdjęciu może krzyczeć, bo jest zirytowany.
6 niewykluczone, że ludzie ukazani na zdjęciu to dziadkowie z wnuczkiem.

Practise

GET SMARTER

Opisując zdjęcie lub odpowiadając na pytania dotyczące ilustracji, czasem musisz wyrazić swoje przypuszczenia na temat tego, co widzisz, co za chwilę może się wydarzyć w sytuacji przedstawionej na zdjęciu lub co się właśnie wydarzyło.

3 Look at the photograph. Speculate about the situation. Consider the following questions:

What could be the relationship between the people?
What might they be saying?
How are they likely to feel?
What could happen next?

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

4 Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczeń A

1 What do you think may happen next?
2 Why might strangers have an argument?
3 Describe the last time you disagreed with someone's point of view.

Uczeń B

1 Why isn't the woman looking at the man?
2 What may the advantages of a conflict or an argument be?
3 Describe the last time you made up after an argument.

Speaking Bank ▶ p. 246

Wrap it up

5 Work in pairs. Discuss ways in which you could make an argument constructive, e.g. *We should try not to shout at the other person.* Share your ideas with the class.

Speaking Set 05 ▶ p. 235

05 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Work in pairs. Discuss what the people in the photographs might be saying to each other.

2 Complete the text with the words in brackets. Add any necessary words. Do you agree with what the text says?

Humans gossip **(1)** _____ **(number / reasons)**. For example, they spread private information or negative comments **(2)** _____ **(they / want / feel)** better about themselves. Sometimes the reason is to feel that you belong to a certain group **(3)** _____ **(share)** some secrets about other people. One way or another, gossiping is bad and never results from good intentions.

Practise

GET SMARTER

Zadania polegające na transformacji fragmentu zdania sprawdzają znajomość związków frazeologicznych, idiomów oraz zasad gramatyki języka angielskiego. Pamiętaj, że wszystkie podane odpowiedzi są gramatycznie poprawne, ale tylko jedna z nich ma to samo znaczenie, które zostało podane w zdaniu.

3 Decide which of the words in brackets can replace the underlined parts of sentences 1–4. More than one answer is possible.

1 I hate people who gossip. (can't stand / break up / dislike / look down on)
2 We shouldn't gossip in order not to hurt people. (don't have to / mustn't / can't / had better not)
3 It's possible that he'll lie. He isn't very reliable. (He must lie. / He may lie. / He should lie.)
4 Lucy came round last night for a chat about her ex-boyfriend. (rang me up / visited me / got in touch / came to my place)

CULTURE

According to specialists, William Shakespeare's plays and poems contain the first recorded use of over 1,700 English words. The verb *gossip*, which he used in *The Comedy of Errors*, is one example of the many words the world owes to the Bard.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

4 W zadaniach 1–5 spośród podanych możliwości (A–C) wybierz tę, która najlepiej oddaje sens wyróżnionego fragmentu zdania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 Why did you **break up**? Was the reason very serious?
A make up B split up C take up
2 Our children **aren't allowed to** stay up late.
A mustn't B aren't able to C shouldn't
3 Did you **contact** Mike about the party?
A keep in touch with
B stay in touch with
C get in touch with
4 Friends shouldn't **have** secrets.
A keep B say C make
5 **Why don't we** go out for a meal?
A Have we B Could we C Must we

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

5 W zadaniach 1–5 spośród podanych możliwości (A–C) wybierz tę, która najlepiej oddaje sens wyróżnionego fragmentu zdania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 **Perhaps it is just** gossip. Don't take it to heart.
A It should be just
B It must be just
C It may be just
2 **Did you have to** go to that ceremony?
A Were you able to
B Did you need to
C Was it possible for you to
3 I **fell out** with Nina. I can't stand gossips.
A had a meeting
B had a chat
C had an argument
4 **Are you like** Amanda? You seem so alike!
A Do you get on with
B Do you have much in common with
C Do you look up to
5 Harry **apologised for** gossiping about me.
A felt upset about
B spent the whole day
C said sorry for

Wrap it up

6 Work in pairs. Look at the advice on how to deal with gossips. What do you think about it? Would you add anything to the list?

HOW TO GET RID OF A GOSSIP?

Ask
- *Why are you telling me this?*
- *Where do you know this from?*
- *Do I really need to know this?*
- *Have you talked to the person you're telling me about?*

Say
- *This sounds like gossip to me. I'm not sure I want to hear any more.*

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. Read the text in exercise 2 on page 80. Write a similar text in which you explain why some people: a) lie through their teeth and cheat others; b) constantly criticise other people or c) give others the silent treatment.**

Practise

GET SMARTER

Wykonując zadania polegające na transformacji zdania przy użyciu wyrazu kluczowego, pamiętaj o tym, aby nigdy nie zmieniać formy podanego wyrazu i nie przekraczać podanego limitu wyrazów, które można wpisać w lukę.

2 **Paraphrase sentences 1–2 in three ways using the words given. Add any necessary words.**

1 I shouldn't have ignored your feelings.
a OUGHTN'T b MISTAKE c BETTER

2 Do you fancy going out?
a FEEL b SAY c HOW

TRANSFORMACJE ZDAŃ

3 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 I was in the habit of telling lies when I was a child.
WOULD
I _____ when I was a child.

2 Why on earth did you tell her off?
HAVE
You _____ her off.

3 Patrick and I get on really well.
FIRE
We get on like _____.

4 Greg just talks about himself and his successes all the time.
GOES
Greg just _____ himself and his successes.

5 Perhaps Tim didn't realise he'd hurt you.
MIGHT
Tim _____ he'd hurt you.

TRANSFORMACJE ZDAŃ

4 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 My worrying about my daughter's argument with her friend was a waste of time. They quickly made up.
NEEDN'T
I _____ about my daughter's argument with her friend. They quickly made up.

2 We have nothing in common. We can't be best friends.
COMPLETE
We are _____. We can't be best friends.

3 You ought to discuss your problems together. Otherwise, you'll drift apart.
BETTER
You _____ your problems together. Otherwise, you'll drift apart.

4 I'm disappointed you didn't back me up.
SHOULD
You _____ me up.

5 It's no use making friends with people who are compulsive liars.
POINT
_____ making friends with people who are compulsive liars.

Wrap it up

5 **Work in pairs. Play *Truth or Lie*. Write down seven sentences about you and your life. Make some of them false but believable. Read out each other's sentences and guess which are true and which are not.**

Use of English – Extra Practice 05 ▶ p. 297

Grammar Playout

CZASOWNIKI MODALNE

Grammar Reference ▶ p. 264

A **Look at the sentences in exercise 4 and 5 on page 80 again and find examples of modal verbs. What other modal verbs can you name? What makes these verbs different from other verbs?**

B **Translate the fragments in brackets into English.**

1 My brother _____ (*powinien*) to socialise more often.
2 _____ (*Czy naprawdę musisz*) listen to other people's conversations?
3 It _____ (*nie może być prawdą*). Kate wouldn't gossip about me like that!
4 I _____ (*zawsze umiałem*) to make friends with other people.
5 Do you think _____ (*czy oni mogą się pogodzić*)?

05 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Look at the pictures and name the activities. Then discuss which of them would be best to fight boredom. Use the phrases below.

When I'm bored to death, I usually ...
Sports activities give me energy, so I tend to ...
The best way to fight boredom is to ...
When I have nothing better to do, I ...

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I was stuck at home on my own for two weeks.***
  Utknąłem/Utknęłam w domu na dwa tygodnie.
- ***I was getting sick and tired of having nothing to do.***
  Miałem/Miałam dość tego, że nie było co ze sobą zrobić.
- ***I tried to chill out in the garden / chat with friends / go jogging, but I soon got bored of that too.***
  Próbowałem/Próbowałam relaksu w ogrodzie / spotkań z przyjaciółmi / joggingu, ale szybko i tym się znudziłem/znudziłam.
- ***One day I read an article / watched a video about taking up a creative hobby, and I decided to give it a go.***
  Pewnego dnia przeczytałem/przeczytałam artykuł / obejrzałem/obejrzałam filmik o podejmowaniu twórczych hobby i zdecydowałem/zdecydowałam się spróbować.
- ***On the one hand, boredom isn't easy to put up with.***
  Z jednej strony nuda jest czymś, co trudno znieść.
- ***On the other hand, it makes you think about what to do / develops your creativity / gives you space to sort out some problems.***
  Z drugiej strony nuda sprawia, że zastanawiasz się nad tym, co zrobić / rozwija kreatywność / daje przestrzeń, by rozwiązać swoje problemy.
- ***Anyone who feels bored could try / may want to find a new hobby / renew old friendships.***
  Każdy, kto się nudzi, może spróbować znaleźć sobie nowe hobby / odnowić stare przyjaźnie.

2 Powiedz, że:

1 próbowałeś/próbowałaś biegania w lesie i spotkań z przyjaciółmi w mieście.
2 miałeś/miałaś dość siedzenia w domu.
3 zdecydowałaś/zdecydowałeś się zająć nowym hobby.
4 z jednej strony nuda jest okropna, ale z drugiej strony może sprawić, że odkrywasz nowe zainteresowania.
5 utknąłeś/utknęłaś w domu na całe ferie zimowe.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, aby w liście prywatnym używać nieformalnego słownictwa, np. wyrażeń, takich jak: *give something a go*, *stick to the rules*, form skróconych i czasowników frazowych. Staraj się unikać powtarzania wyrazów i zastępuj najczęściej używane czasowniki i przymiotniki ich mniej pospolitymi synonimami.

3 Replace the undelined phrases with the correct expressions in the box. Sometimes more than one answer is possible.

did my best uninteresting very keen on really dislike
into tried very hard unexciting was sick and tired of
was fed up with

1 I hate being bored.
2 I couldn't stand that boredom.
3 I find reading boring.
4 I'm not interested in sports activities.
5 I did all I could to find something to do.

LIST PRYWATNY

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Ostatnie dwa tygodnie wakacji spędziłeś/spędziłaś w domu i okropnie się nudziłeś/nudziłaś. Napisz list do koleżanki ze Szkocji, w którym:

- podasz przyczynę zaistniałej sytuacji i opiszesz swoje uczucia z nią związane,
- napiszesz, jak starałeś/starałaś się sobie radzić z nudą,
- przedstawisz pozytywne strony tej sytuacji,
- poradzisz koleżance, co powinna zrobić w podobnej sytuacji.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 słów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

Hi Helen,
I'm writing to tell you about the last two weeks of my holiday.

Writing Bank ▶ p. 249

Wrap it up

5 Work in pairs. How many of these boredom busters can you do in 10 minutes? How effective are they?

- name a famous person for each letter of the alphabet.
- name five objects which are your favourite colour.
- write the menu for a perfect dinner.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Take turns to describe the photographs. Then answer the questions.

1 How are the relationships between grandchildren and grandparents different from those between children and parents?
2 In what way do children/teenagers and grandparents benefit from each other's company?
3 What ups and downs, if any, may occur in these relationships?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***The podcast highlighted / dealt with / pointed out a number of benefits of having a good relationship with one's grandparents.***
  Podkast podkreślił / przeanalizował / wskazał korzyści płynące z posiadania dobrej relacji z dziadkami.
- ***The podcast made me aware of / realise / reflect on how important these relationships could be.***
  Podkast uświadomił mi / wzbudził we mnie refleksję na temat tego, jak ważne mogą być te relacje.
- ***Both grandparents and grandchildren benefit from each other's company immensely / enormously / greatly.***
  Zarówno dziadkowie, jak i wnuki, czerpią ogromne / wielkie / olbrzymie korzyści ze swojego towarzystwa.
- ***Grandparents as well as grandchildren profit from a mutual healthy relationship in a number of ways.***
  Zarówno dziadkowie, jak i wnuki, czerpią zyski z wzajemnej, zdrowej relacji na kilka sposobów.
- ***Sharing knowledge / getting through problems together is one of the major / considerable / real benefits.***
  Dzielenie się wiedzą / wspólne radzenie sobie z problemami jest jedną z głównych / ważniejszych / prawdziwych korzyści.
- ***Other mutual benefits include ...***
  Inne wzajemne korzyści to między innymi...
- ***Both generations can surely / certainly / easily find ways of spending time together / similar pursuits.***
  Osoby z obu tych pokoleń mogą z pewnością / łatwością znaleźć wiele sposobów wspólnego spędzania czasu.
- ***Among other options / On top of that, they could ...***
  Między innymi / Co więcej, mogą...

2 Powiedz, że:

1 vlog dotyczył problemu relacji pomiędzy różnymi pokoleniami.
2 podcast uświadomił Ci problemy, z jakimi borykają się starsi ludzie.
3 zarówno dzieci, jak i dziadkowie, odnoszą wiele korzyści ze wzajemnych relacji.
4 jedną z korzyści jest pomaganie sobie w rozwiązywaniu problemów.
5 dziadkowie i wnuki mogą z łatwością znaleźć wspólne zainteresowania.

Practise

GET SMARTER

Pisząc artykuł, nie zapomnij przedstawić swoich przemyśleń w jasny, uporządkowany sposób. Używaj w tym celu wyrażeń, takich jak: *first of all, firstly, secondly, thirdly, finally, moreover, furthermore*. Pamiętaj również, aby uzasadnić swoje argumenty, podając przykłady. Stosuj przy tym wyrażenia i zwroty wprowadzające, np.: *for example, for instance, let's consider a few examples, one example of an activity like that would be ...*

3 Work in pairs. Prepare a list of arguments which could show benefits of the following relationships. Arrange your arguments in a logical way and support them with examples.

- having a large number of friends
- having a soulmate
- having a twin brother or sister

ARTYKUŁ

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Wysłuchałeś/Wysłuchałaś podkastu poruszającego temat relacji dziadków z wnukami i wnuczkami. Napisz artykuł na konkurs językowy, w którym przedstawisz omówione w podkaście wzajemne korzyści wynikające z dobrych relacji międzypokoleniowych, i podasz kilka sposób na wspólne spędzanie czasu przez nastolatki i ich dziadków.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

Wrap it up

5 Interview your grandfather or grandmother or ask your parents about your grandparents. Try to find out what they were like as teens, what they liked doing and what their dreams and worries were. Then prepare a short presentation about them.

SŁOWNICTWO

MP3 38 Family, acquaintances and friends / Rodzina, znajomi i przyjaciele

acquaintance /əˈkweɪntəns/ znajomy/znajoma
adopted / adopt /əˈdɒptɪd / əˈdɒpt/ adoptowany/zaadoptować
aunt /ɑːnt/ ciotka
be raised in /bi reɪzd ɪn/ być wychowanym w
be related to sb /bi rɪˈleɪtɪd tə ˌsʌmbədi/ być z kimś spokrewnionym
bring up /brɪŋ ʌp/ wychować
brother-in-law /ˈbrʌðər ɪn ˌlɔː/ szwagier
close friend /ˌkləʊs ˈfrend/ bliski przyjaciel / bliska przyjaciółka
colleague /ˈkɒliːg/ kolega/koleżanka z pracy
cousin /ˈkʌzən/ kuzyn/kuzynka
fiancé / fiancée /fiˈɒnseɪ; fiˈɒnseɪ/ narzeczony/narzeczona
friendship /ˈfrendʃɪp/ przyjaźń
generation /ˌdʒenəˈreɪʃən/ pokolenie
get engaged / married /ˌget ɪnˈgeɪdʒd; ˈmærɪd/ zaręczyć się/wyjść za mąż/ożenić się
get on well with /ˌget ɒn ˈwel wɪð/ mieć dobre stosunki z
godfather/godmother /ˈgɒdˌfɑːðə, ˈgɒdˌmʌðə/ ojciec chrzestny/matka chrzestna
gossip /ˈgɒsɪp/ plotki, plotkować, plotkarz/plotkara
granddaughter /ˈgrænˌdɔːtə/ wnuczka
grandparents /ˈgrænˌpeərənts/ dziadkowie
grandson /ˈgrænˌsʌn/ wnuk
great-grandparents /greɪtˈgrænˌpeərənts/ pradziadkowie
half brother / half sister /ˈhɑːf ˌbrʌðə / ˈhɑːf ˌsɪstə/ brat przyrodni/siostra przyrodnia
hang around with /hæŋ ˈraʊnd wɪð/ przestawać (z kimś)
have sth in common with sb/sth /ˌhæv ˌsʌmθɪŋ ɪn ˈkɒmən wɪð ˌsʌmbədi/ˈsʌmθɪŋ/ mieć coś wspólnego z kimś/czymś
husband /ˈhʌzbənd/ mąż
keep in touch with sb / sth /ˌkiːp ɪn ˈtʌtʃ wɪð ˌsʌmbədi/ˈsʌmθɪŋ/ utrzymywać kontakt z kimś/czymś
look up to /ˌlʊk ˈʌp tə/ podziwiać (kogoś)
make friends /ˌmeɪk ˈfrendz/ zaprzyjaźnić się
nephew /ˈnefjuː/ siostrzeniec, bratanek
niece /niːs/ siostrzenica, bratanica
only child /əʊnli ˈtʃaɪld/ jedynak/jedynaczka
orphan /ˈɔːfən/ sierota
pensioner /ˈpenʃnə/ emeryt/emerytka
propose to sb /prəˈpəʊz tə ˌsʌmbədi/ oświadczyć się komuś
relationship /rɪˈleɪʃənʃɪp/ związek, relacja
relative /ˈrelətɪv/ krewny/krewna
separated /ˈsepəˌreɪtɪd/ w separacji
siblings /ˈsɪblɪŋz/ rodzeństwo
single parent /ˌsɪŋgəl ˈpeərənt/ samotny rodzic
sister-in-law /ˈsɪstər ɪn lɔː/ szwagierka
take after /teɪk ˈɑːftə/ być podobnym (do kogoś z rodziny)
twins /twɪnz/ bliźnięta
uncle /ˈʌŋkəl/ wuj, stryj
wife /waɪf/ żona
EXTENDED
be complete opposites /bi kəmˈpliːt ˈɒpəzɪts/ bardzo różnić się od siebie, być jak ogień i woda
best mate /ˌbest ˈmeɪt/ najlepszy przyjaciel/najlepsza przyjaciółka
distant cousin /ˌdɪstənt ˈkʌzən/ daleki kuzyn/daleka kuzynka
extended family /ɪkˌstendɪd ˈfæməli/ rodzina wielopokoleniowa
foster child /ˌfɒstə ˈtʃaɪld/ przybrane dziecko
foster family /ˌfɒstə ˈfæməli/ rodzina zastępcza
immediate family /ɪˌmiːdiət ˈfæməli/ najbliższa rodzina
soulmate /ˈsəʊlmeɪt/ bratnia dusza
spouse /spaʊs/ małżonek/małżonka
stepfather / stepmother /ˈstepˌfɑːðə / ˈstepˌmʌðə/ ojczym/macocha
stepbrother / stepsister /ˈstepˌbrʌðə, ˈstepsɪstə/ brat przyrodni/siostra przyrodnia (brak wspólnych rodziców)
stepson / stepdaughter /ˈstepˌsʌn / ˈstepˌdɔːtə/ pasierb/pasierbica
sworn enemy /ˌswɔːn ˈenəmi/ śmiertelny wróg

MP3 39 Everyday activities / Czynności życia codziennego

brush your hair / teeth /ˌbrʌʃ jə ˈheə / ˈtiːθ/ szczotkować włosy/zęby
check your email /ˌtʃek jər ˈiːmeɪl/ sprawdzać pocztę elektroniczną
clear the table /ˌklɪə ðə ˈteɪbəl/ sprzątać ze stołu
do the washing-up /ˌduː ðə ˌwɒʃɪŋˈʌp/ zmywać naczynia
do sth out /ˌduː ˈsʌmθɪŋ ˈaʊt/ uporządkować coś
do your hair /ˌduː jə ˈheə/ układać włosy
eat out /ˌiːt ˈaʊt/ jeść na mieście
fill up on sth /fɪl ʌp ɒn ˈsʌmθɪŋ/ najeść, napchać się czymś
freshen up /ˌfreʃən ˈʌp/ odświeżyć się
get an early night /ˌget ən ˌɜːli ˈnaɪt/ pójść wcześniej spać
get dressed /ˌget ˈdrest/ ubierać się
get ready for school /get ˌredi fə ˈskuːl/ szykować się do szkoły
get up /ˌget ˈʌp/ wstawać
give sth a rinse /gɪv ˈsʌmθɪŋ ə rɪns/ opłukać coś
go / come home /ˌgəʊ/ˌkʌm ˈhəʊm/ wracać do domu
go to bed /ˌgəʊ tə ˈbed/ kłaść się spać
have a late night studying /ˌhəv ə leɪt naɪt ˈstʌdɪɪŋ/ uczyć się do późna
have a lie-in /ˌhæv ə ˌlaɪˈɪn/ późno wstać, leżeć dłużej w łóżku
heat through /hiːt θruː/ zagrzać
lay the table /ˌleɪ ðə ˈteɪbəl/ nakrywać do stołu
lie down /ˌlaɪ ˈdaʊn/ położyć się
load the dishwasher /ˌləʊd ðə ˈdɪʃˌwɒʃə/ ładować zmywarkę
make a meal /ˌmeɪk ə ˈmiːl/ przyrządzić posiłek
make your bed /ˌmeɪk jə ˈbed/ ścielić łóżko
put out the rubbish /pʊt ˌaʊt ðə ˈrʌbɪʃ/ wynosić śmieci
recharge one's batteries /riːˈtʃɑːdʒ wʌnz ˈbætriz/ naładować baterie
set the alarm /ˌset ðɪ əˈlɑːm/ nastawić budzik
tell stories /ˌtel ˈstɔːriz/ opowiadać historie
unwind /ʌnˈwaɪnd/ odprężyć się
wake up /ˌweɪk ˈʌp/ budzić się
EXTENDED
do chores /ˌduː /tʃɔːz/ wykonywać obowiązki domowe
hang out the washing /ˌhæŋ aʊt ðə ˈwɒʃɪŋ/ rozwieszać pranie
help out /ˌhelp ˈaʊt/ pomagać
pick up /ˌpɪk ˈʌp/ kupić
put on a wash /pʊt ˌɒn ə ˈwɒʃ/ nastawić pranie
run errands /ˌrʌn ˈerəndz/ załatwiać sprawy
soak in a bath /ˌsəʊk ɪn ə bɑːθ/ moczyć się w wannie

MP3 40 Free time activities / Formy spędzania czasu wolnego

chat with friends /ˌtʃæt wɪð ˈfrendz/ gawędzić ze znajomymi
chill out /ˌtʃɪl ˈaʊt/ relaksować się
come round /ˌkʌm ˈraʊnd/ wpaść (do kogoś z wizytą)
do a course /ˌduː ə ˈkɔːs/ pójść na kurs
do a crossword /ˌduː ə ˈkrɒsˌwɜːd/ rozwiązywać krzyżówkę
do gymnastics /ˌduː dʒɪmˈnæstɪks/ uprawiać gimnastykę
do some drawing /ˌduː sʌm ˈdrɔːɪŋ/ rysować
go clubbing /ˌgəʊ ˈklʌbɪŋ/ chodzić do klubów
go fishing /ˌgəʊ ˈfɪʃɪŋ/ chodzić na ryby
go jogging /ˌgəʊ ˈdʒɒgɪŋ/ biegać (rekreacyjnie)
go out for a meal /gəʊ ˌaʊt fər ə ˈmiːl/ pójść do restauracji
go rollerblading /ˌgəʊ ˈrəʊləˌbleɪdɪŋ/ jeździć na rolkach
go skating /ˌgəʊ ˈskeɪtɪŋ/ pójść na łyżwy
go to a party /ˌgəʊ tə ə ˈpɑːti/ pójść na imprezę
go to music gigs /ˌgəʊ tə ˈmjuːzɪk ˌgɪgz/ chodzić na koncerty
go to the gym /ˌgəʊ tə ðə ˈdʒɪm/ chodzić na siłownię
have / organise / throw a party /ˌhæv /ˌɔːgənaɪz / ˌθrəʊ ə ˈpɑːti/ zorganizować imprezę/przyjęcie
have a night in / out /ˌhəv ə naɪt ˌɪn, ˈaʊt/ spędzić wieczór w domu/wybrać się gdzieś wieczorem
make films online /ˌmeɪk fɪlmz ˈɒnˌlaɪn/ robić filmy za pomocą programów dostępnych w Internecie
play a musical instrument /ˌpleɪ ə mjuːzɪk(ə)l ˈɪnstrəmənt/ grać na instrumencie muzycznym
play board / card / computer games /ˌpleɪ bɔːd, /kɑːd/kəmˈpjuːtə geɪmz/ grać w gry planszowe/karciane/komputerowe
read blogs /ˌriːd ˈblɒgz/ czytać blogi
see / meet friends /ˌsiː / ˌmiːt ˈfrendz/ spotykać się ze znajomymi
spend time doing sth /ˌspend taɪm ˈduːɪŋ ˈsʌmθɪŋ/ spędzać czas na robieniu czegoś
take photographs /ˌteɪk ˈfəʊtəˌgrɑːfs/ robić zdjęcia
take the dog for a walk /ˌteɪk ðə ˈdɒg fər ə ˈwɔːk/ pójść z psem na spacer
take up a hobby /teɪk ˌʌp ə ˈhɒbi/ zająć się nowym hobby
visit an art exhibition /ˌvɪzɪt ən ɑːt ˌeksɪˈbɪʃ(ə)n/ zobaczyć wystawę sztuki
watch a series online /ˌwɒtʃ ə ˈsɪəriːz ˈɒnlaɪn/ oglądać serial w Internecie

MP3 41 Holidays and celebrations / Święta i uroczystości

anniversary /ˌænɪˈvɜːsəri/ rocznica
best man /ˌbest ˈmæn/ drużba
bouquet /buːˈkeɪ/ bukiet
bridesmaid /ˈbraɪdzˌmeɪd/ druhna
carnival /ˈkɑːnɪvəl/ karnawał
celebrate / celebration /ˈseləˌbreɪt / ˌseləˈbreɪʃən/ obchodzić/uroczystość
christening /ˈkrɪsnɪŋ/ chrzciny
Christmas /ˈkrɪsməs/ Boże Narodzenie
church /tʃɜːtʃ/ kościół
congratulate /kənˈgrætʃʊleɪt/ gratulować
contest / competition /ˈkɒntest / ˌkɒmpəˈtɪʃən/ konkurs
custom /ˈkʌstəm/ zwyczaj
dress up as /ˌdres ˈʌp əz/ przebrać się za (coś lub kogoś)

Easter /ˈiːstə/ Wielkanoc
fancy dress party /ˌfænsi ˈdres ˌpɑːti/ bal przebierańców
funeral /ˈfjuːnərəl/ pogrzeb
grave /greɪv/ grób
greetings card /ˈgriːtɪŋz ˌkɑːd/ kartka z życzeniami
New Year's Day /ˌnjuː jɪəz ˈdeɪ/ Nowy Rok
priest /priːst/ ksiądz
reception /rɪˈsepʃən/ przyjęcie
ring /rɪŋ/ pierścionek, obrączka
service /ˈsɜːvɪs/ nabożeństwo, ceremonia
Valentine's Day /ˈvæləntaɪnz ˌdeɪ/ walentynki
wedding /ˈwedɪŋ/ ślub
wrap/unwrap a present /ˌræp/ʌnˈræp ə ˈprezənt/ opakować/odpakować prezent
EXTENDED
birthday treat /ˈbɜːθdeɪ ˌtriːt/ niespodzianka, prezent z okazji urodzin
bride /braɪd/ panna młoda
carnival parade /ˈkɑːnɪvəl pəˌreɪd/ parada karnawałowa
golden handshake /ˌgəʊldən ˈhændˌʃeɪk/ wysoka odprawa
groom /gruːm/ pan młody
hen / stag party /ˌhen, ˌstæg ˈpɑːti/ wieczór panieński/kawalerski
mourn /mɔːn/ opłakiwać
street party /ˈstriːt ˌpɑːti/ impreza uliczna
tie the knot /ˌtaɪ ðə ˈnɒt/ połączyć się węzłem małżeńskim
wreath /riːθ/ wieniec z kwiatów

MP3 42 Lifestyle, conflicts and problems / Styl życia, konflikty i problemy

argue / argument /ˈɑːgjuˈ, ɑːgjʊmənt/ kłócić się; kłótnia
behave / behaviour /bɪˈheɪv / bɪˈheɪvjə/ zachowywać się; zachowanie
break up with sb /ˌbreɪk ˈʌp wɪθ ˈsʌmbədi/ zerwać z kimś
disagree / disagreement /ˌdɪsəˈgriː / ˌdɪsəˈgriːmənt/ nie zgadzać się; różnica zdań, sprzeczka
discipline /ˈdɪsəplɪn/ dyscyplina
end a relationship /ˌend ə rɪˈleɪʃənʃɪp/ zakończyć związek
fall out with sb /ˌfɔːl ˈaʊt wɪð ˈsʌmbədi/ pokłócić się z kimś
get a divorce /ˌget ə dɪˈvɔːs/ rozwieść się
get back together /ˌget bæk təˈgeðə/ wrócić do siebie
ground /graʊnd/ dać (dziecku) szlaban na wychodzenie z domu
have a fight / a row with sb /ˌhæv ə ˈfaɪt, / ə raʊ, wɪθ ˈsʌmbədi/ pokłócić się z kimś
let sb down /ˌlet ˌsʌmbədi ˈdaʊn/ zawieść kogoś
look down on sb /lʊk daʊn ɒn ˈsʌmbədi/ patrzeć na kogoś z góry, gardzić kimś
make up with sb /ˌmeɪk ˈʌp wɪð ˈsʌmbədi/ pogodzić się z kimś
move in with sb /ˌmuːv ˈɪn wɪð ˈsʌmbədi/ zamieszkać z kimś
offend sb /əˈfend ˌsʌmbədi/ obrazić kogoś
rebel / rebellion /ˈrebəl / rɪˈbeljən/ buntować się; bunt
respect other people /rɪˌspekt ˌʌðə ˈpiːpəl/ szanować innych ludzi
responsible /rɪˈspɒnsəbəl/ odpowiedzialny
run away from home /rʌn əˈweɪ frəm ˌhəʊm/ uciec z domu
split up /ˌsplɪt ˈʌp/ rozstać się
stick to the rules /ˌstɪk tə ðə ˈruːlz/ trzymać się zasad
take someone's side /ˌteɪk ˌsʌmwʌnz ˈsaɪd/ wziąć czyjąś stronę
walk out on sb /ˌwɔːk ˈaʊt ɒn ˈsʌmbədi/ odejść od kogoś
EXTENDED
against your better judgement /əˌgenst jə ˌbetə ˈdʒʌdʒmənt/ wbrew zdrowemu rozsądkowi
be on the same wavelength /ˌbi ɒn ðə ˌseɪm ˈweɪvˌleŋθ/ nadawać na tych samych falach
cheat on sb /ˈtʃiːt ɒn ˌsʌmbədi/ zdradzić kogoś
drift apart /ˌdrɪft əˈpɑːt/ rozejść się
dump sb /ˈdʌmp ˌsʌmbədi/ rzucić kogoś
family values /ˌfæməli ˈvæljuːz/ wartości rodzinne
fellowship /ˈfeləʊʃɪp/ koleżeństwo, braterstwo
get on like a house on fire /get ɒn laɪk ə haʊs ɒn ˈfaɪə/ przypaść sobie do serca
get your point across /ˌget jə ˌpɔɪnt əˈkrɒs/ wytłumaczyć swój punkt widzenia
give someone the silent treatment /ˌgɪv ˌsʌmwʌn ðə ˌsaɪlənt ˈtriːtmənt/ nie odzywać się do kogoś
go ballistic /ˌgəʊ bəˈlɪstɪk/ bardzo się zdenerwować
go on about sb / sth /ˌgəʊ ˈɒn əˌbaʊt ˌsʌmbədi/ˈsʌmθɪŋ/ ciągle mówić o kimś/ czymś
have a crush on sb /ˌhæv ə ˈkrʌʃ ɒn ˌsʌmbədi/ zauroczyć się (w) kimś
have a difference of opinion /ˌhæv ə ˌdɪfrəns əv əˈpɪnjən/ mieć różne zdania
have an affair /ˌhæv ən əˈfeə/ mieć romans
heated argument /ˈhiːtɪd ˈɑːgjʊmənt/ zażarta kłótnia
lay down some (ground) rules /leɪ ˌdaʊn sʌm (ˌgraʊnd) ˈruːlz/ wyznaczać (podstawowe) zasady
push the limits /ˌpʊʃ ðə ˈlɪmɪts/ testować granice
quarrel with sb /ˈkwɒrəl wɪð ˌsʌmbədi/ kłócić się z kimś
set boundaries /ˌset ˈbaʊndəriz/ stawiać granice
stop an allowance /ˌstɒp ən əˈlaʊəns/ wstrzymać wypłatę kieszonkowego
take sb / sth for granted /ˌteɪk ˌsʌmbədi / ˈsʌmθɪŋ fə ˈgrɑːntɪd/ brać kogoś/coś za pewnik
talk things through /ˌtɔːk θɪŋz ˈθruː/ przedyskutować sprawę
tell someone off /ˌtel ˌsʌmwʌn ˈɒf/ zbeształ kogoś, zrugać

SŁUCHANIE MP3 43

take advantage of sb /ˌteɪk ədˈvɑːntɪdʒ əv ˌsʌmbədi/ wykorzystywać kogoś
take care of sb /ˌteɪk ˈkeər əv ˌsʌmbədi/ troszczyć się o kogoś
take one's time /ˌteɪk wʌnz ˈtaɪm/ nie śpieszyć się
take part in sth /ˌteɪk ˈpɑːt ɪn ˌsʌmθɪŋ/ wziąć w czymś udział
take place /teɪk ˈpleɪs/ mieć miejsce
take sth out on sb /ˌteɪk ˌsʌmθɪŋ ˈaʊt ɒn ˌsʌmbədi/ wyładowywać na kimś negatywne emocje
EXTENDED
crave /kreɪv/ pragnąć
exercise /ˈeksəsaɪz/ korzystać (np. z prawa do czegoś)
get the hang of sth /ˌget ðə ˈhæŋ əv ˌsʌmθɪŋ/ nauczyć się czegoś, zrozumieć coś
hindsight /ˈhaɪndsaɪt/ umiejętność oceny wydarzeń z perspektywy czasu
learning curve /ˈlɜːnɪŋ ˌkɜːv/ krzywa uczenia się
legitimate worry /lɪˈdʒɪtɪmɪt ˈwʌri/ uzasadnione zmartwienie
lose sight of sth /ˌluːz ˈsaɪt əv ˌsʌmθɪŋ/ stracić coś z oczu
set curfews /set ˈkɜːfjuːz/ wyznaczać godziny powrotu do domu
tall order /ˌtɔːl ˈɔːdə/ trudne zadanie

CZYTANIE MP3 44

get sb down /ˌgetˌsʌmbədi ˈdaʊn/ przygnębić, załamać
handle /ˈhændl/ poradzić sobie, uporać się
on the rocks /ɒn ðə ˈrɒks/ na krawędzi
suffer in silence /ˌsʌfər ɪn ˈsaɪləns/ cierpieć w milczeniu
vent sth /ˈvent ˌsʌmθɪŋ/ wyładować (o emocjach)
wound up /ˌwaʊnd ˈʌp/ zdenerwowany, nakręcony
EXTENDED
border on sth /ˈbɔːdə ɒn ˌsʌmθɪŋ/ graniczyć z czymś
cease /siːs/ przestać, skończyć
shy away /ˌʃaɪ əˈweɪ/ unikać
step up /ˌstep ˈʌp/ wkroczyć, podjąć działania
witness /ˈwɪtnəs/ być świadkiem

ACTIVATE

1 Make four collocation maps. Each one should correspond to one of the verbs: DO, MAKE, GO and GET. Use some of the collocations to describe your everyday life.

2 Use the expressions from the wordllist to write down as many reasons as possible for people NOT to get on with each other e.g. *People don't get on because they don't respect each other.*

3 Find four words with sound: /iː/ and four words with sound /ɪ/. Find a different rhyme for each word.

06 ŻYWIENIE

GET READY

Name as many different food items that you have eaten in the last twenty-four hours as you can. You have two minutes.

Artykuły spożywcze

1 **Find the words that are under the wrong heading and put them into the correct column. Then add two more words to each column.**

fruit	vegetables	meat, fish and seafood	sweets
cherry	grapes	bacon	banana bread
prawn	green peas	beef	poultry
peach	cucumber	tuna	crumble
cod	ham	pork	lobster
pineapple	lettuce	turkey	cheesecake
watermelon	mushrooms	pear	apple pie
celery	broccoli	steak	radish
raspberry	garlic	herring	sweetcorn
_____	_____	_____	_____

2 **Unscramble the words to complete the sentences.**

1 Remove the soup from the heat, stir in the sour cream and adjust the **NOISSAGEN** _____, if necessary.
2 You can add a bunch of basil or other fresh **BRESH** _____ to the spring salad.
3 Peter bought some cinnamon, ginger and other **SEPCIS** _____ at the local market.
4 In the US and Canada they sometimes have **ACPENSKA** _____ with maple syrup for breakfast.
5 I love toast with **DRALAAMEM** _____ for breakfast but my sister prefers **FRECANSKOL** _____ with milk.

3 **Read the questions and complete the answers with the missing vowels.**

FOOD QUIZ

1 What is made by allowing wine to become acidic and is then used to make dressings? v__n__g__r
2 What is made from eggs and oil and added to sauces or salads? m__y__nn__s__
3 What is made from cream and spread on bread or used in cooking? b__tt__r
4 What is made from sour milk and added to fruit or cereal? y__gh__rt

4 **Complete the sentences with the correct words in the box. There are three extra words.**

frozen juicy raw dry sparkling boiled stale crunchy

1 My mum baked these rolls on Friday so they're a bit _____ now.
2 On a hot day like this, a glass of _____ water with lemon is very refreshing.
3 Add _____ water to the tea pot and leave for a few minutes before pouring.
4 Sushi is made of _____ fish, rice and vegetables.
5 Cottage cheese can be served with _____ radish or carrot sticks.

5 COLLOCATIONS Complete the expressions with the correct words. Some letters have been given.

1 a j_____r of honey
2 a b_____r of white chocolate
3 a p_____t of cheese and onion crisps
4 a t_____n of tomatoes
5 a l_____f of multigrain bread

EXTENDED

6 Label food items A–H with correct words 1–8.

1 leek
2 beetroot
3 gooseberries
4 oyster
5 aubergine
6 apricot
7 ginger
8 blackcurrant

7 Read the menu and decide which meal would be suitable for vegetarians or vegans.

- *pasta with asparagus and parsley* ...
- *potato pancakes with cream, smoked mackerel and chives* ...
- *veal in gravy with grilled aubergine and thyme* ...
- *blackberry ice cream* ...
- *tangerine soda* ...

8 COLLOCATIONS Complete the expressions with the words in the box. There are three extra words.

sliced medium ground scoop savoury poached powdered blue

1 _____ / boiled **eggs**
2 rare / _____ / well done **steak**
3 _____ / instant **coffee**
4 full fat / skimmed / _____ **milk**
5 _____ / crusty **bread**

9 COLLOCATIONS Match the parts of the sentences.

1 I'll just put a **jug**
2 Add two **pinches**
3 I'd like two **rashers**
4 Always keep a **tube**
5 All I had for lunch was a **lump**

A **of salt** and some thyme to the pumpkin soup.
B **of tomato paste** in the cupboard to add to sauces.
C **of bacon** with my scrambled eggs please.
D **of blue cheese** and a roll with butter.
E **of milk** on the tray in case somebody wants a white coffee.

Posiłki i ich przygotowanie

10 Work in pairs. What would your ideal food be for these meals? Compare your answers with a partner.

1 brunch
2 packed lunch
3 snack
4 tea
5 dinner
6 barbecue

11 VERB–NOUN COLLOCATIONS Choose the correct words to complete the chat.

COOKING DINNER. HELP!

Carrie: Help everyone! I'm cooking dinner for some friends and I need ideas for something VERY easy. Any suggestions?

Hope: Not from me I'm afraid. I'm a disaster in the kitchen. I can't even **(1)** ***boil / add*** an egg. I can **(2)** ***squeeze / peel*** the potatoes and **(3)** ***grate / cut*** some cheese for spaghetti, but as for **(4)** ***cooking / baking*** cakes or **(5)** ***roasting / melting*** meat – no way. I once tried **(6)** ***copying / following*** a recipe for an easy Italian pasta dish and I **(7)** ***burned / shook*** the saucepan!

Benny: How about getting something frozen, defrosting it, heating it and then **(8)** ***grilling / serving*** it on posh plates. No one will know!

Becca: Or maybe you could order a takeaway? The new restaurant in the High Street delivers meals that are ready to **(9)** ***heat / cook*** in the oven. Brilliant! 😄

12 CD 2.01 Complete the voicemail with the correct verbs. The first letters have been given. Then listen and check.

Hi Carrie, here you are – a quick and easy recipe for beef stew! All you need are: some beef, vegetables and seasoning. I've sent you the shopping list by email. So, first you wash and peel the vegetables – you can **(1) u**_____ **u**_____ anything you've got really: onions, carrots, potatoes and mushrooms. Then, cut the meat up and **(2) c**_____ the vegetables into very small pieces. **(3) F**_____ the meat in some hot oil for a few minutes and add the onions. Cook until they are softened, then add the tomato paste. **(4) P**_____ some chicken broth in, put everything into a big pot and **(5) s**_____ on some flour and fresh herbs. **(6) P**_____ the pot on a low heat in the oven for two hours. Don't forget to **(7) s**_____ the stew every fifteen minutes. After two hours, add the carrots and potatoes and return to the oven for one hour. Serve with a salad. Enjoy!

EXTENDED

13 **Label the pictures with the correct words.**

14 CD 2.02 **Complete the text with the translations of the words in brackets. Then listen and check.**

A: Welcome back to *Master of the Kitchen* after the break. Now, the judges will evaluate the meals prepared by the first contestant. Katy, let's hear your opinion first.

B: Unfortunately, although it looks **(1)** _____ (*wyśmienicie*), the meat is **(2)** _____ (*niedopieczone*) and the sauce is not **(3)** _____ (*pikantny*) enough for me. The rice is far too **(4)** _____ (*słony*) and the dressing on the salad is very **(5)** _____ (*cierpki*). I am disappointed.

A: Thank you, Katy. What about your opinion, Andrew?

C: I actually disagree with Katy – which is unusual. For me the sauce is nice and **(6)** _____ (*łagodny*) – I do not enjoy very hot curries. And the lamb is **(7)** _____ (*smaczny*). I would say that, though not amazing, this meal is perfectly **(8)** _____ (*jadalny*).

D: Oh, I definitely can't agree with that! I have the same opinion as Katy, I am afraid. I would only add that the rice is **(9)** _____ (*rozgotowany*). However, the dessert – the lemon tart, is **(10)** _____ (*pyszny*)! Some people might say it is a little too **(11)** _____ (*kwaśny*), but that's exactly how I like it!

15 **Complete the sentences with the correct verbs in the box. There are two extra verbs.**

sip chew spread swallow overeat
stew lick gulp rinse

Best Table Manners Tips!

1 Never _____ your food with your mouth open.
2 When you drink, _____ – don't _____ it down quickly.
3 Be careful not to _____! You do not have to eat everything you have on your plate.
4 One of the most impolite things to do is to _____ your plate. It's the height of bad manners.
5 Whereas it may be acceptable for children to play with their food and _____ it all round the plate, as an adult this is not a good thing to do.
6 Make sure you _____ what is already in your mouth before you take another mouthful.

16 **Complete the definitions with the correct words. There is one extra word.**

corkscrew sieve chopping board cutlery
crockery ladle

1 a collective noun for plates, cups, bowls: _____
2 a tool used for pulling the corks out of wine bottles: _____
3 a tool used to drain boiled potatoes or pasta: _____
4 a collective noun for knives, forks and spoons: _____
5 a piece of wood or plastic used for cutting food on: _____

17 **Complete the text with the translations of the words in brackets.**

Me and my parents had dinner at that place yesterday and the food was really horrible. The roast duck I had was **(1)** _____ (*gumowata*), undercooked, and the gravy was not only **(2)** _____ (*grudkowaty*) but also tasteless. The meat was swimming in grease, which was **(3)** _____ (*odrażające*). The smell of the salad dressing was very **(4)** _____ (*odpychający*) – slightly bitter. My parents had steaks, which appeared to be **(5)** _____ (*twarde*) and the vegetables on both plates were **(6)** _____ (*mdłe*) and overcooked. All the dishes looked completely **(7)** _____ (*nieapetycznie*). Not a place to go if you're hoping for a **(8)** _____ (*przepyszny*) meal.

Nawyki żywieniowe i diety

18 COMPOUND NOUNS Complete the sentences with the correct words in the box.

ready crash gluten-free diet food

1 More and more shops are offering _____ **products**, which is very convenient.
2 As long as you are healthy and eat a **balanced** _____, you shouldn't need any extra vitamins or supplements.
3 In my opinion, it's fine to eat _____ **meals**, as long as it isn't each and every day!
4 **Junk** _____ is popular, but it isn't good for your health in the long term.
5 My sister went on a _____ **diet** to get into her wedding dress, but three weeks later, she'd put all the weight back on!

EXTENDED

19 Complete the web article with the correct words. Some letters have been given.

To maintain good health, it is important to control your daily food **(1)** ___ **nt** ___ **k** ___. Make sure that you eat **(2) n** ___ **tr** ___ **t** ___ ___ ___ **s** meals with **(3) h** ___ **gh-f** ___ **br** ___ products like **(4) wh** ___ **l** ___ **m** ___ ___ **l** bread, fresh fruit and vegetables. Try to avoid too many **(5) pr** ___ **c** ___ **ss** ___ **d** foods, **(6) s** ___ **t** ___ **r** ___ **t** ___ **d** fats and fruit drinks with added sugar. In addition to this you should follow **(7) phys** ___ **c** ___ **l** activity guidelines for your age group. If we look after our bodies now, they'll continue to look after us as we get older!

Lokale gastronomiczne

20 Complete the advertisement with correct words in the box.

book full cafeteria celebrity bar order fish self-service dishes

SEASHELLS

Our menu has been designed by the famous **(1)** _____ chef Brad Milton! We have a vegan **(2)** _____ section where the customers can help themselves with **(3)** _____ you will never see in a(n) **(4)** _____! There is also a sushi **(5)** _____ offering snacks made of fresh seafood and local vegetables. You can also opt to **(6)** _____ a superb meal à la carte. Whether your choice is traditional **(7)** _____ and chips, a(n) **(8)** _____ English breakfast, or the chef's special, be assured, you will not be disappointed. Just remember to **(9)** _____ a table a few weeks in advance!

21 Work in pairs. Tell your partner about your favourite Polish:

starter main course takeaway soup

EXTENDED

22 Work in pairs and answer the questions.

1 What does a **culinary critic** do?
2 What **delicacies** are in season at the moment?
3 What **side dishes** can you have at a Polish restaurant?
4 If you were asked to cook your **signature dish**, what would it be?

Zaburzenia odżywiania

23 Complete the chat with the correct words in the box.

restrictive state fixated compulsive overly obsessively distorted

A: Have you heard of orthorexia? Apparently it's a(n) **(1)** _____ eating disorder where someone is **(2)** _____ concerned about eating healthily.
B: Really? So, nothing to do with a(n) **(3)** _____ body image, like anorexia?
A: No. These people **(4)** _____ check all the ingredients and follow extremely **(5)** _____ eating patterns. The result is that they cut out whole sections of food items that they really need to be properly healthy! They are totally **(6)** _____ on the food being healthy.
B: I guess it's because we get such confusing information, especially online, on what's good or bad for us and it's often contradictory.
A: Right! This week milk is good, but next week it's bad. No wonder people get in a(n) **(7)** _____ about it.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What do you think is different about the food astronauts eat at the International Space Station and the food we eat? Why? Why might the action of eating be challenging in zero gravity?

06 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 What can affect an eating experience, apart from the taste of the food? Consider the factors in the box.

restaurant interior and atmosphere | staff behaviour | crockery colours, shapes and materials | company | background music | service time | smell in the restaurant

2 If you had enough money, would you pay a lot for a meal because it was cooked by a famous chef? Why (not)?

Practise

GET SMARTER

Podczas rozwiązywania zadań polegających na udzielaniu odpowiedzi na pytania otwarte możesz zostać poproszony/ poproszona o wyciągnięcie wniosku z informacji zawartych w tekście. Wniosek może dotyczyć określenia intencji nadawcy, jego zawodu, samopoczucia, wieku, relacji z innymi osobami występującymi w nagraniu, tego, kto jest autorem wypowiedzi lub do kogo jest ona adresowana.

2 CD 2.03 Listen to three recordings and choose the correct alternatives. Why are the other answers wrong?

1 The woman is feeling ***optimistic*** / ***irritated***.
2 The man is a ***waiter*** / ***chef***.
3 The woman is talking to the restaurant's ***staff*** / ***customers***.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 CD 2.04 Usłyszysz dwukrotnie dyskusję na temat tego, jak zmysły wpływają na nasz odbiór jedzenia. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

1 What do Peter and Greta have in common?
2 How can people reduce the amount of junk food that they eat?
3 How did people describe desserts eaten from white plates?
4 What experiment is Nathan willing to make?
5 Why are plates and cutlery mentioned during the discussion?

Fish for words

4 Choose the correct prepositions to complete the sentences.

1 The cranberry dessert was incredible. Apparently, the recipe was **based *at* / *on*** one developed by the chef's great grandmother.
2 My brother enjoys **experimenting *by* / *with*** different combinations of flavours.
3 There were road works outside the restaurant and unfortunately the noise affected our **enjoyment *of* / *in*** the food.
4 I'm the first member of our family to eat in this café and I have to **report *back* / *off*** to them on how good the food is!
5 Obviously, what we eat as children has a strong **influence *for* / *on*** how our tastes develop as adults.
6 The **exploration *of* / *from*** old documents about food imports gives us a lot of information about culture and society.

5 Translate the sentences using some words from exercise 4.

1 Decyzja Petera bazuje na dowodach naukowych.
2 W mojej kuchni często eksperymentuję ze składnikami z całego świata.
3 To, co jemy w dzieciństwie, ma wpływ na naszą przyszłą dietę.
4 Szef restauracji obiecał zbadać sprawę, a następnie zdać raport pracownikom.

Wrap it up

6 Work in pairs and discuss the questions.

1 How do you think other senses like smell and touch can affect how we appreciate food?
2 Choose one of your favourite eating experiences and compare it with a partner's. How similar / different were they?

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 Look at the picture above. How is the child feeling?

2 Which of the vegetables below do you like? Have your tastes changed in any way since you were a child?

3 Do you think it's a good idea to expose children to food from different countries or cultures when they are very young? Why (not)?

Practise

GET SMARTER

Zadania polegające na dopasowywaniu pytań do poszczególnych wypowiedzi sprawdzają umiejętność zrozumienia szczegółowych informacji. Postaraj się skupić na kluczowych wyrazach i pamiętaj, że w wypowiedziach mogą występować pojedyncze wyrazy lub całe fragmenty identyczne jak te użyte w pytaniach, co nie oznacza, że pytanie pasuje do danego tekstu. Te same treści w tekstach są zwykle przekazane za pomocą innych sformułowań.

EXTENDED

2 CD 2.05 Listen to two speakers. Match the speakers (1–2) with the sentences (A–C). Explain why one sentence does not match any speaker.

This speaker mentions

A the possibility that parents may be too concerned about food preferences.

B a possible cause of children's odd eating habits.

C some negative health implications of food fads in children.

DOBIERANIE

3 CD 2.06 Usłyszysz dwukrotnie cztery wypowiedzi na temat śmieciowego jedzenia w szkołach. Do każdej wypowiedzi (1–4) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.

This speaker mentions

A a means of changing a restriction.

B government's excessive control over freedom of choice.

C a ban on opening fast food joints near schools.

D the possible results of enforcing a food-related ruling.

E an indication of a positive change in eating habits.

1	2	3	4
___	___	___	___

Fish for words

4 Complete the sentences with the correct nouns in the box.

good step outlets difference excess encroachment

1 Having nutrition classes at school can make a **marked** _____ to the food students choose later in life.

2 Everyone needs a sugar lift at some points in the day but if sugar is **eaten to** _____, it can have health implications.

3 Telling us what we can and can't eat is, in my opinion, an _____ **on** our civil liberties.

4 Peter, you should immediately cut down on your saturated fat intake **for your own** _____.

5 In my opinion, controlling what people eat by legal means is surely a _____ **too far**.

6 Two new **food** _____ have opened in the centre of our town, and both serve vegan food.

Wrap it up

5 How far do you agree or disagree with measures described by the speakers in exercise 3 to control junk food in schools? Is there anything else you would suggest?

06 CZYTANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Discuss the questions.

1 What special or traditional Polish food would you recommend to a foreigner? Why?
2 Are there any foods that you used to eat as a child that you do not see much now?

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że podczas wykonywania zadań polegających na uzupełnieniu zdań konieczne może być przeformułowanie informacji zawartych w tekście. Przeczytaj dokładnie zdania, które należy uzupełnić. Zwróć szczególną uwagę na słowa występujące przed lukami i po nich, aby upewnić się, jakiej struktury należy użyć, by uzupełnić lukę w zdaniu.

2 Complete the sentences with your own words paraphrasing the underlined fragments of the text.

So, Josh, can you tell us where your favourite cheese comes from?
Well, that's a hard question to answer. Although I'm British and we have some great cheeses here, I have to say that Comté from the western French Alps, or Gruyere from Switzerland, are two of my all-time favourites!

And what, in your opinion, makes them so special?
Well, for Comté, it's because, to be a true Comté cheese, it has to be produced in a very specific way. There are a lot of regulations concerning, for instance, the breeds of cows and the type of the grass they eat. This guarantees that the final product will be a wonderful strong, slightly sweet cheese, a flavour which I absolutely adore! It leaves a wonderful aftertaste, too.

And what about Gruyère?
Oh, I am a huge fan of cheese fondue, which is melted cheese with some bread. And you simply have to use real Gruyère for that dish!

Ah – fondue! I have burned my tongue many times sharing a fondue. And also spilled cheese down my top ...
That's exactly what fondue is!

1 Josh admits that, despite _____, he simply adores cheeses from France and Switzerland.
2 A cheese can only be _____ if it's producers follow certain rules.
3 Josh names Gruyère as one of his favourite cheeses because it is _____ a fondue recipe.

ZDANIA Z LUKAMI

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij luki w zdaniach 1–5 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

CORNISH PASTY

There are many food items whose names are protected by law. Could you tell me what that means exactly, Mary?
Well, for example the Cornish pasty, an amazing savoury food that is very popular in Cornwall, England, can only be called a Cornish pasty if it originates from there. No one in another country can advertise a food item as a Cornish pasty.

Interesting. So, tell us more about the dish itself, please.
In fact, it's a fascinating story! In the 17th and 18th century, Cornwall, the place where the Cornish pasty originated, was famous for tin mining. Local men went underground every day to dig out the tin, like miners in other countries dug up precious metals or coal. They were working at such depths that it was impossible for them to reach the surface at lunchtime. So the wives of miners used to make pasties filled with beef, potato, onion and carrot which, when cooked together, formed a rich filling. The miners carried their pasties to work in tin buckets which they heated by burning a candle underneath. The heat from home-made pasties kept the men warm. The pastry protected the filling from dust, and often one end of the pasty was savoury and the other end was sweet, like a dessert, so it formed a complete meal! And one that would melt in your mouth and fill you up very quickly! Some wives marked their husbands' names on the pastry, so if they only ate half for lunch, they knew which part was theirs for a snack later on!

And what about today? Is it still popular?
Yes, it is regarded as the local dish and accounts for 6% of the Cornish food economy!

Wow – feeling really hungry now. I'm drooling at the thought of that lovely, crumbly pastry!

1 Mary gives the example of the Cornish pasty to show that _____ the names of some food items.
2 The true Cornish pasty has to be _____.
3 In the 17th and 18th century the pasties were made for men _____ mines.
4 The original pasty sometimes had _____ at each end.
5 Some women put _____ on the pasty.

CULTURE

A Cornish pasty is a baked savoury pastry pocket filled with beef and vegetables. In 2011, it was given both Protected Designation of Origin (PDO) and Protected Geographical Indication (PGI) status, which means the name is protected by law.

4 **Work in pairs and answer the questions. Read the text in exercise 3 again, if necessary.**

1 Z czego składało się nadzienie pieroga kornwalijskiego w XVII i XVIII wieku?
2 Jak górnicy podgrzewali swój posiłek i gdzie go jedli?

Fish for words

5 **Complete the sentences with the correct forms of the verbs in the box.**

leave burn spill drool melt fill

1 Harriet baked some butter biscuits at the weekend – they just _____ in the mouth – yummy!
2 I won't have soup for a starter because it will _____ me up too quickly and I want to enjoy my main course.
3 I wonder what spices they've used in that sauce – it _____ a rather strange aftertaste.
4 Hurry up! I'm _____ at the thought of all that lovely food at the party.
5 My younger brother always eats his soup so fast that it _____ his tongue!
6 Can you pass me a tissue, please? I've just _____ some tomato sauce down my front.

6 **Discuss with a partner.**

• the last time you burned your tongue • a dessert that melts in the mouth • a dish that fils you up quickly • a fruit or vegetable that has a strange aftertaste • a snack you drool at the thought of • the last time you saw somebody spilling something down their front •

Wrap it up

7 **Work in groups of three. Check what names of Polish food items are protected and present your findings to the class.**

Zoom in

1 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 Look at the picture above. Would you like to take part in this kind of gathering? Why (not)?
2 What is your earliest memory of eating out? Why do you remember it so well?

Practise

GET SMARTER

Podczas rozwiązywania zadań polegających na uzupełnianiu streszczenia tekstu w języku angielskim konieczne może się okazać użycie słowa lub kilku słów występujących w streszczanym tekście. Pamiętaj, że zazwyczaj trzeba wprowadzić w nich zmiany, np. przekształcić przymiotnik na przysłówek lub zmienić stronę czasownika.

2 **Read the text and complete the summary with the correct form of the underlined words. Add any necessary words. Do not use more than three words in each gap.**

The Owens held a dinner party on the evening of the first Saturday of <u>every second month</u>. Ginny Owen's cooking talents were <u>reputed</u> to be superb, and held in such high regard that an invitation to dinner at the Owens' was never turned down. If you <u>refused</u> an invitation, you could be removed from the guest list forever.

The Owens hosted dinner parties **(1)** _____. Ginny Owen had a **(2)** _____ cooking excellent food. **(3)** _____ was out of the question if you wanted to be invited again.

EXTENDED

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU ANGIELSKIM

3 **Przeczytaj tekst i uzupełnij jego streszczenie. Uzupełnij luki 1–4 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie trzy wyrazy.**

Afternoon Tea at Jack's in the 1970s

Never before had Kim seen a shop-bought, factory-made cake in a box on a table that had been set exquisitely for afternoon tea. Almost reverently, it was removed from its box and set on a silver cake stand that stood elegantly on top of a fancily embroidered white tablecloth. The cake was covered with white icing and had a preserved cherry on the top. There was very sweet, yellow butter icing between the two layers. It had clearly been bought from the local supermarket.

Her mother would have had a fit. In their house, the only cakes consumed were those baked with her own fair hands, in her own well-equipped kitchen. But Kim was in another type of home entirely; it was her very first Saturday afternoon tea at her new boyfriend's house, a tradition that had apparently been running forever. And his mother had a wholly different attitude to cooking. Basically, she did not cook at all.

The cake was from a box, the apricots for dessert were from a tin and the sandwiches were spread with soft margarine and constructed from sliced, white bread from a packet. Plates of shop-bought biscuits and little individual iced cakes littered the table, and there was a bottle of salad dressing to be poured on top of the shreds of lettuce and pieces of carrot that accompanied the slices of tinned ham, should they so desire. Not only was it a tea that she had never in her life experienced before – it was a tea that she absolutely adored. From the sweet cake icing to the (tinned) sardine sandwiches, she loved every mouthful. It was a fast food feast before the term *fast food* had ever been uttered.

'Mrs Farmer, this is wonderful,' Kim gushed, trying to take very dainty bites from her sandwich. Her own mother would have carefully trimmed the crusts from the bread. Not Mrs Farmer. Her efforts had gone into opening packaging and cutting things up. It was her son whose job it was to both lay the table and later clear it. The cutlery gleamed.

'That's good, dear!' She dangled tea bags in the empty, beautiful white and gold porcelain cups, and brandished the kettle. 'More tea? Or d'you fancy a fizzy drink?'

When Kim goes to Saturday tea at her boyfriend's house, she is amazed to see foodstuffs that have been **(1)** _____. The type of food on the table is **(2)** _____ that Kim is used to eating in her family home. Everything seems to have been chosen to make life easier for Mrs Farmer. Although Kim's mother would have frowned upon the sugariness and unhealthiness of the food on the table, Kim is **(3)** _____ by the tea. She is also fascinated by the elegance of the cutlery and **(4)** _____.

Fish for words

4 **Complete the sentences with the correct words in the texts in exercises 2 and 3. Some letters have been given.**

1. My grandmother always used to **f**_____ **upon** my brother's table manners when we ate together.
2. Before starting my summer job in a local restaurant I have to learn how to **l**_____ **tables** correctly.
3. This cake was **baked with my own f**_____ **hands**, so you'd better enjoy it!
4. My dad was furious at the cost of the meal and **b**_____ the restaurant bill at the manager angrily.
5. Before cooking, **t**_____ **the fat** from the meat as it can make the dish very greasy if left on.
6. Our generation has **a w**_____ **different** attitude to meal times from my parents'.
7. It's a custom in our house for my father to **c**_____ **the table** after every meal.
8. The cauliflower salad was served in **d**_____ pastry shells.

Wrap it up

5 **Imagine you are preparing a celebratory meal for your best friends. What dishes would it include and why?**

Zoom in

1 **ROZMOWA WSTĘPNA** **Work in pairs. Discuss the questions.**

1 Do you like trying new food? Why? Why (not)?
2 What's your favourite breakfast, dinner and supper?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I must say that both posters seem suitable, but I'd choose the first one.***
  Muszę powiedzieć, że oba plakaty wydają się odpowiednie, ale ja wybrałbym/wybrałabym ten pierwszy.
- ***I'm not sure / I'm in two minds as both posters look fine.***
  Nie jestem pewny/pewna / Trudno mi się zdecydować, ponieważ oba plakaty wyglądają świetnie.
- ***Out of the two options, I'm going to go/opt for the second one.***
  Spośród tych dwóch możliwości zamierzam wybrać tę drugą.
- ***This poster appeals to me more because it has got a catchy slogan / it makes you think.***
  Ten plakat przemawia do mnie bardziej, ponieważ ma chwytliwe hasło / zmusza do myślenia.
- ***In my opinion, people will pay more attention to this poster because of its convincing message / the slogan.***
  W moim przekonaniu ludzie zwrócą większą uwagę na ten plakat ze względu na jego przekonujące przesłanie / slogan.
- ***The poster has to be eye-catching, so this one is definitely / certainly more suitable for a social campaign.***
  Plakat musi przyciągać wzrok, więc ten jest zdecydowanie / z pewnością bardziej odpowiedni do kampanii społecznej.
- ***This poster is likely to draw / attract attention thanks to its bright colours.***
  Ten plakat ma szansę przyciągnąć uwagę ze względu na swoje jaskrawe kolory.

2 **Powiedz, że:**

1 nie jesteś pewny/pewna, który plakat jest bardziej odpowiedni.
2 w Twoim przekonaniu, to drugi plakat ma żywsze kolory i ciekawszy slogan.
3 z dwóch opcji zamierzasz wybrać tę pierwszą, ponieważ ma bardziej przekonujące przesłanie.
4 ten plakat zwróci na siebie uwagę, ponieważ zmusza do myślenia.
5 ten drugi plakat z pewnością przyciąga wzrok.

Practise

GET SMARTER

Wyrażając swoją opinię pamiętaj, aby używać zwrotów, takich jak: *To my mind ..., As far as I am concerned ..., In my opinion ..., I guess ..., I must say / admit ... .* Omawiając wady i zalety jakiegoś zagadnienia, staraj się przedstawiać je za pomocą zwrotów, takich jak: *There is a number of advantages and disadvantages of this solution. One of the pluses / minuses could be ..., Another argument in favour may be ..., Another drawback / negative aspect is ... .*

3 **Read the headlines which inform about two anti-pollution initiatives. Write down two arguments for and two arguments against each initiative.**

Local supermarket raises prices by 5% in order to cover the cost of biodegradable bags

Takeaway chain refuses to serve customers who don't bring their own containers

4 **Work in pairs. Discuss the initiatives in exercise 5. Take turns to be for and against each one of them. Use the arguments you have prepared in exercise 3.**

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

5 **Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.**

W trakcie pobytu w Londynie bierzesz udział w akcji promującej bardziej ekologiczne podejście do kupowania żywności. Masz za zadanie wybrać plakat, który zostanie wykorzystany w tej akcji.

- Wybierz ten plakat, który wydaje Ci się najbardziej odpowiedni, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 Is taking one's own containers (jars, boxes, paper bags) to the shops to buy food a good idea? Why (not)?
2 Will zero-waste shops (ones that avoid non-reusable packaging) soon become common? Why (not)?

Speaking Bank ▶ p. 247

Wrap it up

6 **Work in groups of four. Invent a slogan for a social campaign against wasting food.**

Speaking Set 06 ▶ p. 236

06 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Work in pairs. Take turns to describe the picture. Answer the questions.

1 Do you like eating at places like this? Why (not)?
2 Why are places like this becoming popular?

Practise

GET SMARTER

Gdy wykonujesz zadania polegające na uzupełnieniu luk w tekście jednym wyrazem, zastanów się, jaką częścią mowy jest brakujące słowo. Zwykle jest to przyimek, np: *in, at, on*; przedimek *a, an* lub *the*; zaimek osobowy, np. *he, herself, them*; czasownik tworzący jakiś zwrot lub słowo; zaimek nieokreślony odnoszący się do ilości, np. *much, many, little* lub spójnik, taki jak *and, but, so*.

2 Read the sentences and the prompts in brackets. Then complete them with the correct words.

1 A food truck is usually _____ (*przedimek*) large van or trailer which is equipped to prepare _____ (*spójnik*) sell food.
2 _____ (*słowo określające ilość*) food trucks sell pre-packaged food while others serve food _____ (*zaimek osobowy*) make on-site.
3 _____ (*przedimek*) most common foods which _____ (*czasownik*) served from food trucks are sandwiches, burgers, French fries, pancakes and sweets.
4 Recently, food trucks _____ (*czasownik posiłkowy*) become very popular and _____ (*czasownik modalny*) soon top the list of the most common places to _____(*czasownik*) out.
5 _____ (*przyimek, część wyrażenia*) to some statistics, food trucks serve about 2.5 billion people every day all _____ (*przyimek, część wyrażenia*) the world.

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Food trucks may seem like a new invention, but, in fact, they have been around for centuries. According to historians, even the ancient Romans sold food **(1)** _____ this manner, not from a motorised truck of course, but from a cart drawn by animals. When it comes to the USA, the first food trucks were called chuckwagons, and they offered their services **(2)** _____ cowboys in the American prairies. **(3)** _____ typical wagon would sell beans, barbecued meat, coffee, biscuits, water and firewood. Later on, food trucks began to operate at **(4)** _____ of the top American university campuses, like Yale or Harvard, providing cheap food to students. However, the first mobile food truck as we know it appeared **(5)** _____ the streets of Los Angeles in the 1970s, and it sold Mexican tacos. Since then, food trucks **(6)** _____ become a common feature of towns and cities across the world. They offer affordable, tasty food and drinks, and, what's more, free Wi-Fi!

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

4 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Do you like trying new foods? Would you like to **(1)** _____ out about new spices or ingredients to use in your own cooking? If so, why not explore the idea of food tourism? It's a trend that has resulted **(2)** _____ a growing interest in international cuisines, regional dishes, eco-food production and the history of food. A significant **(3)** _____ of experts says that the interest has gone up in the last few years thanks to food trucks which sell a variety of food from all over the world. People taste it and then want to visit the regions or the countries where the food **(4)** _____. The most common activities that food tourists enjoy include taking a street food tour, following regional product routes (e.g. coffee routes), cooking and sharing meals with local people, **(5)** _____ part in food festivals and even working as a street food seller. Culinary or gastro tourism, as it is also known, is **(6)** _____ ideal way of connecting people, places and history. It's about respect for the local people, their traditions and the environment. So, next time you're planning a holiday, why don't you think of a place where you can experience something authentic and delicious at the same time?

Wrap it up

5 Work in groups of four. Prepare a menu for your own food truck. Make it varied and interesting. Consult the wordlist for this unit if necessary. Share your menu with the rest of the class. Vote for the most interesting one.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Look at the pictures of take and bake kits. Answer the questions.

1 What are take and bake kits? What do you think of this idea?
2 Can such kits encourage people to cook for themselves and invent their own recipes? Why (not)?

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

2 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–7) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

You're starving, really starving. However, you have **(1)** _____ time to cook anything from scratch, and you don't fancy another microwave pizza or sandwich. What do you do? You've just **(2)** _____ your parents buying a take and bake kit from your local supermarket last week. It's a spicy curry. It'll do. If you have ever been in this situation, you know that those kits can save one's life. The catering industry knows it too, and so they **(3)** _____ up with more and more inventive ways to allow you to make top-quality dishes at home. The kits come with **(4)** _____ the ingredients you need to prepare a scrumptious meal. And it's not just supermarkets selling those kits these days. It's the restaurants themselves which have **(5)** _____ of them on sale too. The kits vary in terms of the price, the amount of prep work you must put **(6)** _____ and the challenge level they involve. The only concern may be **(7)** _____ packaging, so when you order a DIY meal, make sure that the boxes or wrapping are recyclable.

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–7) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Sometimes I hear that I'm not a typical teenager because I adore cooking and inventing new dishes. Perhaps I'm not typical, but certainly I'm not **(1)** _____ only one! A group of friends and I have just decided to throw a party at home, cook all the food for it and, on **(2)** _____ of that, make it a truly restaurant-like experience. We've invited a few friends and got them to contribute financially to this feast – not a lot, but **(3)** _____ to buy all the necessary ingredients. We've selected a theme, and decided to have a warm, laid-back Italian restaurant feel. The menu has been the greatest challenge **(4)** _____ far as we've also got to make some vegan and vegetarian dishes for our friends. I asked my mum **(5)** _____ some advice, and I think we'll go for some veggie pasta dish, salami pizza slices, and a tuna salad. They are easy-to-follow recipes and will, touch wood, guarantee our culinary success. We're going to dress **(6)** _____ as chefs, too, to impress our friends. I'm really looking forward to **(7)** _____ their faces!

Wrap it up

4 Work in pairs. Imagine you want to throw a party. Discuss the following:

- the theme,
- the items on the menu,
- how to make the experience memorable.

Use of English – Extra Practice 06 ▶ p. 297

Grammar Playout

PRZEDIMKI, RZECZOWNIKI POLICZALNE I NIEPOLICZALNE, OKREŚLENIA ILOŚCI

A Which of the words and expressions below are tested in exercises 3 and 4 on page 96? Which of them go with the countable nouns and which with the uncountable ones? Which are used with both?

some a many much a lot of plenty of
few an a few little a little no enough all

B Translate the fragments in brackets into English.

1 _____ (*Ile jedzenia*) shall we cook for the party?
2 This recipe requires _____ (*trochę zielonego pieprzu*).
3 There _____ (*nie ma truskawek*) left in the bowl.
4 _____ (*Mam wystarczająco dużo*) sugar to bake the cake.
5 _____ (*bardzo niewielu ludzi*) have visited our food truck so far.

Grammar Reference ▶ p. 266

06 PISANIE

Zoom in

1 **Look at the pictures of different drinks. Which are your favourite? When and how often do you have them?**

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I've decided to get involved in the campaign because the teacher encouraged me.***
  Zdecydowałem/Zdecydowałam się wziąć udział w tej kampanii, ponieważ nauczyciel mnie do tego zachęcił.
- ***We invited other students to join in / help us prepare the agenda / launch a social media campaign.***
  Zaprosiliśmy innych uczniów, żeby dołączyli / pomogli nam przygotować plan działań / uruchomić kampanię w mediach społecznościowych.
- ***We created a social media fanpage / a dedicated website to promote our ideas.***
  Stworzyliśmy fanpage w mediach społecznościowych / specjalną stronę internetową, aby promować nasze pomysły.
- ***We were impressed / dissatisfied with the results of the campaign.***
  Byliśmy pod wrażeniem / niezadowoleni z rezultatów kampanii.
- ***Our efforts paid off because the school has installed water dispensers.***
  Nasze wysiłki opłaciły się, ponieważ szkoła zainstalowała dystrybutory wody.
- ***I've realised the importance of proper hydration and the negative side effects of energy drinks.***
  Uświadomiłem/Uświadomiłam sobie, jak ważne jest odpowiednie nawodnienie i jakie negatywne skutki przynosi picie napojów energetycznych.
- ***I encourage everyone to run a similar project in your school and share ideas for effective social campaigns.***
  Zachęcam wszystkich do przeprowadzenia podobnego projektu w waszej szkole i do dzielenia się pomysłami na skuteczne kampanie społeczne.

2 **Powiedz, że:**

1. wielu Twoich przyjaciół zdecydowało się zaangażować w kampanię, ponieważ zachęcili ich do tego nauczyciele.
2. stworzyłeś/stworzyłaś specjalną stronę internetową, z której byłeś/byłaś bardzo zadowolony/zadowolona.
3. wysiłek się opłacił, bo więcej ludzi pije wodę w trakcie przerw.
4. zrozumiałeś/zrozumiałaś, dlaczego warto pić wodę.

Practise

GET SMARTER

Pisząc swoją pracę, pamiętaj, aby rozwijać wypowiedź, dodając szczegóły i przykłady. Unikaj krótkich zdań i staraj się łączyć informacje, używając spójników i zaimków względnych (*who, which, that, whose*).

3 **Rewrite the sentences using the phrases in brackets.**

1. Fizzy drinks are high in sugars. You put on weight if you have them too often. (as a result)
2. Dehydration may give you headaches. It gives you stomach aches too. (as well as)
3. When you get involved in running a social campaign, you learn to listen to others. You learn to be creative and to use new apps. (what's more)
4. We involved a celebrity in our campaign. He attracted a lot of young people to our actions. (who)
5. It's not easy to encourage young people to cut down on sugary drinks. It's not impossible. (however)

WPIS NA FORUM

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Ostatnio przygotowałeś/przygotowałaś z kolegami i koleżankami z klasy kampanię zachęcającą uczniów do regularnego nawadniania organizmu.

Na międzynarodowym forum internetowym:

- wyjaśnij, dlaczego wziąłeś/wzięłaś udział w tym projekcie,
- opisz Wasze działania i ich rezultaty,
- napisz, czego się nauczyłeś/nauczyłaś w trakcie realizacji projektu,
- zachęć innych do przeprowadzenia podobnej kampanii i poproś o podzielenie się pomysłami na skuteczne kampanie społeczne.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).

I am writing to tell you about my recent project.
...

Writing Bank ▶ p. 250

Wrap it up

5 **Work in groups of four. Find some interesting facts about water and prepare a true and false quiz for another group.**

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. Look at the pictures above. How many of these diets have you heard of? Which food products are recommended and which are banned in each of the diets?**

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***Recently, there has been a lot of discussion / debate about young people and diets.***
  Ostatnio wiele się dyskutuje / debatuje na temat młodych ludzi i diet.
- ***There is some controversy / disagreement surrounding the issue of diets.***
  Są pewne kontrowersje / Nie ma zgody, jeśli chodzi o kwestię diet.
- ***Some people believe / claim that diets are simply fads, while others hold that diets are highly beneficial.***
  Niektórzy ludzie uważają, że diety to przemijające mody, podczas gdy inni uważają, że diety są bardzo korzystne.
- ***The way I see it, young people are becoming more and more aware of the need to have a balanced diet.***
  W moim przekonaniu młodzi ludzie są coraz bardziej świadomi potrzeby stosowania zrównoważonej diety.
- ***A lot of young people have no choice / no alternative but to stick to a certain diet for health reasons.***
  Wielu młodych ludzi nie ma wyboru i musi stosować pewne diety z powodów zdrowotnych.
- ***I am not in favour of restricted / crash diets as they do more harm than good / may be detrimental to your health.***
  Nie popieram diet restrykcyjnych / intensywnych diet odchudzających, ponieważ często przynoszą więcej szkody niż pożytku / mogą być szkodliwe dla zdrowia.
- ***Some teenagers are easily led and often follow advice from irresponsible celebrities.***
  Niektórzy nastolatkowie łatwo ulegają wpływom i podążają za radami nieodpowiedzialnych celebrytów.
- ***I am convinced that we need a public debate / an in-depth discussion to clarify what a healthy diet is.***
  Jestem przekonany/przekonana, że potrzebujemy debaty publicznej/pogłębionej dyskusji, aby wyjaśnić, na czym polega zdrowa dieta.

2 **Powiedz, że:**

1 dla wielu osób fakt, że młodzież przechodzi na różne diety, to tylko moda.
2 młodzi ludzie są coraz bardziej świadomi potrzeby zdrowego odżywiania i troski o środowisko.
3 nie popierasz restrykcyjnych diet odchudzających, ponieważ nie są one korzystne dla zdrowia.
4 zgadasz się, że czasami młodzi ludzie nie mają własnego zdania i słuchają rad celebrytów.
5 wierzysz, że jest potrzebna kampania pokazująca różnice pomiędzy dobrymi i złymi dietami.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że rozprawka zawierająca opinię nie wymaga przedstawienia argumentów przeciw jakiemuś stanowisku. Ważne jest, aby tworząc ten rodzaj wypowiedzi pisemnej, odnieść się do obu aspektów zjawiska przedstawionych w poleceniu, używać języka formalnego oraz zwrotów typowych dla wyrażania opinii. Mogą mieć one formę bezosobową, np. *It is widely believed that ..., Many people say that ..., Experts claim that ..., Statistics point to the fact that ...*, jak i osobową, np. *To my way of thinking ..., I am of the opinion that ..., Taking into account ..., I think that ...*

3 **Write sentences about issues 1–3 using impersonal constructions and expressions which introduce personal opinions.**

excessive exercising

Experts agree that excessive exercising may do more harm than good.
I am of the opinion that excessive exercising does not suit everybody.

1 vegan diet
2 junk food
3 crash diets

ROZPRAWKA WYRAŻAJĄCA OPINIĘ

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.**

Usłyszałeś/Usłyszałaś dyskusję o tym, czy diety są koniecznością, czy tylko chwilową modą. Napisz rozprawkę, w której przedstawisz swoją opinię na ten temat, odnosząc się do potrzeb zdrowotnych nastolatków oraz panujących trendów.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 252

Wrap it up

5 **Work in pairs. Are dietary habits in Poland changing? Why (not)?**

SŁOWNICTWO

MP3 45 Food products / Artykuły spożywcze

Fruit / Owoce

cherry /ˈtʃeri/ wiśnia, czereśnia
grape /greɪps/ winogrono
peach /piːtʃ/ brzoskwinia
pear /peə/ gruszka
pineapple /ˈpaɪnˌæpəl/ ananas
raspberry /ˈrɑːzbəri/ malina
watermelon /ˈwɔːtəˌmelən/ arbuz
EXTENDED
apricot /ˈeɪprɪkɒt/ morela
blackberry /ˈblækbəri/ jeżyna
blackcurrant /ˌblækˈkʌrənt/ czarna porzeczka
blueberry /ˈbluːbəri/ jagoda, borówka amerykańska
cranberry /ˈkrænbəri/ żurawina
gooseberry /ˈgʊzbəri/ agrest
tangerine /ˌtændʒəˈriːn/ mandarynka

Vegetables / Warzywa

broccoli /ˈbrɒkəli/ brokuły
cabbage /ˈkæbɪdʒ/ kapusta
carrot /ˈkærət/ marchew
cauliflower /ˈkɒliˌflaʊə/ kalafior
celery /ˈseləri/ seler
cucumber /ˈkjuːˌkʌmbə/ ogórek
garlic /ˈɡɑːlɪk/ czosnek
green peas /ˌɡriːn ˈpiːz/ zielony groszek
lettuce /ˈletɪs/ sałata
mushroom /ˈmʌʃruːm/ grzyb, pieczarka
olive /ˈɒlɪv/ oliwka
radish /ˈrædɪʃ/ rzodkiewka
sweetcorn /ˈswiːtˌkɔːn/ kukurydza
tomato /təˈmɑːtəʊ/ pomidor
EXTENDED
asparagus /əˈspærəɡəs/ szparagi
aubergine /ˈəʊbəˌʒiːn/ bakłażan
beetroot /ˈbiːtruːt/ burak
chives /tʃaɪvz/ szczypiorek
courgette /kʊəˈʒet/ cukinia
ginger /ˈdʒɪndʒə/ imbir
horseradish /ˈhɔːsrædɪʃ/ chrzan
kale /keɪl/ jarmuż
leek /liːk/ por
parsley /ˈpɑːsli/ zielona pietruszka
thyme /taɪm/ tymianek

Meat, fish and seafood / Mięso, ryby i owoce morza

bacon /ˈbeɪkən/ boczek
beef /biːf/ wołowina
cod /kɒd/ dorsz
ham /hæm/ szynka
herring /ˈherɪŋ/ śledź
lobster /ˈlɒbstə/ homar
pork /pɔːk/ wieprzowina
poultry /ˈpəʊltri/ drób
prawn /prɔːn/ krewetka
salmon /ˈsæmən/ łosoś
steak /steɪk/ stek
tuna /ˈtjuːnə/ tuńczyk
turkey /ˈtɜːki/ indyk
EXTENDED
flounder /ˈflaʊndə/ flądra
game /geɪm/ dziczyzna
mackerel /ˈmækrəl/ makrela
oyster /ˈɔɪstə/ ostryga
veal /viːl/ cielęcina

Dairy products / Nabiał

(sour) cream /(ˈsaʊə) ˌkriːm/ (kwaśna) śmietana
butter /ˈbʌtə/ masło
cottage cheese /ˌkɒtɪdʒ ˈtʃiːz/ twarożek
margarine /ˌmɑːdʒəˈriːn/ margaryna
yoghurt /ˈjɒɡət/ jogurt

Cereal products / Produkty zbożowe

cereal /ˈsɪəriəl/ płatki śniadaniowe
corn flakes /ˈkɔːnfleɪks/ płatki kukurydziane
flour /flaʊə/ mąka
pasta / noodles /ˈpæstə / ˈnuːdlz/ makaron
rice /raɪs/ ryż
roll /rəʊl/ bułka

Sweets / Słodycze

apple pie /ˌæpl ˈpaɪ/ kruche ciasto z jabłkami
banana bread /bəˈnɑːnə bred/ chlebek bananowy
cheesecake /ˈtʃiːzˌkeɪk/ sernik
crumble /ˈkrʌmbl/ ciasto owocowe z kruszonką
dessert / pudding /dɪˈzɜːt / ˈpʊdɪŋ/ deser
jam /dʒæm/ dżem
pancake /ˈpænkeɪk/ naleśnik

Drinks / Napoje

black / green tea /ˌblæk / ˌɡriːn ˈtiː/ czarna/ zielona herbata
black / white coffee / ˌblæk / ˌwaɪt ˈkɒfi/ biała/ czarna kawa
lemonade /ˌleməˈneɪd/ lemoniada
still / sparkling water /stɪl / ˈspɑːklɪŋ ˈwɔːtə/ woda niegazowana/gazowana

Extras / Dodatki

gravy /ˈɡreɪvi/ sos do pieczeni
herbs /hɜːbz/ zioła
marmalade /ˈmɑːməleɪd/ dżem z owoców cytrusowych
mayonnaise /ˌmeɪəˈneɪz/ majonez
salad dressing /ˈsæləd ˌdresɪŋ/ sos sałatkowy
sauce /sɔːs/ sos
seasoning /ˈsiːzənɪŋ/ przyprawa
spices /ˈspaɪsɪz/ przyprawy korzenne
vinegar /ˈvɪnɪɡə/ ocet

Describing food and drink / Opisywanie potraw i napojów

boiled /bɔɪld/ gotowany
crunchy /ˈkrʌntʃi/ chrupki
dry /draɪ/ suchy; wytrawne (o winie)
fresh /freʃ/ świeży
frozen /ˈfrəʊzn/ mrożony
home-made /ˌhəʊmˈmeɪd/ domowej roboty
juicy /ˈdʒuːsi/ soczysty
raw /rɔː/ surowy
stale /steɪl/ czerstwy
EXTENDED
crusty /ˈkrʌsti/ chrupiący
full-fat /ˌfʊlˈfæt/ pełnotłusty
ground /ɡraʊnd/ mielony
instant /ˈɪnstənt/ rozpuszczalny (np. o kawie)
medium /ˈmiːdiəm/ średnio wysmażony (o steku)
poached /pəʊtʃt/ ugotowany w wodzie bez skorupki (o jajku)
powdered /ˈpaʊdəd/ w proszku
rare /reə/ krwisty (o steku)
savoury /ˈseɪvəri/ wytrawny, smakowity
shop-bought /ˈʃɒpˌbɔːt/ kupny, kupiony w sklepie
skimmed /skɪmd/ odtłuszczony (o mleku, jogurcie)
sliced /slaɪst/ pokrojony w plastry
well-done /ˌwelˈdʌn/ dobrze wysmażony (o steku)

Quantities of food / Porcje żywności

bar of chocolate /ˌbɑːr əv ˈtʃɒklət/ tabliczka czekolady
container /kənˈteɪnə/ pojemnik
jar of honey /ˌdʒɑːr əv ˈhʌni/ słoik miodu
loaf of bread /ˌləʊf əv ˈbred/ bochenek chleba
packet of crisps /ˌpækɪt əv ˈkrɪsps/ paczka czipsów
tin of tomatoes /ˌtɪn əv təˈmɑːtəʊz/ puszka pomidorów
EXTENDED
jug of milk /ˌdʒʌɡ əv ˈmɪlk/ dzbanek mleka
lump of cheese /ˌlʌmp əv ˈtʃiːz/ kawałek sera
pinch of salt /ˌpɪntʃ əv ˈsɔːlt/ szczypta soli
pot of tea /ˌpɒt əv ˈtiː/ dzbanek herbaty
rasher of bacon /ˌræʃər əv ˈbeɪkən/ plaster boczku
spoonful of sugar /ˌspuːnfʊl əv ˈʃʊɡə/ łyżeczka cukru
tube of tomato paste /ˌtjuːb əv təˈmɑːtəʊ ˌpeɪst/ tubka koncentratu pomidorowego

MP3 46 Meals and their preparation / Posiłki i ich przygotowanie

Meals / Posiłki

barbecue /ˈbɑːbɪkjuː/ grill
brunch /brʌntʃ/ późne śniadanie
packed lunch /ˌpækt ˈlʌntʃ/ drugie śniadanie do szkoły/pracy
snack /snæk/ przekąska
supper /ˈsʌpə/ kolacja
tea /tiː/ podwieczorek

Cooking and eating verbs / Czasowniki związane z gotowaniem i jedzeniem

add /æd/ dodać
bake /beɪk/ upiec (chleb, ciasto)
beat /biːt/ ubić
boil /bɔɪl/ zagotować (się)
burn /bɜːn/ przypalić
chop /tʃɒp/ posiekać
cook (in the oven) /kʊk (ɪn ði ˈʌvən)/ upiec (w piekarniku)
cool /kuːl/ schłodzić
follow a recipe /ˌfɒləʊ ə ˈresɪpi/ postępować według przepisu
freeze /friːz/ zamrozić
fry /fraɪ/ usmażyć
grate /ɡreɪt/ zetrzeć na tarce
grill /ɡrɪl/ upiec na grillu
ingredient /ɪnˈɡriːdiənt/ składnik
melt /melt/ roztopić (się)
peel /piːl/ obrać
pour /pɔː/ wlać
put on a low heat /ˈpʊt ɒn ə ˌləʊ ˈhiːt/ postawić na wolnym ogniu
roast /rəʊst/ piec (mięso, warzywa)
run out of sth /ˌrʌn ˈaʊt ɒv ˌsʌmθɪŋ/ skończyć się
serve /sɜːv/ podawać
shake /ʃeɪk/ wstrząsnąć
slice /slaɪs/ pokroić na plastry
sprinkle /ˈsprɪŋkl/ posypać, pokropić
squeeze /skwiːz/ wycisnąć (np. sok)
steam /stiːm/ ugotować na parze
stir /stɜː/ zamieszać, wymieszać
use up /ˌjuːz ˈʌp/ zużyć
EXTENDED
chew /tʃuː/ żuć, gryźć
gulp /ɡʌlp/ połknąć
lick /lɪk/ polizać
overeat /ˌəʊvərˈiːt/ przejeść się

rinse /rɪns/ opłukać
sip /sɪp/ sączyć
stew /stju:/ dusić na wolnym ogniu
swallow /ˈswɒləʊ/ połknąć

Utensils / Przybory

bowl /bəʊl/ miska
fork /fɔ:k/ widelec
frying pan /ˈfraɪɪŋ ˌpæn/ patelnia
glass /glɑ:s/ szklanka, kieliszek
kettle /ˈketl/ czajnik
knife /naɪf/ nóż
napkin /ˈnæpkɪn/ serwetka
plate /pleɪt/ talerz
saucepan (pan) /ˈsɔ:spən (pæn)/ rondel; garnek
spoon /spu:n/ łyżka
straw /strɔ:/ słomka
teaspoon /ˈti:ˌspu:n/ łyżeczka
wooden spoon /ˌwʊdn ˈspu:n/ drewniana łyżka
EXTENDED
chopping board /ˈtʃɒpɪŋ ˌbɔ:d/ deska do krojenia
corkscrew /ˈkɔ:kˌskru:/ korkociąg
crockery /ˈkrɒkəri/ naczynia, porcelana stołowa
cutlery /ˈkʌtləri/ sztućce
sieve /sɪv/ sitko

Describing flavours / Opisywanie smaków

bitter /ˈbɪtə/ gorzki
delicious /dɪˈlɪʃəs/ wyśmienity
disgusting /dɪsˈgʌstɪŋ/ niesmaczny, niejadalny
edible / inedible /ˈedəbl / ɪnˈedəbl/ jadalny/niejadalny
hot / spicy /hɒt /ˈspaɪsi/ ostry, pikantny
mild /maɪld/ łagodny
overcooked /ˌəʊvəˈkʊkt/ rozgotowany
salty /ˈsɔ:lti/ słony
sharp /ʃɑ:p/ ostry, cierpki
sour /ˈsaʊə/ kwaśny
tasteless /ˈteɪstləs/ bez smaku
tasty /ˈteɪsti/ smaczny
undercooked /ˌʌndəˈkʊkt/ niedogotowany, niedopieczony
EXTENDED
appetising / unappetising /ˈæpəˌtaɪzɪŋ / ʌnˈæpəˌtaɪzɪŋ/ apetyczny/nieapetyczny
bland /blænd/ mdły
chewy /ˈtʃu:i/ gumowaty, ciągnący się
lumpy /ˈlʌmpi/ grudkowaty
off-putting /ˌɒfˈpʊtɪŋ/ odpychający
revolting /rɪˈvəʊltɪŋ/ odrażający; okropny
scrumptious /ˈskrʌmpʃəs/ przepyszny
tough /tʌf/ twardy

MP3 47 Eating habits and dieting / Nawyki żywieniowe i diety

additives /ˈædətɪvz/ dodatki do żywności, np. barwniki
balanced diet /ˌbælənst ˈdaɪət/ zrównoważona dieta
crash diet /ˈkræʃ ˌdaɪət/ intensywna dieta odchudzająca
cut down on /ˌkʌt ˈdaʊn ɒn/ ograniczyć
fattening /ˈfætənɪŋ/ tuczący
follow a diet /ˌfɒləʊ ə ˈdaɪət/ stosować dietę
give up /ˌgɪv ʌp/ zrezygnować z czegoś, rzucić coś
gluten-free product /ˌglu:tən fri: ˈprɒdʌkt/ produkt bezglutenowy
go / be on a diet /ˌgəʊ / ˌbi ɒn ə ˈdaɪət/ przejść na dietę/być na diecie
high / low in calories /ˌhaɪ / ˌləʊ ɪn ˈkæləriz/ wysokokaloryczny/niskokaloryczny
junk food /ˈdʒʌŋk ˌfu:d/ niezdrowe jedzenie
lose weight /ˌlu:z ˈweɪt/ schudnąć
low-calorie /ˌləʊˈkæləri/ niskokaloryczny
low-fat /ləʊ-fæt/ o niskiej zawartości tłuszczu
nutritional value /nju(:)ˈtrɪʃən(ə)l ˈvælju:/ wartość odżywcza
put on weight /ˌpʊt ɒn ˈweɪt/ przytyć
ready meals /ˌredi ˈmi:lz/ dania gotowe
vegan /ˈvi:gən/ wegański
vegetarian /ˌvedʒəˈteəriən/ wegetariański
well-balanced diet /welˌbælənst ˈdaɪət/ zrównoważona dieta
EXTENDED
daily intake /ˌdeɪli ˈɪnteɪk/ dzienna dawka
high-fibre /ˌhaɪˈfaɪbə/ bogate w błonnik
nutritious /nju:ˈtrɪʃəs/ pożywny
physical activity guidelines /ˌfɪzɪkl æk, tɪvəti ˈgaɪdˌlaɪnz/ wytyczne dotyczące aktywności fizycznej
processed food /ˌprəʊsest ˈfu:d/ żywność przetworzona
saturated fats /ˌsætʃəˌreɪtɪd ˈfæts/ kwasy nasycone
wholemeal /ˈhəʊlˌmi:l/ razowy

MP3 48 Eating places / Lokale gastronomiczne

bill /bɪl/ rachunek
book a table /ˌbʊk ə ˈteɪbl/ zarezerwować stolik
cafeteria /ˌkæfəˈtɪəriə/ bar, kafeteria
celebrity chef /səˌlebrəti ˈʃef/ znany kucharz/znana kucharka
cuisine /kwɪˈzi:n/ kuchnia, sposób gotowania
dish /dɪʃ/ danie
fast food restaurant /ˌfɑ:st ˈfu:d ˌrestərɒnt/ restauracja szybkiej obsługi
fish and chips /ˌfɪʃ ən ˈtʃɪps/ ryba z frytkami
full English breakfast /ˌfʊl ˌɪŋglɪʃ ˈbrekfəst/ pełne angielskie śniadanie
leave a tip /ˌli:v ə ˈtɪp/ zostawić napiwek
main course /ˌmeɪn ˈkɔ:s/ danie główne
order a meal /ˌɔ:dər ə ˈmi:l/ zamówić posiłek
review /rɪˈvju:/ recenzja
self-service /ˌself ˈsɜ:vɪs/ samoobsługa; samoobsługowy
soup /su:p/ zupa
starter /ˈstɑ:tə/ przystawka
sushi bar /ˈsu:ʃi ˌbɑ:/ bar sushi
takeaway /ˈteɪkəˌweɪ/ (danie) na wynos
EXTENDED
culinary critic /ˈkʌlɪnri ˌkrɪtɪk/ krytyk kulinarny
delicacies /ˈdelɪkəsiz/ przysmaki, delikatesy
side dish /ˈsaɪd ˌdɪʃ/ dodatek do dania głównego
signature dish /ˈsɪgnətʃə ˌdɪʃ/ danie popisowe

MP3 49 Eating disorders / Zaburzenia odżywiania

EXTENDED
anorexia /ˌænəˈreksiə/ anoreksja
binge eating disorder /ˈbɪndʒ ˌi:tɪŋ dɪsˌɔ:də/ zespół napadowego objadania się
bulimia /bu:ˈlɪmiə/ bulimia
compulsive /kəmˈpʌlsɪv/ kompulsywny
distorted body image /dɪˌstɔ:tɪd ˈbɒdi ˌɪmɪdʒ/ zaburzony obraz własnego ciała
fixated on sth /fɪkˈseɪtɪd ɒn ˌsʌmθɪŋ/ mieć obsesję na punkcie czegoś
get oneself in a state about sth /get wʌnˈself ɪn ə steɪt əˈbaʊt ˈsʌmθɪŋ/ zdenerwować się czymś
life-threatening /ˈlaɪfˌθretənɪŋ/ zagrażający życiu
malnutrition /ˌmælnjʊˈtrɪʃn/ niedożywienie
obsessively /əbˈsesɪvli/ obsesyjnie
orthorexia /ˌɔ:θəˈreksiə/ ortoreksja
overly concerned /ˈəʊvəli kənˈsɜ:nd/ nadmiernie zaniepokojony
restrictive eating patterns /rɪˈstrɪktɪd ˌi:tɪŋ ˈpætənz/ ograniczony schemat żywienia

SŁUCHANIE

MP3 50

base on sth /ˈbeɪs ɒn ˌsʌmθɪŋ/ bazować na czymś
enjoyment of sth /ɪnˈdʒɔɪmənt ɒv ˌsʌmθɪŋ/ radość z czegoś
experiment with sth /ɪkˈsperɪmənt wɪθ ˌsʌmθɪŋ/ eksperymentować z czymś
exploration of sth /ˌekspləˈreɪʃn ɒv ˌsʌmθɪŋ/ eksploracja, badanie czegoś
influence on sth /ˈɪnfluəns ɒn ˌsʌmθɪŋ/ wpływ na coś
report back to sb /rɪˌpɔ:t ˈbæk tə ˌsʌmbədi/ zdać komuś sprawozdanie/relację
EXTENDED
a step far too far /ə step fɑ: tu: fɑ:/ o krok za daleko
eaten to excess /ˈi:tn tu: ɪkˈses/ jedzony w nadmiarze
encroachment on sth /ɪnˈkrəʊtʃmənt ɒn ˌsʌmθɪŋ/ ingerencja w coś
food outlet /fu:d ˈaʊtˌlet/ punkt gastronomiczny
for our own good /fər ˌaʊər ˌəʊn ˈgʊd/ dla naszego własnego dobra
marked difference /ˌmɑ:kt ˈdɪfrəns/ widoczna różnica

CZYTANIE

MP3 51

burn one's tongue /ˌbɜ:n wʌnz ˈtʌŋ/ oparzyć sobie język
drool at the thought of sth /ˌdru:l ət ðə ˈθɔ:t ɒv ˌsʌmθɪŋ/ ślinić się na myśl o czymś
fill sb up /fɪl sʌmbədi ʌp/ wypełnić, napełnić kogoś
leave an aftertaste /li:v ənˈɑ:ftəˌteɪst/ zostawić posmak
melt in your mouth /ˌmelt ɪn jə ˈmaʊθ/ rozpuszczać się w ustach
spill sth down sth /ˌspɪl ˌsʌmθɪŋ ˈdaʊn ˌsʌmθɪŋ/ oblać coś czymś
EXTENDED
brandish sth /ˈbrændɪʃ ˌsʌmθɪŋ/ wymachiwać, wywijać czymś
clear the table /ˌklɪə ðə ˈteɪbl/ sprzątnąć ze stołu
dainty /ˈdeɪnti/ drobny, delikatny
frown upon sth /ˌfraʊn əˈpɒn ˌsʌmθɪŋ/ krzywić się na coś/z powodu czegoś
lay the table /ˌleɪ ðə ˈteɪbl/ nakryć do stołu
trim sth /ˈtrɪm ˌsʌmθɪŋ/ przyciąć coś, obkroić
wholly different /ˈhəʊlli ˈdɪfrənt/ zupełnie odmienny
with your own fair hands /wɪθ jər ˌəʊn ˌfeə ˈhændz/ swoimi własnymi rękami

ACTIVATE

1 Make a list of five food products/foods that: a) can be: tinned, sold in packets, peeled, roasted; b) are: spicy, snacks, suitable for vegans, dairy products

2 Use the words and expressions from the wordlist to write a simple recipe for your favourite meal.

07 ZAKUPY I USŁUGI

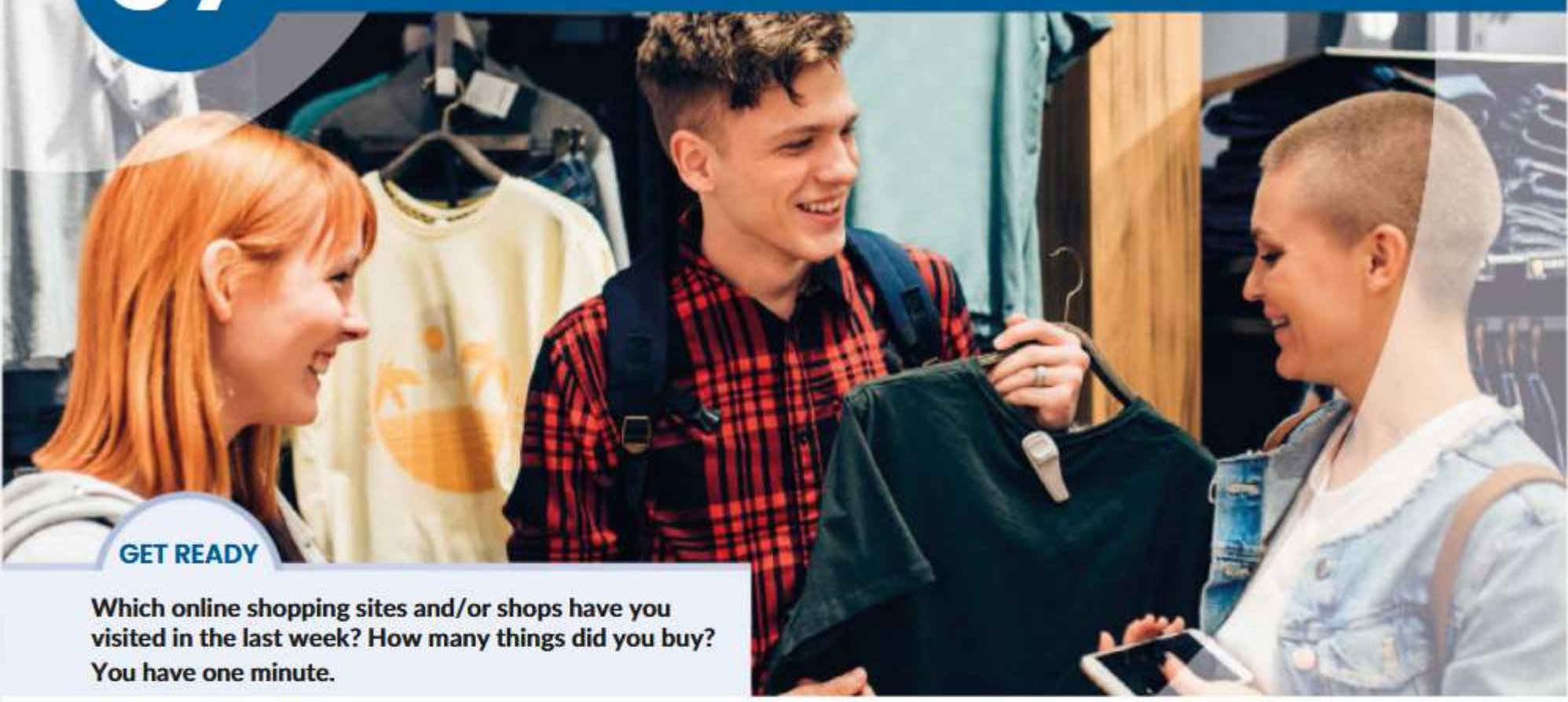

GET READY

Which online shopping sites and/or shops have you visited in the last week? How many things did you buy? You have one minute.

Rodzaje sklepów; Towary i ich cechy

1 **Find the odd one out. Say where you can buy the product that does not match the category. Then add two more words to each category.**

1 chemist's: pot plants shampoo perfume
2 greengrocer's: cucumbers lettuce chairs
3 baker's: bread tomato ketchup rolls cakes
4 toy shop: dolls building blocks rabbit food
5 jeweller's: bracelets sweets necklaces
6 newsagent's: magazines soup cards
7 shoe shop: medicines slippers boots
8 butcher's: sausages chicken leggings

2 **COMPOUND NOUNS Complete the sentences with the correct words in the box. There are three extra words.**

vending centre market boot gift auction department chain charity

1 There are more and more _____ **shops** now, where people donate old or unwanted items to support some important initiative.
2 The _____ **machine** in the cafeteria was broken, so we had to queue up to buy some sandwiches.
3 Last week, Sue bought a valuable book for only a few pounds on an **online** _____ **site**.
4 In the UK people often buy and sell second-hand items at **car** _____ **sales** at weekends.
5 Alex bought some delicious Irish tea for his mum in a _____ **shop** when he was on a school trip in Dublin.
6 My parents often choose _____ **stores** because they trust the name – they've already been to similar ones in different locations.

3 **Choose the correct words to complete the advert.**

50% OFF STORM SALE ENDS TONIGHT!

Buying **(1)** ***top / one* quality** clothes doesn't have to **(2)** ***charge / cost* you a fortune**. Check out our website to find a range of items at very **(3)** ***fair / just* prices**. We always offer good **(4)** ***worth / value* for money** and this year, in particular, our **(5)** ***last / end* of line** sales are full of designer items at **(6)** ***second / low* prices** – often much less than **(7)** ***half- / inexpensive-* price**! But you have to be quick – they're selling fast!

EXTENDED

4 **Complete the text with the correct words. The first letters have been given.**

It will be lovely to have you stay over for the weekend, Aimee! We can go shopping for clothes in town – there's a big, new funky **(1) b**_____ nearby, and if we've got no money, we can just go **(2) w**_____-**s**_____. My dad can drive us there as he needs to go to the **(3) D**_____ store – he's building a garden shed with my brother! And he will also probably want to visit the **(4) f**_____ to get my mum some flowers for their anniversary. See you on Friday! xoxo

5 **Complete the tips with the correct words. Some letters have been given.**

1 If you are on a tight budget, look for **f**_ _**tw**_ _**r**, that's **ch**_ _**p** _**nd ch**_ _**rf**_**l**.
2 Be careful with _**pm**_**rk**_**t** designer shops – most products there are _**v**_**rpr**_**c**_**d**.
3 Avoid _**l**_**ctr**_**n**_**cs** that are going **f**_**r**_**s**_**ng** – there's probably a good reason for it!
4 Don't buy _**n**_**ff**_**rd**_**bl**_ stationery just because it looks _**mpr**_**ss**_**v**_ – think about the environment.

Sprzedawanie i kupowanie

6 **Match words A–E with definitions 1–5.**

A cashier B display C customer D trolley E checkout

1 a person who takes your money in a shop
2 a container with wheels you use in a shop; you put your shopping in it
3 a place where you pay for your shopping in a supermarket
4 a person who buys things in a shop
5 an arrangement of products for clients to look at

7 **Complete the sentences with the correct verbs in the box. Discuss the questions with a partner.**

keep order afford charge queue

1 Do you think shops should _____ for carrier bags or give them away for free?
2 Do you always _____ the receipts for the clothes you buy? Why (not)?
3 How long would you _____ up to buy an electronic gadget?
4 Do you think people should only buy things they can _____, or borrow money? Why (not)?
5 Do you prefer to _____ shoes online or try them on in a shop? Why?

8 **PREPOSITIONS Complete the sentences with the correct prepositions.**

1 Look at my new trainers – they were **reduced** _____ £80 to £50!
2 Several local shops have decided to **put** _____ the prices of dairy products.
3 Local hand made necklaces were _____ **special offer** today, so I bought one for my sister.
4 This sofa is not _____ **sale** – it's just a part of the display.
5 Otis went to the local shop to get some chocolate ice cream, but the shop had **sold** _____ **of** it.

EXTENDED

9 **PREPOSITIONS Choose the correct prepositions to complete the blog entry.**

Read my blog!

I spent the whole day food shopping with my family, which was immensely boring! I'd hoped to go to the clothes shop in town to **pick (1)** ***out / up*** **a bargain** or two, but I ended up in a huge supermarket **stocking (2)** ***up / in*** **on** the basics. My mum decided to **buy** strawberries **(3)** ***in / by*** **bulk** to freeze them for our garden parties. She believes that, due to the bad spring weather, there's going to be a **shortage (4)** ***of / in*** seasonal fruit. My parents are always so well-organised and they **shop (5)** ***along / around*** to find the best prices of the products they need. Even my best friend asks shop assistants to **put** things **(6)** ***apart / aside*** for a while so she has time to think if she really needs them. I, on the contrary, tend to **buy** things **(7)** ***in / on*** **impulse,** but I'm trying to change that. Luckily, no chance for impulse shopping for me tomorrow! We are going to the aquarium with my cousins ...

EXTENDED

10 **CD 2.07 COLLOCATIONS Read the dialogue and correct the verbs in bold. Then listen and check.**

A: Disaster! I bought so many things online yesterday I've got no money left to buy tickets for the gig we were planning to go to.

B: It's terribly easy, isn't it? It's not like you can **(1)** ***do*** _____ a shopping list before going online.

A: Exactly! I went on this site which **(2)** ***makes*** _____ a discount to regular shoppers and there were lots of accessories **(3)** ***being*** _____ next to nothing. The trouble is I bought a lot. They were so pretiy!

B: My dad says always **(4)** ***look*** _____ comparison sites – but it really doesn't work if you're buying make-up or hair bands.

A: I suppose I can always wait for delivery, see if they **(5)** ***accept*** _____ my expectations, and then send some of them back, right?

B: Yeah – and maybe you could **(6)** ***do*** _____ feedback saying that the website is far too tempting!

ROZMOWA JEST NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

11 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 Why, in your opinion, are the people queuing?
2 Do you like shopping with friends? Why (not)?
3 Tell us about a shopping experience which was memorable for you in some way.

Środki płatnicze

12 **Complete the article with the correct words in the box. There are two extra words.**

insert through takes in cashpoint lose
credit loose notes contactless key

Is cash on the way out? For years people have been talking about a 'cashless' society. Perhaps we are nearly there. Only a few decades ago, most of customers preferred to pay **(1)** _____ cash. Then, there were cheque books and now, most of us use debit or **(2)** _____ cards or mobile payments. Cards seem to be the most problematic means of payment as you might need to **(3)** _____ it into a terminal and **(4)** _____ in a PIN number. As for **(5)** _____ payment, where we wave our card, mobile phone or smartwatch over a terminal and it **(6)** _____ the money directly out of our account, it's definitely more convenient.
Yet all methods of payment can present some problems. For example, we might **(7)** _____ our card or it could be stolen. Sometimes contactless payments don't go **(8)** _____ for some reason, and there is always the danger of identity theft. But, in my opinion, the advantages outweigh the disadvantages. Using a card or mobile phone app is faster and we don't have to carry a lot of **(9)** _____ change around in our pockets.

Promocja i reklama

13 **Unscramble the words to complete the sentences.**

1 There's a **RELYF** _____ for a local Chinese takeaway in the kitchen. Let's order in tonight!
2 A lot of companies don't have paper **CRHURBSEO** _____ these days – just online ones.
3 If we rent the film online, we won't have to sit through all the **LIAMSROCCME** _____ that are shown in the cinema.
4 Our local theatre group puts up **STREOSP** _____ in shop windows for their productions. They help sell a lot of tickets.

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

14 **Work in pairs. You are planning to hold a school auction for charity. Talk about it with your partner. You have to discuss all the points below.**

1) ways of advertising the auction
2) choosing the items up for auction
3) methods of payment for the items
4) the charity to support and reasons for choosing it

EXTENDED

15 **WORD BUILDING** **Complete the sentences with the correct forms of the words in brackets. Discuss the statements with a partner.**

1 In my opinion cold _____ **(call)** should be much better regulated. It's an intrusion into people's private lives.
2 I'm not sure that product _____ **(place)** in films is a very effective form of advertising. I follow the story and don't take notice of the products.
3 Sports _____ **(sponsor)** can be seen every time you watch a big event, so the products advertised should be really healthy!
4 I would say that an effective _____ **(market)** campaign should target mainly rich people.
5 Celebrity _____ **(endorse)** is overrated. Do they think I will buy a product just because it is used by a famous person?

Korzystanie z usług; reklamacje

16 **COMPOUND NOUNS** **Match words from box A and box B to create compound nouns. Then use them to complete the sentences.**

A:

travel real estate driving post beauty petrol police

B:

salon agency station office agency station school

1 To report a crime go to a _____.
2 To get a face massage go to a _____.
3 To sell your flat or buy a house go to _____.
4 To book a holiday go to a _____.
5 To fill up before a long car journey go to a _____.
6 To send a large parcel go to a _____.
7 To get driving lessons go to a _____.

17 **Complete the email with the correct words. Some letters have been given.**

TO: anna_smith@maileu.gmt

Hey Anna! I can't believe it! You know the clothes I bought from that new website? Well, there's something wrong with nearly every item.
There's a **(1)** _ **o** _ **e** in the jeans, and the zip is **(2)** _ _ **o** _ **e** _. The red shirt has two butions **(3)** _ **i** _ _ **i** _ _. The leather jacket doesn't **(4)** _ **i** _ – it's way too small even though I checked the size twice! One of the T-shirts is fine, but the other one has a big **(5)** _ _ **ai** _ on it. If it was a shop, I'd ask to speak to the **(6)** _ **a** _ **a** _ **e** _, but I suppose when you buy something online all I can do is try to get my money **(7)** _ **a** _ _ or get them to **(8)** **e** _ _ _ **a** _ _ **e** the items. I'm really upset. I thought the quality would be better than this!
Love, Sonia

EXTENDED

18 **Complete the job descriptions with the correct words in the box.**

solicitor caterer financial advisor
dry cleaner's optician undertaker

1 A(n) _____ helps you invest your money and pay your taxes.
2 A(n) _____ deals with dirty clothes, curtains and carpets.
3 A(n) _____ gives legal advice and represents people in court.
4 A(n) _____ provides meals and refreshments for groups of people.
5 A(n) _____ makes arrangements for funerals.
6 A(n) _____ tests your eyesight and sells glasses.

19 **In pairs, think of two products that each of these people might be complaining about.**

1 I'd like to get a replacement. It's faded.
2 This just isn't good enough. It's shrunk.
3 Can you help me, please? It's out of order.
4 When I unpacked it, I noticed the screen was scratched.
5 I'd like to make a complaint. It was damaged during delivery.

Finanse i bankowość

EXTENDED

20 **Complete the sentences with the translations of the words and expressions in brackets.**

1 It doesn't take very long to _____ (*otworzyć konto*) at our bank. You can do it online.
2 I would advise you not to _____ (*być na minusie*) as you might have to _____ (*płacić wysokie odsetki*).
3 Alice usually goes online to _____ (*sprawdzić stan konta*) in her account, but she also receives a _____ (*wyciąg z konta*) every month.
4 Nowadays, most banks encourage people to set up _____ (*bankowość internetowa*). It's easier to _____ (*przelać pieniądze*) this way.
5 My parents got a _____ (*kredyt w banku*) when they decided to start their own business. It's going well, as long as they watch their _____ (*przepływ gotówki*) carefully.

Ubezpieczenia

EXTENDED

21 CD 2.08 **Choose the correct words to complete the dialogues. Then listen and check.**

A

A: I've got a new smartphone – should I **(1)** ***bring / take*** **out insurance** to cover loss or damage – or am I already **insured (2)** ***against / over*** this by my parents' home insurance?
B: Good question. I guess it depends on the policy. Ask the **(3)** ***policymaker / policyholder*** – that would be your mum or dad.

B

A: I love my new car, but I think **(4)** ***getting / making*** **insured** is going to cost a bomb.
B: Not necessarily. Get a couple of **(5)** ***examples / quotes***. Usually if you don't **(6)** ***make / give*** **a claim** your **(7)** ***price / premium*** goes down when you **(8)** ***renew / retake*** it a year later. But make sure you read the **(9)** ***little / small*** **print**! The devil is in the detail!

Prawa konsumenta

EXTENDED

22 **Read the text and translate the phrases in bold into Polish.**

Know Your Rights!
Start | Articles | About us | Contact

This website aims to **(1) educate consumers** _____ about their rights and to let them know how to **(2) make a claim against** _____ a company, whether they **(3) purchase goods online** _____ or from a bricks-and-mortar shop. Click on one of the links below to find out more about different aspects of consumer rights.

- **(4) Cooling-off period** _____ – the right to change your mind within a certain time period.
- **(5) Guarantees** _____ and **(6) warranties** _____ – how long they last, what they do and don't cover.
- **(7) Misleading advertisements** _____ – subtle inference or illegal practice.
- **(8) Returning faulty goods** _____ – how to prove your claim.

If you have any queries, have a chat with our expert.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What is the difference between recycling and upcycling?
How might these both benefit the environment and make money?

07 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 Would you prefer to go to second-hand shops or to use apps that help sell and buy second-hand items? Why?
2 Have you ever bought anything on an online auction? Why (not)?

Practise

GET SMARTER

Zadania polegające na dobieraniu zdań do odpowiednich wypowiedzi sprawdza umiejętność określania głównej myśli tekstu, intencji osoby, która się wypowiada, lub kontekstu wypowiedzi (np. formy, czasu, miejsca, sytuacji, uczestników rozmowy). Pamiętaj, że podane zdania odnoszą się do całości wypowiedzi, a nie tylko wybranego jej fragmentu.

2 CD 2.09 Listen to three comments about products and services. Choose correct summaries A or B.

Text 1
A The speaker promotes ordering school objects in a particular shop.
B The speaker describes difficulties in changing delivery details.

Text 2
A The speaker is enthusiastic about an auction site.
B The speaker is disappointed with the product quality.

Text 3
A The speaker complains about pop-up adverts.
B The speaker advertises a travel agency's service.

DOBIERANIE

3 CD 2.10 Usłyszysz dwukrotnie pięć wypowiedzi związanych z zakupami i usługami. Do każdej wypowiedzi (1–5) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–F). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.

This person
A is not very enthusiastic about a future activity.
B expresses his/her disappointment with a product.
C suggests that somebody they know is obsessed with something.
D shows surprise at the success of a project.
E criticises a lack of interest in a complaint.
F is concerned about the consequences of a habit.

1	2	3	4	5
___	___	___	___	___

Fish for words

4 Complete the sentences with the correct verbs in the box. Discuss them with a partner.

take go do look swap place win

1 We all need to _____ **our bit** to help the environment, as taking care of the planet is our collective responsibility.
2 Some things we want to throw away should _____ **to charity**.
3 If you find an interesting product on an online auction site, you might want to _____ the highest **bid** possible.
4 Rather than buy new things, we should _____ old clothes **with** our friends.
5 Before your best friend's birthday, it's advisable to _____ **the hints** about what present they dream about rather than choose something that might disappoint them.
6 It's a great feeling to _____ **an auction** even though you may realise later that you paid way too much.
7 The ideas of a circular economy and food sharing where nothing is wasted _____ **the best way forward** to me.

CULTURE

Circular fashion means keeping products and materials in use for as long as possible by swapping, repairing, reselling or upcycling items. The term itself was coined in spring 2014 in Sweden.

Wrap it up

5 Do you think that circular fashion will become more popular in the future? Why (not)?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. What podcasts or vlogs related to products have you listened to or watched this week? Were they interesting or helpful? Why (not)?

Practise

GET SMARTER

W zadaniach wielokrotnego wyboru jedno z pytań może sprawdzać umiejętność odróżniania faktów od opinii. Przy wybieraniu odpowiedzi pamiętaj, że fakty są zwykle opisane jako obiektywne informacje oparte na wynikach badań naukowych lub na danych statystycznych. Natomiast opinie autora tekstu czy innych osób są często poprzedzone takimi zwrotami, jak: *I believe ...*, *Customers are convinced that ...*, *Some people claim/think that ...* itp.

2 Work in pairs. Are these statements facts or opinions?

1 Some vloggers are convinced that only designer home goods and décor are good quality.
2 According to recent research, dry dog food is excellent for keeping dogs' teeth healthy.
3 Most customers feel that postal service deliveries are much less reliable than private courier companies.
4 There is statistical evidence to prove that 73% of Gen Z-ers shop in-store most of the time.
5 Products bought in duty-free shops are cheaper because you do not pay any tax on them.

3 CD 2.11 Listen to three monologues and decide if the sentences below are facts or opinions. Then, go to the audioscript on page 311 and find expressions that helped you to find the correct answer.

1 Most of the managers of local grocers' are reluctant to talk to customers about defective items.
2 Nearly all mobile phone users experience problems with their operating systems.
3 Viral advertising works only if the company employs the appropriate tools.

WYBÓR WIELOKROTNY

4 CD 2.12 Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. W zadaniach 1–2 zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

Tekst 1.

1 Where could you hear this announcement?
A in a supermarket
B in a documentary
C on the radio

Tekst 2.

2 Which of the following is stated in the vlog as a fact, not an opinion?
A The new dog food has a great taste.
B The new dog food is good for dogs' health.
C The new dog food is better than wet food.

W zadaniach 3–6 zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

Tekst 3.

3 When discussing their recent advertising campaign, the speakers appear
A ashamed that they didn't run a successful campaign.
B convinced that they have the ability to market their product successfully.
C irritated that only a few consumers liked their products.
D disappointed that they failed to get their message across.

4 During the conversation the woman is
A passing on the comments of a mutual acquaintance.
B reporting reactions from a consumer to the campaign.
C coming up with new ideas for the next campaign.
D boasting about the situation they have found themselves in.

5 A specific advertisement is mentioned as an example of
A a type of advertisement they could use as an inspiration.
B an aspect of their campaign that was appreciated by consumers.
C a sort of commercial that is confusing for viewers.
D the importance of using a creative designer.

6 The man calls attention to the type of cards they produce
A to highlight the superior quality of their product.
B to illustrate the need to focus on a type of consumer.
C to discuss the best places to sell their product.
D to suggest extending their product range.

Fish for words

5 Work in pairs. Complete the sentences in your own words.

1 Because of recent reports there has been **a product recall** of ...
2 **In line with our policy** regarding the return of faulty goods, we shall ...
3 As we are unable to fill your order we **apologise for any inconvenience caused**. This is down to ...
4 People involved in marketing should be **wary of too much hype** because ...

Wrap it up

6 Work in groups of four. Prepare a marketing campaign for a school object from your schoolbags. Discuss the points below and present your campaign to the class.

1) advantages of the product 2) target customers
3) ways of advertising the product 4) media involved

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 Do you ever shop in outdoor farmers' markets? Why (not)?
2 What are the advantages and disadvantages of shopping in charity shops?

Practise

GET SMARTER

Gdy odpowiadasz na pytania dotyczące tekstu, który zawiera wiele informacji szczegółowych odnoszących się do godzin, dat i miejsc, najpierw uważnie przeczytaj cały tekst. Następnie przeczytaj pytania i postaraj się odnaleźć te informacje, które są niezbędne do udzielenia poprawnej odpowiedzi. Pamiętaj, aby zawsze sprawdzić odpowiedzi ponownie, uważnie czytając zarówno pytanie, jak i część tekstu, której to pytanie dotyczy.

2 Read the announcement and write the questions for the underlined fragments of the text.

www.charity_shops.gmt

We are opening two new charity shops in your area. The first, in Medway High Street, will be open for business on 7th March, and the second, in Sutton East Road, the following Saturday. The shops will be open to customers from 9.00am to 5.30pm, but there will be staff available to receive donated goods from 7.30am to 9.00am. Please use the back entrance to deliver old clothes, toys and jewellery. The Sutton East Road store will accept books, but not our Medway one. Call us on 02987435621 if you have large items, for example furniture, that you would like to donate to us. The stores will be run by volunteers, and if you are willing to help out, please contact Mark on 0633421231.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 Przeczytaj teksty A–B. Odpowiedz na pytania 1–6. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

Tekst A

DUBLIN CITY CENTRE SUMMER EVENTS: MARKETS

This summer, we will be hosting some markets from our European neighbours, as well as the regular farmers' markets, selling local produce such as meat, pies and vegetables. Among these will be

– a Swedish market, famous for its organic honey, smoked fish and jam;
– a Polish market selling their amazing dumplings and locally-produced vegetables;
– a French market with not only delicious food, including top quality sausages, pâtés and, of course, cheeses, but also art, second-hand clothes and genuine antiques. They don't accept cards, so please bring cash.

Don't miss out on these opportunities to see what Europe has to offer. Treat yourself to a great shopping experience!

Remember parking will be restricted on those days, so book a space in advance. For details click on the link below.

Tekst B

Summer Markets:

- Swedish Market: July 8th, 8.30am – 4.30pm. Meeting House Square. After 4.00pm everything half-price!
- Polish Market: July 15th, 9.00am – 5.30pm. 71 Meath Street. Massive reductions on all food after 2.00pm.
- French market: July 3rd, August 7th, September 4th, 10.00am – 4.30pm. Mespil Road. Arrive early (stalls set up at 8.00am) and grab a tasty bargain on special offer on all food stalls for the first 50 customers.

LOCAL FARMERS' MARKETS: weekly local farmers' markets will relocate for the summer from **BLUEBELL BUSINESS CENTRE TO 11A EUSTACE ST.**

1 What can you usually buy at a farmers' market in Dublin?
2 How many times will there be a French market in Dublin over the summer?
3 What must car owners do before coming to a market by car?
4 At which market can you buy cut-price food the earliest?
5 What changes will be made for the all-year-round markets?
6 How can you pay for genuine French antiques?

4 **Work in pairs. Look at the texts in exercise 3 again. Which fragments helped you answer the questions correctly?**

Fish for words

5 **Complete the sentences with the correct verbs from the texts in exercises 2 and 3.**

1 These days hardly any shops _____ **for business** on Sundays, but they used to.
2 I recently cleared out my wardrobe and I've got a lot of items to _____ **to** our local charity shop.
3 This hairdresser's is still _____ **by** the same family that started the business thirty years ago.
4 Our town is going to _____ food trucks from some European countries this spring.
5 My friend and I never _____ **out on an opportunity** to go to the end-of-line make-up sales.
6 If you want to _____ **a** tasty **bargain**, you need to look for stalls with second hand items.
7 In some markets sellers _____ **up** their stalls very early to attract passers-by on their way to work.

6 **Work in pairs and discuss the topics in the box.**

- have you ever donated something to charity
- should malls be open for business on Sundays
- when you last missed out on a shopping opportunity and why
- where you can grab a tasty bargain in the place where you live

Wrap it up

7 **Work in pairs. Do you think it is better to support local markets or big shopping centres? Why?**

CULTURE

Dublin is the capital city of Ireland and the country's centre of financial and cultural life. The most famous shopping street in Dublin is Grafton Street which has many fashionable stores and boutiques. On Moore Street, you can buy fresh fruit and vegetables every Monday to Saturday.

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 Which famous store or shopping area in the world would you like to visit? Why?
2 Are there still any advantages to shopping in retail stores as opposed to shopping online?

Practise

GET SMARTER

Rozwiązując zadania polegające na uzupełnieniu zdań, pamiętaj, że zazwyczaj konieczne jest użycie własnych słów lub takie przeformułowanie informacji podanych w tekście, aby pasowały do struktury i znaczenia fragmentu zdania, które musisz uzupełnić. Konieczne może być też wyciągnięcie własnych wniosków albo rozpoznanie informacji wyrażonych pośrednio lub znaczeń przenośnych.

2 **Complete each sentence B so that it means the same as sentence A.**

1 A Department stores started losing footfall when it became more convenient to shop online, and it is debatable whether this type of store will manage to survive in the near future.
B Department stores might cease to _____ the increase in the popularity of online shops.
2 A I told my grandmother that I was going to check out a new pop-up second-hand furniture store in town, and her face showed me that she had no idea what I was talking about.
B On hearing the term pop-up store, my _____.
3 A Our local corner shop was taken over by Mr Thompson's uncle many years ago, although no one has any record or memory of the exact date when this happened.
B No one knows exactly when _____ our local corner-shop.

EXTENDED

ZDANIA Z LUKAMI

3 Uzupełnij luki w zdaniach 1–5 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

A STORE OF SURPRISES

A visitor to Harrods, the internationally famous upmarket department store in London, in the UK, might be forgiven for thinking they had entered another world. Certainly the exterior belies first impressions as the seven-storey building itself is relatively unprepossessing – when you consider the fact that within its walls is perhaps one of the most exclusive and iconic stores in the world. So you come inside totally unprepared for the extravagance and might feel like you are entering a parallel universe.

On a cold, rainy day, a bright, buzzing interior welcomed me like an old friend. Elegantly attired staff dressed in the instantly recognisable Harrods dark green uniforms smiled benevolently, and a discreet murmur of accents and languages from around the globe filled the air. It was hard to take in the opulence. From the gilded ceilings and the aroma of exotic perfumes, to the shiny glass counters and gold and silver decor, everywhere breathed luxury and refinement; everywhere the price tags announced quality and affluence. It was clear from the start that buying something from Harrods was restricted to those with deep pockets who are willing to pay way over the odds for something unique.

I gazed, unbelieving, as I passed through some of its 300 departments. I saw a child's play castle priced at an eye-watering £185.000 and dates, encased in gold leaves, for £250 per kilo. Harrods' motto is *All things for all people* and it is said that if you have the money, you can buy anything at the store. Certainly this was true a few decades ago. They used to sell live animals — lions, tigers, even alligators – until it became illegal in 2014. However, I would disagree with the motto – it certainly doesn't cater for the needs of people like me, with an eye on our bank balances. No way could I have gone on a shopping spree there!

Harrods is a store full of superlatives; the first escalator in England in 1898; an unparalleled variety of goods and services – from Picassos to undertakers; one of the most stringent dress codes – no beach shorts, no bare feet, no flip-flops, no ripped jeans ... And how's this for eccentricity – in 2007 the footwear department had a pair of diamond and ruby sandals, worth £62,000, which were guarded by a live cobra. Truly!

I left, with a feeling that I had accidentally wandered into an alternate reality.

1 According to the author, the exterior of Harrods does not _____ inside.
2 Harrods is a good shopping place for people _____.
3 In 2014 Harrods had to _____ due to legal changes.
4 The author believes that Harrods' motto _____ in spite of the range of goods and services it provides.
5 Entrance to Harrods may be refused to people who do not _____.

Fish for words

4 Complete the sentences with the correct words in the box.

watering tags odds footfall cater pockets spree

1 During the Covid-19 pandemic high street shops were **losing** _____ at an alarming rate.
2 I'm planning to **go on a shopping** _____ with the money I was given for my birthday.
3 Always check out comparison websites to avoid **paying over the** _____ for the products you need to buy.
4 Few jewellers _____ **for the needs of** all ages and incomes.
5 Thomas paid an **eye-**_____ amount of money for his new sports car.
6 You'll need **deep** _____ to go shopping in the new Riverside Centre.
7 If you need to look at the **price** _____ in this high end store, then you can't afford to shop here!

CULTURE

Harrods was started by Charles Henry Harrod, originally a miller in Clacton. In 1834 he moved to London to sell groceries and rented a small shop in Knightsbridge. After being handed over to his son, the turnover of Harrods went from £20 a week to £1,000 a week in the 1860s. The business focused on catering for the wealthy, and over the years it spread to its current size – over a million square feet. It is famous throughout the world for its luxury foreign foods, beauty and fashion and many other specialist items and services.

Wrap it up

5 Work in pairs. Find the information on the types of Harrods' departments online. If you had to work one week at Harrods, which department would you choose and why?

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the questions.

1 Where do you usually go shopping? Why?
2 Do you buy many things online? Why (not)?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***What exactly are you looking for? / What can I interest you in?***
  Czego konkretnie Pan/Pani szuka? Co mógłbym/mogłabym Panu/Pani zaproponować?
- ***We specialise in eco-friendly souvenirs.***
  Specjalizujemy się w pamiątkach przyjaznych środowisku.
- ***Our souvenirs are made locally.***
  Nasze pamiątki są wykonane lokalnie.
- ***If I were you, I would buy this T-shirt.***
  Na Pana/Pani miejscu kupiłbym/kupiłabym tę koszulkę.
- ***Why not get him/her this hoodie / mug?***
  Może weźmie Pan/Pani dla niego/niej tę bluzę / ten kubek?
- ***A phone case is a brilliant idea, isn't it?***
  Etui na telefon to świetny pomysł, czyż nie?
- ***You might want to consider a set of fridge magnets.***
  Proszę się zastanowić nad zestawem magnesów na lodówkę.
- ***A bookmark is a less practical gift than a bottle opener.***
  Zakładka jest mniej praktyczna niż otwieracz do butelek.
- ***Our souvenirs are good value for money / top quality / half-price at the moment / three for the price of two.***
  Nasze pamiątki to dobry produkt w dobrej cenie / są najwyższej jakości / kosztują teraz połowę mniej / są teraz w cenie dwóch za trzy.
- ***We offer plenty of discounts / real bargains too.***
  Oferujemy także wiele zniżek / prawdziwe okazje.
- ***Shall I wrap it up for you as a gift?***
  Czy mam to Panu/Pani zapakować jako prezent?

2 Powiedz, że:

1 wasz sklep sprzedaje tylko produkty wykonywane lokalnie.
2 Twoim zdaniem zestaw herbat i tradycyjny polski dżem byłyby świetnym podarunkiem.
3 w tym tygodniu wszystkie kubki są o połowę tańsze.
4 możesz zapakować bluzę na prezent za darmo.

Practise

GET SMARTER

Rozmowa z odgrywaniem roli może mieć charakter mniej lub bardziej oficjalny. Używaj zatem wyrażeń odpowiednich do kontekstu rozmowy, np. *I suggest you buy this keyring for your daughter* (sytuacja oficjalna) lub *This keyring is a great idea. Get it for your best friend!* (nieformalna rozmowa). Pamiętaj też, aby wyjaśnić, dlaczego coś proponujesz, sugerujesz lub odradzasz. Staraj się przy tym stosować precyzyjne określenia, np. *It's practical/useful/original/inexpensive* itd.

3 Find the expressions used to give advice in the Know your phrases box. Put them into the correct columns.

formal	informal

4 Work in pairs. Take turns to persuade your partner to buy one of the souvenirs below.

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

5 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

UCZEŃ A

Podczas wakacji pracujesz w sklepie z pamiątkami. Rozmawiasz z turystą/turystką z Kanady, który/która chce kupić pamiątkę dla nastoletniego dziecka. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- zainteresowania odbiorcy prezentu
- rodzaje dostępnych pamiątek
- ceny i specjalne oferty
- możliwość zapakowania towaru na prezent

UCZEŃ B

Jesteś turystą/turystką z Kanady. Podczas pobytu w Polsce chcesz kupić pamiątkę dla nastoletniego dziecka. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie / wybrane punkty:

- dowiedz się, skąd pochodzą sprzedawane w sklepie towary,
- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- zapytaj, czy jest zniżka przy zakupie więcej niż trzech towarów,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A tak, aby musiał podać kolejne argumenty lub zaproponować inne rozwiązanie.

Speaking Bank ▶ p. 245

Wrap it up

6 Work in pairs. What would you buy as a holiday souvenir from London for your: a) parents b) best friend c) English teacher.

Speaking Set 07 ▶ p. 237

07 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Read the questions and translate them into English. Then work in pairs and discuss the questions.

1 Jak zwykle płacisz za zakupy: kartą, gotówką czy telefonem?
2 Jak często wypłacasz pieniądze z bankomatu?
3 Czy umiesz wyjaśnić różnicę pomiędzy kartą debetową a kartą kredytową?
4 Czy wyobrażasz sobie świat bez banknotów i monet oraz kart płatniczych?

Practise

GET SMARTER

Zadanie na słowotwórstwo może mieć formę tekstu ze słowem do przekształcenia po każdej luce lub tekstu z ramką, z której należy wybrać odpowiednie słowo, a następnie przekształcić je tak, aby poprawnie uzupełnić nim jedną z luk w tekście. Wykonując zadanie tego typu, zastanów się, jaką częścią mowy ma być wpisywany wyraz, np. czy powinien być przymiotnikiem, czy przysłówkiem. Rozważ, czy z treści tekstu wynika, że wpisywany wyraz powinien mieć negatywny przedrostek, taki jak np. *in-*, *un-*, *dis-*, *ir-* oraz czy wpisywany rzeczownik powinien być w liczbie pojedynczej czy mnogiej.

2 Complete the sentences with the correct forms of the words in the box.

expensive technology provide contact record finance advantage

1 There are some benefits of a cash-free world, but there are also some _____.
2 Most shops and service _____ already accept _____ transactions by phone or watch.
3 If you experience _____ issues, you may not have access to your money.
4 Digital transactions will always be _____, so companies and governments will be able to follow your _____ history.
5 For things which are _____, like a bus ticket, I prefer to pay by card. It means I don't have to carry any change with me.

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–8) jednym wyrazem. Przekształć wyraz podany nawiasie tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

It was just another, ordinary schoolday: right after the first lesson, I went straight to the school shop. 'A cheese sandwich and a bottle of orange juice, please' I asked the **(1)** _____ (*assist*) while trying to pull out some money from my backpack. Yet, to my great **(2)** _____ (*appoint*), it was nowhere to be found. Then, **(3)** I _____ (*sudden*) remembered the packed underground train. Gosh! My wallet must have been **(4)** _____ (*steal*)! Although it had litile cash in it, it contained my brand new debit card. Fortunately, the instructions on the bank app on my phone turned out to be quite **(5)** _____ (*use*). After reading them just **(6)** _____ (*one*), I was able to block the card. What a relief! No wonder more and more **(7)** _____ (*consume*) prefer to pay by phone. Who knows, perhaps in the future, shopping will be **(8)** _____ (*pay*) for with a microchip implant!

SŁOWOTWÓRSTWO

4 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–7) jednym wyrazem. Przekształć wyraz podany w nawiasie tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

The idea of a cashless society is no longer beyond **(1)** _____ (*imagine*). Statistics **(2)** _____ (*clear*) show that most people are happy to pay by card or use cashless payments. Some countries, like Sweden for example, are planning on **(3)** _____ (*go*) 100% cashless after 2023. Technologies such as biometrics and AI (artificial intelligence) have been **(4)** _____ (*test*) recently, and look promising. AI technology, for example, makes it possible for customers to pay without queuing at the check-out. **(5)** _____ (*shop*) just pick up items and leave the store, while their account is being charged remotely. Biometric authentication is another **(6)** _____ (*solve*) to watch out for in the future. Fingerprints and facial recognition will surely make payments even more **(7)** _____ (*security*).

Wrap it up

5 Work in pairs. Think of an image which would best describe a blog entry on cashless society. Describe it to another pair. Were your images similar?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Discuss the comments below.

Young people have no clue about financial matters. All they know is how to squander money!

Teenagers have to be taught how to budget and invest. Financial literacy should become a school subject!

An average school-leaver knows what it takes to get a loan or submit a tax return.

SŁOWOTWÓRSTWO

2 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–8), przekształcając wyraz podany w nawiasach tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Hello everyone! In the financial segment today, we're going to discuss the results of our recent survey. We wanted to find out how much teenagers know about finance. First of all, our survey reveals that teenagers believe that they are **(1)** _____ (*give*) basic information about money matters at school. They regard it as a useful **(2)** _____ (*introduce*) to the world of finance. Most of them are able to explain what things like an **(3)** _____ (*insure*) policy or interest rates are. Since they've had these issues **(4)** _____ (*clear*), they're better prepared to make informed choices. However, we've also found out that teens would like to **(5)** _____ (*reception*) more information on how to manage their income. For example, few of them realise that establishing **(6)** _____ (*stand*) orders helps to pay bills on time. Hopefully, tools such as the three-jar approach where students are **(7)** _____ (*teach*) how to budget **(8)** _____ (*dependence*) will bring welcome change in this respect.

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyraz podany w nawiasach tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

When you are a teenager, money problems are often **(1)** _____ (*signify*), but it seems that more and more teenagers are willing to acquire financial literacy. First of all, young people need to know that money is not an **(2)** _____ (*limit*) resource. That **(3)** _____ (*know*) involves keeping track of their income and making sure they don't spend it irresponsibly. Secondly, teenagers should be made to understand the principles of budgeting, things like how much is needed to pay the bills and what **(4)** _____ (*dispose*) income is. One of the useful techniques to achieve that is the three-jar approach. When teens receive their weekly pocket money, they can divide it into three categories: needs, for example school **(5)** _____ (*supply*), wants, such as cinema tickets, and a rainy day fund to fall back on. This fun technique may prevent teens from problems such as **(6)** _____ (*spend*) and getting into debt in the future.

Wrap it up

4 Work in pairs. Prepare a six-question money quiz for another pair. Include questions like, for example: *What's the currency in ...? What's the difference between the exchange rate and an interest rate?* Quiz each other when you're ready.

Use of English – Extra Practice 07 ▶ p. 298

Grammar Playout

STRONA BIERNA, KONSTRUKCJA *HAVE SOMETHING DONE*

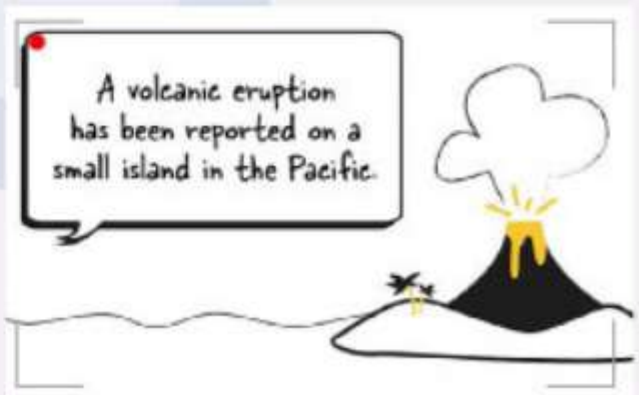

Grammar Reference ▶ p. 270

A Look at exercise 2 point 4, exercise 3 points 4 and 8 and exercise 4 point 4 on page 112 again. What grammar structure do they test?

B Complete the sentences with the correct passive forms of the words in brackets.

1 Cash payments _____ (*not / use*) in the future. They _____ (replace) by other means of payment.
2 I don't want my money _____ (*steal*) so I pay by phone.
3 Your account details _____ (*must / keep*) secure. Otherwise your account _____ (*may / hack*) into.
4 Your payment _____ (*process*) at the moment. Please wait on the line.

07 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Take turns to describe the photo and answer the questions.

1 What may the girl find challenging about selling things online?
2 Would you like to run an online shop? Why (not)?
3 Describe the last time you bought something online.

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***We run an online shop selling vinyl records.***
  Prowadzimy sklep internetowy z płytami winylowymi.
- ***Taking this decision wasn't easy for me.***
  Podjęcie tej decyzji nie było dla mnie proste.
- ***I'm in charge of social media advertising / customer service.***
  Odpowiadam za reklamę w mediach społecznościowych / obsługę klienta.
- ***We advertise our products on our fanpage / wherever possible.***
  Reklamujemy nasze produkty na naszym fanpage'u / gdzie tylko możliwe.
- ***People place orders online.***
  Ludzie składają zamówienia przez Internet.
- ***We always ask customers to leave comments / feedback.***
  Zawsze prosimy klientów o pozostawienie komentarzy / informacji zwrotnej.
- ***Is it a good idea to set up a YouTube channel / make leaflets?***
  Czy utworzenie kanału na YouTube / zrobienie ulotek jest dobrym pomysłem?
- ***I'm only 17 and I don't know how to deal with demanding customers.***
  Mam dopiero 17 lat i nie wiem, jak radzić sobie z wymagającymi klientami.
- ***How would you go about / deal with a problem like that?***
  Co byś zrobił/zrobiła / Jak byś sobie poradził/poradziła z takim problemem?

Activate

2 Powiedz, że:

1 podjęcie tej decyzji było dla Ciebie dosyć trudne.
2 będziesz odpowiadać za reklamę w mediach społecznościowych.
3 reklamujecie się, gdzie się da, i macie własną stronę internetową.
4 chcesz stworzyć ulotki, ale nie wiesz, czy do dobry pomysł.
5 umiesz radzić sobie z obsługą klienta.

Practise

GET SMARTER

Pisząc e-mail, pamiętaj aby pisać zwięźle, nie odbiegać od tematu i nie przekroczyć wyznaczonego limitu wyrazów. Stosuj krótkie wyrażenia, np. *Additionally*, zamiast *In addition to*, czy mniejszą liczbę przymiotników o podobnym znaczeniu, np. *We sell good quality products* zamiast *We sell nice, attractive and good quality products*. Unikaj powtarzania informacji i nie zapomnij podzielić swojej pracy na akapity.

3 Read a paragraph from a student's email. Rewrite it so that it is logical, concise and no longer than 30 words.

- napisz, dlaczego zdecydowałeś/zdecydowałaś się założyć własny sklep internetowy

To be honest, the decision to set up my own shop wasn't difficult and hard for me at all. It wasn't a challenge. To be honest, I want to be independent and start making my own money. I also want to test myself, see what I can do.

- wyjaśnij, dlaczego prowadzenie sklepu internetowego nie jest według Ciebie dobrym pomysłem

From my point of view, opening your own shop isn't a good, sensible idea for teenagers. To my mind, young people don't know how to do business, they don't know how to deal with money, they don't know how to talk to customers, how to advertise their business.

E-MAIL

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej wypowiedzi wykorzystaj przynajmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Zdecydowałeś się/Zdecydowałaś się pomóc rodzicom w prowadzeniu sklepu internetowego z odzieżą. W e-mailu do koleżanki z Londynu, która prowadzi własny sklep internetowy:

- wyjaśnij, dlaczego podjąłeś/podjęłaś tę decyzję,
- opisz, jak działa sklep i co sprzedajecie,
- podziel się pomysłem na promocję sklepu wśród młodych ludzi,
- opisz problem związany z pracą w sklepie i poproś koleżankę o radę, jak go rozwiązać.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 słów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.

Hi Joyce,
I've decided to help my parents with the online clothes shop.

Writing Bank ▶ p. 249

Wrap it up

5 Work in pairs. Prepare a description of a product you would like to sell online. Share your description with the class.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Do the consumer rights quiz below. Compare your answers with another pair. How well did you do?

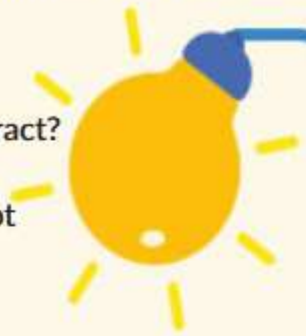

1 How long do you have to withdraw from an online contract?
10 days / 14 days / 30 days

2 Is it necessary to have a receipt to make a claim under the warranty?
Yes / No

3 When you want to return some goods, do you need to take the item back in the original packaging?
Yes / No

4 Does clicking an 'Order' button mean you've concluded a contract and have a resulting obligation to pay?
Yes / No

5 How long does a seller have to respond to a complaint submitted under the warranty?
10 days / 14 days / 21 days

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I am writing to complain about / to express my dissatisfaction with company X from which I purchased ...***
  Piszę, aby złożyć skargę na firmę X / wyrazić moje niezadowolenie z firmy X, u której kupiłem/kupiłam...
- ***I feel I must complain to you in writing / officially about the breach of my consumer rights.***
  Muszę złożyć Panu/Pani pisemną/oficjalną skargę ze względu na naruszenie moich praw konsumenckich.
- ***The items I bought did not meet the quality standards advertised by the company.***
  Produkty, które kupiłem/kupiłam, nie spełniały standardów jakości reklamowanych przez firmę.
- ***To make matiers worse / What is even worse, the store has refused to exchange the items, against the current consumer law.***
  Co gorsza, sklep odmówił wymiany produktów wbrew obecnie obowiązującym prawom konsumenta.
- ***I would like you to look into this matter and help me find a satisfactory resolution.***
  Chciałbym/Chciałabym, aby przyjrzał się Pan/przyjrzała się Pani tej sprawie i pomógł/pomogła mi znaleźć zadowalające rozwiązanie.
- ***I would like to receive / I am entitled to a full refund / a replacement / return the faulty goods as soon as possible.***
  Chciałbym/Chciałabym otrzymać / Przysługuje mi pełny zwrot środków / wymienić towar / zwrócić wadliwe produkty możliwie najszybciej.
- ***I would be thankful / grateful if you could help me resolve this problem before I am forced to take further legal action.***
  Byłbym wdzięczny/Byłabym wdzięczna za pomoc w rozwiązaniu tego problemu, zanim będę zmuszony/zmuszona podjąć dalsze kroki prawne.

2 Powiedz, że:

1 piszesz, aby wyrazić swoje niezadowolenie z obsługi w hotelowej restauracji.
2 Twoje prawa konsumenta zostały naruszone.
3 co gorsza, sklep nie odpowiada na Twoje wiadomości z prośbą o zwrot pieniędzy.
4 prosisz o przyjrzenie się tej sprawie i pomoc w uzyskaniu zwrotu pieniędzy.
5 będziesz wdzięczny/wdzięczna za pomoc w rozwiązaniu sprawy, zanim podejmiesz kroki prawne.

Practise

GET SMARTER

Pisząc list ze skargą, należy pamiętać, aby zastosować styl formalny i zachować uprzejmy ton wypowiedzi mimo niezadowolenia.

3 Rewrite the sentences using the words in brackets to make them sound more polite.

1 I want to complain about the service I got at the hairdresser's the other day. (wish / formal complaint / regarding / received / 23rd April)
2 The things I got were absolutely horrible. (items / delivered / meet my expectations)
3 What makes me angry is that the shop has gone silent. (find unacceptable / not replied)
4 Please look into the matter. (would appreciate / could)
5 I want my money back! (entitled / refund)
6 Get in touch with me please. (look forward / hear)

LIST FORMALNY

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Kupiłeś/Kupiłaś ostatnio w tym samym sklepie internetowym dwa różne towary, które bardzo Cię rozczarowały. Nikt z przedstawicieli sklepu nie odpowiada na Twoje skargi. Napisz list do rzecznika praw konsumenta, w którym wyjaśnisz powód swojego niezadowolenia oraz przedstawisz swoje oczekiwania dotyczące rozwiązania problemu.
Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

Wrap it up

5 Work in pairs. Look for some information on the World Consumer Rights Day online. Prepare a short description and present it to the class.

SŁOWNICTWO

MP3 52 Types of shops / Rodzaje sklepów

auction site /ˈɔːkʃən ˌsaɪt/ portal aukcyjny
baker's /ˈbeɪkəz/ piekarnia
butcher's /ˈbʊtʃəz/ sklep mięsny
car boot sale /ˌkɑː ˈbuːt ˌseɪl/ giełda rzeczy używanych (sprzedawanych prosto z bagażnika samochodu)
chain store /ˈtʃeɪn ˌstɔː/ sklep należący do sieci handlowej
charity shop /ˈtʃærəti ˌʃɒp/ sklep, z którego dochód przeznaczony jest na cele dobroczynne
chemist's /ˈkemɪsts/ apteka, drogeria
clothes shop /ˈkləʊðz ˌʃɒp/ sklep odzieżowy
department store /dɪˈpɑːtmənt ˌstɔː/ dom towarowy
furniture shop /ˈfɜːnɪtʃə ˌʃɒp/ sklep meblowy
garden centre /ˈgɑːdən ˌsentə/ centrum ogrodnicze
gift shop /ˈgɪft ˌʃɒp/ sklep z upominkami
greengrocer's /ˈgriːnˌgrəʊsəz/ warzywniak
grocer's /ˈgrəʊsəz/ sklep spożywczy
jeweller's /ˈdʒuːələz/ jubiler
local shop /ˌləʊkəl ˈʃɒp/ sklep osiedlowy
market /ˈmɑːkɪt/ targ
newsagent's /ˈnjuːzˌeɪdʒənts/ kiosk z gazetami
pet shop /ˈpet ˌʃɒp/ sklep zoologiczny
pharmacy /ˈfɑːməsi/ apteka
shoe shop /ˈʃuː ˌʃɒp/ sklep obuwniczy
shopping centre / mall /ˈʃɒpɪŋ ˌsentə / mɔːl/ centrum handlowe
toy shop /ˈtɔɪ ˌʃɒp/ sklep z zabawkami
vending machine /ˈvendɪŋ məˌʃiːn/ automat (z napojami lub przekąskami) EXTENDED
boutique /buːˈtiːk/ butik
corner shop /ˈkɔːnə ˌʃɒp/ sklep osiedlowy
DIY store /ˌdiː aɪ ˈwaɪ ˌstɔː/ sklep z artykułami do majsterkowania
duty-free /ˌdjuːtiˈfriː/ sklep wolnocłowy
florist's /ˈflɒrɪsts/ kwiaciarnia
go window-shopping /ˌgəʊ ˈwɪndəʊ ˌʃɒpɪŋ/ oglądać wystawy sklepowe
launderette /ˌlɔːndəˈret/ pralnia samoobsługowa
pop-up store /pɒpʌp stɔː/ sklep działający w określonym sezonie
retail outlet /ˈriːteɪl ˌaʊtlet/ punkt sprzedaży detalicznej

MP3 53 Products and their features / Towary i ich cechy

Products / Towary

EXTENDED
clothing / apparel /ˈkləʊðɪŋ, əˈpærəl/ ubrania / odzież
electronics /ˌelekˈtrɒnɪks/ sprzęt elektroniczny
footwear /ˈfʊtˌweə/ obuwie
groceries /ˈgrəʊsəriz/ produkty spożywcze
home goods / décor /ˈhəʊm ˌgʊdz, ˈdekɔː/ wyposażenie/dekoracja wnętrz
household chemicals /ˈhaʊsˌhəʊld ˈkemɪkəl/ chemia gospodarcza
sporting gear /ˈspɔːtɪŋ ˌgɪə/ sprzęt sportowy
stationery /ˈsteɪʃnri/ artykuły biurowe

Describing products / Opisywanie towarów

cost a fortune /ˌkɒst ə ˈfɔːtʃən/ kosztować majątek
costly /ˈkɒstli/ kosztowny
end of line /ˌend əv ˈlaɪn/ końcówka kolekcji
fair price /ˌfeə ˈpraɪs/ uczciwa cena
half-price /ˌhɑːfˈpraɪs/ za połowę ceny
high-priced /ˌhaɪˈpraɪst/ drogi
expensive / inexpensive /ɪkˈspensɪv, ˌɪnɪkˈspensɪv/ drogi/niedrogi
inexpensive /ˌɪnɪkˈspensɪv/ niedrogi
low price /ˌləʊ ˈpraɪs/ niska cena
second-hand /ˌsekəndˈhænd/ używany
top quality /ˌtɒp ˈkwɒləti/ najwyższej jakości
value for money /ˌvælju: fə ˈmʌni/ towar wart swojej ceny
worth /wɜːθ/ wart EXTENDED
affordable / unaffordable /əˈfɔːdəbl, ənəˈfɔːdəbl/ w zasięgu możliwości finansowych/poza zasięgiem możliwości finansowych
cheap and cheerful /ˌtʃiːp ən ˈtʃɪəfəl/ tani, ale dobrej jakości
for a song /fər ə ˈsɒŋ/ tani
impressive /ɪmˈpresɪv/ imponujący
low key /ˌləʊ ˈkiː/ skromny
overpriced /ˌəʊvəˈpraɪst/ zbyt drogi
reasonably priced /ˈriːznəbli ˈpraɪst/ w rozsądnej cenie
upmarket /ˌʌpˈmɑːkɪt/ z wyższej półki

MP3 54 Buying and selling / Sprzedawanie i kupowanie

afford /əˈfɔːd/ pozwolić sobie na coś
assistant /əˈsɪstənt/ sprzedawca/sprzedawczyni
bargain /ˈbɑːgɪn/ okazja cenowa
branch /brɑːntʃ/ oddział, filia
carrier bag /ˈkæriə ˌbæg/ torba na zakupy
cashier /kæˈʃɪə/ kasjer/kasjerka
charge /tʃɑːdʒ/ pobierać (opłatę), liczyć sobie (za coś)
checkout /ˈtʃekaʊt/ kasa (w sklepie lub w supermarkecie)
competitive prices /kəmˌpetətɪv ˈpraɪsɪz/ konkurencyjne ceny
convenient /kənˈviːniənt/ wygodny, dogodny
customer /ˈkʌstəmə/ klient/klientka
discount /ˈdɪsˌkaʊnt/ zniżka
display /dɪˈspleɪ/ wystawa sklepowa; prezentować, wystawiać
fitting room /ˈfɪtɪŋ ˌruːm/ przymierzalnia
for sale /fə ˈseɪl/ na sprzedaż
good / bad deal /ˌgʊd / ˌbæd ˈdiːl/ dobry/zły interes
keep a receipt /ˌkiːp ə rɪˈsiːt/ zachować paragon
(massive) reductions /(ˌmæsɪv) rɪˈdʌkʃənz/ (ogromne) obniżki
on special offer /ɒn ˌspeʃəl ˈɒfə/ w promocji
order online /ˌɔːdər ɒnˈlaɪn/ zamówić w Internecie
put up the price /pʊt ˌʌp ðə ˈpraɪs/ podwyższyć cenę
queue /kjuː/ kolejka; stać w kolejce
reduce from ... to ... /rɪˈdjuːs frɒm ... tə .../ przecenić z ... na ...
sell out /ˌsel ˈaʊt/ wyprzedać
trolley /ˈtrɒli/ wózek sklepowy EXTENDED
aisle /aɪl/ alejka (w supermarkecie)
automatic checkout /ˌɔːtəˌmætɪk ˈtʃekaʊt/ kasa samoobsługowa
buy in bulk /ˌbaɪ ɪn ˈbʌlk/ kupować hurtowo
buy on impulse /ˌbaɪ ɒn ˈɪmpʌls/ kupować pod wpływem impulsu
carry money on yourself /ˌkæri ˈmʌni ɒn jəˌself/ mieć przy sobie pieniądze
check comparison sites /ˌtʃek kəmˈpærɪsən ˌsaɪts/ sprawdzić porównywarki cen
cost next to nothing /kɒst nekst tə ˈnʌθɪŋ/ kosztować tyle, co nic
give a discount /ˌgɪv ə ˈdɪsˌkaʊnt/ udzielić rabatu
leave feedback /ˌliːv ˈfiːdbæk/ zamieścić opinię
make a shopping list /ˌmeɪk ə ˈʃɒpɪŋ lɪst/ zrobić listę zakupów
meet expectations /ˌmiːt ˌekspekˈteɪʃənz/ spełniać oczekiwania
pay in installments /ˌpeɪ ɪn ɪnˈstɔːlmənts/ kupić na raty
pay upfront /ˌpeɪ ˌʌpˈfrʌnt/ płacić z góry
pick up a bargain /ˌpɪk ˌʌp ə ˈbɑːgɪn/ znaleźć okazję
put sth aside /ˌpʊt ˌsʌmθɪŋ əˈsaɪd/ odłożyć coś (w sklepie)
rip-off /ˈrɪpɒf/ naciągactwo
shipment /ˈʃɪpmənt/ wysyłka
shop around /ˌʃɒp əˈraʊnd/ szukać okazji, porównywać ceny
shortage of /ˈʃɔːtɪdʒ əv/ brak
stock up on /ˌstɒk ˈʌp ɒn/ uzupełnić zapasy (czegoś), zaopatrzyć się w (coś)

MP3 55 Means of payment / Środki płatnicze

by card / by phone / watch /baɪ ˈkɑːd /baɪ ˈfəʊn; ˈwɒtʃ/ kartą/telefonem/zegarkiem
cashpoint /ˈkæʃˌpɔɪnt/ bankomat
coins /kɔɪnz/ monety
contactless payment /ˈkɒntæktləs ˌpeɪmənt/ transakcja bezdotykowa
credit card /ˈkredɪt ˌkɑːd/ karta kredytowa
debit card /ˈdebɪt ˌkɑːd/ karta debetowa
go through /ˌgəʊ ˈθruː/ przejść (o transakcji kartą)
in cash /ɪn ˈkæʃ/ gotówką
insert a card /ɪnˌsɜːt ə ˈkɑːd/ włożyć kartę
key in a PIN number /ˌkiː ˈɪn ə ˌpɪn ˌnʌmbə/ wprowadzić, wpisać kod PIN
loose change /luːsˈtʃeɪndʒ/ drobne
lose a card /ˈluːz ə ˌkɑːd/ zgubić kartę
mobile payment /ˈməʊbaɪl ˌpeɪmənt/ płatności mobilne
notes /nəʊts/ banknoty
take / accept cards /ˌteɪk / əkˌsept ˈkɑːdz/ akceptować płatność kartą
take money out /ˌteɪk ˈmʌni aʊt/ wypłacić pieniądze

MP3 56 Advertising / Promocja i reklama

advertise /ˈædvətaɪz/ reklamować
banner /ˈbænə/ baner reklamowy
billboard /ˈbɪlˌbɔːd/ billboard
brand name /ˈbrænd ˌneɪm/ marka, nazwa firmowa
brochure /ˈbrəʊʃə/ prospekt, broszura reklamowa
commercial /kəˈmɜːʃəl/ reklama radiowa lub telewizyjna
consumer /kənˈsjuːmə/ konsument/konsumentka
flyer / leaflet /ˈflaɪə; ˈliːflət/ ulotka
free gift /ˌfriː ˈgɪft/ gratis, darmowy dodatek
gift card /ˌgɪft ˈkɑːd/ karta podarunkowa
poster /ˈpəʊstə/ plakat
social media advertisement /ˈsəʊʃl ˈmiːdiə ədˈvɜːtɪsmənt/ reklama w mediach społecznościowych EXTENDED
celebrity endorsement /səˈlebrəti ɪnˌdɔːsmənt/ udział znanej osoby w reklamie
cold calling /ˌkəʊld ˈkɔːlɪŋ/ akwizycja przez telefon

marketing campaign /ˈmɑːkɪtɪŋ kæmˌpeɪn/ kampania marketingowa
product placement /ˌprɒdʌkt ˈpleɪsmənt/ lokowanie produktu
sports sponsorship /ˈspɔːts ˌspɒnsəʃɪp/ sponsorowanie imprez sportowych
viral advertising /ˌvaɪrəl ˈædvəˌtaɪzɪŋ/ reklama wirusowa

MP3 57 Services / Korzystanie z usług

beauty salon /ˈbjuːti ˌsælɒn/ salon piękności
doctor's surgery /ˌdɒktəz ˈsɜːdʒəri/ gabinet lekarski
driving school /ˈdraɪvɪŋ ˌskuːl/ szkoła jazdy
gardener /ˈgɑːdənə/ ogrodnik/ogrodniczka
hairdresser's /ˈheəˌdresəz/ zakład fryzjerski
petrol station /ˈpetrəl ˌsteɪʃən/ stacja benzynowa
police station /pəˈliːs ˌsteɪʃn/ komisariat
post office /ˈpəʊst ˌɒfɪs/ poczta
real estate agency /ˈrɪəl ɪˌsteɪt ˌeɪdʒənsi/ agencja nieruchomości
service station /ˈsɜːvɪs ˌsteɪʃn/ stacja obsługi pojazdów
tailor /ˈteɪlə/ krawiec/krawcowa
travel agency /ˈtrævəl ˌeɪdʒənsi/ biuro podróży EXTENDED
caterer /ˈkeɪtərə/ osoba/firma zajmująca się kateringiem
dry cleaner's /ˌdraɪ ˈkliːnəz/ pralnia chemiczna
financial advisor /faɪˈnænʃl ədˈvaɪzə/ doradca finansowy/doradczyni finansowa
optician /ɒpˈtɪʃən/ optyk/optyczka
private tutor /ˌpraɪvət ˈtjuːtə/ korepetytor/korepetytorka
solicitor /səˈlɪsɪtə/ adwokat, radca prawny
undertaker /ˈʌndəˌteɪkə/ zakład/przedsiębiorca pogrzebowy

MP3 58 Complaining / Reklamacje

bring / take sth back /ˌbrɪŋ / ˌteɪk ˌsʌmθɪŋ ˈbæk/ zwrócić coś (do sklepu)
broken /ˈbrəʊkən/ zepsuty
exchange sth /ɪksˈtʃeɪndʒ ˌsʌmθɪŋ/ wymienić coś
get your money back /get jɔː ˌmʌni ˈbæk/ otrzymać zwrot pieniędzy
hole /həʊl/ dziura
missing /ˈmɪsɪŋ/ brakujący
not fit / work /nɒt ˈfɪt / ˈwɜːk/ nie pasować/nie działać
refund /ˈriːfʌnd/ zwrot pieniędzy
speak to the manager /ˌspiːk tə ðə ˈmænɪdʒə/ rozmawiać z kierownikiem
stain /steɪn/ plama EXTENDED
damaged /ˈdæmɪdʒd/ uszkodzony
dissatisfaction /dɪsˌsætɪsˈfækʃən/ niezadowolenie
faded /ˈfeɪdɪd/ spłowiały
get a replacement /ˌget ə rɪˈpleɪsmənt/ wymienić coś
make a complaint /ˌmeɪk ə kəmˈpleɪnt/ złożyć reklamację
out of order /ˌaʊt əv ˈɔːdə/ zepsuty
scratched /skrætʃt/ zarysowany
shrunk /ʃrʌŋkn/ skurczony
torn /tɔːn/ rozdarty

MP3 59 Finance and banking / Finanse i bankowość

EXTENDED
bank loan /ˈbæŋk ˌləʊn/ kredyt w banku
bank statement /ˈbæŋk ˌsteɪtmənt/ wyciąg (z konta)
cash flow /ˈkæʃ ˌfləʊ/ przepływ gotówki
check the balance /ˌtʃek ðə ˈbæləns/ sprawdzić stan konta
currency /ˈkʌrənsi/ waluta
deposit /dɪˈpɒzɪt/ lokata
disposable income /dɪˌspəʊzəbl ˈɪnkʌm/ dochód netto
exchange rate /ɪksˈtʃeɪndʒ ˌreɪt/ kurs wymiany walut
financial literacy /faɪˈnænʃəl ˈlɪtərəsi/ podstawowa wiedza i umiejętności w dziedzinie finansów
go in the red /gəʊˌɪn ðə ˈred/ być na minusie
interest rates /ˈɪntrəst ˌreɪts/ oprocentowanie
online banking /ˌɒnlaɪn ˈbæŋkɪŋ/ bankowość internetowa
open an account /ˌəʊpən ən əˈkaʊnt/ otworzyć konto
overdraft /ˈəʊvəˌdrɑːft/ debet
pay interest /ˌpeɪ ˈɪntrəst/ płacić odsetki
save money for a rainy day /ˌseɪv ˈmʌni fər ə ˈreɪni ˌdeɪ/ oszczędzać na czarną godzinę
shareholder /ˈʃeəˌhəʊldə/ akcjonariusz
standing order /ˈstændɪŋ ˌɔːdə/ stałe zlecenie
stocks and bonds /ˈstɒks ən ˈbɒndz/ akcje i obligacje
submit a tax return /səbˈmɪt ə ˈtæks rɪˌtɜːn/ złożyć zeznanie podatkowe
transfer money /ˌtrænsfɜː ˈmʌni/ przelać pieniądze
withdraw /wɪðˈdrɔː/ wypłacić (pieniądze z banku)

MP3 60 Insurance / Ubezpieczenia

EXTENDED
be insured against sth /bi ɪnˈʃʊəd əˌgenst ˌsʌmθɪŋ/ być ubezpieczonym na wypadek czegoś
cover damage caused by sth /ˈkʌvə ˈdæmɪdʒ kɔːzd baɪ ˌsʌmθɪŋ/ pokrywać straty spowodowane czymś
fraudulent claim /ˌfrɔːdjʊlənt ˈkleɪm/ fałszywe roszczenie
get a quote /ˌget ə ˈkwəʊt/ dostać wycenę
get insured /ˌget ɪnˈʃʊəd/ ubezpieczyć się
make a claim /ˌmeɪk ə ˈkleɪm/ wystąpić o odszkodowanie
pay sb compensation /ˌpeɪ ˌsʌmbədi ˌkɒmpənˈseɪʃn/ wypłacić komuś odszkodowanie
policyholder /ˈpɒləsiˌhəʊldə/ osoba ubezpieczona
premium /ˈpriːmiəm/ składka ubezpieczeniowa
read the small print /ˈriːd ðə ˌsmɔːl ˌprɪnt/ czytać drobny druk
renew your insurance /rɪˌnjuː jər ɪnˈʃʊərəns/ przedłużyć ubezpieczenie
take out insurance /ˌteɪk aʊt ɪnˈʃʊərəns/ wykupić ubezpieczenie

MP3 61 Consumer rights / Prawa konsumenta

EXTENDED
cooling-off period /ˌkuːlɪŋˈɒf ˌpɪəriəd/ okres odstąpienia od umowy
educate consumers /ˈedjʊkeɪt kənˈsjuːmə/ edukować klientów/klientki
guarantee / warranty /ˌgærənˈtiː; ˈwɒrənti/ gwarancja; rękojmia
make a claim against sb /ˌmeɪk ə ˈkleɪm əˌgenst ˌsʌmbədi/ wystąpić z roszczeniem przeciwko komuś
misleading advertisement /mɪsˈliːdɪŋ ədˈvɜːtɪsmənt/ reklama wprowadzająca w błąd
purchase sth online /ˈpɜːtʃəs ˌsʌmθɪŋ ˈɒnlaɪn/ kupić coś przez Internet
receive information in advance /rɪˈsiːv ɪnfəˈmeɪʃn ɪn ədˈvɑːns/ otrzymać informacje z wyprzedzeniem
return faulty goods /rɪˈtɜːn ˈfɔːlti ˌgʊdz/ zwrócić wadliwe produkty
safe products and services /ˌseɪf ˈprɒdʌktz ən ˈsɜːvɪsɪz/ bezpieczne produkty i usługi
unfair clause in a contract /ʌnˈfeə ˌklɔːz ɪn ə ˈkɒntrækt/ niedozwolony zapis w kontrakcie

SŁUCHANIE

MP3 62

do your bit /ˌduː jə bɪt/ robić, co w naszej mocy
go to charity /ˌgəʊ tə ˈtʃærəti/ być przeznaczonym na cele charytatywne
look for the best way forward /ˌlʊk fə ðə ˌbest ˌweɪ ˈfɔːwəd/ wyglądać na najlepsze rozwiązanie
place the bid /ˌpleɪs ðə ˈbɪd/ złożyć ofertę
swap sth with sb /ˈswɒp ˌsʌmθɪŋ wɪθ ˈsʌmbədi/ zamienić się czymś z kimś
take the hints /ˌteɪk ðə ˈhɪnts / rozumieć aluzje
win an auction /ˌwɪn ən ˈɔːkʃn/ wygrać aukcję EXTENDED
apologise for any inconvenience caused /əˈpɒlədʒaɪz fə ˈeniˌɪnkənˈviːniəns ˌkɔːzd/ przepraszać za wszelkie niedogodności
be in line with a policy /bi ɪn ˌlaɪn wɪð ə ˈpɒləsi/ być zgodne z polityką
be wary of too much hype /bi ˈweəri əv tuː ˌmʌtʃ ˌhaɪp/ uważać na zbyt dużo szumu
oversell a product /ˌəʊvəˌsel ə ˈprɒdʌkt/ zbytnio zachwalać produkt
product recall /ˈprɒdʌkt rɪˈkɔːl/ wycofanie produktu
target sb /ˈtɑːgɪt ˌsʌmbədi/ kierować reklamę do kogoś

CZYTANIE

MP3 63

donate to /dəʊˈneɪt tə/ przekazać, oddać
grab a bargain /ˌgræb ə ˈbɑːgɪn/ złapać okazję
host /həʊst/ gościć
miss out on an opportunity /ˌmɪs aʊt ɒn ən ˌɒpəˈtjuːnəti/ przegapić okazję
open for business /ˈəʊpən fə ˈbɪznəs/ otwarty (o sklepie, restauracji)
run by /ˌrʌn baɪ/ prowadzony przez
set up /ˌset ˈʌp/ ustawiać, rozstawiać
cater for the needs of sb /ˈkeɪtə fə ðə ˈniːdz ɒv ˌsʌmbədi/ zaspokajać czyjeś potrzeby
deep pockets /ˌdiːp ˈpɒkɪtz/ gruby portfel
eye-watering (amount of money) /aɪˈwɔːtəɪŋ (əˈmaʊnt ɒv ˌmʌni)/ oszałamiająca (ilość pieniędzy)
go on a shopping spree /ˌgəʊ ɒn ə ˈʃɒpɪŋ ˌspriː/ iść na duże zakupy
lose footfall /ˌluːzˈfʊtˌfɔːl/ tracić zainteresowanie klientów
pay over the odds /ˌpeɪ ˈəʊvə ði ˌɒdz/ przepłacić
price tag /ˈpraɪs ˌtæg/ metka
window display /ˈwɪndəʊ dɪˌspleɪ/ wystawa

ACTIVATE

1 Use six words or expressions from the wordlist to write a short advertisement of your favourite shop or shopping centre.

08 PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA

GET READY

What different means of transport have you used in the last month? Did you have any difficulties or problems? You have one minute.

Środki transportu i korzystanie z nich

1 **Label the pictures with the correct words.**

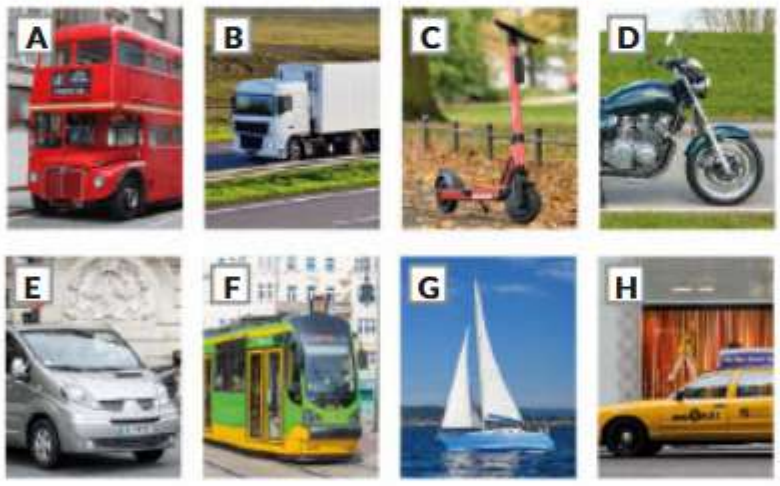

1 lorry
2 motorbike
3 scooter
4 sailing boat
5 van
6 tram
7 taxi / cab
8 double decker

2 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 Luckily, the **airport** ***station*** / ***terminal*** was very close to our hotel.
2 Maria waited at the **bus** ***stop*** / ***place*** for an hour but no buses came.
3 The **waiting** ***gate*** / ***room*** was full so we had to stand on the platform.
4 When you leave the **railway** ***carriage*** / ***station***, look for the taxi rank on your left.
5 Kate reached the **departure** ***lounge*** / ***office*** and felt that the holiday was really beginning.
6 All passengers have to arrive at the **ferry** ***terminal*** / ***stop*** an hour before boarding.

3 **COLLOCATIONS** **Complete the sentences with the correct words. The first letters have been given.**

1 If you travel from outside the EU or Schengen Area, you need to go through **passport c**_____.
2 The **t**_____ **machine** was out of order so Nadia bought one online.
3 I put my bags under my seat because the **luggage r**_____ in my compartment was full.
4 Can I have two **r**_____ **tickets** to Brighton, please?

4 **Complete the blog entry with the correct forms of the verbs in the box.**

take go delay print check miss catch get change

What a holiday! A week in Sweden with my friend Karen and her family was awesome, but the journey was full of twists and turns. First, we had to set off early in the morning to **(1)** _____ the 7.00 bus to the railway station, but it was **(2)** _____ for nearly twenty minutes. Luckily, we managed to **(3)** _____ on our train just as it was about to leave. Next, we had to **(4)** _____ trains at Woodbridge and we eventually got to the airport at 10.30. I **(5)** _____ out our boarding passes at home so we **(6)** _____ in our luggage and **(7)** _____ through customs quite quickly.
I liked Sweden a lot, but the thing I remember best was the journey home. There was a huge traffic jam on the way to the airport and we **(8)** _____ our flight by five minutes! We watched the plane **(9)** _____ off from the car park just outside the airport. Sometimes I really wish we could teleport to a destination without all the fuss of travelling!

EXTENDED

5 COMPOUND NOUNS Complete the sentences with the correct words.

1 In San Francisco, we took a **cable** _____ to get to the museum.
2 All the _____ **liners** at the port in Genoa were a wonderful sight.
3 An _____ **lorry** got stuck going round the narrow bend and blocked the road.
4 I went on holiday with some friends on a _____ **boat** along the canals from Bristol to Reading.
5 On a hot day it's great to drive a **sports** _____ with the top down.

CULTURE

The world's last manually operated cable car system is an icon of San Francisco. It was invented by Andrew Smith Hallidie in 1873 and named a National Historic Landmark in 1964.

EXTENDED

6 Put the words in orange in the correct sentences.

1 During the Caribbean cruise we watched the sunset from the **runway** _____ every evening.
2 The train was delayed because there had been an accident on the **docking station** _____ ahead.
3 I love that feeling when the plane speeds up down the **deck** _____ before lift-off.
4 As it took ages for our suitcases to come through at **tracks** _____, we missed our bus.
5 Using the public bike scheme you can leave a bike at any **check-in desk** _____ in the city.
6 The **baggage reclaim** _____ didn't open until 10.30 so we had to wait for an hour with all our luggage.

7 COMPOUND NOUNS Complete the sentences with the correct words in the box.

priority lockers season charge

1 During the flight, store your bags in the **overhead** _____ or put them under your seat.
2 _____ **tickets** for regular commuters have just gone up by 5%.
3 Seniors and travellers with children under two years old can board first because of _____ **boarding**.
4 With my current plug-in hybrid vehicle I need to use a _____ **point** every 40 miles.

Baza noclegowa

8 Complete the text with the translations of the words in brackets.

Langley House is a **(1)** _____ (*hotel pięciogwiazdkowy*) on the edge of the **(2)** _____ (*miejscowości wypoczynkowej*) of Watermouth, in the south-west of England. We offer luxury all-inclusive stays in our main building and in **(3)** _____ (*domkach bez wyżywienia*) in our beautiful grounds.

• **Accommodation**
Choose from a range of rooms – all with an **(4)** _____ (*łazienką w pokoju*). The ground floor rooms are **(5)** _____ (*przyjazne psom*).

• **(6)** _____ (*Udogodnienia*)
These include a spa, a gym and a library. There is also an outdoor pool available in summer.

• **Reservations**
Please contact our reception desk to **(7)** _____ (*zrobić rezerwację*) or book online, leaving a **(8)** _____ (*numer kontaktowy*). If you want to visit Watermouth at peak holiday times, consider booking your stay **(9)** _____ (*z wyprzedzeniem*) as we **(10)** _____ (*mamy zazwyczaj wszystkie miejsca zarezerwowane*) at that time.

EXTENDED

9 WORD BUILDING Complete the online reviews with the correct forms of the words in brackets.

★★★★★ added 2hrs ago
I would definitely give this hotel five stars for its **(1)** _____ **(afford)** and **(2)** _____ **(clean)** I was also impressed by their **(3)** _____ **(flexible)** over booking arrangements. We had to change the dates of our stay but there were no problems.

★★★★☆ added 5hrs ago
If you're looking for **(4)** _____ **(private)**, the beach-front cabins are excellent. As far as their **(5)** _____ **(practical)** is concerned, they don't seem to be the best choice as they are a long way from all the amenities, but close access to the beach makes up for this inconvenience.

Wycieczki i zwiedzanie

10 **Complete the leaflets with the correct words in the boxes.**

diving sandy sunbathing beach sailing

This month's favourite for all-inclusive holidays is the Four Winds Resort in Alicante, Spain, where you can enjoy a stress-free family **(1)** _____ holiday. Where better to spend your valuable holiday time than on the white, **(2)** _____ beaches? You can enjoy **(3)** _____ on a comfortable sunbed or try some water sports – go scuba **(4)** _____ or **(5)** _____ on the lovely blue waters. Everything you need for a good holiday is here!

cultural galleries historic architectural sightseeing monuments guides

Treat yourself to a city break in the **(6)** _____ capital city of Prague in the Czech Republic. Stay at one of our best hotels and explore! You can go on a **(7)** _____ tour with one of our finest tour **(8)** _____, or see famous **(9)** _____, art **(10)** _____ and well known places of **(11)** _____ interest. Brochures at the hotels will inform you of any interesting local **(12)** _____ events.

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

11 **Work in pairs. You are to spend two weeks of your holidays together. You have to discuss all the points below.**

1) destination
2) cost
3) accommodation
4) trips and sightseeing

EXTENDED

12 CD 2.13 **Complete the text with the correct words. Some letters have been given. Then listen and check.**

Hi, everyone! I'm Angie, your holiday **(1) r**_____**e**, and I'll be here, every evening if you have any questions about your stay. There will be plenty for you to do this week. We start with a one-day **(2) e**_____**n** to Zakopane, and later on in the week we will have two full-day **(3) t**_____**s** to Wieliczka and Tyniec – all details are available on the noticeboard. On Tuesday you can sign up to go to a **(4) t**_____**e** park and every afternoon there are **(5) b**_____**t** trips along the Vistula river. On the board you'll also find the **(6) o**_____**g** times of local shops and restaurants. If you'd like to **(7) h**_____**e** a car for a day to go further and check out some places in the area, get in touch with me. My number's on the board.

13 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 We visited the ***ancient*** / ***business*** **ruins** nearby – a really fascinating place to see. But the ***budget*** / ***admission*** **charge** was rather high.
2 From the hotel you can see the ***travel*** / ***sheer*** **cliffs** and if you go through the **nature** ***wonder*** / ***reserve*** and up onto the top, you get a ***souvenir*** / ***breathtaking*** **view** across the sea.
3 Martin had expected sandy beaches and ***mild*** / ***scorching*** **temperatures** to get a good tan. Sadly the beach appeared to be ***pebbly*** / ***hunting*** and it rained all week.
4 Lu loved the theme park – she had some **thrilling** ***flights*** / ***rides***. And the journey through the ***surrounding*** / ***direct*** **area** to get there was brilliant.

Awarie i wypadki w podróży

14 **Unscramble the words to complete the text.**

What to do in case of (1) RGEMNCYEE _____

If your car **(2)** RABKSE DWNO _____, call your insurance company and wait for assistance. If there is a bump or a **(3)** CASHR _____, you have to **(4)** CLLA _____ an ambulance so that all the **(5)** CUALATIESS _____ can be taken to hospital.

If you decide to try some water sports, first read the **(6)** SETYAF _____ instructions and be sure all children wear **(7)** LJACIFEKETS _____. Also check the numbers for the **(8)** RUEESC ESSVIERC _____.

Avoid getting **(9)** RNUNBSUED _____ as this can lead to a hospital visit.

EXTENDED

15 **Match the parts of the sentences.**

1 All holidaymakers who suffer from **travel**
2 If you suddenly **come down**
3 We strongly advise you to participate in a **fire**
4 Please accept our apologies for delays caused by **signal**
5 Drivers who **have**

A **with a bug** while abroad, ask for help in a local pharmacy.
B **failure** and wait for further announcements.
C **drill** and take appropriate action.
D **a puncture** are asked to remain with their cars until assistance arrives.
E **sickness** should take a tablet before we set off.

Ruch uliczny

16 CD 2.14 **Complete the voicemail with the correct words. Then listen and check.**

Hi Mike! I'm calling to give you directions on how to get to our summer house. The place is totally off the beaten track and the navigation system won't lead you there. So, please **(1)** _____ my directions. Take the Manor Park Road, to avoid the rush-hour traffic **(2)** _____ trying to get onto the **(3)** _____. When you approach the **(4)** _____ lights next to Annie's house, move into the right-hand **(5)** _____. Then, turn right into the High Street. When you pass the **(6)** _____ (they are still repairing the pavement there), take the second turning left and go through the **(7)** _____ under the railway tracks. Go straight on for about five kilometres and turn right into a country road, just past a big road **(8)** _____ showing the turning. Then you'll see the house on your left, next to the lake.

EXTENDED

17 **Complete the email with the correct words in the box.**

ticket way belt roundabout limit junction speed foot level

My brother's just passed his driving test and today he gave me a lift home. He is such a bad driver! He didn't keep to the speed **(1)** _____ at all. I'm sure he'll get a speeding **(2)** _____ soon if he isn't careful – there are **(3)** _____ cameras all over the place. We got stuck in a traffic jam and he became really annoyed so afterwards he put his **(4)** _____ down. We avoided a collision by a hair's breadth because he didn't give **(5)** _____ at the **(6)** _____ with Green Road. Then, there was a **(7)** _____, but he went round it so fast I felt seasick, only to come to a dramatic halt at the **(8)** _____ crossing! I'm glad I had my seat **(9)** _____ on. Next time I'm taking the bus.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

18 **Work in pairs. You and your friends are preparing a road safety campaign. You have to choose a picture to illustrate the campaign. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the pictures below. Choose the one that seems more suitable and justify your choice.
2 Why have you rejected the other picture?

Bezpieczeństwo w podróży

EXTENDED

19 **Complete the blog entry with the translations of the words in brackets.**

My blog

As you all know I often **(1)** _____ (*podróżuję w odległe miejsca*) with my sister, Lilly. However, recently I've found good trips for **(2)** _____ (*samotnych podróżników*) so I thought I'd compile a list of top tips especially for you!

- Always take out **(3)** _____ (*ubezpieczenie turystyczne*) to protect against the unexpected.
- Check **(4)** _____ (*ostrzeżenia dotyczące podróżowania*) for any health or weather alerts.
- If you're backpacking, **(5)** _____ (*przeprowadź dokładne rozeznanie*) into the area you want to visit and inform somebody about your itinerary.
- Prepare your **(6)** _____ (*apteczka*).

Have fun on your travels and stay safe and healthy!

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

Would you like to visit Italy for a countryside festival? Why (not)? Name three things that might be a part of it. Do you think it would be similar or different to a Polish countryside festival (dożynki)? Why?

08 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Which factors in the box would be most important (1) and least important (8) while travelling? Number them accordingly and justify your choices. Can you add any other factors that might be important to you?

• weather • places to visit • means of transport • accommodation • help of a holiday representative • availability of local cultural events • time • cost •

Practise

TEKST Z LUKAMI (TABELA)

2 CD 2.15 Usłyszysz dwukrotnie informacje na temat wakacji. Na ich podstawie uzupełnij luki 1–5 w tabeli tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

Who?	What?	Where?	When?
Amanda	general queries	(1) _____	5.30pm
Camilla	excursions and (2) _____	(3) _____ area	9.30am
Alan	(4) _____ and restaurant	office on the ground floor	(5) _____ – 6.00pm

CULTURE

Malta is a country in the Mediterranean Sea, just south of Sicily, that comprises five islands (Malta is the largest one). In 1964 it became independent from Britain and joined the Commonwealth. In 2004 Malta was admitted to the European Union. Maltese and English are the official languages of the country. Malta is a popular tourist destination with many architectural sites and historical monuments to visit. Its capital is Valletta, a tiny but beautiful walled city, established in the 1500s by a Roman Catholic order called the Knights of St. John of Jerusalem (Knights of Malta).

Fish for words

3 Complete the sentences with the correct prepositions.

1 We've got an hour to **settle *in* / *for*** before we meet the holiday representative on the ground floor.
2 Ann was **chilling *out* / *over*** in Portugal while Paul was on his adventure holiday in the Tatra Mountains.
3 The tour guide **handed *over* / *out*** some leaflets with information about the paintings in the gallery.
4 After lunch, we are planning to **look *round* / *of*** the deserted castle.
5 We **stopped *over* / *from*** in Vienna on our way to Italy.
6 There are plenty of people you can **turn *to* / *with*** for advice concerning your stay in Poznań.
7 Don't **miss *out* / *for*** on the guided tour to the Cathedral of the Holy Trinity in Sanok on Friday.

Wrap it up

4 Work in pairs and discuss the questions.

1 What are the advantages and disadvantages of organised tours and trips when you're on holiday?
2 If you could have a job in the tourist industry, what would it be and why?
3 Would you like to visit Malta? Why (not)? What activites mentioned in the listening would you like to do?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Which means of transport in the box is the most eco-friendly? Why?

• electric taxi • horse-drawn carriage • plane • cruise liner • narrow boat • scooter coach • sports car • underground • ferry • hot-air balloon • helicopter • submarine • canoe •

Practise

2 Work in pairs and discuss the questions.

1 Is ecotourism popular in Poland? Why (not)?
2 Read the definition of ecotourism below. How can you make your holiday more eco-friendly?

CULTURE

Ecotourism is defined as responsible travelling. Its main goal is to minimise the impact tourists have on the environment.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 CD 2.16 Usłyszysz dwukrotnie rozmowę na temat ekoturystyki. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

1 What is the main topic of the discussion?
2 Why do Robert and Sarah agree that ecotourism is a strange word?
3 For what reason does Sarah cite the example of a suntan lotion?
4 How are visitors affecting wildlife in Antarctica?
5 What are three main aims of ecotourism, according to Joe?

TEKST Z LUKAMI

4 CD 2.17 Usłyszysz dwukrotnie wypowiedź na temat taksówek w Londynie. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij w notatce luki 1–4 tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

LONDON BLACK CABS

History:

- In the 1600s the first horse-drawn carriages for hire appeared. They were called (1) _____ carriages.
- At the beginning of the (2) _____ century the Public Carriage Office imposed specific safety rules and regulations.

Today:

- Only the black cabs can be (3) _____ in the street.
- All black cabs can carry wheelchairs and assistance dogs free of charge.
- They can be any colour and must have a *for hire* light on their roof.

Taxi drivers:

- All cabbies have to (4) _____ called the *knowledge* in order to be allowed to drive a black cab in London.
- They are often chatty people engaging passengers in conversation.

Fish for words

5 Complete the sentences with the correct words in the box.

fragile follow worth jet fare footprint

1 Going down the River Thames on a short day cruise is definitely **well** _____ **a trip.**
2 If you're planning to _____ **off** somewhere this summer, make sure you take out the relevant travel insurance.
3 All tour operators have to _____ certain **regulations** when it comes to organising all-inclusive holidays.
4 Sam told me that yesterday he **picked up a** _____ that turned out to be the actor playing Sherlock Holmes!
5 Most of us leave a **carbon** _____ not only while travelling on holidays, but also commuting to school.
6 I'd rather learn about environmental problems online than risk **damaging** _____ **ecosystems** by visiting them in person.

Wrap it up

6 Work in pairs. Do you think virtual holidays would be a good replacement for physical travelling? Why (not)?

08 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Imagine you are going to New York on holiday. Look for some information about the city online and prepare a list of three places to visit and two things to do.**

Practise

DOBIERANIE (ZDAŃ DO TEKSTÓW) I UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU ANGIELSKIM

2 **Przeczytaj cztery teksty (A–D) na temat Nowego Jorku. Wykonaj zadania 1–7 na stronie 125 zgodnie z poleceniami.**

Tekst A

Magic Tours

Are you in New York on holiday looking for an interesting day out that isn't just going round the monuments and galleries? Check out our list of amazing trips and tours:

- a full-day trip to Niagara Falls,
- Statue of Liberty & Ellis Island tour,
- a walking tour of Central Park,
- a bus tour of famous film locations.

Click here to get more details and book a trip!

Tekst B

Hi Anna,
I went on the website and I have to say I really fancy the Central Park walk. It's a tour with a difference! Last time I was in New York with mum and dad we did the whole sightseeing tour thing – up the Empire State building, up the Statue of Liberty, round Times Square and so on, so it would be terrific to do something different this time. Or maybe the film location tour? It sounds very exciting. On second thoughts, it's really long and I'm not sure Alex would be up to it – his ankle is still hurting after his accident. And what if it rains? Anyway, let me know what you think. It would be good to book something before we go, so we can make the most of our five days!
Tom

Tekst C

Magic Tours is a relatively new company to join those already offering a variety of tours of the Big Apple, and it hopes to make its mark by organising unusual tours, as well as the tried and tested ones. Customer satisfaction so far appears to be high, but potential customers should be aware that the walking tours on offer are rather demanding. What is more, in the heatwave New York is currently experiencing, they could even prove dangerous.

Customer satisfaction:

day excursions out of city:	78%
city sightseeing tours:	64%
walking tours:	55%
film location tours:	85%
would book again:	91%

Tekst D

Tom
I'm going with my friends to New York for five days. Does anyone know anything about *Magic Tours*?

Jack
I did the Niagara Falls trip with them in 2021 – it was really good.

Emily
We went for the film locations one last summer – it was a bit long on the bus – but fascinating. I'd suggest trying that.

Mark
A friend of mine's been on that one too! Well organised, and not too pricey. The buses are all air-conditioned! Avoid the Central Park tour – it takes forever. I'd choose the film locations – you might even see one being filmed. Exciting!

Przeczytaj zdania 1–3. Dopasuj do każdego zdania właściwy tekst (A–D). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jeden tekst nie pasuje do żadnego zdania.

1	In this text Tom got some recommendations about tours in New York.	____
2	This text is a review of a new tour company.	____
3	In this text Tom hesitates before choosing a trip.	____

Przeczytaj wiadomość Toma do Alexa. Uzupełnij luki 4–7 zgodnie z treścią tekstów A–D tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać ich sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim. W każdą lukę można wpisać maksymalnie trzy wyrazy.

Hi Alex,
I hope you're recovering well from your football accident. I'm really looking forward to our trip to New York! Anna's already packed 😀! We've found a great new company which **(4)** _____ that are a bit out of the ordinary. There are a couple outside the city, like Niagara Falls, but I've seen on a website that the one people like most is the tour to well known **(5)** _____. I've also talked to Anna about a walking tour of Central Park, but we thought it might be too much for you because of **(6)** _____. What's more, it's **(7)** _____ in New York at the moment so it might be better to go on an air-conditioned bus!
Let me know what you think and I'll book us some tickets.
Tom

Fish for words

3 **Complete the questions with the correct words from the texts in exercise 2 in the correct form. Then discuss your answers with a partner.**

1. How do you usually **make the** _____ **of** your holiday time?
2. Do you prefer to go on a holiday that is _____ **and tested** or choose a new location? Why?
3. Have you ever experienced a holiday tour **with a** _____?
4. What has been your favourite **day** _____ in the last few months?
5. Do you remember the last journey that **took** _____?

Wrap it up

4 **Work in pairs. Prepare a tour with a difference of the place where you live. Consider the main theme, schedule, transport, length and cost. Present your offer to the class.**

Zoom in

1 **Work in pairs. If you were offered a holiday anywhere in the world for your birthday, where would you choose to go and with whom? Why?**

2 **Work in pairs. Take turns to describe the photographs and answer the questions.**

1. Why are the girl and the boy smiling? What makes you say that?
2. What do you do to avoid boredom while travelling?
3. Describe the last time you travelled to a new place.

1. What do you think the man might be talking about? What makes you say that?
2. Do you like watching travel vlogs? Why (not)?
3. Describe the last time you travelled on a train.

Practise

3 **Work in pairs. Read about the Orient Express below. Would you like to go on a trip on this train? Why (not)?**

CULTURE

Orient Express is a famous luxury passenger train that used to run from Paris (France) to Istanbul (Turkey) from 1883 to 1977. For years it attracted most affluent Europeans, including royal families. Since 1982 the train called Venice Simplon Orient-Express covers several routes between London and Venice.

EXTENDED

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU POLSKIM

4 **Przeczytaj tekst i uzupełnij jego streszczenie. Uzupełnij luki 1–5 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku polskim. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie trzy wyrazy.**

Jazz's blog

The journey

I woke with a jolt. Something was wrong. I was lying still, trying to work it out, and then I realised the thing that was trembling was my bed. Where was I? What was happening? I sat upright and my head hit something hard. My heart froze and I started to panic.

It took me a few seconds to accept that the art deco walls around me were not from my bedroom. The window did not look out on the old oak tree. Indeed, the view was completely unstable. There were trees, but they were blurred, rushing past at a rate of knots. And above me my twin sister was still asleep in her bunk bed, gently rocked by rhythmic motions.

I scrambled out of my bunk and started to stare through the window like a child on a first journey. But this travel was no ordinary. The view was breathtaking. I could see the front carriages bending round the track as we approached a tunnel and the excitement was electric. The swaying blue and gold carriages sported the glossy emblems of the Orient Express. Evie and I were on a birthday trip, gifted by our family, on one of the most famous trains in the world.

'I still have to pinch myself, Jazz,' Evie was swinging her legs from the top bunk, her feet tapping my shoulders. The carriages were restored originals and therefore narrow, but the rest of the decor exuded luxury. The whole train did. Definitely not a budget trip!

The first leg of the journey saw us hurtle through France. Now we were snaking our way through the Alps, in our luxurious compartment, glamour on every side.

'Yeah – it's like stepping back in time or into *Murder on the Orient Express*,' by Agatha Christie,'I whispered. I could nearly see the wonderful detective Hercule Poirot – the main character of the book – interviewing elegantly attired suspects in the Orient Express dining car about a murder that happened in one of the compartments. And that was when we entered the tunnel that had shaved hours off the original journey time. The train suddenly screeched to a halt. My heart froze for a second time.

Historia opisana na blogu zaczyna się w momencie, gdy Jazz budzi się **(1)** _____ łóżka. Wkrótce przypomina sobie, że jest w pociągu Orient Express wraz ze swoją **(2)** _____. Podróż jest urodzinowym prezentem dla obydwu dziewczyn od **(3)** _____.

Jazz jest zachwycona wszechobecnym przepychem i luksusem. Okoliczności sprawiają, że dziewczyna przypomina sobie ikcyjną zbrodnię popełnioną w **(4)** _____, która została opisana przez Agathę Christie w jednym z jej kryminałów. W tym momencie pociąg wjeżdża do tunelu i **(5)** _____, a wszystkie światła gasną.

CULTURE

The English crime novelist Agatha Christie wrote 66 detective novels and is the world's most famous mystery writer as well as one of the best-selling novelists of all time. One of her most famous novels is *Murder on the Orient Express*. The story, involving the murder of a passenger on the famous train, sees her popular detective, Hercule Poirot, faced with a range of suspects stranded on the train in extremely cold and snowy conditions.

Fish for words

5 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 For me the first ***leg* / *arm* of our journey** through Slovakia was the most interesting one.
2 When I had to ***shout* / *screech* to a halt** at the traffic lights, I knew I had failed my driving test.
3 The police car ***snaked* / *twisted* through** the motorway traffic while chasing the criminals.
4 By not stopping for any breaks we ***skipped* / *shaved*** at least half an hour **off** the journey to the seaside.
5 The train ***hurtled* / *strode*** through a tunnel at speeds exceeding 100 miles an hour.
6 The five-star hotel ***expressed* / *exuded* luxury** from the moment you entered the main entrance.
7 Both cars are progressing at a great rate of ***miles* / *knots*** at the moment.

6 **Work in pairs and discuss the topics in the box.**

- the last time you hurtled forward in a vehicle
- how you can shave time off a long journey
- a place you've been to recently that exuded luxury
- a leg of a long journey that you've found boring

Wrap it up

7 **What do you thing might happen next in the story? Discuss your ideas. Write the next paragraph of Jazz's blog entry. Use 120-150 words.**

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the questions.

1 What interesting places have you visited recently?
2 Do you prefer travelling on your own or with other people? Why?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***The reason the person has chosen to travel by bike is probably convenience.***
  Powodem, dla którego ta osoba zdecydowała się poruszać rowerem, jest prawdopodobnie wygoda.
- ***If I had the choice, I'd go / opt for a commuter train.***
  Gdybym miał/miała wybór, zdecydowałbym/zdecydowałabym się na pociąg podmiejski.
- ***When you get about by bike, you don't get stuck in traffic jams.***
  Gdy przemieszczasz się rowerem, nie utkniesz w korkach.
- ***I wish there were docking stations / more bus stops in my village.***
  Szkoda, że w mojej miejscowości nie ma stacji rowerów miejskich / większej ilości przystanków autobusowych.
- ***If only bike rental fees were lower / trams ran regularly, more people would ...***
  Gdyby opłaty za wypożyczenie roweru były niższe / tramwaje kursowały regularnie, więcej osób ...
- ***I commute to school by bus / underground.***
  Dojeżdżam do szkoły autobusem/metrem.
- ***My parents give me a lift to school / drop me off at the school / pick me up from school every day.***
  Rodzice codziennie podwożą/podrzucają mnie do szkoły / odbierają mnie ze szkoły.
- ***City scooters are a perfect / an ideal solution to ...***
  Miejskie hulajnogi to doskonały sposób na ...

2 Powiedz, że:

1 cieszy Cię fakt, że mieszkasz w miejscu, w którym podmiejskie pociągi kursują regularnie.
2 przemieszczając się hulajnogą, unikasz korków.
3 żałujesz, że w Twoim mieście nie ma metra.
4 żałujesz, że bilety kolejowe nie są tańsze.
5 Twoi rodzice, niestety, nie mogą Cię zawozić do szkoły i z niej odbierać, więc dojeżdżasz autobusem.

Practise

GET SMARTER

Odpowiadając na pytania dotyczące ilustracji, pamiętaj, aby rozwinąć wypowiedź, uzasadnić swoją opinię i, jeżeli to możliwe, podać przykłady. Udzielając odpowiedzi na pytanie trzecie, postaraj się stworzyć minihistorię, używając czasów przeszłych i różnych określeń budujących narrację, np. *you wouldn't believe what happened to me, suddenly ..., just then ..., as soon as ..., to my total surprise ..., to make matters worse ...*

3 Work in pairs. Take turns to describe the photograph and answer the questions.

1 Why did the man choose to get about by bike?
2 Which means of transport do you use to travel to school? Why?

4 Read the task below. Choose the correct options to complete the student's answer.

Describe the last time you or someone you know got lost in a new place.

You **(1)** ***wouldn't / couldn't*** believe what **(2)** ***has happened / happened*** to me last week. I got lost in my own town! It seems funny now, but then I was really **(3)** ***confused / confusing***. I got **(4)** ***in / on*** the wrong bus, fell asleep, and ended up in a different part of town. In the meantime, my phone had run out of battery, so I couldn't check where I **(5)** ***was / am***. **(6)** ***In / At*** the end, I asked a passer-by where to go, and I walked back home. As **(7)** ***soon / long*** as I got back, I was really relieved. I wish I **(8)** ***knew / know*** my town a bit better.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

5 Pracujcie w parach. Opiszcie zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. W swoich wypowiedziach wykorzystujcie zwroty z ramki Know your phrases.

Uczeń A

1 Why is the man happy to be travelling this way?
2 What's the public transport like where you live?
3 Describe the last time you or someone you know went on a long bike ride.

Uczeń B

1 What are the pros and cons of travelling this way?
2 Why have trams become popular in many places?
3 Describe the last time you or someone you know didn't enjoy a journey.

Speaking Bank ▶ p. 246

Wrap it up

6 Work in pairs. Prepare a crossword based on vocabulary connected with traveling. Exchange crosswords with another pair.

Speaking Set 08 ▶ p. 238

08 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 **Work in pairs. Match each photo with one expression in the box.**

get sunburned | lose your boarding pass | delayed/cancelled flight | roadworks | no vacancies | rain day and night | horrible food | crowded beach | call an ambulance | miss a train | have a puncture

2 **Work in pairs. Decide which of the situations in exercise 1 are the worst. Why? What would you do in each situation?**

Practise

GET SMARTER

W zadaniach polegających na parafrazie zdań należy tak przeformułować podane zdanie, aby zachować jego znaczenie, używając podanego słowa innej konstrukcji gramatycznej lub leksykalnej. Przeczytaj początek i koniec zdania z luką i zastanów się, jakich zmian trzeba dokonać. Zwykle chodzi o zastosowanie innego czasu, zmianę strony biernej na czynną, użycie konstrukcji z końcówką *-ing* zamiast bezokolicznika (lub odwrotnie), użycie czasownika frazowego lub wyrażenia przyimkowego.

3 **Read the sentences and answer the questions.**

1 *The last time I travelled by plane was three years ago.*
How can you rephrase the sentence using the word 'for' and a different tense?

2 *The noise in the hotel was too much for me.*
Which phrasal verb with 'put' means 'to tolerate' something? How can you rephrase the sentence so that it begins with *I couldn't ...*?

3 *Did they cancel your flight?*
How can you rephrase the question using the passive voice?

4 *Eventually, we succeeded in finding a better guest house.*
Can you rephrase the sentence using the verb 'manage'?

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.**

1 We had had enough of the crowded beaches, so we left for a quieter place. **TIRED**
We _____ the crowded beaches, so we left for a quieter place.

2 The air conditioning in the hotel stopped working. It got unbearably hot! **DOWN**
It got unbearably hot after the air conditioning in the hotel _____.

3 I don't want to go there by coach. **FANCY**
I _____ there by coach.

4 We didn't get home until midnight! **ARRIVED**
It was midnight _____ home.

5 My passport runs out in three years. **VALID**
My passport _____ another three years.

6 I wasn't allowed to go camping with my friends. **LET**
My parents didn't _____ camping with my friends.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

5 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.**

1 Checking if there are any vacancies in that hotel is a good idea. **BETTER**
You _____ if there are any vacancies in that hotel.

2 Seeing the Eiffel Tower is a must when you are in Paris. **TO**
You _____ the Eiffel Tower when you are in Paris.

3 We continued to drive despite the rain. **STOP**
The rain _____ from driving.

4 Train cancellations happen all the time in this country, so prepare yourself for it. **SURPRISED**
Don't _____ train cancellations in this country.

5 This has been the worst holiday in my life. **NEVER**
I've _____ holiday in my life.

Wrap it up

6 **Work in pairs. Imagine you're spending your holiday at a hotel. What would make you give the hotel excellent reviews?**

Zoom in

1 **Look at the photograph. Would you like to spend your summer holiday like this? Why (not)?**

2 **Work in pairs. Imagine that you are planning a glamping (glamorous camping) holiday with your friends. Write six questions you would like to ask a travel agent about this form of holiday. What do you think the answers would be?**

Practise

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

3 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 If we go glamping, we'll have to cook for ourselves. **MEAN**
Going glamping _____ own.
2 There was no more petrol in the car, so we had to put up our tents in the middle of nowhere. **RUN**
We _____, so we had to put up our tents in the middle of nowhere.
3 We decided to leave early in the morning to avoid the traffic jams on the roads. **OUT**
_____ early in the morning allowed us to avoid the traffic jams on the roads.
4 There's no point in asking her to go hiking with us. She'll hate the idea. **USE**
_____ her to go hiking with us. She'll hate the idea.
5 They say this place was used as a film set. **HAVE**
This place is _____ as a film set.
6 Scuba diving is forbidden here. **DIVE**
You _____ here.

EXTENDED

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 **Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.**

1 It was my first time in the Masurian Lake District and I loved it. **I**
It was the first time _____ in the Masurian Lake District and I loved it.
2 Is glamping an attractive concept for you? **APPEAL**
_____ you?
3 There is a risk that we will get bitten by some insects when camping. **RISK**
We _____ by some insects when camping.
4 Our worrying so much about the accommodation was a waste of time. **NEEDN'T**
We _____ so much about the accommodation.
5 We had to wait for a free place at the guest house. It took forever! **MADE**
We _____ for a free place at the guest house. It took forever!
6 I thought Tom would object to going to the lakes, but he was OK about it. **EXPECTED**
I _____ want to go to the lakes, but he was OK about it.

Wrap it up

5 **Work in pairs. Imagine you are glamping. Write a short social media post about this experience to encourage people to try it out.**

Use of English – Extra Practice 08 ▶ p. 298

Grammar Playout

KONSTRUKCJE CZASOWNIKOWE

Grammar Reference ▶ p. 274

A **Look at the transformations with the words: *let*, *fancy* and *better* in exercises 4 and 5 on page 128. What grammatical structures do they test?**

B **Complete the sentences with the correct forms of the words in brackets. Add any necessary words.**

1 During the holiday I _____ **(spend / my time / lie)** on the beach.
2 We _____ **(not / afford / hire)** a car when we travelled to Italy.
3 I _____ **(try / put / tent)** on my own, but it was too difficult.
4 My mother _____ **(not / stand / fly)**, so we never go anywhere by plane.
5 I _____ **(persuade / my best friend / book)** hotel in advance.

08 PISANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Decide which of these travel experiences you would like to gain. What other places would you like to visit in your lifetime? Why?**

• go up the Eiffel Tower • visit Niagara Falls • explore the Grand Canyon • stand under the Hollywood sign • travel round Europe in a camper van • go on a boat trip down the Amazon River • visit all the European capitals •

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I've decided to take part / enter /participate in this competition because ...***
  Podjąłem/Podjęłam decyzję o udziale w konkursie, ponieważ ...
- ***Travelling broadens your mind / helps you recharge your batteries / gives you the opportunity to meet new people / explore new cultures / practise foreign languages / experience something new.***
  Podróżowanie poszerza horyzonty/pomaga naładować baterie/daje szansę na poznanie nowych ludzi/ odkrywanie nowych kultur/ćwiczenie języków obcych/ doświadczenie czegoś nowego.
- ***If I could choose a destination to visit, I'd go to ...***
  Gdybym mógł/mogła wybrać cel podróży, pojechałbym/pojechałabym do/na ...
- ***If I could afford it, I'd hire a yacht and sail around the world.***
  Gdybym miał/miała wystarczająco dużo pieniędzy, wynająłbym/wynajęłabym jacht i opłynąłbym/ opłynęłabym świat dookoła.
- ***I really get on with my siblings, so we'd have a great time / get a chance to have endless chats / party a lot.***
  Świetnie dogaduję się/Mam naprawdę dobrą relację z rodzeństwem, więc świetnie byśmy się bawili/bawiły/ mielibyśmy/miałybyśmy okazję do niekończących się rozmów/imprezowania.

2 **Powiedz, że:**

1. podróżowanie pozwala Ci wypocząć i doznać czegoś nowego.
2. gdybyś mógł/mogła wybrać środek transportu, to wybrałbyś/wybrałabyś żaglówkę.
3. gdybyś tylko mógł/mogła sobie na to pozwolić, wyruszyłbyś/wyruszyłabyś w podróż po Japonii.
4. wziąłbyś/wzięłabyś ze sobą swoich kuzynów, ponieważ świetnie się z nimi dogadujesz.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, że we wpisie na blogu oceniana jest między innymi poprawność językowa. Warto zatem sprawdzić swoją pracę pod kątem błędów zakłócających komunikację, czyli takich, które powodują, że osoba czytająca Twoją pracę pisemną nie będzie w stanie jej zrozumieć.

3 **Read the information a student wanted to convey in a blog entry. Compare it with the sentences he/she actually wrote. Correct the sentences. What mistakes have you corrected: lexical, grammatical or spelling one?**

	What the student wanted to say	What the student wrote
1	Marzę, aby podróżować za granicą.	I drim of travelling abroad.
2	Chciałabym zwiedzić piramidy i mieszkać tam w dużym kurorcie.	I would like visiting the pyramids and staying in a big holiday resort there.
3	Nie lubię wczasów zorganizowanych i wycieczek z przewodnikiem.	I don't like pack holidays and guided tours.
4	Nigdy nie byłem w Anglii, więc chciałbym tam pojechać.	I never be to England, so I would like to go there.

WPIS NA BLOGU

4 **Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj wyrażenia z ramki Know your phrases.**

Bierzesz udział w międzynarodowym konkursie na najciekawszy wpis na blogu dotyczący wymarzonych miejsc na spędzenie wakacji. Na swoim blogu:

- wyjaśnij, dlaczego zdecydowałeś/zdecydowałaś się wziąć udział w tym konkursie,
- podaj powody, dla których warto podróżować i marzyć o ciekawych podróżach,
- opisz miejsce, które chciałbyś/chciałabyś odwiedzić i uzasadnij swój wybór,
- napisz, z kim chciałbyś/chciałabyś zwiedzić swoje wymarzone miejsce i wyjaśnij, dlaczego wybrałeś/ wybrałaś tę osobę/te osoby.

Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.

Hi everyone,
Today I'd like to talk about everyone's favourite subject – holidays!

Writing Bank ▶ p. 250

Wrap it up

5 **Work in pairs. Which ten places in Poland would you like to visit in the next ten years? Why?**

Zoom in

1 Work in pairs. Decide how you could turn the activities shown above into extreme holiday activities.

E.g. *Let's consider biking. It would be extreme if a person travelled like this from Poland to Spain.*

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I once decided to hire a raft with my friends and sail round the lakes / go climbing in the mountains with my friends in winter.***
  Kiedyś z przyjaciółmi postanowiliśmy wynająć tratwę i popływać po jeziorach / wspinać się w górach zimą.
- ***We didn't prepare well enough / had little experience in sailing / took no notice of the weather conditions / didn't take out any insurance policies, but went ahead with the trip.***
  Nie przygotowaliśmy się wystarczająco dobrze/ Mieliśmy małe doświadczenie w żeglowaniu/ Nie wzięliśmy pod uwagę warunków pogodowych/ Nie wykupiliśmy żadnego ubezpieczenia, ale mimo to zdecydowaliśmy się na ten wyjazd.
- ***We were lucky to have survived / to have been rescued / not to have drowned / not to have died.***
  Mieliśmy szczęście, że przeżyliśmy/nas uratowano/ nie utonęliśmy/nie zginęliśmy.
- ***If we had prepared properly, we wouldn't have been in such trouble.***
  Gdybyśmy dobrze się przygotowali, nie mielibyśmy takich kłopotów.
- ***My advice/suggestion to anyone planning a holiday like this is to assess the risk / prepare properly / take out an insurance policy before going.***
  Radzę/Sugeruję, żeby każdy, kto planuje tego typu wakacje, ocenił ryzyko/odpowiednio się przygotował/ wykupił ubezpieczenie przed wyjazdem.
- ***I would strongly advise that you don't take any unnecessary risks / follow the weather reports / know who to contact in an emergency.***
  Radzę, żebyście nie podejmowali niepotrzebnego ryzyka/śledzili prognozy pogody/wiedzieli, z kim się skontaktować w razie nagłego wypadku.
- ***With hindsight, I can't recommend caution / common sense / a first aid course strongly enough.***
  Z perspektywy czasu gorąco polecam ostrożność/ zdrowy rozsądek/kurs pierwszej pomocy.

EXTENDED

2 Powiedz, że:

1 nikt z Was nie umiał udzielić pierwszej pomocy.
2 mieliście szczęście, że przetrwaliście burzę w górach.
3 gdybyście nie zignorowali ostrzeżeń o złych warunkach pogodowych, nie byłoby żadnych kłopotów.
4 radzisz wszystkim, którzy wybierają się na żagle, śledzenie prognoz pogody.

Practise

GET SMARTER

Pamiętaj, aby rozpocząć artykuł w sposób zachęcający do dalszego czytania. Zwróć uwagę na to, że w artykule istotne jest wspieranie argumentów odpowiednimi przykładami.

3 Choose one of the situations below and describe it by answering questions A-I. Add any necessary details.

1 You went hiking in the mountains. You had to call the emergency number to be rescued.
2 You and your friend decided to go for a swim in the sea in the middle of the night. If it hadn't been for a stranger, your adventure wouldn't have ended well.
3 You and your friends hired quads and decided to have a race. One of you got badly injured.

A Why did you decide to spend time in this way?
B What did you hope to experience?
C What did you do to prepare for it well?
D What was the weather like?
E What were you wearing?
F When did things start to go wrong? Why?
G How did you feel?
H What did you try to do?
I How did you feel afterwards? What do you regret the most?

ARTYKUŁ

4 Przeczytaj polecenie i wypowiedz się na poniższy temat. W swojej pracy wykorzystaj co najmniej pięć wyrażeń z ramki Know your phrases.

Turystyka ekstremalna cieszy się coraz większą popularnością. Napisz artykuł, w którym opiszesz wyjazd z przyjaciółmi, podczas którego znaleźliście się w niebezpieczeństwie na skutek ryzykownych działań, i zasugerujesz, jakie kroki należy podjąć, aby uniknąć niebezpiecznych sytuacji podczas wyjazdów. *Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

Writing Bank ▶ p. 253

Wrap it up

5 Work in pairs. Discuss the advantages and disadvantages of travelling on your own.

SŁOWNICTWO

MP3 64 Means of transport and their use / Środki transportu i korzystanie z nich

Means of transport / Środki transportu

double-decker /ˌdʌbl ˈdekə/ autobus piętrowy
lorry /ˈlɒri/ ciężarówka
motorbike /ˈməʊtəˌbaɪk/ motocykl
sailing boat /ˈseɪlɪŋ ˌbəʊt/ żaglówka
scooter /ˈskuːtə/ hulajnoga
taxi / cab /ˈtæksi / kæb/ taksówka
tram /træm/ tramwaj
van /væn/ furgonetka
yacht /jɒt/ jacht
EXTENDED
articulated lorry /ɑːˌtɪkjʊleɪtɪd ˈlɒri/ ciężarówka naczepowa; TIR
cable car /ˈkeɪbl ˌkɑː/ kolejka linowa
cruise liner /ˈkruːz ˌlaɪnə/ statek wycieczkowy
four-by-four /ˌfɔː baɪ ˈfɔː/ samochód z napędem na cztery koła
narrow boat /ˈnærəʊ ˌbəʊt/ barka
ski lift /ˈskiː ˌlɪft/ wyciąg narciarski
sports car /ˈspɔːts ˌkɑː/ samochód sportowy

Places / Miejsca

airport terminal /ˈeəˌpɔːt ˌtɜːmɪnl/ terminal pasażerski na lotnisku
bus stop /ˈbʌs ˌstɒp/ przystanek autobusowy
carriage /ˈkærɪdʒ/ wagon
compartment /kəmˈpɑːtmənt/ przedział
departure lounge /dɪˈpɑːtʃə ˌlaʊndʒ/ hala odlotów
ferry terminal /ˈferi ˌtɜːmɪnl/ terminal promowy
gate /geɪt/ wyjście (do samolotu)
platform /ˈplætˌfɔːm/ peron
railway / train station /ˈreɪlweɪ, treɪnˌsteɪʃn/ stacja kolejowa
taxi rank /ˈtæksi ˌræŋk/ postój taksówek
ticket office /ˈtɪkɪt ˌɒfɪs/ kasa biletowa
underground station /ˈʌndəˌgraʊnd ˌsteɪʃn/ stacja metra
waiting room /ˈweɪtɪŋ ˌruːm/ poczekalnia
EXTENDED
baggage reclaim /ˌbægɪdʒ ˈriːkleɪm/ punkt odbioru bagażu
check-in desk /tʃek ˌɪn desk/ punkt odprawy bagażu
deck /dek/ pokład
docking station /dɒkɪŋˌsteɪʃn/ stacja wypożyczalni rowerów
harbour /ˈhɑːbə/ port, przystań
runway /ˈrʌnweɪ/ pas startowy
track /træk/ tor kolejowy

Using means of transport / Korzystanie ze środków transportu

board the plane /ˌbɔːd ðə ˈpleɪn/ wejść na pokład samolotu
bus fare /bʌs feə/ opłata za przejazd autobusem
cancelled /ˈkænsld/ odwołany
car boot /ˌ kɑː ˈbuːt/ bagażnik samochodowy
catch a bus /ˌkætʃ ə ˈbʌs/ złapać autobus
change trains /ˌtʃeɪndʒ ˈtreɪnz/ przesiąść się do innego pociągu
check in your luggage /ˌ tʃek ˌɪn jə ˈlʌgɪdʒ/ odprawić bagaż
delayed /dɪˈleɪd/ opóźniony
economy / first class / ɪˈkɒnəmi, ˌfɜːst ˈklɑːs/ klasa ekonomiczna/pierwsza klasa
get on a train /ˌget ɒn ə ˈtreɪn/ wsiąść do pociągu
give sb a lift /ˌgɪv ˈsʌmbədi ə ˈlɪft/ podwieźć kogoś
go through customs /ˌgəʊ θruː ˈkʌstəmz/ przejść odprawę celną
land /lænd/ wylądować
luggage rack /ˈlʌgɪdʒ ˌræk/ półka na bagaż
miss a flight /ˌmɪs ə flaɪt/ spóźnić się na samolot
passenger /ˈpæsɪndʒə/ pasażer/pasażerka
passport control /ˈpɑːspɔːt kənˌtrəʊl/ kontrola paszportowa
print out a boarding pass /ˌprɪnt aʊt ə ˈbɔːdɪŋ ˌpɑːs/ wydrukować kartę pokładową
single / return ticket /ˈsɪŋgəl, rɪˈtɜːn ˈtɪkɪt / bilet w jedną stronę/powrotny
take off /teɪkˌɒf/ wystartować (o samolocie)
ticket machine /ˈtɪkɪt məˌʃiːn/ biletomat
timetable /ˈtaɪmˌteɪbl/ rozkład jazdy
EXTENDED
charge point /tʃɑːdʒ pɔɪnt/ punkt ładowania
fill up /ˌfɪl ˈʌp/ zatankować do pełna
get an upgrade /ˌget ən ˈʌpˌgreɪd/ otrzymać usługę o wyższym standardzie
overhead locker /ˌəʊvəhed ˈlɒkə/ schowek na bagaż podręczny (w samolocie)
priority boarding /praɪˈɒrəti ˈbɔːdɪŋ/ priorytetowe wejście na pokład samolotu
season ticket /ˈsiːzn ˌtɪkɪt/ bilet okresowy

MP3 65 Accommodation / Baza noclegowa

be fully booked /bi ˌfʊli ˈbʊkt/ mieć wszystkie miejsca zarezerwowane
bed and breakfast /ˌbed ən ˈbrekfəst/ pensjonat oferujący noclegi ze śniadaniem
book in advance /ˌbʊk ɪŋ ədˈvɑːns/ rezerwować z wyprzedzeniem
boutique hotel /buːˌtiːk həʊˈtel/ mały, luksusowy hotel
cabin /ˈkæbɪn/ chata, domek
camper van /ˈkæmpə ˌvæn/ samochód kempingowy
caravan /ˈkærəvæn/ przyczepa kempingowa
check in /ˌtʃek ɪn/ zameldować się w hotelu
contact number /ˈkɒntækt ˈnʌmbə/ numer kontaktowy
dog-friendly /ˌdɒgˈfrendli/ przyjazny psom, przyjmujący psy
double / single room /ˌdʌbl, sɪŋgl ˈruːm/ pokój dwuosobowy/jednoosobowy
ensuite /ɒn ˈswiːt/ z łazienką
facilities /fəˈsɪlətiz/ udogodnienia, infrastruktura
five-star hotel /ˌfaɪvˈstɑː həʊˈtel/ hotel pięciogwiazdkowy
guest house /ˈgest ˌhaʊs/ pensjonat
holiday resort /ˈhɒlɪdeɪ rɪˌzɔːt/ miejscowość wypoczynkowa
host family /ˌhəʊst ˈfæmli/ rodzina goszcząca turystę/turystkę
included /ɪnˈkluːdɪd/ uwzględniony w cenie
last-minute holiday / deal /lɑːsˈmɪnɪt ˈhɒlɪdeɪ, diːl/ atrakcyjna oferta wakacyjna z bliskim terminem wyjazdu
make a reservation /ˌmeɪk ə ˌrezəˈveɪʃn/ zrobić rezerwację
mobile home /ˌməʊbaɪl ˈhəʊm/ przyczepa mieszkalna, motel
put up a tent /pʊt ˌʌp ə ˈtent/ rozbić namiot
rent a villa /ˌrent ə ˈvɪlə/ wynająć dom letni
self-catering /ˌselfˈkeɪtərɪŋ/ z własnym wyżywieniem
share a room /ˌʃeər ə ˈruːm/ dzielić pokój
suite /swiːt/ apartament
vacancies /ˈveɪkənsiz/ wolne pokoje
youth hostel /juːθ ˈhɒstl/ schronisko młodzieżowe

EXTENDED
accessibility /əkˌsesəˈbɪləti/ dostępność
affordability /əˌfɔːdəˈbɪləti/ przystępność ceny
cleanliness /ˈklenlɪnəs/ czystość
convenience /kənˈviːniəns/ dogodność
flexibility /ˌfleksəˈbɪləti/ elastyczność
luxury /ˈlʌkʃəri/ luksus
practicality /ˌpræktɪˈkæləti/ praktyczność
privacy /ˈpraɪvəsi/ prywatność
security /sɪˈkjʊərəti/ bezpieczeństwo

MP3 66 Trips and sightseeing / Wycieczki i zwiedzanie

adventure holiday /ədˈventʃə ˌhɒlɪdeɪ/ wczasy dla amatorów aktywnego wypoczynku
all-inclusive holiday /ˌɔːl ɪnˈkluːsɪv ˌhɒlɪdeɪ/ wczasy all-inclusive
backpacking /ˈbækˌpækɪŋ/ wędrówka z plecakiem
beach holiday /ˈbiːtʃ ˌhɒlɪdeɪ/ wczasy nad morzem
boat trip /ˈbəʊt ˌtrɪp/ wycieczka statkiem
bus tour /ˈbʌs ˌtʊə/ wycieczka autokarowa
castle /ˈkɑːsl/ zamek
cathedral /kəˈθiːdrəl/ katedra
city break /ˈsɪti ˌbreɪk/ krótki (zwykle weekendowy) wyjazd turystyczny do dużego miasta
climbing /ˈklaɪmɪŋ/ wspinaczka
cruise /kruːz/ rejs wycieczkowy
deserted /dɪˈzɜːtɪd/ opuszczony, opustoszały
excursion /ɪkˈskɜːʃn/ wycieczka
gallery /ˈgæləri/ galeria
guided tour /ˌgaɪdɪd ˈtʊə/ wycieczka z przewodnikiem
hiking /ˈhaɪkɪŋ/ piesza wycieczka
hire a car / bike /ˌhaɪər ə ˈkɑː / ˈbaɪk/ wynająć samochód/rower
historic /hɪˈstɒrɪk/ o znaczeniu historycznym
holiday representative /ˈhɒlɪdeɪ ˌreprɪˌzentətɪv/ rezydent/rezydentka biura podróży
journey /ˈdʒɜːni/ podróż
local cultural events / ˈləʊkl/ˌkʌltʃrəl ɪˈvents/ lokalne wydarzenia kulturalne
monument /ˈmɒnjʊmənt/ pomnik
of architectural interest /əvˌɑːkɪˈtektʃrəl ˈɪntrəst/ ciekawy architektonicznie
opening times /ˈəʊpnɪŋ ˌtaɪmz/ godziny otwarcia
package holiday /ˌpækɪdʒ ˈhɒlɪdeɪ/ wczasy zorganizowane
palace /ˈpæləs/ pałac
sailing /ˈseɪlɪŋ/ żeglarstwo
sandy beach /ˌsændi ˈbiːtʃ/ piaszczysta plaża
scuba diving /ˈskuːbə ˌdaɪvɪŋ/ nurkowanie z akwalungiem
sightseeing tour /ˈsaɪtsiːɪŋ ˌtʊə/ wycieczka ze zwiedzaniem
statue /ˈstætʃuː/ posąg
stick to the schedule /stɪk tə ðə ˈʃedjuːl/ trzymać się planu
sunbathing /ˈsʌnˌbeɪðɪŋ/ opalanie
theme park /ˈθiːm ˌpɑːk/ park rozrywki
tour guide /ˈtʊə ˌgaɪd/ przewodnik/przewodniczka
tourism /ˈtʊərɪzəm/ turystyka
travel agency /ˌtræv(ə)l ˈeɪdʒənsi/ biuro podróży
trip /trɪp/ wycieczka, krótka podróż
voyage /ˈvɔɪɪdʒ/ rejs, podróż morska
winter holiday /ˌwɪntə ˈhɒlɪdeɪ/ wakacje zimowe
write postcards /ˌraɪt ˈpəʊstˌkɑːdz/ pisać pocztówki
EXTENDED
admission charge /ədˈmɪʃn ˌtʃɑːdʒ/ opłata za wstęp
ancient ruins /ˈeɪnʃənt ˌruːɪnz/ starożytne ruiny

architectural wonder /ˌɑːkɪˌtektʃərəl ˈwʌndə/ arcydzieło architektury
breathtaking view /ˈbreθˌteɪkɪŋ ˌvjuː/ widok zapierający dech w piersiach
budget flight /ˈbʌdʒət ˌflaɪt/ tani lot
business trip /ˈbɪznəs ˌtrɪp/ podróż służbowa
direct flight /dɪˌrekt ˈflaɪt/ bezpośredni lot
glamping /ˈglæmpɪŋ/ pobyt na luksusowym kempingu
holidaymaker /ˈhɒlɪdeɪˌmeɪkə/ wczasowicz/wczasowiczka
long-haul flight /ˌlɒŋhɔːl ˈflaɪt/ długi lot
nature reserve /ˈneɪtʃə rɪˌzɜːv/ rezerwat przyrody
pebbly beach /ˈpebli biːtʃ/ kamienista plaża
scorching temperatures /ˌskɔːtʃɪŋ ˈtemprɪtʃəz/ skwar, żar
sheer cliff /ʃɪə ˈklɪf/ strome urwisko
souvenir hunting /ˌsuːvəˈnɪə ˌhʌntɪŋ/ polowanie na pamiątki
staycation /steɪˈkeɪʃn/ wakacje spędzane w domu
surrounding area /səˌraʊndɪŋ ˈeərɪə/ okolica
thrilling ride /ˌθrɪlɪŋ ˈraɪd/ emocjonująca przejażdżka
travel arrangements /ˈtrævl əˌreɪndʒmənts/ organizacja podróży

MP3 67 Breakdowns and accidents while travelling / Awarie i wypadki w podróży

break down /ˌbreɪk ˈdaʊn/ zepsuć się
call an ambulance / the police / a doctor /kɔːl ən ˈæmbjʊləns / ðə pəˈliːs / ə ˈdɒktə/ wezwać pogotowie/policję/lekarza
casualty /ˈkæʒuəlti/ ofiara wypadku
crash /kræʃ/ rozbić się; kraksa, wypadek
emergency /ɪˈmɜːdʒənsi/ nagły wypadek
face up to sth /feɪs ˈʌp tə ˌsʌmθɪŋ/ zmierzyć się z czymś, stawić czemuś czoła
get sunburned /ˌget ˈsʌnˌbɜːnd/ doznać poparzenia słonecznego
lifebelt /ˈlaɪfˌbelt/ koło ratunkowe
lifeboat /ˈlaɪfˌbəʊt/ szalupa ratunkowa
lifejacket /ˈlaɪfˌdʒækɪt/ kamizelka ratunkowa
rescue services /ˈreskjuː ˌsɜːvɪsɪz/ służby ratunkowe
safety instructions /ˈseɪfti ɪnˌstrʌkʃnz/ wskazówki dotyczące bezpieczeństwa
survive /səˈvaɪv/ przeżyć, przetrwać EXTENDED
be knocked down /bi ˌnɒkt ˈdaʊn/ zostać potrąconym
be seasick /bi ˈsiːˌsɪk/ mieć chorobę morską
bump /bʌmp/ stłuczka
come down with a bug /kʌm ˌdaʊn wɪð ə ˈbʌg/ złapać wirusa
fire drill /ˈfaɪə ˌdrɪl/ ćwiczenia przeciwpożarowe
give first aid /gɪv ˌfɜːst ˈeɪd/ udzielić pierwszej pomocy
have a narrow escape /hæv ə ˌnærəʊ ɪˈskeɪp/ cudem uniknąć nieszczęścia
have a puncture /ˌhæv ə ˈpʌŋktʃə/ złapać gumę
signal failure /ˈsɪgnl ˌfeɪljə/ awaria semafora
travel sickness /ˈtrævl ˌsɪknəs/ choroba lokomocyjna

MP3 68 Road traffic / Ruch uliczny

ask for directions /ˌɑːsk fə daɪˈrekʃns/ spytać o drogę
bridge /brɪdʒ/ most
follow directions /ˌfɒləʊ dɪˈrekʃnz/ iść/jechać zgodnie ze wskazówkami
lane /leɪn/ pas ruchu
motorway /ˈməʊtəˌweɪ/ autostrada
pedestrian crossing /pəˈdestriən ˌkrɒsɪŋ/ przejście dla pieszych
road sign /rəʊd saɪn/ znak drogowy
roadworks /ˈrəʊdwɜːks/ prace drogowe
slow down /ˌsləʊ ˈdaʊn/ zwolnić
speed up /ˌspiːd ˈʌp/ przyspieszyć
traffic jam /ˈtræfɪk ˌdʒæm/ korek uliczny
traffic lights /ˈtræfɪk ˌlaɪts/ sygnalizacja świetlna
tunnel /ˈtʌnl/ tunel EXTENDED
get a speeding ticket /ˌget ə ˈspiːdɪŋ ˌtɪkɪt/ dostać mandat za przekroczenie prędkości
give way /gɪv weɪ/ ustąpić pierwszeństwa
junction /ˈdʒʌŋkʃn/ skrzyżowanie
keep to the speed limit /ˌkiːp tə ðə ˈspiːd ˌlɪmɪt/ przestrzegać ograniczenia prędkości
level crossing /ˌlevəl ˈkrɒsɪŋ/ przejazd kolejowy
overtake /ˌəʊvəˈteɪk/ wyprzedzać
put one's foot down /pʊt wʌnz fʊt daʊn/ przyspieszyć
roundabout /ˈraʊndəˌbaʊt/ rondo
speed camera /ˈspiːd ˌkæmrə/ fotoradar
wear a seat belt /ˌweər ə ˈsiːt belt/ zapinać pas bezpieczeństwa

MP3 69 Travel safety / Bezpieczeństwo w podróży

EXTENDED

check travel warnings /tʃek ˈtrævl ˈwɔːnɪŋz/ sprawdzić ostrzeżenia dotyczące podróżowania
contact an embassy / consulate /ˈkɒntækt ən ˈembəsi, ˈkɒnsjʊlət/ skontaktować się z ambasadą/konsulatem
do in-depth research into sth /duː ɪn depθ ˈriːsɜːtʃ ˈɪntə ˈsʌmθɪŋ/ przeprowadzić dokładne badanie czegoś
filtered / bottled water /ˈfɪltəd,ˈbɒtld ˈwɔːtə/ woda filtrowana/butelkowana
first aid kit /fɜːst eɪd kɪt/ apteczka
solo traveller /ˈsəʊləʊ ˈtrævlə/ samotny podróżnik/samotna podróżniczka
travel insurance /ˌtrævl ɪnˈʃʊərəns/ ubezpieczenie turystyczne
travel light /ˌtrævl laɪt/ podróżować z małą ilością bagażu
travel widely /ˌtrævl ˈwaɪdli/ podróżować w odległe miejsca

SŁUCHANIE

MP3 70

chill out /ˌtʃɪl ˈaʊt/ relaksować się
hand out /ˌhænd ˈaʊt/ rozdawać
look round /ˌlʊk ˈraʊnd/ rozejrzeć się
miss out on sth /mɪs aʊt ɒn ˈsʌmθɪŋ/ przegapić coś
settle in /ˌsetl ˈɪn/ rozgościć się
stop over /ˌstɒp ˈəʊvə/ zatrzymać się
turn to /ˈtɜːn ˌtʊ/ zwrócić się do kogoś o pomoc EXTENDED
be well worth a trip /ˌbi ˌwel ˌwɜːθ ə ˈtrɪp/ być wartym podróży
carbon footprint /ˈkɑːbən ˈfʊtˌprɪnt/ ślad węglowy
damage a fragile ecosystem /ˌdæmɪdʒ ə ˌfrædʒaɪl ˈiːkəʊˌsɪstəm/ niszczyć delikatny ekosystem
follow regulations /ˌfɒləʊ ˌregjʊˈleɪʃnz/ przestrzegać przepisów
jet off /ˈdʒet ˌɒf/ lecieć gdzieś samolotem
pick up a fare /ˌpɪk ˌʌp ə ˈfeə/ zabrać pasażera/pasażerkę taksówki

CZYTANIE

MP3 71

day out /ˌdeɪ ˈaʊt/ wolny dzień
make the most of sth /ˌmeɪk ðə ˈməʊst əv ˌsʌmθɪŋ/ jak najlepiej coś wykorzystać
take forever /teɪk fərˈevə/ zająć wieczność
tried and tested /ˌtraɪd ən ˈtestəd/ wypróbowany, sprawdzony
with a difference /ˌwɪð ə ˈdɪfrəns/ wyjątkowy, wyróżniający się EXTENDED
at a rate of knots /ət ə ˈreɪt əv ˈnɒtz/ z niezwykłą prędkością
exude luxury /ɪgˈzjuːdˈlʌkʃəri/ emanować luksusem
hurtle /ˈhɜːtl/ pędzić
leg of a journey /ˌleg əv əˈdʒɜːni/ etap podróży
screech to a halt /ˌskriːtʃ tuː ə ˈhɔːlt/ zatrzymać się z piskiem opon
shave off /ˌʃeɪv ˈɒf/ skrócić czas czegoś
snake through /ˌsneɪk ˈθruː/ wić się przez, jechać wężykiem

ACTIVATE

1 Find ten expressions in the wordlist which would not describe how you spend your typical holiday eg. *ride on a motorbike, stay in a five-star hotel*, etc.

2 Use the wordlist to make a list of seven things which may spoil your holiday. Have these things ever happened to you?

3 Find three words with sound /ʊ/ and three words with sound /uː/. Write a short poem about travelling using those words.

09 KULTURA

GET READY

What is the most interesting thing you have watched, read or listened to in the last week? Give details.

Dziedziny kultury

1 **Put the words into the correct columns. Some words match more than one column.**

chapter leading role lyrics first edition interval paperback sketch band rehearsal choir curtain oil painting documentary landscape cover act extra orchestra still life stage portrait fiction track cartoon blockbuster

film	fine arts	literature	music	theatre

2 **Complete the sentences with some words from exercise 1 in the correct form.**

1 My cousin has the _____ of *Alice's Adventures in Wonderland* – a children's tale by Lewis Carroll.
2 We went to see *Romeo and Juliet* in the National Theatre last night and during the _____ I met some friends from my primary school.
3 The art exhibition includes some early _____ the artist made for his famous oil paintings.
4 Can you still remember the _____ of some of the songs you learned in kindergarten?
5 I love their new album, particularly the _____ with some opera singers performing with them.
6 Some _____ characters, such as Donald Duck and Mickey Mouse, are about 90 years old!

3 **Complete the definitions with the correct words. Some letters have been given.**

1 all the performers in a film or a play: ___a___t
2 a part of a play or a book in which events happen in the same place and time: ___c___n___
3 a place where a film is made or where a play is performed: s___
4 a series of related events that make up the main story in a book or a film: ___l___t

4 **Label film posters with the correct words. Then name a film or series for each genre.**

1 animated film
2 thriller
3 fantasy film
4 romcom
5 science fiction film
6 adventure film

5 **Work in pairs. Plan a sequel to a film you have both seen. Talk about it with your partner. You have to discuss all the points below.**

1) plot and characters
2) music
3) locations
4) actors

EXTENDED

6 COMPOUND NOUNS **Choose the correct words to complete the expressions.**

1 **graphic** story / novel / poem
2 **fairy** tale / read / scene
3 **detective** plot / picture / fiction
4 **blank** set / verse / book
5 **front** band / man / gig

7 **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 We got to the cinema on time and had to sit through all the _____ (*zwiastuny*) before the film started.
2 Georgia O'Keeffe began experimenting with _____ (*farby akwarelowe*) in her late 20s.
3 Molly is a real _____ (*mól książkowy*). She's always got her nose in a novel!
4 Olga Tokarczuk wrote a _____ (*notka wydawnicza na okładce książki*) for the back cover of that novel.
5 What is top of the _____ (*lista przebojów*) in Poland this week?

Twórcy i ich dzieła

8 **Complete the sentences with the correct words in the box. There are three extra words.**

director novelist illustrator composer sculptor camera operator playwright conductor

A person who
1 draws pictures for books and magazines is a(n) ___.
2 tells actors and technical staff what to do is a(n) ___.
3 writes music is a(n) ___.
4 makes statues from different materials is a(n) ___.
5 writes theatre plays is a(n) ___.

9 **Complete the sentences with the correct form of the words in brackets.**

1 In my opinion, the play about a young blind dancer we saw last Friday was really _____ (**inspire**).
2 *The Blue Planet* is a very _____ (**inform**) British documentary series about marine life.
3 The end of the film, where the two main characters met again after twenty years apart, was extremely _____ (**touch**).
4 I enjoyed the series about Percy Jackson by Rick Riordan based on a _____ (**tradition**) Greek myth.
5 Unfortunately, the final scenes of the film were quite _____ (**predict**).

EXTENDED

10 **Match the people with definitions A–F.**

1 busker
2 choreographer
3 voice-over artist
4 stuntman / stuntwoman
5 pavement artist
6 stand-up comedian

A draws pictures on a pavement
B stands in front of an audience and tells jokes
C performs music in the street
D plans the movements of actors on stage
E narrates stories and acts on the radio
F performs dangerous acts in films

11 CD 2.18 **Complete the dialogue with the correct adjectives. Some letters have been given. Then listen and check.**

A: If you ask me, the plot of that film was really impossible to believe! Definitely too **(1) f___ r-f___ c___ d** – just like the book, which was also rather **(2) h___ a___ y-g___ g.** I gave up after the first two chapters.
B: Really? To be honest, I found both the book and the film quite **(3) c___ ___ ll___ g.**
A: Well, what I liked about it was the **(4) c___ v___ g** performance of the actor playing the main character and the **(5) g___ p___ g** opening scenes – I was really interested to see what followed. But, then it got too **(6) s___ w-g___ i___ g.** I was yawning every ten minutes.
B: I'm afraid I can't agree with you on that.

12 **Write a short blog entry about your favourite book using the words in exercise 11.**

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

13 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 In your opinion, why have the students come to the museum?
2 Which famous person or artist do you most appreciate and why?
3 Tell us about the last time you visited a museum or a gallery.

Uczestnictwo w kulturze

14 **Complete the email with the correct words in the box. There are two extra words.**

research audition spectator opening rave
based venue audience autograph death

TO: cassie.wilson2@mailuk.gmt

Hi Cassie,
I hope you are well. I am writing to tell you that the **(1)** _____ night for our new play went brilliantly! I can't believe it's been only two months since I was worrying about the **(2)** _____ and now I'm worrying about the reviews! 😊 But the **(3)** _____ cheered loudly at the end so we definitely didn't bore them to **(4)** _____. Who knows – perhaps we'll get **(5)** _____ reviews and soon you'll be asking for my **(6)** _____!
You've asked about the play itself. It's **(7)** _____ on the story of a dancer living in the 1920s. Our director did a lot of **(8)** _____ into the music and fashions of the period and I think it's quite realistic.
I do hope you can make it – the play runs for three weeks.
Love, Sandra

15 **PHRASAL VERBS** **Complete the sentences with the correct prepositions.**

1 Ed Sheeran's latest gig in London **sold** _____ in half an hour!
2 The new film starring Chris Pratt **comes** _____ in February.
3 Olly Barrett **stood** _____ **for** Mark Lang as Hamlet when Mark was ill last month.
4 Stephen King **comes** _____ **with** some amazing ideas for stories year after year.
5 Carey Mulligan **stands** _____ in each film she appears in. She's brilliant.

16 **Label the photographs with the words in the box. There are two extra words.**

xylophone cello flute violin saxophone
tambourine trumpet drums

EXTENDED

17 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 The first season of *Stranger Things* was incredible – I was ***glued*** / ***taped*** **to the screen.**
2 The horror's last scenes kept Diana on the ***top*** / ***edge*** **of her seat.**
3 When I started reading *Anne of Green Gables*, I was so ***caught*** / ***put*** **up in the story** I forgot what the time was.
4 The final scene of the school play was so moving that it was hard to ***stop*** / ***hold*** **back your tears.**
5 My dad used to make up scary stories when I was a kid and they ***gave*** / ***made*** **me nightmares.**
6 The autobiography of the famous runner was so engrossing that I **couldn't *take*** / ***put*** **it down.**

Tradycje i zwyczaje

18 **Complete the blog entry with the translations of the words and phrases in brackets.**

My blog

Have you ever taken part in Cracow's *Wianki* festival? For me, it's a **(1)** _____ (*tradycja rodzinna*) to spend Midsummer Night by the Vistula River with my parents, siblings and friends. My mum and dad even took part in the first **(2)** _____ (*oficjalne obchody*) of *Wianki* in 1992, but the festival's origins **(3)** _____ (*datuje się*) to as early as the era before Christ. Today it includes musical concerts with alternative pop and **(4)** _____ (*muzyka folk*) and numerous cultural events **(5)** _____ (*na świeżym powietrzu*) followed by a **(6)** _____ (*pokaz sztucznych ogni*). My sister and I always take part in a competition for the Most Beautiful Wreath, which is the symbol of the festival.

Media

19 **Complete the text with correct words in the box.**

A tabloids B weekly C cover D magazines
E columnists F breaking G headlines H daily

ARTICLE

The way people get the news has changed a lot recently. Nevertheless, there is still quite a wide range of **(1)** _____ and **(2)** _____ newspapers to buy in local newsagent's. My friends prefer to read their favourite **(3)** _____ on a news website, and get updates on **(4)** _____ news on social networking sites as those often stream the events live. However, my best friend still buys a couple of sports **(5)** _____ in order to read about his favourite footballers on the bus home. He says the **(6)** _____ and pictures on the **(7)** _____ don't have the same impact online. And I must admit I like to go through some **(8)** _____ to read about celebrities every time I'm at the hairdresser's.

20 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 **game / chat**
I enjoy the _____ shows where people can win a lot of money, but I find the _____ shows with celebrities a bit boring.

2 **subtitles / dubbed**
I much prefer reading _____ to listening to _____ voices in a foreign film.

3 **hosts / presenters**
The news _____ always look so smart, whereas both _____ of the new quiz programme choose very weird outfits!

4 **soap opera / reality TV**
I'm getting a bit fed up with all the _____ shows. Everyone wants to be famous today! I will never stop following my favourite _____ though. The characters are like old friends.

EXTENDED

21 **Match the parts of the sentences.**

1 This is a newspaper with a daily **circulation**
2 At 7.00pm you will be able to see live **coverage**
3 Even on his death the **obituaries** did not
4 Several of the photo **captions** on the front page
5 The Sunday **supplements**

A are by the wrong images and one headline is missing.
B of more than one thousand copies.
C are also available online.
D forget to mention Peter's role in developing the local cricket team.
E of England's game against Spain.

22 CD 2.19 **Complete the voicemail with the correct words in the box. There are two extra words. Then listen and check.**

breaking buffering incisive following demand transmission censorship

Hi Tanya. Did you see the news broadcast with the Prime Minister? He was **(1)** _____ and his ideas on combating **(2)** _____ were well thought through. Unfortunately, I didn't see the end of the programme as the picture kept **(3)** _____ up due to the atmospheric conditions. Whenever it's really hot in here, it affects **(4)** _____, which is really frustrating. I'll catch up on it online later, and hope that I don't get a lot of **(5)** _____ on my tablet! Call me! Bye!

Ochrona praw autorskich

EXTENDED

23 **Read the article and choose the correct answer A, B or C.**

Start | Articles | Contact

When you're preparing a school project and you research information to include, remember not to **(1)** _____ copyright. There are many rules to protect intellectual **(2)** _____ these days that you should be aware of.

- If facts you use in your work are in the **(3)** _____ domain, you may use them as long as you verify them and **(4)** _____ your sources.
- If you want to use sections of an article **(5)** _____, you need to **(6)** _____ permission from the copyright **(7)** _____.
- You may only **(8)** _____ images from web pages where they are **(9)** _____ for free.

1	A break	B infringe	C disrupt
2	A creation	B ownership	C property
3	A social	B common	C public
4	A cite	B tell	C explain
5	A exactly	B verbatim	C direct
6	A look	B seek	C make
7	A holder	B protector	C master
8	A pass	B imitate	C download
9	A existing	B available	C open

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What similarities or differences are there between an artist painting a picture and a make-up artist putting make-up on a person? Which sort of people might need a make-up artist for their work?

09 SŁUCHANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. What do you think motivates people to appear on reality TV, game or quiz shows? Would you like to take part in one of these programmes? Why (not)?**

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 CD 2.20 **Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

Tekst 1.

1 How does Ann feel about her success?
- **A** She is trying to enjoy it as much as possible.
- **B** She would like things to be less hectic.
- **C** She feels she deserves it.

Tekst 2.

2 Applications for the game show *Up for Grabs* must be sent
- **A** in the first week of December.
- **B** by the end of August.
- **C** in the next two weeks.

3 What should potential applicants do first?
- **A** apply online
- **B** make a video presentation
- **C** find teammates

Tekst 3.

4 What will James Dean's appearance in an upcoming film be based on?
- **A** old footage from his three best films
- **B** his recordings for an action film that haven't been used
- **C** his appearance in a documentary

5 The presenter suggests that using computer-generated imaging
- **A** should have far-reaching benefits.
- **B** might not be popular with everyone.
- **C** will become commonplace in the future.

6 Why does Jade mention green screens?
- **A** to give an example of a revolutionary technology
- **B** to explain how old actors can return to the screen
- **C** to emphasise the advances made since then

3 **Work in pairs. Go to the audioscript on page 313. Why are the other answers in exercise 2 wrong?**

CULTURE

Computer-Generated Imagery (CGI), also called 3D imaging, is the technology that allows producers to create characters, scenes, and special effects in films, commercials and games. The quality of visual effects is higher than those generated in other processes. This technology created the fantasy world in *Avatar* (2009) and *The Hobbit* (2012-14) or made superheroes invincible in *Avengers End Game* (2019).

ZDANIA Z LUKAMI

4 CD 2.21 **Usłyszysz dwukrotnie rozmowę na temat kursu kreatywnego pisania. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij zdania tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Zdania należy uzupełnić w języku angielskim.**

1 Jenny chose a course at this particular university because _____.
2 Evan believes that _____ would be more beneficial for Jenny.
3 Jenny decided on an online course due to the _____.
4 The pieces that the course members write are _____ for all of them to comment on.
5 Jenny is very happy with _____ received from the tutor and other members.

Fish for words

5 **Match the words that have a similar meaning. Choose four words and write your own sentences.**

1 prime time	**A** film
2 footage	**B** a piece of writing
3 reprise	**C** the most popular time
4 feature	**D** to perform a part again
5 composition	**E** show, appear
6 iconic	**F** a long written story
7 novel	**G** very famous

Wrap it up

6 **Work in groups of four. Think of a new reality show for prime time television that would appeal to a wide audience. Consider the points below and present your ideas to the class.**

1) main topic
2) the presenter
3) the tasks contestants will have to do
4) the prize they might win

EXTENDED

CULTURE

The Academy Awards (The Oscars) are awarded for excellence in the film industry. They are the oldest worldwide entertainment awards, first presented on May 16, 1929, and are considered to be the most important ones in the filmmaking business. Winners, who are chosen for 24 categories, including best picture, actor, actress and directing, are given a gold statue originally sculpted by George Stanley. The last Polish film that won an Oscar was *Ida* by Paweł Pawlikowski. It was the Best Foreign Language Film in 2014.

Zoom in

1 Work in pairs. What is your favourite recent film or series? What made it special? Discuss the factors in box A. Use some adjectives in box B.

A

actors' performance · appearance of celebrities · special effects · moving dialogues

B

amusing · gripping · brilliant · engrossing · imaginative · fast-paced · fascinating · inspiring · touching · informative · modern · compelling · intimate · breathtaking

Practise

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

2 CD 2.22 Usłyszysz dwukrotnie rozmowę na temat filmowych adaptacji sztuk teatralnych. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

1 What is the outstanding achievement of Viola Davis?
2 How is *Fences* different from other films, according to Betty?
3 In Jack's opinion, what two factors make films based on theatrical productions so remarkable?
4 Why is Betty not as enthusiastic about *Fences* as Jack?
5 What does Jack think about some critics' opinions on films based on plays?

Fish for words

3 Choose the correct words to complete the sentences.

1 We sat in the restaurant on the 11th floor with a wonderful ***eagle's- / bird's*-eye view** of the street parade.
2 Sophie always ***gives / plays* devil's advocate** when we discuss things, and I think it's useful to consider all possible opinions.
3 Grant is ***down / up* for an award** for his screenwriting, and I hope he gets it.
4 The ***intimate / private* interaction** between the actor playing Romeo and the audience is what makes the scene so touching.
5 The cinema-going experience today is a ***distant / far* cry from** that of one hundred years ago.
6 I've seen *Les Misérables* twice and both times it ***pushed / moved* me to tears.**

4 Work in pairs and discuss the topics in the box.

- an interesting film that was up for an Oscar
- a supporting actor who stole the show in a series
- a dull film with loads of special effect
- a thriller that kept you at the edge of your seat
- a book that moved you to tears

Wrap it up

5 Work in pairs. Prepare the list of the top three novels, comic books or biographies you would like to see filmed. Present your choices to the class and justify them.

09 CZYTANIE

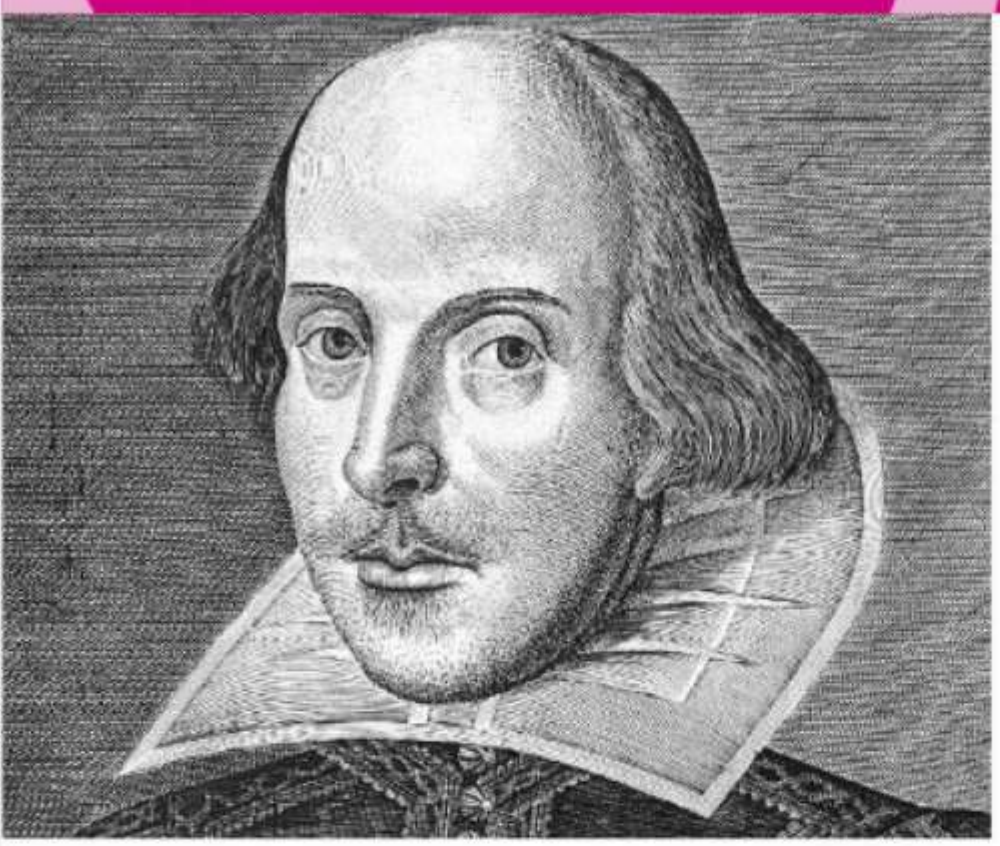

It should have been an event to look forward to. The opening night of *A Midsummer Night's Dream* at Stratford-upon-Avon, the home of Shakespeare himself. Who would NOT want a rare ticket to one of the most eagerly awaited productions of the year? Well, that would be me, Elena Struthers, actress – no, in fact, make that ex-actress.

I wasn't alone. My brother, Blake, and his wife Jane were with me as we queued up to enter the auditorium, both barely controlling their excitement. Blake loves all things theatrical and had broadcast the fact that his sister, Elena, had joined the Shakespeare Company to everyone in his circle of friends. As far as I knew, they still all thought I would be up on that stage, playing one of the leading roles. He hadn't been so fervent about sharing my misfortune with them, though.

Blake isn't a very sensitive soul. It would never have occurred to him that going to see the performance, to see MY understudy, wearing MY costume, accepting MY applause, might upset me. He really thought I would enjoy the relaxation of sitting in the audience rather than getting nervous backstage. 'Just think,' he had said the day he managed to purchase one of the last tickets, 'no worries about learning your lines, or anything.' I groaned inside.

When we entered the auditorium, Blake found our place in the stalls, in one of the back rows. We were surrounded by the hum of excited whispers and the rustle of programmes as people settled, chatted and browsed pictures of the cast. At the same time my fellow actors were impatiently waiting in the wings to engage with the spectators and weave the illusion like a spider spins its web. I should be part of that! I would be part of that if not for that ill-fated incident… Eventually the house-lights dimmed, the curtain went up and Blake leaned over to whisper. 'Sit back, and enjoy it!' His words chilled me and my fingers tightened on the arms of the wheelchair. Could I really endure this?

Zoom in

1 **Work in pairs. Tell your partner about an event you recently attended that you did not feel like going to. Give reasons and details.**

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.**

1 Which is TRUE about Elena?
- **A** She has recently set up her own theatrical company.
- **B** She is eager to see a theatrical production.
- **C** She does not enjoy waiting in queues.
- **D** She has suffered something unfortunate.

2 Elena's brother Blake was
- **A** unable to understand his sister's feelings.
- **B** excited about accompanying his friends to the theatre.
- **C** not particularly fond of Shakespeare's plays.
- **D** jealous of Elena's involvement with theatrical productions.

3 What happened first?
- **A** Elena, Blake and Jane found their seats in the theatre.
- **B** The curtain lifted and the play began.
- **C** Blake told his friends Elena would be performing in the play.
- **D** Blake bought one of the few tickets available.

4 When inside the theatre, Elena is
- **A** willing to meet her fellow actors.
- **B** envious of the people taking part in the play.
- **C** irritated by the noise of the audience.
- **D** unimpressed by the lighting.

5 Which is the best title for the story?
- **A** A Broken Dream
- **B** A Disappointing Evening
- **C** An Unexpected Invitation
- **D** A Performance to Remember

CULTURE

William Shakespeare was a renowned English poet, playwright and actor born in 1564 in Stratford-upon-Avon. His works include 38 plays, 2 narrative poems and 154 sonnets. *A Midsummer Night's Dream* is one of Shakespeare's most popular plays. It is set in Athens, and consists of several subplots that revolve around marriage, love and jealousy. The romantic affections of the main characters are manipulated by fairies.

Fish for words

3 **Look at the text in exercise 2 again. Why are the other answers wrong?**

4 **Look at the text in exercise 2 and find words that match definitions 1–9. Choose four words and write your own sentences.**

1 the seats on the lowest floor of a theatre
2 the right or left side of a stage that the audience cannot see
3 the positive response from the audience
4 a low continuous noise made by a lot of people talking
5 the part of a theatre where the audience sits
6 the area behind the stage where the actors change and the stage crew work
7 the part of a theatre where the actors or musicians perform
8 the words that an actor says in a performance
9 clothes that performers wear in a play

5 **Work in pairs. Translate the sentences into English. Then compare your translations to the sentences in the text in exercise 2.**

1 Kiedy weszliśmy do audytorium, Blake znalazł nasze miejsce na parterze.
2 Aktorzy niecierpliwie czekali za kulisami.
3 Nie przejmuj się uczeniem swoich kwestii!
4 Wszyscy wciąż myśleli, że będę na scenie.

6 **Work in pairs. What do you think might happen next in the story? Discuss your ideas and present them to the class. Vote for the best ending.**

Wrap it up

7 **Work in pairs. Read the quote about love from *A Midsummer Night's Dream*. How do you understand it?**

Love looks not with the eyes, but with the mind,
And therefore is winged Cupid painted blind.

– William Shakespeare

Zoom in

1 **Work in pairs. How is the job of a film extra different from that of an actor or actress? What kind of challenges do both jobs face you with?**

Practise

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

2 **Przeczytaj tekst. Odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.**

'Cut!' a voice bellowed. 'Lunch break.' The group of dirty, shabbily dressed street sellers breathed a collective sigh of relief and shuffled off to the shade of a big tent. I glanced at my friend, Alistair. 'What on earth have you got us into?' I muttered. 'Don't know what you're on about,' he grinned. 'I'm having a ball!'

First and foremost, I have to say that I've never really had a yearning to become an actor. To begin with, I do not possess any particular talent and being in the spotlight for any reason has never held the least appeal for me. However, last year, Alistair and I got our heads together to come up with a list of things to do before we reached the ripe old age of thirty! We jotted down climbing a mountain, sky-diving and so on. Working as an extra on a film set was one of Alistair's bizarre fantasies.

Which, to cut a long story short, is why Alistair and I were all dressed up in Victorian costumes on a film set in east London. And I can honestly say it was nowhere near as glamorous as some people might think. We had to hang around for hours on end, waiting to be called for a scene. 'No talking!' the voice bellowed when I asked Alistair how much longer we'd have to wait. The mind-numbing boredom was unbearable.

The silver lining was the lunch break with its extraordinary food, but before I could even think of zooming in on the spread of fruit, sandwiches and biscuits, I heard 'Talent first' – the talent being film-set talk for actors as opposed to the rest of us.

Eventually, at midnight, tired and aching we could sign out. There's a slight possibility that the top of my head might appear in one of the shots in the finished film – but I won't be looking out for it. I'm just happy that we could finally strike that item off our list.

1 Why is the narrator engaged in an activity he is not really excited about?
2 How is the narrator's experience different from Alistair's?
3 What is the main disadvantage of being an extra?
4 What was the only pleasurable part of the day on the film set?
5 How did the narrator feel at the end of the day?

DOBIERANIE

3 **Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w każdą lukę (1–4) literę, którą oznaczono brakujące zdanie (A–E), tak aby otrzymać spójny i logiczny tekst. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki.**

A For a film buff like myself, an additional bonus is being able to watch old classics when I'm in the mood.
B I remain encouraged by the fact that with the advent of e-books, it was predicted that physical books would become commercially non-viable.
C In addition to this, the rustling of crisp packets and chattering can make you lose concentration.
D The feeling of involvement was totally exhilarating as the sounds and the music seemed to engulf me from all sides.
E According to some experts, in a decade or so, we may be able to use artificial intelligence in order to create stories and characters that would respond to audiences in real-time.

Local cinemas worth fighting for

Do you recall the first time you ever went to the cinema? What I still remember from my first cinematic experience is the overwhelming vastness of the screen as well as the impression that I could be swallowed up in the adventure playing out in front of me. **(1)** _____ I was mesmerised, and the irresistible charm of cinematography has remained with me forever. So whenever I hear about local cinemas being closed because of the rise in streaming, where people can watch practically any film they choose at a fraction of the cost of a cinema ticket, I am deeply saddened.

It cannot be denied that, like most of my friends, I often use digital streaming services myself and I admire the range, number and usual high quality of the films produced by the streaming giants, even if not all of them are to my taste. **(2)** _____ However, it is clearly a different experience from watching them on the big screen. Still, whether I like it or not, the future of film-making and cinema-going lies in advanced technology. **(3)** _____ For my part, I hope that the use of such tools will be better suited to the big screen than streaming services, thus ensuring the survival of cinemas.

I would definitely be devastated if cinemas went into a real decline and the only way to see films was on online platforms. There is immense value in the shared cultural experience provided by cinemas. Keeping cinemas alive may cost more, but is definitely worth the effort. **(4)** _____ Fortunately, that didn't happen. So, perhaps it will be the same for streaming and the cinema. There is surely a place in our lives for both.

Fish for words

4 **Find the words in exercise 2 that helped you to match the sentences with the correct gaps in the text.**

5 **Complete the sentences with the correct words from the texts in exercises 2 and 3.**

1 Far from **going into a** _____, the paper book industry seems to be thriving.
2 **To** _____ **a long story short**, we missed the first fifteen minutes of the film.
3 You can book tickets through this website **at a** _____ **of** the full price.
4 Kevin was talking to the press about his new book for ages as he really enjoys being **in the** _____.
5 Pam and Oliver loved *Nomadland*, but it **wasn't really to my** _____.

Wrap it up

6 **Work in pairs. Each of you should choose one topic from the list below and spend one minute talking about it. Time your partner.**

- a film character you would like to be
- a celebrity you would like to meet
- a series that was a total let-down
- a play you would like to stage at school
- last time you had stage fright
- a box-office hit you didn't enjoy
- an excellent read

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the questions.

1 Do you like watching musicals? Why (not)?
2 Is it a good idea to read reviews of a book before you buy it? Why (not)?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***Out of the three / given options I think this one is the most suitable / appropriate for my friend.***
  Spośród tych trzech/podanych propozycji, myślę, że ta jest najodpowiedniejsza dla mojego kolegi/mojej koleżanki.
- ***I find all the options good enough, but I'd go for this one.***
  Uważam, że wszystkie propozycje są wystarczająco dobre, ale ja wybrałbym/wybrałabym tę.
- ***I believe my friend might prefer this option to that one because open-air concerts are her thing.***
  Uważam, że moja koleżanka może woleć tę propozycję, ponieważ lubi koncerty na otwartym powietrzu.
- ***Rock music isn't really his cup of tea, so I'd reject this alternative.***
  Muzyka rockowa nie jest jego ulubionym rodzajem muzyki, więc odrzucam tę możliwość.
- ***She isn't really fond of / keen on choir music, and that's why I wouldn't choose this type of gift.***
  Muzyka chóralna niezbyt jej odpowiada i dlatego nie wybrałbym/wybrałabym tego rodzaju prezentu.
- ***If I had to choose for / on behalf of my class, I'd stage a dance performance / organise a talent show.***
  Gdybym musiał/musiała wybrać za klasę/w imieniu klasy, zorganizowałbym/zorganizowałabym występ taneczny/pokaz talentów.
- ***We have quite a few musically-gifted students, so I'd opt for this idea.***
  Mamy kilku utalentowanych muzycznie uczniów, więc wybrałbym/wybrałabym ten pomysł.
- ***I feel that we should go for a talent show because it's less time-consuming to prepare.***
  Uważam, że powinniśmy wybrać pokaz talentów, bo przygotowanie go jest mniej czasochłonne.

2 Powiedz, że:

1 z podanych propozycji wybierasz tę pierwszą, bo wydaje Ci się najbardziej odpowiednia.
2 muzyka jazzowa nie jest tym, co lubi Twój kolega.
3 gdybyś miał/miała wybierać w imieniu swojej klasy, wybrałbyś/wybrałabyś organizację wystawy fotografii.
4 wystawienie sztuki wydaje Ci się czasochłonne i dosyć skomplikowane.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

3 Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Wraz z przyjaciółmi chcesz kupić koleżance na urodziny bilet na wydarzenie muzyczne. Masz do wyboru trzy możliwości.

- Wybierz wydarzenie, które wydaje Ci się najbardziej odpowiednie, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 How have your musical tastes changed since you were a child?
2 What role does music play in contemporary society?

Speaking Bank ▶ p. 247

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

4 Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Twoja klasa została poproszona o przygotowanie widowiska artystycznego na zakończenie roku szkolnego. Rozważacie dwa rodzaje widowiska.

- Wybierz ten rodzaj widowiska, który będzie dla Twojej klasy najbardziej odpowiedni, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz drugą propozycję.

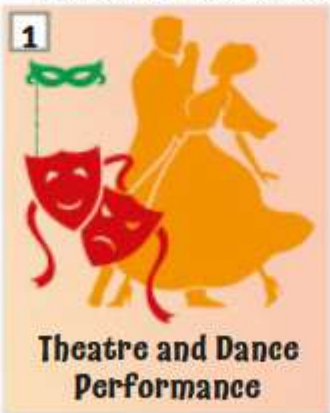

1 Should there be compulsory music lessons in secondary schools? Why (not)?
2 Why are music concerts so popular with people?

Speaking Bank ▶ p. 247

Wrap it up

5 Prepare a short presentation about your favourite music.

Speaking Set 09 ▶ p. 239

09 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Work in pairs. Decide which option in each sentence is true for you. Compare and justify your answers.

1 I usually read *poetry / short stories / novels / comics / magazines / blogs.*
2 Generally, I prefer reading *fiction / non-fiction*.
3 A good book for me must be *amusing / easy-to-read / touching / informative / thrilling / imaginative*.
4 Life without books would be *dull / wouldn't bother me at all.*

Practise

2 Work in pairs. Read the text. Correct the underlined words and phrases. Do you tend to identify with the characters in the books you read?

Did you know that people who regularly read fiction make better friends? **1** A reason, according to scientists, is that they read human emotions **2** more well. When they read a novel, they become **3** emotional affected by the characters whose motives and behaviour they try to understand. They often feel **4** like excited about something as the characters do, or just as sad when they feel the protagonists' pain. Experiencing **5** such many emotions while reading makes you more sensitive to **6** others people. Experts say that regular readers of fiction can identify facial emotions about 10% more **7** precise than those who don't read stories.

WYBÓR WIELOKROTNY (ZDANIA)

3 Przeczytaj zdania. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby powstały spójne i logiczne wypowiedzi. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 Reading is said to make us better listeners and, on the whole, ___ selfish people willing to help others.
A more **B** less **C** very

2 Scientists at this institute have recently ___ an interesting experiment.
A taken **B** made **C** run

3 I wasn't particularly keen on going to see this film but, as it later turned ___, we all enjoyed it very much.
A off **B** up **C** out

4 For me, the film adaptation of Frank Herbert's *Dune* was ___ more compelling than the original.
A so **B** far **C** most

5 Patrick found it impossible to dress ___ in the pirate costume, so he had to be helped by people from the film crew.
A him **B** himself **C** his

6 Although I was fortunate to be visiting Cannes during the film festival, I didn't meet ___ famous.
A anybody **B** nobody **C** somebody

GET SMARTER

Gramatykalizacja to typ zadania, który sprawdza zarówno znajomość struktur gramatycznych, jak i słownictwa, szczególnie utartych zwrotów, czasowników frazowych i wyrażeń przyimkowych. Pamiętaj, aby upewnić się, jaki czas i jaką konstrukcję gramatyczną zawiera zdanie, np. czy jest to strona bierna, zdanie w okresie warunkowym czy w mowie zależnej.

GRAMATYKALIZACJA

4 Uzupełnij zdania 1–5. Wykorzystaj w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych wyrazów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 Who was (*story / write*) _____? Someone famous?
2 I had no idea (*hard / be*) _____ to publish your own book.
3 For me, historical novels are (*little / interesting*) _____ to read.
4 I don't like scrapbooking anymore, so I (*need / find / I*) _____ another hobby.
5 (*Neither / I*) _____ brother's friends nor my friends read anything but the news on their phones.

Wrap it up

5 Work in pairs. Decide which of these photographs would be better to promote a book festival. Justify your choice.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Read the definition of intellectual property and answer the questions.

Intellectual property *(IP) refers to creations of the mind protected by copyright law. Copyright is a term used to show the rights that creators have over their literary and artistic works, such as books (including coursebooks), music, films, sculptures, computer programs, adverts or fashion designs. Other types of IP include patents and trademarks.*

1 Photocopying books is an example of copyright infringement. Can you think of other common examples of when copyright law is infringed?
2 Should any artistic work be available to the public for free? Why (not)?

Practise

2 Write sentences with the correct form of the words below. You may need to add other words as well as prefixes and suffixes. Don't change the order of the words.

1 If / one / want / make / use / copyright / image / one / need / obtain / permit.
2 It / legal / whole books / photocopy.
3 More / have to / do / order / raise / aware / copyright laws.
4 Until / 1800s / there / little / interest / economic / reward / literature / work / so / no / need / copyright laws.

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–5), przekształcając wyrazy podane w ramce w taki sposób, tak aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. Uwaga: dwa wyrazy zostały podane dodatkowo i nie pasują do żadnej luki.

discuss protect excite compensate say finance teach

Our school seems to take intellectual property very seriously. From Grade 1 we are (1) _____ that it's illegal to download and use copyrighted images in our presentations. We are constantly reminded to cite sources in our essays and avoid plagiarism. We also participate in the yearly World Intellectual Property Day. Every April 26th we hold a (2) _____ on what should be available for free, e.g. for educational purposes. We invite people representing the so-called free-culture movement which promotes the freedom to distribute and modify the creative works without any (3) _____ paid to the artist. Some students may find it totally (4) _____, but we actually thrive on debates like this. They raise our awareness of important issues, making us aware of the artist's point of view. After all, if I were a musician, for example, I would like to benefit (5) _____ from my artistic output.

GRAMATYKALIZACJA

4 Uzupełnij zdania 1–4. Wykorzystaj w odpowiedniej formie słowa podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych słów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne słowa, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 Every artist whose works are copied or transformed by others (*should / compensate*) _____ the works they have created.
2 Folk music (*be / nowhere*) _____ popular as hip hop.
3 They were (*make / pay*) _____ a huge fine last year.
4 I wish I (*not / fall*) _____ with Tom over internet piracy.

Wrap it up

5 Work in pairs. Find more information about the free-culture movement and its arguments against copyright laws. Do you agree with them? Why (not)?

Use of English – Extra Practice 09 ▶ p. 299

Grammar Playout PRZYMIOTNIKI I PRZYSŁÓWKI

Grammar Reference ▶ p. 278

A Find sentences with adjectives and adverbs in exercises 3 and 4 on page 144. What structures are tested in these sentences?

B Complete the sentences with the correct words where necessary.

1 I'm afraid I don't dance too _____.
2 It definitely wasn't the _____ entertaining programme I've seen.
3 It's much _____ easier to copy someone's work than produce your own.
4 Your essay is good _____ to be published in this journal.
5 You need to read legal documents _____ carefully.

09 PISANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. How often do you watch or read the news? What type of news interests you the most? Why?**

Practise

2 **Read the task and the model answer. Answer the questions.**

1 Which words and expressions suggest it is an informal letter?
2 How could you paraphrase the underlined words and expressions without changing the meaning of the sentence?

Wraz ze znajomymi ze szkoły wystąpiłeś/wystąpiłaś niedawno w programie telewizji śniadaniowej. Napisz list do swojej koleżanki z Irlandii, w którym:

- napiszesz, jak doszło do waszego występu w tym programie,
- zrelacjonujesz przebieg tego wydarzenia,
- opiszesz swoje emocje związane z pojawieniem się w telewizji,
- wyrazisz zainteresowanie karierą w mediach i wyjaśnisz, dlaczego podoba Ci się ten rodzaj pracy.

MODEL ANSWER

Hi Vicky,
I'm writing to tell you about the appearance Anna, Frank and I made on breakfast TV last week.
As you can imagine, it was an incredible experience for us.
For months before we had been part of an online campaign against fake news and it caught the media attention. That's how we ended up on the show.
When we got to the studio, we had a chat with the host. Then we had some make-up put on, and microphones connected to our tops. The host asked us lots of questions.
I must say it was stressful for me. However, the host was very encouraging and he made me feel more comfortable in front of the camera. So, in the end, I managed to get over my nerves.
This whole thing actually made me want to work for TV. I was simply fascinated by their work, especially the fact that they meet so many fascinating people.
Have you ever been on TV?
Take care, XYZ

4 **Match the sentences with task A or task B in exercise 3. Which of them match both tasks?**

1 It was a coincidence.
2 Someone asked me to do this interview.
3 It was an amazing experience.
4 I felt a little tense.
5 Why not take part in a film as an extra?
6 My friend couldn't do it, so I went instead of him.
7 It was exciting talking to a star.
8 I felt inspired after the conversation.
9 Why don't you try to become an extra?
10 I can't possibly agree that all celebrities are arrogant and selfish people.

5 **Choose one of the topics in exercise 3 and write your letter. Use the sentences from exercise 4 in your work.***

Wrap it up

6 **Work in pairs. Write four headlines, e.g. about your country, your area, your school, for a newspaper which gives positive news only. Share your headlines with the class.**

3 **Read the tasks A and B. Which of the two situations would you find more interesting to be in? Why?**

LIST PRYWATNY

A **Niedawno przeprowadziłeś/przeprowadziłaś dla szkolnej gazety wywiad ze znaną osobą. Napisz do kolegi z Anglii list, w którym:**

- opiszesz, jak doszło do tego wywiadu,
- zrelacjonujesz przebieg tego wydarzenia,
- opiszesz swoje odczucia po wywiadzie,
- nie zgodzisz się z osobami, które wygłaszają negatywne komentarze na temat celebrytów.

Hi Jack,
How are you? I'm writing to tell you about the interview with a famous person that I did for our school newspaper.

Writing Bank ▶ p. 249

LIST PRYWATNY

B **Pracowałeś/Pracowałaś niedawno jako statysta na planie filmowym serialu młodzieżowego. Napisz do koleżanki z Australii list, w którym:**

- wyjaśnisz, w jaki sposób do tego doszło,
- zrelacjonujesz swój pierwszy dzień na planie,
- opiszesz swoje odczucia związane z tym doświadczeniem,
- zachęcisz koleżankę do statystowania i wyjaśnisz, dlaczego jest to dobry pomysł.

Hi Beth,
I hope you're well. I'm writing to tell you about my experience of working as an extra on a film set. It's been very interesting!

Writing Bank ▶ p. 249

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).*

EXTENDED

Zoom in

1 Read some students' comments about arts education. Which of them do you agree/disagree with? Why?

1 Arts education enables you to learn creativity and original thinking. There isn't enough of it at school.

2 I have no desire to be an expert on still life, sculpture, opera music or blank verse. Let's leave art to artists.

2 Read the model answer and answer the questions.

1 What do you think is the topic of the essay?
2 Is the number of arguments for the same as the number of arguments against?
3 Which expressions are used to introduce the arguments for and which introduce arguments against?

MODEL ANSWER

Arts education has been part of the school curriculum for decades, but recently the number of art lessons has been reduced to the bare minimum. While some experts claim that arts education has a very positive effect on students' overall development, the others argue that reducing the number of arts lessons is a good idea as it creates space to teach other, more useful subjects.

One of the arguments in favour of arts education could be that it enables students to explore their own creativity. Unless they are given the chance to, for example, act or create computer graphics, students will never be able to discover their talents. It is also believed that being exposed to art teaches young people to appreciate beauty, become more sensitive to others and communicate their feelings with greater ease.

As for the possible disadvantages of these classes one could mention the time factor. Arts education would only add to the students' busy school schedules and, possibly, distract them from preparing for the compulsory tests. Another argument against art education is that those who wish to develop their artistic talents can do it outside school. Finally, it would be unfair to force arts classess on students who want to specialise in unrelated areas such as languages or science.

All things considered, there are both pluses and minuses of arts education. On the one hand, it stimulates learners' creativity and equips them with universal skills. On the other hand, it may not interest everyone and may be hard to fit into the hectic school timetable.

3 Work in pairs. Read tasks A and B. Discuss your opinions on the issues in the tasks.

ROZPRAWKA ZA I PRZECIW

A Wielu dorosłych odradza młodym ludziom wybór zawodu związanego ze sztuką. Napisz rozprawkę, w której przedstawisz wady i zalety bycia artystą.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 251

ROZPRAWKA ZA I PRZECIW

B Coraz częściej można spotkać się z opinią, że w programach nauczania powinno się zrezygnować z obowiązkowych lektur szkolnych (*set books*). Napisz rozprawkę, w której przedstawisz plusy i minusy takiej decyzji.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 251

4 Read the tasks in exercise 3 again. Make a list of two arguments for and two arguments against each case. You may use the words and expressions in the boxes below.

Task A

challenging but rewarding | numerous / endless auditions | stand out | income | competition | hostile / scathing reviews | adored by the audience | creative | express yourself through art | inspire others | anxiety | fulfillment

Task B

irrelevant | take off / keep on the curriculum | wade through | put off | old-fashioned language | full of knowledge about the past | enrich | classical literature | understand common references | surprisingly up-to-date topics | universal themes | excellent read

5 Write sentences from the prompts below. Add any necessary words. Use impersonal structures.

1 Being passionate / what matters / life / so / someone wants / become / artist / should not abandon / wish
2 According / statistics / young people / decreasingly willing / read set books
3 It / believed / being / artist / requires enormous devotion and patience / before success / achieved
4 It / thought / artists / find / difficult / make / living / their work
5 Experts agree / reading / enriches / mind
6 It / said / students / should / only / contemporary prose / as / only type / literature / capable / appreciating

6 Choose one of the topics in exercise 3 and write your essay. You may use the expressions from tasks 4 and 5 in your work.

Wrap it up

7 Work in pairs. Make a list of five books that you believe should be added to the secondary school set book list. Justify your answers.

SŁOWNICTWO

MP3 72 Forms of culture / Dziedziny kultury

Film / Film

adventure film /ədˈventʃə ˌfɪlm/ film przygodowy
animated film /ˈænɪmeɪtɪd ˌfɪlm/ film animowany
blockbuster /ˈblɒkˌbʌstə/ hit kinowy
cartoon /kɑːˈtuːn/ kreskówka
cast /kɑːst/ obsada
documentary /ˌdɒkjʊˈmentri/ film dokumentalny
extra /ˈekstrə/ statysta/statystka
fantasy film /ˈfæntəsi ˌfɪlm/ film fantasy
leading role /ˌliːdɪŋ ˈrəʊl/ główna rola
romcom /ˈrɒmkɒm/ komedia romantyczna
scene /siːn/ scena (fragment filmu, sztuki lub książki)
science fiction film /ˈsaɪəns ˌfɪkʃn fɪlm/ fantastyka naukowa
set /set/ plan filmowy
spy film /ˈspaɪ ˌfɪlm/ film szpiegowski
thriller /ˈθrɪlə/ thriller
western /ˈwestən/ western

EXTENDED
box-office disaster /ˌbɒksˌɒfɪs dɪˈzɑːstə/ klapa finansowa
box-office hit /ˌbɒksˌɒfɪs ˈhɪt/ sukces kasowy
close-up /ˈkləʊsʌp/ zbliżenie
sequel /ˈsiːkwəl/ sequel, kontynuacja filmu/książki
supporting actor /səˌpɔːtɪŋ ˈæktə/ aktor drugoplanowy
title role /ˌtaɪtl ˈrəʊl/ rola tytułowa
trailer /ˈtreɪlə/ zwiastun

Fine arts / Sztuki piękne

art exhibition /ˈɑːt ˌeksɪˌbɪʃn/ wystawa dzieł sztuki
gallery /ˈgæləri/ galeria sztuki
landscape /ˈlændˌskeɪp/ pejzaż
oil painting /ˈɔɪl ˌpeɪntɪŋ/ obraz olejny
portrait /ˈpɔːtrɪt/ portret
sculpture /ˈskʌlptʃə/ rzeźba
self-portrait /ˌself ˈpɔːtrɪt/ autoportret
sketch /sketʃ/ szkic
still life /ˌstɪl ˈlaɪf/ martwa natura

EXTENDED
bust /bʌst/ popiersie
statue /ˈstætʃuː/ rzeźba
watercolours /ˈwɔːtəˌkʌləz/ farby akwarelowe

Literature / Literatura

chapter /ˈtʃæptə/ rozdział
comic / ˈkɒmɪk/ komiks
cover /ˈkʌvə/ okładka
fiction /ˈfɪkʃn/ beletrystyka
first edition /ˌfɜːst ɪˈdɪʃn/ pierwsze wydanie
hardback / paperback / ˈhɑːdˌbæk, ˈpeɪpəˌbæk/ książka w twardej/miękkiej oprawie
non-fiction /nɒnˈfɪkʃn/ literatura faktu
plot /plɒt/ fabuła
poetry /ˈpəʊɪtri/ poezja
publisher /ˈpʌblɪʃə/ wydawca
short story / ʃɔːt ˈstɔːri/ opowiadanie

EXTENDED
autobiography /ˌɔːtəʊbaɪˈɒgrəfi/ autobiografia
blank verse /ˌblæŋk ˈvɜːs/ biały wiersz
blurb /blɜːb/ notka wydawnicza na okładce książki
bookworm /ˈbʊkˌwɜːm/ mól książkowy
crime / detective fiction / ˈkraɪm, dɪˌtektɪv ˈfɪkʃn/ literatura kryminalna
excellent read /ˌeksələnt ˈriːd/ doskonała lektura
fairy tale /ˈfeəri ˌteɪl/ bajka
graphic novel /ˌgræfɪk ˈnɒvəl/ komiks, powieść graficzna

Music / Muzyka

album /ˈælbəm/ album, płyta
band /bænd/ zespół muzyczny
choir /kwaɪə/ chór
classical music /ˌklæsɪkəl ˈmjuːzɪk/ muzyka klasyczna
concert hall /ˈkɒnsət ˌhɔːl/ sala koncertowa
lyrics /ˈlɪrɪks/ słowa piosenki
musical /ˈmjuːzɪkl/ musical
opera /ˈɒprə/ opera
orchestra /ˈɔːkɪstrə/ orkiestra
pop music /ˈpɒp ˌmjuːzɪk/ muzyka pop
single /ˈsɪŋgl/ singiel
symphony /ˈsɪmfəni/ symfonia
track /træk/ utwór
tune /tjuːn/ melodia

EXTENDED
charts /tʃɑːts/ lista przebojów
chorus /ˈkɔːrəs/ refren
front man /ˈfrʌnt ˌmæn/ lider zespołu
live gig /ˌlaɪv ˈgɪg/ koncert na żywo

Theatre / Teatr

act /ækt/ akt
ballet /ˈbæleɪ/ balet
comedy /ˈkɒmədi/ komedia
costume /ˈkɒstjuːm/ kostium
curtain /ˈkɜːtn/ kurtyna
drama /ˈdrɑːmə/ dramat
interval /ˈɪntəvl/ antrakt
performance /pəˈfɔːməns/ przedstawienie, występ
play /pleɪ/ sztuka
rehearsal /rɪˈhɜːsəl/ próba
script /skrɪpt/ scenariusz
stage /steɪdʒ/ scena
tragedy /ˈtrædʒədi/ tragedia

EXTENDED
cast a play /ˌkɑːst ə ˈpleɪ/ obsadzić role w sztuce
put on a show /ˌpʊt ɒn ə ˈʃəʊ/ wystawić sztukę
row /rəʊ/ rząd (miejsc np. w teatrze)
stage fright /ˈsteɪdʒ ˌfraɪt/ trema
standing ovation /ˌstændɪŋ əʊˈveɪʃn/ owacje na stojąco
understudy /ˈʌndəˌstʌdi/ dubler/dublerka

MP3 73 Artists and their work / Twórcy i ich dzieła

Artists / Twórcy

ballet dancer /ˈbæleɪ ˌdɑːnsə/ tancerz baletowy/baletnica
breakdancer /ˈbreɪkˌdɑːnsə/ tancerz/tancerka breakdance
camera operator /ˈkæmrə ˌɒpəˌreɪtə/ kamerzysta/kamerzystka
composer /kəmˈpəʊzə/ kompozytor/kompozytorka
conductor /kənˈdʌktə/ dyrygent/dyrygentka
designer /dɪˈzaɪnə/ projektant/projektantka
director /dəˈrektə/ reżyser/reżyserka
illustrator /ˈɪləˌstreɪtə/ ilustrator/ilustratorka
novelist /ˈnɒvəlɪst/ powieściopisarz/powieściopisarka
opera singer /ˈɒprə, sɪŋə/ śpiewak operowy/śpiewaczka operowa
playwright /ˈpleɪˌraɪt/ dramaturg
poet /ˈpəʊɪt/ poeta/poetka
sculptor /ˈskʌlptə/ rzeźbiarz/rzeźbiarka

EXTENDED
busker /ˈbʌskə/ artysta uliczny/artystka uliczna
cartoonist /kɑːˈtuːnɪst/ osoba rysująca komiksy
choreographer /ˌkɒriˈɒgrəfə/ choreograf/choreografka
pavement artist /ˈpeɪvmənt ˌɑːtɪst/ osoba malująca na chodniku
scriptwriter /ˈskrɪptˌraɪtə/ scenarzysta/scenarzystka
stand-up comedian /ˈstændʌp kəˌmiːdɪən/ artysta stand-upowy/artystka stand-upowa
stuntman / stuntwoman /ˈstʌntˌmæn, ˈstʌntˌwʊmən/ kaskader/kaskaderka
voice-over artist /ˈvɔɪsəʊvə ˌɑːtɪst/ lektor/lektorka

Describing works of art / Opisywanie dzieł sztuki

amusing /əˈmjuːzɪŋ/ zabawny
brilliant /ˈbrɪljənt/ wspaniały
clever /ˈklevə/ pomysłowy
disappointing /ˌdɪsəˈpɔɪntɪŋ/ rozczarowujący
dull /dʌl/ nudny
easy-to-read /ˈiːzi tə ˌriːd/ łatwy do przeczytania
fascinating /ˈfæsɪneɪtɪŋ/ fascynujący
imaginative /ɪˈmædʒɪnətɪv/ pomysłowy
informative /ɪnˈfɔːmətɪv/ pouczający
inspiring /ɪnˈspaɪərɪŋ/ inspirujący
modern /ˈmɒdən/ nowoczesny
predictable /prɪˈdɪktəbl/ przewidywalny
thrilling /ˈθrɪlɪŋ/ zachwycający
touching /ˈtʌtʃɪŋ/ poruszający
traditional /trəˈdɪʃnəl/ tradycyjny
violent /ˈvaɪələnt/ brutalny

EXTENDED
compelling /kəmˈpelɪŋ/ fascynujący, zajmujący
convincing / unconvincing /kənˈvɪnsɪŋ, ˌʌnkənˈvɪnsɪŋ/ przekonujący/nieprzekonujący
engrossing /ɪnˈgrəʊsɪŋ/ wciągający, trzymający w napięciu
far-fetched /ˌfɑː ˈfetʃt/ niewiarygodny
gripping /ˈgrɪpɪŋ/ porywający
heavy going /ˌhevi ˈgəʊɪŋ/ ciężki, trudny do zrozumienia
slow-going /ˌsləʊ ˈgəʊɪŋ/ powolny, dłużący się

MP3 74 Participating in cultural events / Uczestnictwo w kulturze

audience /ˈɔːdiəns/ publiczność
audition /ɔːˈdɪʃn/ przesłuchanie (do roli)
autograph /ˈɔːtəˌgrɑːf/ autograf
awards ceremony /əˈwɔːd ˌserəməni/ uroczystość wręczenia nagród
based on /ˈbeɪst ˌɒn/ oparty na
be up for sth /ˌbi ˈʌp fə ˌsʌmθɪŋ/ być nominowanym do czegoś
bore sb to death /ˌbɔː ˌsʌmbədi tə ˈdeθ/ zanudzić kogoś na śmierć
come out /ˌkʌm ˈaʊt/ być wydanym, opublikowanym
come up with sth /ˌkʌm ˈʌp wɪð ˌsʌmθɪŋ/ wymyślić coś
critic /ˈkrɪtɪk/ krytyk/krytyczka
do research for sth /ˌduː rɪˈsɜːtʃ fɔː ˌsʌmθɪŋ/ przeprowadzać badania do czegoś
give a great show /ˌgɪv ə ˌgreɪt ˈʃəʊ/ dać świetny występ
learn sth by heart /ˌlɜːn ˌsʌmθɪŋ baɪ ˈhɑːt/ nauczyć się czegoś na pamięć
opening night /ˌəʊpənɪŋ ˈnaɪt/ premiera
rave review /ˌreɪv rɪˈvjuː/ entuzjastyczna recenzja

run down /ˌrʌn ˈdaʊn/ krytykować
sell out /ˌsel ˈaʊt/ wyprzedać
spectator /spekˈteɪtə/ widz
stand in for /ˌstænd ˈɪn fɔː/ zastępować (kogoś)
stand out /ˌstænd ˈaʊt/ wyróżniać się
venue /ˈvenjuː/ miejsce (np. przedstawienia, koncertu)
viewer /ˈvjuːə/ widz
win an award /ˌwɪn ən əˈwɔːd/ wygrać nagrodę
EXTENDED
can't put sth down /ˌkɑːnt ˌpʊt ˌsʌmθɪŋ ˈdaʊn/ nie móc się oderwać od czytania czegoś
caught up in a story /ˌkɔːt ˌʌp ɪn ə ˈstɔːri/ pochłonięty książką
contestant /kənˈtestənt/ uczestnik/uczestniczka konkursu
get it right /ˌget ɪt ˈraɪt/ zrobić coś dobrze
give sb nightmares /ˌgɪv ˈsʌmbədi ˈnaɪtˌmeəz/ przyprawić kogoś o koszmary nocne
glued to the screen /ˌgluːd tə ðə ˈskriːn/ przyklejony do ekranu
hold back your tears /ˌhəʊld ˌbæk jə ˈtɪəz/ powstrzymywać łzy
knock sb off their feet /ˌnɒk ˌsʌmbədi ˈɒf ðeə ˈfiːt/ zwalać kogoś z nóg
learn your lines /ˌlɜːn jə ˈlaɪnz/ nauczyć się kwestii
on the edge of your seat /ɒn ði ˌedʒ əv jə ˈsiːt/ w napięciu
shortlist sb for sth /ˈʃɔːtˌlɪst ˌsʌmbədi fə ˌsʌmθɪŋ/ umieścić kogoś na liście najważniejszych kandydatów
total letdown /ˌtəʊt(ə)l ˈletˌdaʊn/ kompletne rozczarowanie

Musical instruments / Instrumenty muzyczne

flute /fluːt/ flet poprzeczny
cello /ˈtʃeləʊ/ wiolonczela
drums /drʌmz/ perkusja
saxophone /ˈsæksəˌfəʊn/ saksofon
tambourine /ˌtæmbəˈriːn/ tamburyn
trumpet /ˈtrʌmpɪt/ trąbka
violin /ˌvaɪəˈlɪn/ skrzypce
xylophone /ˈzaɪləˌfəʊn/ ksylofon

MP3 75 Traditions and customs / Tradycje i zwyczaje

anthem /ˈænθəm/ hymn
carnival parade /ˈkɑːnɪvəl pəˌreɪd/ parada karnawałowa
date back to sth /deɪt ˈbæk tə ˌsʌmθɪŋ/ datuje się
family tradition /ˌfæməli trəˈdɪʃən/ tradycja rodzinna
fancy dress party /ˌfænsi ˈdres ˌpɑːti/ bal przebierańców
fireworks show /ˈfaɪəˌwɜːks ˌʃəʊ/ pokaz sztucznych ogni
flag /flæg/ flaga
folk music /ˈfəʊk ˌmjuːzɪk/ muzyka folk
in the open air /ɪn ði ˈəʊpən ˌeə/ na świeżym powietrzu
official celebrations /əˈfɪʃl ˌseləˈbreɪʃnz/ oficjalne obchody
street festival / party /ˈstriːt ˌfestɪvəl, ˌpɑːti/ festiwal uliczny/impreza uliczna

MP3 76 Mass media / Media

The press / Prasa

breaking news /ˌbreɪkɪŋ ˈnjuːz/ wiadomość z ostatniej chwili
classified ads /ˈklæsɪfaɪd ˌædz/ ogłoszenia drobne
column /ˈkɒləm/ rubryka, felieton
columnist /ˈkɒləmnɪst/ felietonista/felietonistka
cover / front page /ˈkʌvə, ˈfrʌnt ˈpeɪdʒ/ pierwsza strona gazety
daily /ˈdeɪli/ codzienny
headline /ˈhedˌlaɪn/ nagłówek prasowy
local news /ˌləʊkəl ˈnjuːz/ wiadomości lokalne
magazine /ˌmægəˈziːn/ czasopismo
tabloid /ˈtæblɔɪd/ tabloid, brukowiec
weekly /ˈwiːkli/ tygodnik
EXTENDED
caption /ˈkæpʃn/ podpis
circulation /ˌsɜːkjʊˈleɪʃn/ nakład
feature /ˈfiːtʃə/ artykuł
obituary /əˈbɪtʃuəri/ nekrolog
supplement /ˈsʌplɪment/ dodatek do gazety
weekend edition /ˌwiːkˈend ɪˈdɪʃn/ wydanie weekendowe

Television / Telewizja

breakfast TV /ˈbrekfəst ˌtiːˈviː/ telewizja śniadaniowa
broadcast /ˈbrɔːdˌkɑːst/ nadawać
cable TV /ˌkeɪbl ˌtiː ˈviː/ telewizja kablowa
chat show /ˈtʃæt ˌʃəʊ/ talk show
dub /dʌb/ dubbingować, podkładać głos
episode /ˈepɪsəʊd/ odcinek
game show /ˈgeɪm ˌʃəʊ/ teleturniej
host /həʊst/ gospodarz/gospodyni programu telewizyjnego
news presenter /ˈnjuːz prɪˌzentə/ prezenter/prezenterka wiadomości
reality TV show /riˌæləti tiːˈviː ˌʃəʊ/ reality show
soap opera /ˈsəʊp ˌɒprə/ opera mydlana, telenowela
subtitles /ˈsʌbtaɪt(ə)lz/ napisy (w filmie)
the credits /ðə ˈkredɪts/ napisy końcowe
EXTENDED
affect transmission /əˈfekt trænzˈmɪʃn/ wpływać na transmisję
available on demand /əˌveɪləbl ɒn dɪˈmɑːnd/ dostępny na życzenie
biased /ˈbaɪəst/ stronniczy, tendencyjny
break up the (signal) / ˌbreɪk ˌʌp ðə ˈ(sɪgnl)/ zrywać, przerywać (sygnał)
buffer /ˈbʌfə/ buforować, zacinać się
censorship /ˈsensəʃɪp/ cenzura
follow a series / ˈfɒləʊ ə ˈsɪəriːz/ śledzić serial
incisive /ɪnˈsaɪsɪv/ przenikliwy, celny

MP3 77 Copyright protection / Ochrona praw autorskich

EXTENDED
be available for free /ˌbi əˌveɪləbl fə ˈfriː/ być dostępnym za darmo
be compensated for sth /ˌbi ˈkɒmpənseɪtɪd fə ˌsʌmθɪŋ/ być wynagrodzonym za coś
cite sources /ˈsaɪt ˈsɔːsɪz/ podawać źródła
copyright holder /ˈkɒpiˌraɪt ˌhəʊldə/ posiadacz/posiadaczka praw autorskich
educational purposes /ˌedjʊˈkeɪʃnəl ˈpɜːpəsəz/ cele edukacyjne
infringe a copyright /ɪnˈfrɪndʒ ə ˌkɒpiˌraɪt/ łamać prawa autorskie
intellectual property /ˌɪntəˈlektʃuəl ˈprɒpəti/ własność intelektualna
public domain /ˌpʌblɪk dəˈmeɪn/ domena publiczna
verbatim /vɜːˈbeɪtɪm/ dosłownie, słowo w słowo
seek permission /ˌsiːk pəˈmɪʃn/ prosić o pozwolenie

SŁUCHANIE

MP3 78

composition /ˌkɒmpəˈzɪʃn/ utwór, wypracowanie
feature /ˈfiːtʃə/ wystąpić, zagrać
footage /ˈfʊtɪdʒ/ materiał filmowy
iconic /aɪˈkɒnɪk/ legendarny
novel /ˈnɒvl/ powieść
prime time /praɪm taɪm/ godziny największej oglądalności
reprise /rɪˈpriːz/ powtarzać
EXTENDED
be up for an award /bi ʌp fə ən əˈwɔːd/ być nominowanym do nagrody
bird's-eye view /bɜːz aɪ vjuː/ ogólne spojrzenie
intimate interaction /ˈɪntɪmətˌɪntərˈækʃn/ osobista, intymna relacja
it's a far cry from sth /ɪtz ə fɑː kraɪ frəm ˈsʌmθɪŋ/ daleko temu do czegoś
move sb to tears /muːv ˈsʌmbədi tə teəz/ wzruszyć kogoś do łez
play devil's advocate /pleɪ ˈdevlz ˈædvəkeɪt/ występować jako adwokat diabła

CZYTANIE

MP3 79

applause /əˈplɔːz/ brawa, oklaski
auditorium /ˌɔːdɪˈtɔːriəm/ widownia
backstage /ˌbækˈsteɪdʒ/ na zapleczu sceny
hum /hʌm/ szum
in the stalls /ɪn ðə stɔːlz/ na parterze
in the wings /ɪn ðə wɪŋz/ za kulisami
EXTENDED
a fraction of sth ə ˈfrækʃn ɒv ˈsʌmθɪŋ/ drobna część czegoś
be to one's taste /bi tə wʌnz teɪst/ odpowiadać komuś
go into a decline /gəʊ ˈɪntə ə dɪˈklaɪn/ zacząć chylić się ku upadkowi
in the spotlight /ɪn ðə ˈspɒtˌlaɪt/ w centrum uwagi
to cut a long story short /tə kʌt ə lɒŋ ˈstɔːri ʃɔːt/ krótko mówiąc

ACTIVATE

1 Use the words from the wordlist to say what: bores you, amuses you, impresses you, relaxes you, leaves you indifferent when it comes to culture. Find at least three examples for each category.

2 Try to write down words associated with culture for each of the letters of the alphabet. How many of them can you define in English?

3 Find four words with sound /e/, four words with sound /ɜː/ and four words with sound /ə/. Find a different rhyme for each word.

10 SPORT

GET READY

What different sports have you played or tried in your life? You have one minute.

Dyscypliny sportu

1 **Label photos 1–9 with the names of the sports. Then decide if it is an individual sport (I), a team sport (T) or both (B).**

2 **Work in pairs. Do you prefer individual or team sports? Why?**

3 **COMPOUND NOUNS** **Match words 1–8 with words A–H to make the names of sports. Which ones are the most popular among your friends?**

1 hammer	**2** ice	**3** motor	**4** martial
5 shot	**6** table	**7** high	**8** ski
A racing	**B** jump	**C** put	**D** hockey
E tennis	**F** throw	**G** arts	**H** jumping

EXTENDED

4 **Match comments with the correct words in the box.**

pole vault water-skiing relay race scuba diving
hang-gliding triathlon obstacle race

1 'The water is crystal clear and you can see so many colourful fish.'
2 'It was extremely hard to get on the bike as I was exhausted after the swim.'
3 'Jacqui always goes fourth as she's the fastest one.'
4 'The feeling of flying over the bar up in the air is magical.'
5 'It's popular at school sports days as kids love jumping over things or going through tunnels.'
6 'When I'm up in the sky I almost wish I had been born a bird!'
7 'I watched Evie lose her balance and get wet time after time. She didn't think it was funny!'

Stroje i sprzęt sportowy; obiekty sportowe

5 **Put the words into the correct columns. Some words match more than one column.**

football pitch oar field gloves goggles boots net
racket tennis court bat bow helmet boxing ring
wetsuit golf course skate park track tracksuit pool
board ice rink slope club saddle

place	equipment	clothes
_____	_____	_____

6 **CD 2.23** **Complete the voice messages with the words from exercise 5 in the correct form. Listen and check.**

A Hey Molly! About our football practice this evening: I've just heard that the **(1)** _____ hasn't dried out yet, so the session has been cancelled. I've asked my dad to take me to the leisure centre instead. They've got some indoor tennis **(2)** _____. Do you want to come? If your **(3)** _____ hasn't been mended yet, you can borrow one of mine.

B Hi Bri, it's Jimmy. As the **(4)** _____ is closed for repairs this week, Harry and I are going open water swimming. I thought you might like to join us. The water is very cold, but I've got a spare **(5)** _____, so just bring your **(6)** _____ to protect your eyes. We're meeting on the beach near the golf **(7)** _____. If we've got enough energy after swimming, we might play golf! So maybe bring your **(8)** _____ too.

Imprezy sportowe

7 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 Ronny Trucker ***beat*** / ***took*** all the ***judges*** / ***finalists*** in the 100 metre run and won the ***team*** / ***trophy*** for his school.
2 Will Sara ***crash*** / ***break*** the county record for the half-marathon this year?
3 Enormous crowds ***shouted*** / ***cheered*** the local team on during the match on Sunday.
4 Unfortunately, after falling off his bike, Paul ***came*** / ***brought*** in third.
5 Gary was ***entered*** / ***brought*** on ten minutes before the final ***whistle*** / ***sound*** because Tony hurt his ankle.
6 ***Keep*** / ***Make*** your fingers crossed for young Hanna Miranda as she faces last year's gold medallist in the table tennis final!
7 Marcus Rogers was employed as a ***medallist*** / ***coach*** for the national basketball team.

EXTENDED

8 **VERB–NOUN COLLOCATIONS** CD 2.24 **Complete the sports commentary with the correct form of the verbs in the box. Listen and check.**

narrow cross pull get approach beat
retain blow win build

We join the cycling road race just at the end of this gruelling event and Luc Bernard, representing France, is **(1)** _____ the line, hoping to **(2)** _____ his title. Luc **(3)** _____ a good start and was **(4)** _____ ahead of the group in the early stages of the race. The Italian cyclist, Marco Rossi, **(5)** _____ the gap after the tenth kilometre, but Bernard maintained his pace and **(6)** _____ up a lead. The Italian chased again and now they're both coming round the final bend. These two have completely **(7)** _____ the competition away. Bernard is just ahead! And now he's **(8)** _____ the line. Yes! He's **(9)** _____ by a head and **(10)** _____ Rossi fair and square.

9 **ADJECTIVE–NOUN COLLOCATIONS** **Complete the text with the correct words. Some letters have been given.**

TO: emma.green@mail.uk.xyz

Hi Emma,
I know you haven't been able to watch the Olympic coverage this afternoon, so I thought I'd update you! First, the swimming's been amazing: James Clarke went into the 200 metre fly as the **(1) d___ e___ i___ g champion** and he swam a **(2) pe___ o___ l best** to win his **second Olympics (3) ___unn___ g**! Then, sadly, the relay was spoiled by a **(4) ___a___ e start** – I think it really put the Great Britain team off as they were trailing at the **(5) h___ l___ w___ point**. They made up some time on the last leg, but still didn't get a medal. Finally, we nearly won gold in the long jump – Greg Smith got two **(6) n___ jumps** and slipped to silver, which is still really good! And in the women's football a **(7) ___r___ e kick** close to the **penalty (8) ___ea** led to a goal and we're in the final!
I hope we can watch tomorrow's coverage together!
Love, Rita

EXTENDED

10 **Read the words in the box. What do those people do?**

defender opponent spectator
striker umpire

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

11 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 Why do you think the people are taking part in this event?
2 What is your favourite sport to watch? Why?
3 Tell us about a time you or someone you know got injured while training.

Uprawianie sportu

12 **What do you call the people who play or do the sports in the box?**

athletics canoeing golf gymnastics rugby
horse racing rowing sailing
diving wrestling

13 **COLLOCATIONS** **Complete the sentences with the correct form of the verbs in the box.**

save do make miss play
keep go take do

1 Don't worry about the race – just try to _____ **your best!**
2 Keira is trying to teach me how to _____ **chess**, but I find it really complicated.
3 I'd like to _____ **fit** so I _____ some cardio **exercises** three times a week.
4 My brother Eric isn't a good climber yet, but he's _____ **progress**.
5 Tommy can't _____ **skiing** until his knee is completely healed.
6 Because of an injury, Leo _____ **his chance** to _____ **part** in the tennis tournament this month.
7 Our great goalkeeper, Eddie Taylor, _____ **a goal** right before full time!

14 PREPOSITIONS Complete the dialogues with the correct prepositions.

1 **A:** Have you given _____ skateboarding? I haven't seen you at the park recently?
B: No, I just hurt my leg in the gym the other day. I didn't warm _____ properly before working _____. My own fault.

2 **A:** My cousin's just taken _____ boxing. He knocked the other boxer _____ in his first match!
B: Wow! Maybe he'll qualify _____ the county boxing team next year.

3 **A:** Did you hear that this football team only drew _____ Winchester? We're much better than them!
B: Yes, but Rankin was sent _____ after only ten minutes and they were down to ten men.

EXTENDED

15 Choose the correct words to complete the notice.

Congratulations to everyone who ran the half marathon for charity last weekend. It was great to see so many of you **giving it a (1)** ***get / go***. Unluckily for us all, the conditions weren't perfect by a long stretch. We are aware that it's not that easy to **(2)** ***take / cope*** **with** blazing temperatures so it's not surprising that several participants **(3)** ***dropped / stepped*** **out of** the run. However, Ally Peters and Jo Avery, who were both on **(4)** ***professional / top form*** this year, were **fighting (5)** ***to / for*** **the finish**. They were **neck and (6)** ***neck / shoulder*** until the last 100 metres, when Ally narrowed the gap and managed to cross the line first. Well done, Ally! And well done all of you! We raised a thousand pounds for a local children's rehab centre!

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

16 Work in pairs. You have decided to take up a new sport. Talk about it with your classmate. You have to talk about all four points below.

1) costs of clothes and equipment
3) reason for taking up a sport
2) time available for training
4) possibility of taking part in tournaments

Pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu

17 Complete the blog entry with the words in the box. Do you agree with the author's opinion? Why (not)?

A coordination B sore C shape D flexibility
E development F injured G confidence

My blog

In my opinion there are far more positives than negatives to doing sports. Apart from keeping in **(1)** _____, doing a sport can also improve **(2)** _____ of muscle movements which is helpful in many aspects of life, like climbing stairs or driving a car. In addition, regular physical activity gives you the **(3)** _____ to bend or move your joints thus stopping them from getting stiff.

As your strength, skills, and stamina increase through training, sport builds **(4)** _____ in your abilities because you can see them visibly improve. What is more, team sports help with social **(5)** _____. Of course, there are also some downsides to vigorous training. If you're not careful enough, you can get **(6)** _____ and, inevitably, if you do a lot of exercise, at some point you will get **(7)** _____ muscles. But whenever you start to feel unwell during exercising, it is time to stop and see your doctor. Safety first!

18 Work in pairs. Write a blog entry to respond to the one in exercise 17, using the examples from your experience. Use about 150 words.

EXTENDED

19 WORD BUILDING Complete the advertisement with the correct forms of the words in brackets.

RIDE YOUR WAY TO THE TOP: CHECK OUT THE NEW MOUNTAIN BIKING CLUB!

Mountain biking is a tough sport and the training is **(1)** _____ **(gruel)** since you have to develop the **(2)** _____ **(endure)** needed to ride long distances over rocky terrain that poses lots of dangers. You need to overcome fear and mental **(3)** _____ **(exhaust)** to find the **(4)** _____ **(resilient)** required to get to the top. On the way, you will also learn to take **(5)** _____ **(criticise)** and act on it. So, join our club and be prepared to train hard to succeed in one of the most exciting sports ever!

EXTENDED

20 **Work in pairs. Which sport or physical activity can**

- pose a danger to your health?
- teach you to collaborate?
- develop your decision-making skills?
- do more harm than good?

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

21 **Work in pairs. Your class is organising a sports day at your school. You have to choose an activity for the main competition. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the pictures below. Choose the activity that seems the most suitable and justify your choice.

2 Why have you rejected the other ones?

Problemy współczesnego sportu

EXTENDED

22 **Complete the texts with the translations of the words in brackets.**

A In this round up of the sporting news, there is good news in rugby for The Cornish Pirates who have been _____ (*awansowani*) to National League 2 following their win against Richmond. Unfortunately, Leicester Tigers have been _____ (*zdegradowani*) which is a bitter disappointment for their fans.

B News is emerging of a scandal in international cycling where some top cyclists _____ (*sięgali po środki dopingowe*) before international competitions. So far, Sam Jordan and Dean Smith were forced to _____ (*wycofać się z*) the Tour de France and Jane Green was _____ (*czasowo zawieszona w*) further races and fined. Remember that steroids are not only illegal, but also they create _____ (*wahania nastroju*) and have numerous other negative side effects.

C Last Friday, the general manager of the local football team _____ (*przyznać się do łapówkarstwa*) and _____ (*ustawiania meczów*). The footballers involved will probably _____ (*mieli dożywotni zakaz startów w zawodach*).

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the topic.

Name three ways that local community sports clubs can help young people.

10 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Look at the picture above and answer the questions.

1 How the competitors in the picture might be feeling?
2 Are you a competitive person? What makes you say that?
3 Describe the last interesting sports event that you followed.

2 Have you ever taken part in a sporting competition? How did you prepare for it? What was the result?

Practise

TEKST Z LUKAMI (TABELA)

3 CD 2.25 Usłyszysz dwukrotnie rozmowę dotyczącą zawodów sportowych. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki (1–4) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

Who?	What?	Where?	When?
Chris Turner and Mia Smith	– (1) _____ and offer them all assistance needed	by the car park door	7.15am
Alex Baxter	– (2) _____ and trophies	running track	11.30am and (3) _____
Megan Davis	– (4) supervise _____ company	tent on the football pitch	all day

Fish for words

4 Complete the club newsletter with the correct verbs in the box.

boost run host present bring put

HADLOW SWIMMING CLUB

Hadlow Swimming Club is proud to (1) _____ the county swimming competition this weekend (5–6 October), which will surely (2) _____ our club on the map. We hope this event will also (3) _____ membership and (4) _____ in enough funds for us to hire a physiotherapist for our members. We have invited Alex Baxter, our most awarded club member to (5) _____ the medals. It will be great to see you all there and, fingers crossed, it will all (6) _____ smoothly.

Wrap it up

5 Work in pairs and discuss the questions.

1 How important do you think it is for young people to enter competitions when they are learning a sport? Why?
2 If you could watch a national or international sporting event live, what would it be and why?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. What is the most important (1) and least important (8) aspect of doing sport? Number the items in the box accordingly. Can you add any other factors that might be important to you?

possibility of going professional
developing decision-making skills
enhancing stamina learning to work in a team
gaining the ability to overcome obstacles
keeping in shape improving mental health making new friends

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 CD 2.26 Usłyszysz dwukrotnie wywiad z piłkarką. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania.
W zadaniach 1–2 zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 Why is June Maddox being interviewed?
- **A** To discuss her ideas about the future of the sport.
- **B** To find out how she became so successful.
- **C** To reflect on her career as a footballer.

2 Which of the following is stated in the interview as a fact, not an opinion?
- **A** Professional footballers are quickly back on their feet after head injuries.
- **B** Repeated concussions can lead to acute health problems.
- **C** Professional footballers look forward to retiring.

W zadaniach 3–6 zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

3 June's future plans include
- **A** petitioning for better medical care in the sport.
- **B** continuing to work with women footballers.
- **C** taking time out to recover from health problems.
- **D** moving into a different sport.

4 According to June, what was true about women's football in the early days?
- **A** Women players were able to focus exclusively on the sport.
- **B** Women players didn't care a lot about the work-life balance.
- **C** Women teams had good access to nutritionists' assistance.
- **D** Women teams had limited access to sports facilities.

5 June gives the example of several other sports to
- **A** highlight how women's sports can be as interesting to watch as men's.
- **B** illustrate how lucrative women's sports can be.
- **C** support her opinion that many sports were thought unsuitable for women.
- **D** show that women can compete with men in mixed matches.

6 Which headline would sum up the interview best?
- **A** The injuries and suffering of a woman footballer.
- **B** The journey to equality continues.
- **C** One athlete's doubts and regrets.
- **D** The future for retired athletes.

DOBIERANIE

3 CD 2.27 Usłyszysz dwukrotnie cztery wypowiedzi na temat korzyści z uprawiania sportu. Do każdej wypowiedzi (1–4) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.

This speaker mentions
- **A** a way of making physical activity both enjoyable and beneficial for others.
- **B** being proved wrong about an event's resulting effect.
- **C** how engaging in regular training brought people together.
- **D** the course of preparing for a difficult competitive sports event.
- **E** developing a negative attitude to a sport that they used to enjoy.

1	2	3	4

Fish for words

4 Choose the correct words to complete the sentences.

1. After fifteen years in the game Martina is ***showing / hanging* up her boots** at the end of this season.
2. Injuries are part and parcel of being a rugby player, but they ***take / have*** their **toll** eventually.
3. If you're not getting much pleasure from doing a sport, you should really ***put / pack*** it **in**.
4. Danny's badminton skills are coming on **in *leap / leaps* and bounds**, and he's just been picked for the school team.
5. This afternoon Ella and Jude have to ***face / see* off** in the taekwondo tournament.
6. I'm not a serious footballer – I just enjoy **knocking *about / up* together** with friends every so often.
7. In the relay race I felt good knowing that I was ***getting / doing* my bit**.
8. Open water swimming is not as dangerous as it seems – just ***make / give* it a try**.

Wrap it up

5 Work in pairs and discuss the questions.

1. How many sports have you tried and given up in your life? Give your reasons.
2. Do you think women will ever get complete parity with men in sport? Why (not)?

10 CZYTANIE

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 What sports facilities have recently been opened or renovated where you live? Have you ever used them? Why (not)?
2 How important is it to invest in sports facilities at the local and national levels?

Practise

DOBIERANIE (NAGŁÓWKÓW DO AKAPITÓW)

2 Przeczytaj tekst. Dobierz właściwy nagłówek (A–F) do każdej części tekstu (1–4). Wpisz odpowiednią literę w każdą kratkę. Uwaga: dwa nagłówki zostały podane dodatkowo i nie pasują do żadnej części tekstu.

A An Important Part of Cultural Life
B Traditional Style
C Sports and History
D Money Not Well Spent
E An Important Tourist Attraction
F Water and Ice

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU POLSKIM

3 Przeczytaj ponownie tekst w ćwiczeniu 2 oraz poniższą wiadomość. Uzupełnij luki (1–5) w wiadomości zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku polskim. W każdą lukę można wpisać maksymalnie trzy wyrazy.

Cześć Piotrek,
Jak Ci idzie zbieranie materiałów do naszego projektu? Przeczytałem właśnie artykuł, w którym wymieniono kilka naprawdę interesujących lokalizacji. Pierwsza z nich to stadion w Montrealu mający wieżę będącą najwyższą nachyloną **(1)** _____. Mimo że wybudowanie go wymagało **(2)** _____, obecnie jest dość zaniedbany. Kolejny obiekt to Chiński Water Cube. Stadion ten zbudowano na potrzeby letnich igrzysk w 2008 roku. Potem był używany **(3)** _____. Stadion w Johanesburgu jest największym stadionem w Afryce. Oprócz licznych wydarzeń sportowych odbyło się na nim m.in. oficjalne nabożeństwo żałobne po śmierci Nelsona Mandeli. Ostatni z opisanych stadionów znajduje się w Melbourne w Australii. Powstał on w połowie **(4)** _____ i od tego czasu jest sercem australijskiego sportu. Odbywały się na nim nie tylko imprezy światowej klasy, w tym igrzyska olimpijskie i Puchary Świata w krykiecie, ale także **(5)** _____. Daj znać, które z tych informacji chciałbyś umieścić w projekcie.
Adam

Sporting events can be memorable for an exciting competition, an unlikely or runaway winner, but also because of where they take place.

1
Across the world there are magnificent, iconic sporting venues and The Big O (the Olympic Stadium in Montreal, Canada) is a typical example of one. This multi-purpose stadium was erected at immense cost for the 1976 Summer Olympics and beside it stands the tallest leaning tower in the world. The stadium's name refers to the amazing doughnut-like shape of the roof. Sadly, both the stadium and the leaning tower are now considered not to have been worth the huge financial investment and today they can be described as a bit worn out. Because of financial problems people changed its nickname The Big O to The Big Owe.

2
Also constructed for the Summer Olympics, the Water Cube in Beijing, China, is quite an incredible structure, blending modern technology with traditional Chinese culture. The building's form was inspired by the natural formation of soap bubbles. It hosted the main aquatic competitions in both the Olympics and Paralympics in 2008 and 25 world records were broken there. Then it was turned into a sports centre with a water park. Currently, the stadium is being transformed into the Ice Cube for the next Winter Olympic Games.

3
Some sporting venues go down in history for events other than competitions and tournaments. The First National Bank Stadium in Johannesburg, South Africa, otherwise known as Soccer City, has the largest seating capacity in Africa and regularly hosts both football and rugby events. However, it is most famous for being where Nelson Mandela gave his first speech after being released from prison in 1990. Mandela's memorial service also took place in the stadium in 2013.

4
Another claim to fame for a sports venue might be its existence on the cultural map of the city, and the Melbourne Cricket Ground in Melbourne, Australia, known as The 'G, certainly has it. It was built in 1853 and is still the largest stadium in the Southern hemisphere. The MCG was the birthplace of Test cricket (cricket played in a series of 5-day matches) in 1877, and has hosted numerous world class events, including the Olympics and Cricket World Cups. In addition to athletes, The 'G often welcomes performers and concert-goers and locals describe it as 'the beating heart' of Melbourne.

4 **Work in pairs. Look at the text in exercise 2 again. Which fragments helped you to find the correct answers for exercises 2 and 3?**

Fish for words

5 **Complete the sentences with the correct words from the text in exercise 2.**

1 One of my favourite sporting _____ is the National Stadium in Warsaw, Poland.
2 Most swimming pools do not have great seating _____, unfortunately.
3 My hometown's _____ to fame is that one of Polish presidents was born here.
4 Some people think that England is the _____ of football but I am not so sure.
5 The tennis match between John Isner and Nicolas Mahut at Wimbledon in 2010 went _____ in history for being the longest ever tennis match. It lasted for 11 hours and 5 minutes.

6 **Check in the text in exercise 2 how sentences 1-5 are expressed in English. Choose three more sentences from the text to translate into Polish.**

1 Stadion został przekształcony w centrum sportowe z parkiem wodnym.
2 Niektóre obiekty sportowe przechodzą do historii z powodu wydarzeń inne niż konkursy i turnieje.
3 Ten stadion jest nadal największym stadionem na półkuli południowej.
4 Z powodu problemów finansowych ludzie zmienili jego pseudonim.

Wrap it up

7 **Work in pairs. Choose an iconic sporting venue either in Poland or somewhere else in the world. Prepare a presentation or a mock-up of the venue and describe it to the class. Vote for the most interesting sporting venue.**

EXTENDED

Zoom in

1 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and answer the questions.**

1 How do you think the referee in the picture is feeling? What makes you say so?
2 Do you ever feel strong emotions while playing sports with your classmates? Why (not)?
3 Describe the last time you or someone you know supported a sports team during a sporting event.

2 **Work in pairs. What kind of character traits should a good football referee have? Consider the ones in the box.**

timid bold humble sympathetic sincere straightforward trustworthy confident bossy gentle honest

3 **Work in pairs. Would you like to work as a football referee? Why (not)?**

CULTURE

The role of a referee was introduced in football in 1881. The referee makes sure that players and teams obey the rules. He or she is the final authority in all decisions. In professional football matches, there are usually four people that control the game: the referee, two assistant referees and a fourth official.

EXTENDED

Practise

DOBIERANIE (ZDAŃ DO LUK)

4 Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w każdą lukę (1–4) literę, którą oznaczono brakujące zdanie (A–E), tak aby otrzymać spójny i logiczny tekst. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki.

A Doing that job entailed considerable devotion, hard work and resilience – as well as learning to take criticism and not to retaliate when receiving verbal abuse.

B Nevertheless, the training required to achieve this standard was extensive and gruelling.

C They often had to tolerate taunts and backchat from spectators and players alike.

D Yet without their involvement sports competitions of any description would not be able to go ahead.

E Then, he took a break to study economics in college and complete his mandatory military service.

Fish for words

5 Match the parts of the sentences.

1 Nathan **carved out**
2 It's important to **ensure**
3 Skateboarding events at the last Olympics have definitely **raised**
4 Teachers and trainers should do their best to **promote**
5 Although she's really fast, Rachel would never have **made**
6 Constant blood and equipment testing can help **eliminate**
7 Muhammed Ali **broke the**

A **adherence** to the rules in any sport.
B **fair play** in all kinds of competitions
C **the grade** as a top hockey player.
D **cheating** in a number of sports.
E **mould** in boxing by dancing around his opponents.
F **a glittering career** as a professional jockey.
G **the profile** of the sport.

Wrap it up

6 Work in pairs. What do you think should be done to reduce the amount of cheating in sport? Would you say that cheating is more prevalent in some sports than others? Why might this be?

ABOUT US | ARTICLES | CONTACT | HOME

They don't play for a particular team or do an individual sport, nor do they compete for medals or cups. **(1)** _____ This is so because referees' job, which is recognised as one of the hardest ones in sports, is to ensure adherence to the rules that participants need to follow to eliminate cheating and promote fair play.

Some referees and umpires have become icons and celebrities in their own right, sometimes rivalling the athletes' popularity. One such official is the former Italian football referee, Pierluigi Collina, a distinctive and instantly recognisable figure. For over 28 years Collina carved out a glittering career in sport, raising the profile of the referee's role from rather dull to exciting and pivotal. Up to that point referees had been acknowledged as necessary, but not indispensable. **(2)** _____ Collina broke that mould completely by inspiring confidence and trust. He was always as fair as he possibly could be, but at the same time he demanded respect from players and fans around the world.

Born in 1960 in Bologna, Italy, Collina started his sporting career as a defender for his local youth team. At 17, on realising that he would probably never make the grade as a footballer, he turned to refereeing as a potential career. **(3)** _____ In 1977 he came back on the football pitch to officiate in the lowest divisions and was slowly working his way up. Becoming a top international football referee was not an easy achievement. **(4)** _____ But, the journey was definitely worth it as he was awarded FIFA's 'Best Referee of the Year' for an unparalleled six years running, and is now considered the best referee in footballing history.

In the future, with increased and ever more intense scrutiny of a referee's decisions, the next generation of referees will probably need to acquire a range of new skills. However, they also should preserve the qualities shown by Collina and his fellow referees – vigilance, courage, fairness and the ability to command respect, both on and off the pitch.

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs and discuss the questions.

1 Who is Poland's best sportsperson at the moment?
2 What kind of sports facilities would you like to have at your school? Why?

KNOW YOUR PHRASES

- ***Our goal is to collect funds to renovate / modernise the sports hall in an inclusive school so it is accessible for students with disabilities.***
  Naszym celem jest zbiórka funduszy na renowację / modernizację sali gimnastycznej w szkole integracyjnej, aby była dostępna dla uczniów z niepełnosprawnościami.
- ***We intend to organise a number of tournaments / competitions / outdoor events to attract / generate interest.***
  Zamierzamy zorganizować kilka turniejów / konkursów / imprez plenerowych, aby wzbudzić zainteresowanie.
- ***Some companies are going to sponsor the equipment / donate money / publicise the event.***
  Pewne firmy zamierzają sponsorować zakup sprzętu / przekazać pieniądze / nagłośnić wydarzenie.
- ***We have also managed to invite three top athletes to raise the profile of the event.***
  Zdołaliśmy również zaprosić troje słynnych sportowców, aby podnieść rangę tego wydarzenia.
- ***I'd like to take up a new sports activity / work out a little.***
  Chciałbym/Chciałabym zacząć uprawiać nowy sport / trochę poćwiczyć.
- ***What are the requirements in terms of the fitness level / time commitments to practise this sport?***
  Jakie są wymagania tego sportu jeśli chodzi o poziom kondycji / ilość potrzebnego czasu?
- ***I recommend / suggest you get our fitness club card / join our loyalty programme, because it offers a number of benefits and discounts.***
  Radzę założyć naszą kartę klubową / dołączyć do naszego programu lojalnościowego, bo oferuje on pewne korzyści i zniżki.
- ***What kind of discounts are on offer?***
  Jakie zniżki są oferowane?

Activate

2 Powiedz, że:

1 celem Waszej akcji charytatywnej jest zbiórka pieniędzy na zorganizowanie turnieju tenisowego.
2 zamierzacie zorganizować mecz koszykówki i zaprosić kilku znanych koszykarzy.
3 chcesz uprawiać nowy sport.
4 karta klubowa jest korzystną propozycją, ponieważ oferuje liczne zniżki.

Practise

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

3 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie, korzystając z wyrażeń z ramki Know Your Phrases. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

Uczeń A
Integracyjna szkoła w Anglii, w której się uczysz, organizuje sportową imprezę charytatywną, aby zebrać pieniądze na remont sali gimnastycznej. Kontaktujesz się z potencjalnym sponsorem imprezy. Omów poniższe cztery kwestie w rozmowie z uczniem B.

cel i przebieg imprezy | zaproszeni sportowcy | organizacje biorące udział w imprezie | promocja imprezy w mediach

Uczeń B
Odbywasz praktyki w firmie produkującej sprzęt sportowy. Rozmawiasz z uczniem/uczennicą, który/która chce, aby Twoja firma wsparła imprezę charytatywną w jego/jej szkole. Spróbuj włączyć do Waszej rozmowy wszystkie/wybrane punkty:

- poproś o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- zapytaj o największe potrzeby sportowe uczniów,
- dowiedz się, czego uczeń A spodziewa się po Waszej współpracy,
- zaproponuj alternatywne rozwiązanie jakiejś kwestii.

Speaking Bank ▶ p. 245

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

4 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie, korzystając z wyrażeń z ramki Know Your Phrases. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

Uczeń A
W czasie pobytu w Irlandii, chciałbyś/chciałabyś zapisać się do klubu sportowego. Kontaktujesz się z pracownikiem klubu w celu wybrania najlepszej oferty. Omów poniższe cztery kwestie w rozmowie z uczniem B.

rodzaj i częstotliwość zajęć | instruktorzy | potrzebny sprzęt | karta klubowa i zniżki dla młodzieży

Uczeń B
Odbywasz praktyki w klubie sportowym. Rozmawiasz z osobą zainteresowaną ofertą klubu. Spróbuj włączyć do Waszej rozmowy wszystkie/wybrane punkty:

- poproś o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- zapytaj ucznia A o sporty, które jak dotąd uprawiał,
- zachęć ucznia A do zapisania się do klubowego programu lojalnościowego,
- zaproponuj wypożyczenie sprzętu za zniżką przy wykupieniu abonamentu rocznego.

Speaking Bank ▶ p. 245

Wrap it up

5 Work in pairs. Which three sports would you like to try? Why?

Speaking Set 10 ▶ p. 240

10 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

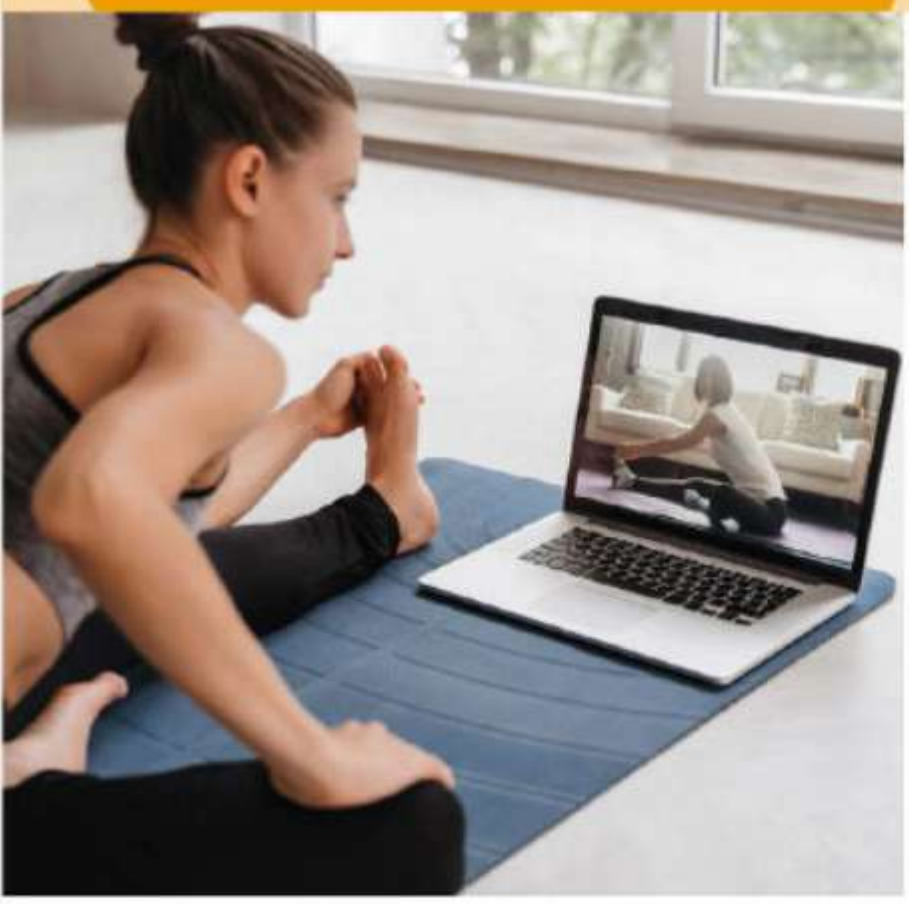

Zoom in

1 Work in pairs. Describe the picture and answer the questions.

1 Do you think that it's possible to keep fit by exercising in front of a screen?
2 Would you like to learn how to do a sport from a video tutorial? Why (not)?
3 Talk about the last time you played a sport with your family or friends.

Practise

GET SMARTER

Gdy wykonujesz zadanie polegające na uzupełnieniu luk w dialogu, przeczytaj go dokładnie i ustal, czy dotyczy on sytuacji z przeszłości, teraźniejszości czy przyszłości. Od tego zależy bowiem, jakiej formy czasownika trzeba użyć. Brakujący fragment może być również zwrotem lub kolokacją, dlatego, przed udzieleniem odpowiedzi, dobrze zastanów się też nad kontekstem dialogu.

2 Complete answers to questions 1–3 using the words in brackets.

1 How's your online yoga class?
- A If _____ (***you***), I'd join it.
- B So-so. I guess I prefer real classes _____ (***online***).
- C If I _____ (***know***) how hard it would be, I would have never signed up.

2 I've just bought the new edition of Just Dance for PlayStation.
- A What _____ (***like***)?
- B _____ (***it/better***) to join a real dance club?
- C And what _____ (think) it?

3 What does a digital sports coach do?
- A I _____ (***idea***). I'm sorry.
- B I think he/she helps _____ (***people/fit***) online.
- C I _____ (tell) if I knew.

MINIDIALOGI (ZADANIE OTWARTE)

3 Uzupełnij poniższe minidialogi (1–4) tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 **X:** How does digital sports coaching actually work?
Y: You watch videos _____ (***which/record***) by professional trainers, copy what they do and record yourself.
X: Perhaps I should try it too?

2 **X:** More and more people _____ (***hire***) online sports coaches. I'm not sure it's a good trend.
Y: Why not? It's still exercising, isn't it?

3 **X:** Digital sports coaching is a brilliant idea, especially for those who have no access to sports facilities.
Y: I _____ (***can/not/agree***)! It's also a perfect solution for people with disabilities.

4 **X:** How did you cope after you got injured?
Y: If _____ (***I/not/take***) an online fitness course, I think I would have chosen wrong exercises and hurt myself.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań.

1 What _____ (*ćwiczenia mogę robić*) while I sit in front of the computer?
2 _____ (*Gdybym była tobą*), I'd join this dance class. It's better than no exercise at all.
3 Some people put on weight _____ (*jeżeli nie ćwiczą*) regularly.
4 I don't believe you can learn how to play a sport _____ (*z pomocą*) of a video tutorial.
5 If Jack had trained harder, he _____ (*zakwalifikowałby się na*) the tournament.
6 I will go cycling with you if you _____ (*pożyczysz mi kask*). Have you got a spare one?
7 Exercising in front of a computer screen seems _____ (*stratą czasu*).

Wrap it up

5 Work in groups of four. Do these brain breaks together. Then think of three more similar activities and share them with the rest of the class.

- do eight toe touches
- write your surname in the air with your finger
- hop on one leg for seven seconds
- pretend you're flying
- take five deep breaths

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 What makes a sports event interesting to watch?
2 What do you know about sports in the USA? Can you name any accomplished American sportspeople?

Practise

2 Add the same suffix to each set of three words to form the part of speech given in brackets.

1 canoe / final / medal (personal noun)
2 refer / train / nominate (personal noun)
3 success / event / skill (adjective)
4 scholar / sportsman / champion (noun)
5 victory / advantage / adventure (adjective)

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyrazy podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisanych wyrazów.

The USA comes top in most international sports competitions. One of the reasons could be that sport is taken very seriously there. Every school takes **(1)** _____ (proud) in their sports team for example. In fact, a lot of young people dream of getting a sports **(2)** _____ (scholar) at an American college. It is not easy to get one, though. Sports talent scouts search for suitable candidates, and get thousands of letters from **(3)** _____ (apply). Once you get into university, you are expected to devote yourself entirely to training sessions and **(4)** _____ (champion). So, who can apply? The perfect candidate needs to have **(5)** _____ (stand) sports results, and, what may come as a surprise to many, a good academic performance. Having a good agency to help you with the recruitment process will also be **(6)** _____ (advantage).

CULTURE

The institution which organises sports competitions for university students in the USA is the NCAA, (the National Collegiate Athletic Association). It was created in 1906, and is based in Indianapolis, Indiana. NCAA schools help young athletes succeed in the classroom by providing tutoring and access to advisors. Some of them are also provided with scholarships.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 If I _____ (*przyłożyłbym się bardziej*), I would have got that grant to study in the USA.
2 Every sportsperson _____ (*musi potrafić*) facing all kinds of difficulties.
3 Overdoing exercise can _____ (*zrobić więcej złego niż dobrego*).
4 I _____ (*grałabym*) in this match if I hadn't been suspended in the last one for fouling.
5 Cheerleading _____ (*zawsze był*) part and parcel of American sport!

Wrap it up

5 Work in pairs. Prepare five sets of words similar to the ones in exercise 2. Exchange them with another pair and complete each other's tasks.

Use of English – Extra Practice 10 ▶ p. 299

Grammar Playout

ZDANIA WARUNKOWE TYPU 0, I, II, III I MIESZANE

Grammar Reference ▶ p. 282

A Look at exercises 3 and 4 on page 160. Find conditional sentences and decide why a given type was used.

B Write sentences from the words given. Add any other necessary words.

1 I / study / UK / next year / if / I / pass / exams.
2 Unless / you / prepared / work / hard / you / not succeed / professional athlete.
3 Our team / win / match / if / we / score / penalty. We drew 1:1 instead.
4 If / you / meet / famous sportsperson / who / like / talk?

10 PISANIE

Zoom in

1 Read the advertisement. Would you consider studying sports science? Why (not)?

Be trendy and get a higher degree in sports science! You'll learn how the body works during exercise, and how physical activity improves your performance and mental well-being. You'll be studying physiology, sports psychology, anatomy, biochemistry and biokinetics. Jobs are guaranteed! Become anyone from a PE teacher or nutritionist to sports coach and physiotherapist.

Practise

2 Read the task and the model answer. What does the author like most about his studies and why does he/she recommend them?

Prowadzisz blog dotyczący sportu i zdrowego trybu życia. Studiujesz nauki o sporcie. We wpisie na swoim blogu:

- wyjaśnij, dlaczego zdecydowałeś/zdecydowałaś się studiować ten kierunek,
- napisz, co najbardziej Ci się w nim podoba,
- opisz, w jaki sposób studia pomagają Ci utrzymać dobrą formę fizyczną,
- zachęć czytelników, aby rozważyli ten kierunek studiów.

MODEL ANSWER

Hello everybody,
Let me tell you today about my studies.

I've been studying sports science for a year now and I'm happy that I chose this faculty. I've always been a great fan of sports. What's more, biology is one of my favourite subjects. Studying sports science allows me to combine these two passions.

What I love most about my studies is learning useful information about the human body and taking part in different tournaments because I learn to cope with competition and stress.

We practise various sports disciplines as well as learn about healthy diets and in this way I manage to keep in shape and build my stamina and confidence!

If you're a sporty type, I really recommend these studies. They are a great combination of theory and practice. You get the opportunity to try different sports and learn to be mentally strong. Fancy joining me?

Take care
XYZ

3 Read the two tasks below. What is your opinion about PE classes and taking part in sports competitions?

WPIS NA BLOGU

A Uczestniczyłeś/Uczestniczyłaś niedawno w dyskusji na temat nastawienia uczniów do lekcji wychowania fizycznego. Na prowadzonym przez Ciebie blogu:

- zrelacjonuj przebieg dyskusji,
- przedstaw główne argumenty przeciwników zajęć WF wśród młodzieży,
- wyraź swoje zdanie na temat tych lekcji,
- zaproponuj zmiany, które mogłyby uatrakcyjnić szkolne zajęcia sportowe.

Hi everyone!
Let me share some thoughts about the recent discussion about the reasons why some young people aren't keen on PE classes.

Writing Bank ▶ p. 250

WPIS NA BLOGU

B Drużyna sportowa, do której należysz, przegrała ostatnio finałowy mecz zawodów. Na prowadzonym przez Ciebie blogu:

- wyjaśnij, dlaczego mecz nie potoczył się po Waszej myśli,
- opisz swoje odczucia dotyczące przegranej,
- napisz, czego nauczyła Cię ta porażka,
- opisz, jak będą wyglądały Wasze przygotowania do kolejnych zawodów.

Hi everyone,
I've just come back from the final match of the competition. The other team turned out to be stronger and won after a long fight.

Writing Bank ▶ p. 250

4 Complete the sentences with the words in the box. Match them with the tasks in exercise 3. Then choose one of the tasks and write your blog entry.

accuracy score do sports injured keen

1 Two of us got badly _____ during the match.
2 Some students said they aren't _____ on doing sports.
3 We couldn't _____ a single goal.
4 How about introducing some new _____?
5 We're going to work on our coordination, fitness and _____.
6 Creating a fitness club at school may attract young people to _____ some physical activity.

5 Choose one of the tasks in exercise 3 and write your blog entry. You may use expressions from exercise 4 in your work.*

Wrap it up

6 Work in pairs and write down as many consequences as possible for a world without sport.

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).*

Zoom in

1 **Work in pairs. What problems sportspeople might face in their careers? What kind of character traits might help them to overcome those problems?**

2 **Read the task and the model answer and find phrases which are used to**

1 ask the reader direct questions.
2 give the writer's opinion.
3 give justification for the opinion.
4 introduce the story of a person who's been inspired by a well-known athlete.

Popularni sportowcy często inspirują młodzież do uprawiania sportu. Napisz artykuł, w którym wskażesz powody tej inspiracji i opiszesz doświadczenia osoby, na którą znaczny wpływ miały osiągnięcia znanego sportowca.

MODEL ANSWER

How can sport fire you up?

Do you agree that we all need inspiration to achieve something in life? Well, I do, and I believe that motivation may come from outstanding sportspeople.

How may sportspeople inspire young people? First of all, it's definitely through their determination to succeed. If it wasn't for their endurance, they wouldn't reach the podium. Young people can see that effort pays off and they draw inspiration from that. Also, sportspeople show a lot of resilience in the face of adversity. When they face difficulties, they look for ways to overcome them and seeing this kind of attitude is motivating for young people.

One of the people who got inspired by sports stars was my ex-classmate, Eric. Eric is French, and after France won the gold medal in volleyball at the Tokyo Olympics in 2021, he took up the sport. He would say that he dreamt of feeling as triumphant as the captain of that team felt. It made Eric realise that perseverance can work miracles. He fell in love with volleyball and never missed his training sessions. He went back to France and joined a volleyball team at his new school I am certain that one day I will see see him lift a trophy on the French national team.

Eric's case shows that sportspeople can really inspire young people to follow in their footsteps. Successful athletes prove that it is worth working hard and that overcoming fears and obstacles is possible. As a result, they become role models.

EXTENDED

3 **Work in pairs. Discuss the tasks below. Which one seems easier for you? Do you know someone you could talk about in your article or would you have to invent a character?**

ARTYKUŁ

A Coraz częściej słyszy się o przypadkach młodych osób, które uzależniły się od ćwiczeń fizycznych. Napisz artykuł, w którym opiszesz prawdopodobne przyczyny tego zjawiska i opiszesz doświadczenia osoby, która ucierpiała z powodu tego typu uzależnienia.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

ARTYKUŁ

B Wielu znanych sportowców musiało pokonać liczne przeszkody na drodze do sukcesu. Napisz artykuł, w którym wskażesz, jakiego rodzaju problemy mogą stać przed sportowcami i opiszesz doświadczenia sportowca, który przezwyciężył trudności.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

4 **Use the phrases below to make notes you could include in an article based on the tasks in exercise 3.**

A

• overdo exercise • black out • get injured • suffer from sore muscles • pose a danger • in pursuit of an ideal body • turn to performance-enhancing drugs • lead to mental exhaustion • negative influence/impact/effect • cause adverse effects •

B

• come from a disadvantaged background • overcome obstacles • gain self-belief • experience discrimination • conquer your fears • persevere • keep going • deal with failure/adversity • learn to live with a disability • lack of equipment • limited funds • little support •

5 **Choose one of the tasks in exercise 3 and write your article. You may use expressions from exercise 4 in your work.**

Wrap it up

6 **Do an online research about Róża Kozakowska, a Tokyo paralympic gold medalist in the club throw. Write down four questions you would like to ask her. Compare your questions with the class and choose choose the five most interesting ones. How do you think she would answer them?**

SŁOWNICTWO

MP3 80 Types of sport / Dyscypliny sportu

archery /ˈɑːtʃəri/ łucznictwo
athletics /æθˈletɪks/ lekkoatletyka
badminton /ˈbædmɪntən/ badminton
baseball /ˈbeɪsˌbɔːl/ baseball
pool /puːl/ bilard
canoeing /kəˈnuːɪŋ/ kajakarstwo
chess /tʃes/ szachy
climbing /ˈklaɪmɪŋ/ wspinaczka
cricket /ˈkrɪkɪt/ krykiet
cycling /ˈsaɪklɪŋ/ kolarstwo
discus /ˈdɪskəs/ rzut dyskiem
diving /ˈdaɪvɪŋ/ skok do wody/nurkowanie
gymnastics /dʒɪmˈnæstɪks/ gimnastyka
hammer throw /ˈhæmə ˌθrəʊ/ rzut młotem
handball /ˈhændˌbɔːl/ piłka ręczna
high jump /ˈhaɪ ˌdʒʌmp/ skok wzwyż
horse racing /ˈhɔːs ˌreɪsɪŋ/ wyścigi konne
ice hockey /ˈaɪs ˌhɒki/ hokej na lodzie
ice-skating /ˈaɪsˌskeɪtɪŋ/ łyżwiarstwo
long jump /ˈlɒŋ ˌdʒʌmp/ skok w dal
martial arts /ˈmɑːʃl ˈɑːts/ sztuki walki
motor racing /ˈməʊtə ˌreɪsɪŋ/ wyścigi samochodowe
rollerblading /ˈrəʊləˌbleɪdɪŋ/ jazda na łyżworolkach
rowing /ˈrəʊɪŋ/ wioślarstwo
rugby /ˈrʌgbi/ rugby
sailing /ˈseɪlɪŋ/ żeglarstwo
shooting /ˈʃuːtɪŋ/ strzelectwo
shot put /ˈʃɒt ˌpʊt/ pchnięcie kulą
ski jumping /ˈskiː ˌdʒʌmpɪŋ/ skoki narciarskie
table tennis /ˈteɪbl̩ ˌtenɪs/ tenis stołowy
volleyball /ˈvɒliˌbɔːl/ siatkówka
weightlifting /ˈweɪtˌlɪftɪŋ/ podnoszenie ciężarów
windsurfing /ˈwɪn(d)ˌsɜːfɪŋ/ windsurfing
wrestling /ˈreslɪŋ/ zapasy
cross-country skiing /ˌkrɒsˌkʌntri ˈskiːɪŋ/ biegi narciarskie EXTENDED
decathlon /dɪˈkæθlɒn/ dziesięciobój
hang-gliding /ˈhæŋˌglaɪdɪŋ/ lotniarstwo
hurdles /ˈhɜːdlz/ bieg przez płotki
javelin /ˈdʒæv(ə)lɪn/ rzut oszczepem
kitesurfing /ˈkaɪt ˌsɜːfɪŋ/ odmiana surfingu z użyciem latawca
obstacle race /ˈɒbstəkəl ˌreɪs/ bieg z przeszkodami
parachuting /ˈpærəˌʃuːtɪŋ/ spadochroniarstwo
pole vault /ˈpəʊl ˌvɔːlt/ skok o tyczce
relay race /ˈriːleɪ ˌreɪs/ bieg sztafetowy
scuba diving /ˈskuːbə ˌdaɪvɪŋ/ nurkowanie z akwalungiem
triathlon /traɪˈæθlən/ triatlon
water-skiing /ˈwɔːtəskiːɪŋ/ narciarstwo wodne

MP3 81 Clothes and equipment / Stroje i sprzęt sportowy

(golf) club /(gɒlf) klʌb/ kij (golfowy)
basket /ˈbɑːskɪt/ kosz
bat /bæt/ kij (np. do baseballa, krykieta)
board /bɔːd/ deska (np. snowboardowa)
boots /buːts/ buty (np. narciarskie)
bow /bəʊ/ łuk
cap /kæp/ czapka, czepek
gloves /glʌvz/ rękawice
goal /gəʊl/ bramka
goggles /ˈgɒgəlz/ gogle
helmet /ˈhelmɪt/ kask
net /net/ siatka
oar /ɔː/ wiosło
pads /pædz/ ochraniacze (np. na kolana, łokcie)
puck /pʌk/ krążek (hokejowy)
racket /ˈrækɪt/ rakieta
saddle /ˈsædl/ siodło; siodełko roweru
skates /skeɪts/ łyżwy, wrotki
tracksuit /ˈtrækˌsuːt/ dres
trainers /ˈtreɪnəz/ buty sportowe
weights /weɪts/ ciężarki
wetsuit /ˈwetˌsuːt/ strój piankowy do nurkowania

MP3 82 Sports facilities / Obiekty sportowe

basketball court /ˈbɑːskɪtˌbɔːl ˌkɔːt/ boisko do koszykówki
pool table room /ˈpuːl ˌteɪb ˌruːm/ sala bilardowa
bowling alley /ˈbəʊlɪŋ ˌæli/ kręgielnia
boxing ring /ˈbɒksɪŋ ˌrɪŋ/ ring bokserski
climbing wall /ˈklaɪmɪŋ ˌwɔːl/ ścianka wspinaczkowa
field /fiːld/ boisko
football pitch /ˈfʊtˌbɔːl ˌpɪtʃ/ boisko do piłki nożnej
golf course /ˈgɒlf ˌkɔːs/ pole golfowe
gym /dʒɪm/ sala gimnastyczna, siłownia
ice rink /ˈaɪs ˌrɪŋk/ lodowisko
pool /puːl/ basen
skate park /ˈskeɪt ˌpɑːk/ plac z przeszkodami do jazdy na deskorolce
slope / piste /sləʊp / piːst/ stok
stadium /ˈsteɪdiəm/ stadion
tennis court /ˈtenɪs ˌkɔːt/ kort tenisowy
track /træk/ tor, bieżnia

MP3 83 Sporting events / Imprezy sportowe

beat sb /ˈbiːt ˌsʌmbədi/ pokonać kogoś
break a record /ˌbreɪk ə ˈrekɔːd/ pobić rekord
bring on /ˌbrɪŋ ˈɒn/ wprowadzić do gry (np. zawodnika na boisko)
captain /ˈkæptɪn/ kapitan
championships /ˈtʃæmpiənʃɪps/ mistrzostwa
cheer a team on /ˌtʃɪər ə ˈtiːm ˌɒn/ kibicować drużynie
coach / trainer /kəʊtʃ / ˈtreɪnə/ trener/trenerka
come in first/second /ˌkʌm ɪn ˈfɜːst, ˈsekənd/ być pierwszym/drugim na mecie
enter a competition /ˌentər ə ˌkɒmpəˈtɪʃən/ wziąć udział w zawodach
final whistle /ˈfaɪnl̩ ˌwɪsl̩/ ostatni gwizdek
finalist /ˈfaɪn(ə)lɪst/ finalista
goalkeeper /ˈgəʊlˌkiːpə/ bramkarz
gold medallist /ˌgəʊld ˈmed(ə)lɪst/ złoty medalista
heat /hiːt/ eliminacje
International Olympic Commitiee /ˌɪntəˌnæʃənəl əˌlɪmpɪk kəˈmɪti/ Międzynarodowy Komitet Olimpijski
judge /dʒʌdʒ/ sędzia
keep one's fingers crossed /kiːp wʌnz ˈfɪŋgəz ˌkrɒst/ trzymać kciuki
Olympic Games /əˈlɪmpɪk ˌgeɪmz/ Igrzyska Olimpijskie
Paralympic athlete /ˌpærəˌlɪmpɪk ˈæθliːt/ paraolimpijczyk
runner-up /ˌrʌnərˈʌp/ osoba/drużyna, która zdobyła drugie miejsce w zawodach
tournament /ˈtʊənəmənt/ turniej
trophy /ˈtrəʊfi/ trofeum, puchar
World Cup /ˌwɜːld ˈkʌp/ Puchar Świata EXTENDED
approach the line /əˌprəʊtʃ ðə ˈlaɪn/ zbliżać się do mety
the ball is out /ðə ˌbɔːl ɪz ˈaʊt/ piłka wyszła na aut
beat fair and square /ˌbiːt ˈfeər ənd ˌskweə/ uczciwie (kogoś) pokonać
blow the competition away /ˌbləʊ ðə ˌkɒmpəˈtɪʃn̩ əˌweɪ/ pokonać konkurencję
build up a lead /ˌbɪld ˌʌp ə ˈliːd/ wychodzić na prowadzenie
cross the line /ˌkrɒs ðə ˈlaɪn/ przekroczyć metę
defender /dɪˈfendə/ obrońca
defending champion /dɪˌfendɪŋ ˈtʃæmpiən/ zawodnik broniący tytułu mistrzowskiego
false start /ˌfɔːls ˈstɑːt/ falstart
final score /ˌfaɪn(ə)l ˈskɔː/ ostateczny wynik
first serve /ˌfɜːst ˈsɜːv/ pierwszy serwis (w tenisie)
football league /ˈfʊtˌbɔːl ˌliːg/ liga piłkarska
foul /faʊl/ faul
free kick /ˌfriː ˈkɪk/ rzut wolny
get a good start /ˌget ə ˌgʊd ˈstɑːt/ dobrze zacząć
half a length /ˌhɑːf ə ˈleŋθ/ pół długości
half time /ˌhɑːf ˈtaɪm/ przerwa (w meczu)
halfway point /ˌhɑːfˈweɪ ˌpɔɪnt/ półmetek
home / away win /ˌhəʊm / əˌweɪ ˈwɪn/ zwycięstwo na własnym boisku / na wyjeździe
narrow the gap /ˌnærəʊ ðə ˈgæp/ zmniejszać dystans
no jump /ˈnəʊ ˌdʒʌmp/ nieważny skok
opponent /əˈpəʊnənt/ przeciwnik/przeciwniczka
penalty area /ˈpenlti ˌeəriə/ pole karne
personal best /ˌpɜːsnəl ˈbest/ rekord życiowy
pull ahead /ˌpʊl əˈhed/ wysuwać się do przodu
referee /ˌrefəˈriː/ sędzia (w piłce nożnej)
retain a title /rɪˌteɪn ə ˈtaɪtl/ zachować tytuł
round /raʊnd/ runda
second year running /ˌsekənd ˌjiə ˈrʌnɪŋ/ drugi rok z rzędu
spectator /spekˈteɪtə/ widz
stand on the podium /ˌstænd ˌɒn ðə ˈpəʊdiəm/ stanąć na podium
striker /ˈstraɪkə/ napastnik (w piłce nożnej)
umpire /ˈʌmpaɪə/ sędzia (w tenisie)
win by a head /ˌwɪn ˌbaɪ ə ˈhed/ wygrać o głowę

MP3 84 Doing sports / Uprawianie sportu

Sportsmen and sportswomen / Sportowcy

athlete /ˈæθliːt/ lekkoatleta/lekkoatletka
canoeist /kəˈnuːɪst/ kajakarz/kajakarka
climber /ˈklaɪmə/ wspinacz
cricketer /ˈkrɪkɪtə/ krykiecista/krykiecistka
cyclist /ˈsaɪklɪst/ cyklista/cyklistka
diver /ˈdaɪvə/ nurek
golfer /ˈgɒlfə/ golfista/golfistka
gymnast /ˈdʒɪmnæst/ gimnastyk/gimnastyczka
jockey /ˈdʒɒki/ dżokej
racing driver /ˈreɪsɪŋ ˌdraɪvə/ kierowca wyścigowy
rower /ˈrəʊə/ wioślarz/wioślarka
rugby player /ˈrʌgbi ˌpleɪə/ rugbista
sailor /ˈseɪlə/ żeglarz/żeglarka
tennis player /ˈtenɪs ˌpleɪə/ tenisista/tenisistka
volleyball player /ˈvɒlibɔːl ˌpleɪə/ siatkarz/siatkarka
wrestler /ˈreslə/ zapaśnik/zapaśniczka

MP3 85 Activities / Czynności

bounce / hit / throw a ball /ˌbaʊns, ˌhɪt, ˌθrəʊ ə ˈbɔːl/ odbijać/uderzać/rzucać piłkę

catch up with /ˌkætʃ ˈʌp ˌwɪð/ dogonić (kogoś)
do / play sports /ˌduː, ˌpleɪ ˈspɔːts/ uprawiać sport
do exercise /ˌduː ˈeksəsaɪz/ wykonywać ćwiczenie, ćwiczyć
do your best /ˌduː jə ˈbest/ dać z siebie wszystko
draw with /ˈdrɔː ˌwɪð/ zremisować z
give up /ˌgɪv ˈʌp/ poddać się, porzucić
go skiing /ˌgəʊ ˈskiːɪŋ/ pojechać na narty
hit a ball /ˌhɪt ə ˈbɔːl/ uderzyć piłkę
keep fit /ˌkiːp ˈfɪt/ utrzymywać formę
knock out /ˌnɒk ˈaʊt/ znokautować
make progress /ˌmeɪk ˈprəʊgres/ robić postępy
miss a chance /ˌmɪs ə ˈtʃɑːns/ stracić okazję
play chess /ˌpleɪ ˈtʃes/ grać w szachy
play for a team /ˌpleɪ fər ə ˈtiːm/ grać w drużynie
qualify for /ˈkwɒlɪfaɪ fə/ zakwalifikować się do
save a goal /ˌseɪv ə ˌgəʊl/ obronić strzał (o bramkarzu)
score a goal / point /ˌskɔːr ə ˈgəʊl / ˈpɔɪnt/ zdobyć bramkę/punkt
send sb off /ˌsend ˌsʌmbədi ˌɒf/ usunąć kogoś z boiska, wykluczyć kogoś z gry
take the lead /ˌteɪk ðə ˈliːd/ wyjść na prowadzenie
take part in sth /ˌteɪk ˈpɑːt ɪn ˌsʌmθɪŋ/ wziąć w czymś udział
take up /ˌteɪk ˈʌp/ zacząć uprawiać
undo (boots) /ʌnˈduː (ˌbuːts)/ rozpiąć (buty)
warm up /ˌwɔːm ˈʌp/ rozgrzewać się, robić rozgrzewkę
work out /ˌwɜːk ˈaʊt/ ćwiczyć

EXTENDED

be in / on top form /ˌbi ɪn, ɒn ˌtɒp ˈfɔːm/ być w szczytowej formie
be neck and neck /ˌbiː ˈnek ən ˈnek/ iść łeb w łeb
cope with /ˈkəʊp ˌwɪð/ poradzić sobie z czymś
drop out of /ˌdrɒp ˈaʊt əv/ odpaść z, wycofać się z
fight to the finish /ˌfaɪt tə ðə ˈfɪnɪʃ/ walczyć do końca
give sth a go /ˌgɪv ˌsʌmθɪŋ ə ˈgəʊ/ spróbować czegoś
go professional /ˌgəʊ prəˈfeʃnəl/ przejść na zawodowstwo
hit the bar /ˌhɪt ðə ˈbɑː/ potrącić poprzeczkę
run a half marathon /ˌrʌn ə ˌhɑːf ˈmærəθ(ə)n/ biec w półmaratonie
stretch out your muscles /ˌstretʃ ˌaʊt jə ˈmʌs(ə)lz/ rozciągać mięśnie

MP3 86 Positive and negative effects of doing sports / Pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu

accuracy /ˈækjʊrəsi/ dokładność, precyzja
black out /ˌblæk ˈaʊt/ stracić przytomność
confidence /ˈkɒnfɪdəns/ pewność siebie
coordination /ˌkəʊˌɔːdɪˈneɪʃən/ koordynacja
crash into /ˌkræʃ ˈɪntʊ/ wpaść na
determination /dɪˌtɜːmɪˈneɪʃn̩ / determinacja, wytrwałość
development /dɪˈveləpmənt/ rozwój
fall down /ˌfɔːl ˈdaʊn/ upaść, przewrócić się
flexibility /ˌfleksəˈbɪləti/ gibkość, elastyczność
focus /ˈfəʊkəs/ koncentracja
get injured /ˌget ˈɪndʒəd/ doznać kontuzji, zranić się
keep in shape /ˌkiːp ɪn ˈʃeɪp/ utrzymywać formę
lose your balance /ˌluːz jə ˈbæləns/ stracić równowagę
sore muscles /ˌsɔː ˈmʌsəlz/ obolałe mięśnie
stamina /ˈstæmɪnə/ wytrzymałość

EXTENDED

courage /ˈkʌrɪdʒ/ odwaga
decision-making skills /dɪˈsɪʒn ˌmeɪkɪŋ ˌskɪlz/ umiejętność podejmowania decyzji
do more harm than good /dʊ ˌmɔː ˈhɑːm ðən ˈgʊd/ przynosić więcej szkody niż pożytku
endurance /ɪnˈdjʊərəns/ wytrwałość
face difficulties /ˌfeɪs ˈdɪfɪkəltiz/ stawiać czoła trudnościom
gruelling training /ˈgruːəlɪŋ ˈtreɪnɪŋ/ wyczerpujący trening
learn to collaborate /lɜːn tə kəˈlæbəreɪt/ nauczyć się współpracować
mental exhaustion /ˈmentl̩ ɪgˈzɔːstʃn̩ / wyczerpanie psychiczne
overcome fear /ˌəʊvəˈkʌm fɪə/ przezwyciężyć strach
overcome obstacles /əʊvəˌkʌm ˈɒbstəklz/ pokonywać przeszkody
overdo /ˌəʊvəˈduː/ przesadzić (z czymś)
pose a danger /ˌpəʊz ə ˈdeɪndʒə/ stanowić zagrożenie
resilience /rɪˈzɪliəns/ żywotność, odporność
suffer from a concussion /ˈsʌfə frəm ə kənˈkʌʃn/ cierpieć na wstrząs mózgu
take criticism /teɪk ˈkrɪtɪsɪzm̩ / przyjmować krytykę

MP3 87 Problems of modern sport / Problemy współczesnego sportu

EXTENDED

admit to bribery /ədˌmɪt tʊ ˈbraɪbri/ przyznać się do łapówkarstwa
be banned for life /bi ˌbænd fə ˈlaɪf/ mieć dożywotni zakaz
be highly-paid /bi ˈhaɪli peɪd/ być dobrze opłacanym
be suspended from /bi səˈspendɪd frəm/ zostać czasowo zawieszonym w
competitive sport /kəmˈpetətɪv spɔːt/ sport wyczynowy
disqualify sb /dɪsˈkwɒlɪfaɪ ˌsʌmbədi/ zdyskwalifikować kogoś
fierce competition /fɪəsˌkɒmpəˈtɪʃn̩ / ostra konkurencja
gender discrimination /ˈdʒendə dɪˌskrɪmɪˈneɪʃn/ dyskryminacja ze względu na płeć
mood swings / ˈmuːd swɪŋz/ wahania nastroju
illegal deal /ɪˈliːgl̩ diːl/ nielegalny interes
match-fixing /ˈmætʃˌfɪksɪŋ/ ustawianie meczów
pay gap /peɪ gæp/ różnica w wynagrodzeniu
promoted /prəˈməʊtɪd/ awansowany
push your body to the limit /ˌpʊʃ jə(r) ˈbɒdi tʊ ðə ˈlɪmɪt/ doprowadzać ciało do kresu wytrzymałości
quit steroids /ˌkwɪt ˈsterɔɪdz/ przestać brać sterydy
relegated /ˈreləgeɪtɪd/ zdegradowany do niższej ligi
run checks on sth /ˌrʌn ˈtʃeks ˌɒn ˌsʌmθɪŋ/ przeprowadzać kontrole (czegoś)
turn to performance-enhancing drugs /ˌtɜːn tə pəˌfɔːməns ɪnˌhɑːnsɪŋ ˈdrʌgz/ sięgnąć po środki dopingowe
withdraw from sth /wɪðˈdrɔː frəm ˌsʌmθɪŋ/ wycofywać (się) z czegoś

SŁUCHANIE

MP3 88

boost membership /buːst ˈmembəʃɪp/ zwiększać liczbę członków
bring in money/funds /brɪŋ ɪn ˈmʌni, fʌndz/ przynosić pieniądze/fundusze
host an event /həʊst ən ɪˈvent/ być gospodarzem wydarzenia
present the medals /ˈprezənt ðə ˈmedlz/ wręczać medale
put sth on the map /pʊt ˈsʌmθɪŋ ɒn ðə mæp/ nadać rozgłos czemuś
run smoothly /rʌn ˈsmuːðli/ iść gładko
do one's bit /duː wʌnz bɪt/ zrobić swoje

EXTENDED

face off /feɪs ɒf/ konkurować
give it a try /gɪv ɪt ə traɪ/ spróbować
hang up one's boots /hæŋ ʌp wʌnz buːtz/ zakończyć karierę sportową
in leaps and bounds /ɪn liːpz ənd baʊndz/ bardzo szybko
knock about together /nɒk əˈbaʊt təˈgeðə/ bywać razem
pack sth in /pæk ˈsʌmθɪŋ ɪn/ rzucić coś
take a toll /teɪk ə təʊl/ zebrać żniwo

CZYTANIE

MP3 89

birthplace of sth /ˈbɜːθˌpleɪs ɒv ˈsʌmθɪŋ/ kolebka czegoś
one's claim to fame /wʌnz kleɪm tə feɪm/ dzięki czemuś coś jest znane
go down in history as /gəʊ daʊn ɪn ˈhɪstri əz/ przejść do historii jako
seating capacity /ˈsiːtɪŋ kəˈpæsəti/ liczba miejsc siedzących
sporting venue /ˈspɔːtɪŋ ˈvenjuː/ obiekt sportowy

EXTENDED

carve out a career /kreɪv aʊt ə kəˈrɪə/ wyrobić sobie pozycję zawodową
ensure adherence /ɪnˈʃɔː ədˈhɪərəns/ zagwarantować przestrzeganie
raise the profile /reɪz ðə ˈprəʊfaɪl/ podnieść status
promote fair play /prəˈməʊt feə pleɪ/ propagować przestrzeganie reguł gry
make the grade /meɪk ðə greɪd/ stanąć na wysokości zadania
eliminate cheating /ɪˈlɪmɪneɪt ˌtʃiːtɪŋ/ wyeliminować oszustwo
break the mould /breɪk ðə məʊld/ wyzwolić się od szablonu

ACTIVATE

1 In the wordlist, find the names of: a) winter sports, b) decathlon events, c) fighting sports, d) extreme sports. Choose two of the sports and write down why you like/dislike watching or doing them.

2 Find the expressions in the wordlist which refer to activities which sportspeople may or may not be proud of or happy with eg. *do your best*, *come first*, *lose the match*, etc.

3 Find three words with sound /ʌ/ and three words with sound /ɑː/. Write a short poem about your favourite sport using those words.

11 ZDROWIE

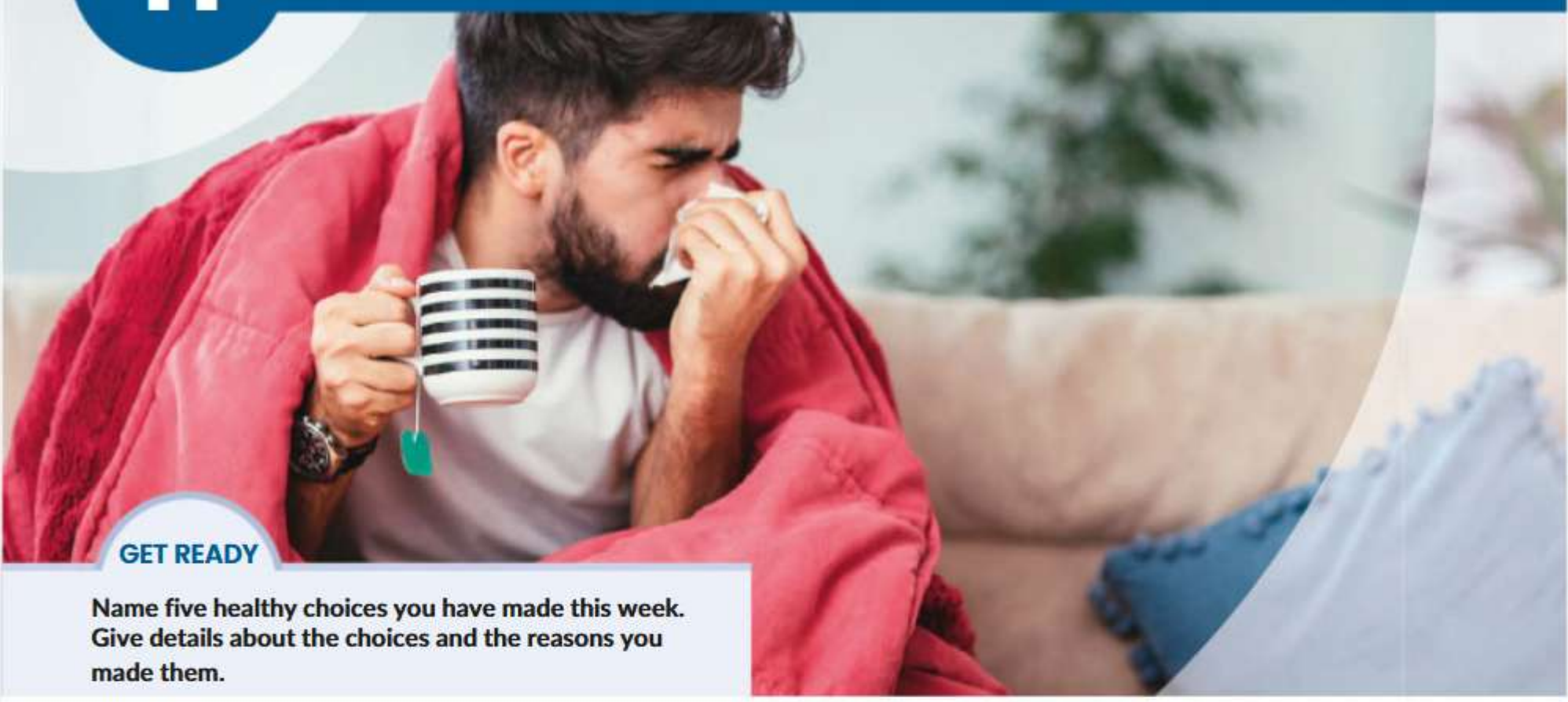

GET READY

Name five healthy choices you have made this week. Give details about the choices and the reasons you made them.

Tryb życia

1 **Complete the health advice with the correct words in the box. Add one more DO and one more DON'T to each list.**

medical fatiy avoid vaccinations reduce down early

Health advice

DO:

- cut **(1)** _____ on junk food
- get your **(2)** _____
- have **(3)** _____ nights to improve your sleep quality
- try to **(4)** _____ stress and anxiety

DON'T:

- eat too much **(5)** _____ food
- **(6)** _____ exercise
- forget to do regular **(7)** _____ tests

EXTENDED

2 **Match the parts of the sentences.**

1 If you suffer from **chronic**
2 While under a lot of pressure, teenagers tend to **develop**
3 Sometimes a short period of **vigorous**
4 People with a **sedentary**
5 Bad back pain can **severely**

A **lifestyle** are more likely to develop obesity and high blood pressure.
B **bad habits** and forget to take care of their physical health.
C **affect** a person's quality of life.
D **exercise** can be as good for you as a long work out.
E **stress**, you need to seek professional help.

Samopoczucie

3 CD 3.01 **Choose the correct words to complete the voicemail. Then listen and check.**

Hey Debs – it's Mia. I'm calling to let you know that I won't be at school today – I'm feeling really **(1)** ***best / unwell***. I've only just got **(2)** ***over / from*** a bad cold and now I've got a stomach problem! I've been feeling **(3)** ***sick / bored*** all morning and a bit **(4)** ***pale / dizzy*** too – I had to lie down and rest until that strange spinning sensation stopped. It might be a twenty-four hour thing – in that case I should **(5)** ***care / recover*** soon. Debs, could you let me know if there's any homework – I feel a bit **(6)** ***pain / anxious*** about missing biology today. Thanks!

EXTENDED

4 **Complete the sentences with the correct words in the box.**

weather puffed shattered lagged forgetful aching

1 Dave worked on his chemistry project until midnight so he feels absolutely _____ this morning.
2 When I'm tired, I get very _____ – I can't even remember basic facts!
3 Don't ask me about the marathon right now, I'm _____ out and _____ all over!
4 Sorry, I can't really focus today. I'm still jet-_____ after the long flight.
5 Kate, we should take baby Pete to the doctor's – he's been feeling under the _____ for a few days now.

Części ciała

5 **Put the names of body parts into the correct columns.**

cheek back toe elbow eyebrow ankle shoulder lips chest

face	torso	arm	leg
____	____	____	____

6 **Complete the words with the missing silent letters.**

1 we need our mus__les to be able to move and lift things
2 we use our tong____ when we eat
3 the food we eat goes to our stomac__
4 a thi____ is the top part of our leg
5 we use a thum__ for texting

EXTENDED

7 **Complete the questions with the correct words. Some letters have been given. Work in pairs and discuss the questions.**

1 Can you crack your **k**_____**s** and make a clicking sound?
2 What do you think causes **g**__**m** disease?
3 Which **v**____**n** can you press to take your pulse?
4 Do you believe the lines on the **p**____**m** of your hand can tell the future?
5 Can you sit with the **s**____**s** of your feet together?

Choroby, ich objawy i leczenie

8 **Complete the sentences with the words in the box.**

burn sneeze hay cough blister backache runny

1 I was jogging in my new trainers and now I've got a ____ on my foot.
2 Can you see the ____ on my hand? I touched the hot oven by mistake.
3 I've had a bad cold and although I'm feeling better now, I've still got a ____.
4 You shouldn't have lifted that heavy box – that is exactly why you've got ____!
5 I suffer from ____ fever and in the summer I get a ____ nose and I ____ a lot.

9 **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 Paula won't be coming to the cinema with us this evening because she's got a severe ____ (*migrenę*).
2 All the food you want to serve must be properly cooked to destroy the bacteria that might cause ____ (*zatrucie pokarmowe*).
3 Did you know that the most common cause of ____ (*krwotoków z nosa*) is dry air?
4 Amy has just gone to the doctor with a ____ (*bólem gardła*) and high temperature.
5 Mark, did you get that ____ (*podbite oko*) in a fight?

10 **For each problem choose the correct advice A or B.**

1 **I've got a really bad headache.**
A You should have it put in plaster.
B Take a painkiller to relieve the pain.
2 **My foot is swollen.**
A Put some ice on it to reduce the swelling.
B Take your blood pressure.
3 **I've cut my finger on a dirty old garden fence and now I feel dizzy.**
A Go to a health centre and consult a doctor.
B Apply some nose drops.
4 **My grandfather has to turn the TV volume up very loud.**
A He should put some ointment on his ears.
B He needs to have his hearing tested.

11 COLLOCATIONS **Complete the sentences with correct forms of the verbs in the box. There are three extra verbs.**

rub book treat have write rest take cure

1 The nurse ____ my temperature and gave me an injection.
2 The doctor gave me this cream for my rash and told me to ____ it in twice a day.
3 Ann is really worried because tomorrow her father is ____ a heart operation.
4 Todd has to ____ his leg for a couple of days because he has twisted his ankle.
5 The doctor ____ me a prescription for eye drops and cough mixture.

EXTENDED

12 COLLOCATIONS **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 I went to see an optician because I had been suffering from ***unsure*** / ***blurred*** **vision** for some time.
2 Don't stare at that computer screen for much longer or you'll get a ***striking*** / ***splitting*** **headache**.
3 During the match Peter fell over in pain and we all thought he had a ***broken*** / ***torn*** **ligament**.
4 Prolonged stress might lead to ***anxious*** / ***nervous*** **breakdown** and depression.

13 WORD BUILDING **Complete the sentences with the correct form of the words in brackets.**

1 I'm really worried about my boyfriend. His ____ **(irritate)** is quite disturbing – he becomes annoyed very easily.
2 What can I do to relieve the ____ **(stiff)** of my muscles after running long distances?
3 I've got red and ____ **(itch)** eyes. Could this be an allergy?
4 I can't fall asleep because of all those ____ **(race)** thoughts. What can I do?

EXTENDED

14 **Choose the correct words to complete the email.**

TO: eva_king@mails.gmt

Hi Eva,
How are you doing? You asked about how the UK was dealing with the global Covid-19 **(1)** ***illness / pandemic***. Well, like in your country, since the **(2)** ***outbreak / breakout*** the government has imposed a lot of **(3)** ***restrictions / laws***.
What is more, everyone had to take **(4)** ***preventative / avoiding*** measures such as **(5)** ***staying / maintaining*** a distance from others in shops and on the streets. People who were in contact with someone who had **(6)** ***examined / tested*** positive for the virus had to go into **(7)** ***isolation / confinement***.
What a time it has been!
However, now the hope is that eventually we will all acquire **(8)** ***exception / immunity***.
I hope I'll be able to come and visit you soon!
Take care!
Jenny x

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

15 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 How do you think the people in the picture are feeling?
2 Why might some people be afraid of consulting a doctor?
3 Tell us about a time when you felt really ill.

Choroby cywilizacyjne

EXTENDED

16 **Complete the sentences with the correct words in the box.**

acne cope cancer lack cholesterol insomnia obesity diabetes

Lifestyle diseases are said to be brought on by particular ways of living. For instance, **(1)** _____ of physical exercise can lead to high **(2)** _____ levels and **(3)** _____ – both of which can contribute to **(4)** _____, when your body does not produce enough insulin.
Another disease that is believed to be connected to our lifestyle is **(5)** _____. Some specialists claim that this skin problem can be exacerbated by getting very stressed. Therefore, learning to **(6)** _____ with stress can relieve its symptoms. Reducing tension will not only help combat skin problems, but might also prevent the development of certain types of **(7)** _____ (like breast or prostate one), and **(8)** _____ (we all know how a bad night's sleep can make us feel). Remember that making healthy choices can improve the quality of your life.

Niepełnosprawność

17 **Complete the online ads with the correct words. The first letters have been given.**

1 If you are **b**_____ or losing your **s**_____, our team of experts can help you to claim the proper benefits. They will also tell you about **g**_____ dogs and how one could assist you.

2 Do you live with someone who is **d**_____ and find communication with that person difficult? Come to our classes to learn **s**_____ language.

3 Our new shop in Hythe Street opens next week selling everything a person with physical disability might need – from **w**_____ to walking **s**_____.

4 **C**_____ required to visit the elderly in their homes. Good hourly rates. Apply online.

EXTENDED

18 **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 Jack _____ (*jąka się*) whenever he has to speak in front of a large audience.
2 My mum is not completely blind, she is just _____ (*niedowidząca*).
3 A _____ (*logopeda*) helps people who have difficulties with communication, eating and swallowing.
4 Can you please try to adjust your _____ (*aparat słuchowy*) before the film starts?
5 We are proud to announce that our transport system is fully _____ (*dostępny*) for people with physical disabilities.

Uzależnienia

19 **Complete the sentences with the correct words in the box. There are two extra words.**

caffeine smoking prescription gaming counselling alcoholics

1 People who regularly drink too much alcohol become _____.
2 Doctors warn that more and more people are becoming addicted to the _____ drugs they buy at the chemist's.
3 Would you agree that computer _____ is very addictive and can cause social isolation?
4 The college will provide _____ for students who have problems with gambling.

EXTENDED

20 **Read the text and choose the correct answer A, B or C.**

My blog

As today is International Day against Drug Abuse I want to share a tough story connected with one of my friends, Matt, who got **(1)** _____ hooked on drugs a couple years ago. One day he took an **(2)** _____ and nearly died! This made me and my friends extremely worried about him. Luckily, Matt ended up in a hospital and then was sent to a **(3)** _____ centre to **(4)** _____ off the drugs gradually and undergo therapy. So far, it's been a success and he's been **(5)** _____ for six months now. I hope this story will put you off taking drugs forever!

1	A hopefully	B hopelessly	C unhelpful
2	A overdose	B overload	C overdone
3	A rewire	B rehab	C retake
4	A come	B go	C do
5	A bright	B clear	C clean

CULTURE

The International Day against Drug Abuse and Illicit Trafficking is on 26 June every year. It was declared to spread awareness about the problems caused by drug abuse and to make the world free of drugs.

Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach

21 CD 3.02 **Complete the dialogue with the correct words. Some letters have been given. Then listen and check.**

A: I'm sorry I'm late but something happened on my way over.
B: What happened, Grace? Are you OK?
A: Yes, I'm fine. I was waiting at the bus stop and suddenly a car knocked over a man who was crossing the road! I quickly ran over – he was **(1) u** _____ **o** _____ **iou** ___ and **(2)** _____ **ee** ___ **i** _____ badly from a deep cut in his leg so tied a **(3)** ___ **a** _____ **a** ___ **e** round the wound to stop the bleeding. Someone called an **(4) a** _____ **u** ___ **a** _____ **e** and the **(5)** ___ **a** ___ **a** ___ **e** ___ **i** _____ took care of him soon. They were brilliant! They must have taken him to the **(6) e** ___ **e** _____ **e** _____ **y** unit!
B: Oh, what a story!

EXTENDED

22 **Complete the advertisement with the translations of the words in brackets.**

At our first aid lessons you will learn how to:

- recognise the **(1)** _____ (*znaki ostrzegawcze udaru mózgu*)
- **(2)** _____ (*opatrzeć ranę*) before a doctor is able to put in **(3)** _____ (*szwy*) to close it
- talk to people who have faced a **(4)** _____ (*traumatyczne doświadczenie*)
- help people who have **(5)** _____ (*odnieśli niewielkie obrażenia*) at home or in the office

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

1 Why might it be difficult for someone who travels a lot to maintain a healthy lifestyle?
2 Name three creative things a person might do to keep fit and healthy during their travels.

11 SŁUCHANIE

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1. Do you think that being online for too long can affect your health? Why (not)?
2. Read the signs of digital burnout in the box. Have you ever suffered from any of them?

• neck and back pain • feeling tense or tired all the time • change in sleep habits • repeated headaches • feeling helpless or lonely • eating habits worse than usual • regular fear of missing out (FOMO) •

Practise

TEKST Z LUKAMI (TABELA)

2 CD 3.03 Usłyszysz dwukrotnie wypowiedź na temat cyfrowego detoksu. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki (1–4) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

Who?	What?	Where?	When?
Janine	• lead the tour of the (1) _____ • show where to find staff	(2) _____	10.00am
Peter	• provide information about the activities available • distribute timetables • collect (3) _____	sports centre	11.15am
Ron	• discuss meditation and yoga sessions • assign to groups and mentors	front lawn	(4) _____

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 CD 3.04 Usłyszysz dwukrotnie rozmowę z lekarzem. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

1. How does Doctor James know that Paula has a problem with her eyesight?
2. What was Paula doing when she first noticed her problem?
3. Why is Paula surprised at the doctor's diagnosis?
4. What are the four factors that might have caused the problem?
5. What are the doctor's recommendations connected with tech gadgets?

CULTURE

A digital detox is a period of time when a person does not use technological devices such as smartphones, TV, computers, laptops, tablets, smartwatches and social media sites. It is done in order to focus on real-life social interactions and lower stress levels.

Fish for words

4 Match the parts of the dialogues.

1. Don't worry about the interview.
2. Mind your head, Adam.
3. I know you've a lot on your mind.
4. There are only two options left.
5. Don't be too late back.
6. It's great to hear that Sophie is OK.

A Please, make up your mind before tomorrow.
B The entrance is quite low here.
C Bear in mind that the hotel gate is locked at midnight.
D Yes, that's a weight off my mind!
E How about taking your mind off it by watching a film?
F Maybe we might chat when you're less busy.

Wrap it up

5 Work in pairs and discuss the questions.

1. What are the advantages and the disadvantages of a digital detox?
2. How useful do you think medical advice websites are compared to discussing symptoms and treatment directly with a doctor? Why?

Zoom in

1 **Work in pairs. How do you usually cope with stress? Have you ever tried any of the techniques in the box? Would you like to try them? Why (not)?**

- following a mindfulness course
- walking in the forest
- talking with friends or family
- doing yoga or meditation
- exercising vigorously
- seeing a specialist
- using self-help books

Practise

TEKST Z LUKAMI (FORMULARZ)

2 CD 3.05 **Usłyszysz dwukrotnie wypowiedź na temat uważnej obecności (*mindfulness*). Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij w notatce luki 1–4 tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

Why mindfulness?
» effective for people dealing with stress
» encourages concentration **(1)** _____
» soothes racing thoughts
» helpful in **(2)** _____ attitude
» enables you to acknowledge your feelings

Where to look for information?
» on face-to-face courses (good, but time consuming); self-help books
» online, but avoid websites that are just a front **(3)** _____ and choose the websites of mental health organisations and charities or the NHS

How to start?
» sit down in a place that's comfortable but also supports **(4)** _____
» focus on breathing
» **(5)** _____ being distracted

CULTURE

The National Health Service (NHS) is the government-funded medical and healthcare service that everyone living in the UK can use without paying the full cost of the service. The services include visiting a doctor, midwife or nurse and, in case of emergency, getting help and treatment from a paramedic or in hospital.

Fish for words

3 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 Problems with immune systems can be a **major** ***part*** / ***factor*** in catching many diseases.
2 I can give you a(n) ***uneven*** / ***rough*** **idea** of when you can expect the doctor to call, but not a specific time.
3 There's a ***host*** / ***horde*** **of** products that claim to boost the immune system.
4 The trailer will give you a ***sample*** / ***taster*** of what the documentary is about.
5 The new drug trials have **made** a lot of ***titles*** / ***headlines*** in recent months, all for the wrong reasons.

4 **Form nouns from the following words. Check your answers in the audioscript on pages 315–316.**

1 anxious – _____
2 interpret – _____
3 judge – _____
4 guide – _____
5 think – _____
6 mood – _____
7 irritated – _____

Wrap it up

5 **Work in groups of four. Look for some more information on how you can address stress. Report your findings to the class. Vote for the most effective way to combat stress.**

11 CZYTANIE

Zoom in

1 Work in pairs. What do you do to keep your mind and body active? What do your parents and grandparents do? What similarities and differences can you see?

Practise

ZDANIA Z LUKAMI

2 Przeczytaj tekst. Uzupełnij luki w zdaniach 1–5 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

1 The frequent _____ of Erica's parents were the reason why Granny Dukes used to look after her.
2 Erica's childhood games were slowly _____ activities as she grew up.
3 The news of _____ caused Erica to feel a range of emotions.
4 Erica felt upset because she couldn't _____ helpless.
5 Granny Dukes used her new skills to _____ them to share.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 Przeczytaj tekst. Odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.

1 How did Erica feel about having her granny as a babysitter?
2 Why did Erica become more distanced from Granny Dukes in her teens?
3 What was Granny Dukes like when Erica was a young child?
4 What did Granny Dukes boast of when Erica visited her?
5 Why did Granny Dukes want to tell Erica a story about superheroes and monsters?

Fish for words

4 Complete the sentences with the correct prepositions from the text.

1 I'm afraid that after the stomach ache I had yesterday, **I'm not** _____ **to** a day trip just at the moment.
2 With the antibiotics her doctor prescribed, Annie should get _____ **on her feet** by next Monday.
3 It was so good to see our teacher looking a **picture** _____ **health** after her two week's absence due to the flu.
4 Gillian is a **shadow** _____ **her former** self – she's slowed up a lot in the past six months.
5 A few more days' bed rest and you will be **as fit** _____ **a fiddle** before you know it!

Granny Dukes, or rather Great-Granny Dukes, was a star. She had been a significant figure all through my childhood, babysitting me when my parents were out at their seemingly never ending series of performances; my mother being an actress and my father a key player in an orchestra. But Granny Dukes made every one of their absences an adventure and I never felt neglected. We built incredible camps in the living room, had marvellous picnics under the night sky and she lulled me to sleep with amazing stories of superheroes and monsters.

That was during my early childhood. As I entered my teens and no longer needed babysitting I saw her less and less often. The picnics in the garden gave way to dinners in restaurants with my famous parents before a performance; the camps in the living room became posh hotel bedrooms as I accompanied my mother and father on tours. I am ashamed to admit that Granny Dukes melted into the background. So, when I heard that her health was deteriorating I felt both guilty and upset. Guilty because I had not given her a thought for so long, and upset because I could not imagine the granny I remembered as being as fit as a fiddle and as energetic as a thirty year-old becoming weaker. Therefore it was a welcome surprise when I finally got up the courage to visit her to see her sparkling blue eyes as bright as ever. Yes, she was in her bed, with a wheelchair beside her and not exactly a picture of health, but the energy I remembered was still lighting up her face. 'Come here, Erica' she beckoned me with a bony finger. 'Look!' she grinned, and lifted a tablet. 'I'm a silver surfer,' she said proudly and proceeded to tap and type, scroll and swipe and triumphantly showed me that she'd successfully accessed her patient account. Before leaving the page I caught sight of her list of medicines and looking at her again realised that she was indeed a shadow of her former self, and may not get back on her feet for a long time.

Granny Dukes's bright eyes noticed how pale I'd gone and she gently touched my wrist. 'I may not be up to a picnic in the garden, but I can order a takeaway and we can share just like the old days!' With another few taps on the tablet she said triumphantly, 'It's on its way!' Then she added, 'And afterwards I can tell you a story about superheroes and monsters. OK?'

Wrap it up

5 Work in pairs. Would you like to live to a hundred years old? Why (not)?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Do you know how the people in the box are connected to medicine? Match the names with the achievements.

Maria Skłodowska-Curie Florence Nightingale
Zbigniew Religa Maria Siemionow Louis Pasteur

1 discovered a substance that was employed in radiotherapy used for treating tumours
2 led the first successful heart transplant in Poland
3 was an English social reformer, the founder of modern nursing
4 led a team of surgeons through the world's first near-total face transplant
5 created vaccines for anthrax and rabies, invented pasteurisation

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY I ZDANIA Z LUKAMI

2 Przeczytaj dwa teksty na temat opieki nad chorymi. Wykonaj zadania 1–8 zgodnie z poleceniami. W zadaniach 1–4 z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D. Uzupełnij luki w zdaniach 5–8 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.

Tekst 1.

It is a small country graveyard beside a church only large enough to hold a congregation of 100, and very unlike the expected burial spot for a national heroine. But the death of Florence Nightingale, known as 'The Lady With The Lamp', was not marked by a state funeral, nor was she buried in Westminster Abbey. Instead, after a memorial service at St. Paul's Cathedral in London, her coff n was brought here to be buried with her parents, close to her family home in rural Hampshire. An understated inscription reads 'F.N. Born 12 May 1820 Died 13 August 1910' and reflects Florence's lifelong aversion to fame; she had been a reluctant heroine during her lifetime. Burial here was neither what Florence had wished for, or the nation. The government wanted her to be buried in Westminster Abbey but she had wanted to donate her body to medical research. She had, after all, dedicated her whole life to the medical profession.

Just a few miles away from this tranquil churchyard is a grand old mansion, Embley Park, now a school, but originally the family home of the Nightingales, and it is where Florence grew up. Unlike many female children of her era she learned languages and mathematics at an early age and she developed a passion to help care for sick people. Yet, this goal was hard to achieve since going into the medical profession was almost an impossibility in Victorian England, even for a well-educated, highly intelligent girl. It was seen as the province of men. However, Florence managed to acquire some basic nursing training and went to work in London, supervising the care of 'gentlewomen'. Here her enterprising spirit and organisational skills led to considerable improvements in nursing care and working conditions. However, it was her recruitment to work with soldiers wounded in the Crimean War that proved to be the catalyst for her revolutionary contributions to nursing.

Confronted with appallingly filthy hospital conditions for the injured soldiers, inadequate provisions and severe overcrowding, which must have been a traumatising experience, Florence set to work to develop efficient supply systems of nutritious food and hygiene routines in order to create conditions conducive to recovery. Her reforms succeeded in significantly reducing the death rate. Devoted to her work and the lives of her patients, Florence regularly wrote to soldiers' relatives on their behalf and earned the title of the 'Lady with the Lamp' from spending much of her time on the wards at night, visiting and talking to the men.

Florence kept meticulous records of her experiences and the innovations she made in Crimea, establishing new techniques for objectively measuring data, and on her return to England she worked tirelessly to further the cause she was passionate about: social reforms in health care and formalising nursing education. 1860 was a milestone in her career when she established the Nightingale School of Nursing at St Thomas' Hospital, London, making nursing a viable option for women who wanted to work outside the home. Throughout her working life Florence had to contend with animosity from all quarters, but her dogged determination saw her succeed and she became a legendary figure in her own lifetime.

Unfortunately, Florence contracted a disease whilst in Crimea, possibly as a result of drinking contaminated milk, and it had a lingering effect on her health for the rest of her life. However, she continued her crusade and in 1907 became the first woman to be awarded the Order of Merit. She died at the age of ninety but her reputation as the founder of modern nursing lives on, and this small, quiet churchyard continues to welcome visitors wishing to pay their respects to an incredible woman.

EXTENDED

1 From the first paragraph we learn that
   A a hundred people attended Florence Nightingale's memorial service.
   B Florence Nightingale was buried according to her own instructions.
   C the words on Florence's Nightingale's tombstone provide few details.
   D Florence Nightingale's grave was formerly in Westminster Abbey.

2 What made it difficult for Florence to follow her dream?
   A The attitude to female workers at the time.
   B The lack of funds needed to support her cause.
   C The terrible suffering she witnessed.
   D The lack of available training for nurses.

3 Which of the following sentences is NOT true?
   A Florence's work in Crimea meant that fewer men died as a result of their injuries.
   B Florence was determined to formalise nursing education.
   C Florence developed a cure for a disease caused by unhygienic conditions.
   D Florence had to face a lot of opposition during her life.

4 Which of the following happened first chronologically?
   A Florence received the Order of Merit.
   B Florence caught a serious illness.
   C Florence founded a school for nurses.
   D Florence treated victims of war.

Tekst 2.

'Did you see that lovely golden retriever that came with Clara Smith today?' Kate asked her fellow nurse on the health centre corridor. Even though that scene might seem a bit unusual, the fact is that, as the use of service dogs increases, nurses and doctors are more likely to encounter them in healthcare setiings. Service dogs are said to give a certain measure of independence to people who would otherwise rely on the care of others. Since 1931 the Guide Dogs for the Blind Association have trained almost 34,000 dogs and currently more and more people are becoming aware that these dogs should neither be approached nor petied as they are taking care of their handlers. What is not widely known is that service dogs perform a range of duties (depending on what their handler's needs are) to make day-to-day living easier to cope with for people suffering from both physical and mental medical conditions.

Just as guide dogs are eyes for people who cannot see, hearing dogs are ears for those who are hearing impaired. Imagine life for someone who is deaf and for whom hearing aids no longer work – there are so many sounds they need to be aware of – from alarm clocks, warning alerts, phones ringing and people shouting – even the noise of traffic while crossing the road. Because of their heightened sense of hearing, dogs can be trained to notify their handlers of sounds that they need to respond to. Also, there are dogs that can help people with impaired motor functions, in particular individuals who are confined to wheelchairs. They open and close doors, press elevator butions and even tidy away their own toys! But what I find completely amazing is how the dog's incredible senses have been exploited to enable them to become seizure alert dogs for people with epilepsy. These canines can detect the tiniest changes in human behaviour indicating that a seizure will follow. The dogs' reaction – whining, barking or pacing – gives its owner time to reach a safe environment. Some dogs can actually stand close to the handler in order to break a fall. Research is also continuing to determine whether such dogs may be able to detect the early signs of cancers, including breast or prostate cancer. Great respect to man's best friend!

5 Having a service dog allows people with various disabilities to _____ lives.
6 It is important _____ a service dog while it is working.
7 Some dogs are able to alert their owners _____ is about to happen.
8 Seizure dogs use the _____ to know when a seizure is coming.

Fish for words

3 **Complete the notes from a report with the correct words in the box.**

measure of • contracted • heightened sense • meticulous • conducive to • lingering

Inspectors' comments on a health facility:

- conditions on many wards are not **(1)** _____ recovery
- some patients are exhibiting a **(2)** _____ of isolation
- a lot of doctors are not keeping **(3)** _____ records on their patients
- recovering patients should be given a larger **(4)** _____ independence
- several patients **(5)** _____ a virus whilst still on the wards
- too many patients are discharged with no advice on how to deal with the **(6)** _____ effects of their illness

Wrap it up

4 **Work in pairs. Do you think pets in general offer health benefits to their owners? Why (not)?**

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the questions.

1 What do you do to stay healthy?
2 Would you like to work as a paramedic? Why (not)?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***I think that anyone who witnesses an accident should try to help the casualties the best they can.***
  Myślę, że każdy, kto jest świadkiem wypadku, powinien próbować pomóc poszkodowanym najlepiej, jak potrafi.
- ***If I were in this situation, I'd check if the victim was conscious / bleeding.***
  Gdybym był/była w tej sytuacji, sprawdziłbym/sprawdziłabym, czy ofiara jest przytomna/krwawi.
- ***If you witness an accident, you need to call an ambulance / the paramedics.***
  Jeśli jesteś świadkiem wypadku, powinieneś/powinnaś wezwać karetkę/ratowników.
- ***I know the basics of first aid, so I guess I'd try to stop the bleeding / give mouth-to-mouth.***
  Znam podstawy udzielania pierwszej pomocy, więc myślę, że próbowałbym/próbowałabym powstrzymać krwawienie/zastosować sztuczne oddychanie.
- ***The worst you can do is to ignore the accident / walk away from the accident / fail to help.***
  Najgorsze, co możesz zrobić, to zignorować wypadek/odejść z miejsca wypadku/nie udzielić pomocy.
- ***In my view, first aid training is a real necessity in schools.***
  W moim przekonaniu szkolenie z udzielania pierwszej pomocy jest w szkołach koniecznością.
- ***Students should practise giving first aid on a regular basis.***
  Uczniowie powinni regularnie ćwiczyć udzielanie pierwszej pomocy.
- ***I am positive that everyone should learn how to give / administer first aid.***
  Jestem przekonany/przekonana, że każdy powinien się nauczyć, jak udzielać pierwszej pomocy.
- ***I'm in two minds / unsure about it as not everyone can easily cope with a medical emergency.***
  Nie jestem pewien/pewna, czy każdy byłby w stanie łatwo sobie poradzić z nagłym wydarzeniem zagrażającym zdrowiu.
- ***Personally, I can't stand the sight of blood, so I wouldn't be able to help a victim of an accident.***
  Osobiście nie jestem w stanie znieść widoku krwi, więc nie byłbym/byłabym w stanie pomóc ofierze wypadku.

2 Powiedz, że:

1 nie wiedziałbyś/wiedziałabyś, jak pomóc ofierze wypadku.
2 wszyscy powinni znać podstawy pierwszej pomocy.
3 udzielenie pierwszej pomocy często ratuje życie.
4 nie wolno oddalić się od miejsca wypadku bez udzielenia pomocy ofierze.
5 nie wiesz, jak zastosować sztuczne oddychanie, ale umiesz zatamować krwawienie.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

3 Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczeń A

1 What do you think the man is talking about?
2 Do you like medical dramas? Why (not)?
3 Describe the last time you or someone you know needed urgent medical help.

Uczeń B

1 How do you think the accident happened?
2 Should everyone be taught first aid? Why (not)?
3 Describe the last time you or someone you know helped someone in an accident.

Speaking Bank ▶ p. 246

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

4 Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczeń A

1 Why do you think the people joined this course?
2 Are you interested in medicine? Why (not)?
3 Describe the last time you learned something useful.

Uczeń B

1 How is the woman feeling?
2 Why do people usually get injured on holidays?
3 Describe the last time you or someone you know received help from a stranger.

Speaking Bank ▶ p. 246

Wrap it up

5 Prepare a poster about giving first aid in which you show how to help a person who is either unconscious, choking or bleeding.

Speaking Set 11 ▶ p. 241

11 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

90% of addictions start in the teenage years

1 in 6 teens use prescription drugs to get high

70% have tried alcohol

50% have used drugs

40% have smoked cigarettes

out of 7,000 teens playing computer games regularly **12%** are addicts

Zoom in

1 Work in pairs. Read about most popular addictions among teenagers in the U.S. Discuss how similar (or different) this problem might be in Poland.

Practise

2 Make nouns from the underlined words. Use the nouns to rewrite sentences without changing their meaning. Add any other necessary words.

1 Some young people become addicted to drugs which can only be prescribed by a doctor.
2 More and more teenagers are addicted to designer drugs.
3 Some young people have to go to therapy to overcome the problem.
4 A lot of teenagers who use technology too often become very anxious and depressed.
5 Addicts often behave in a very risky way.

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–7), przekształcając wyraz podany w nawiasach tak, aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Have you ever heard of an addiction to learning? Do you know that about 15% of school students suffer from this psychological problem, and that it is believed to be an early form of workaholism? Who is most **(1)** _____ (**like**) to become a study addict and why? Experts explain that young people these days are under tremendous **(2)** _____ (**press**) to achieve great results at school, and many of them simply get hooked on the activity in order to prove themselves. **(3)** _____ (**fortune**), all they end up doing is studying and revising. This in turn, affects their their **(4)** _____ (**society**) life and spare time activities. Their need for **(5)** _____ (**perfect**) makes them lose their friends, and they become unable to switch off even during the summer break. Predictably, study addicts often suffer from stress, sleeplessness, mood swings and **(6)** _____ (**lonely**). This form of dependency is **(7)** _____ (**cure**), just like any other addiction, but it's a complicated and time-consuming process. Therefore, while it's undeniably great to study and try to do your best, the extreme form of this activity is certainly far from positive.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.

1 'How long has Tom been addicted to gaming?', Sheila asked.
Sheila asked how long _____ to gaming.
2 Getting over an addiction hasn't been easy for Molly.
Molly found it _____ an addiction.
3 'Does counselling help people with addictions?', Tom asked.
Tom wanted to know _____ people with addictions.
4 Someone should teach young people how to take care of their mental health.
Young people _____ how to take care of their mental health.
5 'How is Nina?', Mark asked.
Mark asked _____.
6 'I'm not addicted to shopping', said Lily.
Lily denied _____ to shopping.
7 Harry got the flu during his winter break.
_____ with the flu during his winter break.
8 How was Martin treated for his addiction?
_____ did Martin receive for his addiction?

Wrap it up

5 Work in pairs. Decide which of these images would be better to illustrate the problem of addictions among young people. What message does each image convey?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Discuss the questions.

1 Who might a super-ager be and what mental and physical qualities does he/she display?
2 Why, in your opinion, do super-agers do to live long and healthy lives?

Practise

2 CD 3.06 Complete the text with ten missing words. Then listen and check.

A 'super-ager' gets older in a different way than most people do. For example, while average adults lose about 2.24 **(1)** _____ in brain volume every year, 'super-agers' lose little more than half of this **(2)** _____. This crucial difference **(3)** _____ them live longer, exhibit better cognitive skills, and simply enjoy life more. How does **(4)** _____ become a 'super-ager' then? According to research, these individuals display what you might call 'super habits' such **(5)** _____ leading an active life, challenging **(6)** _____ and socialising. Physical activity leads to increased oxygen intake, which helps their heart and brain, and guarantees they stay **(7)** _____ shape. 'Super-agers' **(8)** _____ Sudoku, play chess, read, do extreme sports, anything to keep learning and stimulating their minds. They also love **(9)** _____ around other people, and their brain autopsies show that they have more neurons responsible **(10)** _____ social processing than other people.

GRAMATYKALIZACJA

3 Uzupełnij zdania 1–5. Wykorzystaj w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych wyrazów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 The doctor told me that my grandfather _____ (slow / recover) after his surgery.
2 You _____ (good / stop / eat) junk food if you want to live to a ripe old age.
3 My parents insist _____ (I / take) some sports activity.
4 My mum would always remind _____ (I / not / snack) on crisps between meals.
5 Mia is such a fast walker! How _____ (you / keep) with her?

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych zdań. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 'Can someone please tell me why this door is never shut?', Lisa enquired.
Lisa _____ to her why that door was never shut.
2 I was shocked when Mark decided to try bungee jumping.
It came _____ me when Mark decided to try bungee jumping.
3 In the future people are likely to live longer due to new medical treatments.
New medical treatments will _____ to live longer.
4 My grandfather has smoked cigarettes all his life. He's suffering from a lung cancer now.
If my grandfather _____ all his life, he probably wouldn't be suffering from a lung cancer now.

Wrap it up

5 Work in pairs. Find out online in what regions in the world people live the longest. What reasons are given to explain this phenomenon?

Use of English – Extra Practice 11 ▶ p. 300

Grammar Playout

MOWA ZALEŻNA, PYTANIA POŚREDNIE

Grammar Reference ▶ p. 284

A Find examples of reported speech in exercise 4 on page 176. What do we use this structure for?

B Rewrite the sentences using the beginnings given.

1 'Just get some exercise!'
My grandmother advised _____.
2 'I always made sure I had a good night's sleep.'
My grandfather said _____.
3 'Are young people listening to elderly people's advice?'
I wondered _____.
4 'Don't forget to stay in touch with your friends.'
The psychologist suggested _____.

11 PISANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Decide what you would do if you had the health problems like the ones in the box below.**

blister cold headache sore throat feeling tense
swollen ankle upset stomach

2 **Read the task and the model answer. Find the parts of the model answer where the writer has addressed the bullet points. What expressions connected with health have been used in the text?**

Z powodu choroby musisz odwołać swój wyjazd do Anglii. Napisz list do kolegi, u którego miałeś/miałaś się zatrzymać, w którym:

- podasz przyczynę zaistniałej sytuacji i wyjaśnisz, jak się w związku z tym czujesz,
- opiszesz krótko swój aktualny stan zdrowia,
- napiszesz, jak sobie radzisz,
- zaproponujesz inny termin spotkania oraz to, co moglibyście wtedy wspólnie zrobić.

MODEL ANSWER

Dear Sam,

I'm very sorry to tell you that I can't come to see you in London next week. For the last two weeks I have been feeling quite unwell and I won't be strong enough to travel. I'm very upset about it as you can imagine.

No one seems to know what's wrong with me. I'm getting really bad headaches, I'm feeling faint, and what's worse, I'm beginning to feel dizzy. I think I need some tests done. My parents have booked an appointment with the clinic for next week.

It's not easy to cope with, but I'm trying to stay positive. I get tired easily, so all I can do is to listen to podcasts and have video chats with my friends.

I really hope that we can meet as soon as I get over this illness. The summer will probably be over, but how about meeting in winter? Perhaps we could go on a skiing camp together? What do you say?

Speak to you soon,

XYZ

4 **Complete the sentences so that they could be used in the tasks in exercise 3. Use the expressions from the wordlist on page 180 where possible.**

Task A

1 The blog I read usually has posts about _____.
2 The blogger's argument that _____ really made me think.
3 I'm going to _____.
4 I also want to try _____.
5 You really must _____ and have a think about your _____.

Task B

6 Recently, I've had to _____.
7 The amount of work means I don't sleep very well, and _____.
8 My friends/parents/teachers told me _____.
9 I appreciate their advice, but _____.
10 What would you do if you were in my shoes? Would you _____?

5 **Choose one of the tasks in exercise 3 and write your letter. You may use the ideas from exercise 4 in your work.***

Wrap it up

6 **Work in pairs. What are your favourite blogs, Instagram accounts or YouTube channels connected with health? Why do you like them?**

3 **Work in pairs. Read the tasks below. What information could you include in your letter to answer the bullet points?**

LIST PRYWATNY

A **Po odwiedzeniu bloga znanego influencera/influencerki fitness, postanowiłeś/postanowiłaś lepiej zadbać o swoje zdrowie. Napisz list do koleżanki z Anglii. W swoim liście:**

- opisz ten blog,
- napisz, co konkretnie skłoniło Cię do podjęcia decyzji o zadbaniu o zdrowie,
- przedstaw swój plan działań na najbliższych kilka miesięcy,
- zachęć koleżankę do zmiany stylu życia na zdrowszy.

Hi Fiona,
How are you? I'm writing to tell you about my plan to have a more healthy lifestyle. I've decided to make some important changes after I've visited an amazing blog.

Writing Bank ▶ p. 249

LIST PRYWATNY

B **Natłok obowiązków szkolnych spowodował, że czujesz się bardzo zestresowany/zestresowana. Napisz do kolegi ze Szkocji list, w którym:**

- opiszesz swoje obowiązki szkolne,
- napiszesz, jak stres wpływa na Twoje samopoczucie i codzienne funkcjonowanie,
- opiszesz rady, które otrzymałeś/otrzymałaś, i wyrazisz swoją opinię na ich temat,
- poprosisz kolegę, aby podzielił się z Tobą swoimi sposobami na stres.

Hi James,
I hope you're doing great! I must admit I've recently felt quite stressed. Perhaps you could help me out.

Writing Bank ▶ p. 249

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniane są umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.*

Zoom in

1 Work in pairs. Describe the cartoon and answer the questions.

1 What message about the contemporary lifestyle does the cartoon convey?
2 What prevents some people from pursuing a healthy lifestyle?
3 What lifestyle diseases do you know? How big of a problem are they in Poland?

2 Read the task and the model answer. Answer the questions.

1 What expressions does the author use to introduce opinions?
2 How does the author try to involve the reader?

Przeczytałeś/przeczytałaś artykuł, który krytykował młodzież za to, że coraz częściej wybiera siedzący tryb życia. Napisz list do redakcji, w którym podzielisz się swoją opinią na ten temat i zaproponujesz, w jaki sposób można zachęcić młode osoby, aby wybierały zdrowy styl życia.

MODEL ANSWER

Dear Sir/Madam

It is with great interest that I read the article published in your magazine regarding young people's sedentary lifestyle. I would like to voice my opinion on the issue.

It is unfortunately true that teenagers spend long hours in front of their computers. Most young people are also unaware of the consequences of this lifestyle. How many teenagers know that it is linked to a range of chronic health conditions such as diabetes or obesity? However, I believe it is too much to claim that young people choose this sort of lifestyle out of laziness. Let us not forget that most teenagers model their behaviour on the adults around them and, to my mind, most of the grown-up population spends their time in exactly the same way.

As for the ways in which the problem of young people's sedentary lifestyle could be resolved, I would suggest two things. First of all, adults should encourage their children to be more active by being more active themselves. Secondly, I would suggest that most teenagers would go out and exercise more often if they had more time and energy to do so. Therefore, schools should stip giving students so much homework.

Sedentary lifestyle is definitely a serious problem for both teenagers and adults. However, we will not get any closer to solving it if we put the blame for it only on teenagers.

I look forward to reading other young people's comments.

Yours faithfully,

XYZ

EXTENDED

3 Work in pairs. Read the tasks below. Write down three ideas for each of the tasks.

LIST FORMALNY

A Niedawno przeczytałeś/przeczytałaś artykuł, który sugerował, że wszechobecne reklamy niezdrowego jedzenia mogą mieć negatywny wpływ na sposób, w jaki odżywiają się młodzi ludzie. Napisz do redakcji list, w którym wyrazisz swoją opinię na ten temat i zaproponujesz sposób, w jaki można skutecznie zachęcić młodych ludzi do zdrowego odżywiania.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

LIST FORMALNY

B Wraz z kolegami i koleżankami z klasy organizujesz w swojej szkole Dni Zdrowego Nastolatka. Chcesz, aby to wydarzenie było interesujące dla rówieśników i przyciągnęło uwagę mediów społecznościowych. Napisz do lokalnej gazety list, w którym opiszesz planowane działania i wyjaśnisz, dlaczego warto zwiększać świadomość młodych ludzi dotyczącą zdrowego trybu życia.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

4 Work in pairs. Decide in which task in exercise 3 you could use the expressions in the box. Some expressions match both tasks.

- get publicity
- junk food
- advertise
- raise the awareness of
- feel excited
- omnipresent advertising
- prime time
- attract the public/school students
- hold an event
- celebrity endorsements
- go viral
- product placement
- feel annoyed/irritated
- counterproductive
- target

5 Choose one of the tasks in exercise 3 and write your letter. You may use the expressions in exercise 4 in your work.

Wrap it up

6 Work in groups of four. Find information about binge watching, its reasons and possible side effects. Prepare a short presentation about this phenomenon.

SŁOWNICTWO

MP3 90 Lifestyle / Tryb życia

avoid exercising /ə,vɔɪd 'eksəsaɪzɪŋ/ unikać ćwiczeń
be in good shape /,bi ɪn ,gʊd 'ʃeɪp/ być w dobrej formie
cut down on junk food /,kʌt ,daʊn ,ɒn 'dʒʌŋk ,fu:d/ ograniczyć spożywanie niezdrowego jedzenia
do regular medical tests /,du: ,regjʊlə 'medɪkl tests/ regularnie się badać
eat fatty food /,i:t ,fæti 'fu:d/ jeść tłusto
follow your doctor's advice /,fɒləʊ jə ,dɒktəz əd'vaɪs/ stosować się do zaleceń lekarza
have an early/late night /,hæv ən ,ɜ:li, ,leɪt 'naɪt/ pójść wcześniej/późno spać
keep fit /,ki:p 'fɪt/ utrzymywać dobrą formę
reduce stress /rɪ,dju:s 'stres/ zredukować stres
take care of oneself /,teɪk 'keər əv wʌn,self/ dbać o siebie
vaccination /,væksɪ'neɪʃn/ szczepienie
vitamin supplements /,vɪtəmɪn 'sʌplɪments/ suplementy witaminowe
work out /,wɜ:k 'aʊt/ ćwiczyć
EXTENDED
chronic stress /,krɒnɪk 'stres/ przewlekły stres
develop bad habits /dɪ,veləp ,bæd 'hæbɪts/ wykształcić złe nawyki
sedentary lifestyle /,sedəntəri 'laɪf,staɪl/ siedzący tryb życia
severely affect sth /sɪ,vɪəli ə'fekt ,sʌmθɪŋ/ mieć poważny, negatywny wpływ na coś
vigorous exercise /,vɪgərəs 'eksəsaɪz/ intensywne ćwiczenia

MP3 91 Physical and mental state / Samopoczucie

be allergic to sth /bi ə'lɜ:dʒɪk tə ,sʌmθɪŋ/ mieć na coś alergię
feel dizzy /,fi:l 'dɪzi/ mieć zawroty głowy
be in perfect health /bi ɪn 'pɜ:fekt ,helθ/ być doskonałego zdrowia
be sick /bi 'sɪk/ być chorym; wymiotować
feel anxious /,fi:l 'æŋkʃəs/ być zdenerwowanym, zestresowanym
feel sick /,fi:l 'sɪk/ mieć mdłości
feel tense /,fi:l 'tens/ być spiętym
feel unwell /fi:l ʌn'wel/ źle się czuć
get over an illness /,get ,əʊvər ən 'ɪlnəs/ dojść do siebie po chorobie
get well /,get 'wel/ wracać do zdrowia
recover from /rɪ'kʌvə frəm/ wyzdrowieć, dojść do siebie
EXTENDED
ache all over /,eɪk ,ɔ:l 'əʊvə/ być obolałym
be as fit as a fiddle /bi əz 'fɪt əz ə ,fɪdl/ być zdrów jak ryba
bewildered /bɪ'wɪldəd/ zdezorientowany
feel off-colour /,fi:l ,ɒf'kʌlə/ kiepsko się czuć
feel under the weather /,fi:l ,ʌndə ðə 'weðə/ źle się czuć
forgetful /fə'getf(ə)l/ roztargniony
heal /hi:l/ wydobrzeć
jet-lagged /'dʒet,lægd/ rozbity po długiej podróży lotniczej przez kilka stref czasowych
puffed out /,pʌft 'aʊt/ zasapany
shattered /'ʃætəd/ wyczerpany

MP3 92 Body parts / Części ciała

ankle /'æŋkl/ kostka
back /bæk/ plecy
bones /bəʊnz/ kości
bottom /'bɒtəm/ pupa
brain /breɪn/ mózg
cheek /tʃi:k/ policzek
chest /tʃest/ klatka piersiowa
chin /tʃɪn/ podbródek, broda
elbow /'elbəʊ/ łokieć
eyebrow /'aɪ,braʊ/ brew
eyelash /'aɪ,læʃ/ rzęsa
eyelid /'aɪ,lɪd/ powieka
forehead /'fɒrɪd/ czoło
hip /hɪp/ biodro
knee /ni:/ kolano
lips /lɪps/ wargi, usta
muscles /'mʌslz/ mięśnie
neck /nek/ szyja
shoulder /'ʃəʊldə/ bark
skin /skɪn/ skóra
spine /spaɪn/ kręgosłup
stomach /'stʌmək/ brzuch, żołądek
thigh /θaɪ/ udo
throat /θrəʊt/ gardło
thumb /θʌm/ kciuk
toe /təʊ/ palec (u nogi)
tongue /tʌŋ/ język
waist /weɪst/ talia
wrist /rɪst/ nadgarstek
gum /gʌm/ dziąsło
joint /dʒɔɪnt/ staw
kidney /'kɪdni/ nerka
knuckle /'nʌk(ə)l/ knykieć
liver /'lɪvə/ wątroba
lung /lʌŋ/ płuco
palm /pɑ:m/ dłoń
ribs /rɪbz/ żebra
sole /səʊl/ podeszwa
vein /veɪn/ żyła

MP3 93 Illnesses and symptoms / Choroby i ich objawy

backache /'bækeɪk/ ból pleców
black eye /,blæk 'aɪ/ podbite oko
blister /'blɪstə/ pęcherz (odcisk)
burn /bɜ:n/ oparzenie
catch a cold /,kætʃ ə 'kəʊld/ przeziębić się
come down with sth /, kʌm'daʊn wɪð 'sʌmθɪŋ/ zachorować na coś
condition /kən'dɪʃn/ choroba (przewlekła); stan
cough /kɒf/ kasłać; kaszel
cut your finger /,kʌt jə 'fɪŋgə/ skaleczyć się w palec
disease / illness /dɪ'zi:z, 'ɪlnəs/ choroba
earache /'ɪəreɪk/ ból ucha
faint /feɪnt/ zemdleć
food poisoning /'fu:d ,pɔɪzənɪŋ/ zatrucie pokarmowe
hay fever /,heɪ 'fi:və/ katar sienny
headache /'hedeɪk/ ból głowy
high temperature /,haɪ 'temprɪtʃə/ wysoka temperatura
infection /ɪn'fekʃn/ infekcja
influenza (flu) /,ɪnflu'enzə (flu:)/ grypa
migraine /'maɪgreɪn/ migrena
nosebleed /'nəʊz,bli:d/ krwotok z nosa
pick up /,pɪk 'ʌp/ zarazić się, złapać
runny nose /,rʌni 'nəʊz/ katar
shiver /'ʃɪvə/ dygotać, drżeć
sneeze /sni:z/ kichnąć
sore throat /,sɔ: 'θrəʊt/ ból gardła
stomach ache /'stʌmək ,eɪk/ ból brzucha
swollen /'swəʊlən/ spuchnięty
throw up / vomit /,θrəʊ 'ʌp, 'vɒmɪt/ zwymiotować
toothache /'tu:θeɪk/ ból zęba

EXTENDED
acute tension /ə,kju:t 'tenʃn/ silne napięcie
be black and blue /bi 'blæk ænd 'blu:/ być posiniaczonym
bruise /bru:z/ siniak
bump /bʌmp/ guz
chronic distress /,krɒnɪk dɪ'stres/ przewlekły ból
come out in a rash /,kʌm ,aʊt ɪn ə 'ræʃ/ dostać wysypki
diarrhoea /,daɪə'ri:ə/ biegunka
have blurred vision /,hæv,blɜ:d 'vɪʒn/ widzieć nieostro
irritability /,ɪrɪtə'bɪləti/ drażliwość
measles /'mi:z(ə)lz/ odra
mumps /mʌmps/ świnka
nausea /'nɔ:ziə/ mdłości
nervous breakdown / 'nɜ:vəs 'breɪk,daʊn/ załamanie nerwowe
racing thoughts /,reɪsɪŋ 'θɔ:ts/ gonitwa myśli
red and itchy eyes /,red ənd 'ɪtʃi ,aɪz/ czerwone i swędzące oczy
splitting headache /,splɪtɪŋ 'hedeɪk/ rozsadzający ból głowy
stiffness /'stɪfnəs/ sztywność
torn ligament /,tɔ:n 'lɪgəmənt/ naderwane więzadło
tremble /'trembl/ drżeć

MP3 94 Treatment / Leczenie

(in)curable /(ɪn)'kjʊərəbl/ (nie)uleczalny
antibiotic /,æntibaɪ'ɒtɪk/ antybiotyk
be diagnosed with /bi 'daɪəgnəʊz wɪθ/ zostać zdiagnozowanym (na)
book an appointment (with a doctor) /,bʊk ən ə'pɔɪntmənt (wɪð ə 'dɒktə)/ umówić się na wizytę (u lekarza)
clinic /'klɪnɪk/ klinika
consult a doctor /kən,sʌlt ə 'dɒktə/ zasięgnąć porady lekarza
cough mixture /'kɒf ,mɪkstʃə/ syrop na kaszel
cure /kjʊə/ wyleczyć; lekarstwo, metoda leczenia
examination /ɪg,zæmɪ'neɪʃn/ badanie
eye drops /'aɪ ,drɒps/ krople do oczu
have an operation /,hæv ən ,ɒpə'reɪʃn/ poddać się operacji
have an X-ray /,hæv ən 'eksreɪ/ mieć prześwietlenie
health centre /'helθ ,sentə/ przychodnia
home visit /'həʊm 'vɪzɪt/ wizyta domowa
infected /ɪn'fektɪd/ zakażony
injection /ɪn'dʒekʃn/ zastrzyk
medical advice /,medɪkl əd'vaɪs/ porady medyczne
medical check-up /,medɪkl 'tʃekʌp/ badanie lekarskie
medicine /'med(ə)s(ə)n/ lekarstwo
nose drops /'nəʊz ,drɒps/ krople do nosa
ointment /'ɔɪntmənt/ maść
operating theatre /'ɒpəreɪtɪŋ ,θɪətə/ sala operacyjna
painkiller /'peɪn,kɪlə/ środek przeciwbólowy
pass on to /,pɑ:s 'ɒn tə/ zarazić (kogoś)
put your arm / leg in plaster /,pʊt jər ,ɑ:m / ,leg ɪn 'plɑ:stə/ założyć gips na rękę/nogę
reduce the swelling /rɪ,dju:s ðə 'swelɪŋ/ zmniejszyć opuchliznę
relieve the pain /rɪ'li:v ðə ,peɪn/ złagodzić ból
rest your limb /'rest jə ,lɪm/ oszczędzać kończynę
rub in cream /,rʌb ɪn 'kri:m/ wcierać krem
scratch /skrætʃ/ drapać
see a doctor /,si: ə 'dɒktə/ pójść do lekarza
side effects /'saɪd ɪ,fekts/ skutki uboczne

surgery /ˈsɜːdʒəri/ gabinet lekarski; operacja chirurgiczna
syndrome /ˈsɪndrəʊm/ zespół, syndrom
take one's blood pressure /ˌteɪk wʌnz ˈblʌd ˌpreʃə/ zmierzyć ciśnienie krwi
take one's temperature /ˌteɪk wʌnz ˈtemprɪtʃə/ zmierzyć temperaturę
test your hearing /ˌtest jə ˈhɪərɪŋ/ zbadać słuch
treat sb for sth /ˈtriːt ˌsʌmbədi fə ˌsʌmθɪŋ/ leczyć kogoś na coś
treatment /ˈtriːtmənt/ leczenie, zabieg
ward /wɔːd/ oddział szpitalny
write a prescription /ˌraɪt ə prɪˈskrɪpʃn/ wypisać receptę
EXTENDED
acquire immunity /əˌkwaɪə ɪˈmjuːnəti/ zdobyć odporność
fatal / lethal disease /ˌfeɪtl, ˌliːθl dɪˈziːz/ śmiertelna choroba
global pandemic /ˌgləʊbl pænˈdemɪk/ globalna pandemia
go into isolation /ˌgəʊ ˌɪntuː ˌaɪsəˈleɪʃ(ə)n/ pozostać w izolacji
go on a waiting list /ˌgəʊ ɒn ə ˈweɪtɪŋ ˌlɪst/ znaleźć się na liście oczekujących
impose quarantine / restrictions /ɪmˈpəʊz kwɒrəntiːn, rɪˈstrɪkʃnz/ nałożyć kwarantannę/ restrykcje
lozenges /ˈlɒzɪndʒ/ tabletka do ssania
maintain your distance /meɪnˈteɪn jə ˈdɪstəns/ zachowywać dystans
make a good recovery /ˌmeɪk ə ˌgʊd rɪˈkʌvəri/ wrócić do zdrowia
outbreak of an epidemic /ˈaʊtˌbreɪk əv ənˌepɪˈdemɪk/ wybuch epidemii
remain in a coma /rɪˈmeɪn ɪn ə ˈkəʊmə/ pozostawać w śpiączce
take preventive measures /ˌteɪk prɪˌventɪv ˈmeʒəz/ podjąć środki zapobiegawcze
test positive for sth /ˌtest ˈpɒzətɪv fə ˌsʌmθɪŋ/ mieć pozytywny wynik testu na coś

MP3 95 Lifestyle diseases / Choroby cywilizacyjne

EXTENDED
acne /ˈækni/ trądzik
breast / prostate cancer /ˌbrest, ˈprɒˌsteɪt ˈkænsə/ nowotwór piersi/prostaty
cardiovascular disease /ˌkɑːdiəʊˈvæskjələ dɪˌziːz/ choroba sercowo-naczyniowa
cope with stress /ˈkəʊp wɪð ˈstres/ radzić sobie ze stresem
diabetes /ˌdaɪəˈbiːtiːz/ cukrzyca
exacerbate the problem /ɪgˈzæsəbeɪt ðə ˌprɒbləm/ spowodować pogorszenie problemu
high cholesterol /ˌhaɪ kəˈlestərɒl/ wysoki cholersterol
insomnia /ɪnˈsɒmniə/ bezsenność
lack of physical activity /ˌlæk əv ˌfɪzɪkl ækˈtɪvəti/ brak aktywności fizycznej
lump /lʌmp/ guz
obesity /əʊˈbiːsəti/ nadwaga
prevent hypertension /prɪˌvent ˌhaɪpəˈtenʃn/ zapobiegać nadciśnieniu
sleeping pills /sliːpɪn ˌpɪlz/ tabletki nasenne
stomach upsets /ˈstʌmək ˌʌpsets/ problemy żołądkowe

MP3 96 Disabilities / Niepełnosprawność

blind /blaɪnd/ niewidomy
carer /ˈkeərə/ opiekun/opiekunka osoby niepełnosprawnej
deaf /def/ niesłyszący
dumb /dʌm/ niemy
guide dog /ˈgaɪd ˌdɒg/ pies przewodnik
lose your sight / hearing /ˌluːz jə ˈsaɪt / ˈhɪərɪŋ/ stracić wzrok/słuch
sign language /ˌsaɪn ˈlæŋgwɪdʒ/ język migowy
walking stick /ˈwɔːkɪŋ ˌstɪk/ laska
wheelchair /ˈwiːlˌtʃeə/ wózek inwalidzki
EXTENDED
accessible transport system /əkˌsesəbl ˈtrænspɔːt ˌsɪstəm/ transport dostępny dla osób niepełnosprawnych
hearing aid /ˈhɪərɪŋ ˌeɪd/ aparat słuchowy
partially sighted /ˌpɑːʃəli ˈsaɪtɪd/ niedowidzący
speech therapist /ˈspiːtʃ ˌθerəpɪst/ logopeda
stammer /ˈstæmə/ jąkać się

MP3 97 Addictions / Uzależnienia

alcoholic /ˌælkəˈhɒlɪk/ alkoholik/alkoholiczka
caffeine /ˈkæfiːn/ kofeina
counselling /ˈkaʊnsəlɪŋ/ pomoc psychologiczna
drugs /drʌgz/ leki, narkotyki
gambling /ˈgæmblɪŋ/ hazard
gaming /ˈgeɪmɪŋ/ granie w gry komputerowe
get / be addicted to /ˌget / ˌbi əˈdɪktɪd tə/ uzależnić się/być uzależnionym od
prescription drugs /prɪˈskrɪpʃn ˌdrʌgz/ leki na receptę
smoking /ˈsməʊkɪŋ/ palenie
therapist /ˈθerəpɪst/ terapeuta
EXTENDED
be clean /bi ˈkliːn/ nie brać narkotyków
beat one's depression /ˈbiːt ˌwʌnz dɪˈpreʃ(ə)n/ pokonać depresję
binge-watching /ˈbɪndʒˌwɒtʃɪŋ/ maraton filmowy/telewizyjny
come off drugs /ˌkʌm ˌɒf ˈdrʌgz/ rzucić narkotyki
get hopelessly hooked on /ˌget ˌhəʊpləsli ˈhʊkt ˌɒn/ zatracić się w nałogu
rehab centre /ˈriːˌhæb ˌsentə/ ośrodek leczenia uzależnień
take an overdose /ˌteɪk ən ˈəʊvəˌdəʊs/ przedawkować

MP3 98 First aid / Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach

(un)conscious /(ʌn)ˈkɒnʃəs/ (nie)przytomny
ambulance /ˈæmbjə ləns/ karetka pogotowia
be admitted to hospital /bi ədˈmɪtɪd tə ˌhɒspɪtl/ zostać przyjętym do szpitala
be in a critical condition /bi ɪn ə ˈkrɪtɪkl kənˌdɪʃn/ być w stanie krytycznym
bleed /bliːd/ krwawić
break an arm / a leg /ˌbreɪk ən ˈɑːm / ə ˈleg/ złamać rękę/nogę
casualty /ˈkæʒuəlti/ ofiara
choke /tʃəʊk/ zakrztusić się
deteriorate /dɪˈtɪəriəreɪt/ pogarszać się
emergency unit /ɪˈmɜːdʒənsi ˌjuːnɪt/ szpitalny oddział ratunkowy
have a heart attack /ˌhæv əˈhɑːt əˌtæk/ mieć zawał serca
injury /ˈɪndʒəri/ uraz, kontuzja
paramedic /ˌpærəˈmedɪk/ ratownik medyczny/ ratowniczka medyczna
tie a bandage /ˌtaɪ ə ˈbændɪdʒ/ zakładać bandaż
wounded /ˈwuːndɪd/ ranny
EXTENDED
blocked airways /blɒkt ˈeəweɪz/ zablokowane drogi oddechowe
dress a cut / wound /ˌdres ə ˈkʌt / ˈwuːnd/ opatrzyć skaleczenie/ranę
stitches /ˈstɪtʃɪz/ szwy
stretcher /ˈstretʃə/ nosze
stroke /strəʊk/ udar mózgu
suffer minor injuries /ˌsʌfə ˌmaɪnər ˈɪndʒəriz/ odnieść niewielkie obrażenia
traumatising experience /ˈtrɔːmətaɪzɪŋ ɪkˈspɪəriəns/ traumatyczne doświadczenie
warning signs /ˈwɔːnɪŋ ˌsaɪnz/ znaki ostrzegawcze

SŁUCHANIE

MP3 99

bear sth in mind /beə ˈsʌmθɪŋ ɪn maɪnd/ pamiętać o czymś, mieć coś w pamięci
have sth on one's mind /həv ˈsʌmθɪŋ ɒn wʌnz maɪnd/ mieć umysł zaprzątnięty czymś
make up one's mind /meɪk ʌp wʌnz maɪnd/ zdecydować się na coś
mind /maɪnd/ uwaga na ...
take sb's mind off sth /teɪk ˈsʌmbədiz maɪnd ɒf ˈsʌmθɪŋ/ odwrócić myśli/uwagę kogoś od czegoś
that's a weight off my mind /ðæts ə weɪt ɒf maɪ maɪnd/ kamień (spadł mi) z serca!
EXTENDED
have a rough idea of sth /həv ə rʌf aɪˈdɪə ɒv ˈsʌmθɪŋ/ z grubsza coś wiedzieć, w przybliżeniu
host of sth /həʊst ɒv ˈsʌmθɪŋ/ mnóstwo czegoś
major factor /ˈmeɪdʒə ˈfæktə/ główny czynnik
make headlines /meɪk ˈhedˌlaɪnz/ stać się sławnym
taster /ˈteɪstə/ przedsmak

CZYTANIE

MP3 100

as fit as a fiddle /əz fɪt əz ə ˈfɪdl/ zdrów jak ryba
be a picture of health /bi ə ˈpɪktʃə ɒv helθ/ być okazem zdrowia
be a shadow of ones former self /bi ə ˈʃædəʊ ɒv wʌnz ˈfɔːmə self/ być cieniem dawnego siebie
be not up to sth /bi nɒt ʌp tə ˈsʌmθɪŋ/ to przekracza czyjeś możliwości
get sb back on their feet /get ˈsʌmbədi bæk ɒn ðeə fiːt/ postawić kogoś na nogi
EXTENDED
conducive to sth /kənˈdjuːsɪv tə ˈsʌmθɪŋ/ sprzyjający czemuś
contract a disease / a virus /ˈkɒntrækt ə dɪˈziːz, ə ˈvaɪrəs/ zarazić się chorobą/wirusem
lingering effect /ˈlɪŋgərɪŋ ɪˈfekt/ długotrwały efekt
meticulous records /mɪˈtɪkjʊləs ˈrekɔːdz/ skrupulatne zapisy
sense of sth /sens ɒv ˈsʌmθɪŋ/ poczucie czegoś
small/ large measure of sth /smɔːl, lɑːdʒ ˈmeʒə ɒv ˈsʌmθɪŋ/ odrobina/dużo czegoś

ACTIVATE

1 Draw a human figure. Add as many body parts to it as you can and label them. Think of a medical problem which can be associated with each of the body parts and a possible treatment for it, eg. *tooth – toothache – painkiller.*

2 Find six phrasal verbs and use them to describe what happened the last time you were ill.

12 NAUKA I TECHNIKA

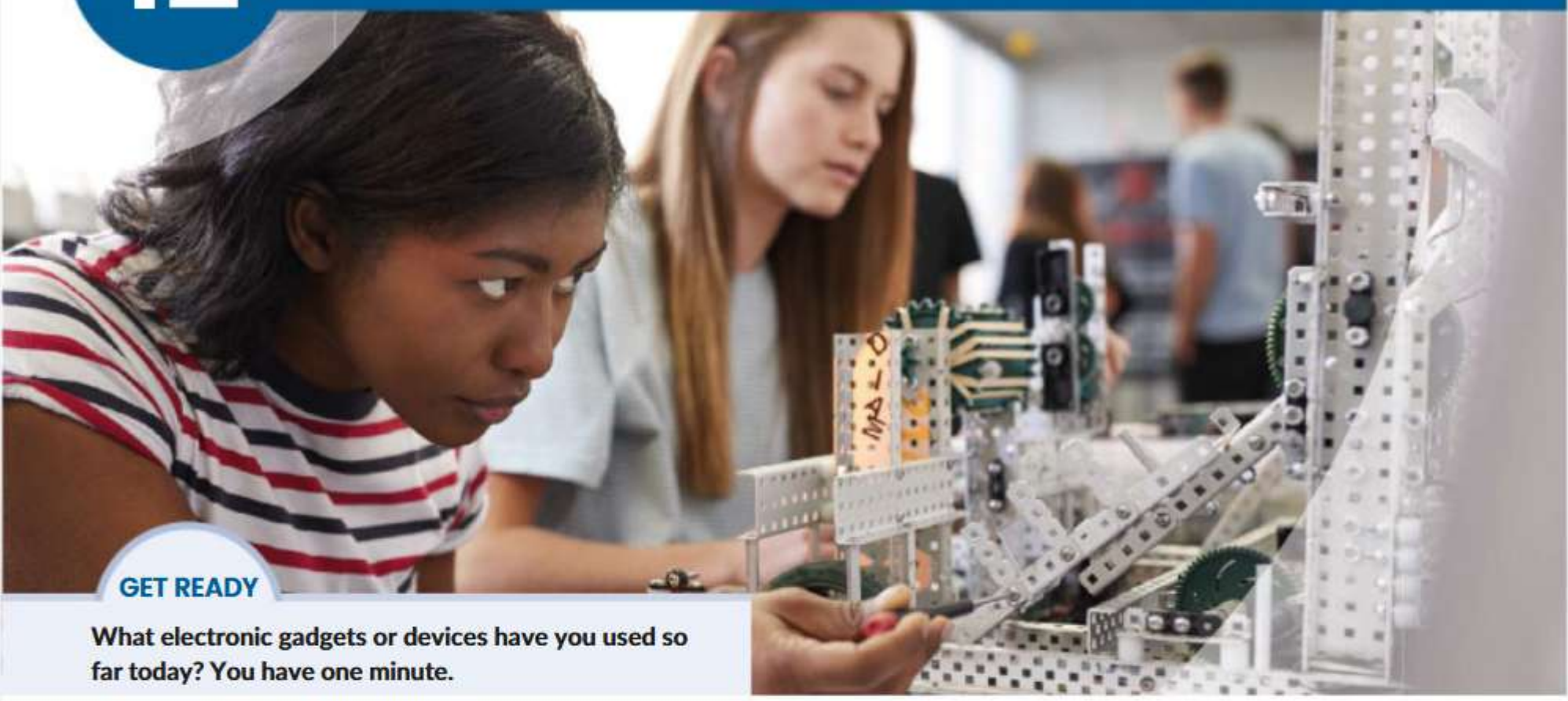

GET READY

What electronic gadgets or devices have you used so far today? You have one minute.

Dziedziny nauki i ludzie nauki

1 **Match the definitions 1–7 with the correct words in the box. There is one extra word.**

anatomy linguistics astronomy archaeology statistics sociology geology oceanography

The study of
1 languages and how they work: _____.
2 stars and planets: _____.
3 the structure of the Earth: _____.
4 seas and oceans: _____.
5 the physical structure of an animal or plant: _____.
6 ancient societies by looking at artefacts: _____.
7 numbers that represent facts and describe situations: _____.

2 **WORD BUILDING** **What do we call the people who work in the areas of science in exercise 1? Use the suffixes *-er*, *-ian* or *-ist*. You may have to make other spelling changes.**

Odkrycia naukowe i wynalazki

3 **Complete the sentences with the correct words. Some letters have been given.**

1 With my new **b**_____**s** I can watch the birds in the garden from a distance.
2 Nowadays, you usually don't need an **a**_____**l** on your roof to watch TV.
3 The school **p**_____**r** has broken down again so our form tutor couldn't copy the forms needed for the field trip.
4 Can you imagine that last night the cat stepped on our **r**_____ **c**_____ and changed the channel?!
5 In my opinion, using an **e-**_____**r** is so much better than carrying your books around.
6 We made fabulous vases with our new school 3D **p**_____**r** last week.
7 Have you ever tried using VR **h**_____**s**? I think they are amazing, but might make you feel a bit dizzy afterwards.

4 **Work in pairs. What are the three most useful devices or gadgets you or your family use? Can you imagine a new one you would like to see in the future? How might it change people's lives?**

5 **COLLOCATIONS** **Complete the blog entry with the correct form of the verbs in the box.**

specialise estimate carry reach have collect make do keep

My blog

My Uncle Jake has just got a really cool job – cool in a couple of ways! He's going to the Arctic to **(1)** _____ out research into the effects of global warming. He's going to **(2)** _____ a lot of experiments and **(3)** _____ evidence about the alterations in the ice. In addition to this, he's going to observe the natural world. Obviously, it was decades ago when scientists **(4)** _____ the conclusion that climate change is affecting wildlife, but since then they have been **(5)** _____ records of the places in which some of the animal and bird species can be seen. This means that experts can **(6)** _____ the populations of these creatures and understand how much influence climate change is **(7)** _____ on their habitat. This kind of work can **(8)** _____ a real difference to the process of saving some of those species from extinction. I'd like to **(9)** _____ in research like this myself in the future.

6 WORD BUILDING **Complete the headlines with nouns formed from the verbs in brackets.**

1 People vote on the most important _____ (**invent**) in history. Result: the net!
2 The _____ (**analyse**) of old bones found on an archaeological site revealed a surprising cause of death.
3 The _____ (**develop**) of new antibiotics is an important priority, scientists say.
4 The _____ (**discover**) of a new species of butterfly has excited the ecologists.
5 Cave paintings are _____ (**prove**) that our ancestors were true artists.
6 Meteorologists made _____ (**predict**) of more extreme weather conditions over the next year.

7 Work in pairs. Choose one headline from exercise 6 and write a short news item. Use 120–150 words.

EXTENDED

8 Read the article and choose the correct answer A, B or C.

There is an ongoing **(1)** _____ into the cause of the outbreak of a strange infection at the Backfield Hospital last month. Scientists on the team have **(2)** _____ the hypothesis that it had originated in the water supply and are **(3)** _____ the theory that it had been brought into the hospital by a volunteer worker. The **(4)** _____ will be reported at the end of the week and it is hoped that doctors will **(5)** _____ up with a solution to prevent such a rapid spread of infection in the future. It is important to note that although all of the patients suffering from the infection are still under **(6)** _____, their condition is slowly improving.

1	A exploration	B application	C investigation
2	A denied	B rejected	C ignored
3	A testing	B observing	C compiling
4	A statistics	B solutions	C findings
5	A get	B come	C make
6	A research	B observation	C analysis

Korzystanie z urządzeń technicznych

9 COLLOCATIONS **Match the verbs in column A with the nouns in column B to make collocations.**

A	B
recharge	the burglar alarm
dial	the engine
swipe	a button
set	the light bulb
plug in	a number
replace	a charger
press	the volume
record	a card
turn up	a programme
switch off	your phone

10 COLLOCATIONS **Complete the sentences with collocations from exercise 9.**

1 Some cars automatically _____ when the vehicle is at rest in order not to use up the fuel.
2 Sarah forgot to _____ when she left the house this morning. I hope no one has broken in!
3 Where can I _____? I've only got 10% battery left.
4 Dad, can you please _____ in the light over the table? It's so dark in here.
5 I can see you on my screen very well but your voice is faint. Maybe I'll _____.
6 This house has a remote operating system – you just _____ and the blinds go up and down automatically.
7 To open the door to your room, you need to _____ that you got at the reception desk.

EXTENDED

11 Match problems 1–5 to the solutions A–F. There is one extra solution.

1 I bought a new e-reader and I find it incredibly difficult to operate.
2 My printer doesn't print even though it is plugged in.
3 I tried to pay contactless for my shopping but it didn't work.
4 My back hurts because I work in front of a computer all day.
5 I want to dispose of my old remote control batteries.

A Use an extension lead.
B Replace your black ink cartridge.
C Refer to the manual.
D Find an e-waste container.
E Adjust the height of your seat.
F Insert your card and key in your PIN number.

Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych

12 COLLOCATIONS **Complete the gaps with the noun in the box that collocates with all the verbs in the line.**

a computer a password an email text
a file a photo

1 back up / drag / edit / recover _____
2 enter / save / type in / key in _____
3 resend / type / reply to / forward _____
4 select / cut / paste / delete _____
5 power up / reboot / shut down / restart _____
6 upload / print / download / scan _____

13 **Complete the questions for an online expert with the correct words in the box. There is one extra word.**

A router B server C loudspeakers
D software E desktop F hardware

1 How can I restore missing icons from my _____?
2 I can't get any mail because my _____ is down. What shall I do?
3 Which translating _____ would you recommend that is really accurate?
4 The _____ on my computer are faulty – I can hardly hear anything at maximum volume. Is there any chance you can fix it?
5 I've tried switching the _____ on and off but I've still got no internet connection. How do I get it back?
6 Can you help me with _____ issues or do you only deal with internet problems?

14 COMPOUND NOUNS **Complete the sentences with the correct words.**

1 Maria needs to get a **memory** _____ to store data from her phone.
2 There was a **power** _____ last week that lasted three hours! All the heating went off and it was freezing.
3 This new laptop has the most recent _____ **system**, which makes working online much easier.
4 I don't use a mouse or a **mouse** _____ with my laptop because I have a touchpad which is quick and easy to use.
5 Every Friday evening Sophie has a **video** _____ with her sister who's in the USA at the moment.
6 I'll transfer the files to a **flash** _____ and then I can work on them on the computer in my school.
7 If you're selling your computer you really should wipe the _____ **drive** clean – to get rid of anything confidential.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

15 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 Why do you think the students are using laptops?
2 Which of your electronic devices could you not manage without? Why?
3 Tell us about a time you had a problem with one of your electronic devices.

16 **Complete the text messages with the correct form of the verbs in the box. There are three extra verbs.**

crash lose connect freeze update attach
browse scroll store

A You won't believe this but I was just uploading the presentation we worked on yesterday when the screen (1) _____. Nothing would work even though I had (2) _____ my security software only this morning. My computer had never (3) _____ before and it was really frustrating.

B Sorry I couldn't send this over earlier but my server was down and I (4) _____ connection. So, I'm (5) _____ the document you wanted here and I hope that it's not too late.

C My computer won't (6) _____ to the printer for some reason – it says it's offline! So, could you possibly print out this document for me? Thank you!

EXTENDED

17 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 I often use ***instant*** / ***immediate*** messaging with my mates because you get replies straight away.
2 Eric uses his computer to ***flow*** / ***stream*** live sporting events from our school.
3 I tried to ***insert*** / ***enter*** a table into my document but something went wrong and it all disappeared!
4 If you find an interesting article online you can ***bookmark*** / ***list*** it and check it out again later.
5 Sometimes emails get ***run*** / ***bounced*** back because you've put in the wrong address.

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

18 **Work in pairs. You want to persuade your friend to buy an e-reader. You have to discuss all the points below.**

1) advantages and disadvantages
2) cost
3) potential problems
4) your personal experience

Szanse i zagrożenia związane z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych

19 CD 3.07 **Complete the advert with the correct words in the box. Listen and check.**

keep protection hacking passwords cybercrime
hateful recover malware rescue fake

We all know that cybercrime is a big problem these days, whether it's **(1)** _____ into systems to plant **(2)** _____ that damages files and steals sensitive data, or creating **(3)** _____ accounts to impersonate legitimate companies. As you should all be aware, posting **(4)** _____ comments online is also considered a crime these days. Yet, whatever your problem is, we, here at solveit.com, can come to your **(5)** _____ with good advice and practical help.

Obviously, the best way to fight **(6)** _____ is to take preventative measures. Make sure you protect your **(7)** _____ and **(8)** _____ up-to-date with all antivirus **(9)** _____. If you need to recover data that has been lost, or clean your hard drive, we can help. Get in touch on .....

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

20 **Work in pairs. You are designing a website to give advice about how to deal with hateful posts. You have to choose a picture for the website. Take turns to answer the questions.**

1 Look at the pictures below. Choose the picture that seems more suitable and justify your choice.
2 Why have you rejected the other one?

EXTENDED

21 WORD BUILDING **Complete the questions with words formed from those in brackets. Discuss the questions with a partner.**

1 How can we protect ourselves against _____ **(identify)** fraud?
2 What are the potential dangers of the _____ **(excess)** use of gaming devices?
3 Do you ever contribute to _____ **(crowd)** websites? Why (not)?
4 Is it a good idea for parents to have _____ **(track)** devices on their children's phones? Why (not)?
5 What has been a major _____ **(break)** in technology in recent years?

Korzyści i zagrożenia wynikające z postępu naukowo-technicznego

EXTENDED

22 **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 The medical profession has long been _____ (*dążył do wyeliminowania*) diseases and prolong human life.
2 Many scientific developments _____ (*zostało przyjętych z zadowoleniem*).
3 The discovery of new ways of _____ (*wykrywania oznak zbliżających się chorób*) has made the work of doctors and nurses much easier.
4 Yet many concerns have been raised about other _____ (*futurystyczne trendy*) and one of these is _____ (*polepszanie genów*).
5 The surgeons _____ (*przeprowadzili przełomową operację chirurgiczną*).
6 _____ (*Jest nieuniknione*) that further development of gene therapy will cause ethical problems.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

Do you think it's possible for a computer programme to write a successful novel, series, drama or musical? Why (not)?

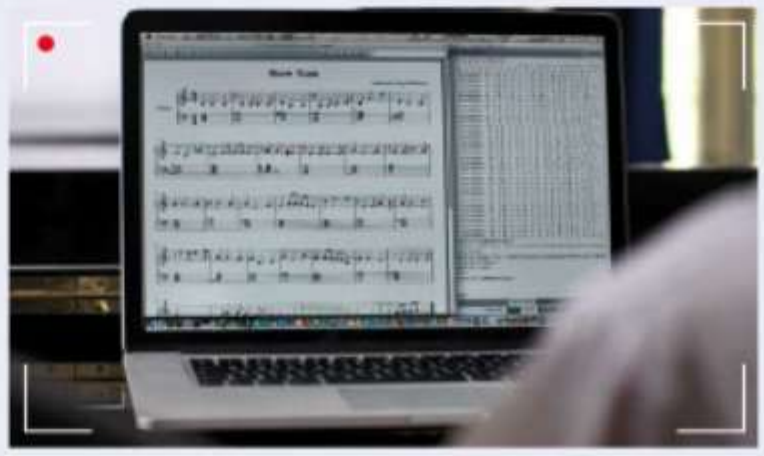

12 SŁUCHANIE

Zoom in

1 What are the advantages and disadvantages of online lessons? How often are you engaged in this type of communication nowadays?

2 Work in pairs. Read the comments about online lessons. Summarise each in one sentence in English. Do you agree with the comments? Why (not)?

Nauka online jest świetną alternatywą dla nauki stacjonarnej. Po pierwsze, odbywa się w bezpiecznym środowisku, w którym czujemy się pewniej i dzięki temu mamy większą motywację. Co więcej, dzięki posługiwaniu się różnymi elektronicznymi urządzeniami (laptop, smartfon) i interaktywnymi narzędziami takimi jak quizy i zabawy lepiej przyswaja się wiedzę.

Nauka online generuje dużo problemów. Przede wszystkim wciąż nie wszyscy mają dostęp do odpowiednich urządzeń z kamerą i mikrofonem. Nie każdego stać na to, żeby kupić nowy komputer czy tablet. Ponadto, lekcje online trzymają nas przed monitorami przez kilka godzin dziennie, co negatywnie wpływa na naszą kondycję fizyczną.

Practise

ZDANIA Z LUKAMI

3 CD 3.08 Usłyszysz dwukrotnie podcast na temat spotkań online. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij zdania tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Zdania należy uzupełnić w języku angielskim.

1 Online meetings are useful for both _____ who need to interact with each other.
2 The two issues one cannot prepare for before an online meeting are the _____.
3 All participants of an online meeting should be aware of _____ in the room.
4 To help a meeting flow well everybody should try to reduce _____ a minimum.
5 In the podcast, the speaker is _____ people who are attending online meetings.

Fish for words

4 Complete the sentences with the correct words in the box. Discuss the questions with a partner.

eye level mute alerts virtual chat remote

1 How can you _____ a microphone when you're on a call?
2 Have you ever used the _____ function on a video call? What for?
3 How do you change the sound of _____ on your phone?
4 Do you prefer _____ meetings to face-to-face ones? Why?
5 What is your favourite _____ background? Why?
6 Is the camera at _____ on your laptop?

5 Complete the sentences with the correct forms of the words in brackets. Check the answers in the audioscript on page 316.

Here are some _____ **(recommend)** on how to get the most out of online meetings.
Check your tech so that there aren't any glitches or _____ **(interrupt)**.
Do whatever you can to ensure smooth _____ **(communicate)**.
Remember that in case you experience any particular _____ **(difficult)**, you can always use the chat function.
And speaking of _____ **(distract)**, make sure other people in the house know you're on a video call.

Wrap it up

6 Work in pairs. Discuss a problem you have recently had with technology, e.g. your phone, tablet or laptop. Have the discussion facing each other but not looking into your partner's eyes. How do you feel? How difficult is it?

Zoom in

1 **Work in pairs. Which inventions in the box are the most important (1) and least important (8) for living in the 21st century? Number them accordingly and justify your choices. Can you add any other inventions that might be important to you?**

computer chemotherapy space shuttle X-ray plastic
online streaming touchscreen glass sustainable sources of energy

Practise

TEKST Z LUKAMI (FORMULARZ)

2 CD 3.09 **Usłyszysz dwukrotnie wypowiedź na temat Nagrody Europejskiego Wynalazcy. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij w formularzu luki 1–4 tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

EUROPEAN INVENTOR AWARD

- presented annually by the European Patent Office
- first **(1)** _____ in 2006

RECENTLY ADDED CATEGORIES

- *Lifetime Achievement Award* for people who have **(2)** _____ and had a major impact on society
- the *Young Inventor Award* for initiatives demonstrated by inventors who have not yet reached the **(3)** _____

JURY

- the panel made up of 12 experts awards all prizes apart from the Popular Prize, which is decided by the public

TROPHY AND PRIZES

- the invention **(4)** _____ was a sail (one of the oldest human-made innovations)
- the winner of the *Young Inventors Award* also receives a cash prize

EXTENDED

DOBIERANIE

3 CD 3.10 **Usłyszysz dwukrotnie cztery wypowiedzi na temat filmów o wybitnych osobach związanych z nauką. Do każdej wypowiedzi (1–4) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–E). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.**

This speaker mentions a film with

(a) central character(s)

A who wanted to publicise a situation that little was known about at the time.
B whose work had both beneficial and destructive implications on human life.
C who did not gain recognition at the time.
D whose work was criticised by fellow-scientists.
E who achieved great things in spite of physical adversity.

1	2	3	4
___	___	___	___

Fish for words

4 **Match words and phrases 1–7 with their meanings A–G. Then write your own sentence with each phrase.**

1 a cog in the machine
2 to blind sb with science
3 to be in tune with sb or sth
4 a trailblazer
5 to be light years ahead of sth
6 to be in one's element
7 groundbreaking theories

A to confuse sb with technical language
B an insignificant member of a huge organisation
C a person inventing or using new ideas, methods or equipment
D to be in agreement or harmony with sb or sth
E introducing new ideas or methods
F to feel content and comfortable in a situation
G much more advanced than others' ideas

Wrap it up

5 **Work in groups of four. Find some information about a famous scientist from the past or present and discuss why their story could make a good film. What events would you include in the film if you could write or direct it? Which actor or actress would be the star? Present your ideas to the class.**

12 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Have you or someone you know ever received a scam email, text or phone call? Did you recognise it was a scam? How?**

Practise

DOBIERANIE (ZDAŃ DO TEKSTÓW) I UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU POLSKIM

2 **Przeczytaj cztery teksty (A–D) na temat oszustw internetowych. Wykonaj zadania (1–7) zgodnie z poleceniami.**

Tekst A

Avoid Scams!

Scams and cybercrime of all kinds are on the increase. If you're worried that an email or a text might be a scam – do NOT open it or reply to it, and under no circumstances give out your personal or financial information. Check out the sender immediately. If it looks like it's from a real company or a bank, contact that institution directly and find out if it really is from them. If not, delete it. If you receive a suspicious phone call – look up the area code online. Below you can find some links to read up on a variety of common scams and how to report them.
Keep safe online! Beat the scammers!

Tekst B

TO: molly_smith@mailuk.gmt

Hi Molly,
Did you get that courier service scam that's been going round recently? It's a text that looks exactly as if it's from the courier company. The message says you've missed a delivery and asks you to pay a re-delivery charge. It sounds believable as loads of us miss deliveries, but the warning sign should be the fact that they ask for bank details! They need them to commit fraud on your account! Apparently over 2,000 people reported that scam last week, but there must be lots who haven't. So it might be a massive number of scams! Do watch out for it! We order so much online these days so it's an easy scam to fall for!
Love, Lucy

Tekst C

Safety Online

a talk by Professor Martin Himes
Greenland University; Main Hall
18th September; 7.00–8.30pm

The talk will discuss:
» creating, using and storing passwords
» protecting your identity online
» maintaining antivirus protection
» recognising and reporting scams

The talk will be followed by a half-hour question-and-answer session.
Remember to reserve your place by contacting the college website!

Tekst D

Piotr & friends chat

Piotr: Anyone going to the *Safety Online* talk tomorrow?

Ella: Yeah, I'm going. He's supposed to be a really good speaker.

Dave: @Ella. I'd heard that too. I've read some of his blogs – the information is very useful – especially the post about identity theft. It's crazy to think how easy it is to let your personal information fall into the wrong hands!

Piotr: Then, I'm definitely going. My aunt lost five hundred zlotys in a phone scam last month. She felt SO embarrassed to admit it. And I nearly got caught up in a scam last week myself.

Dave: That's the problem, isn't it? People feel ashamed. And these scammers are so clever!

Ella: OK, guys, so see you there tomorrow!

Przeczytaj zdania 1–3. Dopasuj do każdego zdania właściwy tekst (A–D). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jeden tekst nie pasuje do żadnego zdania.

1	This text describes the details of a specific scam.	
2	This text advertises an event concerning online fraud.	
3	This text offers advice on recognising scams.	

Przeczytaj wiadomość Piotra do kuzynki. Uzupełnij luki 4–7 zgodnie z treścią tekstów A–D tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać ich sens. Luki należy uzupełnić w języku polskim. W każdą lukę można wpisać maksymalnie trzy wyrazy.

TO: marta_kowalska@pocztapl.xyz

Cześć Marta,
Jak Ci minęły ferie zimowe? Mam nadzieję, że twoja mama odzyskała chociaż część pieniędzy, które straciła w wyniku **(4)** _____ w ubiegłym miesiącu. Pamiętam, że była z tego powodu bardzo zakłopotana. Moim zdaniem nie powinna się martwić, ponieważ nie jest jedyną osobą, która dała się nabrać. Podobno w zeszłym tygodniu było **(5)** _____ dotyczących fałszywych wiadomości rozsyłanych przez osoby podające się za pracowników firmy kurierskiej. Możesz podpowiedzieć mamie, że jeśli podobna sytuacja się powtórzy, pod żadnym pozorem nie powinna **(6)** _____ ani na nie odpowiadać.
Jutro wieczorem Ella, Dave i ja idziemy na wykład związany z tym tematem. Chcemy dowiedzieć się, jak lepiej chronić swoje dane w Internecie. Spotkanie z profesorem Himes'em powinno skończyć się koło **(7)** _____, więc spróbuję do Ciebie potem zadzwonić, jeśli to nie za późno!
Do usłyszenia!
Piotr

Fish for words

3 **Complete the sentences with the correct form of the verbs from the texts in exercise 2.**

1. There are stories _____ **round** our school that somebody broke into the headmistress's computer.
2. Don't **get** _____ **up in** messages saying there's a problem with your computer – it's a scam!
3. We should do everything we can to _____ **our identity online**, otherwise we could lose a lot of money.
4. My personal details _____ **into the wrong hands** and I've had cold calls and scam texts ever since.
5. Sometimes it's hard for the police to collect the evidence when someone has _____ online **fraud**.
6. Kate _____ **up the area code** and found out the call was from Texas!

Wrap it up

4 **Work in pairs. What advice can you give to someone who is worried about being scammed? Consider the issues in the box. Search for information online, if necessary.**

• using passwords • making payments • accepting 'friends' and sharing information • giving out personal details •

Zoom in

1 **Work in pairs. What were your first science learning experiences like? Consider the issues in the box.**

where they took place what you learned how you learned what made them memorable

Practise

2 **Choose the sentence (A or B) which means the same as the sentence given.**

1. The school miscalculated the number of students who would be interested in the lecture about the universe.
   - **A** The school got the number of students coming to the lecture right.
   - **B** The school got the number of students coming to the lecture wrong.
2. Ecologist advise us to take preventative measures to protect local flora and fauna.
   - **A** Ecologist want us to avoid destruction of local plants and animals.
   - **B** Ecologist want to profit from protection of the local environment.
3. According to most of my classmates physics is a dry subject.
   - **A** The majority of my classmates believe physics is uninteresting.
   - **B** Most people from my class find physics interesting.
4. I am appalled at the cancellation of the programme about black holes.
   - **A** The cancellation of the programme about black holes made me upset.
   - **B** The cancellation of the programme about black holes was a good decision, in my opinion.

EXTENDED

DOBIERANIE (ZDAŃ DO AKAPITÓW)

3 **Przeczytaj tekst, który został podzielony na cztery części (A–D), oraz dotyczące go pytania (1–5).**
Do każdego pytania dopasuj właściwą część tekstu. Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: w jednej części tekstu znajdują się odpowiedzi na dwa pytania.
In which paragraph does the writer

1	suggest that Cox's ease of communication is connected to his previous career?	___
2	refer to an extraordinary educational institution associated with conducting experiments?	___
3	imply the attitudes to learning about science have altered?	___
4	mention the name of the event Cox is currently hosting?	___
5	say that Cox is also a successful writer?	___

4 **Read the text in exercise 3 again and summarise each paragraph in two sentences in Polish.**

Fish for words

5 **Complete the sentences with the translations of the words in brackets.**

1 New interactive exhibitions _____ (*zmieniły oblicze*) science museums over the last few decades.
2 Terry Pratchett _____ (*napisał serię*) *Discworld* – a series of 41 hilarious fantasy novels. Unfortunately, he died in 2015.
3 Alan Turing _____ (*przypisuje się bycie*) the father of modern computer science.
4 Stephen Hawking's books _____ (*zgłębiają wnikliwe idee*) concerning the origins of the universe.
5 The Curies _____ (*zdobyli najwyższe uznanie*) for their scientific discoveries.

Wrap it up

6 **Work in pairs and discuss the questions.**

1 Would you be interested in attending Brian Cox's arena science event? Why (not)?
2 What scientific question(s) would you like to ask Brian Cox?

The Rockstar Scientist

A
Science was once seen as a dry subject. Double physics or chemistry on the school timetable was for many the lowest point of the week, lessons to be endured rather than enjoyed. Compiling statistics or testing theories that often appeared to have no relevance to students' own lives were hardly inspiring. Fortunately, today things have changed. Science has become exciting, relevant and fascinating. This is down in part to the investment in wonderful centres such as the Smithsonian in the US where we can experience things hands on. But it is also a result of a new breed of scientists. One who has been credited with helping to boost the popularity of science today is Professor Brian Cox, an English physicist and professor of particle physics at the University of Manchester.

B
Brian Cox is an unlikely scientist. His first claim to fame was as the keyboard player in a pop group called *D:Ream* in the 1980s and 1990s. Then, he went on to finish his academic studies in high energy particle physics at Manchester University, after which he became a respected expert and authored a series of highly acclaimed books. Soon after this he started to present TV series about the universe, and his rise to fame was meteoric. The shows in which he starred were attracting an unheard-of number of viewers. Science was centre stage and all because of an ex-pop musician with an enormous intellect and an uncanny way of making difficult topics comprehensible and fascinating.

C
Cox's numerous science programmes include *Wonders of the Universe and Wonders of Life*, and he has also voiced lessons and documentaries for children, winning a host of accolades. In recent years he has added arena tours to his schedule where he uses dazzling cinematic effects to bring the cosmos directly to his audiences of people aged four to over 90 and has twice set world records for the most tickets sold for a science tour and live science show. His current tour *Horizons: A 21st Century Space Odyssey* explores profound ideas such as the nature of the universe and our place in it, using images of alien worlds, faraway galaxies, massive black holes and more.

D
So, what has made Brian Cox such a success? Perhaps it is his entertainment background. Onscreen he has a natural charisma and reaches out to millions of viewers with the ease of the rock star he used to be. In addition to this, he takes a boyish delight in his subject and has a seemingly boundless, contagious enthusiasm. Not only are people entertained by him, but they are informed as his take on science is enlightening and engrossing. I cannot say that he has changed the face of science single-handedly, but I would argue that this rockstar scientist has definitely played a significant role.

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs and discuss the questions.

1 How can you create a healthy balance between your online and offline life?
2 What are the dangers of using social networking sites?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***Learning how to cope with online hate speech will be really beneficial.***
  Nauka, jak radzić sobie z internetową mową nienawiści, będzie naprawdę korzystna.
- ***My classmates and I would like to discover more about online safety and security.***
  Moi znajomi z klasy i ja chcielibyśmy dowiedzieć się więcej na temat bezpieczeństwa w sieci.
- ***I'd go for / select the first option because it is both visually attractive and represents / reflects the idea of teamwork in the most convincing way.***
  Wybrałbym/Wybrałabym pierwszą propozycję, ponieważ nie tylko jest atrakcyjna wizualnie, ale również przedstawia/odzwierciedla ideę pracy zespołowej w najbardziej przekonujący sposób.
- ***I like this option the least because I trust that / I am confident that it does not illustrate the idea very clearly / is rather confusing / would not encourage anyone to participate.***
  Ta propozycja podoba mi się najmniej, ponieważ myślę, że / jestem pewny/pewna, że nie ilustruje tego pomysłu zbyt dobrze / jest dość myląca / nie zachęciłaby nikogo do uczestnictwa.
- ***This idea is the least appealing for me because I can't see the connection / link between the image and the information it's supposed to convey.***
  Ten pomysł jest dla mnie najmniej atrakcyjny, ponieważ nie widzę związku między obrazem a informacją, którą ma on przekazywać.
- ***I'm positive / sure that the benefits / pros / advantages of being active in social media outweigh the risks / cons / disadvantages.***
  Jestem pewny/pewna, że korzyści / zalety płynące z aktywności w mediach społecznościowych przeważają nad zagrożeniami / wadami.

2 Powiedz, że:

1 nauka o bezpieczeństwie w sieci będzie naprawdę korzystna.
2 jesteś pewny/pewna, że korzyści płynące z używania internetu przeważają nad zagrożeniami.
3 wybrałbyś/wybrałabyś drugą propozycję ponieważ bardzo dobrze odzwierciedla problem internetowej mowy nienawiści.
4 ta propozycja podoba Ci się najmniej, ponieważ jest dość myląca.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

3 Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

W Twojej szkole odbędą się zajęcia dotyczące obrony przed cyberprzemocą. Twoim zadaniem jest wybrać plakat, który zachęci uczniów do wzięcia w nich udziału.

- Wybierz ten plakat, który wydaje Ci się najbardziej odpowiedni, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What are the pros and cons of being active on social networking sites?
2 Do you agree that it's time young people learned to live offline more often than online? Why (not)?

Speaking Bank ▶ p. 247

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

4 Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczestniczyłeś/Uczestniczyłaś ostatnio w warsztatach tworzenia podkastów. Chcesz opisać te warsztaty na swoim blogu, a do wpisu dołączyć pasujące zdjęcie.

- Wybierz zdjęcie, które będzie, Twoim zdaniem, najbardziej odpowiednie, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 You have been asked to prepare a podcast for your classmates. What would it be about? Why?
2 What should IT lessons at secondary schools look like? Why?

Speaking Bank ▶ p. 247

Wrap it up

5 Work in pairs. Design an advertisement for your school that could be posted on a social networking site. Share your design with the class.

Speaking Set 12 ▶ p. 242

12 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Work in pairs. Describe the picture and answer the questions.

1 What appliances can you see?
2 What problem does the picture refer to?
3 How big a problem is it in Poland?

2 Work in pairs. Complete the sentences with the expressions in the box. Check your answers on page 288. How many answers did you get right?

40% between 40 and 60 million
about 62 billion 100% 11%

1 Every year people throw away _____ metric tons of toxic e-waste. China, the United States and India are the largest e-waste producers worldwide.
2 Although almost _____ of e-waste in the United States can be recycled only about _____ is actually recycled.
3 E-waste contains recoverable gold, silver, copper and platinum worth _____ dollars.
4 Poland recycles about _____ of its e-waste.

Practise

3 Complete the questions with the correct words. Then rewrite every question using the word given. Make any necessary changes.

1 What did you _____ with your last smartphone? **HAPPENED**
2 Are you _____ that you need 13 tonnes of water to produce a single mobile phone? **KNOW**
3 _____ we need tighter recycling regulations to prevent e-waste? **AREN'T**
4 Shouldn't everyone be responsible _____ planet Earth, not just governments? **TAKE**

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.

1 I wish people took more care of the environment by recycling old equipment.
_____ more care of the environment by recycling old equipment! **ONLY**
2 People tend to buy a new smartphone every two years.
People _____ a new smartphone every two years. **USED**
3 Do you know the current EU policy on e-waste?
_____ with the current EU policy on e-waste? **UP-TO-DATE**
4 How long ago was this experiment conducted?
When _____ this experiment? **CARRY**
5 If we don't do anything about e-waste, the world will become one big rubbish tip.
_____ about e-waste, the world will become one big rubbish tip. **UNLESS**
6 It's the 21st century, and they still haven't thought of more eco-friendly technologies.
I wish _____ with more eco-friendly technologies by now. **COME**
7 I regret throwing my mobile phone into the bin.
I _____ my mobile phone into the bin. **WISH**

SETY LEKSYKALNE

5 W zadaniach 1–5 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz obydwa zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
The researcher _____ another experiment to prove his theory.
Our theatre group is very busy. We have already _____ twice this week.
2 _____
Recycling e-waste would really _____ a difference to the world.
Joe's jokes really _____ me laugh out loud.
3 _____
I got rid of my laptop because the ENTER _____ wasn't working properly. How irresponsible of me!
I need to replace a missing _____ on my jeans.
4 _____
We had another power _____ last night.
What a horrible _____! Does it hurt?
5 _____
Washing machines make up more than _____ of all collected e-waste.
Our goalkeeper kicked the ball so hard that it landed far into the opposing team's _____.

Wrap it up

6 Work in pairs. Find more information about e-waste on the Internet and prepare five more quiz questions similar to the ones in exercise 2. Use the questions to test another pair.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. What, in your opinion, is a digital carbon footprint? How might it be different from a carbon footprint?

Practise

2 Work in pairs. Read the information about digital carbon footprint. How many different meanings of the words in bold do you know? Which of the words can be both nouns and verbs?

A digital carbon footprint is brought about by our production, use and **transfer** of data by **means** of digital devices. Transferring data causes CO_2 emissions and uses up a lot of energy as well as **water** to cool **down** the servers. Every single search query or a video **stream** increases demand for energy and therefore harms the environment. Fortunately, we can **employ** simple measures to cut down on emissions by reducing video streaming or the number of photos, GIFs or memes we post.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 The company regrets throwing away old computers.
The company wishes _____ old computers. **DISPOSED**

2 I don't want you to spend so much time in front of the screen.
I _____ spend so much time in front of the screen. **RATHER**

3 Have the politicians proposed anything new regarding e-waste?
Have the politicians _____ proposals regarding e-waste? **PUT**

4 Can you imagine life without technology?
_____, what would life be like? **SUPPOSE**

Wrap it up

5 Work in groups of four. Discuss if it is possible for young people to significantly reduce their digital carbon footprint. Why (not)?

SETY LEKSYKALNE

3 W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz wszystkie trzy zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
The politician tried to save _____ by claiming she did not know anything about the frauds.
I had no idea that the _____ of this antique clock was made of ivory.
The impending environmental crisis changed the _____ of the Earth.

2 _____
_____ webinars causes CO_2 emissions.
You look exhausted! Have you been _____?
I think we're _____ out of parsley. Can you get some on the way back please?

3 _____
Excessive use of technology _____ a number of concerns across the globe.
This charity _____ funds for the protection of the Amazon jungle.
My neighbour _____ turkeys and geese on his farm.

4 _____
It's _____ to us what we do with this knowledge.
The IT room is _____ those stairs.
Keep your use of video streaming _____. It'll help to reduce your digital carbon footprint.

Use of English – Extra Practice 12 ▶ p. 300

Grammar Playout

WYRAŻANIE ŻYCZEŃ I UBOLEWANIA

A Look at exercise 4 on page 192 again. Find examples of sentences expressing wishes and regrets. What structures are used to express these feelings?

B Rewrite each sentence using the beginnings given.

1 I shouldn't have bought another smartphone.
I wish _____. I regret _____.

2 I'd prefer to use public transport rather than a car.
I'd rather _____. If I had _____.

3 Can you unplug your laptop when you finish your lesson?
I wish _____. I'd like _____.

4 It's a shame some people don't care about the environment.
If only _____. I wish _____.

Grammar Reference ▶ p. 288

12 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs. Do you agree with the statements below? Why (not)?

1 Being a scientist requires a lot of patience and spending long hours at work.
2 I would love to become a scientist as it means you need to read all the time to keep up-to-date with current resarch.
3 It would be amazing to become famous for making an important discovery.

Practice

2 Read the task and the model answer. Find the parts of the forum entry where the writer answers the bullet points in the task.

W ramach doradztwa zawodowego rozmawiałeś/rozmawiałaś w szkole o plusach i minusach studiowania przedmiotów ścisłych i wyboru zawodu naukowca. Dyskusja przeniosła się na szkolne forum internetowe. Chcesz wziąć w niej udział.

- Napisz, czego dowiedziałeś/dowiedziałaś się na lekcji o karierze naukowca.
- Przedstaw wybrane zalety i wady tego rodzaju kariery.
- Uzasadnij, dlaczego kariera naukowca byłaby dla Ciebie odpowiednia lub nie.
- Zaproponuj zorganizowanie szkolnych targów pracy i wyjaśnij, dlaczego byłby to dobry pomysł.

MODEL ANSWER

Hi everyone,
Recently we've talked about following a career in science.
I learned that due to the Covid-19 pandemic more and more young people are opting to study science. The lesson also taught me that being a researcher is both challenging and rewarding.
This type of career is great because you earn a good salary and get to develop new things, but you must also study hard and be prepared to take lots of exams.
I guess this type of a career would suit me because I'm interested in how science improves lives. I'm also quite analytical, so a job where you compare lots of data would be perfect for me.
How about organising a jobs fair at our school? We could use it to show a variety of jobs and invite different professionals. What do you think?
Take care,
XYZ

3 Work in pairs. Decide how you would answer the first bullet point in each task.

WPIS NA FORUM

A Na forum internetowym toczy się dyskusja na temat nauczania przedmiotów ścisłych. Chcesz wziąć w niej udział. W swoim wpisie:

- opisz, jak nauczane są te przedmioty w Twojej klasie,
- wyjaśnij, dlaczego te przedmioty są dla Ciebie ciekawe,
- napisz, dlaczego warto wybrać karierę naukowca,
- zachęć uczestników forum do wyrażenia swojej opinii na temat przedmiotów ścisłych i kariery naukowca.

Hi everyone!
Let me share my opinion about the science subjects and about working as a scientist.

Writing Bank ▶ p. 250

WPIS NA FORUM

B Na forum internetowym toczy się dyskusja na temat dużego zainteresowania studiami medycznymi. Zabierz głos w tej dyskusji i:

- wyjaśnij możliwe powody tego zainteresowania oraz poinformuj, że Ty również będziesz studiować medycynę,
- napisz, jakie są Twoje nadzieje i obawy związane z tymi studiami,
- poradź, jak najlepiej przygotować się do rekrutacji na medycynę,
- zachęć uczestników forum, aby podzielili się swoimi planami co do dalszej edukacji.

Hi everyone,
I'd like to share some thoughts about studying medicine.

Writing Bank ▶ p. 250

4 Match the sentence halves. Decide which task in exercise 3 each sentence belongs to. Then choose one of the tasks in exercise 3 and write your forum entry.*

1 During our chemistry classes
2 There's a lot of interest in medical studies
3 I guess that field trips or trips to real labs
4 To prepare for your exams

A make our school lessons exciting.
B because there are plenty of job opportunities in this field.
C you need to do as many past papers as possible.
D we carry out lots of interesting experiments.

Wrap it up

5 Work in pairs. Would you prefer to become an oceanographer or a computer scientist? Why?

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.*

Zoom in

1 Work in pairs. Do you wish any of the imaginary inventions below existed? Why (not)?

1 a personal transport device allowing you to move about in the air
2 a device which would restore your youth and health while you sleep inside it
3 a device which shows your hypothetical future

2 Read the task and the model answer. Find parts of the opinion essay which introduce opinions.

Coraz częściej nowe wynalazki nie odpowiadają na prawdziwe potrzeby człowieka, a jedynie służą realizacji jego zachcianek. Napisz rozprawkę, w której przedstawisz swoją opinię na ten temat, odnosząc się do ważnych wynalazków z przeszłości i przykładów nowych wynalazków.

MODEL ANSWER

We live in times of rapid technological development. Scientists employ technology to do more and more for us, however, I strongly believe that most new inventions do not answer real human needs and are there just to satisfy our whims.

I am in favour of technological advancement and I believe that if it was not for technology, we would not have achieved what we have as human beings. Some of the greatest breakthroughs in the history of humankind occurred due to the invention of the printing press, airplane or the Internet, to name but a few. Without them we would not be able to disseminate knowledge on a massive scale, fly or communicate online.

However, it seems to me that we have become slaves to technology, and we apply it when it is not absolutely necessary. As a society we yearn to create a perfect world in which things are done for us so that we do not have to make much effort. One example could be a fridge which informs you how much milk you have left or a smart house where everything is Wi-Fi operated. We are thinking less and less, which may have disastrous results for the future functioning of our minds.

All in all, I am of the opinion that, while technology has, indeed, enhanced our lives greatly in the past, these days it makes us more and more lazy. We should learn to distinguish between a real need and a mere want or a whim!

EXTENDED

3 Work in pairs. Discuss your opinion on the issues mentioned in tasks A and B.

ROZPRAWKA WYRAŻAJĄCA OPINIĘ

A Obejrzałeś/Obejrzałaś ostatnio program telewizyjny który sugerował, że młodzi ludzie nie potrafią się obejść bez technologii. Napisz rozprawkę, w której przedstawisz swoją opinię na ten temat, odnosząc się do sposobów wykorzystywania technologii przez młodzież oraz konieczności dostosowania się do wymogów współczesnego świata.

*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

Writing Bank ▶ p. 252

ROZPRAWKA WYRAŻAJĄCA OPINIĘ

B Inteligentne domy to budynki, w których instalacje i urządzenia sterowane są elektronicznie. Czy zamieszkanie w takim domu to dobry pomysł? Napisz rozprawkę, w której wyrazisz swoją opinię na ten temat, odnosząc się do wygody i bezpieczeństwa mieszkania w tego typu domu.

*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

Writing Bank ▶ p. 252

4 Match senteces with tasks A and B in exercise 3. Do you agree with the sentences? Why (not)?

1 I am afraid I agree that most young people would be lost without technology such as GPS as they hardly know how to use a map.
2 I consider living in a smart home a brilliant idea due to all the time-saving devices installed in it.
3 I must disagree with the claim that teenagers cannot function without technology. They are fully capable of commuting to school or doing the shopping without electronic devices.
4 I am positive that most teenagers would not survive without all the applications they have on their phones.
5 I cannot possibly envisage living in a smart home. What if there was a power cut or the Wi-Fi was not working? You would be simply powerless in such a situation.
6 It is about time all homes were smart. It would be convenient and comfortable to live in a place operated by a remote control.

5 Choose one of the tasks in exercise 3 and write your essay. You may use the sentences from exercise 5 in your work.

Wrap it up

6 Work in pairs. What two inventions would you add to the list in exercise 1?

SŁOWNICTWO

MP3 101 Areas of science and scientists / Dziedziny nauki i ludzie nauki

Areas of science / Dziedziny nauki

anatomy /ə'nætəmi/ anatomia
archaeology /ˌɑ:ki'ɒlədʒi/ archeologia
astronomy /ə'strɒnəmi/ astronomia
biotechnology /ˌbaɪəʊtek'nɒlədʒi/ biotechnologia
computer science /kəmˌpju:tə 'saɪəns/ informatyka
ecology /ɪ'kɒlədʒi/ ekologia
economics /ˌi:kə'nɒmɪks/ ekonomia
engineering /ˌendʒɪ'nɪərɪŋ/ inżynieria
genetics /dʒə'netɪks/ genetyka
geology /dʒi:'ɒlədʒi/ geologia
linguistics /lɪŋ'gwɪstɪks/ językoznawstwo
meteorology /ˌmi:tiə'rɒlədʒi/ meteorologia
oceanography /ˌəʊʃə'nɒgrəfi/ oceanografia
philosophy /fɪ'lɒsəfi/ filozofia
physics /'fɪzɪks/ fizyka
sociology /ˌsəʊʃi'ɒlədʒi/ socjologia
statistics /stə'tɪstɪks/ statystyka

Scientists / Ludzie nauki

anatomist /ə'nætəmɪst/ anatom
archaeologist /ˌɑ:ki'ɒlədʒɪst/ archeolog/ archelożka
astronomer /ə'strɒnəmə/ astronom/ astronomka
biotechnologist /ˌbaɪəʊtek'nɒlədʒɪst/ biotechnolog/biotechnolożka
computer scientist /kəmˌpju:tə 'saɪəntɪst/ informatyk/informatyczka
ecologist /ɪ'kɒlədʒɪst/ ekolog/ekolożka
economist /ɪ'kɒnəmɪst/ ekonomista/ ekonomistka
engineer /ˌendʒɪ'nɪə/ inżynier
geneticist /dʒə'netɪsɪst/ genetyk/genetyczka
geologist /dʒi'ɒlədʒɪst/ geolog/geolożka
linguist /'lɪŋgwɪst/ językoznawca/ językoznawczyni
meteorologist /ˌmi:tiə'rɒlədʒɪst/ meteorolog/ meteorolożka
oceanographer /ˌəʊʃə'nɒgrəfə/ oceanograf/ oceanogratia
philosopher /fɪ'lɒsəfə/ filozof
physicist /'fɪzɪsɪst/ fizyk/fizyczka
sociologist /ˌsəʊʃi'ɒlədʒɪst/ socjolog/socjolożka
statistician /ˌstætɪ'stɪʃn/ statystyk/statystyczka

MP3 102 Discoveries and inventions / Odkrycia naukowe i wynalazki

3D printer /θri:di: prɪntə/ drukarka 3D
aerial /'eəriəl/ antena
analyse / analysis /'ænəlaɪz / ə'næləsɪs/ analizować; analiza
binoculars /bɪ'nɒkjʊləz/ lornetka
carry out / do / perform an experiment / 'kæri aʊt, du:, pə'fɔ:m ən ɪkˌsperɪmənt/ przeprowadzać eksperyment
carry out / do scientific research /'kæri aʊt, du: ˌsaɪən'tɪfɪk rɪˌsɜ:tʃ/ prowadzić badania naukowe
collect evidence /kə'lekt ˌevɪdəns/ zbierać dowody
develop / development /dɪ'veləp / dɪ'veləpmənt/ opracować, rozwinąć (się); rozwój
device /dɪ'vaɪs/ urządzenie
electric current /ɪˌlektrɪk 'kʌrənt/ prąd elektryczny
e-reader /i:'ri:də/ czytnik/e-czytnik
estimate /'estɪmeɪt/ oszacować
follow instructions /ˌfɒləʊ ɪn'strʌkʃ(ə)nz/ stosować się do wskazówek
forecast the weather /ˌfɔ:kɑ:st ðə 'weðə/ prognozować pogodę
have an influence on sth /ˌhæv ən 'ɪnfluəns ɒn ˌsʌmθɪŋ/ mieć wpływ na coś
invent / invention / inventor /ɪn'vent, ɪn'venʃn, ɪn'ventə/ wynaleźć; wynalazek; wynalazca
keep records of sth /ˌki:p 'rekɔ:dz əv ˌsʌmθɪŋ/ zapisywać, prowadzić dokumentację czegoś
make a difference /meɪk ə 'dɪfrəns/ robić różnicę
make a discovery /ˌmeɪk ə dɪ'skʌvəri/ dokonać odkrycia
photocopier /'fəʊtəʊˌkɒpiə/ kserokopiarka
predict / prediction /prɪ'dɪkt / prɪ'dɪkʃn/ przewidzieć; przewidywanie, prognoza
prove / proof /pru:v / pru:f/ udowodnić/ dowód
reach a conclusion /ˌri:tʃ ə kən'klu:ʒn/ dojść do wniosku
remote control /rɪˌməʊt kən'trəʊl/ pilot, zdalne sterowanie
specialise in /'speʃəlaɪz ɪn/ specjalizować się w
statistical data /stəˌtɪstɪkəl 'deɪtə/ dane statystyczne
survey /'sɜ:veɪ/ sondaż; przeprowadzać sondaż
touchscreen glass /'tʌtʃˌskri:n glɑ:s/ szklany ekran dotykowy
VR headset /vi:ɑ: 'hedˌset/ zestaw do odtwarzania wirtualnej rzeczywistości EXTENDED
apply / employ technology /ə'plaɪ, ɪm'plɔɪ tekˌnɒlədʒi/ stosować technologię
arrive at / draw / reach a conclusion / ə'raɪv ət, drɔ:, ri:tʃ ə kən'klu:ʒn / dojść do wniosku
clone a cell /ˌkləʊn ə 'sel/ sklonować komórkę
come up with a solution /ˌkʌm ˌʌp ˌwɪð ə sə'lu:ʃn / wymyślić rozwiązanie
compile statistics /kəmˌpaɪl stə'tɪstɪks/ sporządzać statystyki
conduct scientific research /kən'dʌkt, ˌsaɪən'tɪfɪk rɪˌsɜ:tʃ/ prowadzić badania naukowe
develop a cure for sth /dɪˌveləp ə 'kjʊə fə ˌsʌmθɪŋ/ opracować lek na coś
explore / exploration /ɪk'splɔ: / ˌeksplə'reɪʃn/ badać; badanie, rozpoznanie, eksploracja
gene editing /dʒi:n 'edɪtɪŋ/ edycja genów
investigate / investigation /ɪn'vestɪgeɪt/ ɪnˌvestɪ'geɪʃn/ badać, dociekać; badanie
mobile operating system /'məʊbl 'ɒpəreɪtɪŋ sɪstəm/ mobilny system operacyjny
observe / observation /əb'zɜ:v / ˌɒbzə'veɪʃn/ obserwować; obserwacja
obtain evidence /əb'teɪn ˌevɪdəns/ uzyskać dowody
put forward / reject / accept a hypothesis / pʊt ˌfɔ:wəd, rɪˌdʒekt, ək'sept ə haɪ'pɒθəsɪs/ przedstawiać/odrzucać/przyjmować hipotezę
report your findings /rɪˌpɔ:t jə 'faɪndɪŋz/ złożyć sprawozdanie z wyników
test a theory /ˌtest ə 'θɪəri/ sprawdzić teorię
work out a solution /wɜ:k aʊt ə sə'lu:ʃn / opracowywać rozwiązanie

MP3 103 Using technology / Korzystanie z urządzeń technicznych

dial a number /ˌdaɪəl ə 'nʌmbə/ wybrać numer
plug in / unplug a charger /ˌplʌg 'ɪn / ʌn'plʌg ə 'tʃɑ:dʒə/ podłączyć/odłączyć ładowarkę (do/od źródła zasilania)
press a bution /ˌpres ə 'bʌtən/ wcisnąć guzik
recharge your phone /ri:'tʃɑ:dʒ jə fəʊn/ doładować telefon
record a programme /rɪˌkɔ:d ə 'prəʊgræm/ nagrać program
replace a light bulb /rɪˌpleɪs ə 'laɪt bʌlb/ wymienić żarówkę
set the burglar alarm /ˌset ðə 'bɜ:glər əˌlɑ:m/ włączyć alarm antywłamaniowy
switch on / off the engine /swɪtʃ ˌɒn / ˌɒf ði 'endʒɪn/ uruchomić/wyłączyć silnik
swipe a card /ˌswaɪp ə 'kɑ:d/ przeciągać kartę
turn up / down the volume /tɜ:n ʌp, daʊn ðə 'vɒlju:m/ pogłaśniać/przyciszać EXTENDED
adjust /ə'dʒʌst/ dostosowywać, regulować
dispose of old batieries /dɪˌspəʊz əv ˌəʊld 'bætəriz/ wyrzucać stare baterie
e-waste /'i:ˌweɪst/ elektrośmieci
extension lead /ɪk'stenʃn ˌli:d/ przedłużacz
ink cartridge /'ɪŋk ˌkɑ:trɪdʒ/ wkład z tuszem do drukarki
insert your card /ɪnˌsɜ:t jə 'kɑ:d/ wsunąć kartę
refer to the manual /rɪˌfɜ: tə ðə 'mænjʊəl/ sprawdzić w instrukcji obsługi
socket /'sɒkɪt/ gniazdko elektryczne

MP3 104 Using information and communication technology / Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych

attach a document /əˌtætʃ ə 'dɒkjʊmənt/ załączyć dokument
back up a file /ˌbæk ˌʌp ə 'faɪl/ sporządzić kopię zapasową pliku
browse / browser /braʊz / 'braʊzə/ przeglądać; przeglądarka
connect to the Internet /kəˌnekt tə ði: 'ɪntəˌnet/ połączyć się z Internetem
coverage /'kʌvrɪdʒ/ zasięg
crash /kræʃ/ zawiesić się, paść (o komputerze)
cut /kʌt/ wyciąć
delete /dɪ'li:t/ usunąć
desktop /'deskˌtɒp/ pulpit
download /ˌdaʊn'ləʊd/ ściągnąć z Internetu
drag /dræg/ przeciągnąć
edit /'edɪt/ edytować
enter / key in / type in a password /ˌentər, ki: ˌɪn, ˌtaɪp 'ɪn ə 'pɑ:sˌwɜ:d/ wpisać hasło
flash drive /'flæʃ ˌdraɪv/ pamięć przenośna
forward an email /ˌfɔ:wəd ən 'i:meɪl/ przesłać e-mail dalej
freeze /fri:z/ zawiesić się
hard drive /'hɑ:d ˌdraɪv/ twardy dysk
hardware /'hɑ:dˌweə/ sprzęt komputerowy
(un)install /(ˌʌn)ɪn'stɔ:l/ (od)instalować
lose connection / signal /ˌlu:z kə'nekʃn / 'sɪgnəl/ stracić połączenie/zasięg
loudspeaker /ˌlaʊd'spi:kə/ głośnik
memory card /'meməri ˌkɑ:d/ karta pamięci
mouse mat /'maʊs ˌmæt/ podkładka pod mysz
operating system /'ɒpəreɪtɪŋ ˌsɪstəm/ system operacyjny
paste /peɪst/ wkleić
power bank /'paʊə bæŋk/ przenośne źródło zasilania

power up /ˌpaʊə ˈʌp/ włączyć
power cut /ˈpaʊə ˌkʌt/ przerwa w dostawie prądu
print /prɪnt/ drukować
reboot / restart a computer /ˌriːˈbuːt ˌˌriːˈstɑːt ə kəmˌpjuːtə/ zrestartować komputer
recover a file /rɪˌkʌvə ə ˈfaɪl/ odzyskać plik
reply to an email /rɪˌplaɪ tuː ən ˈiːmeɪl/ odpowiedzieć na e-mail
resend /ˌriːˈsend/ wysłać ponownie
router /ˈruːtə/ router
save /seɪv/ zapisywać
scan a photo /ˌskæn ə ˈfəʊtəʊ/ zeskanować zdjęcie
scroll up / down /skrəʊl ʌp, daʊn/ przewinąć do góry/w dół
select /sɪˈlekt/ wybrać
server /ˈsɜːvə/ serwer
shut down a computer /ˌʃʌt ˈdaʊn ə kəmˈpjuːtə/ wyłączyć komputer
social networking site /ˌsəʊʃəl ˈnetwɜːkɪŋ ˌsaɪt/ portal społecznościowy
software /ˈsɒftˌweə/ oprogramowanie
store data /ˌstɔː ˈdɑːtə/ przechowywać dane
type /taɪp/ pisać na klawiaturze
update /ˌʌpˈdeɪt/ aktualizować
upload /ˌʌpˈləʊd/ wysyłać do Internetu
video call /ˈvɪdiəʊ ˌkɔːl/ wideorozmowa EXTENDED
bookmark /ˈbʊkˌmɑːk/ dodać do ulubionych
bounce back /ˌbaʊns ˈbæk/ odbić (wiadomość e-mail)
broadband /ˈbrɔːdˌbænd/ szerokopasmowe połączenie z Internetem
built-in /bɪltɪn/ wbudowane
do video conferencing /ˈvɪdiəʊ ˌkɒnfərənsɪŋ/ prowadzić wideokonferencje
insert a table /ɪnˌsɜːt ə ˈteɪbl/ wstawić tabelę
instant messaging /ˌɪnstənt ˈmesɪdʒɪŋ/ komunikacja natychmiastowa (za pomocą komunikatora internetowego)
predictive texting /prɪˌdɪktɪv ˈtekstɪŋ/ pisanie SMS-ów przy użyciu metody słownikowej
run webinars /rʌn ˈwebɪˌnɑːz/ prowadzić zajęcia przez Internet
simultaneously /ˌsɪmlˈteɪniəsli/ symultanicznie
stream live events /ˌstriːm laɪv ɪˈvents/ oglądać wydarzenia na żywo w Internecie
USB port /ˌjuːˌesˈbiː ˌpɔːt/ port USB

MP3 105 Opportunities and threats related to the use of information and communication technology / Szanse i zagrożenia związane z korzystaniem z technologii informacyjno-komunikacyjnych

antivirus protection /ˌæntiˈvaɪrəs prəˌtekʃn/ ochrona antywirusowa
avoid scams /əˌvɔɪd ˈskæmz/ unikać przekrętów
come to sb's rescue /ˌkʌm tə ˈsʌmbədiz ˈreskjuː/ przyjść komuś na ratunek
constant lack of time /ˌkɒnstənt ˌlæk əv ˈtaɪm/ nieustanny brak czasu
create fake account /kriˈeɪt feɪk əˈkaʊnt/ stworzyć fałszywe konto
fight cybercrime /faɪtˈsaɪbəˌkraɪm/ walczyć z cyberprzestępczością
hack into a system /hæk ˌɪntʊ ə ˈsɪstəm/ włamywać się do systemu
interactive exhibition /ˌɪntərˌæktɪv ˌeksɪˈbɪʃn/ interaktywna wystawa
keep up-to-date /kiːp ˌʌp tə ˈdeɪt/ być na bieżąco
plant malware /plɑːntˈmælweə/ zainstalować złośliwe oprogramowanie
post a hateful comment /ˌpəʊst ə ˈheɪtfl/ ˈkɒment/ zamieścić nienawistny komentarz
protect a password /prəˌtekt ə ˈpɑːsˌwɜːd/ chronić hasło
steal sensitive data /stiːl ˈsensətɪv ˈdeɪtə/ kraść wrażliwe dane
technological advancement /ˌteknəˌlɒdʒɪkəl ədˈvɑːnsmənt/ postęp techniczny
apply technology /əˈplaɪ tekˈnɒlədʒi/ stosować technologię EXTENDED
catastrophic / disastrous results /kætəˌstrɒfɪk, dɪˌzɑːstrəs rɪˈzʌlts/ katastrofalne skutki
crowdfunding website /ˈkraʊdfʌndɪŋ ˈwebˌsaɪt/ strona internetowa pozwalająca gromadzić fundusze na wybrany cel
excessive use of sth /ɪkˌsesɪv ˈjuːs əv ˌsʌmθɪŋ/ nadużywanie, nadmierne użycie czegoś
experience things hands-on /ɪkˌspɪənəns θɪŋz ˌhændzˈɒn/ doświadczać czegoś w prawdziwym życiu
major breakthrough /ˌmeɪdʒə ˈbreɪkθruː/ znaczący przełom
protect oneself against identity fraud /prəˈtekt wʌnˌself əˌgenst aɪˈdentɪti frɔːd/ chronić się przed kradzieżą tożsamości
tracking device /ˈtrækɪŋ dɪˌvaɪs/ urządzenie namierzające, śledzące

Benefits and threats resulting from scientific and technological progress / Korzyści i zagrożenia wynikające z postępu naukowo-technicznego

EXTENDED

be faced with sth /ˌbi ˈfeɪst wɪð ˌsʌmθɪŋ/ być postawionym przed czymś
detect signs of oncoming diseases /dɪˌtekt saɪnz əv ˈɒnˌkʌmɪŋ dɪˈziːzɪz/ wykrywać oznaki zbliżających się chorób
deter sth from developing /dɪˈtɜː ˌsʌmθɪŋ frəm dɪˌveləpɪŋ/ powstrzymywać rozwój czegoś
enhance genes /ɪnˈhɑːns dʒiːnz/ polepszać geny
eradicate /ɪˈrædɪkeɪt/ wyeliminować, zwalczać
futuristic trends /ˌfjuːtʃəˌrɪstɪk ˈtrendz/ futurystyczne trendy
perform cutting-edge surgery /pəˌfɔːm ˌkʌtɪŋ ˌedʒ ˈsɜːdʒəri/ przeprowadzać przełomową operację chirurgiczną
prolong human life /prəˈlɒŋ ˌhjuːmən laɪf/ wydłużać ludzkie życie
raise concerns /ˌreɪz kənˈsɜːnz/ wyrazić zaniepokojenie
strive to do sth /ˌstraɪv tə ˈduː ˌsʌmθɪŋ/ dążyć do czegoś, sięgać po coś
unavoidable /ˌʌnəˈvɔɪdəb(ə)l/ nieunikniony, nieuchronny
welcome a development /ˈwelkəm ə dɪˈveləpmənt/ z zadowoleniem przyjmować osiągnięcie

SŁUCHANIE

MP3 106

at eye level /ət aɪ ˈlevl/ na wysokości wzroku
chat function /tʃæt ˈfʌŋkʃn/ funkcja czatu
mute a microphone /mjuːt ə ˈmaɪkrəˌfəʊn/ wyciszyć mikrofon
phone alert /fəʊn əˈlɜːt/ dźwięk powiadomienia wydawany przez telefon
remote meeting /rɪˈməʊt ˈmiːtɪŋ/ spotkanie zdalne
virtual background /ˈvɜːtʃʊəl ˈbækˌgraʊnd/ sztuczne/wirtualne tło

EXTENDED

a cog in the machine /ə kɒg ɪn ðə məˈʃiːn/ trybik w mechanizmie
be in one's element /bi ɪn wʌnz ˈelɪmənt/ być w swoim żywiole
be in tune with sb/sth /bi ɪn tjuːn wɪθ ˈsʌmbədi, ˈsʌmθɪŋ/ być dostosowanym, dostrojonym do kogoś/czegoś
be light years ahead of sb/sth /bi laɪt jɪəz əˈhed ɒv ˈsʌmbədi, ˈsʌmθɪŋ/ wyprzedzać kogoś/coś o całą epokę
blind sb with science /blaɪnd ˈsʌmbədi wɪθ ˈsaɪəns/ namieszać komuś w głowie uczonymi słowami
groundbreaking theory /ˈgraʊn(d)ˌbreɪkɪŋ ˈθɪəri/ przełomowa teoria
trailblazer /ˈtreɪlˌbleɪzə/ pionier

CZYTANIE

MP3 107

commit fraud /kəˈmɪt frɔːd/ popełnić oszustwo
fall into the wrong hands /fɔːl ˈɪntə ðə rɒŋ hændz/ wpaść w niepowołane ręce
get caught up in sth /get kɔːt ʌp ɪn ˈsʌmθɪŋ/ uwikłać się w coś
go round /gəʊ raʊnd/ krążyć
look up the area code /lʊk ʌp ðə ˈeərɪə kəʊd/ sprawdzić numer kierunkowy
protect your identity online /prəˈtekt jə aɪˈdentɪti ˈɒnlaɪn/ chronić swoją tożsamość w Internecie
author /ˈɔːθə/ być autorem EXTENDED
change the face of sth /tʃeɪndʒ ðə feɪs ɒv ˈsʌmθɪŋ/ zmienić oblicze czegoś
credit sb with sth /ˈkredɪt ˈsʌmbədi wɪθ ˈsʌmθɪŋ/ przypisywać komuś coś
explore profound ideas /ɪkˈsplɔː prəˈfaʊnd aɪˈdɪəz/ zgłębiać wnikliwe idee
win accolades /wɪn ˈækəleɪdz/ zdobyć najwyższe uznanie

ACTIVATE

1 Use the wordlist to make a list of ten verbs which describe your daily activities related to the use of technology. What do you do most often?

2 Write down the names of four famous scientists who represent different areas of science. Use the items from the wordlist to write two sentences about each of the scientists.

3 Find four words with sound /ɒ/, four words with sound /ɔː/ and four words with sound /æ/. Find a different rhyme for each word.

13 ŚWIAT PRZYRODY

GET READY

How many animals or plants can you name that begin with each letter of the alphabet? You have two minutes.

Pogoda i klimat

1 **Complete the sentences with the correct words.**

1 *thick / constant*
- **A** There was _____ rain all afternoon so we couldn't go for the walk.
- **B** Sally hates driving in _____ fog because she can only see a few metres ahead.

2 *mild / extreme*
- **A** _____ weather conditions might soon badly affect many parts of our country.
- **B** The weather is _____ for this time of the year; warm but not too hot.

3 *shower / storm*
- **A** Sam couldn't sleep last night because of the heavy _____.
- **B** It's only a _____, so I don't think we'll get too wet. Come on, let's go!

4 *overcast / cloudless*
- **A** Look at the _____ sky – it is a perfect day to go to the beach!
- **B** Peter, I think we should take an umbrella – the sky is _____.

5 *lightning / thunder*
- **A** That dead tree in the garden was hit by _____ last year.
- **B** Our dog is afraid of _____ and other loud noises so he always hides behind the sofa during storms.

2 **Work in pairs. Describe your favourite weather using the words from exercise 1.**

3 **Complete the comments with the correct words in the box. There are two extra words.**

thunderstorms drop dense degrees chilly reach humid

1 I'm happy when temperatures _____ about 30 _____ Celsius and I can sunbathe at the seaside.
2 I like evenings when the temperatures _____ quite low and I can sit in front of a fireplace.
3 My favourite mornings are when it's _____ and your breath is cloudy in the air.
4 I love watching _____ from the window, but they're a bit scary if you're out.

EXTENDED

4 **COLLOCATIONS** **Complete the sentences with the correct words in the box. There are two extra words.**

refreshing torrential baking temperate
bitterly black scattered

1 Motorists have already been warned about _____ **ice** on the roads in the morning.
2 It's normal to expect _____ **rain** in some tropical countries, but not in the UK.
3 It was a _____ **hot** day so it was impossible for families with children to stay on the beach.
4 According to the forecast today there will be _____ **showers** across the region.
6 Most of New Zealand usually experiences a _____ **climate** with not too many extreme weather events.

5 **Work in pairs. Describe the last time you experienced the weather conditions in the box. Was the experience pleasant? Why (not)?**

sudden downpour unbearable heat fine drizzle gale-force wind

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

6 **Work in pairs. Take turns to describe the picture and then answer the questions.**

1 How do you think the people might be feeling? Why?
2 What is your favourite season? Why?
3 Tell us about a time when you experienced unusual weather conditions.

Rośliny i zwierzęta

7 **Complete the sentences with the correct words. Some letters have been given.**

1 A lot of **b**_____**s** fell from the fruit trees in the storm.
2 I've bought some **s**_____**s** to grow wild flowers in the garden.
3 The shape of this **l**_____ is unusual – which tree is it from? A chestnut or an elm?
4 This **b**_____ is called a rhododendron. It has lovely smelling flowers in the spring.

8 COLLOCATIONS **Complete the blog entry with the translations of the fragments in brackets.**

My blog

It was such a busy day today! We were **(1)** _____ (*porządkowaliśmy ogród*), because it had been a bit overlooked during the winter months. First, we **(2)** _____ (*wyrwaliśmy dużo chwastów*), so now we are able to see the first spring flowers coming out of the ground. Then, we **(3)** _____ (*podlaliśmy je*). My mum had bought a small pear tree and she **(4)** _____ (*posadziła je koło bramy*). It will bloom soon, I hope. I finally managed to **(5)** _____ (*posiać*) California poppies. They should attract bees and butterflies to our place. Can't wait! My dad took care of the vegetable garden. It was a mess so he **(6)** _____ (*przekopał go*) and he'll put in some vegetables soon. The garden looks so much better!

EXTENDED

9 **Read the definitions and unscramble the words.**

1 a flower that is not fully open: DUB
2 the thin green part of a plant above the ground: MEST
3 plants grow in this: LOIS
4 a small thin branch: WITG
5 the main part of a tree: KRUTN

10 **Label the photos with the words in the box.**

shark fox octopus wolf deer dolphin donkey tortoise owl hamster hare butterfly whale sea horse pigeon

11 **Put the words in exercise 10 into the correct columns. Add two more animals to each column.**

land animals	water animals	flying animals
_____	_____	_____

12 **Work in pairs. Take turns to choose one animal from exercise 10 and tell your partner something about it. Guess the name of the animal.**

EXTENDED

13 **Match the descriptions with the correct words in the box. There are three extra words.**

A badger B beaver C leopard D bald eagle
E toad F gecko G falcon H Shetland pony
I caterpillar

1 It has **feathers** and a **beak** and is a national symbol of the USA.
2 It is a **mammal** with a black and white **coat** that lives in a hole underground.
3 It is a **rodent** with a wide flat tail and thick fur and it builds dams.
4 It's green or grey and is an **amphibian**.
5 It has **hooves** and a **mane** and children can ride it.
6 It has **paws** and **whiskers** and a coat with spots.

Krajobraz

14 **Choose the correct words to complete the text.**

My blog

We are in the Masurian Lake District and I have to say it's a lovely place to stay! Our cottage is on the **(1)** ***coast*** / ***lakeside*** and only two minutes from a bathing area. We can swim there or take a boat to a(n) **(2)** ***island*** / ***hill*** about half a kilometre away. No one lives there but it's a home to interesting wild birds. There are also some excellent walks along the **(3)** ***riverbank*** / ***shore*** of the Krutynia river. From our cottage, we can take a country lane through farmers' **(4)** ***streams*** / ***fields***, where cows graze, and in ten minutes we come to a **(5)** ***forest*** / ***cliff*** with some very old trees. It's a part of the Masurian Landscape Park. On the other side of the forest there is a **(6)** ***meadow*** / ***rock*** with colorful wild flowers. Tomorrow Mum wants to organise a picnic there. We definitely don't want to come home anytime soon!

15 **Work in pairs. Give examples of the geographical features below. Check information online, if necessary.**

1 a **mountain range** in Canada
2 a **waterfall** in the USA
3 an active European **volcano**
4 an African **desert**
5 a **cave** in the Tatra Mountains

EXTENDED

16 **Complete the sentences with the correct words.**

1 A ___ is the top of a mountain.
A summit **B** tundra
2 A ___ is an area of the sea that is partly separated by sand or rocks.
A lagoon **B** shrub
3 A ___ is a large mass of ice which moves very slowly.
A crater **B** glacier
4 A ___ is a large flat area covered with grass where zebras and elephants live.
A marsh **B** savannah

Zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego

17 **COMPOUND NOUNS** **Match the words in box A with the words in box B to make compound nouns.**

A	B
endangered	rain
ecological	ice caps
rising	issues
melting	species
acid	change
greenhouse	sea levels
climate	gases
global	warming

18 **Complete the TV guide with some of the compound nouns from exercise 17.**

The new documentary series *Be Green!* will look at a variety of (1) ___ that concern people today.

Episode 1: The main reasons behind **(2)** ___ – why are we getting warmer winters? The details of how **(3)** ___ cause global warming.
Episode 2: **(4)** ___ that cause rising sea levels and coastal flooding. Ways of preventing glaciers from shrinking.
Episode 3: **(5)** ___ – protecting animals and plant life on the planet.
Episode 4: Is **(6)** ___ still an issue? Harmful consequences of toxic rainfall.

19 **COLLOCATIONS** **Choose the correct words to form collocations.**

Help the environment!

1 ***choose*** / ***decide*** hybrid or electric cars
2 ***get*** / ***go*** involved in wildlife conservation
3 ***spend*** / ***invest*** in solar or wind power
4 ***use*** / ***do*** public transport more
5 ***moderate*** / ***reduce*** packaging of products
6 ***reorganise*** / ***recycle*** your waste

EXTENDED

20 **Complete the blog post with the translations of the words in brackets.**

My blog

As we all know, the environment is being threatened in a number of ways. Through extensive road and house building, we are destroying **(1)** ___ (*naturalne siedliska*) for many animals. There is also an increasing number of **(2)** ___ (*gatunki inwazyjne*) that are attacking native ones, contributing to their decline. The countryside is being ruined by **(3)** ___ (*wyrzucanie śmieci w niedozwolonych miejscach*). The use of fossil fuels and **(4)** ___ (*toksyczne chemikalia*) over the last hundred years or more has resulted in both air and water pollution. **(5)** ___ (*Odnawialne źródła energii*) are still not generating enough energy.
Which environmental issues concern you the most? Post your comments below.

EXTENDED

21 **Work in pairs. Write a comment to the blog entry in exercise 20 expressing your opinion about environmental issues. Use about 150 words.**

22 CD 3.11 **Complete the dialogue with the correct forms of the verbs in the box. Then listen and check.**

cut have insulate break put upcycle set outweigh

A: Have you seen that documentary about pollution, Carl? Things aren't changing for the better as fast as hoped.
B: Yes, they're **(1)** _____ it down to people's unwillingness to give up the lifestyles they've been accustomed to.
B: I know. They say there's only so much that individuals can do, but **(2)** _____ down on energy use in our homes will eventually **(3)** _____ a ripple effect, surely.
A: It's all about changing habits, isn't it? Getting houses **(4)** _____, using unleaded petrol, **(5)** _____ old things where we can. But is all this really able to **(6)** _____ the damage big business does? You know, governments **(7)** _____ out new rules, but still, reports show that there are lots of companies that **(8)** _____ environmental laws. In my opinion, the punishments have just got to be harsher.

Klęski żywiołowe

23 **Complete the sentences with the correct words. Some letters have been given.**

1 After warnings of a **t**_____**i** locals and tourists ran from the beach to higher grounds.
2 Yesterday, a family of four luckily escaped an **a**_____**e** while skiing in the Alps.
3 Climate experts warn us to save water as we might expect long periods of **d**_____**t** in the coming years.
4 A volcanic **e**_____**n** on the island has destroyed many villages.
5 People have been told to leave coastal towns as fears grow about **H**_____**e** Edna.

EXTENDED

24 **Unscramble the words to complete the sentences.**

1 Since the volcanic eruption a week ago an _____ **SHA** cloud has prevented planes from flying in the area.
2 Volunteers rescued several survivors of the earthquake who had been trapped in the _____ **RUBLEB** of the fallen building for three days.
3 Some people felt the _____ **TORSREM** in the area and reported shaking window frames and falling objects.
4 A long drought in the east of the country has brought _____ **NEFMIA** to the population and many people are starving.
5 One way to combat the flooding is to strengthen sea _____ **FCESDEEN** along the coast.

Katastrofy ekologiczne

EXTENDED

25 **Translate the fragments in bold into Polish.**

At last week's conference the representatives of nations with access to coastal waters expressed concern over recent **(1) oil spills** which have caused significant **(2) damage to the biodiversity** of the coastal regions. Another issue raised was the constant **(3) release of industrial wastewater**, which is taking its toll on the wildlife in rivers and streams. The overuse of various **(4) fertilisers** was discussed in relation to the resulting **(5) contamination of soil and groundwater**. Pesticides remain a problematic issue, as they might be responsible for **(6) diminishing bee populations**, which could have extremely dangerous consequences.

Przestrzeń kosmiczna

EXTENDED

26 **Label the picture with the names of the planets.**

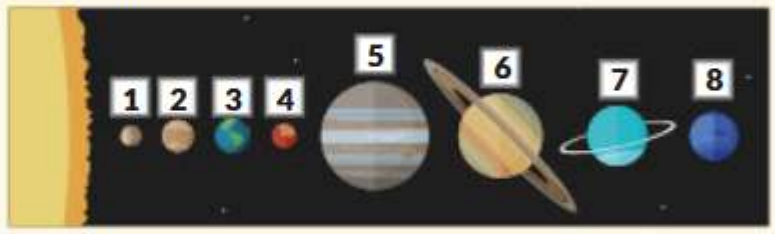

27 **Match the questions with the correct answers.**

1 What is the name of the **galaxy** Earth is part of?
2 When was the first **space shuttle** launched?
3 When was the first **manned space mission**?
4 What is the name of the famous **comet** that was last seen in 1986?

A Halley's
B 1981
C The Milky Way
D 1961

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

Look at the picture. Name two ways the trees in the Amazon rainforest can help humanity. What is threatening these trees and what action can be taken to prevent or reverse this?

13 SŁUCHANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. How much wildlife can you see where you live?**

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 CD 3.12 **Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

Tekst 1.

1 In the news item the speaker is
- **A** describing the place where an unusual animal was seen.
- **B** warning people about an animal living in the UK.
- **C** informing the listeners about an unusual animal observed in the UK.

Tekst 2.

2 According to the speaker, what will happen first?
- **A** A new recreational area will be created.
- **B** Some roadsides will be lined with trees.
- **C** Money will be spent on developing rooftop gardens.

3 Which of the following is stated by the speaker as a fact, not an opinion?
- **A** The new recreational area needs special playgrounds for children.
- **B** There will be no further development on the existing parks.
- **C** Exceptional employment opportunities are an important advantage of the area.

Tekst 3.

4 The purpose of the *Nature Watch* series is to learn about
- **A** animals and plants that we can meet where we live.
- **B** protecting endangered animals and plants.
- **C** unusual animals and plants in the wild.

5 According to Hayley, what is necessary for a successful garden pond?
- **A** Continual sunlight.
- **B** A piece of wood.
- **C** Plants that live in water.

6 Hayley is encouraging people to
- **A** grow specific plants in their neighbourhoods.
- **B** contribute to environmental projects.
- **C** record their experiences of helping nature.

CULTURE

The white stag is quite a popular symbol in British myths and legends. In Arthurian legend it represents the quest for spiritual knowledge. It also appeared in C.S. Lewis's *The Lion, the Witch and the Wardrobe* and in J. K. Rowling's *Harry Potter* series.

DOBIERANIE

3 CD 3.13 **Usłyszysz dwukrotnie pięć wypowiedzi na temat zwierząt. Do każdej wypowiedzi (1–5) dopasuj odpowiadające jej zdanie (A–F). Wpisz rozwiązania do tabeli. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej wypowiedzi.**

This person
- **A** shows how humans might suffer from a loss of specific animal species.
- **B** recalls the experience of watching an unusual animal in action.
- **C** expresses his/her surprise at the wildlife in his/her near neighbourhood.
- **D** explains why one animal has moved from the countryside to the town.
- **E** reviews a show about a controversial environmental issue.
- **F** tells about a project that ensures the future of a certain animal.

1	2	3	4	5
___	___	___	___	___

Fish for words

4 **Match the sentence halves.**

1 The inhabitants of our town can **apply for**
2 You might want to **attract**
3 Golden eagles, which used to **be in**
4 This **petition** can be
5 Scientists are **keeping**

- **A** **decline** in Scotland, are now increasing in numbers.
- **B** **track of** temperatures all over the world.
- **C** **funding** to get their houses insulated.
- **D** **wildlife** to your garden by leaving one area a little wild.
- **E** **signed** only by a person living in Wales.

Wrap it up

5 **Work in pairs. Imagine you are making a documentary for young people about wildlife in your area. What information would you include? Consider the points in the box.**

• young viewers' interests • unusual camera footage • the educational aspect • location •

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 How do you think humans have upset the balance in nature in recent decades?
2 How does your activity affect the global climate?
3 What do you think are the best ways to educate people about environmental issues in today's world?

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 CD 3.14 Usłyszysz dwukrotnie trzy teksty. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią nagrania. W zadaniach 1–2 zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

Tekst 1.

1 Marie is
A a guide in the Eden Project.
B a high school student.
C a greenhouse worker.

Tekst 2.

2 Which of the following is stated in the dialogue as a fact, not an opinion?
A The film satisfies viewers expectations as well as other productions by Attenborough.
B The film expresses Attenborough's concerns more powerfully than previous ones.
C The film presents the views of different environmental scientists.

W zadaniach 3–6 zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

Tekst 3.

3 According to the speaker, the development of farming
A made people aware of the changes in the environment.
B affected the balance of nature in Europe.
C caused the decrease in the population of both carnivores and herbivores.
D constantly increased in the last fifty years.

4 The speaker mentions wolves as an example of
A how the decline of one species affects others.
B the dangers carnivores pose to humans.
C predators that have to be controlled.
D a species that was affected by climate change.

EXTENDED

5 Which of the following reflects the speaker's feelings?
A She is ashamed at how little man has done to repair the natural balance.
B She is frustrated about the lack of successes of the European Wilderness Network projects.
C She is confident that there is a promising future ahead for the wolf population.
D She is glad that people have realised the problems mankind has caused.

6 The purpose of the speaker's talk is to
A give some information about one of the projects led by the European Wilderness Network.
B detail the success stories of projects led by the European Wilderness Network.
C encourage discussion about the situation of wolves in Europe.
D explain why the climate change caused by humans is happening so rapidly.

CULTURE

Sir David Attenborough is a famous English broadcaster and natural historian. Now, in his late nineties, he has spent eight decades exploring and presenting documentaries about the natural world, most recently focusing on environmental problems and bringing the threats to public attention. His work is widely recognised and he has won many awards.

Fish for words

3 Complete the sentences with the words in the box.

pipe-dream unparalleled self-regulatory devastating redress

1 In many parts of the world, banning the use of plastic bags is simply a _____.
2 The protesters urged local government to try to _____ the balance in nature.
3 Martha has an _____ knowledge of local fauna and flora.
4 Unspoiled ecosystems are _____, which means they are able to control themselves.
5 The oil spill in the Mexican gulf had _____ effect on marine life.

Wrap it up

4 Work in pairs and discuss the questions.

1 If you could get involved in a green project, what would you choose? Why?
2 How has the countryside in your local area changed in recent years? Have these changes been positive?

13 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. What practical and emotional problems may people face when their homes have been flooded?**

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY

2 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.**

1 Which is TRUE about the flood water?
- **A** It was totally unexpected.
- **B** It flooded the house at night.
- **C** It rushed into the house through the window.
- **D** It leaked into the house under the door.

2 The writer's house flooded after
- **A** he had rescued some books from the living-room.
- **B** they had noticed the destroyed carpet.
- **C** they had moved the TV set upstairs.
- **D** it had started to rain.

3 The writer's father was angry because
- **A** the neighbours didn't offer any help.
- **B** nothing had been done to prevent the flood.
- **C** he had to move everything upstairs.
- **D** his wife was unnecessarily upset.

4 From the last paragraph we can conclude that the writer is
- **A** upset with the person who didn't save the carpet.
- **B** concerned about how bad the damage might be.
- **C** fed up with trying to move everything.
- **D** irritated that the weather has improved.

5 Which is the best title for the story?
- **A** A dirty afternoon
- **B** An unstoppable force
- **C** A reason for climate change
- **D** A fight against the weather

Disasters often happen at night. At least that's what you read in stories. It's probably very exciting to read about the sound of water pouring through a window in complete darkness. Yet, watching the muddy stream at the bottom of your back garden slowly spread over the grass until it reaches the house, which is what it was like for my family last spring, was not exciting at all. It didn't happen in darkness. The sky wasn't even overcast, it was a bright sunny day and that somehow made it worse.

We'd been watching the water rise all afternoon, hoping that it wouldn't get as far as the house. It hadn't before. It had risen, yes, but never high enough to cause damage. But the rain had been constant the previous two days. I knew from my mother's face that she expected the worst. We'd seen the news reports of terrible flooding in other villages. One of the worst things was that we were powerless. Some people along our road had piled sandbags outside their doors, but the water came up inside anyway. They could only watch it creeping in.

My dad's face was like a stone and my mother had tears in her eyes. There was no point shouting. Words couldn't stop the water. Instead we kept busy, lifting everything that was on the floor into the upstairs bedrooms: the dog's basket, my sister's toys, lamps, books from the lower shelves of the bookcase. 'Quickly!' my dad said. 'Help me lift the TV upstairs!' and I remember the weight of it and worrying that I might drop it. It was large and awkward, but we finally got it round the bend in the stairs and up into my bedroom. 'They said they would build defences,' my dad said under his breath as we huffed and puffed, lifting a coffee table up the stairs to join the TV set. 'They promised after the last time. It's not like climate change is suddenly going to stop,' he muttered furiously.

I came downstairs to rescue another bag of books from the living-room and felt my feet slip on the wet carpet. It was a beautiful new cream one – now streaked with grey and brown water, and I felt like crying too. The water had just started to seep under the door and up through the floorboards. How far would it rise? Would it reach the electric sockets? Would it get into the fridge? Would it leave stains on the walls forever? My home was disappearing in front of my eyes and the sun just kept on shining.

3 **Work in pairs. Summarise each paragraph of the text in exercise 2 in one sentence in Polish.**

Fish for words

4 **Complete the sentences with the verbs in the box in the correct form.**

pile cause leave build expect feel

1 When the flood water drained away it _____ **stains** on the outside walls.
2 If you _____ **sandbags** outside the door it can help to stop water coming in.
3 The fire _____ **a lot of damage** to the old mansion.
4 The local authorities plan to _____ **defences** along the local river to prevent flooding.
5 My mother says that we should _____ **the worst** but hope for the best.
6 Mark _____ so powerless observing the forest fire from a distance.

5 **Complete the expressions with the correct prepositions from the text in exercise 2 on page 204. Translate the expressions into Polish. Choose three of them and write your own sentences.**

1 pour _____ a window (line 4)
2 spread _____ the grass (line 6–7)
3 seep _____ the door (line 46)
4 creep _____ the house (line 23)
5 slip _____ the wet carpet (line 42)
6 get _____ the fridge (line 49)

6 **Work in pairs and discuss the topics in the box.**

- the last time you expected the worst after writing a test
- a situation in which you felt powerless
- weather conditions that caused a lot of damage in your neighbourhood

Wrap it up

7 **Work in pairs. Search for information on the main causes of local flood events. Present them to the class. How might they be prevented? Discuss.**

Zoom in

1 **Work in pairs. Read the forum posts. Do you agree with them? Why (not)?**

The world does not stand still. There will always be change and some species will disappear and new ones arrive. We should let nature take its course.

We need to protect endangered species at all costs.

Practise

WYBÓR WIELOKROTNY I ZDANIA Z LUKAMI

2 **Przeczytaj dwa teksty na temat ochrony środowiska. Wykonaj zadania 1–8 zgodnie z poleceniami. W zadaniach 1–4 z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, zgodną z treścią tekstu. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D. Uzupełnij luki w zdaniach 5–8 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

1 **Why do you think the writer calls polar bears the 'poster-species for climate change'?**
A Because working with them is always dangerous.
B Because the products that feature them are commercially successful.
C Because they incite protectiveness in human beings.
D Because their image as violent carnivores is repulsive.

2 **In the description of the job, the writer mentions**
A the perks of the work.
B the sequencing of tasks.
C the reliance on technology.
D the threats posed by the animals.

3 **In paragraph 3 the writer is**
A explaining why the job focus has changed since they started working.
B highlighting a range of the effects of global warming across the planet.
C enumerating the most serious threats from melting ice caps.
D raising concerns over the seal population that the polar bears feed on.

4 **How does the writer feel at the end of the article?**
A Optimistic about the long-term future of polar bears.
B Fearful that humans will be attacked by the bears.
C Distressed by the lack of a solution to the bears' troubles.
D Regretful that he wasn't able to help the bears more.

EXTENDED

Tekst 1.

Bear with us

They are the poster-species for climate change, and it is easy to say why. They are ferocious and yet everybody feels like reaching out and giving them a cuddle. They have become the inspiration for many central characters of cartoons, and their images have adorned whole ranges of clothing. Yet, a hug with one of these incredible animals would be inadvisable as they are the biggest land-based carnivores on the planet and they could eat you for breakfast. I am talking about polar bears, and the reason I mention them is because I am lucky enough to have a job which allows me to get close to these wonderful creatures in their natural habitats at no (well – little) risk to my life. I am a wildlife biologist and I track polar bears for a living.

My life and work, like that of many others' in the Alaskan wilderness, revolves around the weather. It needs to be good, with bright sunshine, otherwise it is impossible to follow the animals' tracks on the ice and in the snow. So, I only work on sunny days – a big plus, even though it's bitterly cold. The working day usually begins by loading up a helicopter and searching for some tracks to follow. This can take hours, and involves a great deal of turning in circles and back tracking, which can be a little nauseating if you're not used to it. When we find a bear, we have to make sure that the ice we land on is firm. Then, we tranquilise the bear with a dart from a safe distance and carry out our checks. This step involves taking samples of blood, hair, and even teeth for analysis. As we interrupt the animal's peaceful life, keeping the invasiveness to a minimum is important.

When I started this job, the motivation for the research was to learn more about this predator. Now, sadly, the work I do is to check how severely they are being affected by climate change and how well or how badly they are adapting. This change of focus was brought about by the fact that global warming is causing glaciers, which these animals depend on for hunting seals, to melt. From a worldwide perspective, concern over melting glaciers is generally focused on the fact that this will cause sea levels to rise across the globe, resulting in coastal flooding. In the Arctic itself the effect is catastrophic. Polar bears are at the top of the Arctic food chain and the loss of this species will affect the whole ecosystem.

At the moment, there seems to be no answer to the survival problems of the polar bear. There are indications that the species might be able to struggle on into the next century, but for how long, in what numbers and at what cost to their relationship with humans and other animals no one knows. The outlook seems very bleak indeed. But my job is to record the decline, and I shall continue to do so, with a heavy heart.

Tekst 2.

Looking for hidden treasures

It is an astounding fact but, of the vast oceans that cover our planet, more than 80% remain uncharted. It is quite possible that we know more about outer space than we do about the ocean depths. Just how is this possible?

The answer is relatively straightforward. Exploring the ocean floor is perilous. As the bottom of the Mariana Trench is nearly seven miles deep, the pressure pushing down on a person's body at that depth is gigantic. Add to the pressure the problems of icy temperatures and near zero visibility, the ocean is an environment that is devastatingly challenging to explore. In addition, there is an unwillingness to send exploration teams into the unknown. What might be helpful here are the technologies developed for space exploration. The images of the oceans captured by satellites have already yielded significant information regarding, for example, the quantity of plankton. However, as James Cameron, film director and ocean enthusiast declared, it is absolutely vital to send people physically into the unknown depths so that they can experience the conditions and report back on their findings. According to Cameron, it is the telling of the story that engages others.

What is more, as climate change and pollution is affecting the waters as well as the air, we need to know more about what is being destroyed and how this will affect our own survival. Could the oceans be hiding potential solutions to some of our problems? The only way is to explore them, however challenging this may be.

5 At the bottom of the Mariana Trench it _____ see anything.
6 Scientists have used the images provided by satellites to _____ of plankton in the oceans.
7 According to James Cameron, it is crucial to gather the reports of _____.
8 The title of the article refers to the _____ that might be found by exploring the ocean floor.

Fish for words

3 **Complete the sentences with the correct words from the texts in exercise 2. Some letters have been given.**

1 Studying the age of trees has **y**_____**d** significant information about climate changes.
2 Sadly, the outlook for this species is **b**_____**k**.
3 As a global problem, climate change should be approached from a worldwide **p**_____**e**.
4 A **f**_____**s**, hungry polar bear was sniffing around the polar station, looking for leftovers in the rubbish.

Wrap it up

4 **Work in pairs. Is it more important to explore the ocean depths than outer space? Why (not)?**

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA Work in pairs. Discuss the questions.

1 What season do you like the most? Why?
2 Would you like to live in a different climate zone? Why (not)?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***We had to cancel / call off the picnic / barbecue party / school trip because they forecast snow / strong winds / fog.***
  Musieliśmy odwołać piknik / grill / wycieczkę szkolną, ponieważ zapowiedziano opady śniegu / porywisty wiatr / mgłę.
- ***While I was waiting for my bus, it started to rain heavily.***
  Gdy czekałem/czekałam na autobus, zaczęło mocno padać.
- ***Suddenly / All of a sudden / the sky went black and there a huge thunderstorm started.***
  Niebo nagle zrobiło się czarne i rozpętała się burza z piorunami.
- ***It was so windy / cold / chilly / freezing that we had to hide inside the house / at the bus stop.***
  Było tak wietrznie/zimno/chłodno/mroźnie, że musieliśmy schronić się w domu / na przystanku autobusowym.
- ***Unfortunately, the bad weather spoiled / ruined our plans to spend the day on the beach.***
  Pogoda, niestety, pokrzyżowała nasze plany spędzenia dnia na plaży.
- ***We decided to hold the event despite / in spite of the low / high temperature outside.***
  Podjęliśmy decyzję, żeby impreza jednak się odbyła, mimo niskiej/wysokiej temperatury na zewnątrz.
- ***Luckily / Fortunately, it was only a shower, so we could carry on walking / we didn't have to put off the match.***
  Na szczęście był to tylko przelotny deszcz, więc mogliśmy kontynuować spacer / nie musieliśmy przekładać meczu.

2 Powiedz, że:

1 deszczowa pogoda pokrzyżowała Wasze plany na wycieczkę szkolną.
2 było tak wietrznie, że trzeba było odwołać piknik szkolny.
3 niespodziewanie rozpadało się i musieliśmy przełożyć grilla na kolejny weekend.
4 pomimo mgły poszliście na spacer w góry.

ROZMOWA NA PODSTAWIE ILUSTRACJI

3 Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie. Zanim wykonacie zadanie, zdecydujcie, które z wyrażeń z ramki Know your phrases wykorzystacie w swoich wypowiedziach.

Uczeń A

1 What do you think will happen next?
2 How do different types of weather affect how you feel?
3 Describe the last time you had to change plans because of bad weather.

Uczeń B

1 Who do you think took this photograph and why?
2 Do you regularly check the weather forecast? Why (not)?
3 Describe the last time you had a terrible journey to school because of bad weather.

Speaking Bank ▶ p. 246

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

4 Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń A. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Uczeń A

Pracujesz jako wolontariusz/wolontariuszka w dziecięcym klubie sportowym. Z powodu złej pogody klub musi odwołać wyjście na odkryte lodowisko. Dzwonisz z tą informacją do anglojęzycznego rodzica jednego z dzieci (uczeń B). Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- przyczyny odwołania wyjścia na odkryte lodowisko
- proponowane zajęcia alternatywne w tym dniu
- odpowiedni strój na zajęcia alternatywne
- nowy termin wyjścia lodowisko

Uczeń B

Pochodzisz z Kanady. W czasie pobytu w Polsce Twoje dziecko dziecko uczęszcza na zajęcia do klubu sportowego. Odbierasz telefon od pracownika klubu (uczeń A). W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- zapytaj o posiłek dla dzieci podczas zajęć,
- dowiedz się, kto będzie się zajmował dziećmi w trakcie alternatywnych zajęć,
- zaproponuj obiekt sportowy, który dzieci mogłyby odwiedzić podczas kolejnego wyjścia.

Speaking Bank ▶ p. 245

Wrap it up

5 Work in pairs. Make a list of eight words describing the weather. Then ask each other to complete sentences like: *It was so foggy / windy / snowy that ...*

Speaking Set 13 ▶ p. 243

HELP US HELP THEM!

Save an injured or orphaned wild animal!

Choose one of our sponsorship programmes which start at only £10 a month.

Once you become our donor, you will receive a special certificate and regular update about the animal's health.

Zoom in

1 Work in pairs. Look at the poster and answer the questions.

1 What animals can you see? What does the poster advertise?
2 What do you have to do to sponsor an animal? What do you get in return?
3 How convincing is the poster? Does it encourage you to donate?

Practise

2 Complete the sentences using the prompts. Add any necessary words.

1 Siberian tigers almost died out in the 1940s because of hunters, but since then their numbers _____ **(go up/thanks)** the species protection programmes. However, there are still only about 500 individuals left in Russia's Far East.

2 Orangutans live _____ **(tropical forest)** of Borneo and Sumatra. This species has its young up to every 3–8 years, _____ **(lead)** to very slow population growth. Their natural habitats _____ **(destroy/humans)** for many decades now.

3 Great white sharks, _____ **(find)** in different parts of the world, _____ **(be/endangered species)** because they are regularly killed for their body parts or get caught in fishing nets.

4 Although honeybees are only tiny insects, they _____ **(play/huge/role)** nature. They may become extinct unless _____ **(we/stop/pollute)** the environment.

3 Complete the sentences. Put one word in each gap. Then answer the questions in pairs.

1 If you _____ sponsor one of the animals from exercise 1, _____ one would you choose? Why?
2 How _____ are you on zoos and safari parks? Should they be closed _____ or do they do a good job?
3 What wild animals _____ in Poland? _____ any of them protected species?

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

4 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każda lukę (1–7) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Most zoos across the world now rely on private sponsors to help them with the upkeep of the animals. The zoo in Łódź is no different and, **(1)** _____ other similar institutions, it encourages people to donate. It needs extra funds in **(2)** _____ to maintain the premises, to buy food, toys and other accessories, and to pay for medical treatment of sick animals. If you're **(3)** _____ of sponsoring an animal, you can choose from bronze, silver, gold and platinum packages, **(4)** _____ cost from 500 PLN to 2,000 PLN. After choosing a package you can afford, you need to go on the zoo's webpage so as to pick the animal you wish to sponsor. **(5)** _____ are colourful parrots, lovely alpacas and amazing geckos among the ones you can choose from. Then, you contact the person **(6)** _____ is responsible for the PR of the zoo. The pet adoption programme is **(7)** _____ to individuals, kindergartens, schools and companies.

GRAMATYKALIZACJA

5 Uzupełnij zdania 1–6. Wykorzystaj w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych wyrazów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 The toy factory in our town has decided to adopt tigers from the local zoo _____ **(so/they)** enclosures can be modernised.
2 The company is going to donate 200,000 PLN to the local zoo to prevent some species _____ **(become/extinct)**.
3 If I _____ **(have/choice)**, I'd like to adopt a wild animal or a bird of prey.
4 _____ **(spite/try)** very hard, the WWF is unable to help all the animals.
5 The situation of animals in zoos _____ **(improve/lot)** in recent years.
6 _____ **(you/use)** have a pet when you were a child?

Wrap it up

6 Work in groups of three. Find out online what animals can be adopted in your nearest zoo. Prepare a poster which would encourage your classmates to adopt a chosen animal.

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 Are you for or against space exploration? Why?
2 What are the risks and benefits of manned space missions?
3 What are the physical and emotional challenges of space exploration for an individual astronaut?

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

2 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każda lukę (1–6) jednym wyrazem tak, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

With life on Earth at risk of extinction, more and more people question the idea of humans exploring the universe. **(1)** _____, they insist that the money invested in this area be spent on protecting our planet. Although it might be seen as a good idea, space exploration, say experts, isn't just **(2)** _____ discovering new places for fun. It aims to move science forward to serve us here on Earth. It was thanks to studying the solar system **(3)** _____ we learned much more about phenomena such as gravity, or the magnetosphere which helps block the effects of solar radiation. Also, what is often forgotten, many innovations are the **(4)** _____ of space exploration, including ceramic coatings in our kitchens, systems to purify the air, smoke detectors and scratch-resistant glass, to name but a few. Due to the unique conditions in space, scientists are able to test innovative materials **(5)** _____ may prevent bacterial growth as well as observe how the human body copes with long missions. Observing the astronauts after they return from space has led to some medical discoveries we all make use of, like anti-aging or osteoporosis treatments. **(6)** _____ everything into account, the pros outweigh the cons, which is what the general public should know so as not to be so critical. Knowing often means understanding.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

3 Uzupełnij zdania (1–5) tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 Although the space mission wasn't entirely successful, the astronauts returned pleased with their efforts.
Despite _____ of their space mission, the astronauts returned pleased with their efforts.
2 Most people consider Elon Musk to be a great visionary who is going to make life on Mars possible.
Elon Musk _____ as a great visionary who is going to make life on Mars possible.
3 'Hasn't it been everyone's dream to fly into space one day?' thought Tom.
Tom wondered if everyone _____ into space one day.
4 The USA is about to send another mission into space.
The USA _____ of sending another mission into space.
5 They have launched another satellite in order to orbit the Earth.
Another satellite _____ as to orbit the Earth.

Wrap it up

4 Work in grous of four. Do an online search of inventions which were created as a result of space exploration and list eight most important ones. Compare your list with another group and select the top 5 you find the most useful. Justify your choices.

Use of English – Extra Practice 13 ▶ p. 301

Grammar Playout ZDANIA PODRZĘDNIE ZŁOŻONE

A Look at exercises 2, 4 and 5 on page 208 again and find examples of sentences with *although*, *in spite of*, *so as to*, *in order to* and relative pronouns (*which*, *who* etc). When do you use those linkers? What other expressions could you use to replace them?

B Translate the fragments in brackets into English.

1 (*Pomimo wysokiej ceny*) _____, I bought the tickets for the show.
2 We must look after the environment (*aby przyszłe pokolenia mogły żyć*) _____ on planet Earth.
3 The girl (*której pomysł na ochronę zagrożonych gatunków*) _____ was the best won the competition.
4 The animal shelter (*było tak zaniedbane, że musiało zostać*) _____ closed down.
5 (*Każdy, kto lubi zwierzęta*) _____ should take part in this campaign.

Grammar Reference ▶ p. 289

13 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs and discuss the questions.

1 How important is it for you to spend time close to nature? Why?
2 When was the last time you spent most of the day outside? What did you do?

Practice

2 Read the task and the model answer. Find all the words and expressions which the author uses to show that they enjoyed their holiday.

Postanowiłeś/Postanowiłaś spędzić ostatnie wakacje z dala od cywilizacji. Napisz list do kolegi/koleżanki z Anglii, w którym:

- podasz przyczyny swojej decyzji,
- opiszesz miejsce, w którym spędziłeś/spędziłaś wakacje, i napiszesz, co szczególnie Ci się w nim spodobało,
- przedstawisz zalety takiej formy spędzania wakacji,
- zaproponujesz koledze/koleżance podobny wyjazd w następnym roku i zasugerujesz wybrane miejsce.

MODEL ANSWER

Hi Sylvia,

How are you? How was your summer?
My holiday was very different because this year I decided to head to the countryside. I guess I needed to be close to nature, have a chance to breathe some fresh air and get away from all the noise of the city.

I stayed in the middle of nowhere – a tiny village in the mountains. What I loved about it the most was that every day when I woke up, I could hear the birds singing.
The biggest advantage of a holiday like this is that you can switch off and forget about the city. What's more, it's also quite cheap as you don't have to spend money on expensive tourist attractions.

Why don't we go on a similar holiday next August? We could either go to the lakes or find somewhere next to a river.
Let me know what you think.

Take care,
XYZ

3 Read the two tasks below. Complete the sentences so that they match the bullet points in tasks. Then choose one of the tasks and write your letter.*

LIST PRYWATNY

A Znajomi namówili Cię na kilkudniowy wyjazd pod namiot nad rzekę. Było to dla Ciebie nowe doświadczenie. Napisz do kolegi z Irlandii list, w którym:

- podasz argumenty, które przekonały Cię do tego wyjazdu,
- opiszesz miejsce Waszego pobytu i swoje pierwsze odczucia po przyjeździe na miejsce,
- napiszesz, w jaki sposób spędzaliście czas,
- wyjaśnisz, dlaczego przekonałeś/przekonałaś się do tego typu wyjazdów.

Hello Jack,
I'm writing to tell you about a couple of days I spent away from home.

Writing Bank ▶ p. 249

1 What made me go was the fact that _____.
2 My initial impression was _____ because _____.
3 Every morning we _____ while in the afternoons we _____.
4 One of the reasons why I fell in love with camping was _____.

LIST PRYWATNY

B Od wielu lat chciałeś/chciałaś odwiedzić miejsce uważane powszechnie za cud natury. Twoje marzenie spełniło się w zeszłe wakacje. Napisz do koleżanki z Londynu list, w którym:

- wyjaśnisz, dlaczego chciałeś/chciałaś odwiedzić to miejsce,
- opiszesz to miejsce i swoje wrażenia,
- napiszesz, jak korzystałeś/korzystałaś z uroków tego miejsca,
- wyrazisz ochotę na podobne wyjazdy i zaprosisz koleżankę do wspólnego odwiedzenia kolejnego takiego miejsca.

Hello Debbie,
I'm writing to tell you about visiting a place I've always wanted to see.

Writing Bank ▶ p. 249

1 I decided to visit this place because _____.
2 It is the most impressive place I've ever seen because _____.
3 As I was close to nature, I thought I'd spend my time _____.
4 I'd like to see similar places next year as, due to spending the time outdoors, I _____

Wrap it up

4 Work in pairs. Prepare a vlog entry on benefits of spending your time close to nature.

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.*

Zoom in

1 **Work in pairs. Take turns to describe the picture. Then write down two questions you could ask the people in the picture. What might their answers be?**

2 **Read the task and the model answer. List the things that happened during the protest and opinions the author mentions.**

Ostatnio coraz częstsze są protesty proekologiczne. Napisz artykuł, w którym opiszesz protest, w którym uczestniczyłeś/uczestniczyłaś, i wyrazisz swoją opinię na temat skuteczności tego typu manifestacji.

MODEL ANSWER

We want a future!

I am a typical teenager who has many dreams for the future. Unlike the older generations, however, my peers and I may not have the chance to make them happen. That is why we are calling for immediate action to save our planet. As a person dedicated to environmental protection, I always participate in pro-environmental protests. This time was no different.

Some of my friends had been planning a demonstration and had been looking for volunteers to help them organise it. I agreed immediately and last Thursday a group of over a thousand young people gathered in front of the factory responsible for most of the pollution in our area. We were all dressed in white to indicate that we demand a clean world. Some of us were carrying placards while others were using whistles to attract people's attention. At one point we sang a song that I had written for the event. We were so loud that the company spokesperson came out to talk to us in the end.

I believe that what we did was worth the effort. Our frustration was not ignored, and we were promised that the company would act to limit the air contamination as part of their new pro-ecological policies. However, the most crucial thing is that we managed to encourage so many people to participate.

I think it made us even more determined to fight for this good cause. The word together means so much more for me now!

EXTENDED

3 **Read the tasks and the expressions below. Add five words and expressions to each box.**

ARTYKUŁ

A Ostatnio coraz więcej szkół organizuje wraz z uczniami różne akcje wspierające ochronę środowiska. Napisz artykuł opisujący akcję, w której uczestniczyłeś/uczestniczyłaś, i podziel się swoimi przemyśleniami na temat tego typu przedsięwzięć.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

• Earth Day • pick up rubbish • big bin liners • Clean Up the World Day • interview people in the street • hold a protest march • perform a stunt • heighten public awareness of • pay off • film a dedicated clip • make a lot of effort •

ARTYKUŁ

B Młodzi ludzie coraz częściej niepokoją się o przyszłość naszej planety. Temu tematowi są często poświęcane debaty na forach internetowych. Napisz artykuł, w którym opiszesz jedną z takich debat i powiesz, do jakich działań wspierających środowisko Cię ona zainspirowała.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 253

• heated discussion / debate • exchange views • have a say • argue about the best solutions • air your complaints • lots of original / workable ideas • convince me that • inspire •

4 **Choose one of the topics in exercise 3 and write your article.**

Wrap it up

5 **Work in pairs. Discuss which of the following actions you would be prepared to do in order to save the planet: a) never fly on a plane, b) only use public transport, c) limit the use of the Internet.**

SŁOWNICTWO

MP3 108 The weather and climate / Pogoda i klimat

chilly / frosty /ˈtʃɪli / ˈfrɒsti/ mroźny
clear / cloudless sky /ˌklɪə / ˌklaʊdləs ˈskaɪ/ bezchmurne niebo
constant / light rain /ˈkɒnstənt, ˈlaɪt ˈreɪn/ nieustający/słaby deszcz
degrees Celsius / centigrade /dɪˈgriːz ˌselsiəs / ˌsentɪˌgreɪd/ stopnie Celsjusza
dense / heavy / thick fog /ˈdens / ˈhevi / ˈθɪk ˈfɒg/ gęsta mgła
drop / fall to ... degrees /drɒp / fɔːl tə/tuː ... dɪˈgriːz/ spaść do ... stopni (o temperaturze)
extreme weather conditions /ɪkˌstriːm ˈweðə kənˌdɪʃənz/ ekstremalne warunki pogodowe
foggy / misty /ˈfɒgi / ˈmɪsti/ mglisty
forecast /ˈfɔːkɑːst/ prognoza; prognozować (pogodę)
go up / rise to ... degrees /gəʊ ʌp / raɪz tə/tuː ... dɪˈgriːz/ wzrastać do ... stopni (o temperaturze)
humid /ˈhjuːmɪd/ wilgotny
lightning /ˈlaɪtnɪŋ/ piorun, błyskawica
mild /maɪld/ łagodny
overcast sky /ˌəʊvəkɑːst ˈskaɪ/ pochmurne niebo
plenty of sunshine /ˈplenti əv ˈsʌnʃaɪn/ bardzo słonecznie
reach ... degrees /riːtʃ ... dɪˈgriːz/ dochodzić do ... stopni (o temperaturze)
shower / showery /ˈʃaʊə / ˈʃaʊəri/ przelotny deszcz; deszczowy, z przelotnymi deszczami
spell of bad weather /spel əv bæd ˈweðə/ okres brzydkiej pogody
storm / stormy /stɔːm / ˈstɔːmi/ burza; burzowy
thunder / thundery /ˈθʌndə / ˈθʌndəri/ grzmot; burzowy
thunderstorm /ˈθʌndəˌstɔːm/ burza z piorunami
EXTENDED
baking hot /ˌbeɪkɪŋ ˈhɒt/ gorący, upalny
bitterly cold /ˌbɪtəli ˈkəʊld/ przejmująco zimny
black ice /ˌblæk ˈaɪs/ gołoledź
downpour /ˈdaʊnˌpɔː/ ulewa
drizzle /ˈdrɪzl/ mżawka
gale-force wind /ˌgeɪlfɔːs ˈwɪnd/ wichura
refreshing breeze /rɪˌfreʃɪŋ ˈbriːz/ orzeźwiający wietrzyk
scattered showers /ˌskætəd ˈʃaʊəz/ przelotne deszcze
torrential rain /təˌrenʃəl ˈreɪn/ ulewny deszcz
unbearable heat /ʌnˈbeərəbl hiːt/ upał nie do wytrzymania
continental/temperate/tropical climate /ˌkɒntɪˈnentl, ˈtemprət,ˈtrɒpɪkl ˈklaɪmət/ klimat kontynentalny/umiarkowany/tropikalny

MP3 109 Plants and animals / Rośliny i zwierzęta

Plants / Rośliny

branch /brɑːntʃ/ gałąź
bush /bʊʃ/ krzew
dig up /ˌdɪg ˈʌp/ przekopywać
leaf /liːf/ liść
plant /plɑːnt/ roślina; sadzić
pull up weeds /ˌpʊl ʌp ˈwiːdz/ wyrywać chwasty
root /ruːt/ korzeń
seed /siːd/ nasiono
sow /səʊ/ siać
tidy up the garden /ˌtaɪdi ˌʌp ðə ˈgɑːdən/ porządkować ogród
trim the hedges /ˌtrɪm ðə ˈhedʒɪz/ przycinać żywopłoty
water the flowers /ˌwɔːtə ðə ˈflaʊəz/ podlewać kwiaty
bark /bɑːk/ kora
blossom /ˈblɒsəm/ kwiecie
bud /bʌd/ pączek
petal /ˈpetəl/ płatek
soil /sɔɪl/ ziemia, gleba
stem /stem/ łodyga
thorn /θɔːn/ kolec
trunk /trʌŋk/ pień
twig /twɪg/ gałązka

Animals / Zwierzęta

butterfly /ˈbʌtəˌflaɪ/ motyl
deer /dɪə/ jeleń
donkey /ˈdɒŋki/ osioł
dolphin /ˈdɒlfɪn/ delfin
fox /fɒks/ lis
hamster /ˈhæmstə/ chomik
hare /heə/ zając
octopus /ˈɒktəpəs/ ośmiornica
owl /aʊl/ sowa
pigeon /ˈpɪdʒ ɪn/ gołąb
polar bear /ˈpəʊlə ˌbeə/ niedźwiedź polarny
sea horse /siː hɔːs/ konik morski
shark /ʃɑːk/ rekin
tortoise /ˈtɔːtəs/ żółw lądowy
turtle /ˈtɜːtl/ żółw wodny
whale /weɪl/ wieloryb
wolf /wʊlf/ wilk
EXTENDED
amphibian /æmˈfɪbiən/ płaz
bald eagle /bɔːld ˈiːgl/ bielik amerykański
caterpillar /ˈkætəˌpɪlə/ gąsienica
badger /ˈbædʒə/ borsuk
beak /biːk/ dziób
beaver /ˈbiːvə/ bóbr
bird of prey /ˌbɜːd əv ˈpreɪ/ ptak drapieżny
coat /kəʊt/ sierść
feather /ˈfeðə/ pióro
gecko /ˈgekəʊ/ gekon
falcon /ˈfɔːlkən/ sokół
fin /fɪn/ płetwa
hoof /huːf/ kopyto
leopard /ˈlepəd/ lampart
mammal /ˈmæməl/ ssak
mane /meɪn/ grzywa
paw /pɔː/ łapa
predator /ˈpredətə/ drapieżnik
reptile /ˈreptaɪl/ gad
rodent /ˈrəʊdnt/ gryzoń
scales /skeɪlz/ łuski
Shetland pony /ˌʃetlənd ˈpəʊni/ kuc szetlandzki
toad /təʊd/ ropucha
whiskers /ˈwɪskəz/ wąsy

MP3 110 Geographical features / Krajobraz

canyon /ˈkænjən/ kanion
cave /keɪv/ jaskinia
cliff /klɪf/ urwisko
coast /kəʊst/ wybrzeże
coral reef /ˌkɒrəl ˈriːf/ rafa koralowa
desert /ˈdezət/ pustynia
field /fiːld/ pole
forest /ˈfɒrɪst/ las
hill /hɪl/ wzgórze
island /ˈaɪlənd/ wyspa
lakeside /ˈleɪkˌsaɪd/ brzeg jeziora
meadow /ˈmedəʊ/ łąka
mountain range /ˈmaʊntɪn ˌreɪndʒ/ pasmo górskie
rainforest /ˈreɪnˌfɒrɪst/ las deszczowy
riverbank /ˈrɪvəˌbæŋk/ brzeg rzeki
rock / rocky /rɒk / ˈrɒki/ skała; skalisty
shore /ʃɔː/ brzeg
stream /strɪːm/ strumień
valley /ˈvæli/ dolina
volcano /vɒlˈkeɪnəʊ/ wulkan
waterfall /ˈwɔːtəˌfɔːl/ wodospad
crater /ˈkreɪtə/ krater
glacier /ˈglæsiə/ lodowiec
lagoon /ləˈguːn/ laguna
marsh /mɑːʃ/ bagno, moczary
savannah /səˈvænə/ sawanna
shrub /ʃrʌb/ krzew
summit /ˈsʌmɪt/ szczyt
tundra /ˈtʌndrə/ tundra

MP3 111 Environmental threats and environment protection / Zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego

Environmental threats / Zagrożenia środowiska naturalnego

acid rain /ˌæsɪd ˈreɪn/ kwaśny deszcz
become extinct /bɪˌkʌm ɪkˈstɪŋkt/ wyginąć
car fumes /kɑː ˈfjuːmz/ spaliny samochodowe
carbon dioxide /kɑːbən daɪˈɒksaɪd/ dwutlenek węgla
cause destruction to sth /kɔːz dɪˈstrʌkʃn tə ˌsʌmθɪŋ/ powodować zniszczenie czegoś
climate change /ˈklaɪmət ˌtʃeɪndʒ/ zmiana klimatu
contribute to sth /kə nˈtrɪbjuːt tə ˌsʌmθɪŋ/ przyczynić się do czegoś
deforestation /diːˌfɒrɪˈsteɪʃn/ wylesienie
drop / pick up litier /ˌdrɒp / ˌpɪk ʌp ˈlɪtə/ rzucać/zbierać śmieci
ecological / green issues /iːkəˌlɒdʒɪkl / ˈgriːn ˈɪʃuːz/ kwestie związane z ekologią
endangered species /ɪnˌdeɪndʒəd ˈspiːʃiːz/ zagrożony gatunek
environmental problem /ɪnvaɪrənˌmentəl ˈprɒbləm/ problem ekologiczny
global warming /ˌgləʊbəl ˈwɔːmɪŋ/ globalne ocieplenie
greenhouse effect /ˈgriːnˌhaʊs ɪˌfekt/ efekt cieplarniany
greenhouse gases /ˌgriːnhaʊs ˈgæsɪz/ gazy cieplarniane
industry / industrial /ˈɪndəstri / ɪnˈdʌstriəl/ przemysł; przemysłowy
ineffective /ˌɪnɪˈfektɪv/ nieskuteczny
melting ice cap /ˌmeltɪŋ ˈaɪs kæp/ topniejąca pokrywa lodowa
overpopulation /ˌəʊvəˌpɒpjʊˈleɪʃən/ przeludnienie
ozone layer /ˈəʊzəʊn ˌleɪə/ warstwa ozonowa
pollute / pollution /pəˈluːt / pəˈluːʃən/ zanieczyszczać środowisko/zanieczyszczenie środowiska
power plant /ˈpaʊə plɑːnt/ elektrownia
rising sea levels /ˌraɪzɪŋ ˈsiː ˌlevəlz/ podnoszący się poziom morza
EXTENDED
fossil fuel /ˈfɒsəl ˌfjuːəl/ paliwo kopalne
fly-tipping /ˈflaɪ ˌtɪpɪŋ/ wyrzucanie śmieci w niedozwolonych miejscach
generate energy /ˈdʒenəreɪt ˈenədʒi/ wytwarzać energię elektryczną
intensive animal farming /ɪnˌtensɪv ˈænɪml ˌfɑːmɪŋ/ intensywny chów zwierząt
invasive species /ɪnˌveɪsɪv ˈspiːʃiːz/ gatunki inwazyjne
landfill site /ˈlændˌfɪl saɪt/ wysypisko śmieci
natural habitat /ˌnætʃərəl ˈhæbɪtæt/ naturalne siedlisko
renewable energy sources /rɪˌnjuːəbl ˈenədʒi ˌsɔːsɪz/ odnawialne źródła energii

toxic chemicals /ˌtɒksɪk ˈkemɪk(ə)lz/ toksyczne chemikalia
uninhabitable /ˌʌnɪnˈhæbɪtəbl/ nienadający się do zamieszkania

Environment protection / Ochrona środowiska naturalnego

biodegradable /ˌbaɪəʊdɪˈgreɪdəbl/ biodegradowalny
eco-friendly /ˌiːkəʊ ˈfrendli/ przyjazny dla środowiska
ban the use of plastic bags /ˌbæn ðə juːs əv ˌplæstɪk ˈbægz/ zakazać używania plastikowych toreb
choose hybrid cars /tʃuːz ˈhaɪbrɪd kɑːz/ wybierać samochody hybrydowe
get involved in wildlife conservation /ˈget ɪnˈvɒlvd ɪn ˈwaɪldlaɪf ˌkɒnsəˈveɪʃn/ zaangażować się w ochronę przyrody
go on a protest march /gəʊ ɒn ə ˈprəʊtest mɑːtʃ/ iść na marsz protestacyjny
increase international cooperation /ɪnˌkriːs ˌɪntəˌnæʃnəl kəʊˌɒpəˈreɪʃn/ zwiększyć współpracę międzynarodową
invest in solar / wind power /ɪnˈvest ɪn ˈsəʊlə / ˈwɪnd ˌpaʊə/ inwestowac w energię słoneczną/wiatrową
preserve natural resources /prɪˈzɜːv/ zachować naturalne zasoby
recycle waste /riːˌsaɪkəl ˈweɪst/ przetwarzać odpady
reduce packaging of products /rɪˌdjuːs ˈpækɪdʒɪŋ əv ˈprɒdʌkts/ ograniczyć zużycie materiałów opakowaniowych
sort rubbish /ˌsɔːt ˈrʌbɪʃ/ sortować śmieci
use energy-efficient bulbs /juːz ˈenədʒi: əˈfɪʃnt bʌlbz/ używac energooszczędnych żarówek
use public transport /ˈjuːz ˈpʌblɪk ˈtrænspɔːt/ korzystać z transport publicznego
EXTENDED
break environmental laws /ˌbreɪk ɪnˌvaɪrənˌmentl ˈlɔːz/ łamać przepisy o ochronie środowiska
cut down on energy use /kʌt ˌdaʊn ɒn ˈenədʒi juːs/ ograniczać zużycie energii
have a ripple effect /hæv ə ˈrɪp(ə)l ɪˌfekt/ wywołać efekt domina
industrial pollution /ɪnˌdʌstriəl pəˈluːʃn/ zanieczyszczenie przemysłowe
insulate houses /ˌɪnsjəleɪt ˈhaʊzɪz/ ocieplać domy
outweigh /ˌaʊtˈweɪ/ przeważać
pro-environmental attitude /ˌprəʊ ɪnvaɪrənˌmentl ˈætɪˌtjuːd/ podejście pro-ekologiczne
put sth down to sth/sb /ˌpʊt ˌsʌmθɪŋ ˈdaʊn tə ˈsʌmθɪŋ, ˈsʌmbədi/ przypisywać coś czemuś/komuś
set out new rules /set ˌaʊt nju: ˈruːlz/ ustanowić nowe przepisy
unleaded petrol /ʌnˌledɪd ˈpetrəl/ benzyna bezołowiowa
upcycling /ˈʌpˌsaɪklɪŋ/ upcykling (przekształcanie materiałów lub przedmiotów wyrzuconych na śmietnik w nowe produkty o wyższej wartości)

MP3 112 Natural disasters / Klęski żywiołowe

avalanche /ˈævəˌlɑːntʃ/ lawina
collapse /kəˈlæps/ zawalić się
destroy crops /dɪˌstrɔɪ ˈkrɒps/ niszczyć pola uprawne
drought /draʊt/ susza
earthquake /ˈɜːθˌkweɪk/ trzęsienie ziemi
flood /flʌd/ powódź
forest fire /ˈfɒrɪst ˌfaɪə/ pożar lasu
hurricane /ˈhʌrɪkən/ huragan
rescue sb /ˈreskjuː ˌsʌmbədi/ uratować kogoś
tornado /tɔːˈneɪdəʊ/ tornado
tsunami /tsuːˈnɑːmi/ tsunami
volcanic eruption /vɒlˌkænɪk ɪˈrʌpʃən/ wybuch wulkanu
EXTENDED
ash cloud /ˈæʃ ˌklaʊd/ chmura popiołu
be trapped in the rubble /bi ˌtræpt ɪn ðə ˈrʌb/ być uwięzionym pod gruzami
blizzard /ˈblɪzəd/ zamieć
famine /ˈfæmɪn/ głód
hailstorm /ˈheɪlstɔːm/ burza gradowa
strengthen sea defences /ˌstreŋθn siːdɪˈfensɪz/ wzmacniać wały nadmorskie
tremor /ˈtremə/ wstrząs

MP3 113 Environmental disasters / Katastrofy ekologiczne

EXTENDED
contaminated soil / groundwater /kənˌtæmɪnˈneɪ ˈsɔɪl, ˈgraʊndˌwɔːtə/ skażona gleba/wody gruntowe
damage to the biodiversity /ˈdæmɪdʒ tə ðə ˌbaɪəʊdaɪˈvɜːsəti/ zniszczenie bioróżnorodności
deadly chemical gases /ˈdedli ˈkemɪkl gæsɪz/ śmiertelnie niebezpieczne wyziewy chemiczne
destroy marine life /dɪˈstrɔɪ məˌriːn ˈlaɪf/ zniszczyć florę i faunę morską
detrimental effect /ˌdetrɪˈmentl ɪˈfekt/ ujemny wpływ
diminishing population /dɪˌmɪnɪʃɪŋ ˌpɒpjʊˈleɪʃn/ kurcząca się populacja
evacuate sb from a place of danger /ɪˈvækjueɪt ˌsʌmbədi frəm ə ˌpleɪs ɒv ˈdeɪndʒə/ ewakuować kogoś z miejsca zagrożenia
fertiliser /ˈfɜːtəlaɪzə/ nawóz
great environmental costs /greɪt ɪnˌvaɪrənˈmentl kɒsts/ olbrzymie koszty dla środowiska
heighten public awareness /ˈhaɪtn ˈpʌblɪk əˈweənəs/ zwiększać świadomość społeczną
landslide /ˈlændˌslaɪd/ osunięcie ziemi
miraculously /mɪˈrækjʊləsli/ cudem
oil spill /ɔɪl spɪl/ wyciek ropy
overfishing /ˌəʊvəˈfɪʃɪŋ/ zbyt intensywne połowy
pollen /ˈpɒlən/ zapylać/pyłek
release industrial wastewater /rɪˈliːs ɪnˈdʌstriəl ˈweɪstˌwɔːtə/ spuszczać ścieki przemysłowe

MP3 114 The universe / Przestrzeń kosmiczna

EXTENDED
black hole /ˌblæk ˈhəʊl/ czarna dziura
comet /ˈkɒmɪt/ kometa
Earth /ˈɜːθ/ Ziemia
full moon /fʊl muːn/ pełnia
galaxy /ˈgæləksi/ galaktyka
Jupiter /ˈdʒuːpɪtə/ Jowisz
launch sth into space /lɔːntʃ ˌsʌmθɪŋ ˌɪntə ˈspeɪs/ wypuścić coś w przestrzeń kosmiczną
manned space mission /ˌmænd ˈspeɪs ˌmɪʃən/ załogowa misja kosmiczna
Mars /mɑːz/ Mars
Mercury /ˈmɜːkjʊri/ Merkury
meteor shower /ˈmiːtiˌə ˈʃaʊə/ deszcz meteorów
Neptune /ˈneptjuːn/ Neptun
outer space /ˌaʊtə ˈspeɪs/ przestrzeń kosmiczna
partial eclipse /ˈpɑːʃl ɪˈklɪps/ częściowe zaćmienie
put sth into orbit /ˌpʊt ˌsʌmθɪŋ ˌɪntuː ˈɔːbɪt/ umieścić coś na orbicie
Saturn /ˈsætən/ Saturn
space exploration /ˈspeɪs eksplaˌreɪʃn/ badania kosmosu
space shuttle /ˈspeɪs ˌʃʌtl/ prom kosmiczny
The Milky Way /ðəˌmɪlki ˈweɪ/ Droga Mleczna
Uranus /ˈjʊərənəs/ Uran
Venus /ˈviːnəs/ Wenus

SŁUCHANIE
MP3 115

apply for funding /əˈplaɪ fə ˈfʌndɪŋ/ wystąpić o finansowanie
attract wildlife /əˈtrækt ˈwaɪldˌlaɪf/ przyciągać, wabić zwierzęta
be in decline /bi ɪn dɪˈklaɪn/ być w odwrocie, w kryzysie
keep track of sth /kiːp træk ɒv ˈsʌmθɪŋ/ prowadzić rejestr czegoś
sign a petition /saɪn ə pəˈtɪʃn/ podpisać petycję
EXTENDED
devastating /ˈdevəˌsteɪtɪŋ/ niszczycielski
pipe-dream /paɪp driːm/ mrzonka
redress the balance /rɪˈdres ðə ˈbæləns/ przywrócić równowagę
self-regulatory /selfˈregjʊˌleɪtri/ samoregulujący (się)
unparalleled /ʌnˈpærəleld/ niezrównany, niespotykany

CZYTANIE
MP3 116

build defences /bɪld dɪˈfensɪz/ budować wały przeciwpowodziowe
cause a lot of damage /kɔːz ə lɒt ɒv ˈdæmɪdʒ/ spowodować duże szkody
expect the worst /ɪkˈspekt ðə wɜːst/ oczekiwać najgorszego
feel powerless /fiːl ˈpaʊələs/ czuć sie bezsilnym
leave stains /liːv steɪnz/ zostawić plamy
pile sandbags /paɪl ˈsæn(d)ˌbægz/ układać worki z piaskiem w stos
EXTENDED
bleak /bliːk/ marny, niewesoły
ferocious /fəˈrəʊʃəs/ dziki
from a worldwide perspective /frəm ə ˌwɜːldˈwaɪd pə(r)ˈspektɪv/ z ogólnoświatowej perspektywy
yield significant information /jiːld sɪgˈnɪfɪkənt ˌɪnfəˈmeɪʃn/ dostarczać istotnych informacji

ACTIVATE

1 Find ten compound expressions in the wordlist, eg. *car fumes* or *riverbank*. Divide them into the ones which you come across every day and those which you encounter less often.

2 Describe a place where you'd like to live. Consider the landscape, the weather, the plants and animals. Use the words and expressions from the wordlist.

14 PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO

GET READY

What three news stories about politics, crime or social issues did you find interesting or shocking in the last few days?

Wydarzenia i zjawiska społeczne, problemy współczesnego świata

1 **Complete the sentences with the names of crimes. Some letters have been given.**

1 K___a___ing businesspeople and demanding money for their return happens more frequently in some countries than others.
2 Josh Smith will be in prison for a very long time for the ___r___e___ of a gang member.
3 We've had three bu___gl___s in this road in a month. Each time they took money and laptops.
4 Many big shops employ full-time store detectives to prevent ___h___l___ing.
5 Drug ___e___ing is still a big problem for the police in some countries.
6 During the bank ___b___r___ one man was injured, but no one was killed.

2 **Work in pairs. What are the verbs and the names of the criminals for the nouns in exercise 1?**

3 **Complete the sentences with the verbs in the box in the correct form. Then decide which order the events happened in.**

find go (x2) sentence charge arrest report accuse

1 The police _____ Sam Dean and they found some of Tanya's jewellery at his house.
2 Sam Dean _____ on trial for his crimes.
3 Last year our neighbour, Tanya, was burgled and she immediately _____ it to the police.
4 Sam Dean was _____ guilty of burglary.
5 As Tanya recognised the burglar, she _____ Sam Dean, her gardener, of stealing her belongings.
6 Sam Dean _____ to prison and won't be released anytime soon.
7 The police _____ Sam Dean with burglary.
8 Sam Dean was _____ to a year in prison.

4 **Match the speakers with their comments.**

A judge
B member of the jury
C defence lawyer
D prosecutor
E eyewitness

1 I shall prove that Jane White has committed the crime.
2 I saw two men running from the bank.
3 I believe everything we've heard means we can reach our decision.
4 This time I shall only fine you for littering.
5 Tim Lee is innocent. He has a strong alibi for the time of the robbery.

5 **Complete the sentences with the correct words in the box. There are two extra words.**

A intervention B riots C civil
D dispute E civilians F exploded
G invasion H embassy

1 A bomb _____ close to the French _____ yesterday evening, but no one was hurt.
2 The country's leader said that a foreign military _____ is not the answer to her country's problems.
3 There have been _____ in the streets after two men were shot by the police last night.
4 After the _____ many _____ have been trying to cross the border to find safety.

6 WORD BUILDING **Complete the sentences with nouns formed from the words in brackets.**

1 Many countries try to find homes for _____ (REFUGE) who are escaping war in their homeland.
2 During the pandemic _____ (EMPLOY) in some sectors increased considerably.
3 Whenever you face _____ (DISCRIMINATE) you should report it to the authorities.
4 Building affordable flats and houses would help people experiencing _____ (HOMELESS).

7 COMPOUND NOUNS **Complete the sentences with the correct alternatives.**

1 Volunteers are needed to help out at the local ***soup kitchen*** / ***diner*** for those in need.
2 Please contribute to the local food ***safes*** / ***banks***!
3 On Saturday there will be a protest ***parade*** / ***march*** against the new coal mine.
4 ***Social*** / ***Sociable*** workers do a fantastic job and need to be paid more!

ROZMOWA Z ODGRYWANIEM ROLI

8 Work in pairs. You want to help organise a food bank in your area. You have to discuss all the points below.

1) why it is needed
2) who can contribute
3) how you can help
4) possible problems

EXTENDED

9 Match the crimes with the definitions.

1 arson
2 assassination
3 money laundering
4 bribery
5 pickpocketing
6 smuggling

A setting fire to a building
B hiding illegally obtained money by putting it in legal businesses
C paying someone to do something illegal
D bringing goods to another country illegally
E stealing things from a person's clothes or bags
F killing someone famous or important

10 Work in pairs. Choose five crimes from exercise 9 and discuss why these might be difficult for the police to track.

EXTENDED

11 COLLOCATIONS **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 The suspect was **kept in *court*** / ***custody*** for several hours before he could contact his lawyer.
2 Martin ***confirmed*** / ***testified*** **in court** that he had been in my flat that night.
3 The detective inspector **took a *statement*** / ***speech*** from the eyewitness to the attack.
4 The defendant ***claimed*** / ***pleaded*** **not guilty** to theft and he hopes his alibi will get him released soon.
5 You can't enter that building – police experts are ***gathering*** / ***searching*** **evidence** at the crime scene.

12 Match the sentence halves.

1 The army used **water**
2 Both sides of the conflict have agreed to **declare**
3 According to reports, the **armed**
4 Countries must never resort to using **weapons**
5 The diplomatic talks have ended and both sides hope to **sign**

A **a ceasefire** for a week to allow time for peace talks.
B **cannons** to disperse the crowd during the uprising.
C **forces** are planning to withdraw from the zone.
D **a treaty** to end the conflict.
E **of mass** destruction.

13 WORD BUILDING **Complete the TV preview with the words formed from the words in brackets.**

TV PROGRAM | Today

Tonight's documentary will be looking at the reasons why the cost of living is rising at an **(1)** _____ (ALARM) rate and at how families whose incomes put them below the **(2)** _____ (BREAD) are coping. The programme will also show how more **(3)** _____ (AFFORD) housing can improve lives for some economically underprivileged groups in our society. It will also analyse how a massive **(4)** _____ (DISTRIBUTE) of wealth might enable the reversal of the social **(5)** _____ (JUST) we are seeing today. On the programme we will hear from those who are suffering from extreme **(6)** _____ (POOR), those who are fighting social **(7)** _____ (INDIFFERENT) and politicians who need to try to balance the books. It should be an interesting documentary to watch.

14 SŁOWNICTWO

Urzędy i struktura państwa

14 COLLOCATIONS CD 3.15 Complete the news report with the correct words in the box. Then listen and check. There are three extra words.

vote senate citizens general come campaigning win standing casting serve pass mayor

As we all know, today is the day of the **(1)** _____ election and people all over the country will be **(2)** _____ their votes. For the last months the politicians **(3)** _____ for election have been **(4)** _____ not only on television but also in the streets and during meetings. The leaders of all parties have **(5)** _____ up with policies that they believe will persuade **(6)** _____ of our country to **(7)** _____ for them. The decision is a very important one for all of us. Those who **(8)** _____ the elections will **(9)** _____ laws that will affect our everyday life. Follow our news report throughout the day.

EXTENDED

15 Complete the sentences with the correct words. Some letters have been given.

1 People who are eligible to vote choose a name on their ___ll___ paper and then put it in a box.
2 The MP stated firmly that he is voting the way his c___s___i___u___c___ expects him to.
3 Each party appeals to the ___l___r___e to give them their votes, and their ___a___f___t___ contains the promises for policies and reforms.
4 People who run for ___ff___c___ in the UK are often professionals who also have other jobs.

16 Complete the email with the correct words in the box.

democracy Lords leader Labour minister Parliament Commons aristocracy monarchy

TO: hanna.wright@maileu.gmt

Hi Hanna,

You were asking about the UK state system. Well, it's pretty complicated! First of all, the UK is a constitutional **(1)** _____, which means that the king or queen is head of state but political power rests with parliament. We have a **(2)** _____, so we vote to elect MPs – Members of **(3)** _____. The Head of government is the prime **(4)** _____, that is usually the **(5)** _____ of the party with the majority. These days that's the Conservative Party or the **(6)** _____ Party. We have two Houses of Parliament. One is the House of **(7)** _____, which is where the MPs that we elect have debates and vote. The second is the House of **(8)** _____, where members of the **(9)** _____ or life peers – people honoured by the king or queen – vote on laws too.

I do hope that helps with your assignment!

Mike

Organizacje społeczne i międzynarodowe

17 Match the international organisations with their descriptions. One organisation does not match any description.

1 The European Union (EU)
2 The World Wide Fund for Nature (WWF)
3 The Red Cross
4 The North Atlantic Treaty Organization (NATO)
5 The World Health Organization (WHO)
6 The United Nations (UN)
7 The World Trade Organization (WTO)

A focuses on protecting endangered species around the world.
B is a humanitarian organisation that helps the victims of disasters and armed conflicts.
C is a political and economic union of 27 member states that are located in Europe.
D enables the cooperation of Europe and North America in the field of defence and security.
E maintains international peace and protects human rights.
F promotes health and improves access to medicines.

EXTENDED

18 WORD BUILDING Complete the text with the words formed from the words in brackets. Then discuss the question with a partner.

ABOUT US ARTICLES CONTACT HOME

Which (1) _____ (BURN) issues of the day should be a priority for our new government and why?

- addressing **(2)** _____ (GLOBE) threats, such as environmental concerns
- encouraging economic **(3)** _____ (GROW) to increase the country's financial stability
- promoting **(4)** _____ (CULTURE) understanding among the nations in Europe
- increasing the **(5)** _____ (ACCESSIBLE) of education

Polityka

EXTENDED

19 Match verbs and nouns to form collocations. Work in pairs. Explain the meanings of the collocations in English.

1 gain	A the party line
2 leak	B ground
3 toe	C people over
4 give a	D a scandal
5 cause	E information
6 win	F press conference
7 honour	G a promise

Gospodarka

EXTENDED

20 **Complete the financial advice with the correct translations of the fragments in brackets.**

When thinking about financial security, it might be a good idea to consider investing in the **(1)** _____ (*giełdę*). However, you should remember that this should be a **(2)** _____ (*długoterminowa inwestycja*) as shares can increase or **(3)** _____ (*tracić na wartości*). This depends on many factors. If the country **(4)** _____ (*znajduje się w recesji*), the interest rates often go down and savings and investments suffer. Likewise, if there is a stock market crash, share prices will **(5)** _____ (*gwałtownie spadać*) and it can take a long time for them to recover.

Prawa człowieka

EXTENDED

21 **WORD FORMATION** **Complete the survey extract with the words formed from the words in brackets. Discuss the questions with a partner.**

Which of these human rights issues would you consider a priority for a society? Why?

- improving standards of _____ (LIVE)
- protecting fundamental _____ (FREE)
- eliminating _____ (DISCRIMINATE) against minorities
- upholding the right to _____ (PRIVATE)
- standing up for social _____ (EQUAL)
- protecting the freedom of _____ (SPEAK)

Religie

EXTENDED

22 **Translate the phrases in bold into Polish.**

My blog

Many countries these days are multicultural, with a large number of minority ethnic and religious groups. While the practice of different religions can be a source of **(1) rich diversity** in a country, it can also increase the possibility of **(2) unintentional** offence, particularly when people find different **(3) systems of beliefs** a bit puzzling. Of course it is impossible to know and **(4) understand all the nuances** involved in religions different from our own, but it is important not to be dismissive of what is **(5) held sacred** by others.

Ideologie

EXTENDED

23 **Match the sentence halves.**

1 I think this party has **progressive**
2 Most **authoritarian**
3 Some people adhere to a **strict moral**
4 The party leader is an adherent of **socialist**
5 It's interesting that **utopian**
6 Although we don't **see**

A **code** which guides them in all their decision making.
B **views** and social fairness.
C **ideas** about education and they will get my vote.
D **regimes** allow for little debate or criticism.
E **eye-to-eye with** each other on many issues, I love to discuss politics with Mark.
F **ideologies** seem to spread quickly among certain groups of people.

24 **Complete the sentences with the correct words. Some letters have been given.**

1 For me, it's easy – everyone is **e**_____ **i**_____ **e**___ to better standards of living than having to live in poorly maintained flats.
2 There are certain fundamental freedoms that must be **u**___ **i**___ **e**_____ **a**_____ **y** protected, like the freedom of _____ **ee**_____.
3 In my opinion, there's still a lot of racial and social _____ **e**___ **u**___ **i**___ **e** around.
4 We need to improve **i**_____ **u**___ **i**___ **i**___ **y** in work, education and entertainment.
5 Too many people still remain **i**_____ **i**_____ **e**___ **e**_____ to racism.
6 Most visitors to the exhibition agreed that some of the sculptures were an offence to public **m**_____ **l**___.

Vocabulary Playout

Work in pairs and discuss the questions.

What problems might writing poetry help people express? How might poetry help the people who read or listen to it?

14 SŁUCHANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Do the quiz about the European Parliament. Check your answers on page 291. How many answers did you get right?**

1. The European Parliament is the largest international body in the world. **T / F**
2. The first European Parliament elections were held in the 1950s. **T / F**
3. Simone Veil was the first president of the European Parliament. **T / F**
4. The European Parliament has only one official headquarters in Strasbourg. **T / F**

Practise

TEKST Z LUKAMI (TABELA)

2 CD 3.16 **Usłyszysz dwukrotnie rozmowę na temat wykładu w szkole. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki (1–5) tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

Who?	What?	Where?	When?
Dr Mann	Lecture on the European Parliament: • its **(1)** _____ • electoral procedures • history and development	Room 15	10.00 am – **(2)** _____
Dr Black	Lecture on: • his responsibilities in the EU Court of Justice • the EU's place in the world and ideas for its role **(3)** _____	**(4)** _____	2.30 pm – 3.30 pm
Dr Mann Dr Black Anna Fry	• question and answer session • **(5)** _____	The Main Hall	3.45 pm – 4.45 pm

Fish for words

3 **Complete the sentences with the correct words in the box.**

take place interpret sort

1. What if the judges _____ **the law** according to their personal beliefs?
2. After the conference on environmental issues I am not sure which **direction** our country will _____.
3. Our country's _____ **in the world**, its reputation and its influence is continually changing.
4. We need to _____ **out the arrangements** for the school council elections next month.

4 **Work in pairs. Complete the gaps with the correct verbs in the box. Choose three collocations and write your own sentences.**

look get make do take

1. _____ an arrangement, a change, a bed, a call
2. _____ forward to sth, back, up to, after sb, like
3. _____ lost, into trouble, rid of sth, up early, behind
4. _____ a direction, a holiday, a risk, up a sport, a seat
5. _____ your best, the washing, well in the exam, sth for sb

CULTURE

The European Parliament is a part of the legislative branch. Together with the Council of the European Union it decides on EU laws and it is also responsible for the EU budget. It also supervises the work of many EU bodies and cooperates with the parliaments of the member countries. Voters elect the members of the European Parliament every five years.

Wrap it up

5 **Work in pairs. Are you interested in Polish or European politics? Why (not)?**

EXTENDED

CULTURE

The United States is a constitutional federal republic. It means that the federal government shares power with the state governments. The Constitution is the fundamental law of the US federal system. Current US politics is shaped by two major political parties: the Democrats and the Republicans.

Zoom in

1 **Work in pairs. Match the political systems with their definitions. Which one describes the political system of the US?**

1 dictatorship
2 constitutional monarchy
3 federation

A a king or a queen is the head of state but the ability to make and pass legislation lies with an elected parliament

B one person or a small group of people make all the decisions without input from anyone else

C a central government decides for a group of states, but the states remain independent in internal affairs

Practise

ZDANIA Z LUKAMI

2 CD 3.17 **Usłyszysz dwukrotnie wywiad na temat systemu politycznego w USA. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu uzupełnij luki w zdaniach 1–4 tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać sens wysłuchanego tekstu. Luki należy uzupełnić w języku angielskim.**

1 Lucy puts the confusion around the US political system down to its size and _____.
2 According to Lucy, the most important thing in the US political system is _____.
3 The Congress is responsible for _____ that will affect the whole country.
4 The purpose of the primary elections is for each of the two main parties to choose _____.

ODPOWIEDZI NA PYTANIA

3 CD 3.18 **Usłyszysz dwukrotnie rozmowę na temat bezdomności. Na podstawie informacji zawartych w nagraniu odpowiedz na pytania 1–5. Na pytania należy odpowiedzieć w języku angielskim.**

1 What is Mark responsible for as a volunteer?
2 How could the government solve the problem of homelessness, according to Livia?
3 What are the two things Caroline and Livia are advised to do in order to help people experiencing homelessness?
4 Why does Livia mention respect and courtesy?
5 Why is Livia pessimistic about the government solving the problem of homelessness?

Fish for words

4 **Choose the correct words to complete the sentences.**

1 We will be experiencing climate problems caused by global warming **in the *potential* / *foreseeable*** future.
2 Sometimes the city council **gets a bad *press* / *report*** for introducing changes that are actually in the public interest.
3 It is often hard to **get our heads *about* / *round*** how the policies of various Polish parties differ.
4 Politicians are elected to ***match* / *tackle* major problems** and deliver social justice.
5 The mayor refused to ***commit* / *ensure* public money** to the renovation of the local skate park.
6 I've finally ***figured* / *put* out the difference** between dictatorship and tyranny.

5 **Work in pairs and discuss the topics in the box.**

• a school subject that you find rather puzzling • two matters that are in the hands of the city council • two reasons why all citizens should be granted the right to vote • a charity you would like to volunteer at • a situation in which you needed assistance of your best friend • two burning issues that should be discussed by the school board •

Wrap it up

6 **Work in groups of four. How does the US political system differ from the political system in Poland? What, if anything, do you think either system could learn from the other?**

14 CZYTANIE

Zoom in

1 **Work in pairs. Look at some of the ways funds are raised for charities. Which way is the most effective? Why?**

- using crowdfunding websites
- organising fundraising events
- having a car boot sale of second-hand items donated by friends
- taking part in charity challenges
- arranging a charity car wash at a local school
- issuing a magazine with local news and selling it on the streets
- running a raffle with home-made items

Practise

2 **Work in pairs. Read the culture box about an unusual magazine. Would you like to buy it? Why (not)?**

CULTURE

The Big Issue is a national magazine and a social enterprise that started in London in the 1990s. It supports people experiencing homelessness and marginalisation by creating work opportunities. Professional journalists provide the content of the magazine and those in need sell it to the public on the streets and in supermarkets in the UK.

DOBIERANIE (ZDAŃ DO LUK)

3 **Przeczytaj tekst, z którego usunięto cztery zdania. Wpisz w każdą lukę (1–4) literę, którą oznaczono brakujące zdanie (A–E) tak, aby otrzymać spójną i logiczną wypowiedź. Uwaga: jedno zdanie zostało podane dodatkowo i nie pasuje do żadnej luki.**

A They buy the magazines and then sell them on the streets, making a profit.

B Both the magazine and the foundation have been a great success story, but we all need to be aware that the problem of homelessness has not been completely solved.

C Some are appalled at the conditions many rough sleepers have to experience.

D Unfortunately, some people just give the money and don't take the magazines – they think of it as a donation, and that's not right.

E However, a project that started at the end of the 20th century has proved that it can be done collectively.

THE BIG ISSUE

The problem of homelessness provokes different reactions in different people. **(1)** _____ Others consider such people unwilling to make any effort to improve their living conditions and only looking for handouts from the government and charities. Unfortunately, the needs and problems of those experiencing homelessness or using food banks and soup kitchens are more complex than some might think and it is almost impossible for them to solve those problems individually. **(2)** _____ In 1991 a newspaper, sold on the streets of New York, inspired John Bird and Gordon Roddick to start a similar project in the UK. They called it *The Big Issue*.

The Big Issue is a weekly magazine that features articles about interesting and sometimes controversial topics, and is sold on the streets by people who experience homelessness or are in financial difficulty. **(3)** _____ The idea was to encourage those in poverty to take some responsibility for their lives, and give them opportunities to improve their financial situation and recover self-respect.

In 2021 *The Big Issue* celebrated its 30th birthday. Since its 1991 launch it has helped more than 92,000 people and raised about 115 million pounds. As well as this, it has inspired similar magazines in thirty-five countries all over the world, for instance in Australia, Ireland and Kenya. However, providing jobs is only the first step to helping people experiencing homelessness back into society. Therefore, The Big Issue Foundation was set up to address the complex issues that they still face. **(4)** _____ And it's our responsibility as a society to show tolerance and support to all people in need so that they can reintegrate into mainstream society.

4 **Look at the text in exercise 3 again. Which fragments of the text helped you to find the correct answers?**

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU ANGIELSKIM

5 **Przeczytaj ponownie tekst w ćwiczeniu 3. Uzupełnij luki 1–4 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku angielskim. W każdą lukę można wpisać maksymalnie dwa wyrazy.**

The *Big Issue* is a business venture that has been going for **(1)** _____ years now! An idea that came from the US inspired two British businesspeople to start a charity in the UK. Currently, thirty-five other countries are also trying it out. So how does it work? People experiencing homelessness **(2)** _____ on the streets. This job helps them to earn money and to feel more **(3)** _____. As they obviously need **(4)** _____, The Big Issue Foundation was set up to work alongside the magazine distribution network.

Fish for words

6 **Match the sentence halves. Discuss the statements with a partner.**

1 Still not enough people **show**
2 In society, we all need to **take some**
3 All local governments should offer free advice to help people in poverty **improve**
4 Politicians need to **address**
5 There is a difference between people who are **looking**
6 Finding a well-paid job is the only way to **recover**

A **their financial** situation.
B **for handouts**, and those who want to work.
C **self-respect** if you've been unemployed for a long time.
D **tolerance** for marginalised minorities.
E **the** complex **issues** caused by globalisation as a priority.
F **responsibility** for those less fortunate than ourselves.

Wrap it up

7 **Do you think *The Big Issue* project is a good way to help people in poverty? Why (not)? What other ways of solving the problem of homelessness can you think of?**

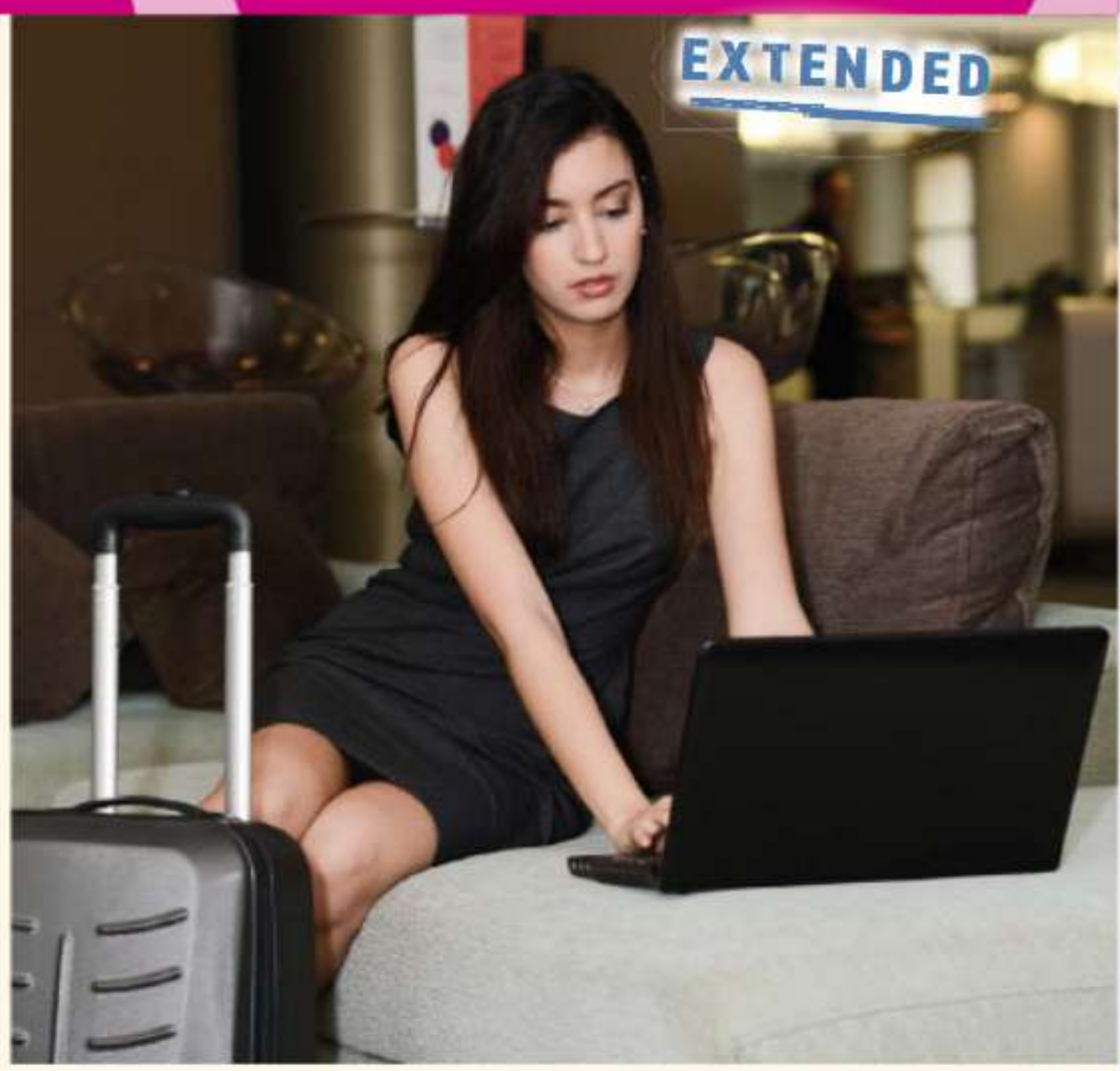

Zoom in

1 **Work in pairs. Look at the list of the most common crimes in Canada in 2019. Which of them are the most common in your area? How can people protect themselves against being the victims of these crimes?**

• physical assault • burglary • vandalism • theft of motor vehicle or parts • robbery • breaking and entering • pickpocketing •

2 **Work in pairs. Take turns to describe the picture above. What kind of crime might happen in the circumstances shown?**

Practise

UZUPEŁNIANIE STRESZCZENIA W JĘZYKU POLSKIM

3 **Przeczytaj tekst na stronie 222 i uzupełnij jego streszczenie. Uzupełnij luki 1–4 zgodnie z treścią tekstu tak, aby jak najbardziej precyzyjnie oddać jego sens. Luki należy uzupełnić w języku polskim. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie trzy wyrazy.**

Rose Barrows zawodowo zajmuje się **(1)** _____. Po źle przespanej nocy w hotelu pakuje swoje rzeczy i wymeldowuje się, nie jedząc śniadania. Po wymeldowaniu siada na chwilę **(2)** _____, aby sprawdzić trasę dojazdu do kolejnej placówki. Wstając, zdaje sobie sprawę z tego, że ktoś ukradł jej **(3)** _____ z kieszeni kurtki. Nerwowo przeszukuje swoje kieszenie, a następnie pyta w recepcji, czy ktoś nie znalazł zaginionych rzeczy. Zdaje sobie sprawę z tego, że została okradziona i postanawia **(4)** _____, chociaż wie, że prawdopodobnie nie przyniesie to żadnych rezultatów. Nagle uświadamia sobie, że nie ma biletu powrotnego do domu ani pieniędzy, za które mogłaby kupić nowy.

EXTENDED

Fish for words

4 Complete the sentences with the words in the box.

ticking record rate felt reference motions handed

1 John did not really want to report the offence but he felt he had to **go through the** _____.
2 I've recently found a wallet with £200 in it and I _____ **it in** at the nearest police station.
3 If you've reported a crime to us, find out when to expect **a crime** _____ **number**.
4 I made an official complaint to the authorities because I wanted the appalling behaviour of the politician to **be on** _____.
5 Statistics show that the **crime** _____ in the city centre is rising rapidly.
6 **Time is** _____ before the trial date and there is still no firm evidence to convict the offender.
7 On the first day in the new school Miriam _____ **utterly lost** so she decided to call her best friend during the first break.

5 Find the words in the text that match meanings 1–5. Choose three and write your own sentences.

1 collect facts or physical signs that help to prove somebody is guilty of a crime (line 40)
2 in a very urgent way (line 29)
3 to start the process of trying to find out all the details or facts about a crime (line 39)
4 average or below average in quality, ability, or achievement (line 2)
5 unhappy and dissatisfied (line 4)

Wrap it up

6 Work in pairs. Imagine you are a witness and you saw what happened to Rose. Tell the police the story. Think about: (1) who you are (2) what you were doing in the hotel (3) what happened that morning (4) what you did later. Share your story with the class.

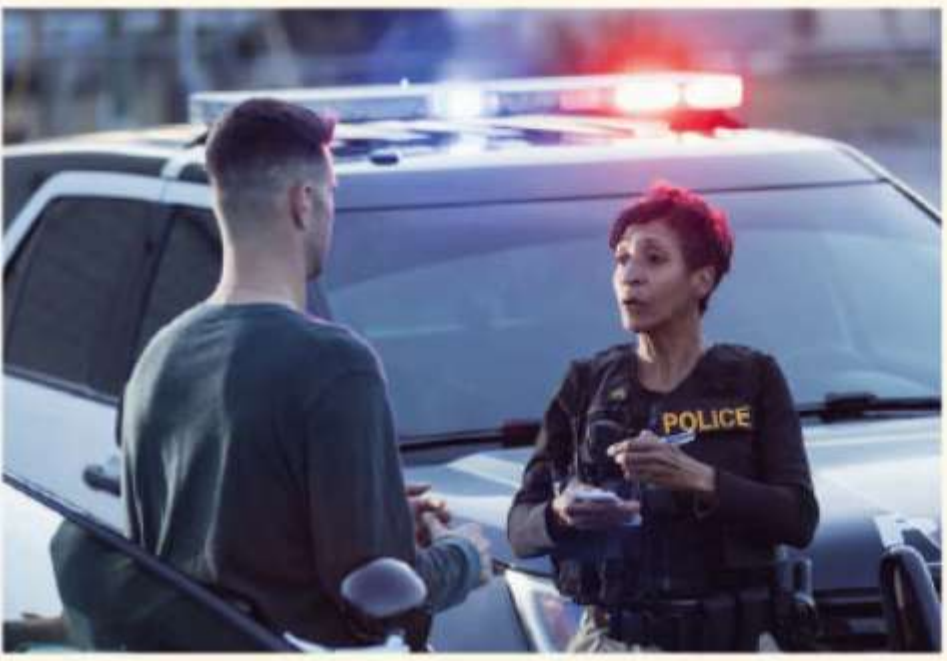

It was getting on. After a restless night, undoubtedly down to the mediocre hotel food eaten too late the previous evening, Rose had overslept. She had woken up grumpy. Overnight stays were supposed to let her relax and put her in a bright mood before her school inspection visit. She needed to be on the alert to talk to students and staff about the school's work and to observe lessons. And she also needed to appear calm and not too forbidding in order to put both teachers and pupils at ease. It was quite a challenge, but Rose knew she did it well. That is unless she felt as she did this morning: fatigued and hassled.

In the last hour she had rushed her packing, catching a few news stories from the TV while she cleared her room. It seemed that the local crime rate was rising rapidly. No surprises there. Then she'd skipped breakfast, checked out and sat down briefly with her laptop to get directions to the school she was about to visit. The hotel lobby was busy, with guests rushing to get to their workplaces for the day, all wearing the same stressed expressions as Rose was.

Finally, she was ready to go. She made for the door with her wheelie suitcase. It was then that Rose felt that something was not quite right; something was off balance. She stopped and realised that it was her jacket pocket. It was too light. Her purse, usually weighed down with coins, cards and notes, was gone. And so was her phone.

Frantically she checked all her pockets again and again. Time was ticking away. She jumped the queue at the reception desk, barging in front of a suited businessman. 'Has anyone handed in a green purse, and a phone?' she asked, her voice desperate.

'No, madam,' the receptionist replied.

Rose took a deep breath and faced reality. 'I think I've been pickpocketed. Here in this lobby. Just now. I need to report a crime.'

In her heart she knew that it was pointless. The police wouldn't launch an investigation into a pickpocketing incident. They wouldn't turn up to gather evidence or take witness statements. In all likelihood her phone and purse would never be seen again. But she had to go through the motions; at least it would be on record and she'd be given a crime reference number, and it would officially explain her arriving late for the school inspection. Then her heart sank. How would she get home again? She had no money, no cards, no phone and her return train ticket had been in her purse. She couldn't even buy a strong coffee, which is what she really needed. For the first time in her life, Rose Barrows felt utterly lost.

Zoom in

1 ROZMOWA WSTĘPNA **Work in pairs. Discuss the questions.**

1 Would you like to work for the police? Why (not)?
2 Is 18 the right age to get your driving licence? Why (not)?

2 Work in pairs. Read the list of the most common traffic offences and the possible punishments for them. Answer the questions below.

- drink driving • speeding • dangerous or careless driving • using a mobile phone while driving • not wearing a seatbelt • driving without insurance •

- fine • community service • prison sentence • penalty points on your licence • driving ban •

1 Which of these offences are the most serious? Why?
2 Which of them, in your opinion, contribute the most often to car accidents in Poland?
3 Which of these penalties are the most effective? Why?

Activate

KNOW YOUR PHRASES

- ***As far as I'm concerned the most suitable / appropriate / convincing poster is the one showing the young man behind the wheel.***
  Jeśli o mnie chodzi, najbardziej odpowiednim/przekonującym plakatem jest ten pokazujący młodego mężczyznę za kierownicą.
- ***This poster strikes me as / seems to be the most effective for this type of campaign.***
  Ten plakat uważam za / wydaje się najbardziej skuteczny do tego rodzaju kampanii.
- ***The reason why I'd reject the other two is that they may not have any appeal to young people / are just words / don't show a powerful enough image / doesn't communicate the message clearly enough.***
  Powodem, dla którego odrzuciłbym/odrzuciłabym pozostałe dwa, jest to, że mogą nie trafić do młodych ludzi / są to tylko słowa / nie ma na nich wystarczająco mocnych obrazów / nie przekazują one przesłania wystarczająco jasno.
- ***This image is far / much more effective / convincing than the other one.***
  Ten obraz jest dużo bardziej skuteczny/przekonujący niż ten drugi.
- ***In my view, younger children may benefit more from the presentation on safe road crossing than on wearing a seatbelt.***
  W moim przekonaniu młodsze dzieci skorzystają więcej z prezentacji o bezpiecznym przechodzeniu przez ulicę niż o zapinaniu pasów.
- ***The topic which is more likely to attract children's attention is the one about riding a scooter and wearing a helmet.***
  Tematem, który ma większą szansę przyciągnąć uwagę dzieci, jest ten, który nawiązuje do zakładania kasku w trakcie jazdy na hulajnodze.

3 Powiedz, że:

1 jeżeli o Ciebie chodzi, to najbardziej przekonuje Cię pierwszy plakat, ponieważ ma jasny przekaz.
2 drugi plakat wydaje się najmniej odpowiedni w tej kampanii.
3 przyczyną, dla której odrzucasz ostatni plakat, jest fakt, że najprawdopodobniej nie przyciągnie uwagi młodych kierowców.

ROZMOWA NA PODSTAWIE MATERIAŁU STYMULUJĄCEGO

4 Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania. Wykonując zadanie, korzystajcie z wyrażeń z ramki Know your phrases.

Przebywasz na wymianie szkolnej w Wielkiej Brytanii. Wraz z kolegami i koleżankami z klasy przygotowujesz akcję mającą poinformować mieszkańców miejscowości, w której znajduje się szkoła, o zagrożeniach związanych z jazdą samochodem po spożyciu alkoholu. Wybierasz ilustrację, która znajdzie się na plakatach informacyjnych.

- Wybierz tę ilustrację, która wydaje Ci się najbardziej odpowiednia, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What could make a campaign like this effective? Why?
2 Some people say that people under 25 are careless drivers. Would you agree? Why (not)?

Speaking Bank ▶ p. 247

Wrap it up

5 Work in groups of four and find out who has and who'd like to have a driving licence. Discuss the features you'd like your car to have. Justify your answers.

Speaking Set 14 ▶ p. 244

14 ZNAJOMOŚĆ ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH

Zoom in

1 Work in pairs. Read the titles and descriptions of some invented TV series. Which one(s) would you like to watch? Why? If none of them interests you, think of a series you would like to watch, give it a title and write a short description. Share it with the class.

1 *The Perfect Burglary*: A young detective investigates a spate of burglaries in London and finds himself falling in love with one of the suspects. Lots of twists and funny dialogues.

2 *Jack Grim*: A dark story showing family secrets that weren't meant to come out. Murder and revenge, three seasons to keep you in suspense.

3 *Wrongly Accused*: A courtroom drama, a top defence lawyer against a top prosecutor trying to convince the jury. A great cast and a wonderful soundtrack.

4 *I'll Get You*: A young policewoman and a retired forensic scientist are desperate to catch a psychopath. Psychological thriller, four seasons.

Practise

2 Choose the correct words to complete the sentences.

1 I watched a series about a young ***offence*** / ***offender*** who was accused of a ***kidnapper*** / ***kidnapping*** he didn't commit.
2 I don't really like series about courtroom ***tries*** / ***trials*** because there's no action in them.
3 Arsene Lupin is a character from Maurice Leblanc's books, and he's a ***theft*** / ***thief*** who proves impossible to catch.
4 The film is set in a prison, and it's quite ***violence*** / ***violent***.
5 This TV ***document*** / ***documentary*** tells the history behind the world's worst ***acts*** / ***actions*** of terrorism.
6 Most people like it when the film shows that ***just*** / ***justice*** has been served and the ***guilty*** / ***guilt*** person has been ***punished*** / ***punishment***.

SŁOWOTWÓRSTWO

3 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyrazy podane w ramce w taki sposób, aby powstała spójna i logiczna wypowiedź. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. Zapisz odpowiedzi w zeszycie. Uwaga: dwa wyrazy zostały podane dodatkowo i nie pasują do żadnej luki.

mystery number courage attraction investigate type offense like

If you're into crime dramas, you must have come across some TV productions referred to as *Scandi noir*. Most of them are based on Scandinavian fiction, and are told from the point of view of a police officer who is looking for a(n) **(1)** _____. They may seem like **(2)** _____ crime stories at first, but if you take a closer look, you realise that they also explore serious social issues, such as depression or racism. They tend to have several, slowly developing storylines which may **(3)** _____ those who fancy fast-paced action films. However, for many people it is exactly what **(4)** _____ them to the genre. The popularity of *Scandi noir* started in the 90s with Henning Mankell's books. His novels, later turned into TV series, revolve around the work of Kurt Wallander – a Swedish police **(5)** _____ who won't let any criminal get away with the crime. Since then, there have been **(6)** _____ successful *Scandi noir* productions such as *Trapped* and *Bordertown*. So, if you are planning a movie night, you might want to try watching one of them.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

4 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań.

1 The plot of *The Line of Duty* is so complicated that I _____ (*nie jestem w stanie nadążyć za*) it.
2 The accused _____ (*zaprzeczył, że pokłócił się z*) the victim the night before the accident.
3 _____ (*Co mi się podoba*) the most about *The Bridge* is the amazing main character.
4 _____ (*Żałuję, że nie jestem*) better at computer graphics. I could become an architect.
5 The terrorist organisation threatened that it _____ (*przeprowadzi*) another attack the following week.
6 The documentary is about people who _____ (*chcą być szanowani*) for who they are.

Wrap it up

5 Work in pairs. Why do you think crime series and crime fiction are so popular with people?

EXTENDED

Zoom in

1 Work in pairs. Have you ever seen any campaigns against racism? Describe it. Search for information online, if necessary.

2 Complete the questions with the correct prepositions. Discuss the questions with a partner.

1 What do you do when you stand up _____ someone? Can you give an example of a situation like this?
2 Why do people resort _____ violence? Is it sometimes justified?
3 Which groups of people are often discriminated _____? Do you know anyone who has fallen victim _____ prejudice?
4 Should there be any punishment for people who show disregard _____ other people's religious beliefs? Why (not)?

WYBÓR WIELOKROTNY (ZDANIA)

3 Przeczytaj zdania. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdanie. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

1 Racism includes harassment, humiliation, violent and intimidating behaviour, but also ___ someone names or cracking offensive jokes.
A giving **B** calling **C** making **D** naming

2 Racism can also show through people's attitudes. Someone may look ___ on people of other ethnic origins and treat them as inferior.
A up **B** at **C** down **D** for

3 ___ should racism be socially unacceptable, it should also be severely punished.
A However **B** Unfortunately
C Not only **D** What's worse

4 In many countries the governments promote anti-racist campaigns like *Support-Record-Report*, in which citizens are encouraged to ___ to racist abuse in public places and online.
A rise **B** resort **C** resent **D** respond

5 A campaign which has really ___ in Australia is called Racism. #ItStopsWithMe. It was provoked by the Black Lives Matter protests, and it has gained in popularity over recent years.
A got over **B** brought about
C come out **D** taken off

GRAMATYKALIZACJA

4 Uzupełnij zdania 1–6. Wykorzystaj w odpowiedniej formie słowa podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych słów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 _____ (***be/racism***) became the main topic of their discussion after the conference, not gender equality.
2 So _____ (***powerful/be/speech***) that the crowd started applauding vigorously.
3 It's high time _____ (***we/stand***) the people whose rights are violated.
4 The protest _____ (***be/bind***) get out of control from the very moment it started.
5 _____ (***we/need/be***) more cooperation instead of competition between nations.
6 Only when we start respecting each other's needs will _____ (***world/make***) a better place.

Wrap it up

5 Work in groups of three and discuss how far you agree with the following statements. Justify your answers.

1 Young people these days are too self-centred to care about other people's problems.
2 There'll never be real equality in society. It's not in everyone's interest to narrow the gap between the rich and the poor.

Use of English – Extra Practice 14 ▶ p. 301

Grammar Playout

TRYB ŁĄCZĄCY (THE SUBJUNCTIVE); INWERSJA, KONSTRUKCJE W FUNKCJI EMFATYCZNEJ

Grammar Reference ▶ p. 291

A Find sentences which begin with the words *What, So, Not only, It was Only when* in exercises 3 and 4 on page 225. Which two grammar points do they refer to?

B Translate the fragments in brackets into English.

1 _____ (*Ledwo co weszłam do*) the house when I realised there had been a break-in.
2 _____ (*Jedyna rzecz, na której mi zależy, to*) freedom.
3 Not until the gangster was sentenced to prison _____ (*jego ofiary poczuły się bezpieczne*).
4 _____ (*Ścieżka dźwiękowa jest tym*) that I like the most in this thriller.

14 PISANIE

Zoom in

1 Work in pairs and answer the questions.

1 What sort of campaign would be the most suitable to encourage young people to vote? Why?
2 Should voting in elections be compulsory? Why (not)?

Practice

2 Read the task and the model answer. Find the parts of the text where the writer

1 explains why he/she decided to vote,
2 tells the reader how voting made him/her feel,
3 describes a surprising situation which took place while he/she was voting,
4 explains why he/she decided to vote for a particular candidate,
5 gives his/her opinion about young people taking part in elections.

Właśnie wróciłeś/wróciłaś z głosowania w wyborach do samorządu szkolnego. Napisz wiadomość e-mail do koleżanki z Anglii, w której:

- opiszesz uczucia, które Ci towarzyszyły w trakcie głosowania,
- zrelacjonujesz zaskakującą sytuację, która miała miejsce podczas głosowania,
- napiszesz, co zdecydowało, że oddałeś/oddałaś głos na konkretnego kandydata/kandydatkę,
- zapytasz kolegę/koleżankę o jego/jej doświadczenia wyborcze i wyrazisz swoją opinię na temat udziału młodych ludzi w wyborach.

MODEL ANSWER

Hi Sarah,

How are you? I hope you're fine. I've just taken part in the elections to the student government at our school!

I wasn't really convinced about voting at first because I didn't know anything about one candidate, but after I cast my vote, I felt quite proud of myself. I'll do better next time.

A strange thing happened when we had the elections. Three people with the same name and surname came to vote at the same time, so you can imagine the shock on their faces! Fortunately, everything turned out fine when their school ID numbers were verified.

It wasn't easy to choose my candidate. In the end I voted for the person who promised to bring back the school discos and to do something about the quality of food at our canteen because I really care about these two issues.

Have you ever voted? I think that young people should vote because it influences their future and protects their civil rights. Do you agree with me?

Take care

XYZ

3 Read tasks A and B and the expressions in the box. Which of these expressions could be used in both tasks? Then choose one of the tasks and write your email.*

be eligible • campaign • cast a vote • citizen • school community • vote for • come up with policies • debate an issue • stand for election • pass a law • representative • win an election • lack awareness • suitable candidate • head boy / girl • rivals / opposing candidates • student council • apply for funds • modernise • run a campaign • participatory / civic budget • encourage people to do something • fight voter apathy

E-MAIL

A Kandydujesz w wyborach na przewodniczącego samorządu uczniowskiego. Napisz do koleżanki z Kanady e-mail, w którym:

- napiszesz, dlaczego startujesz w wyborach i co chciałbyś/chciałabyś zmienić w swojej szkole, jeśli je wygrasz,
- wyjaśnisz, dlaczego uważasz, że jesteś odpowiednim kandydatem/odpowiednią kandydatką na to stanowisko,
- opiszesz krótko swojego głównego rywala,
- napiszesz, jakie uczucia towarzyszą Ci w tej kampanii.

Hi Amy,

I hope you're well. You won't believe it, but I'm taking part in the elections to our student council!

Writing Bank ▶ p. 249

E-MAIL

B Twoja szkoła zgłosiła niedawno projekt w ramach budżetu obywatelskiego. Niestety, jak dotąd niewiele osób na niego zagłosowało. Napisz do kolegi ze Szkocji e-mail, w którym:

- wyjaśnisz, na co Twoja szkoła chciałaby przeznaczyć fundusze z budżetu obywatelskiego,
- napiszesz, w jaki sposób jako uczniowie staracie się zachęcić lokalną społeczność do głosowania na Wasz projekt,
- opiszesz swoje uczucia w związku z niewielkim zainteresowaniem Waszym projektem,
- poprosisz kolegę o wskazówki, jak prowadzić bardziej skuteczną kampanię zachęcającą do głosowania.

Hi Paul,

How are you? I'm writing to tell you about my school's project in the participatory budget. I hope our local community supports it!

Writing Bank ▶ p. 249

Wrap it up

4 Work in pairs. Prepare a short fact file on the election system in a chosen English-speaking country. Present your fact file to the class.

** Rozwiń swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, pamiętając, że jej długość powinna wynosić od 100 do 150 wyrazów (nie licząc słów w zdaniach, które są podane). Oceniane są: umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty). Podpisz się jako XYZ.*

Zoom in

1 **Work in pairs. Discuss the idea of *cultural diversity*. What is it? How does it manifest itself in a community or society?**

2 **Read the task and the model answer. Find all the linking words and expressions in the text.**

Przeczytałeś/Przeczytałaś artykuł poruszający kwestię integracji osób należących do różnych kultur w Twoim kraju. Napisz list do redakcji, w którym przedstawisz swoją opinię na temat integracji międzykulturowej oraz przedstawisz znany Ci szkolny projekt dotyczący tej kwestii.

MODEL ANSWER

Dear Sir/Madam

I am writing in response to the article published in the online edition of your newspaper. I would like to present my opinion on the issue of intercultural integration.

These days, large numbers of people travel the world in search of safety, financial stability or employment. As a result, our communities are becoming more diverse ethnically and culturally. What we cannot ignore is that, while increasing diversity can positively affect society, it can also create tension. It is therefore my strong belief that we need to raise awareness of cultural differences and work closely as local governments, non-profit organisations and individuals to make it easier for people to understand each other's cultural and ethnic backgrounds.

One example of a great initiative working to achieve this goal is my school's *Different Is Cool* project. We were encouraged to find young people representing different cultures who live in our area and invite them to a school fair. To begin with, we were quite apprehensive, but in the end, it proved to be a very rewarding experience. Thanks to meeting people from different backgrounds, we gained an insight into their way of living. As a result, we were able to create connections which will hopefully make our neighbourhood a better place.

I hope that many young people share my opinion on the need to promote greater intercultural awareness because only by trying to better understand each other will we be able to create strong societies.

Yours faithfully,

XYZ

EXTENDED

3 **Read the tasks. Which one seems more interesting for you? Why? What arguments would you use when doing each of the tasks?**

LIST FORMALNY

A Podczas pobytu w jednym z dużych miast europejskich uczestniczyłeś/uczestniczyłaś w Dniach Kultur Europejskich. Taką samą imprezę chciałbyś/chciałabyś zorganizować w Twojej miejscowości. Napisz do władz lokalnych list, w którym opiszesz tę imprezę i uzasadnisz, dlaczego chcesz zorganizować podobne wydarzenie w Twojej miejscowości.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

LIST FORMALNY

B Napisz do władz lokalnych list, w którym zwrócisz się z apelem o zorganizowanie zbiórki na rzecz świetlicy dla dzieci z rodzin mniejszości narodowych zamieszkujących Twoją miejscowość. W liście uzasadnij swoją prośbę oraz zaproponuj, jak Twoja szkoła mogłaby pomóc w przeprowadzeniu zbiórki.

Wypowiedź powinna zawierać od 200 do 250 słów i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.

Writing Bank ▶ p. 254

4 **Complete the sentences so that they could be used when answering the tasks in exercise 3.**

1 I truly believe that such an event _____
2 What I enjoyed the most about the festival was _____
3 The thing I was very keen on was _____
4 Not only was the festival useful _____
5 It is the human solidarity which _____
6 Taking care of people in need is _____

5 **Choose one of the tasks in exercise 3 and write your letter. You may use the expressions from exercise 4 in your work.**

Wrap it up

6 **Work in pairs. Find out what ethnic minorities live in your area. What do you know about them?**

SŁOWNICTWO

MP3 117 Social events and phenomena; Problems of the modern world / Wydarzenia i zjawiska społeczne; Problemy współczesnego świata

Crime / Przestępczość

burglary / burglar / burgle /ˈbɜːgləri / ˈbɜːglə / ˈbɜːgəl/ włamanie; włamywacz/ włamywaczka; włamać się
commit a crime /kəˈmɪt ə kraɪm/ popełnić przestępstwo
drug dealing / drug dealer /ˈdrʌg ˌdiːlɪŋ / ˈdrʌg ˌdiːlə/ handel narkotykami; handlarz/ handlarka narkotykami
kidnapping / kidnapper / kidnap /ˈkɪdnæpɪŋ / ˈkɪdnæpə / ˈkɪdnæp/ porwanie; porywacz/ porywaczka; porwać (kogoś)
murder / murderer /ˈmɜːdə / ˈmɜːdərə/ zamordować; morderstwo; morderca/ morderczyni
offender /əˈfendə/ sprawca/sprawczyni
rob / robbery / robber /rɒb /ˈrɒbəri / ˈrɒbə/ rabować, rabunek, rabuś, bandyta/bandytka
shoplifting / shoplifter /ˈʃɒpˌlɪftɪŋ / ˈʃɒpˌlɪftə/ kradzieże w sklepach; złodziej sklepowy/ złodziejka sklepowa
theft / thief /θeft / θiːf/ kradzież; złodziej/ złodziejka
vandalise / vandalism / vandal /ˈvændəlaɪz / ˈvændəˌlɪzm / ˈvændəl/ zdewastować; wandalizm; wandal
victim /ˈvɪktɪm/ ofiara
EXTENDED
arson / arsonist /ˈɑːsən / ˈɑːsənɪst/ podpalenie; podpalacz/podpalaczka
assassinate / assassination / assassin /əˈsæsɪneɪt / əˌsæsɪˈneɪʃən / əˈsæsɪn/ dokonać zamachu na; zamach; zamachowiec/ zamachowczyni
bribery / bribe /ˈbraɪbəri / braɪb/ łapówkarstwo; łapówka
money laundering /ˈmʌni ˌlɔːndərɪŋ/ pranie brudnych pieniędzy
pickpocketing / pickpocket /ˈpɪkˌpɒkɪtɪŋ / ˈpɪkˌpɒkɪt/ kradzież kieszonkowa; kieszonkowiec
smuggling / smuggler /ˈsmʌglɪŋ / ˈsmʌglə/ przemyt; przemytnik/przemytniczka

The justice system / Wymiar sprawiedliwości

accuse sb of sth /əˈkjuːz ˌsʌmbədi əv ˌsʌmθɪŋ/ oskarżyć kogoś o coś
arrest sb for sth /əˈrest ˌsʌmbədi fə ˌsʌmθɪŋ/ zatrzymać kogoś za coś
charge sb with sth /tʃɑːdʒ ˌsʌmbədi wɪθ ˌsʌmθɪŋ/ oskarżać kogoś o coś
come up with an alibi /kʌm ʌp wɪð ən ˈæləbaɪ/ wymyślić alibi
community service /kəˈmjuːnəti ˌsɜːvɪs/ prace społeczne
defence lawyer /dɪˈfens ˌlɔːjə/ adwokat
eyewitness /ˈaɪˌwɪtnəs/ naoczny świadek
find sb guilty of sth /faɪnd ˌsʌmbədi ˈgɪlti əv ˌsʌmθɪŋ/ uznać kogoś za winnego czegoś
fine sb for sth /faɪn ˌsʌmbədi fə ˌsʌmθɪŋ/ karać kogoś karą grzywny za coś
go on trial /ˌgəʊ ɒn ˈtraɪəl/ być sądzonym
go to prison /ˌgəʊ tə ˈprɪzn̩ / pójść do więzienia
judge /dʒʌdʒ/ sędzia
jury /ˈdʒʊəri/ ława przysięgłych
prosecutor / prosecution / prosecute /ˈprɒsɪkjuːtə / ˌprɒsɪˈkjuːʃn / ˈprɒsɪˌkjuːt/ prokurator; oskarżenie/oskarżyć; wnieść oskarżenie
report sth to the police /rɪˈpɔːt ˌsʌmθɪŋ tə ðə pəˌliːs/ zgłaszać coś na policję
sentence sb to sth /ˈsentəns ˌsʌmbədi tə ˌsʌmθɪŋ/ skazać kogoś na coś
EXTENDED
get a life sentence /get ə laɪf ˈsentəns/ dostać dożywocie
keep in custody /ˌkiːp ɪn ˈkʌstədi/ przetrzymywać w areszcie śledczym
plead not guilty /ˌpliːd ˌnɒt ˈgɪlti/ nie przyznawać się do winy
take a statement /ˌteɪk ə ˈsteɪtmənt/ spisać zeznania
testify in court /ˈtestɪfaɪ ɪn ˌkɔːt/ zeznawać w sądzie

Domestic and international conflicts / Konflikty wewnętrzne i międzynarodowe

blow up / explode /ˌbləʊ ˈʌp, ɪkˈspləʊd/ wybuchnąć
border /ˈbɔːdə/ granica
civil war /ˌsɪvl ˈwɔː/ wojna domowa
civilian /səˈvɪliən/ cywil
dispute over territory /ˈdɪspjuːt ˌəʊvə ˌterɪtəri/ konflikt o terytorium
embassy /ˈembəsi/ ambasada
invade / invasion /ɪnˈveɪd / ɪnˈveɪʒən/ najechać/ inwazja
military intervention /ˈmɪlɪtəri ˌɪntəˌvenʃən/ interwencja wojskowa
riot /ˈraɪət/ zamieszki, rozruchy
EXTENDED
armed forces /ˌɑːmd ˈfɔːsɪz/ siły zbrojne
declare a ceasefire /dɪˌkleər ə ˈsiːsˌfaɪə/ ogłosić zawieszenie broni
disperse the crowd /dɪˈspɜːs ðə ˌkraʊd/ rozproszyć tłum
peace talks /piːs tɔːks/ negocjacje pokojowe
resort to sth /rɪˈzɔːt tə ˌsʌmθɪŋ/ uciekać się do czegoś
send in / withdraw troops /ˌsend ɪn / wɪðˌdrɔː ˈtruːps/ wysłać/wycofać oddziały wojskowe
uprising /ˈʌpˌraɪzɪŋ/ powstanie
water cannons /ˈwɔːtə ˌkænənz/ armatki wodne
weapons of mass destruction /ˌwepənz əv ˌmæs dɪˈstrʌkʃn/ broń masowego rażenia

Social issues and ways of dealing with them / Problemy społeczne i sposoby ich rozwiązania

act of terrorism /ˌækt əv ˈterərɪzm̩ / akt terroryzmu
discriminate / discrimination /dɪˈskrɪmɪneɪt / dɪˌskrɪmɪˈneɪʃən/ dyskryminować/dyskryminacja
food bank /fuːd bæŋk/ bank żywności
global / globalisation /ˈgləʊbəl / ˌgləʊbəlaɪˈzeɪʃn/ globalny; globalizacja
homeless / homelessness /ˈhəʊmləs / ˈhəʊmləsnəs/ osoba bezdomna; bezdomność
protest march /ˈprəʊtest mɑːtʃ/ marsz protestacyjny
provide sb with sth /prəˈvaɪd ˌsʌmbədi wɪθ ˌsʌmθɪŋ/ zapewniać coś komuś
racism /ˈreɪˌsɪzm/ rasizm
refugee /ˌrefjʊˈdʒiː/ uchodźca
social worker /ˈsəʊʃl ˈwɜːkə/ pracownik społeczny/pracownica społeczna
soup kitchen /suːpˈkɪtʃən/ jadłodajnia dla ubogich
unemployed / unemployment /ˌʌnɪmˈplɔɪd / ˌʌnɪmˈplɔɪmənt/ bezrobotny; bezrobocie
violent / violence /ˈvaɪələnt / ˈvaɪələns/ agresywny, brutalny; przemoc
EXTENDED
affordable housing /əˈfɔːdəbl ˈhaʊzɪŋ/ mieszkania w przystępnej cenie
at an alarming rate /ət ən əˌlɑːmɪŋ ˈreɪt/ w zastraszającym tempie
below the breadline /bɪˌləʊ ðə ˈbredˌlaɪn/ poniżej granicy ubóstwa
redistribution of wealth /ˌriːdɪstrɪˌbjuːʃn əv ˈwelθ/ redystrybucja bogactwa
social injustice /ˈsəʊʃl ɪnˈdʒʌstɪs/ niesprawiedliwość społeczna
socially / economically underprivileged groups /ˈsəʊʃli,ˌekəˈnɒmɪkli ˌʌndəˈprɪvəlɪdʒd gruːpz/ grupy społecznie/ekonomicznie upośledzone

MP3 118 Offices and state structure / Urzędy i struktura państwa

Offices / Urzędy

campaign /kæmˈpeɪn/ prowadzić kampanię wyborczą
cast a vote /kɑːst ə vəʊt/ oddać głos
citizen /ˈsɪtɪzən/ obywatel/obywatelka
come up with a policy /ˌkʌm ˌʌp wɪð ə ˈpɒləsi/ wprowadzić nową politykę
fight / stand for an election /ˈfaɪt / ˌstænd fər ən ɪˌlekʃən/ startować w wyborach
local / general election /ˌləʊkl / ˌdʒenrəl ɪˈlekʃn/ wybory lokalne/powszechne
mayor /meə/ burmistrz
minister / ministry /ˈmɪnɪstə, ˈmɪnɪstri/ minister; ministerstwo
parliament /ˈpɑːləmənt/ parlament
pass a law /ˌpɑːs ə ˈlɔː/ uchwalić ustawę, ustanowić prawo
senate /ˈsenət/ senat
serve a term of office /ˌsɜːv ə ˌtɜːm əv ˈɒfɪs/ sprawować urząd, rządzić przez kadencję
vote for sb /ˈvəʊt fə ˌsʌmbədi/ głosować na kogoś
win an election /ˌwɪn ən ɪˈlekʃn/ wygrać wybory
EXTENDED
ballot paper /ˈbælət ˌpeɪpə/ karta do głosowania
be eligible to vote /bi ˈelɪdʒəbl tə vəʊt/ mieć prawo do głosowania
constituency /kənˈstɪtjʊənsi/ okręg wyborczy
electorate /ɪˈlektərət/ elektorat
manifesto /ˌmæniˈfestəʊ/ program (np. wyborczy)
run for office /ˌrʌn fər ˈɒfɪs/ kandydować na urząd

State structure / Struktura państwa

EXTENDED
constitutional monarchy /ˌkɒnstɪˈtjuːʃnəl ˈmɒnəki/ monarchia konstytucyjna
aristocracy /ˌærˈstɒkrəsi/ arystokracja
democracy / democratic /dɪˈmɒkrəsi / ˌdeməˈkrætɪk/ demokracja/demokratyczny
dictatorship /dɪkˈteɪtəʃɪp/ dyktatura
executive power /ɪgˈzekjʊtɪv ˈpaʊə/ władza wykonawcza
federation /ˌfedəˈreɪʃn̩ / federacja
head of government / state /ˌhed əv ˈgʌvənmənt,ˈsteɪt/ szef rządu/głowa państwa
House of Commons /ˌhaʊs əv ˈkɒmənz/ Izba Gmin
House of Lords /ˌhaʊs əv ˈlɔːdz/ Izba Lordów
House of Representatives /ˌhaʊs əv ˌreprɪˈzentətɪvz/ Izba Reprezentantów
judicial branch /dʒuːˈdɪʃl brɑːntʃ/ władza sądownicza

leader of the Conservative / Labour party /ˈliːdə əv ðɪ kənˈsɜːvətɪv, ˈleɪbə ˈpɑːti/ lider Partii Konserwatywnej/Partii Pracy
legislative power /ˈledʒɪslətɪv ˈpaʊə/ władza ustawodawcza
Member of Parliament (MP) /ˌmembər əv ˈpɑːləmənt (ˌem ˈpiː)/ poseł/posłanka
prime minister (PM) /ˌpraɪm ˈmɪnɪstə (ˌpiː ˈem)/ premier

MP3 119 International and social organisations / Organizacje społeczne i międzynarodowe

the European Union (EU) /ðə ˌjʊərəˌpiːən ˈjuːnjən (ˌiː ˈjuː)/ Unia Europejska
the North Atlantic Treaty Organization (NATO) /ðə ˌnɔːθ ətˌlæntɪk ˌtriːti ˌɔːgənaɪˈzeɪʃən (ˈneɪtəʊ)/ Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
the Red Cross /ðə red krɒs/ Czerwony Krzyż
the United Nations (UN) /ðiː juːˌnaɪtɪd ˈneɪʃnz (ˌjuː ˈen)/ Organizacja Narodów Zjednoczonych
the World Health Organization (WHO) /ðə ˌwɜːld ˈhelθ ˌɔːgənaɪˌzeɪʃən (ˌdʌbəljuː eɪtʃ ˈəʊ)/ Światowa Organizacja Zdrowia
the World Wide Fund for Nature (WWF) /ðə ˌwɜːld waɪd ˌfʌnd fə ˈneɪtʃə (ˌdʌbljuː dʌbəljuː ˈef)/ Światowy Fundusz na Rzecz Przyrody EXTENDED
accessibility of education /əkˌsesəˈbɪləti əv ˌedjʊˈkeɪʃn/ dostępność edukacji
address global threats /əˈdres ˈgləʊbl ˌθretz/ zajmować się globalnymi zagrożeniami
burning issue /ˌbɜːnɪŋ ˈɪʃuː/ palący problem
encourage economic growth /ɪnˌkʌrɪdʒ ˌiːkəˌnɒmɪk ˈgrəʊθ/ wspomagać wzrost gospodarczy
financial stability /faɪˈnænʃl stəˌbɪlɪt/ stabilność finansowa
promote cultural understanding /prəˌməʊt ˌkʌltʃrəl ˌʌndəˈstændɪŋ/ promować porozumienie międzykulturowe

MP3 120 Politics / Polityka

EXTENDED
cause a scandal /ˌkɔːz ə ˈskændəl/ wywołać skandal
gain ground /ˌgeɪn ˈgraʊnd/ zyskiwać przewagę
give a press conference /ˌgɪv ə ˈpres ˌkɒnfrəns/ zorganizować konferencję prasową
honour a promise /ˌɒnər ə ˈprɒmɪs/ spełniać obietnicę
leak information /ˌliːk ˌɪnfəˈmeɪʃn/ ujawnić informacje
left-wing / right-wing /ˌleftˈwɪŋ / ˌraɪtˈwɪŋ/ lewicowy/prawicowy
toe the party line /ˌtəʊ ðə ˌpɑːti ˈlaɪn/ postępować zgodnie z linią partii
win sb over /ˌwɪn ˌsʌmbədi ˈəʊvə/ przekonać kogoś

MP3 121 Economy / Gospodarka

EXTENDED
drop in value /ˌdrɒp ɪn ˈvæljuː/ tracić na wartości
go into / come out of recession /ˌgəʊ ˌɪntə / ˌkʌm ˌaʊt əv rɪˈseʃn/ znaleźć się w/wyjść z recesji
interest rate /ˈɪntrəst ˌreɪt/ stopa procentowa
long-term investment /lɒŋˌtɜːm ɪnˈves(t)mənt/ inwestycja długoterminowa
plummet /ˈplʌmɪt/ gwałtownie spadać
stock market /stɒk ˈmɑːkɪt/ giełda

MP3 122 Human rights / Prawa człowieka

EXTENDED
standards of living /ˈstændədz ɒv ˈlɪvɪŋ/ warunki życia
discrimination against sb /dɪˌskrɪmɪˈneɪʃn əˈgenst ˌsʌmbədi/ dyskryminacja kogoś
disregard for sb/sth /ˌdɪsrɪˈgɑːd fə ˌsʌmbədi,ˌsʌmθɪŋ/ brak poszanowania dla kogoś/czegoś
freedom of speech /ˌfriːdəm əv ˈspiːtʃ/ wolność słowa
fundamental freedoms /ˌfʌndəˈmentl ˈfriːdəmz/ podstawowe wolności
human dignity /ˈhjuːmən ˈdɪgnəti/ godność ludzka
gender / social equality /ˈdʒendə, ˈsəʊʃl ɪˈkwɒləti/ równość płci/równość społeczna
stand up for sb/sth /ˌstænd ˈʌp fə ˌsʌmbədi,ˌsʌmθɪŋ/ stanąć w obronie kogoś/czegoś
right to privacy /raɪt tə ˈpraɪvəsi/ prawo do prywatności

MP3 123 Religions / Religie

EXTENDED
dismissive /dɪsˈmɪsɪv/ lekceważący
find sth puzzling /ˌfaɪnd ˌsʌmθɪŋ ˈpʌzlɪŋ/ mieć problem ze zrozumieniem czegoś
hold sth sacred /ˌhəʊld ˌsʌmθɪŋ ˈseɪkrɪd/ uważać coś za święte
rich diversity /ˌrɪtʃ daɪˈvɜːsəti/ bogata różnorodność
system of beliefs /ˈsɪstəm əv bɪˈliːfs/ system wierzeń
understand nuances /ˌʌndəˌstænd ˈnjuːɒnsɪz/ zrozumieć niuanse
unintentional /ˌʌnɪnˈtenʃnəl/ niezamierzony

MP3 124 Ideologies / Ideologie

EXTENDED
adhere to sth /ədˈhɪə tə ˌsʌmθɪŋ/ być wiernym czemuś
authoritarian regime /ɔːˌθɒrˈteərɪən reɪˈʒiːm/ autorytaryzm
be entitled to sth /bi ɪnˈtaɪtld tə ˈsʌmθɪŋ/ mieć prawo do czegoś
fairness /ˈfeənəs/ sprawiedliwość
inclusivity /ˌɪnkluːˈsɪvəti/ inkluzywizm
progressive ideas /prəʊˈgresɪv aɪˈdɪəz/ postępowe idee
public morals /ˈpʌblɪk ˈmɒrəlz/ dobre obyczaje (w życiu publicznym)
remain indifferent /rɪˈmeɪn ɪnˈdɪfrənt/ pozostawać obojętnym
see eye-to-eye with someone /ˈsiː ˌaɪ tə ˈaɪ wɪð ˌsʌmwʌn/ zgadzać się z kimś
social/racial prejudice /ˈsəʊʃ(ə)l; ˈreɪʃl ˈpredʒʊdɪs/ uprzedzenia społeczne/rasowe
socialist views /ˈsəʊʃəlɪst vjuːz/ poglądy socjalistyczne
strict moral code /ˌstrɪkt ˈmɒrəl ˌkəʊd/ ścisły kodeks moralny
universally protected /ˌjuːnɪˈvɜːsli prəˈtektɪd/ powszechnie chronione
utopian ideology /juːˈtəʊpiən ˌaɪdiˈɒlədʒi/ ideologia utopijna

SŁUCHANIE MP3 125

interpret the law /ɪnˈtɜːprɪt ðə lɔː/ interpretować prawo
place in the world /pleɪs ɪn ðə wɜːld/ miejsce w świecie
sort out sth /sɔːt aʊt ˈsʌmθɪŋ/ ustalić coś
take direction /ˈteɪk daɪˈrekʃn/ obrać kierunek

EXTENDED
commit the (tax payer's) money /kəˈmɪt ðə (tæks ˈpeɪəz) ˈmʌni/ rozdysponować pieniądze (podatników)
figure out the difference /ˈfɪgə aʊt ðə ˈdɪfrəns/ znaleźć różnice
get a good / bad press /get ə gʊd, bæd pres/ mieć dobrą/złą prasę
get your head round sth /get jə hed raʊnd ˈsʌmθɪŋ/ zrozumieć coś
in the foreseeable future /ɪn ðə fɔːˈsiːəbl ˈfjuːtʃə/ w dającej się przewidzieć przyszłości
tackle major problems /ˈtækl ˈmeɪdʒə ˈprɒbləmz/ stawić czoło poważnym problemom

CZYTANIE MP3 126

address the issue /əˈdres ðə ˈɪsjuː/ zajmować się problemem
improve financial situation /ɪmˈpruːv faɪˈnænʃl ˌsɪtʃuˈeɪʃn/ poprawić sytuację finansową
look for handouts /lʊk fə ˈhændaʊtz/ szukać zasiłków/datków
recover self-respect /rɪˈkʌvə selfrˈspekt/ odzyskać szacunek do samego siebie
show tolerance /ʃəʊ ˈtɒlərəns/ okazywać tolerancję
take responsibility for sth /teɪk rɪˌspɒnsəˈbɪləti fə ˈsʌmθɪŋ/ wziąć za coś odpowiedzialność EXTENDED
crime rate /kraɪm reɪt/ wskaźnik przestępczości
feel utterly lost /fiːl ˈʌtəli lɒst/ czuć się całkowicie zagubionym
go through the motions /gəʊ θruː ðə ˈməʊʃnz/ markować, zachowywać pozory
on record /ɒn ˈrekɔːd/ odnotowane; oficjalne
reference number /ˈrefrəns ˈnʌmbə/ numer referencyjny
tick away /tɪk əˈweɪ/ mijać

ACTIVATE

1 Use the words and expressions from the wordlist to write eight newspaper headlines eg. *Another mysterious theft in the art gallery.*

2 Find twelve words which refer to people on the wordlist. Then add a matching adjective to each one of them, eg. *an eyewitness – reliable, a thief – violent.*

3 Read the list of English diphthongs: /aʊ/, /aɪ/, /eɪ/, /eə/, /ɪə/, /oʊ/, /ɔɪ/ and /ʊə/. Think of two words for each sound. Use wordlists from Units 1–14 if necessary.

SPEAKING SETS

Rozmowa wstępna

Zestaw 1

1 Are you keen on fashion? Why (not)?
2 Would you be a good teacher? Why (not)?
3 How do you cope with negative emotions?

Zestaw 2

1 Where would you like to live in the future? Why?
2 What housework do you like doing on your own?
3 What changes would make your bedroom look better?

Zestaw 3

1 Which school subjects do you like most? Why?
2 What extracurricular activities would you like to attend? Why?
3 What are you going to do when you leave school?

Zestaw 4

1 In your opinion, what makes good working conditions?
2 In your future job, would you prefer to work individually or in a team? Why?
3 Would you like to do a dangerous job in the future? Why (not)?

Zestaw 5

1 Where do you usually hang out with your friends?
2 Do you like big family dinners? Why (not)?
3 In your opinion, what are the advantages of turning eighteen?

Zestaw 6

1 What dishes can you make on your own?
2 Do you often eat out? Why (not)?
3 Do you believe in miraculous diets? Why (not)?

Zestaw 7

1 What is your favourite shop and what is it like?
2 Do you prefer to pay in cash or by card? Why?
3 What is your favourite TV commercial? Why?

Zestaw 8

1 Which means of transport do you like using most? Why?
2 Do you like visiting distant places? Why?
3 Do you prefer going hiking in the mountains or sunbathing by the sea? Why?

Zestaw 9

1 Do you often participate in cultural events?
2 Are you keen on literature? Why (not)?
3 Which source of news do you prefer: the press, the TV, or the Internet? Why?

Zestaw 10

1 Are you interested in extreme sports? Why (not)?
2 In your opinion, what is the most inspiring aspect of sports?
3 Do you prefer watching sport live or on TV? Why?

Zestaw 11

1 Do you have a healthy lifestyle? Why (not)?
2 Is it easy for the disabled to live in your neighbourhood? Why (not)?
3 What addictions do you find the most harmful? Why?

Zestaw 12

1 How do you usually solve problems with technology?
2 Would you like to work in a science lab? Why (not)?
3 What technology helps you keep in touch with your friends?

Zestaw 13

1 What do you do to protect the environment?
2 Do you follow the weather forecast on a regular basis? Why (not)?
3 How can different natural disasters affect the life of people?

Zestaw 14

1 Would you make a good politician? Why (not)?
2 Do you feel safe where you live? Why (not)?
3 Would you like to work as a volunteer for a charity? Why (not)?

01 – Człowiek

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Jesteś uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej. Twoja klasa pomaga w organizacji szkolenia poświęconego dobrej autoprezentacji w szkole, na uczelni i w pierwszej pracy. Udzielasz informacji osobie zainteresowanej uczestnictwem tym kursie.
Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- czas i miejsce szkolenia
- cena i ewentualne zniżki dla studentów
- kwalifikacje prowadzących
- program kursu

UCZEŃ B

Jesteś uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej. Chcesz wziąć udział w szkoleniu poświęconym dobrej autoprezentacji w szkole, na uczelni i w pierwszej pracy. Rozmawiasz z przedstawicielem/przedstawicielką organizatora szkolenia. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- zapytaj, czy otrzymasz zwrot części kosztów za zajęcia, w których nie możesz wziąć udziału,
- dowiedz się, czy, mimo tego że nie masz jeszcze legitymacji studenckiej, otrzymasz zniżkę studencką.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Twój kolega/Twoja koleżanka z Wielkiej Brytanii kończy swój wakacyjny pobyt w Polsce. Z tej okazji chcesz sprezentować mu/jej jakiś strój z elementem kojarzącym się z Polską. Masz do wyboru trzy takie prezenty.

- Wybierz ten prezent, który będzie – Twoim zdaniem – najbardziej odpowiedni, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 Are clothes with national symbols popular with Polish teenagers? Why (not)?
2 Do you think a person's mood can change when they put on different clothes? Why (not)?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What do you think is making these women look happy?
2 How do your everyday clothes reflect your personality?
3 Describe the last time you had to look really elegant.

UCZEŃ B

1 What do you think the woman is talking about?
2 What makes you angry with other people?
3 Describe the last time you got cross with someone.

02 – Miejsce zamieszkania

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A
Twoi znajomi szukają osoby chętnej do wynajęcia ich mieszkania na czas wyjazdu za granicę. Twój kolega/Twoja koleżanka z Anglii szuka właśnie mieszkania do wynajęcia. Udzielasz mu/jej informacji o mieszkaniu.
Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- okres wynajmu
- sposób zapłaty
- obowiązki lokatora/lokatorki
- wyposażenie mieszkania

UCZEŃ B
Jesteś studentem/studentką z Anglii szukającym/szukającą mieszkania do wynajęcia. Rozmawiasz ze znajomym/znajomą właścicieli mieszkania.
W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- zapytaj, czy możesz trzymać psa/kota w mieszkaniu,
- upewnij się, czy możesz opłacać czynsz w funtach.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Wyjeżdżasz za granicę na roczne stypendium i szukasz zakwaterowania. Masz do wyboru dwa mieszkania w różnych lokalizacjach.

- Wybierz ofertę, która bardziej Ci odpowiada, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz drugą propozycję.

1 What problems may people face when moving from an urban to a rural area?
2 Why do some people decide to house-swap?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Why do you think the people are smiling?
2 Would you like to share a flat with someone you don't know well? Why (not)?
3 Describe the last time you had to do some chores you dislike.

UCZEŃ B

1 How is the woman feeling at the moment?
2 What would your ideal home be like?
3 Describe the last time you or someone you know had their room redecorated.

03 – Edukacja

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Jesteś uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej. Odpowiadasz za wprowadzenie w realia waszej szkoły nowego anglojęzycznego ucznia/nowej anglojęzycznej uczennicy.
Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- zasady korzystania ze szkolnej biblioteki
- obowiązki ucznia
- zajęcia pozalekcyjne
- prace domowe

UCZEŃ B

Jesteś uczniem/uczennicą z Kanady, obecnie uczącym/uczącą się w międzynarodowej szkole w Polsce. Chcesz uzyskać jak najwięcej informacji o swojej nowej szkole. Rozmawiasz z osobą, która pełni funkcję Twojego szkolnego opiekuna/opiekunki. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- zapytaj o możliwość korzystania z internetu podczas lekcji,
- powiedz, że chcesz uczestniczyć w zajęciach klubu sportowego.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Przeglądasz oferty europejskich uniwersytetów zachęcające do podjęcia studiów na ich kierunkach, szukając najlepszej dla siebie metody kształcenia.

- Wybierz tę metodę, która będzie – Twoim zdaniem – najbardziej skuteczna, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 Some people claim that we never stop learning. Would you agree with that statement? Why (not)?
2 What are the major drawbacks of studying abroad?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 How is the girl feeling? Why?
2 Which subject is the most difficult for you at school? Why?
3 Describe the last time you or someone you know had to study very hard for a test.

UCZEŃ B

1 Do you think the students in the photograph are enjoying working together? Why do you think so?
2 Do you prefer learning on your own or with a friend? Why?
3 Describe the last time someone helped you learn something for school.

04 – Praca

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Podczas wakacji starasz się o pracę sezonową w anglojęzycznej firmie na stanowisku asystenta/asystentki biura. Rozmawiasz z przedstawicielem/przedstawicielką firmy. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- okres zatrudnienia
- wynagrodzenie
- praca w weekendy
- wymagania wobec kandydata

UCZEŃ B

Jesteś przedstawicielem/przedstawicielką anglojęzycznej firmy w Polsce. Prowadzisz rekrutację nowych pracowników na czas sezonu letniego. Rozmawiasz z kandydatem/kandydatką na stanowisko asystenta/asystentki biura. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- poinformuj, że nowy pracownik musi mieć prawo jazdy,
- powiedz, że w trakcie okresu próbnego wynagrodzenie wynosi €400 miesięcznie.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Szukasz wakacyjnej pracy dorywczej. Masz do wyboru trzy propozycje zatrudnienia.

- Wybierz tę pracę, która będzie – Twoim zdaniem – najbardziej dla Ciebie odpowiednia, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What do you think makes a job satisfying? Why?
2 What are the possible side effects of upsetting the work-life balance?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What may happen next?
2 Would you like to work for the police? Why (not)?
3 Describe the last time you did something hazardous.

UCZEŃ B

1 What, in your opinion, makes these people want to do their job?
2 What would you ideally do for a living?
3 Describe the last time you helped someone in a difficult situation.

05 – Życie prywatne

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Jesteś opiekunem/opiekunką na obozie językowym w Anglii. Odpowiadasz za organizację czasu wolnego uczestniczących w nim dzieci. Twoim zadaniem było opracowanie planu zajęć na nadchodzący tydzień. Udziel informacji osobie, która zleciła Ci to zadanie.
Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- przewidywane trudności
- pomysły na zajęcia
- niezbędne rekwizyty
- planowane ramy czasowe zajęć

UCZEŃ B

Jesteś organizatorem/organizatorką obozu językowego dla dzieci. Rozmawiasz z osobą odpowiedzialną za zorganizowanie ich czasu wolnego. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- dowiedz się, czy zajęcia są odpowiednie dla wszystkich grup wiekowych,
- zapytaj, czy uczeń A potrzebuje pomocy w organizacji zajęć.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Masz możliwość zorganizowania swojej imprezy urodzinowej w jednym z poniższych miejsc.

- Wybierz miejsce, które Twoim zdaniem będzie bardziej odpowiednie, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz drugą propozycję.

1 What are the most popular ways of spending free time among young people in Poland?
2 Why is running becoming a more and more popular hobby?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What are these people probably talking about?
2 Do you like spending your free time on your own? Why (not)?
3 Describe the last time you did something really relaxing.

UCZEŃ B

1 Why do you think these teenagers chose to be in this place?
2 What is your favourite place to spend free time with your friends? Why?
3 Describe the last time you had to give up a meeting with your friends.

06 – Żywienie

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A
Uczysz się w szkole międzynarodowej. Wraz z kolegą/koleżanką z Indii rozmawiacie o wieczorze kulinarnym, który planujecie wspólnie przygotować. Spotkanie ma promować kuchnie z różnych stron świata. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- plan wieczoru
- planowane potrawy
- podział obowiązków
- promocja wieczoru wśród uczniów

UCZEŃ B
Jesteś uczniem/uczennicą szkoły międzynarodowej pochodzącym/pochodzącą z Irlandii. Wraz z kolegą/koleżanką z Polski planujecie zorganizować wieczór kulinarny promujący kuchnie z różnych stron świata.
W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- dowiedz się, czy są inni chętni do pomocy przy organizacji tego wieczoru,
- powiedz, że nie możesz wykonać któregoś z zadań, i wyjaśnij dlaczego.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Organizatorzy telewizyjnego konkursu kulinarnego dla młodzieży proszą o pomoc przy wyborze głównej nagrody dla zwycięzcy. Masz do wyboru trzy propozycje nagrody.

- Wybierz tę nagrodę, którą uważasz za najbardziej odpowiednią, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 In your opinion, how useful is it to be able to cook nowdays?
2 Do you agree with the statement that cooking is an art? Why (not)?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Why do you think the people have met over lunch?
2 Do you like eating out with your friends? Why (not)?
3 Describe the last time you enjoyed a meal.

UCZEŃ B

1 Why do you think the people in the photograph are smiling?
2 Do you find family meals interesting or boring? Why?
3 Describe the last time you had a big meal with your family or friends.

07 – Zakupy i usługi

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Uczysz się w międzynarodowej szkole w Polsce. Jesteś jednym z organizatorów kampanii reklamowej Waszego szkolnego sklepiku. Udzielasz informacji osobie zainteresowanej uczestniczeniem w tej akcji. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- asortyment sklepiku
- wsparcie właściciela sklepu
- planowane promocje
- sposoby dotarcia do uczniów z informacją

UCZEŃ B

Jesteś uczniem/uczennicą międzynarodowej szkoły w Polsce. Jesteś zainteresowany/zainteresowana uczestniczeniem w kampanii promującej Wasz szkolny sklepik. Rozmawiasz z osobą, która szuka chętnych do współpracy. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie zaproponuj uczniowi A inne rozwiązanie,
- dowiedz się, dlaczego sklepik nie sprzedaje czegoś, na czym Ci zależy,
- zapytaj, co uczeń A sądzi o zorganizowaniu konkursu dla klientów sklepiku.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na zdjęcia i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Dostałeś/Dostałaś propozycję zrecenzowania jednej z poniższych wersji reklam czekolady.

- Wybierz tę wersję reklamy, która będzie – Twoim zdaniem – najciekawsza, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

Need a break? Have some Douglas Chocolates!

Douglas Chocolates – made with love!

Douglas Chocolates give you extra energy!

1 To what extent are we influenced by advertising when we buy things? Why do you say that?
2 What makes a good salesperson? Why?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Do you think the woman enjoys her job? Why?
2 If you won a lottery, what would you spend the money on?
3 Describe the last time you wasted a lot of time shopping.

UCZEŃ B

1 What do you think the women are going to do next?
2 Do you like window-shopping? Why (not)?
3 Describe the last time you spent money on something you had been dreaming about.

08 – Podróżowanie i turystyka

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Odwiedza Cię znajomy/znajoma z USA. Chciałby/Chciałaby poznać Polskę i jej obyczaje. Wspólnie planujecie kilkudniowy wyjazd. Poniżej podane są cztery kwestie, które musisz omówić w rozmowie z uczniem B.

- transport
- dodatkowe atrakcje
- wybór miejsc do zwiedzania
- zakwaterowanie

UCZEŃ B

Pochodzisz ze Stanów Zjednoczonych. Odwiedzasz obecnie swojego kolegę/swoją koleżankę w Polsce. Planujecie wspólny kilkudniowy wyjazd. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej jak najwięcej poniższych punktów:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A w jakiejś kwestii, tak aby musiał podać kolejne argumenty lub zaproponować inne rozwiązanie,
- powiedz, że nie lubisz podróżować środkiem lokomocji zaproponowanym przez ucznia A,
- zapytaj o koszt wycieczki.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Wygrałeś/Wygrałaś w konkursie tygodniowy wyjazd wakacyjny. Masz do wyboru trzy rodzaje wyjazdów.

- Wybierz ten rodzaj wyjazdu, który najbardziej Ci odpowiada, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 In your opinion, what are the advantages of travelling?
2 What can make people unhappy with their holiday?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Why do you think this person chose to spend her holiday in this way?
2 Do you like facing challenges? Why (not)?
3 Describe the last time you or someone you know travelled on your own/their own.

UCZEŃ B

1 Do you think the people are enjoying themselves? Why (not)?
2 Would you want to spend your summer holiday like this? Why (not)?
3 Describe the last time you spent your holiday in an interesting way.

09 – Kultura

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Uczysz się w szkole międzynarodowej. Jesteś jednym z organizatorów dni kultury brytyjskiej. Masz pewne pomysły dotyczące tej imprezy, które chcesz omówić z kolegą/koleżanką z Anglii. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

plan wydarzenia | lista gości | poczęstunek | dekoracje

UCZEŃ B

Pochodzisz z Anglii i uczysz się w międzynarodowej szkole w Polsce. Twoja szkoła organizuje dni kultury brytyjskiej, a Twój kolega/Twoja koleżanka z Polski ma pewne pomysły na organizację tej imprezy i chciałby/chciałaby je z Tobą omówić. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- dowiedz się, dlaczego uczeń A chciałby zaprosić proponowane osoby,
- zasugeruj pewną zmianę i poproś ucznia A o opinię w tej sprawie.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Masz możliwość uczestniczenia w bezpłatnych warsztatach tanecznych prowadzonych przez sławne osoby ze świata sztuki. Masz do wyboru trzy rodzaje warsztatów.

- Wybierz te warsztaty, które uważasz za najciekawsze i najbardziej rozwijające, oraz uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 In what ways can music affect people?
2 How popular is dancing in Poland?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What might the man be singing about?
2 Who is your favourite musician? Why?
3 Describe the last time you or someone you know went to a concert.

UCZEŃ B

1 Why do you think the woman chose to practise dancing in this place?
2 Do you find dance performances enjoyable? Why (not)?
3 Describe the last time you took part in a cultural event.

10 – Sport

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Trenujesz koszykówkę w lokalnym klubie sportowym. Do Waszego klubu chciałby/chciałaby dołączyć nowy kolega/nowa koleżanka z Anglii, tymczasowo przebywający/przebywająca w Polsce. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- wymagane umiejętności i predyspozycje
- strój do ćwiczeń
- treningi
- udział w turniejach

UCZEŃ B

Pochodzisz z Anglii. Tymczasowo zamieszkałeś/zamieszkałaś wraz z rodziną w Polsce. Chcesz zapisać się do lokalnego klubu sportowego, aby uprawiać koszykówkę. Rozmawiasz z członkiem drużyny. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- wyraź swoją opinię na temat wymagań wobec członków drużyny,
- dowiedz się, jakie są dotychczasowe osiągnięcia drużyny,
- zapytaj, czy uczeń A jest zadowolony z tego, że należy do klubu.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Twoja szkoła ma możliwość zorganizowania dodatkowych zajęć z WF-u. Masz do wyboru trzy rodzaje zajęć.

- Wybierz ten rodzaj zajęć, który uważasz za najbardziej odpowiedni dla całej klasy, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje

1 Is talent or practice more important in doing sports? Why?
2 Do you agree that the only sports that are popular in Poland are the ones in which our professional sportspeople achieve international success? Why (not)?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 How do you think the man is feeling? Why?
2 Which sportsperson do you admire the most? Why?
3 Describe the last time you or someone you know did well in sports.

UCZEŃ B

1 What do you think the man is saying?
2 Are you a competitive person? What makes you say that?
3 Describe the last interesting sports event in Poland that you followed.

11 – Zdrowie

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Jesteś na wakacjach w Kanadzie. Nabawiłeś/Nabawiłaś się infekcji i jesteś u lekarza. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- objawy
- wizyty kontrolne
- zalecenia
- wpływ choroby na Twoje najbliższe plany

UCZEŃ B

Jesteś lekarzem. Zgłasza się do Ciebie pacjent/pacjentka. Porozmawiaj z nim/nią na temat choroby i sposobu leczenia. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z jednym z pomysłów ucznia A, wyjaśniając, że tego typu zachowanie nie sprzyja szybkiemu powrotowi do zdrowia,
- dowiedz się, czy uczeń A przyjmuje jakieś leki,
- zaproponuj termin wizyty kontrolnej.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Chcesz zachęcić kolegów i koleżanki ze szkoły do wzięcia udziału w akcji honorowego krwiodawstwa. Masz do wyboru trzy plakaty promujące to wydarzenie.

- Wybierz ten plakat, który, Twoim zdaniem, jest najlepszy i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

Donate blood: It's the greatest gift you can give!

Donate blood: It's easier than you think!

Be a superhero – donate blood today!

1 How does being a white-collar worker influence one's health?
2 What are the risks of using the Internet as your main medical adviser?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What should the woman do in this situation?
2 How do you try to avoid becoming ill in autumn and winter?
3 Describe the last time an illness spoilt your plans.

UCZEŃ B

1 What advice could the chemist give the customer?
2 Do you believe in natural medicine? Why (not)?
3 Describe the last time when you had to do something despite being ill.

12 – Nauka i technika

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Rozmawiasz z kolegą/koleżanką z Anglii, którego/którą starasz się przekonać do słuchania muzyki za pośrednictwem serwisu streamingowego. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- korzyści płynące z używania serwisu
- ograniczenia
- niezbędny sprzęt
- Twoje doświadczenia

UCZEŃ B

Rozmawiasz z kolegą/koleżanką, który/która chce Cię przekonać do słuchania muzyki za pośrednictwem serwisu streamingowego. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty i zaproponować inne rozwiązanie,
- dowiedz się, co uczniowi A najbardziej podoba się w tym rodzaju usługi,
- wyraź obawę co do jakości dźwięku plików muzycznych oferowanych przez serwis streamingowy.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Wasza szkoła uzyskała dofinansowanie na zakup dodatkowego wyposażenia pracowni chemiczno-biologicznej. W wyborze sprzętu ma pomóc ankieta przeprowadzona wśród uczniów. Macie do wyboru trzy rodzaje sprzętu.

- Wybierz wyposażenie, które uważasz za najatrakcyjniejsze dla całej klasy, oraz uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What would make science more interesting for young people? Why?
2 What are the disadvantages of living in an era of rapid technological advancements?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 What may the man do next? Why do you think so?
2 What is your favourite piece of technology? Why?
3 Describe the last time you used technology to learn about something of interest to you.

UCZEŃ B

1 What might these people be talking about?
2 Are you interested in science? Why (not)?
3 Describe the most interesting science lesson you have had.

13 – Świat przyrody

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Jesteś uczniem/uczennicą międzynarodowej szkoły w Polsce. W Twojej szkole planowane są warsztaty dotyczące ciekawych gatunków roślin i zwierząt występujących w Polsce. Program tych warsztatów wydaje Ci się za mało interesujący i wraz z kolegą/koleżanką ze Szkocji zastanawiacie się, jak go ulepszyć. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- dotychczasowy program
- materiały dla uczniów
- proponowane zmiany w programie
- sposób przekonania organizatorów do zmian

UCZEŃ B

Pochodzisz ze Szkocji. Jesteś uczniem/uczennicą międzynarodowej szkoły w Polsce. W Twojej szkole planowane są warsztaty dotyczące ciekawych gatunków roślin i zwierząt występujących w Polsce. Program tych warsztatów wydaje Ci się zbyt mało interesujący i wraz z kolegą/koleżanką zastanawiacie się, jak go ulepszyć. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź się z propozycją ucznia A,
- zasugeruj inny pomysł niż ten, który podsunął uczeń A,
- zapytaj, co uczeń A sądzi o zaproszeniu gości z zewnątrz.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Razem z wychowawczynią i kolegami oraz koleżankami z klasy planujecie wycieczkę szkolną. Rozważacie kilka miejsc, do których moglibyście pojechać. Macie do wyboru trzy lokalizacje.

- Wybierz to miejsce, które byłoby dla Ciebie najciekawsze, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What places are popular as holiday destinations among young people in Poland?
2 Some people believe spending holidays close to nature makes you healthier. Do you agree? Why (not)?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Why do you think the man decided to spend his time like this?
2 Do you like spending time close to nature? Why (not)?
3 Describe the last time you visited a place of natural beauty.

UCZEŃ B

1 What could the people be thinking about at this moment?
2 Which place of natural beauty in Poland is the most appealing for you to visit? Why?
3 Describe the last time you spent time close to nature.

14 – Państwo i społeczeństwo

Zadanie 1 (4 minuty)

Pracujcie w parach i wykonajcie zadanie. Następnie zamieńcie się rolami. Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ A

Przebywasz w Londynie, gdzie podczas podróży metrem padłeś/padłaś ofiarą kradzieży. Zgłaszasz tę sprawę na komisariacie. Rozmawiasz z policjantem/policjantką. Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- ustalenie formy dalszego kontaktu
- okoliczności wydarzenia
- świadkowie
- procedury policyjne

UCZEŃ B

Jesteś policjantem pracującym/policjantką pracującą na komisariacie policji w Londynie. Zgłasza się do Ciebie osoba z Polski, która padła ofiarą kradzieży. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- poproś ucznia A o opisanie sprawcy kradzieży,
- dowiedz się od ucznia A, jak zareagowali inni ludzie na to zdarzenie,
- zapytaj ucznia A, w jaki sposób można się z nim skontaktować w trakcie prowadzonego postępowania.

Zadanie 3 (5 minut)

Pracujcie w parach. Popatrzcie na ilustracje i wykonajcie zadanie. Następnie odpowiedzcie na dwa pytania.

Wraz z kolegami i koleżankami z klasy przygotowujecie plakat, który ma służyć jako zaproszenie do debaty o problemach ekonomicznych, z jakimi zmagają się młodzi ludzie wchodzący w dorosłość. Macie do wyboru trzy możliwości.

- Wybierz to zdjęcie, które uważasz za najodpowiedniejsze do umieszczenia na plakacie zachęcającym do udziału w debacie, oraz uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

1 What could ordinary people do to help fight poverty on a global scale?
2 In your opinion, what are the most common causes of international conflicts?

Zadanie 2 (3 minuty)

Pracujcie w parach. Opiszcie swoje zdjęcia, a następnie zadawajcie sobie na zmianę pytania i odpowiadajcie na nie.

UCZEŃ A

1 Why do you think the people are protesting?
2 What would make you protest against something in the street?
3 Describe when you or someone you know took part in a protest or demonstration.

UCZEŃ B

1 Does the man look self-confident to you? What makes you say that?
2 Would you like to be a politician? Why (not)?
3 Describe a time when you saw an interview with a politician.

Zadanie 1 (4 minuty) Rozmowa z odgrywaniem roli

Speaking Playout

UCZEŃ A

Współorganizujesz w swojej szkole warsztaty na temat uzależnień wśród młodzieży. Rozmawiasz z nauczycielem ze szkoły międzynarodowej, który jest zainteresowany zgłoszeniem swoich uczniów na te warsztaty.
Poniżej podane są cztery kwestie, które należy omówić w rozmowie z uczniem B.

- program i czas trwania warsztatów
- wybór problemów
- zaproszeni goście
- zasady zgłaszania uczestnictwa

Rozmowę rozpoczyna uczeń B.

UCZEŃ B

Jesteś nauczycielem z USA, który uczy w szkole międzynarodowej w Polsce. Wraz ze swoimi uczniami chcesz wziąć udział w warsztatach na temat uzależnień wśród młodzieży. Rozmawiasz z uczniem, który współorganizuje takie warsztaty w innej szkole. W zależności od tego, jak potoczy się rozmowa, spróbuj włączyć do niej wszystkie/wybrane punkty:

- poproś ucznia A o dokładniejsze objaśnienie jakiejś kwestii,
- grzecznie nie zgódź sie z uczniem A, tak aby musiał podać kolejne argumenty lub zaproponować inne rozwiązanie,
- zapytaj ucznia A o możliwość zaproszenia dodatkowego gościa,
- poproś ucznia A o informacje dotyczące liczby uczestników.

WSKAZÓWKI

1 W trakcie rozmowy porusz wszystkie cztery kwestie podane w poleceniu. Nie tłumacz ich dosłownie na język angielski, lecz w sposób naturalny odnieś się do nich w trakcie rozmowy.

2 Rozwiń każdą kwestię, omawiając ją bardziej szczegółowo: podaj dodatkowe informacje i przykłady. Unikaj wypowiedzi składających się z pojedynczych słów lub wyrażeń.

3 Uważnie słuchaj rozmówcy i reaguj na to, co mówi, odpowiednio do sytuacji. Jeśli rozmówca się z Tobą nie zgodzi lub odrzuci Twoją propozycję, podejmij z nim dyskusję. Przedstaw swoje stanowisko lub zaproponuj inne rozwiązanie.

MODEL ANSWER

Uczeń B *Good morning. My name is Jason Oaks. I'm a teacher from International High School Number 14. I'm interested in the workshops your school's organising. Can you give me some information, please?*

Uczeń A *Yes, of course. The workshops will take place next Friday between 3:00 and 6:00 pm at our school. We're planning to have a short opening lecture and four practical workshops, half an hour long each.*

Uczeń A odnosi się do pierwszego punktu polecenia i go rozwija.

Prośba rozmówcy o dokładniejsze objaśnienie wybranej kwestii jest doskonałą okazją do rozwinięcia wypowiedzi.

Uczeń B *What kind of workshops do you have in mind?*

Uczeń A odnosi się do drugiego punktu polecenia.

Uczeń A *The participants will be discussing different addictions and their consequences. There will also be some problems for them to solve in small groups.*

Uczeń B *Oh, I see. What problems exactly will you be discussing?*

Prośba rozmówcy o dokładniejsze objaśnienie wybranej kwestii.

Uczeń A *We're going to deal mainly with addiction to drugs, alcohol and smoking.*

Uczeń A rozwija drugi punkt polecenia.

Uczeń B *Interesting, but isn't that what all workshops on addictions are about? I think my students would rather talk about addiction to computer games or mobile phones.*

Uprzejma kontrpropozycja wobec sugestii ucznia A sprawdza umiejętność negocjowania lub uzasadnienia własnego stanowiska.

Uczeń A *I'm not sure. Our guest trainers have already suggested their ideas for the workshops. I can ask but I cannot promise including another topics will be possible. Our school has invited university experts to lead the workshops. They have a lot of experience with these kinds of events.*

Uczeń A nie musi zawsze zgadzać się na wszystko, co proponuje rozmówca w toku rozmowy, ani obawiać się konsekwencji grzecznej odpowiedzi odmownej. Zadaniem ucznia A jest wykazanie się umiejętnością komunikacji, a nie okazanie uległości.

Uczeń B *OK. I understand it's possible for students from other schools to sign up for the workshops.*

Uczeń A *Yes, but we can only have 15 students per group so we've decided to invite a maximum of 5 students from any other school. So I suggest you sign up your students as soon as possible.*

Uczeń A odnosi się do trzeciego punktu polecenia i go rozwija.

Uczeń A odnosi się do czwartego punktu polecenia i go rozwija.

Uczeń B *Oh, so few ... I'll have to choose wisely then. Thank you for all the information.*

Uczeń A *You're welcome. We look forward to meeting you and your students.*

Zadanie 2 (3 minuty) Rozmowa na podstawie ilustracji i odpowiedzi na trzy pytania

Speaking Playout

Opisz zdjęcie i odpowiedz na pytania.

1 What could the man be taking a photo of?
2 How do you relax best? Why?
3 Describe the last time technology made your life more difficult.

WSKAZÓWKI

1 W opisie ilustracji należy zawrzeć następujące kluczowe informacje:
- kogo przedstawia ilustracja,
- gdzie znajdują się osoby przedstawione na ilustracji,
- co robią osoby przedstawione na ilustracji.

W tej części wypowiedzi używaj czasu *present continuous*.

2 Możesz również:
- spróbować odgadnąć myśli/uczucia osób na zdjęciu,
- wyrazić przypuszczenie na temat przyczyny i następstwa zobrazowanej sceny,
- wyrazić swoją opinię na temat ukazanej sytuacji.

3 Po opisaniu ilustracji odpowiedz na trzy pytania:
- pierwsze pytanie wymaga interpretacji przedstawionej sceny, np. *What could the man be taking a photo of?*;
- drugie pytanie jest związane z tematyką ilustracji i dotyczy Twoich poglądów, zainteresowań lub planów, np. *How do you relax best?* Gdy się na nie odpowiada, należy również wyjaśnić swoje stanowisko i podać dodatkowe argumenty lub przykłady (*Why?*);
- trzecie pytanie to prośba o zrelacjonowanie jakiegoś wydarzenia lub opisanie doświadczeń, np. *Describe the last time technology made your life more difficult*. Jest ono luźno związane z tematyką ilustracji. Gdy się na nie odpowiada, należy stosować czasy przeszłe: *past simple*, *past continuous* oraz *past perfect*.

MODEL ANSWER

This picture shows a young man. He's probably on some tropical island. I can see the sea and some palm trees in the background. It is sunny so the man is wearing a straw hat but I think it's a little chilly there as well because he's wearing a sports jacket. It looks like the man has gone for a walk from the beach along the stairs to the top of a cliff. He is holding his mobile phone and taking a picture with it. He's enjoying himself and he looks very relaxed.

1 *It seems to me that he could be taking a selfie because he's smiling and looking at the phone that he's holding. Perhaps there are some interesting plants or tropical birds behind him that he'd like to have in the picture.*

2 *I think I relax best when I listen to music or do sports. Music makes me forget about my problems, especially when it is upbeat and has interesting lyrics. As for sports, I really unwind when I go swimming. This sport helps me relax my body and my mind at the same time.*

3 *This happened last month. It was a Monday and I overslept for school. I'd set my alarm clock on my mobile phone but I had forgotten to charge the phone so it went dead and the alarm didn't go off. So, when I eventually woke up, I was in a terrible hurry. I just had the time to get dressed and pack my stuff. What's worse, I took my phone with me to school but forgot to take the charger. I couldn't contact anyone for the whole day, tell my parents I was going to be home late after school or let my friend know I couldn't meet her later on in the evening. My parents were worried and my friend was angry. It was terrible not to be able to use my phone. Never again!*

Opis osoby przedstawionej na ilustracji.

Opis miejsca.

Informacja o miejscu, w którym przebywa sfotografowana osoba.

Wyrażenie przypuszczenia na temat zobrazowanej sceny.

Opis sytuacji lub wykonywanych przez osobę czynności i pogłębiony opis osoby i miejsca.

Opis uczuć, samopoczucia osoby przedstawionej na ilustracji.

Przy tym pytaniu często możesz się wykazać umiejętnością spekulowania.

To pytanie daje Ci możliwość mówienia o sobie, rzeczach, które lubisz i znasz – postaraj się tam, gdzie możesz, posługiwać się ciekawym, bogatym językiem, unikając powtórzeń najpospolitszych przymiotników typu *nice*, *good*, *cool*, które zubożają przekaz.

Gdy odpowiada się na pytanie o wydarzenie lub sytuację z przeszłości, należy pamiętać o użyciu odpowiednich czasów przeszłych. Dbaj o logikę i spójność swej wypowiedzi. Pamiętaj, by nie przejmować się tym, czy opisujesz prawdziwe zdarzenie, czy wymyśloną historię.

Zadanie 3 (5 minut) Rozmowa na podstawie materiału stymulującego i odpowiedzi na dwa pytania

Speaking Playout

Wraz z kolegami z klasy chcesz stworzyć ulotkę zachęcającą do adopcji zwierząt ze schroniska. Masz do wyboru trzy grafiki.

- Wybierz tę grafikę, która będzie – Twoim zdaniem – najbardziej przekonująca, i uzasadnij swój wybór.
- Wyjaśnij, dlaczego odrzucasz pozostałe propozycje.

Odpowiedz na pytania.

1 Should animals be kept in zoos? Why (not)?

2 What are the advantages of having a pet?

WSKAZÓWKI

1 W pierwszej części tego zadania musisz, zgodnie z poleceniem, wybrać jedną z trzech ilustracji. Nie musisz opisywać ilustracji, ale pamiętaj, aby uzasadnić, dlaczego wybierasz jedną z nich i odrzucasz pozostałe.

2 W drugiej części zadania należy odpowiedzieć na dwa pytania związane z tematyką materiału ilustracyjnego. Pytania dotyczą często zagadnień abstrakcyjnych, wymagają przedstawienia Twojego poglądu lub wyrażenia opinii na jakiś temat.

MODEL ANSWER

If I had this choice, I'd go for the last option that is the photo showing a dog dreaming of finding a home. I think that this image is the most persuasive because it shows a dog as if it was a human being who has his or her dreams, and feelings. The image is also supported by a simple message 'Take me home' which I find very effective for a leaflet like that. It's clear and up to the point. Also, the image seems positive and may encourage people to adopt a dog from a shelter.

Uczeń, zgodnie z poleceniem, wybiera ilustrację.

Uzasadnienie wyboru.

I'd reject the first idea as the image does not somehow appeal to my emotions as much as the last one. I think it's less original than the last one, and I have seen it on other leaflets. As for picture number two, I would not choose it because it shows a big dog, and not everyone wants to adopt an animal like that. In fact, it may discourage people from coming to the shelter.

Uzasadnienie odrzucenia pierwszej propozycji.

Uzasadnienie odrzucenia drugiej opcji.

1 *It's a tricky question. On the one hand, I'm totally opposed to this idea as I think it's cruel to keep animals in cages or small enclosed spaces. These animals suffer there, and often fall ill or even die in captivity. On the other hand, zoos are sometimes the only places where conservationists can help preserve endangered species. Also, more and more zoos are becoming modern, more like safari parks, where animals can roam freely. In this case I approve of the idea.*

Możesz zgodzić się z opinią i podać argumenty albo zakwestionować podaną tezę.

2 *I believe that there are a number of advantages of having a pet. First of all, when someone has to look after a pet, they learn to be responsible as pets usually require a lot of care and attention. Secondly, pets usually become our friends who we talk to and spend time with. This is particularly important when we think of lonely people. Finally, when you have a pet like a dog, you spend a lot of time outdoors, walk a lot and so keep fit.*

SPEAKING BANK – USEFUL PHRASES

Opisywanie

- **In the photograph, there is/are ...**
  Na zdjęciu znajduje się...
- **The photograph shows ...**
  Zdjęcie przedstawia...
- **In the foreground, we can see ...**
  Na pierwszym planie widać...
- **In the background, we can see ...**
  Na drugim planie / W tle widać/widzimy...
- **On the right/left there is ...**
  Po prawej/lewej stronie znajduje się...
- **He/She is on the beach / at school / in a shop.**
  On/Ona jest na plaży / w szkole / w sklepie.
- **He/She looks**
  On/Ona wygląda na...
- **He/She seems to be ...**
  On/Ona zdaje się być...
- **He/She is wearing ...**
  On/Ona ma na sobie/nosi...
- **He/She looks as if / feels ...**
  On/Ona wygląda, jakby / czuje się...
- **I believe she's posing for a photograph / drawing something.**
  Myślę, że ona pozuje do zdjęcia / rysuje coś.
- **The woman gives the impression of being ...**
  Kobieta sprawia wrażenie, jakby była...
- **I would say that the people feel ...**
  Powiedziałbym/Powiedziałabym, że ludzie czują się...

Wyrazanie opinii

- **I guess (that) ...**
  Wydaje mi się, że...
- **In my opinion, ...**
  Moim zdaniem...
- **As far as I'm concerned, ...**
  Jeśli o mnie chodzi, ...
- **On the one hand, ...**
  Z jednej strony...
- **On the other hand, ...**
  Z drugiej strony...
- **If you ask me, ...**
  Według mnie...
- **To my mind, ...**
  Moim zdaniem...
- **I believe (that) ...**
  Uważam, że...
- **To be honest with you, ...**
  Szczerze mówiąc, ...

Wyrazanie preferencji i uzasadnianie wyboru

- **This idea is much / far more interesting to me because ...**
  Ten pomysł wydaje mi się o wiele ciekawszy, ponieważ...
- **I like this idea the most/least because ...**
  Ten pomysł podoba mi się najbardziej/najmniej, ponieważ...
- **This option is definitely more/less appealing than the other because ...**
  Ten pomysł przemawia do mnie zdecydowanie bardziej/mniej niż drugi, ponieważ...
- **I'd rather ... than ...**
  Wolałbym raczej... niż...
- **I think ... would be the least attractive option for me as I'm not very keen on ...**
  Myślę, że... byłoby dla mnie najmniej atrakcyjnym pomysłem, gdyż nie przepadam za...
- **So, for these reasons, I would opt for the first/second picture.**
  A zatem z tego powodu wybrałbym/wybrałabym pierwszy/drugi obrazek.
- **My first preference would be to ...**
  Moim pierwszym wyborem byłoby ...
- **I'd go for this option because ...**
  Wybrałbym/Wybrałabym tę opcję, ponieważ...
- **I wouldn't choose this idea because ...**
  Nie wybrałbym/wybrałabym tej propozycji, ponieważ...
- **If it's a choice between ... and ... then I'd go for ...**
  Gdybym miał/miała do wyboru ... albo ..., zdecydowałbym/zdecydowałabym się na ...
- **Although I personally enjoy ..., I guess ... would be better because ...**
  Choć osobiście uwielbiam ..., wydaje mi się, że... jest lepszą opcją, gdyż...

Przedstawianie planów

- **I'm planning to ...**
  Planuję...
- **I'm going to ...**
  Zamierzam...
- **I intend to ...**
  Mam zamiar...
- **I'd like/love to ...**
  Chciałbym...
- **This time next year I will / In ten years' time, I will be ...**
  O tej porze w przyszłym roku będę / Za dziesięć lat będę...

Relacjonowanie

- **This happened not so long ago.**
  To się zdarzyło nie tak dawno temu.
- **This happened a long time ago / when / while ...**
  To się zdarzyło dawno temu / gdy / podczas gdy...
- **First, ...**
  Najpierw...
- **Then ...**
  Następnie...
- **In the end, ... / Finally, ...**
  W końcu... / Ostatecznie...
- **As soon as ...**
  Jak tylko...
- **To my surprise, ...**
  Ku mojemu zdziwieniu...
- **I hadn't expected to ...**
  Nie spodziewałem się, że...
- **I had the time of my life.**
  Nigdy w życiu tak świetnie się nie bawiłem/bawiłam.

Zgadzanie sie / Niezgadzanie sie

- **I (fully) agree with this because ...**
  Zgadzam się z tym (w pełni), ponieważ...
- **This is true because ...**
  To prawda, ponieważ ...
- **I completely agree with you about ...**
  W pełni się z Tobą zgadzam w kwestii...
- **I go along with you on this.**
  Zgadzam się z Tobą w tej kwestii.
- **You're right.**
  Masz rację.
- **I only agree with this statement to some extent.**
  Zgadzam się z tym stwierdzeniem tylko do pewnego stopnia.
- **I believe this statement is only partly true.**
  Uważam, że to stwierdzenie jest tylko częściowo prawdziwe.
- **I see your point, but I still ...**
  Rozumiem Twój punkt widzenia, jednak...
- **You're right to some extent, but I think ...**
  Masz rację do pewnego stopnia, ale myślę, że...
- **I don't think I agree.**
  Raczej się nie zgadzam.
- **I am afraid I disagree with you.**
  Obawiam się, że muszę się z Tobą nie zgodzić.

Spekulowanie / Wyrazanie stopnia prawdopodobienstwa

- **I think/guess this girl will buy the phone.**
  Myślę/Wydaje mi się, że ta dziewczyna kupi telefon.
- **It looks like the boy will run away from the shop.**
  Wygląda na to, że chłopak ucieknie ze sklepu.
- **To my mind, the man may/might ...**
  Według mnie mężczyzna może/mógłby...
- **It seems to me that she could be taking a picture ...**
  Wydaje mi się, że ona może robić zdjęcie...

Udzielanie rad

- **Why not ...? It's fun to ...**
  A może...? Fajnie jest...
- **If I were you, I'd choose ...**
  Na Twoim miejscu wybrałbym...
- **It's ideal for people who ...**
  To jest idealne rozwiązanie dla ludzi, którzy...
- **I suggest you (should) choose ...**
  Sugeruję, że powinieneś wybrać...
- **Why don't you ...?**
  A może byś...?
- **My advice is to ...**
  Moja rada jest taka, aby...
- **I think/guess ... would be perfect / the best option for you.**
  Wydaje mi się, że ... byłoby dla Ciebie idealne / najlepszą opcją.

Przedstawianie wad i zalet

- **One of the advantages of ... is that ...**
  Jedną z zalet/korzyści... jest to, że...
- **Another plus is the fact that ...**
  Kolejnym plusem jest to, że...
- **Another positive aspect is the fact that ...**
  Kolejną zaletą jest to, że...
- **One of the disadvantages of ... is that ...**
  Jedną z wad... jest to, że...
- **Another minus is that ...**
  Kolejnym minusem jest to, że...
- **Another negative side is that ...**
  Kolejną wadą jest to, że...

Podawanie przykładów

- **This is an example of ...**
  To przykład...
- **For example, / For instance, ...**
  Na przykład...
- **A well-known example / The most obvious example of ... is ...**
  Dobrze znanym / Najbardziej oczywistym przykładem ... jest ...
- **To give one example of what I mean, ...**
  Jednym z przykładów tego, co mam na myśli, jest...
- **As I said before, / Related to what I said earlier, ...**
  Jak już mówiłem/mówiłam, ...

Wyjasnianie / Precyzowanie

- **What I mean is that ...**
  Mam na myśli to, że...
- **What I wanted to say is that ...**
  Chciałem/Chciałam powiedzieć, że...
- **By this I mean ...**
  Rozumiem przez to, że...
- **To be more precise, ...**
  Ściślej mówiąc,...

LIST PRYWATNY / E-MAIL

Niedawno uczestniczyłeś/uczestniczyłaś w przyjęciu. Napisz do przyjaciela z Anglii e-mail, w którym:

- napiszesz, kto zorganizował przyjęcie i jak ono wyglądało,
- poinformujesz, co najbardziej Ci się w tym wydarzeniu podobało,
- zachęcisz przyjaciela do przyjazdu na Twoje urodziny w przyszłym miesiącu,
- wyjaśnisz, w jaki sposób chcesz zorganizować swoje przyjęcie urodzinowe.

Napisz swoją wypowiedź w języku angielskim. Podpisz się jako XYZ. ***Rozwiń*** *swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, tak aby osoba nieznająca polecenia w języku polskim uzyskała wszystkie wskazane w nim informacje. Pamiętaj, że długość wypowiedzi powinna wynosić od* ***100 do 150 wyrazów*** *(nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniana jest umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), zakres środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).*

MODEL ANSWER

Hi Ben,

I'm writing to tell you about a party I went to last weekend.

My mate Robert threw an incredible party at his home. It was his eighteenth birthday and he wanted it to be an event to remember. He had organised everything himself, including hiring a brilliant band. I bet it cost a fortune! Everyone had a good time.

For me, the best part was meeting loads of people I hadn't seen for ages. Of course, I also enjoyed getting dressed up in an expensive new outfit!

By the way, it's my birthday next month. I'll be seventeen! It would be great if you could come to Poland for it. Would you like to? Please try to make it!

I'm thinking of having a party on a river boat. Or, I could always invite a small group of friends to tea at the best café in Warsaw!

What do you think?

That's it for now.

I hope to hear from you soon.

XYZ

Odniesienie do pierwszego punktu polecenia.

Rozwinięcie pierwszego punktu polecenia.

Używaj zwrotów idiomatycznych, które pozytywnie przekładają się na ocenę bogactwa językowego Twojej pracy.

Odniesienie do drugiego punktu polecenia.

Rozwinięcie drugiego punktu polecenia.

Odniesienie do trzeciego punktu polecenia.

Rozwinięcie trzeciego punktu polecenia.

Odniesienie do czwartego punktu polecenia.

Rozwinięcie czwartego punktu polecenia.

Krótki, nieoficjalny zwrot do adresata oraz pierwsze zdanie listu lub e-maila zostały podane i nie są wliczane w określony w poleceniu limit słów. Odnoszą się one do samego polecenia.

Zdanie łączące pierwszy punkt polecenia z drugim, sprawiające, że wypowiedź tworzy spójną całość.

Stosuj, w miarę możliwości, szeroki wachlarz struktur gramatycznych – to również wpływa na ocenę bogactwa językowego Twojej pracy. Pamiętaj jedynie o tym, że niezwykle ważna jest również poprawność językowa. Unikaj zdań, których poprawności nie jesteś pewien.

Staraj się używać jak najbardziej zróżnicowanego słownictwa. Zastępuj oczywiste słowa, takie jak np. *clothes*, ciekawszymi – jak *outfit*.

WPIS NA FORUM

Na anglojęzycznym forum internetowym przeczytałeś/przeczytałaś wpis dotyczący planów młodzieży po egzaminie kończącym szkołę średnią. Przedstaw swoją opinię na ten temat. W swoim wpisie:

- napisz, na jakim kierunku chcesz studiować i dlaczego.
- wyjaśnij, czym, Twoim zdaniem, należy się kierować, wybierając kierunek studiów.
- napisz, co zrobili Twoi koledzy po ukończeniu szkoły.
- zachęć użytkowników forum do wyrażenia swoich opinii.

Napisz swoją wypowiedź w języku angielskim. Podpisz się jako XYZ. ***Rozwiń*** *swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, tak aby osoba nieznająca polecenia w języku polskim uzyskała wszystkie wskazane w nim informacje.*

Pamiętaj, że długość wypowiedzi powinna wynosić ***od 100 do 150*** *wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniana jest umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punktów), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), bogactwo środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).*

WPIS NA BLOGU

Niedawno odwiedziłeś/odwiedziłaś koleżankę mieszkającą za granicą. Na prowadzonym przez Ciebie blogu:

- poinformuj, kogo odwiedziłeś/odwiedziłaś,
- opisz miejsce, w którym mieszka koleżanka, i wyraź swoją opinię na jego temat,
- zrelacjonuj jedno wydarzenie z Twojego pobytu u koleżanki,
- napisz, jak zamierzasz uatrakcyjnić pobyt koleżanki podczas jej planowanej wizyty u Ciebie.

Napisz swoją wypowiedź w języku angielskim. Podpisz się jako XYZ. ***Rozwiń*** *swoją wypowiedź w każdym z czterech podpunktów, tak aby osoba nieznająca polecenia w języku polskim uzyskała wszystkie wskazane w nim informacje.*

Pamiętaj, że długość wypowiedzi powinna wynosić ***od 100 do 150*** *wyrazów (nie licząc wyrazów podanych na początku wypowiedzi). Oceniana jest umiejętność pełnego przekazania informacji (5 punkty), spójność i logika wypowiedzi (2 punkty), bogactwo środków językowych (3 punkty) oraz poprawność środków językowych (2 punkty).*

MODEL ANSWER

Hi everyone!
I am writing to share my opinion about young people's plans after **finishing high school.**
I would like to study German when I graduate.
I am really keen on learning foreign languages and I hope to work as an interpreter.
I must say that at 18 it is not easy to decide what subject is right for you, but I can't imagine studying something I am not interested in.
In my opinion, young people should think about their interests and then choose a university course.
My older friends who finished school last year went to college. The majority of them decided to both work and study to get some professional experience, which I think is a good idea.
What should young people study to later find a job? Please tell me what you think. Anyway, that's all for now.
XYZ

Początek wpisu został podany i nie jest wliczany w podany w poleceniu limit słów.

Gdy wyrażasz swoją opinię lub pytasz innych o zdanie, stosuj odpowiednie zwroty.

Hello everyone,
I've just got back from visiting my friend. I had a cool time!
I stayed with my friend Julia, who's Irish and lives just outside Dublin. We met last year in Warsaw. I stayed for five days but I wish I had stayed longer!
Julia lives in an isolated old house in the countryside.
It's over four hundred years old and it's beautiful! The area is very peaceful and all you can hear are the birds and cows. There aren't many cars at all!
While I was there, Julia took me to Dublin to do some shopping. We also saw the homes of some famous Irish writers, for instance the Oscar Wilde House. That trip was very educational. I also bought some books - I think they'll be cool.
Julia's coming to stay with me in August and I want to show her some of our art galleries. She'll love them because she's fond of paintings.
That's all for now.
XYZ

Niektóre zdania nie wynikają bezpośrednio z konieczności realizacji polecenia, ale umieszczenie ich w pracy jest konieczne, aby ta była spójna i tworzyła logiczną całość.

Używaj języka nieformalnego/potocznego.

EXTENDED

ROZPRAWKA ZA I PRZECIW

Wypowiedz się na poniższy temat.
Podniesienie minimalnego wieku dla osób zdających egzamin na prawo jazdy jest częstym postulatem obywatelskim.
Napisz **rozprawkę**, w której przedstawisz wady i zalety wprowadzenia takiej regulacji prawnej.
*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

MODEL ANSWER

Pamiętaj o tym, że wstęp ma wprowadzać czytelników w temat Twojej pracy.

Pamiętaj, że we wstępie należy odnieść się zarówno do wad, jak i zalet głównego zagadnienia.

We all know that our roads are getting busier and more dangerous. For this reason some people believe that we should start learning to drive later because older people drive more carefully. However, this solution has both advantages and disadvantages.

W tym akapicie przedstaw i rozwiń minimum dwa argumenty za wyrażoną w temacie tezą, a w kolejnym minimum dwa argumenty przeciw.

Używaj bogatego słownictwa, charakterystycznego dla wypowiedzi w stylu formalnym.

On the one hand, insurance statistics show that younger drivers make more claims and tend to drive faster than older people. It is thought that this is because younger people are more impetuous and do not realise the risks of driving fast. Furthermore, some researchers suggest that younger drivers cause more accidents because their brains have not matured enough to spot potential dangers on the road. This would imply that raising the legal age to drive would make our roads safer.

Używaj łączników zdań i myśli, tak aby Twoja praca stanowiła logiczną i spójną całość.

Staraj się stosować szeroki zakres środków językowych, a jednocześnie zadbaj o to, aby tekst brzmiał naturalnie.

However, if young people had to wait longer to be able to drive and get their own cars, many would simply drive illegally, without proper training. That would make the roads even more dangerous. Moreover, driving experts agree that we should avoid making hasty generalisations as there are good and bad drivers of all ages. Perhaps it is not the age of the drivers that is important. Perhaps it is the type of training that they get.

Nie używaj skrótów (*isn't, doesn't*) ani wyrażeń typowych dla języka potocznego.

W ostatnim akapicie podsumuj przedstawione wcześniej argumenty.

To sum up, there is no simple solution to making our roads safer. While some people believe that raising the legal age for driving is a good idea as it improves safety on the roads, others claim that we need to focus on improving the training.

EXTENDED

ROZPRAWKA WYRAŻAJĄCA OPINIĘ

Wypowiedz się na poniższy temat.
Dorośli coraz częściej wyrażają obawy, że korzystanie z gier komputerowych negatywnie wpływa na młodych ludzi. Napisz **rozprawkę**, w której przedstawisz swoją opinię na ten temat, uwzględniając argumenty rodziców oraz ich nastoletnich dzieci.
*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

MODEL ANSWER

Pamiętaj o tym, że wstęp ma wprowadzić czytelników w temat Twojej pracy.

Playing computer games has become one of the most popular pastimes among young people. This trend worries a lot of adults who are of the opinion that it has a negative influence on youngsters. While I appreciate that it could be a cause for concern, I believe that there is more to computer games that meets the eye.

Używaj bogatego słownictwa charakterystycznego dla stylu formalnego.

Teza jest obowiązkowym elementem wstępu.

Pamiętaj, aby w drugim i trzecim akapicie swojej pracy odnieść się i rozwinąć oba aspekty w poleceniu.

From the standpoint of parents, playing computer games is a waste of time which could otherwise be used to revise for school. Another common opinion is that it is also detrimental to their children's concentration. As a result, they often blame computer games for poor school results. Another argument is that spending too much time in front of your computer affects young people's social life by stopping them from making friends. Finally, computer games are held responsible for youngsters' deteriorating eyesight and obesity.

However, young people's opinion about playing computer games differs significantly. Teenagers claim that games develop creativity and strategic thinking as they encourage players to make decisions and cooperate. Multiplayer games, therefore, give them the chance to socialise online. It is also worth mentioning that playing online often means communicating in English, and thus improving your language skills.

Podkreślaj przy pomocy odpowiednich wyrażeń związek przyczynowo-skutkowy między przedstawianymi zjawiskami.

Pamiętaj o stosowaniu zwrotów porównujących oraz przeciwstawiających sobie prezentowane argumenty.

Stosuj zwroty sygnalizujące to, że w swojej pracy przedstawiasz zróżnicowane argumenty.

W ostatnim akapicie rozprawki podsumuj argumenty i ponownie, w zwięzły sposób, wyraź swoją opinię.

To summarise, I believe that, while it may be true that teens sometimes spend too much time in front of their devices, it does not have to be a wasteful activity. I am positive that teenagers can learn a lot while playing different games and, what is more, make new acquaintances.

EXTENDED

ARTYKUŁ

Wypowiedz się na poniższy temat.

Lokalne władze planują zrezygnować z organizacji cyklicznego festiwalu muzycznego odbywającego się tradycyjnie w waszej okolicy i dostępnego bezpłatnie dla mieszkańców. Napisz **artykuł** na waszą szkolną stronę internetową, w którym odniesiesz się do popularności ostatniej edycji festiwalu oraz przedstawisz i uzasadnisz swoją opinię na temat planowanych działań władz.

*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

MODEL ANSWER

Save our festival!

For many years we have had an annual open-air music festival in Green Park. The event is free and features local bands and singers. Now the festival is in danger as the local authorities are planning to cease to fund the event. They claim that it is too pricey and that the festival-goers leave the park in a terrible mess. This must NOT happen!

I know from personal experience how wonderful the event is as I have been there every year since I was six years old. It is gaining more and more popularity. Last year, for example, over 5,000 people attended the two-day event. It was a great success and one of the local bands that played was given a record deal by a top music producer.

It is also quite clear to me that the festival should continue. It is part of our local cultural tradition and many people who participate in the event cannot usually afford tickets to music concerts. It is also very important for bands as they get the chance to demonstrate their talents on a stage. The problem of the litter could easily be solved as, in my opinion, people would rather help in a clear-up action than lose the festival.

To conclude, I would like to encourage everyone to join the protest against the decision to stop the event. We would miss a wonderful opportunity to hear local live music for free and promote local culture.

Pamiętaj, że ważnym elementem każdego artykułu jest chwytliwy, wzbudzający ciekawość tytuł.

Stosuj szeroki wachlarz środków językowych.

Pierwszy akapit musisz poświęcić na zapoznanie czytelników z tematem i podanie im podstawowych informacji niezbędnych do podążania za Twoim tokiem rozumowania.

Realizacja treści zawartych w poleceniu.

Pamiętaj o tym, aby używać szerokiej gamy słownictwa.

Stosuj szeroki wachlarz środków językowych.

Używaj łączników zdań i myśli, aby Twoja praca stanowiła logiczną i spójną wypowiedź.

Tam, gdzie można, używaj synonimów najczęściej powtarzających się wyrazów.

EXTENDED

LIST FORMALNY

Wypowiedz się na poniższy temat.

Twoim zdaniem ostatnio znacznie pogorszyła się jakość usług świadczonych w waszym szkolnym bufecie.
Napisz **list** do szkolnej gazety, w którym uzasadnisz swoją opinię na temat obniżonych standardów usługi i zaproponujesz, co można zrobić, aby ta sytuacja poprawiła się w przyszłości.
*Wypowiedź powinna zawierać **od 200 do 250 słów** i spełniać wszystkie wymogi typowe dla formy wskazanej w poleceniu.*

MODEL ANSWER

Dear Editor,

I am writing to point out that the standards of the school cafeteria have dropped in recent months and to suggest some solutions to the problem.

When I first came to this school, the cafeteria had an excellent reputation and I was very impressed by the range of food on offer as well as the quality. There was always a healthy option and the portions were generous and good value for money. In addition to this, the staff were always very pleasant. Also, they kept the eating area tidy.

Recently, however, it has become increasingly common to find no healthy option on the menu and quite often there are very few choices at all because they have run out of food! The plates are much smaller now and the quality is also lower than before. The meals are frequently cold and have no real flavour. What is more, the tables are often cluttered and dirty.

It would be in everyone's interests to improve the standards in the cafeteria. Students need a good range of healthy food at a reasonable price while they are at school and if the cafeteria did not run out of food, it would make more money. Perhaps the answer would be to focus on making fewer, but healthier types of meals and to organise things better so that the eating area is regularly cleaned and maintained properly.

I hope that we shall see some improvements soon. The quality of food and service and the cafeteria is important to students' health. For this reason it should remain high.

Yours faithfully,

XYZ

Rozpocznij list oficjalnym zwrotem do adresata.

Pamiętaj, aby w pierwszym akapicie wyrazić cel, w jakim piszesz list.

Aby sprawić, żeby Twój list brzmiał naturalnie i wiarygodnie, wprowadź doń informacje budujące tło informacyjne.

Pamiętaj, aby wykazać się znajomością bogatego zakresu słownictwa, odpowiedniego dla formalnego stylu wypowiedzi i poruszanego tematu.

Stosuj typowe dla języka formalnego łączniki zdań.

Ilustruj swoje tezy i opinie przykładami.

Unikaj powtórzeń wyrazów, staraj się używać synonimów.

Pamiętaj, aby w liście formalnym posługiwać się językiem oficjalnym. Unikaj form skróconych i wyrażeń potocznych.

Używaj zróżnicowanych środków językowych, aby zdobyć jak najwięcej punktów za bogactwo środków językowych.

Zakończ list odpowiednim zwrotem.

Zapraszanie i zachecanie

- **Would you like to ...?**
  Czy chciałbyś/chciałabyś...?
- **Why don't you ...?**
  A może byś...?
- **You might as well ...**
  Możesz też...
- **We could always ...**
  Zawsze możemy...
- **How about ...?**
  Co powiesz na...?

Przepraszanie

- **I am so sorry that I didn't ...**
  Przepraszam, że nie...
- **Forgive me for not ...**
  Wybacz mi, że nie...
- **I sincerely apologise for ...**
  Szczerze przepraszam za...

Przedstawianie wad i zalet

- **One advantage / disadvantage of ... is ...**
  Jedną z zalet/wad... jest...
- **An additional benefit could be ...**
  Dodatkową korzyścią mogłoby być...
- **The main / obvious drawback is ...**
  Główną/Oczywistą wadą/minusem jest...

Relacjonowanie wydarzen (w wypowiedziach nieformalnych)

- **One evening ...**
  Pewnego wieczoru...
- **One memorable day I ...**
  Pamiętnego dnia...
- **The first thing he/she did was ...**
  Pierwszą rzeczą, którą zrobił/zrobiła, było...
- **He/She followed that by ...**
  Następnie on/ona...
- **It's hard to believe but then ...**
  Trudno w to uwierzyć, ale wtedy...
- **When we got there, we ...**
  Kiedy tam dotarliśmy,...
- **We started at ... and then we went ...**
  Zaczęliśmy od..., a potem poszliśmy...
- **After ..., I ...**
  Po... ja...
- **During ...**
  Podczas,...
- **We spent three hours ...**
  Spędziliśmy trzy godziny...
- **We were on our way back when ...**
  Wracaliśmy, gdy...
- **You'll never guess who we saw / what happened next.**
  Nigdy nie zgadniesz, kogo zobaczyliśmy / co się potem wydarzyło.
- **What I remember most is ...**
  Najbardziej zapadło mi w pamięć...
- **The highlight of my stay there was ...**
  Główną atrakcją mojego pobytu tam było...
- **It was a terrible experience.**
  To było okropne doświadczenie.

Relacjonowanie wydarzen (w wypowiedziach formalnych)

- **I particularly enjoyed ...**
  Szczególnie podobało mi się...
- **When I first visited ...**
  Kiedy po raz pierwszy odwiedziłem/ odwiedziłam...
- **I was really impressed by ...**
  Byłem/Byłam pod ogromnym wrażeniem...

Opisywanie miejsc

- **It's a ... near ...**
  To jest... niedaleko...
- **It's a bit isolated but ...**
  Jest odrobinę na odludziu, lecz...
- **It's just outside the big city of ...**
  To jest tuż poza dużym miastem...
- **It's situated on the east coast of ...**
  Znajduje się na wschodnim wybrzeżu...
- **They've made lots of improvements ...**
  They've made lots of improvements ...
- **It hasn't changed much.**
  Nie zmieniło się wiele.
- **The state of the building is appalling.**
  Stan budynku jest zatrważający.
- **The place is waiting for ...**
  To miejsce wprost czeka na...
- **The building has not been well maintained ...**
  Budynek nie jest zadbany...

Przedstawianie planów / Spekulowanie

- **I would really miss ...**
  I would really miss ...
- **I would find it hard to ...**
  Byłoby mi ciężko...
- **I'm thinking about ...**
  Myślę o (planuję)...
- **I'd like/love to ...**
  Chciałbym/Chciałabym...
- **I'm hoping to ...**
  Mam nadzieję...
- **I'm considering ...**
  Rozważam...
- **I want to ...**
  Chcę...

Wyrazanie i uzasadnianie opinii

- **I find it ...**
  Uważam to za...
- **I fully support the view that ...**
  I fully support the view that ...
- **I am convinced that ...**
  Jestem przekonany/przekonana, że...
- **It was more expensive than we'd thought.**
  To było droższe, niż się spodziewaliśmy.
- **I'm not sure it is worth ...**
  Nie mam pewności, czy to jest warte...
- **What I really like about ... is ...**
  To, co mi się podoba w... to...
- **The thing I most like about ... is ...**
  To, co najbardziej lubię w... to...
- **The person I admire most is ...**
  Osobą, którą najbardziej podziwiam, jest...
- **I have a lot of respect for ...**
  Mam wiele szacunku dla...
- **I know only too well from first-hand experience that ...**
  Wiem aż za dobrze z własnego doświadczenia, że...
- **In my opinion, ...**
  Moim zdaniem...
- **I feel very strongly that ...**
  Uważam zdecydowanie, że...
- **Uważam zdecydowanie, że...**
  Jest dla mnie oczywistym, że...
- **From my point of view, ...**
  Z mojego punktu widzenia...
- **I definitely believe that ...**
  Zdecydowanie uważam, że...
- **However, I have to point out that ...**
  Muszę jednak zaznaczyć, że...
- **My opinion is based on the fact that ...**
  Moją opinię opieram na tym, że...
- **The reason behind writing this is that ...**
  Powód, dla którego piszę, jest taki, że...

Bezosobowe wyrazanie opinii (w wypowiedziach formalnych)

- **It is thought / said that ...**
  Uważa się, że...
- **Many believe that ...**
  Wiele osób uważa, że...
- **Some people claim that ...**
  Niektórzy twierdzą, że...

Rozpoczecie dyskusji (w wypowiedziach formalnych)

- **... is quite a controversial issue.**
  ... jest dość kontrowersyjną kwestią.
- **There are several ways of looking at this question.**
  Na tę kwestię można spojrzeć z różnych stron.
- **We are all aware that ...**
  Wszyscy jesteśmy świadomi, że...
- **We need to consider several points.**
  Musimy rozważyć kilka spraw.
- **It made me aware that ...**
  Uświadomiło mi to, że...

Proponowanie rozwiazan

- **There is no simple solution to the problem because ...**
  Nie ma prostego rozwiązania tego problemu, gdyż...
- **One solution might / could be to ...**
  Jednym z rozwiązań mogłoby być..
- **It would be in everyone's interest to ...**
  W interesie wszystkich byłoby...
- **What is really needed is ...**
  Naprawdę potrzebne jest to, żeby...
- **It goes without saying that you should ...**
  Nie muszę mówić, że powinniście...
- **I strongly suggest that you ...**
  Zdecydowanie zalecam, abyście...
- **You definitely need to ...**
  Bezwzględnie powinniście...
- **Without changes / solutions like this you will ...**
  Bez wprowadzenia takich zmian/ rozwiązań...

Zgłaszanie zazałen

- **I am writing to complain about ...**
  Zwracam się do Państwa ze skargą dotyczącą...
- **I would like to express my strong dissatisfaction with ...**
  Pragnę wyrazić moje ogromne niezadowolenie...
- **I'm afraid I have several complaints about ...**
  Obawiam się, że mam kilka uwag co do...
- **We weren't the only ones who were unhappy with ...**
  Nie byliśmy jedynymi osobami niezadowolonymi z...
- **The manager refused to listen to our concerns ...**
  Menadżer odmówił wysłuchania naszych obaw...
- **We were very disappointed with ...**
  Byliśmy bardzo rozczarowani...

Gratulowanie

- **I'd like to congratulate you on ...**
  Chciałbym/Chciałabym pogratulować Tobie/Panu/Pani...
- **Many congratulations on ...**
  Gratulacje z okazji...
- **Let me congratulate you on getting ...**
  Pozwól, że pogratuluję Ci otrzymania...

GRAMMAR REFERENCE

Unit 01 Mówienie o teraźniejszości (present simple, present continuous)

Czasu **present simple** używamy, aby opisać:

- powtarzające się czynności i sytuacje: *He goes swimming every Saturday.*
- nawyki, upodobania: *She drinks a lot of coffee. I don't like Chinese food.*
- fakty, reguły: *Footballers earn a lot of money. My cousin lives in Germany. Water freezes at temperatures below 0°C.*
- czynności odbywające się według harmonogramu: *The game starts at 6 pm.*

Określenia częstotliwości używane w zdaniach w czasie **present simple**:

a) ***never, seldom, hardly ever, rarely, sometimes, often, usually, always.*** W zdaniu twierdzącym z czasownikiem innym niż *be* określenia częstotliwości występują **przed** czasownikiem; w zdaniach przeczących określenia częstotliwości występują między operatorem a czasownikiem głównym; w przypadku czasownika *be* (zarówno w zdaniu twierdzącym, jak i przeczącym) określenia częstotliwości występują **po** czasowniku:
I often sleep till late. She never helps out around the house.
Ale: *He is usually late. I don't usually watch that programme.*

b) ***every day / week / month / year / summer, from time to time, once / twice / three times a day / week / month / year*** itp. Tych określeń używamy na początku lub na końcu zdania: *She goes jogging every morning. From time to time, we spend the weekend in the mountains.*

Czasu **present continuous** używamy, aby opisać:

- czynności odbywające się w chwili, w której o nich mówimy: *They're going to school at the moment.*
- czynności lub sytuacje mające miejsce w danej jednostce czasu, np. w tym tygodniu/miesiącu itp.: *I'm studying a lot this week. It's raining heavily this summer.*
- stany lub sytuacje ulegające zmianie: *The climate is getting warmer.*

EXTENDED

- powtarzające się czynności, które nas irytują (z ***always***): *My sister is always borrowing my clothes.*

Określenia czasu używane w zdaniach w czasie **present continuous**:

a) ***now, at the moment*** – przy opisywaniu czynności odbywających się w tej chwili.

b) ***today, these days, this week, this month, this summer*** – przy opisywaniu czynności lub sytuacji odbywających się w danej jednostce czasu.

Niektórych czasowników zwykle nie używamy w czasie **present continuous**, mimo że mówimy o chwili obecnej. Są to tzw. czasowniki statyczne (*stative verbs*), do których zaliczamy:

a) czasowniki określające uczucia i emocje: ***love, like, hate, (not) mind***;

b) czasowniki opisujące doznania lub postrzeganie: ***see, hear, smell, taste, feel***;

c) czasowniki określające stan umysłu: ***know, believe, understand, think***;

d) czasowniki wyrażające wolę, preferencje, chęci lub intencje: ***want, need, mean, prefer***.

Niektóre czasowniki występują zarówno w czasie **present simple**, jak i **present continuous**, jednakże mają wtedy różne znaczenia:

1 *I think it's a good idea.* (sądzę, uważam)
– *I'm thinking about my holiday.* (myślę, rozmyślam)

2 *She looks tired.* (wygląda)
– *She is looking at me.* (patrzy)

3 *He has a lot of friends.* (ma, posiada)
– *Now, he's having a break.* (robi sobie przerwę)

4 *The soup tastes really good.* (smakuje)
– *I'm tasting the soup.* (kosztuję, próbuję)

Practise

1 **Choose the correct phrases to complete the dialogues.**

1 A: This is my cousin Max. He **(1)** ***stays / 's staying*** with us for a couple of weeks.
B: Hi Max. **(2)** ***Do you live / Are you living*** a long way from here?
C: Yes. We **(3)** ***have / are having*** a house in London. My dad **(4)** ***prefers / is preferring*** to live near his work so he **(5)** ***doesn't have / isn't having*** to commute too far every day.
B: That **(6)** ***makes / is making*** sense! Nice to meet you.

2 A: Hi! I **(7)** ***do / 'm doing*** a survey about shopping. **(8)** ***Do you have / Are you having*** a moment? I'd like to ask you some questions.
B: Sorry! I'm in a hurry. I **(9)** ***run / 'm running*** to a meeting and I **(10)** ***have / 'm having*** no time to talk, really. Sorry.
A: That's OK.

2 **Complete the email with the correct present forms of the verbs in brackets.**

Hi Eva,
What **(1)** _____ **(you / think)** of the new Billie Eilish album? I absolutely **(2)** _____ **(love)** it. I **(3)** _____ **(listen)** to it at this very moment! I **(4)** _____ **(play)** it really loudly in my bedroom every night. Mum **(5)** _____ **(get)** a bit fed up with it! She **(6)** _____ **(always / tell)** me to turn it down or put my earphones on. You know, I **(7)** _____ **(think)** Billie Eilish's music **(8)** _____ **(get)** better and better. **(9)** _____ **(you / agree)**? By the way – **(10)** _____ **(you / know)** that we **(11)** _____ **(think)** about a summer language course in London? Then, we could meet and chat long hours. I **(12)** _____ **(look)** forward to it.
See you next week!
Love, Sammy

3 **Complete the blog with the correct present forms of the verbs in the box.**

watch speak improve train play study
read do go enjoy want look

My name is Jack, and I **(1)** _____ for a friend to write to in Poland. I'm sixteen, and at the moment, I **(2)** _____ for my exams. I **(3)** _____ languages and I **(4)** _____ French and German quite well and my Spanish **(5)** _____. I **(6)** _____ to learn Polish too! I **(7)** _____ quite a lot of sport. Every week, I **(8)** _____ football and **(9)** _____ swimming with my mates. These days, we **(10)** _____ for a national competition. I also **(11)** _____ a lot and I **(12)** _____ films at the cinema at least three times a month. Would you like to write to me?

4 **Put the time expressions in the correct place in the sentences. Sometimes the expression can go in more than one place.**

1 I eat fish. **(never)**
2 My friend is spending two weeks in Scotland. **(at the moment)**
3 I play tennis with my friends. **(every Saturday morning)**
4 We're doing a project about the environment. **(this week)**
5 My brother cooks dinner for the family. **(sometimes)**
6 Our teacher doesn't give us much homework. **(usually)**
7 We're revising the present tenses. **(today)**
8 Do you check new words in your dictionary? **(always)**

5 **Choose the correct phrases to complete the description of the picture.**

In the picture, I **(1)** ***can see / am seeing*** students and a teacher in the school lab. Two boys **(2)** ***stand / are standing*** at a big table and **(3)** ***do / are doing*** something together. Perhaps they **(4)** ***carry / are carrying*** out an experiment. They **(5)** ***wear / are wearing*** school uniforms, so they might be at an English school. Their teacher **(6)** ***stand / is standing*** between them, and she **(7)** ***point / is pointing*** at some equipment with her finger. The students **(8)** ***seem / are seeming*** interested in their activity, and I **(9)** ***think / am thinking*** they **(10)** ***enjoy / are enjoying*** their work.

WYBÓR WIELOKROTNY (TEKST)

6 **Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

My cousin Sam is twenty-two. He is a student of medicine, but he's also interested in music and sport. He **(1)** ___ the guitar in a rock band with his friends. We like the same music and I **(2)** ___ to his band's concerts. He's also into running – I sometimes **(3)** ___ running with him, but he's much better than I am. Actually, he **(4)** ___ part in his third marathon next weekend. I **(5)** ___ up to him because he is so hard-working! He is also sociable and has lots of friends, but the only thing about him that gets on my nerves is that he **(6)** ___ his social media when we go somewhere together!

1	A is playing	B plays	C is played
2	A can always go	B am always going	C always go
3	A may go	B go	C am going
4	A takes	B took	C is taking
5	A look	B will look	C am looking
6	A always checks	B is always checking	C will always check

Unit 02 Mówienie o przeszłości (past simple, past continuous, past perfect, past perfect continuous, *used to*)

Czasu **past simple** używamy, aby opisać:

- czynności lub sytuacje, które wydarzyły się raz w określonym momencie w przeszłości: *I finished my history project last week.*
- czynności lub sytuacje, które powtarzały się w przeszłości: *Our maths teacher always gave us a lot of homework for the weekend.*
- sytuacje trwające przez jakiś czas i zakończone w przeszłości: *He studied economics for several years.*
- czynności lub zdarzenia, które miały miejsce tuż po sobie w przeszłości: *We did some shopping, then we met Jack and had a coffee together.*

W zdaniach w czasie **past simple** często używamy następujących określeń czasu: ***yesterday, the day before yesterday, last Monday / week / month / summer / year, three / a few minutes / hours / days / weeks / months / years ago, in 1985, on 12th September 2009.***

Czasu **past continuous** używamy, aby:

- opisać czynności lub zdarzenia, które trwały w określonym momencie w przeszłości: *I was doing my homework at 7 pm last night.*
- opisać czynności lub zdarzenia, które stanowiły tło innych wydarzeń – szczególnie z wykorzystaniem spójników ***when*** i ***while***: *When I arrived in class, everyone was talking about the new teacher. I met her while I was shopping.*
- zwrócić się do kogoś z prośbą: *I was wondering if you could help me with this.*
- wyrazić w uprzejmy sposób zdziwienie/nadzieję (z czasownikami ***expect / hope***): *I wasn't expecting you to come today. I was hoping you would come today.*

EXTENDED

- opisać powtarzające się w przeszłości czynności, które nas irytowały (z ***always***): *The teacher was always telling us to be quiet in class!*

Czasu **past perfect** używamy, aby opisać:

- czynności, sytuacje lub stany, które poprzedzały inne czynności, sytuacje lub stany: *When I had finished the essay, I gave it to the teacher.*

W zdaniach w czasie **past perfect** wykorzystujemy często takie spójniki, jak: ***when, after, before, as soon as, until, by the time***, aby wyraźnie przedstawić kolejność zdarzeń w przeszłości: *We started doing grammar exercises as soon as the teacher had explained the new structure. Her marks didn't improve until she had taken some extra classes. By the time Paul got to the party, we had eaten all the food.*

EXTENDED

Czasu **past perfect continuous** używamy, aby opisać:

- czynności, które trwały do pewnego momentu w przeszłości: *By the time the bus arrived, we had been waiting for an hour and a half.*

Konstrukcji ***used to*** + **czasownik** używamy, aby opisać:

- czynności lub sytuacje, które były regularnie powtarzane w przeszłości, a teraz już nie są: *We used to do a lot of experiments during our chemistry classes.*
- stany, które trwały przez pewien czas w przeszłości, ale już się zakończyły: *She used to be very popular with the students. Did you use to live in a small flat?*

EXTENDED

Konstrukcji ***would*** + **czasownik** używamy, aby opisać:

- typowe zdarzenia lub zachowania, które miały miejsce w przeszłości, a które różnią się od obecnych zdarzeń/zachowań: *Every Saturday morning we would take the bus to town and walk through the park.*

Zwróć uwagę na użycie spójników ***when*** i ***while***:

- past simple + ***while*** + past continuous: *The teacher came in while Jane was telling us all a joke.*
- past continuous + ***when*** + past simple: *I was doing my homework when you called.*
- past continuous + ***while*** + past continuous: *I was preparing the sauce while Ben and Mark were cutting up the vegetables.*

W zdaniach w czasie **past continuous** używamy również następujących określeń czasu: ***this time yesterday, this time last week / month / year.***

Practise

1 Complete the sentences with the correct forms of the verbs in brackets.

1 We _____ (**study**) art with Miss Sykes, but now we have Mr Turner.
2 What _____ (**Gary / say**)? I _____ (**not / hear**) him.
3 Sorry I _____ (**miss**) your call. I _____ (**listen**) to a new album.
4 Tina and Mike _____ (**not / be**) at school today. I think they're on holiday.
5 Yesterday they _____ (**watch**) a film when the postman _____ (**come**).
6 Kate _____ (**go**) to the kitchen, _____ (**put**) on her apron and _____ (**start**) cooking her favourite soup.
7 The manager of the shop _____ (**work**) as usual early yesterday morning when he _____ (**hear**) the sound of breaking glass.
8 Mark _____ (**play**) hockey for a long time before he decided to apply for the scholarship.

2 **Choose the correct phrases to complete the dialogues.**

1 A: How (1) ***was / used to be*** your maths lesson this morning?
B: Nightmare! First, I (2) ***didn't concentrate / wasn't concentrating*** while the teacher (3) ***explained / was explaining*** the material, and then I (4) ***got / was getting*** everything wrong in the test.

2 A: When I (5) ***got / was getting*** home last night, my mum (6) ***had / was having*** an argument with my brother about cleaning his bedroom.
B: I know the problem. When my brother (7) ***lived / had lived*** at home, my mum (8) ***had always argued / was always arguing*** with him about the same thing!

3 A: (9) ***Did you have / Were you having*** a good day in town on Saturday?
B: Yes, thanks. We (10) ***spent / were spending*** three hours in the shopping centre! Then we (11) ***went / were going*** to an art gallery because dad (12) ***had read / had been reading*** an article about it last month. It was cool actually! After the art gallery, we (13) ***had / had had*** a meal and then (14) ***came / were coming*** home.

3 **Write five sentences about changes in the area where you live.**

e.g. *There didn't use to be a shopping centre in the High Street. We used to buy bread from the baker's in the village centre. Now the shop isn't there anymore.*

4 **Use the prompts to make sentences about the past.**

1 I / wait for a bus / when / I / see / my friend / .
2 Where / you / go / when I / meet / you / yesterday / ?
3 I / play football / but when I / change schools / I / stop / .
4 I / not see Jenny / for a long time / before / we / meet again / at a swimming competition / last weekend / .
5 While you / watch TV / I / do / the washing-up / !

5 **Read the task and bullet points and complete the sentences with the correct past forms of the verbs in brackets.**

You recently visited your English friend for the first time.

- **Explain how you travelled to England.**

My dad (1) _____ (**drive**) me to the airport, and I (2) _____ (**catch**) the 8:30 plane. The journey (3) _____ (**take**) two hours.

- **Describe your first meeting.**

When I (4) _____ (**come**) through customs, my English friend, Mark, (5) _____ (**wait**) for me. I (6) _____ (**recognise**) him immediately from his photograph! He (7) _____ (**walk**) up to me and (8) _____ (**smile**). 'Hi! I'm Mark!' he (9) _____ (**say**) and we both (10) _____ (**laugh**).

- **Say what the best thing about your stay was.**

Mark's family (11) _____ (**take**) me to visit the countryside, and we (12) _____ (**go**) for a walk with his two dogs. While we (13) _____ (**walk**) through the forest, I (14) _____ (**see**) some beautiful wild horses! I (15) _____ (**never / see**) wild horses before. That (16) _____ (**be**) a great day.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

6 **W zadaniach 1–7 spośród podanych możliwości wybierz tę, która jest tłumaczeniem fragmentu podanego w nawiasie, poprawnie uzupełniającym lukę w zdaniu. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

1 ___ (*Przechodziłam obok*) the new clothes shop when I noticed that they had a half price sale on.
A I passed by
B I had been passing by
C I was passing by

2 When I was young, ___ (*zwykle jeździłam*) to town with my mother every Saturday afternoon to do the weekly shopping.
A I often went
B I would always go
C I was used to going

3 I was walking through the park when I noticed the letter which ___ (*upuściłam tam*) the previous day.
A I had dropped there
B I would drop there
C I was dropping there

4 I thought I would be late for the rehearsal yesterday, but by the time I got to the school hall, ___ (*nawet jeszcze nie zaczęli*).
A they didn't even start yet.
B they haven't even started yet.
C they hadn't even started yet.

5 By the time the taxi came, ___ (*czekaliśmy*) at the airport for almost an hour.
A we have been waiting
B we had waited
C we had been waiting

6 Our basketball coach ___ (*zawsze organizował*) extra practice sessions on Sundays, but I didn't mind them as I loved playing basketball.
A always organised
B had always organised
C has always organised

7 ___ (*Co robiłeś*) when you heard the fire alarm?
A What had you done
B What were you doing
C What do you do

Unit 03 Czasy perfect (present perfect simple, present perfect continuous, past perfect simple, past perfect continuous)

Czasu **present perfect simple** używamy, aby opisać:

- czynności lub zdarzenia, które odbyły się niedawno (w nieokreślonym momencie w przeszłości), a których skutki są nadal widoczne lub odczuwalne: *He has lost his job. (→ He's unemployed).*
- sytuacje lub stany, które rozpoczęły się w przeszłości i trwają do teraz. W tym przypadku zwykle wykorzystujemy przyimki:
  - ***for*** (aby określić, jak długo trwa dana sytuacja): *I've been a student at this school for six months.*
  - ***since*** (aby określić, od kiedy trwa dana sytuacja): *I've been a student at this school since January.*
- czynności, które zostały lub nie zostały wykonane do tej chwili, bez dokładnego określenia czasu. W tym przypadku często wykorzystujemy następujące przysłówki: ***already***, ***still***, ***yet***, ***ever***, ***never***, ***always***, ***so far***.
- niedawno zakończone czynności lub wydarzenia. W tym przypadku często używamy przysłówka ***just***: *Mike has just phoned.*
- sytuacje mające miejsce w jednostce czasu, która jeszcze trwa: *We have had a lot of problems this week.*
- sytuacje, które oceniamy przy pomocy stopniowania przymiotników (najlepszy, najgorszy, najsmaczniejszy) oraz określeń czasu (***ever***, ***in my life***): *This is the best film I have ever seen. This is the first time I've been to this shop.*

EXTENDED

- przyszłe czynności lub zdarzenia, których zakończenie warunkuje wykonanie innych czynności: *I'll ring Mark when I've finished my homework.*

Czasu **present perfect continuous** używamy, aby opisać:

- czynności, które trwają nieprzerwanie od pewnego momentu do tej chwili: *They have been discussing the problems for over an hour.*
- czynności, które od pewnego czasu powtarzają się stale aż do teraz: *Sarah has been going to bed late in the last couple of weeks.*
- czynności lub sytuacje, które trwały przez pewien czas w niedalekiej przeszłości i których skutki są nadal odczuwalne lub widoczne: *I have been working really hard. I need a holiday now.*

> Pamiętaj, że w czasie **present perfect simple** opisujemy stany lub rezultat czynności, natomiast w czasie **present perfect continuous** opisujemy czynności:
> *I've had this computer for two years.* (stan)
> *I sold my computer and I've worked on my mum's laptop for a while.* (rezultat)
> *We have been selling antiques for many years.* (czynność)

Czasu **past perfect simple** używamy, aby opisać:

- czynności, sytuacje lub stany, które poprzedzały inne czynności lub stany przeszłe: *When I had read the email, I immediately wrote a reply.*

EXTENDED

Czasu **past perfect continuous** używamy, aby opisać:

- czynności, które trwały do pewnego momentu w przeszłości: *By the time I shut down the computer, I had been working for three hours.*

> Pamiętaj, że w zdaniach w czasie **past perfect** wykorzystujemy często takie spójniki, jak: ***when***, ***after***, ***before***, ***as soon as***, ***until***, ***by the time***, by wyraźnie przedstawić kolejność zdarzeń w przeszłości:
> *We left for school as soon as we'd finished eating our breakfast. We didn't stop writing until the teacher had told us to. By the time I got to class, the teacher had started the lesson.*

Practise

1 Choose the correct words to complete the sentences.

1. I've ***just received / just been receiving*** an email from my sister in Canada. She says she's the happiest ***she's ever been / she ever was*** in her life!
2. As soon as ***I've spoken / I spoke*** to the teacher, I'll meet you in the cafeteria.
3. Katya ***hasn't texted / didn't text*** me yet. ***I've been waiting / I waited*** for a message from her for a week.
4. My eyes are hurting a bit because ***I've been reading / I've read*** this book for two hours.
5. I really enjoyed the new drama series on TV last night. ***I haven't seen / I hadn't seen*** it before.

2 Complete the dialogue with the correct perfect forms of the verbs in brackets.

Jo: You **(1)** _____ **(be)** on holiday – your face is tanned!
Ben: You're right! I **(2)** _____ **(ski)** in Switzerland with Ron and Tommy. We got back last night.
Jo: **(3)** _____ **(you / see)** Mark yet?
Ben: No, I **(4)** _____ **(not / have)** time. But he **(5)** _____ **(be)** busy training for the swimming competition next weekend. I imagine he's in the pool now.
Jo: I know. I saw him yesterday morning. He **(6)** _____ **(train)** for two hours before school! He looked terrible!
Ben: When I left for Switzerland last week, they **(7)** _____ **(not / choose)** the team for the competition, but Mark texted me during the week to tell me the news.
Jo: Yes – he **(8)** _____ **(look)** forward to it. Let's go and watch him together.

Ben: Good idea! Look, I **(9)** _____ **(just / hear)** that Dawid Podsiadło's doing a concert on Friday. Do you want to go?

Jo: I'd love to. His new album is the best he **(10)** _____ **(ever / make)**.

3 **Choose the correct phrases to complete the description of the picture.**

The family is sitting around a table. They are all smiling and look happy. I think it's the girl's birthday as there is a birthday cake on the table, and a lot of balloons. The table looks really nice – someone **(1)** ***has just brought / had just brought*** a lot of delicious food before the party started. I don't think they **(2)** ***have celebrated / have been celebrating*** too long, as their plates are empty and they **(3)** ***haven't eaten / hadn't eaten*** anything yet. The girl looks surprised, so I guess she **(4)** ***hasn't expected / hadn't expected*** to get so many presents – there are two presents on the table, and her parents **(5)** ***have just given / have just been giving*** her two more. She **(6)** ***hasn't started / hadn't started*** to unwrap any of them yet.

4 **Translate the fragments in brackets into English.**

1 _____ (*Dotychczas odpowiedziałam na*) fifteen questions, but there are still another fifteen to do.
2 _____ (*Ostatnio Jake opuszcza dużo zajęć w szkole*), do you think he's OK?
3 This is the seventh time _____ (*próbuję*) to call Kate today, but she isn't answering. I hope she _____ (*nie wyszła*) for the airport yet.
4 _____ (*Mike właśnie mi powiedział*) that _____ (*zaprosił*) twenty people to the party! I don't think he's realised how small the room is.
5 (*Nie trenuję*) _____ for the competition very long – in fact, (*dopiero co zaczęłam*) _____!
6 We'll pick you up as soon as my parents (*wrócą*) _____ from work.

5 **Read the task and bullet points and complete the sentences with the correct perfect form of the verbs in brackets.**

Tell your English friend about your holiday.

- Say what you've been doing in the last few weeks.

I **(1)** _____ **(have)** an amazing time. I **(2)** _____ **(spend)** most of the time with my best mates and we **(3)** _____ **(do)** all sorts of things – like spending money at the shops and going to see films at the cinema. I **(4)** _____ **(see)** a couple of superhero films and a brilliant French documentary about Kenya.

- Explain what you had planned to do.

Of course before the holidays started, I **(5)** _____ **(intend)** to do loads of schoolwork, and also I **(6)** _____ **(think)** about redecorating my bedroom for a while. Needless to say, I **(7)** _____ **(not / do)** any work or redecorating!

- Say what you've done so far today.

I **(8)** _____ **(decide)** to keep at least a minor part of my holiday resolutions. I **(9)** _____ **(be)** to the library to borrow a school reading. I **(10)** _____ **(already / read)** a few chapters, and I must say the novel is not so boring. Also, I **(11)** _____ **(visit)** a paint shop to choose a new colour of my room. My dad will help me with redecorating as soon as he **(12)** _____ **(finish)** renovating the garage. The last two weeks of my holidays are going to be quite busy!

SETY LEKSYKALNE (DWA ZDANIA)

6 **W zadaniach 1–5 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz obydwa zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.**

1 _____
A This is the most thrilling adventure I have _____ experienced.
B Have you _____ been to Asia?

2 _____
A Kim has been making a cake _____ two hours.
B I've been into photography _____ three and a half years.

3 _____
A They haven't heard from Tom _____ he left for Brazil.
B I've been playing this game _____ 4 pm.

4 _____
A My brother has _____ played table tennis before.
B I _____ try to learn anything by heart because it's so boring.

5 _____
A It's the first _____ Mark has driven on this motorway.
B By the _____ we got to the cinema, the film had already started.

Unit 04 Mówienie o przyszłości (future simple, future continuous, *be going to*, present continuous, present simple, future perfect simple, future perfect continuous)

Czasu **future simple** używamy, aby opisać:
- decyzje, które zostały podjęte spontanicznie, bez wcześniejszego planowania: *OK, I'll go to the shop. Don't worry about the washing-up, I'll do it in a moment.*
- przewidywania dotyczące zdarzeń lub sytuacji przyszłych: *I'm sure you'll pass the exam. It's possible they'll be late.*
- propozycje, prośby, ostrzeżenia, obietnice, nadzieje:
  I'll make you a cup of tea. (propozycja)
  Shall I get you a drink? (propozycja)
  Will you help me to clean up? (prośba)
  Slow down or you'll end up paying a fine. (ostrzeżenie)
  I'll write to you every day when I'm on holiday. (obietnica)
  I hope you'll like the flat. (nadzieja)

Czasu **future continuous** używamy, aby opisać:
- czynności lub sytuacje, które będą trwały w określonym momencie w przyszłości: *At 3 pm this afternoon, I'll be playing tennis with Peter.*
- przyszłe zdarzenia lub czynności, które mają charakter rutynowy: *As usual, we'll be arriving by train.*

Konstrukcji ***be going to*** używamy, aby opisać:
- plany na przyszłość: *I'm going to buy a new car soon.*
- przewidywania dotyczące czynności lub sytuacji, oparte na zaistniałych okolicznościach: *Look at the clouds! It's going to rain soon.*

Czasu **present continuous** używamy, aby opisać:
- czynności szczegółowo zaplanowane przez nas na niedaleką przyszłość, których szczegóły są już określone: *We're taking the train to Cracow tomorrow morning.*

Czasu **present simple** używamy, aby opisać:
- czynności lub sytuacje, które wydarzą się w przyszłości zgodnie z wcześniejszym harmonogramem: *Hurry up! The train leaves in a few minutes.*

EXTENDED

Czasu **future perfect simple** używamy, aby opisać:
- czynność, która będzie zakończona w pewnym momencie w przyszłości, zazwyczaj z określeniem czasowym poprzedzonym przez słowo ***by***: *I'll have finished my essay by four o'clock.*

EXTENDED

Czasu **future perfect continuous** używamy, aby opisać:
- czynność lub stan, które w określonym momencie w przyszłości będą już trwać od jakiegoś czasu: *By the end of this week, we'll have been working on this project for a month.*

Practise

1 Match sentences with the correct functions.

1 I think the weather will be perfect for our holiday next month.
2 Hurry up or you'll be late!
3 I'm definitely going to finish my essay tonight.
4 I'm having a coffee with Ben later. He called a few minutes ago.
5 I'll phone you every day while I'm away.
6 Shall I make you a sandwich? You look hungry.
7 I'll be going to the tennis club this evening.
8 Will you wait for me after school?
9 It's too late. We're going to miss the train.

a an arrangement **b** a prediction about the immediate future based on evidence **c** a warning **d** an offer **e** a routine activity **f** a promise **g** a general prediction **h** an intention **i** a request

2 Choose the correct phrases to complete the sentences.

1 I'm sure ***you're doing / you'll do*** well in the play, don't worry.
2 Sorry, I can't come round this morning – ***I'm playing / I'll have played*** tennis until 12:00.
3 This is delicious! When are you ***teaching / going to teach*** me how to cook properly?
4 We'd better run – the shop ***is closing / closes*** at 5:30.
5 I'll ***be finishing / have finished*** this book by the end of the week. Can I borrow another one?
6 Just think – in three years' time, ***we're studying / we'll be studying*** at university!
7 ***I'll have sat / I'm going to sit*** down for a moment. I feel a bit sick.
8 By this time tomorrow, ***we're travelling / we'll have been travelling*** for six hours!
9 OK, I promise. ***I'm phoning / I'll phone*** you when I get home.
10 ***Am I going to meet / Shall I meet*** you at the station?

3 **Complete the text with the correct form of the verbs in brackets.**

OK everyone – here are the plans for the trip tomorrow. Firstly – please, **(1)** _____ **(you / get)** an early night? The train obviously **(2)** _____ **(not / wait)** for anyone who isn't there! I **(3)** _____ **(set)** my alarm clock for 6:30, so I suggest you do the same! As you can see in the itinerary, we **(4)** _____ **(all / meet)** on platform 8 at 7:15. The train **(5)** _____ **(leave)** at 7:30 and **(6)** _____ **(arrive)** in Brighton at 9:30. After we **(7)** _____ **(get)** there, we **(8)** _____ **(have)** a meal at Ron's Restaurant on Brighton beach. Then we **(9)** _____ **(have)** a walk round the town and visit the museum. We **(10)** _____ **(finish)** the tour by about 4:30, so I'm sure we **(11)** _____ **(be)** back home by 7 or 8 o'clock. I hope your parents **(12)** _____ **(wait)** for you at the meeting point. See you tomorrow! Mr Jones

4 **Complete the text with the correct form of the verbs in brackets.**

It's quite difficult to think about life in ten years' time. The only thing I am sure of is that life **(1)** _____ **(be)** very different! We **(2)** _____ **(live)** in tall buildings because the population **(3)** _____ **(increase)** a lot by then, and we **(4)** _____ **(not have)** much space. We definitely **(5)** _____ **(not have)** gardens. Perhaps everyone **(6)** _____ **(work and study)** at home. I'm sure by that time we **(7)** _____ **(use)** computers to do nearly everything for years.

5 **Translate the fragments in brackets into English.**

1 _____ (*Gram*) a squash match with Brian after school tomorrow, so _____ (*nie będę mógł się z tobą spotkać*) for a coffee until after five o'clock.
2 Gary _____ (*zdecydowanie wygra*) the election because he's popular and everyone knows _____ (*że będzie ciężko pracował*) if he's elected.
3 The caterers _____ (*dostarczą*) the food for the buffet by 6:30, and then _____ (*będziemy mieć pojęcie*) about what extras we may need to buy.

6 **Read the task and bullet points and choose the correct phrases to complete the sentences.**

Write a blog extract about your plans for today.

- Write about your plans for the day.

Our English teacher **(1)** ***is giving / gives*** us a big test in class tomorrow, so today, I **(2)** ***'m going to do / do*** a lot of revision. I think **(3)** ***'m starting / 'll start*** by looking at all the vocabulary we've studied this term. I **(4)** ***do / 'll do*** that this morning, and then this afternoon, I **(5)** ***look / 'll be looking*** at the grammar.

- Write about your arrangements for the day.

My friend Robert **(6)** ***comes / is coming*** round in the afternoon so that we can test each other. He **(7)** ***'ll have stayed / 's staying*** for dinner too. The first episode of a new TV drama **(8)** ***will start / starts*** at 6 pm, and we **(9)** ***'ll both definitely have watched / 're both definitely going to watch*** it.

- Write about what you'll have achieved by the end of the day.

So, by 7 pm I **(10)** ***'ll have revised / 'll be revising*** all the vocabulary, and I **(11)** ***'ll read / 'll have read*** through the grammar rules. With Robert's help I hope I **(12)** ***'ll have understood / understand*** the future tenses. I **(13)** ***'ll work / 'm going to work*** really hard today so I believe I **(14)** ***'ll deserve / 'm deserving*** some rest with TV.

MINIDIALOGI (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

7 **Uzupełnij poniższe minidialogi (1–4). Wybierz spośród podanych możliwości brakującą wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.**

1
X: I'm going to miss you when you are at the camp.
Y: _____
X: Promise?
A I'll text you every day.
B I'm goint to text you every day.
C I text you every day.

2
X: You look tired.
Y: I'm exhausted! We've been playing tennis for almost three hours.
X: _____
A Am I going to make you something to drink?
B Shall I make you something to drink?
C Will I make you something to drink?

3
X: Chris, could you help me in the garden tomorrow morning?
Y: Sorry, Grandma, I can't. _____
A I will have a job interview.
B I have a job interview.
C I'm going to have a job interview.

4
X: Amy, have you got any plans for Saturday?
Y: _____
X: Why don't we go to the beach? The weather is going to be great.
A I will be staying at home and watching a film, I think.
B I'll stay at home and watch a film.
C I think I'm going to stay at home and watch a film.

Unit 05 Czasowniki modalne

Czasownika modalnego ***can*** używamy, aby wyrazić:
- umiejętność: *I can run very fast. (= I am able to run very fast.)*
- pozwolenie: *OK, you can take the car tonight. (= OK, you're allowed to take the car tonight.)*
- przypuszczenie (w formie przeczącej): *They can't be at home. (= I'm sure they are not at home.) They can't have been at home last night because their car wasn't outside their house. (= I'm sure they were not at home.)*
- przypuszczenie dotyczące chwili obecnej: *They can't be doing their homework – they are in the garden.*
- wrażenia zmysłowe: *I can hear a noise. I can see the tree from my window.*

Czasownika modalnego ***could*** używamy, aby wyrazić:
- umiejętność posiadaną w przeszłości: *She could swim when she was five.*
- uprzejmą prośbę: *Could you help me, please?*
- prośbę o pozwolenie: *Could I borrow your tennis racket?*
- prawdopodobieństwo: *He could be one of the local team players. (= It's possible he is one of the local team players.) He could have been at the party, but I didn't see him.*
- prawdopodobieństwo dotyczące chwili obecnej: *She could be playing the piano right now.*

EXTENDED
- możliwość w przeszłości: *He could have gone to university, but he didn't work hard enough.*

Czasownika modalnego ***must*** używamy, aby wyrazić:
- konieczność lub wolę mówiącego: *You must be on time. (= You have to be on time. / It's necessary for you to be on time.)*

> Aby wyrazić obowiązek w przeszłości, używamy ***had to***, a nie ***must***: *We had to give in our report at the end of the day.*

- przypuszczenie graniczące z pewnością: *They must be at the stadium. (= I'm sure they are at the stadium). They must have been at the wedding – they showed me some photographs.*
- przypuszczenie graniczące z pewnością dotyczące chwili obecnej: *You must be kidding!*

Wyrażeń ***have to / need to*** używamy, aby wyrazić:
- konieczność lub zewnętrzny nakaz: *I had to practise a lot before the competition. To qualify for the semi-finals, they will need to beat the German team.*
- brak potrzeby konieczności lub nakazu: *You don't have to play today if you don't want to. You don't need to / needn't take an umbrella. It's not going to rain.*

> Aby wyrazić brak potrzeby, konieczności lub nakazu w przeszłości, używamy ***didn't have to*** lub ***didn't need to***: *I didn't have to / didn't need to bring any food to the party.*
> Aby wyrazić, że czynność została wykonana mimo braku takiej potrzeby, używamy ***needn't have***: *I needn't have brought all these things.*

Czasownika modalnego ***mustn't*** używamy, aby wyrazić:
- zakaz: *You mustn't use your hands in a football match. (= You are not allowed to use your hands in a football match.)*

Czasowników modalnych ***may / might*** używamy, aby wyrazić:
- przypuszczenie dotyczące teraźniejszości: *The man may / might be a boxer. (= It's possible that the man is a boxer).*
- przypuszczenie dotyczące przyszłości: *They may win the game tonight. (= It's possible they will win the game tonight.)*
- uprzejmą prośbę o pozwolenie: *May I leave early, sir? (= Do you mind if I leave early, sir?)*
- przypuszczenie dotyczące chwili obecnej: *He may / might be chatting online right now.*

EXTENDED
- przypuszczenie dotyczące przeszłości: *He may / might have gone to a tennis club. He had his sports bag with him.*

Czasowników modalnych ***should / ought to*** używamy, aby wyrazić:
- powinność lub obowiązek: *I should / ought to work out more often to keep fit. I should / ought to have worked out more before the competition.*
- radę lub zalecenie: *You should / ought to practise your backhand more. You should / ought to have practised your backhand more before the match.*
- krytykę: *You shouldn't / ought not to have taken this turning. We're going the wrong way!*
- krytykę dotycząca chwili obecnej: *You should be packing now!*

Wyrażenia ***had better (not)*** używamy, aby udzielić rady lub ostrzeżenia w konkretnych sytuacjach: *You'd better answer the phone! You'd better not be late or he'll be angry.*
Pamiętaj, że nie istnieje forma przeszła wyrażenia ***had better (not)***.

Czasownika modalnego ***shall*** używamy, aby wyrazić:
- propozycję zrobienia czegoś wspólnie: *Shall we play tennis this afternoon?*
- propozycję zrobienia czegoś dla drugiej osoby: *Shall I get you something to drink?*

Czasownika modalnego ***will*** używamy, aby wyrazić:
- prośbę: *Will you show me how to play baseball? (= Can you show me how to play baseball?)*
- obietnicę: *I will phone you before 6:30. I will always be there for you.*

Czasownika modalnego ***dare*** używamy, aby wyrazić:
- śmiałość (lub jej brak), żeby coś zrobić: *No one dare tell him that bad news. I daren't go home – my parents will be furious!*

> Czasownik ***dare*** funkcjonuje również jako zwykły czasownik, po którym używamy bezokolicznika z ***to***: *I dared to tell him the truth.*

Practise

1 Complete the sentences with the correct modal verbs or their synonymous expressions.

1 You don't look very well. You _____ go home and rest.
2 I _____ eat that chocolate – I'm trying to lose weight.
3 _____ you help me with this computer?
4 I _____ get up early this morning and now I'm really tired.
5 You _____ borrow my laptop if you want.

2 Choose the correct phrases to complete the dialogues.

A: When does Miss Jones want our homework?
B: We **(1)** ***mustn't / don't have to*** give it in until Friday.

A: The teacher's going to be late this morning.
B: I **(2)** ***needn't have rushed / didn't need to rush to*** be on time.

A: **(3)** ***Shall / Will*** you be coming to drama club today?
B: I **(4)** ***might / can*** come. It depends when the lessons finish.

A: Is that the new student?
B: It **(5)** ***mustn't / can't*** be him. He is coming next week.

A: **(6)** ***May / Can*** you think of a word for question 3?
B: Sorry! You **(7)** ***ought to / might*** ask Sara.

3 Complete the email with the correct words.

Hi Bea,
Sorry! I **(1)** ***should / could*** have written before but I've been trying to finish my essay! The new house is great but it's miles from my new school! I **(2)** ***can't / couldn't*** get a bus there, so I **(3)** ***must / have to*** walk for about ten minutes to the train station! I **(4)** ***could / might*** get a lift in with dad but he goes out much earlier, so then I'd **(5)** ***need / better*** to get up at 5:30! Ugh! I'm looking forward to your visit next week. You **(6)** ***have to / should*** find us quite easily. You **(7)** ***may not / can't*** use the main road now because they're repairing it, so you **(8)** ***'ll have to / might*** take the country road to Sowchester. It's a bit longer but you **(9)** ***need to / should*** get here by 5 o'clock. I **(10)** ***mustn't / don't have to*** forget to send you a photo of the house. You **(11)** ***will / may*** recognise it easily from the road when you get here! Well, I'd **(12)** ***ought to / better*** finish now and get on with that essay.
Love, Emily

4 Answer the questions.

1 What did you need to do yesterday?
2 What needn't you have done yesterday?
3 What do you have to do before tomorrow morning?
4 What shouldn't you have done last week?
5 What would you never dare do?
6 What plans do you have for future studying and career?

5 Complete the description of the picture with the correct modal forms.

The picture shows a group of people in the park. They **(1)** _____ **(be)** friends because they're all laughing and smiling. Yes, they **(2)** _____ **(know)** each other quite well. They **(3)** _____ **(be)** on a school break or they **(4)** _____ **(decide)** to meet up to have a chat and something to eat. They **(5)** _____ **(do)** something for school or university, as they have some books and notes. It **(6)** _____ **(be)** quite cold because they're wearing hats and scarves. The photo **(7)** _____ **(take)** in a city or town, but it **(8)** _____ **(not take)** in the countryside, that's for sure.

6 Read the bullet points and write your answers in your notebook.

Write to your English friend.
- Apologise for not writing before and explain what prevented you.
- Tell him / her about your obligations over the next few days.
- Suggest having a phone chat next weekend and say why you need to talk.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

7 Wykorzystując podane słowa, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych słów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.

1 It isn't necessary to bring anything to the party. **HAVE**
You _____.
2 It's not a good idea to stay in bed so long! **NOT**
You _____.
3 It's forbidden to leave your bicycle outside this gate. **NOT**
You _____.
4 We needn't wait for Suzi. She's going to be late. **HAVE**
We _____.
5 I need your advice about a problem I have. **ME**
_____.
6 I'm sure he's gone home by now. **HAVE**
He _____.
7 Mr Tip didn't give us an essay to write, thank goodness! **NEED**
We _____.
8 I'm not brave enough to ask Mr Barnes for extra time for my homework. **DARE**
I _____.

Unit 06 Temat 1: Przedimki

Przedimka nieokreślonego *a / an* używamy z rzeczownikami policzalnymi w liczbie pojedynczej:

- kiedy mówimy o kimś lub o czymś po raz pierwszy: *I've got a dog.*
- kiedy stwierdzamy, że ktoś lub coś należy do pewnego typu lub rodzaju osób lub rzeczy: *Zakopane is a mountain town. My mum is an accountant.*
- w wyrażeniach ilościowych: *a lot, a few, a little, a couple of, a kilo, a litre, a kilometre*
- przed rzeczownikami określającymi popularne dolegliwości lub choroby: *I've got a headache / a sore throat / a stomach ache.*
- w wyrażeniach określających częstotliwość: *three days a week, once a year*
- w stałych wyrażeniach: *go for a walk, have a rest, as a result, take a shower*
- przed niektórymi liczebnikami w liczbie pojedynczej: *It cost a hundred pounds.*

Przedimka określonego *the* używamy:

- kiedy mówimy o osobie lub rzeczy, która wcześniej została wspomniana: *I've got a dog. The dog is very old.*
- kiedy rozmówcy wiedzą, o jakiej osobie lub rzeczy jest mowa: *I put the grocery bags on the floor. Did you talk to the boss yesterday?*
- kiedy przed rzeczownikiem używamy przymiotnika w stopniu najwyższym: *Rysy is the highest mountain peak in Poland.*
- kiedy chcemy zaznaczyć, że istnieje tylko jedna rzecz danego typu lub osoba o określonej funkcji: *the mayor of New York, the Equator, the Earth*
- przed nazwami instrumentów muzycznych, w zdaniach, w których mowa o umiejętnościach gry na instrumentach: *He plays the piano.*
- przed przymiotnikami oraz przed nazwami narodowości oraz przymiotnikami służącymi do opisania grupy ludzi, których łączy dana cecha: *the rich, the English*
- z nazwiskami w liczbie mnogiej w znaczeniu całej rodziny: *I've asked the Smiths to dinner.*
- przed nazwami krajów *(**state**, **republic**, **kingdom**)* zawierającymi rzeczownik pospolity: *the USA, the UK*
- przed nazwami rzek: *the Nile*, mórz i oceanów: *the Pacific Ocean*, łańcuchów górskich: *the Alps*, archipelagów: *the Maldives*, pustyń: *the Sahara Desert*, kanałów: *the Panama Canal*
- przed nazwami i kierunkami geograficznymi zawierającymi ***of***: *the Valley of the Kings, the south of France*
- przed nazwami kin, teatrów, restauracji: *The Empire, The Forest Front (restaurant)*
- przed liczebnikami porządkowymi: *the first, the second*
- przed rzeczownikami, takimi jak: *the police, the weather, the press, the radio*
- przed niektórymi rzeczownikami w stałych wyrażeniach: *at the cinema / theatre, on the bus / train, in the mountains, at the seaside, on the coast, in the sky, on the ground, in the forest*

Przedimka zerowego (–) używamy:

- przed rzeczownikami policzalnymi w liczbie mnogiej lub rzeczownikami niepoliczalnymi, kiedy nie precyzujemy konkretnie, o jakich osobach lub rzeczach mówimy: *I like horror films. Dolphins are sea mammals. People should care about the environment.*
- przed nazwami własnymi, takimi jak imiona, nazwiska, nazwy miast, państw, jezior, pojedynczych wysp i szczytów górskich oraz kontynentów: *Tenzig Norgay and Edmund Hillary were the first men to climb Mount Everest. Lake Victoria is in Africa.*
- przed rzeczownikami oznaczającymi nazwy dni tygodnia, miesięcy, świąt: *We're leaving on Tuesday. Easter often falls in April.*
- przed nazwami dyscyplin sportowych, kolorów, posiłków, konkretnych chorób: *I often play basketball. Green is my favourite colour. I have already eaten breakfast. He came down with malaria.*
- przed rzeczownikami w niektórych utartych wyrażeniach: *at home, in bed, to school / work, by bus / train / car, have something for breakfast / lunch / dinner, go on holiday*

Practise

1 Choose the correct options to complete the sentences.

1. Have you ever been to ***the*** / – USA?
2. Ben's in ***a / the*** garden. He's playing ***the*** / – football with ***a / the*** friend.
3. I got ***a / the*** bad stomach ache after our ***the*** / – meal at ***a / the*** hotel yesterday.
4. Do you want to take ***a / the*** break from studying and have ***a / the*** coffee?
5. I saw Charlotte at ***a / the*** cinema yesterday. We were watching ***the*** / – new Hugh Jackman film.
6. ***The*** / – Alps are in ***the*** / – Switzerland, aren't they? Or is it ***the*** / – Austria? Or maybe both?
7. ***The*** / – first time I went for ***a / the*** walk in ***a / the*** forest near here, I found ***a / the*** very unusual flower.

2 Complete the text with *a / the* or (–).

My blog

On Monday, my mum started **(1)** ___ new job as **(2)** ___ receptionist. She's working at **(3)** ___ new office building they have built next to **(4)** ___ bus station in **(5)** ___ Croxley Road. **(6)** ___ transport is difficult because **(7)** ___ parking is **(8)** ___ big problem in town. **(9)** ___ boss has **(10)** ___ parking space in front of **(11)** ___ building, but **(12)** ___ people like my mum don't. So, she has to take **(13)** ___ taxi instead of driving **(14)** ___ car.

3 **Write the messages in full.**

1 Had great time at party! Thanks. Pete gave me lift home. House completely dark and quiet when I got home!

2 Met Brian in shopping centre today. Having lunch together now. Going to buy new coat later! See you on bus tomorrow!

3 Just got results of maths test. Got all answers right! Best results in class! Cool or not?!

4 Got couple questions about new project. You got a moment? Call me.

4 **Complete the description of the picture with *a / the* or (–).**

In **(1)** _____ picture, there's **(2)** _____ family, and they are in **(3)** _____ restaurant. There are six people sitting at **(4)** _____ table, chatting and laughing with each other. I don't think it's **(5)** _____ special occasion like **(6)** _____ birthday party because I can't see **(7)** _____ birthday cake. **(8)** _____ family are having dinner, I think, and **(9)** _____ food looks delicious. **(10)** _____ restaurant looks really nice and cosy. There are a lot of plants, lamps and some photos on **(11)** _____ walls in **(12)** _____ background. It seems like **(13)** _____ nice place to visit and spend time with your family.

5 **Translate the fragments in brackets into English.**

1 I watched _____ (*doskonały program*) on television _____ (*zeszłego wieczoru*) which was _____ (*o odkryciu pierwszych antybiotyków*). _____ (*Program jest częścią nowej serii naukowej*) and I think I'll watch all of them.

2 _____ (*Angielski astronauta*) called Tim Peakes _____ (*przeszedł do historii*) recently when he became _____ (*formalnie pierwszym astronautą z Wielkiej Brytanii*) to travel in space. He travelled _____ (*promem kosmicznym*) to the International Space Station.

3 _____ (*Naukowcy*) are investigating how _____ (*zwierzęta*) hibernate. It's possible that _____ (*w przyszłości ludzie*) will be able to _____ (*wejść w stan hibernacji*) to travel in space, not _____ (*na Księżyc czy planety, takie jak Wenus czy Mars*), but further out into the galaxy.

4 Recent surveys suggest that _____ (*przepaść między bogatymi a biednymi w społeczeństwie*) is growing _____ (*coraz większa*) and future job cuts because of automation will affect _____ (*niżej opłacanych pracowników*) most, and create an even greater gap.

5 I was appalled _____ (*jedną z wiadomości w telewizji*) this morning. Apparently _____ (*w poniedziałek złodzieje włamali się do mieszkania starszej kobiety*) in Somerton and tied her up to a chair before ransacking her house and stealing _____ (*wszystkie jej najbardziej wartościowe*) possessions. _____ (*Policja została zaalarmowana*) by a neighbour but were too late to catch _____ (*złodziei*).

6 **What's the best present you've ever received? Write your answer, saying what it was, when you received it, and why you liked it.**

7 **Read the task and bullet points and choose the correct options to complete the sentences.**

Write to your English friend.

- Tell him/her the best time to visit your country.

(1) ***A / The*** good time to come here is in **(2)** ***the / –*** April because **(3)** ***a / the*** weather is usually quite good, and there are lots of **(4)** ***the / –*** flowers and colours in **(5)** ***a / the*** countryside. It's always good to see **(6)** ***a / the*** sun again after **(7)** ***a / the*** winter!

- Tell him/her what to bring with/her him on his/her visit.

It's **(8)** ***a / the*** good idea to bring some warm clothes with you as it will be colder than in **(9)** ***the / –*** England. You'll need **(10)** ***the / –*** thick socks and gloves! Also, bring **(11)** ***a / the*** smart suit because we might go to **(12)** ***a / the*** wedding. My sister is getting married!

Unit 06 Temat 2: Rzeczowniki policzalne i niepoliczalne (*some, any, much, many, a lot of, too, enough, (a) few, (a) little*)

Rzeczowniki policzalne określają osoby, rzeczy i miejsca, które można policzyć.

- Rzeczowniki policzalne występują zarówno w liczbie pojedynczej, jak i mnogiej.
- Aby utworzyć liczbę mnogą rzeczownika, zwykle dodajemy do formy liczby pojedynczej końcówkę ***-s***: *table – tables, cat – cats*.
- Jeśli rzeczownik kończy się literami ***ch***, ***ss***, ***s***, ***sh***, ***o*** lub ***x***, w liczbie mnogiej dodajemy do formy liczby pojedynczej końcówkę ***-es***: *church – churches, kiss – kisses, bus – buses, dish – dishes, potato – potatoes, box – boxes*.
- Jeśli rzeczownik kończy się literą spółgłoskową, po której występuje litera ***-y***, do formy liczby pojedynczej dodajemy końcówkę ***-ies***: *fairy – fairies*.
- Jeśli rzeczownik kończy się literami ***fe*** lub literą ***f***, w liczbie mnogiej literę ***f*** zastępujemy literą ***v***: *wife – wives, wolf – wolves*.

EXTENDED

- Aby utworzyć liczbę mnogą rzeczownika złożonego, zazwyczaj dodajemy ***-s*** do ważniejszego znaczeniowo członu rzeczownika: *passer-by – passers-by*.

Niektóre rzeczowniki tworzą liczbę mnogą w sposób nieregularny: ***a man → men, a child → children, a tooth → teeth, a phenomenon → phenomena, a criterion → criteria***

- Niektóre rzeczowniki nie zmieniają formy w liczbie mnogiej: *sheep, cod, deer, aircraft, spacecraft, fish, hair*.
- Niektóre rzeczowniki występują wyłącznie w liczbie mnogiej i nie mają liczby pojedynczej: *arms, belongings, cattle, clothes, goods, outskirts, surroundings, troops, trousers*.
- Rzeczowniki policzalne w liczbie pojedynczej występują z przedimkiem nieokreślonym ***a / an***: *There's an apple on the table.*
- Rzeczowniki policzalne w liczbie mnogiej łączą się z następującymi określeniami ilości: ***a lot / lots of***, ***plenty of***, ***(too / so / how / not) many***, ***some*** (w zdaniach twierdzących), ***any*** (w pytaniach i przeczeniach), ***several***, ***a few (of)***, ***a couple of***, ***(very / too / so) few***, ***no***.

Rzeczowniki niepoliczalne określają rzeczy i zjawiska, których nie można policzyć.

- Rzeczowniki niepoliczalne to m.in. nazwy substancji: *sugar, water*, uczuć: *love, happiness*, oraz pojęć abstrakcyjnych: *freedom, beauty*.
- Rzeczowniki niepoliczalne występują tylko w liczbie pojedynczej, nie występują z liczebnikami ani przedimkiem nieokreślonym ***a / an***.
- Rzeczowniki niepoliczalne łączą się z następującymi określeniami ilości: ***a lot of***, ***plenty of***, ***(too / so / how / not) much***, ***some*** (w zdaniach twierdzących), ***any*** (w pytaniach i przeczeniach), ***a little***, ***(very / too / so) little***, ***no***.

Zwróć szczególną uwagę na takie słowa, jak: ***advice***, ***information***, ***news***, ***furniture***, ***luggage***, które w języku angielskim są niepoliczalne:
I need some advice from you.
They didn't give us much information.
That is good news!
We don't have much furniture in the flat.
Don't take too much luggage.

Konstrukcji ***there*** + ***be*** używamy, aby powiedzieć, że coś jest: *There is some orange juice.*

Zdania z konstrukcją ***there*** + ***be*** często wskazują na lokalizację i liczbę/ilość:
There were a few apples on the table.
There must be a lot of pepper in this meal.

Zwróć uwagę na różnicę pomiędzy ***There is*** ... oraz ***It is*** ... :

- *There is some bread on the table.* (wymieniamy rzeczownik po raz pierwszy, podając, gdzie dana rzecz się znajduje i w jakiej ilości)
- *It's great here. (= I think this place is great.)*
  It makes me happy.
  It's worth having a look inside the shop.
- *It is too old to eat.* (mówimy o konkretnej rzeczy, opisując jej właściwości)
  It's raining. (mówimy o pogodzie)

Practise

1 Choose the correct words to complete the sentences.

1 Have you got ***much / many*** money at the moment?
2 I'm afraid there aren't ***some / any*** tickets left for the concert.
3 ***It / There*** is a letter for you on the table.
4 There wasn't ***enough / some*** food for everyone.
5 The news about the floods ***is / are*** very bad.
6 You must stop to drink ***a / some*** water during your run.
7 ***A little / A few*** of the students stayed after class to talk to the teacher.
8 There are ***too / very*** many questions for me to answer!
9 We had too ***little / few*** apples to go round.
10 My father has given me ***lots of / much*** driving tips.

2 **Complete the second sentence so that it has a similar meaning to the first one, using the word given.**

1 All the tables in the restaurant are occupied. **ANY**
There _____.
2 It's too late to finish the essay. **TIME**
There _____.
3 What shall I do? **ADVICE**
Can you _____?
4 We've got nothing but one table and two chairs in the room. **FURNITURE**
There _____.
5 Someone has eaten most of the chocolates. **LEFT**
There are _____.
6 A band will be playing in the concert hall this evening. **MUSIC**
There _____.
7 I saw only two apples on the table. **FEW**
There _____.
8 The cake was very, very sweet. **SUGAR**
There _____.

3 **Complete the description of the picture with the correct words.**

In the picture, **(1)** _____ are four people taking part in a cooking class. They are wearing aprons and standing by the table. On the table, there are a **(2)** _____ different food products. There are **(3)** _____ of different vegetables: I can see a **(4)** _____ tomatoes, **(5)** _____ mushrooms, and **(6)** _____ sweet peppers, but there are **(7)** _____ potatoes. I also can't see **(8)** _____ meat, so I think they're preparing **(9)** _____ vegetarian meal. There is also **(10)** _____ kitchen equipment: there are a **(11)** _____ plates, **(12)** _____ knives, and two or three chopping boards.

4 **Complete the gaps with the plural forms of the nouns given.**

1 _____ **(deer)** are easy prey for _____ **(wolf)**.
2 The king of England, Henry VIII, had six _____ **(wife)**.
3 _____ **(cod)** are known to migrate in large numbers.
4 My sister has always been careful about brushing her _____ **(tooth)**, but she still has dental problems.
5 The _____ **(spacecraft)** in the new Star Wars film are amazingly designed.
6 My father needed two _____ **(ice-box)** to bring home all the _____ **(fish)** he had caught.

5 **Read the task and the bullet points and complete the sentences with the correct words.**

Write a blog extract about your redecorated bedroom.

- Describe what your room used to look like.

My room used to have one small window, and it let in very **(1)** _____ light, so I couldn't do **(2)** _____ homework there. I had a **(3)** _____ of boring pictures on the walls, and I didn't have **(4)** _____ shelves or tables there at all. Needless to say, I didn't spend **(5)** _____ time there!

- Explain what it looks like now.

It's very different now! Dad put in two more windows, so there's **(6)** _____ of light now. He's also knocked down a wall, so the room's bigger. Now I've got **(7)** _____ room to have a big desk and my PC, and there's **(8)** _____ space for more furniture too. In fact, there's too much space! I need to do **(9)** _____ shopping soon. And now, there are **(10)** _____ boring pictures on the walls!

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

6 **Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–10) jednym wyrazem, tak aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.**

Hiya!
I just thought I'd write to you quickly because I've got **(1)** _____ free time before my next lesson. I had quite a lazy Sunday, and I didn't do **(2)** _____ homework at all. In fact, I didn't do **(3)** _____ all day. I spent **(4)** _____ hour playing a computer game – you know, the one you had lent me. I'm getting better and I got a **(5)** _____ of points! But I haven't done **(6)** _____ practice to be as good as you yet. **(7)** _____ is a difficult game – there are so **(8)** _____ levels. Perhaps you can give me **(9)** _____ advice next time we talk. Just a **(10)** _____ tips, please! Anyway, the bell's gone, so now it's double science.
See you soon,
Amy

Unit 07 Temat 1: Strona bierna, konstrukcja *have something done*

Strony biernej w języku angielskim używamy:

- gdy wykonawca czynności jest nieznany lub nieistotny dla treści zdania: *My camera has been stolen. Breakfast is included in the price.*
- w stylu formalnym: *You aren't allowed to take photographs inside the museum.*
- aby opisać procesy lub zjawiska: *A lot of historic buildings in the town centre were damaged during the war and rebuilt later on.*
- aby podkreślić wykonawcę czynności za pomocą przyimka ***by***: *This part of Africa was explored by David Livingstone.*
- aby wyrazić powszechne przekonania lub domysły. Stosujemy w tym przypadku następujące czasowniki (***passive reporting verbs***): ***say***, ***believe***, ***report***, ***think***, ***claim***, ***know***, ***expect***, ***allege***, ***suppose***, ***consider***, ***expect***:
  It is said that doing half an hour's exercise every day will keep us fit.
  It is thought that the attacker was waiting for his victim in the street.

EXTENDED

Aby wyrazić powszechne przekonania lub domysły, możemy też zacząć zdanie od podmiotu. Czasownik raportujący pozostaje w stronie biernej, natomiast czasownik opisujący czynność, o której mowa, występuje w bezokoliczniku:

- teraźniejszym, gdy opisywana czynność jest w stosunku do czasownika raportującego jednoczesna lub późniejsza: *Doing half an hour's exercise every day is said to keep us fit.*
- przeszłym, gdy opisywana czynność jest w stosunku do czasownika raportującego wcześniejsza: *The attacker is thought to have been waiting for his victim in the street.*

Stronę bierną tworzy czasownik ***be*** (w odpowiednim czasie) + **past participle**.

Strona bierna z użyciem czasowników modalnych to: **modal verb** + ***be*** + **past participle**. *It must be done today. The car can't be repaired.*

Strona bierna z czasownikami opisującymi czynności zmysłów oraz czasownikami *help* i *make*:

Czasowniki opisujące czynności zmysłów oraz czasowniki ***help*** i ***make***, które zwykle w stronie czynnej łączą się z bezokolicznikiem bez ***to***, w stronie biernej łączą się z bezokolicznikiem z ***to***:

Kate's mum made her eat the whole dinner. → Kate was made to eat the whole dinner by her mum.
Someone saw the boy break the window. → The boy was seen to break the window.
Someone heard him say that he was angry. → He was heard to say that he was angry.

	Zdania twierdzące	Zdania przeczące	Pytania ogólne	Pytania szczegółowe
present simple	Podmiot + ***am / is / are*** + **past participle** *Coffee is grown in Brazil.* *These cars are made in Germany.*	Podmiot + ***am not / is not (isn't) / are not (aren't)*** + **past participle** *Coffee isn't grown in Poland.* *These cars aren't made in Japan.*	***Am / Is / Are*** + podmiot + **past participle** *Is coffee grown in Brazil?* *Are these cars made in Japan?*	Zaimek pytajny + ***am / is / are*** + podmiot + **past participle** *Where is coffee grown?* *Where are these cars made?*
present continuous	Podmiot + ***am / is / are*** + ***being*** + **past participle** *The project is being discussed at the moment.*	Podmiot + ***am not ('m not) / is not (isn't) / are not (aren't)*** + ***being*** + **past participle** *The project isn't being discussed at the moment.*	***Am / Is / Are*** + podmiot + ***being*** + **past participle** *Is the project being discussed at the moment?*	Zaimek pytajny + ***am / is / are*** + podmiot + ***being*** + **past participle** *Where is the project being discussed at the moment?*
past simple	Podmiot + ***was / were*** + **past participle** *It was built in 1354.* *They were arrested yesterday.*	Podmiot + ***was not (wasn't) / were not (weren't)*** + **past participle** *It wasn't built in 1354.* *They weren't arrested yesterday.*	***Was / Were*** + podmiot + **past participle** *Was it built in 1354?* *Were they arrested yesterday?*	Zaimek pytajny + ***was / were*** + podmiot + **past participle** *When was it built?* *Why were they arrested yesterday?*
past continuous	Podmiot + ***was / were*** + ***being*** + **past participle** *Our house was being redecorated.*	Podmiot + ***was not (wasn't) / were not (weren't)*** + ***being*** + **past participle** *Our house wasn't being redecorated.*	***Was / Were*** + podmiot + ***being*** + **past participle** *Was our house being redecorated?*	Zaimek pytajny + ***was / were*** + podmiot + ***being*** + **past participle** *When was our house being redecorated?*
present perfect	Podmiot + ***have / has been*** + **past participle** *They have been invited.* *It has been cancelled.*	Podmiot + ***have not (haven't) / has not (hasn't)*** ***been*** + **past participle** *They haven't been invited.* *It hasn't been cancelled.*	***Have / Has*** + podmiot + ***been*** + **past participle** *Have we been invited?* *Has it been cancelled?*	Zaimek pytajny + ***have / has*** + podmiot + ***been*** + **past participle** *Who have we been invited by?* *Why has it been cancelled?*

past perfect	Podmiot + ***had been*** + **past participle** *I had been robbed.* *They had been informed.*	Podmiot + ***had not (hadn't) been*** + **past participle** *I hadn't been robbed.* *They hadn't been informed.*	***Had*** + podmiot + ***been*** + **past participle** *Had you been robbed?* *Had they been informed?*	Zaimek pytajny + ***had*** + podmiot + ***been*** + **past participle** *Where had you been robbed?* *When had they been informed?*
future simple	Podmiot + ***will be*** + **past participle** *It will be delivered tomorrow.*	Podmiot + ***will not (won't) be*** + **past participle** *It won't be delivered tomorrow.*	***Will*** + podmiot + ***be*** + **past participle** *Will it be delivered tomorrow?*	Zaimek pytajny + ***will*** + podmiot + ***be*** + **past participle** *When will it be delivered?*
modal verbs	Podmiot + **modal verb** + ***be*** + **past participle** *The job must be done today.* *You might be fined for smoking here.*	Podmiot + **modal verb** + ***not be*** + **past participle** *The car can't be repaired.* *He might not be informed about the meeting.*	**Modal verb** + podmiot + ***be*** + **past participle** *Can it be seen from the space?* *Should they be told the truth?*	Zaimek pytajny + **modal verb** + podmiot + ***be*** + **past participle** *When can it be delivered?* *How long must he be given the antibiotics?*

Konstrukcji ***have something done*** używamy, aby powiedzieć, że jakaś czynność jest/będzie/została zlecona innej osobie do wykonania. Gdy używamy konstrukcji ***have something done*** w różnych czasach, odmieniamy odpowiednio czasownik ***have***, np. ***has***, ***is having***, ***had***, ***will have*** itd.:

We have our house cleaned every week.
I'm having my car repaired at the moment.
She had her room painted three years ago.

EXTENDED

Konstrukcji ***have*** + **osoba** + **bezokolicznik** używamy, gdy chcemy podkreślić, że ktoś (na naszą prośbę lub polecenie) wykonuje jakąś pracę: *I will have Mike cook dinner next time we meet. I had my mother design my new bedroom.*

Practise

1 Complete the sentences with the correct passive forms of the verbs in brackets.

1 This film _____ (**direct**) by an Italian woman in 2005.
2 A car _____ (**discover**) in a lake yesterday afternoon by two dog walkers.
3 An email _____ (**send**) to everyone involved, giving times of the meetings.
4 Do you think the results _____ (**publish**) this week?
5 The room _____ (**redecorate**) at the moment, so it _____ (**can't / use**) by guests.
6 The books _____ (**should / deliver**) by now.

2 Rrewrite the sentences using the passive.

1 They have arrested two boys for vandalising the school property.
2 Someone was interviewing the politician when she suddenly became ill.
3 Oscar Wilde wrote this poem when he was in prison.
4 They must produce these chocolates in Switzerland – they are so good!
5 Someone will have marked the tests by the end of the week.
6 They don't allow anyone to eat sandwiches in the classroom.

3 Rewrite the notices using the passive.

A

We have cancelled the 2:30 train to Waterloo and we ask passengers who are waiting for this train to go to Platform 2 to take the 2:45 train instead. We will accept any ticket types on the train. We expect the train to be very crowded and therefore any ticket holders can use the first class carriages. We will sell refreshments on this train.

B

We will hold the history exam in Room 102. We ask students to leave their bags outside the exam room. Before entering it, you should switch off all mobile phones. We will distribute the question papers once all the students are seated. We will allow no one to leave the exam room during the exam. At the end of the exam we shall collect all the papers. Then we will permit students to leave the exam room. We will put up a list of the exam results on the notice board on 5th June.

4 **Write full sentences from the headlines.**

1 Coastal Towns Hit By Storm Last Night
2 Drunk Drivers Targeted By Police This Christmas
3 New Drug Given Go Ahead By Top Scientists
4 Billions Of Pounds Wiped Off Stock Market Yesterday
5 Politicians' Expenses Scrutinised In New Investigation
6 Rare Bird Recently Spotted At Beach

5 **Complete the sentences with the correct form of the *have something done* construction.**

1 My mum _____ (**make / curtains**) by a local shop this month.
2 I _____ (**check / my teeth**) last week.
3 My brother _____ (**need / repair / his computer**) soon.
4 Every month I _____ (**style / my hair**) by the hairdresser in town.
5 My dad _____ (**not / cut / the grass**) for a couple of months. It's really high now!
6 I _____ (**redecorate / my room**) by the time you come to stay.

6 **Rewrite the sentences using the *have somebody do something* construction.**

1 Our teacher ordered us to stay ten minutes after the end of the lesson.
2 I'm going to ask Bill to check my computer.
3 My personal trainer encourages his clients to run for an hour every morning.
4 My mum usually tells the window cleaner to clean the conservatory roof too.
5 Dad asked the gardener to cut down a small tree.

7 **Rewrite the sentences using the words given.**

1 The teacher always makes us work hard in class.
We _____.
2 The guard helped the old lady board the train.
The old lady _____.
3 Someone saw a white fox run across the park.
A white fox _____.
4 Someone heard the policeman shout a warning before he started shooting.
The policeman _____.
5 Soon they'll make us pay for breathing air!
Soon we _____!

8 **Rewrite the following sentences in two different ways, using the passive.**

1 People think that human beings have caused climate change.
2 We know that bankers earn a lot of money.
3 We expect our friends to arrive before lunchtime.
4 Experts believe that looking at screens before bed causes insomnia.
5 They hope that this new antibiotic will save many lives.
6 The newspapers report that thieves stole fifteen million pounds from a bank last week.
7 People say that our doctor is the best in the area.

9 **Read the bullet points and write your answers in your notebook.**

- Tell your English friend about a famous historic monument or building in your town or city.
- Recommend and give him/her some information about a good film or book set in Poland.

SŁOWOTWÓRSTWO

10 **Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyrazy podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisanych wyrazów.**

Last summer I stayed with my parents in a luxurious hotel in Greece. It was fantastic, because we didn't have to do anything! Breakfast was **(1)** _____ (**serve**) to our rooms. Our rooms were **(2)** _____ (**clean**) up and our beds were **(3)** _____ (**make**) every day. We had all our clothes **(4)** _____ (**wash**) by the hotel service, too. My mum had her hair **(5)** _____ (**cut**), and my sister had her nails **(6)** _____ (**do**) in the hotel beauty salon. It was great!

Unit 07 Temat 2: Liczebniki

Liczebniki czytać możemy na kilka sposobów. Porównaj poniższe przykłady odczytywania ułamków:

- ułamki dziesiętne: *0.5 = (nought / zero) point five; 0.72 = (nought / zero) point seven two; 0.06 = (nought / zero) point oh six; 2.86 = two point eight six*
- ułamki zwykłe: *1/4 = a quarter; 3/4 = three quarters; 1/3 = a third; 1/2 = a half; 3/5 = three fifths; 7/8 = seven eighths*

Działania na liczbach czytamy w następujący sposób: **+ (*plus*), – (*minus*), × (*times*), / (*divided by*), = (*equals / makes*)**: *2 × 3 - 2 / 2 = 5 two times three minus two divided by two equals / makes five*

Cyfrę 0 odczytujemy na różne sposoby, w zależności od kontekstu:

- w numerach telefonicznych – ***oh / zero***: *87456603 = eight seven four five double six zero / oh three*
- w oznaczeniu numerów pokoi lub numerów autobusów- ***oh***: *Room 101 = Room one oh one*
- w punktacji sportowej – ***nil***(koszykówka, piłka nożna): *they won four nil (4:0);* ***love*** (tenis, badminton): *the score is 30-0 = thirty love*
- w datach – ***oh***: *1906 = nineteen oh six*
- w temperaturach – ***zero***: *-10°C = ten degrees centigrade below zero (minus ten)*

Duże liczby często rządzą się własnymi prawami. Warto pamiętać o:

- braku końcówki *-s* w liczbie mnogiej liczebników: *8,500 = eight thousand five hundred; 200,000 = two hundred thousand; 5,500,000 = five and a half million*
- użyciu przecinków w pisowni dużych liczb: *He earned £8,750,00 last year.*

Aby odczytać **lata w datach**, czterocyfrową datę dzielimy na dwie liczby dwucyfrowe: *1939 = nineteen thirty nine*

Pełne daty zamykające nowe stulecia czytamy, nie dzieląc ich na dwie liczby dwucyfrowe: *1800 = eighteen hundred, 2000 = two thousand*

Istnieje różnica w zapisie i odczytywaniu dat **w systemie brytyjskim i amerykańskim** (kolejność występowania dnia/miesiąca): *5th March 1998 = 5/3/1998 (UK)*, ale *3/5/1998 (US)*

Practise

1 Write in numbers and words.

1 your phone number
2 your date of birth
3 a simple calculation
4 the fraction showing how many students in your class have dark hair
5 the answer to 4 in decimal numbers
6 the coldest temperature you can remember
7 the worst defeat a team that you know has suffered
8 the population of Poland
9 the average cost of a house in your area

Unit 07 Temat 3: Pytania rozłączne (*question tags*)

Questions tags są to krótkie pytania, które dodajemy na końcu zdania. Używamy ich, by upewnić się, że mamy rację.

- Jeśli w zdaniu głównym pojawia się czasownik posiłkowy (***do***, ***be***, ***have***) lub modalny, to ten sam czasownik zostaje powtórzony w pytaniu rozłącznym: *He should be at home now, shouldn't he? She has been very busy recently, hasn't she?*
- Jeśli w zdaniu głównym nie ma czasownika modalnego ani posiłkowego, w pytaniu rozłącznym używamy odpowiedniej formy czasownika ***do***: *You went to Karpacz last year, didn't you? She knows how to cook it, doesn't she?*
- Jeśli w zdaniu głównym pojawia się ***I am***, to w pytaniu rozłącznym używamy formy ***aren't I***: *I am really lucky to have won it, aren't I?*
- Jeśli zdanie główne zawiera konstrukcję ***Let's***, w pytaniu rozłącznym dodajemy ***shall we***: *Let's have some coffee, shall we?*
- Jeśli zdanie główne jest w trybie rozkazującym, w pytaniu rozłącznym używamy form ***will you*** lub ***would you***: *Walk the dog, will you? Shut the door, would you?*
- Po zdaniu twierdzącym *questi on tag*ma formę przeczenia: *It's a bookshop, isn't it? I can pay by card, can't I? You kept the receipt, didn't you?*
- Po zdaniu przeczącym występuje twierdzące *question tag*: *These shops aren't open on Sundays, are they? This bag wasn't cheap, was it? You don't buy clothes online, do you?*

Practise

1 Correct the sentences if necessary.

1 There is no florist's in this department store, is it?
2 I can't afford to buy these earrings, could I?
3 You're leaving tomorrow, aren't you?
4 There's nothing I can do about it, is there?
5 Tom has lost the receipt, didn't he?
6 This self-checkout is out of order, doesn't it?

2 Complete the sentences with the correct questions tags.

1 She has never been to Australia, _____?
2 You don't like shopping, _____?
3 There's a new retail park near the city, _____?
4 This coat is worth the money, _____?
5 You should be doing your homework, _____?
6 They didn't have to wear school uniforms, _____?

Unit 08 Temat 1: Konstrukcje czasownikowe

Bezokolicznika z *to* (infinitive) używamy:

- po większości czasowników i zwrotów oznaczających plany, decyzje, wolę, zamiary, np. ***want*, *would like*, *plan*, *decide*, *be going to***: *I'm planning to take dancing classes this year. She would like to become an actress.*
- po takich czasownikach, jak: ***agree*, *refuse*, *offer*, *promise*, *manage*, *afford*, *deserve*, *hope*, *choose*, *seem***: *She agreed to help us with the work. We managed to buy some tickets for the concert.*
- w konstrukcji **verb + object + infinitive** z takimi czasownikami, jak: ***tell*, *allow*, *want*, *would like*, *ask*, *expect*, *advise*, *warn***: *She wanted us to come to her party. I advised him not to use the train today because of delays.*

EXTENDED

- po zwrotach ***be supposed to*, *be about to***: *I'm supposed to hand in this essay this afternoon, but it won't be ready. I'm about to go for lunch.*

Bezokolicznika bez *to* (bare infinitive) używamy:

- po czasownikach modalnych, z wyjątkiem ***ought***: *She should be more careful. I must be off now.*
- po wyrażeniach ***had better*, *would rather***: *You'd better answer your phone.*
- w konstrukcji **verb + object + bare infinitive** z czasownikami ***make*** i ***let***: *She made us stay longer. We didn't let him go on his own.*

Formy *-ing* czasownika (gerund) używamy:

- po czasownikach wyrażających emocje, np. ***like*, *love*, *hate*, *can't stand*, *enjoy*, *dislike*, *(not) mind***: *I love listening to heavy metal.*
- po czasownikach i wyrażeniach zawierających przyimek, np. ***keen on*, *interested in*, *good at*, *congratulate sb on*, *thank sb for*, *be tired of***: *We were keen on seeing the show. He thanked us for coming to his concert.*
- po niektórych czasownikach i wyrażeniach, np. ***keep*, *avoid*, *spend time*, *go*, *miss*, *practise*, *admit*, *give up***: *He spent a lot of time practising before the concert. You should avoid working too long on the computer.*

EXTENDED

- po wyrażeniach ***There's no point (in)*, *It's no use***: *It's no use calling him – he's switched off his phone.* ***There's no hope of***: *There's no hope of (our) getting home before the storm.*

- po spójnikach ***after*, *before*, *while***: *She lived in Liverpool before moving to Warsaw. I don't think you should listen to music while studying.*
- po konstrukcji ***be used to*** (aby wyrazić akceptację pewnej sytuacji, przyzwyczajenie do czegoś): *I'm used to getting up at 6:30. I've been doing it for years.*
- jako podmiot zdania: *Learning English phrasal verbs is very difficult.*

- Po niektórych czasownikach możemy użyć zarówno **bezokolicznika z *to***, jak i **formy *-ing* czasownika**. Należy pamiętać jednak, że wybór formy czasownika ma wpływ na znaczenie wypowiedzi. Porównaj poniższe przykłady:

I must remember to buy the tickets today.	vs	*I remember buying the tickets last Saturday.*
Don't forget to send him an invitation.	vs	*I forgot sending him an invitation.*
I met them, and we stopped to talk for a while.	vs	*We stopped talking when the actors appeared on the stage.*
I tried to drink the coffee, but it was too hot.	vs	*I tried drinking the coffee, but I still felt tired.*

- Po czasownikach ***start*** i ***begin*** możemy używać zarówno **bezokolicznika z *to***, jak i **formy *-ing* czasownika** bez zmiany znaczenia: *He started playing the piano.* lub *He started to play the piano.*

Practise

1 Put the verbs in the box into the correct columns of the table. Then add two more words to each group.

refuse admit avoid afford allow thank for
choose offer miss manage spend time keep

Verbs followed by *to* + *infinitive*
Verbs followed by verb *-ing*

2 Complete the sentences with the correct form of the verbs in brackets.

1 Did you remember _____ (**invite**) Dave to the party? You forgot about him last summer.
2 I stopped _____ (**work**) at about six because I was getting a headache.
3 You'd better _____ (**leave**) now or you'll miss the train.
4 Before _____ (**exercise**), you should _____ (**warm**) up your muscles.
5 I expect _____ (**receive**) my results today.
6 I tried _____ (**log**) on last night, but I keyed in the wrong password. I remember _____ (**write**) it down somewhere, but I've forgotten where I wrote it!

3 **Choose the correct phrases to complete the dialogue.**

Sam: I'm a bit tired of **(1)** ***to do / doing*** this work! Do you want **(2)** ***to go / going*** into town with me?

Sue: I'd love **(3)** ***to go / going*** – I really need **(4)** ***to get / getting*** some boots but I've promised **(5)** ***to meet / meeting*** Luke to chat about the project. Also, I'm broke and I can't afford **(6)** ***to buy / buying*** anything at the moment!

Sam: I persuaded my dad **(7)** ***to lend / lending*** me twenty pounds – after all, I spent an hour **(8)** ***to help / helping*** to fix his computer last night!

Sue: Well done! OK, after **(9)** ***to meet / meeting*** Luke, I'll call you and perhaps I can help you **(10)** ***to spend / spending*** the money!

Sam: There's no point **(11)** ***to call / calling*** me – the signal's terrible in the shopping centre. I've given up **(12)** ***to try / trying*** to make calls there! If you're around, I'll see you at Benny's café at 3 pm.

Sue: That's the plan!

4 **Answer the questions.**

1 What have you agreed to do recently?
2 What do you try to avoid doing?
3 What have you spent a lot of time doing recently?
4 What have you missed doing recently?
5 What have you congratulated someone on doing recently?
6 What do you expect to do soon?

5 **Translate the fragments in brackets into English.**

1 _____ (*Żałuję, że nie uczyłem się*) harder when I first started secondary school.
2 You shouldn't _____ (*spędzać tak dużo czasu na graniu*) computer games.
3 I dropped my phone, and when I _____ (*próbowałem go użyć*) it afterwards, it wouldn't work.
4 Please _____ (*przestań oglądać ten film*) for just one moment and listen to what I have to tell you.
5 Would you rather _____ (*pójść do restauracji z widokiem na*) the river or the one in the town centre?
6 Jack wasn't used to _____ (*wstawania wcześnie*) and he overslept on his first day at work.

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

7 **Wykorzystując podane słowa, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych słów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.**

1 I really want to learn more about this period in history. **KEEN**
I _____ more about this period in history.
2 Our teacher never lets us use bilingual dictionaries in class during tests. **ALLOWS**
Our teacher never _____ bilingual dictionaries in class during tests.
3 My brother said he would give me a hand with the translations we've got for homework. **OFFERED**
My brother _____ me a hand with the translations we've got for homework.
4 My mum expects me to do some housework today, but I think I'll go swimming instead. **SUPPOSED**
I _____ some housework today, but I think I'll go swimming instead.
5 My dad gave Penny a lift home, and she told him that she was very grateful. **FOR**
Penny _____ a lift home.
6 Don't call Dan on that number because he's changed it recently. **POINT**
There's _____ Dan on that number because he's changed it recently.
7 We had to finish the essay in class before we could leave. **MADE**
The teacher _____ the essay in class before we could leave.

6 **Read the bullet points and choose the correct phrases to complete the sentences.**

- Tell your English friend about your hobbies.

I'm really keen on **(1)** ***to cycle / cycling***. To keep fit I go **(2)** ***to run / running*** every day. I practise **(3)** ***to ride / riding*** up hills because that's the hardest part! I also enjoy **(4)** ***to listen / listening*** to music, particularly folk rock, and I'd like **(5)** ***to learn / learning*** the guitar one day.

- Inform your friend about some decisions you've made recently.

I've recently decided **(6)** ***to study / studying*** biology at university. I really enjoy **(7)** ***to learn / learning*** about animals, and I think I'd like **(8)** ***to be / being*** a vet in the future. But before **(9)** ***to go / going*** to university, I'm planning **(10)** ***to spend / spending*** some time **(11)** ***to work / working*** in England! I need **(12)** ***to improve / improving*** my English!

Unit 08 Temat 2: Przyimki

Wiele czasowników występuje z określonymi przyimkami. Porównaj poniższe przykłady:

agree with	apologise to sb for	arrive in / at	ask sb for	belong to
care about	choose from	consist of	cope with	depend on
dream about	hear from	invite sb to	laugh at	prepare for
smile at	suffer from	thank sb for	warn sb against	work on

W okolicznikach czasu zwykle występują następujące przyimki:

- ***at*** – z godzinami: *at 5:30 am, at midday / midnight*,
  z grupami dni i świętami: *at the weekend, at Christmas*,
  z wydarzeniami: *at the party, at the concert*,
  w wyrażeniach: *at night, at present, at the moment*.
- ***in*** – z porami dnia: *in the morning / afternoon / evening*,
  z porami roku: *in (the) summer / winter / spring / autumn*,
  z miesiącami i latami: *in March, in 2016*.
- ***on*** – z dniami tygodnia: *on Sunday, on Friday morning*,
  z dokładnymi datami: *on 1st June, 1998*.
- ***during*** – z okresami czasu: *during the week, during the summer*,
  z wydarzeniami: *during the show / performance / lesson*.

W okolicznikach miejsca zwykle występują następujące przyimki:

- ***at*** – *He's standing at the bus stop. I'll meet you at Dave's. You weren't at the wedding.*
- ***in*** – *My bag is in your car. I wonder what's in the box. He's in prison for robbery.*
- ***on*** – *The phone is on the table. There's a strange message on my screen. My parents are on the beach.*
- ***opposite*** – *The library is opposite the supermarket. He was sitting opposite me at the table.*
- ***in front of*** – *A tall man was in front of me in the queue.*
- ***behind*** – *The dog goes behind the sofa when there are fireworks.*
- ***among*** – *The boy hid among the trees.*
- ***between*** – *We put the poster on the wall between the two wardrobes.*
- ***next to / beside*** – *I always sit next to Sandra in class. Who's standing beside Jeff?*
- ***near*** – *I live quite near the town centre.*
- ***above / over*** – *There's a lovely light above / over the table.*
- ***under*** – *The letter is under that book.*

W okolicznikach sposobu i celu zwykle występują następujące przyimki:

- ***by*** – *I commute to London every day by train. He did it completely by himself. The letter arrived by courier.*
- ***with*** – *I saw the robbery with my own eyes! I can't eat with chopsticks. I stirred the mixture with a wooden spoon.*
- ***in*** – *He trembled in fear. He left the meeting in despair.*

Wiele rzeczowników i przymiotników występuje z określonymi przyimkami. Porównaj poniższe przykłady:

Rzeczownik + przyimek

advantage of	advice on	answer to	attack on	basis for	delay in	excuse for	influence on
lack of	objection to	protection from	respect for	responsibility for	sensitivity to	threat to	war between

Przymiotnik + przyimek

addicted to	angry with	ashamed of	based on	brilliant at	capable of	careless about
characteristic of	conscious of	content with	cruel to	delighted with	dependent on	discouraged from
disappointed in	dissatisfied with	eager to	enthusiastic about	envious of	famous for	frightened of
furious with	guilty of	inferior to	intent on	jealous of	proud of	respected for
shocked by	suspicious of	terrified of	typical of	valid for	worried about	wrong about

Practise

1 Rewrite the sentences, using the verbs with prepositions in the box.

hear from prepare for belong to agree with
suffer from invite sb to apologise for

1 I'm sorry I'm late.
2 This bag is mine.
3 I've just received an email from Karen.
4 I needed to pack my cases for our holiday.
5 You're quite right!
6 I get a lot of headaches.
7 Pete asked me to go to his party.

2 Complete the sentences with the correct prepositions.

1 We got home _____ midnight after the concert.
2 My younger sister isn't allowed to go out _____ night.
3 My birthday is _____ November.
4 I'm going to Spain _____ the end of this month.
5 School starts again _____ 15th September.
6 _____ my holiday in Wales, I met a really nice family.
7 This book was written _____ 1951.
8 Our family always gets together _____ Christmas.
9 I decided to go _____ school _____ bike this morning.
10 Marie's teacher asked her if she'd done the essay _____ herself.

3 Choose the correct preposition to complete the sentences.

1 We chose food from the self-service and put it ***at*** / ***on*** a tray.
2 The man ***beside*** / ***behind*** me at the cinema kept kicking my seat.
3 Our school is ***between*** / ***next to*** a park which is great for walks.
4 You need to cross the road. The police station is directly ***in front of*** / ***opposite*** the bank.
5 My grandmother's necklace was ***at*** / ***among*** the jewellery that was stolen in the burglary.
6 We had a great time ***on*** / ***at*** my sister's wedding last month.
7 My brother's room is a mess. He's got lots of dirty socks and coffee cups ***under*** / ***between*** his bed.

4 Complete the sentences with your own words.

1 I often meet my friends _____.
2 In class, I usually sit _____.
3 The nearest cash point is _____.
4 My favourite place is _____.

5 Complete the sentences with the correct prepositions.

1 I'm proud _____ my collection of swimming medals.
2 Everyone was shocked _____ the attack on the town.
3 Elvis Presley was a major influence _____ many of today's singers.
4 Climate change is a real threat _____ the environment.
5 My mum was delighted _____ the laptop that dad bought for her birthday.
6 I don't want my parents to be disappointed _____ me.
7 I've always been jealous _____ my brother because he's brilliant _____ everything he does.
8 My passport is valid _____ another three years.
9 Miss Barnes has responsibility _____ checking all the students' attendance.
10 I didn't think Charlie was capable _____ achieving such a high grade!

6 Correct the prepositions in bold where necessary.

1 Jane's sister has a job **at** Manchester airport.
2 I met David yesterday **by** the city centre.
3 The post office is **on** the end of this road.
4 Gavin always sits **on** the back of the class.
5 There was a painting hanging **on** the wall in her bedroom.
6 Turn right **at** the garage, and our house is **in** the left.
7 I'll meet you **in** the corner of Slade Street and Tanner Road.
8 A brilliant new sports shop has just opened **in** the High Street.

7 Write an email to your English friend about your daily routine.

Unit 09 Temat 1: Przymiotniki i przysłówki (stopień równy, wyższy i najwyższy)

Przymiotniki opisują rzeczowniki i dostarczają o nich dodatkowych informacji: *It was a long journey. We've got a new, red car.*

Przysłówki opisują czasowniki i dostarczają o nich dodatkowych informacji: *The shop assistant spoke rudely to me. We left the shop quickly.*

Przysłówki regularne tworzymy, dodając do przymiotnika końcówkę ***-ly***: *slow – slowly, easy – easily*.

Stopniowanie przymiotników

- Stopień wyższy i najwyższy przymiotników krótkich (jedno- lub dwusylabowych) oraz tych zakończonych na ***-y*** tworzymy, dodając odpowiednio końcówki ***-er*** i ***-est***: *long – longer – the longest, pretty – prettier – the prettiest*.
- Stopień wyższy i najwyższy przymiotników dłuższych (składających się z trzech lub więcej sylab) tworzymy, dodając ***more / less*** i ***the most / the least*** przed przymiotnikiem: *interesting – more interesting – the most interesting*.
- Stopień wyższy i najwyższy niektórych przymiotników tworzymy w sposób nieregularny: *good – better – the best*.

EXTENDED

- Porównanie i kontrast możemy też wyrazić przy użyciu konstrukcji: ***the*** + **stopień wyższy przymiotnika** + **clause (podmiot + orzeczenie)**, + ***the*** + **stopień wyższy przymiotnika** + **clause (podmiot + orzeczenie)**: *The more adventurous it is, the more I like it. The older we grow, the wiser we become. The richer one grows, the greater one's worries. The sooner they go, the better it is.*

Stopniowanie przysłówków

- Stopień wyższy i najwyższy przysłówków tworzymy, dodając ***more / less*** i ***the most / the least*** przed przysłówkiem:
  Mum drives more carefully than dad.
  Terry writes the most slowly in our group.
- Niektóre przysłówki mają taką samą formę jak przymiotnik, np. ***late***, ***early***, ***fast***, ***hard***. Przysłówki te tworzą stopień wyższy i najwyższy w ten sam sposób, co odpowiadające im przymiotniki: *hard – harder – the hardest, early – earlier – the earliest*.
- Niektóre przysłówki, mające taką samą formę jak przymiotnik, mają też formę z końcówką ***-ly***, która jednak zmienia ich znaczenie, np.
  She always arrives late. (spóźniona)
  He's been ill a lot lately. (ostatnio)
  Our teacher works very hard. (ciężko)
  I've hardly done any work today. (prawie w ogóle)
- Przysłówkiem utworzonym od przymiotnika ***good*** jest ***well***, który ma te same formy stopnia wyższego i najwyższego, co przymiotnik ***good***: *well – better – the best*.

Określeń ilości ***much***, ***a lot*** i ***far*** używamy przed przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym, aby wyrazić dużą różnicę:
It's far colder than yesterday.
Określeń ilości ***slightly***, ***a bit*** i ***a little*** używamy, aby wyrazić małą różnicę: *I feel a bit better than I did this morning.*

Najczęściej stosowane konstrukcje z przymiotnikami i przysłówkami:

- **przymiotnik/przysłówek w stopniu wyższym** + ***than***:
  Your bag is heavier than mine.
- ***as*** + **przymiotnik/przysłówek w stopniu równym** + ***as***:
  The car was as expensive as a house!
- ***so*** + **przymiotnik/przysłówek**: *It was so annoying!*
- ***such*** + **przymiotnik** + **rzeczownik**: *It was such an expensive dress.*
- ***too*** + **przymiotnik/przysłówek**: *We arrived too late.*
- **przymiotnik/przysłówek** + ***enough***: *This shirt isn't smart enough.*
- ***what*** + **przymiotnik** + **rzeczownik**: *What a beautiful day!*
- ***how*** + **przymiotnik/przysłówek**: *I didn't realise how expensive it was!*

EXTENDED

Niektórych przymiotników można użyć jako rzeczowników zbiorowych, stawiając przed nimi przedimek określony ***the***: *the poor, the rich, the brave*.

Practise

1 Complete the dialogue with the correct comparative or superlative form of the adjectives in brackets.

A: Did you enjoy the new science fiction series on TV last night?

B: It was a lot **(1)** _____ **(good)** than I'd expected! The previews in the paper said it was going to be **(2)** _____ **(boring)** than the last series. It wasn't **(3)** _____ **(good)** programme I'd ever seen ... but then again, it wasn't **(4)** _____ **(bad)**! What do you think?

A: I thought it was the **(5)** _____ **(clever)** storyline they had ever invented. I loved it. The monsters were **(6)** _____ **(scary)** than those in the last series too. And the programme was **(7)** _____ **(long)** than it had been before. But I'm the **(8)** _____ **(loyal)** fan of the series and I'll love anything they do!

2 **Complete the blog entry with the correct forms of the adjectives in the box.**

easy long cold early far
careful illegal fast low slow

Got a bit of a shock this morning. The snow had come **(1)** _____ than the forecasts had predicted. When I got up, it was still falling – only very **(2)** _____, and the temperatures were much **(3)** _____ than yesterday. They're saying that temperatures will drop even **(4)** _____ and tomorrow will be the **(5)** _____ day of the year so far. I just hope that the cars will drive **(6)** _____ past our house than they did the last time we had snow! Some people drive much too **(7)** _____ when it's icy. One man crashed straight through our garden wall. He was speaking on his phone at the time. He could have **(8)** _____ hurt someone! I hope the snow doesn't stay too **(9)** _____.

3 **Complete the sentences with the correct words.**

1 I don't play the guitar very _____.
2 It's much _____ dark in here to see anything.
3 It was _____ a difficult test that I only got three questions right.
4 What _____ fantastic party! Thanks for inviting me.
5 The film was _____ more interesting than I'd thought.
6 The new computer wasn't _____ expensive as my last one.
7 I had no idea _____ difficult it is to act on stage!
8 She's definitely worked hard _____ to pass all her exams.
9 The work took a _____ longer than the teacher had said.

4 **Compare your school life now with your school life five years ago.**

5 **Complete the pairs of sentences with the words given.**

1 hard / hardly
a He had studied _____ before the exam, so it was no surprise he got the best results in the class.
b Ben has _____ spent a moment away from his computer today. He must be getting a headache.

2 late / lately
a The weather's been getting colder and wetter _____. I think we're in for a bad weekend.
b When you start work, you can't afford to oversleep and arrive _____ in the morning.

3 fortunate / fortunately
a I took a chance on going round to Mark's as he might have been at football practice, but _____ he was in.
b My dad's been very _____ in his choice of jobs as each one has given him a higher salary than the one before.

4 slight / slightly
a I've got a _____ cold, so keep your distance. I don't want you to catch it.
b After the accident, it's still _____ difficult to write with my right hand, but it's improving.

6 **Write eight sentences about the differences between the place you live and a town or city in Poland you have visited.**

GRAMATYKALIZACJA

7 **Uzupełnij zdania 1–6. Wykorzystaj w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych wyrazów, trzeba natomiast – jeśli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań.**

1 It was _____ **(such / interesting / book / I)** couldn't put it down.
2 The film had _____ **(bad / special / effect)** I've ever seen – they were terrible!
3 Lady Gaga's latest album is not _____ **(good / previous / album)**.
4 _____ **(gripping / book)** is, the less time it takes me to read it.
5 Remigiusz Mróz writes _____ **(much / quick)** than other Polish crime writers.
6 This crime series is _____ **(little / boring)** other popular British series, but I love it because of Olivia Colman and David Tennant, who play the main roles.

Unit 09 Temat 2: Zaimki

Przymiotników dzierżawczych *my*, *your*, *his*, *her*, *its*, *our*, *their* i zaimków dzierżawczych *mine*, *yours*, *his*, *hers*, *its*, *ours*, *theirs* używamy, aby określić przynależność.

- Przymiotniki dzierżawcze stawiamy przed rzeczownikiem: *This is my guitar.*
- Zaimki dzierżawcze występują samodzielnie, zamiast rzeczownika: *This guitar is mine.*

Dopełniacz saksoński *'s*

- Dopełniacz saksoński ***'s*** dodajemy do rzeczowników, by wyrazić przynależność:
  My sister's boyfriend is called Dan.
  This is my grandparents' family home.
- Dopełniacz saksoński stosuje się zwykle z grupami rzeczownikowymi odnoszącymi się do osób, ale można też go stosować z grupami rzeczownikowymi odnoszącymi się do zwierząt, nazw geograficznych i geopolitycznych, nazw własnych, miejsc oraz czasu:
  The President's spokesman gave a speech on TV.
  Apple's new tablet is selling fast.
  The city's power supply is shrinking.
  This week's programme is very promising.
- Zwykle nie stosujemy dopełniacza saksońskiego, gdy opisujemy przynależność w kontekście przedmiotów nieożywionych. W takim wypadku stosujemy przyimek ***of***:
  the leg of the table, a nie: ~~*the table's leg*~~;
  the size of the coat, a nie: ~~*the coat's size*~~.

Zaimki wskazujące i zaimki zwrotne

Zaimków wskazujących *this*, *that*, *these*, *those* używamy jako podmiotu w zdaniach wskazujących: *This is my sister, Ania. These are my cousins.*

Zaimków zwrotnych *myself*, *yourself*, *himself*, *herself*, *itself*, *ourselves*, *yourselves*, *themselves* używamy:

- z niektórymi czasownikami jako odpowiednikami polskiego *się*: *I taught myself to play the piano.*
- w sytuacji, kiedy czynność skierowana jest do osoby wykonującej ją: *She looked at herself in a mirror.*
- z czasownikami ***enjoy***, ***blame***, ***help***, ***hurt***, ***behave***, ***dress***: *He hurt himself in the accident.*
- dla podkreślenia, że czynność została wykonana samodzielnie przez daną osobę: *She repaired the bike herself.*

> Jeżeli opisujemy czynność wykonywaną przez dwie osoby lub więcej, używamy wyrażenia ***each other***: *Me and my friends often visit each other. Dan and Steven looked at each other in surprise.* a nie: ~~*They looked at themselves*~~.

Zaimków nieokreślonych używamy, mówiąc o:

- niezdefiniowanej osobie: ***someone / somebody***, ***anyone / anybody***, ***no one / nobody***, ***everyone / everybody***;
- niezdefiniowanej rzeczy: ***something***, ***anything***, ***nothing***, ***everything***;
- niezdefiniowanym miejscu: ***somewhere***, ***anywhere***, ***nowhere***, ***everywhere***.

Zasady użycia zaimków nieokreślonych są takie same jak określników ***some***, ***any***, ***no*** oraz ***every***:

- ***some*** – w zdaniach twierdzących oraz w pytaniach będących sugestiami, propozycjami lub uprzejmymi pytaniami;
- ***any*** – w zdaniach pytających i przeczących;
- ***no*** – w zdaniach przeczących.

Uwaga: Zdania zawierające zaimek nieokreślony, utworzony od ***no***, nie mogą zawierać innego elementu przeczącego: *I saw nobody*, a nie: ~~*I didn't see nobody*~~;

- ***every*** – we wszystkich typach zdań.

> Zaimki ***everyone / everybody / everything*** zawsze występują z czasownikiem w 3. osobie liczby pojedynczej: *Everyone likes Tom. Everything was prepared for our arrival.*

Użycie zaimków ***each (other)***, ***every(one)***, ***another***, ***other***, ***the other***, ***both***, ***all***, ***neither***, ***none***, ***either*** zostało przedstawione na poniższych przykładach:

- *I invited a few people to the party, and each of the guests brought some snacks.* (każdy z określonej liczby)
- *I like to get up early every morning.* (każdy z nieokreślonej liczby)
- *Me and my friends often visit each other. Dan and Steven looked at one another in surprise.* ((na) siebie nawzajem)
- *I'm bored with collecting stamps, so I'm going to find myself another hobby.* (inne, kolejne, jeszcze jedno)
- *Some people like to spend their weekends in town. Other people prefer going away from the city.* (inni, pozostali, z nieokreślonej liczby osób lub rzeczy)
- *I've got two cousins. One of them is Robert, and the other one is Tom.* (ten drugi, z dwóch określonych osób lub przedmiotów)
- *My parents often go to sporting events. They both / Both of them love football.* (oboje, każda z dwóch wymienionych osób lub rzeczy)
- *Me and my friends love music. All of us can play a musical instrument.* (wszyscy, każda z więcej niż dwóch wymienionych osób lub rzeczy)
- *I only have one grandfather and grandmother. Neither of my father's parents are still alive.* (żadna z dwóch wymienionych osób lub rzeczy), *I have no grandparents. None of them are still alive. Neither my mother nor my father speaks English.* (żadna z więcej niż dwóch wymienionych osób lub rzeczy)
- *It doesn't matter if you get her either the watch or the bracelet. Either of them will make a great gift.* (którakolwiek z dwóch wymienionych osób lub rzeczy)

Practise

1 Choose the correct words to complete the sentences.

1 I decided to give ***me / myself*** a treat and bought a box of chocolates.
2 I found this phone in class and wondered if it was ***your / yours***.
3 My friend and I help ***ourselves / each other*** with our homework.
4 We had ***other / another*** teacher for maths today.
5 What should I click on ***this / these*** screen?
6 Did you make this cake ***itself / yourself***?
7 Mia won the prize because ***her / hers*** project was the best in class.
8 The ***childrens' / children's*** mother is in the shop.

2 Choose the correct words to complete the dialogues.

A: Hi! Where have you been?
B: Well, I haven't been **(1)** ***anywhere / nowhere*** exciting! Just to stay with my grandparents.

A: How was your trip to London?
B: Everything **(2)** ***was / were*** fine. Next summer, we're going to **(3)** ***the other / another*** city because we've been to London so many times.

A: Have you invited **(4)** ***either / neither*** Terry or Jim to the party?
B: I've asked both of **(5)** ***they / them***.

A: What did you do in class today?
B: **(6)** ***Each / Every*** of the students had to give a short presentation. **(7)** ***My / Mine*** was about football! **(8)** ***Other / Another*** student talked about swimming.

A: **(9)** ***Neither / Either*** my mum nor my dad likes curry.
B: What a coincidence! Neither do **(10)** ***my / mine*** parents!

3 Complete the sentences in your own words.

1 None of my friends _____.
2 By myself, I _____.
3 Tonight, I will either _____.
4 I haven't met anyone who _____.
5 Each student in my class _____.

4 Complete the email with the correct words.

Hi! I haven't seen **(1)** _____ since I got back from Paris. I hope all is well and that you've been **(2)** _____ nice yourself! Paris was brilliant, and I definitely enjoyed **(3)** _____, but I think we went to **(4)** _____ the museums in the city and my feet still hurt! I looked for **(5)** _____ interesting to buy for you – like a poster for your room – but **(6)** _____ was very expensive, and there was **(7)** _____ that I really liked. The hotel was cool. **(8)** _____ of the rooms had a view over the River Seine. But **(9)** _____ of the people I met spoke Polish! I had to speak **(10)** _____ English or French, and you know what **(11)** _____ French is like! We must meet up soon and tell **(12)** _____ other about our holidays! Take care of **(13)** _____!

Love, Keira

5 Complete the sentences with the correct possessive forms.

1 This jacket belongs to Sam.
This is _____ jacket.
2 What are your parents called?
What are _____ names?
3 These bikes belong to the Browns.
These are _____ bikes.
4 He keeps his money in a cupboard in the kitchen.
He keeps his money in _____.
5 This is the latest feature on Facebook.
This is _____ latest feature.

6 Read the task and bullet points and complete the sentences with the correct words.

Write to your friend.

- Tell him / her about a sporting event you've been to recently.

Last weekend, I went to a football match with my mate, and we enjoyed **(1)** _____ a lot. **(2)** _____ scored a goal, but **(3)** _____ still had a great time. **(4)** _____ team played very well, and they **(5)** _____ behaved **(6)** _____! They didn't argue with **(7)** _____ or shout at the referee!

- Explain why you like this sport.

I love football because **(8)** _____ can play it, and the equipment doesn't cost a lot like in other sports. You just have to find **(9)** _____ where it's quite flat, borrow a ball, and put **(10)** _____ to represent a goalpost at **(11)** _____ ends. Easy!

Unit 10 Zdania warunkowe typu 0, I, II, III i mieszane

Zdania warunkowe zawierają w sobie warunek oraz rezultat spełnienia lub niespełnienia tego warunku. Poszczególne typy zdań warunkowych w języku angielskim różnią się stopniem prawdopodobieństwa.

Zdań warunkowych typu 0 (*if* + present, present) używamy, aby opisać:

- konsekwencje powtarzających się regularnie zdarzeń, czynności lub zjawisk: *If I have a big supper, I usually have problems falling asleep.*

W zdaniach warunkowych typu 0 spójnik ***if*** możemy często zastąpić spójnikiem ***when***: *I usually feel much better if / when I go jogging in the morning.*

Zdań warunkowych typu I (*if* + present, future) używamy, aby opisać:

- czynności lub sytuacje, które prawdopodobnie wydarzą się w przyszłości po spełnieniu określonego warunku: *You'll get a cold if you don't wear warm clothes outside.*

W zdaniu nadrzędnym zamiast ***will*** możemy wykorzystać czasowniki modalne ***may / might***: *If she doesn't feel any better, she may / might have to stay longer in hospital.*

Zwróć uwagę na inne spójniki wykorzystywane w zdaniach warunkowych:

- *provided / providing that* (pod warunkiem że), *as long as* (o ile): *I'll come to the cinema provided that / as long as I finish all my work first.*
- *unless* (jeżeli nie, chyba że): *I'll see you at 3:30 unless the train is late.*

Zdań warunkowych typu II (*if* + past, *would* + bezokolicznik bez *to*) używamy, aby:

- opisać mało prawdopodobne lub praktycznie niemożliwe sytuacje w teraźniejszości lub przyszłości: *If I had a lot of money, I would give some of it to a children's hospital.*
- udzielić rad lub wyrazić opinię dotyczącą konkretnej sytuacji: *If I were you, I would consult a doctor immediately.*

W zdaniu nadrzędnym zamiast ***would*** możemy użyć czasowników modalnych ***might*** lub ***could***: *If we had a first aid kit, we could stop the bleeding.*

W zdaniach warunkowych typu II w zdaniu podrzędnym (po spójniku) możemy użyć formy ***were*** dla wszystkich osób: *If he were younger, he would recover more quickly.*

Zdań warunkowych typu III (*if* + past perfect, *would / might / could* + *have* + bezokolicznik bez *to*) używamy, aby opisać:

- wydarzenia, które mogły się wydarzyć w przeszłości, ale się nie wydarzyły: *If I had invited friends round last night, I wouldn't have felt so lonely. (= I didn't invite them and so I felt lonely).*

Zdania warunkowe mieszane: EXTENDED

- ***if* + zdanie warunkowe typu III, zdanie warunkowe typu II:**
  Tego rodzaju zdań używamy, aby opisać prawdopodobne skutki w teraźniejszości, gdyby spełniony został określony warunek w przeszłości: *If I had passed the exam last week, I would be on holiday now. If you had taken aspirin two days ago, you wouldn't be in bed with flu now.*
- ***if* + zdanie warunkowe typu II, zdanie warunkowe typu III:**
  Tego rodzaju zdań używamy, aby opisać sytuacje, które mogłyby się wydarzyć w przeszłości, jeśli ogólny warunek, który nie został spełniony, zostałby spełniony, niezależnie od czasu: *If I were you, I would have helped him then. If I were the boss here, I wouldn't have employed him. If he were a better player, he would have won last year's competition*

Practise

1 Complete the sentences with the correct forms of the verbs in brackets.

1 No oranges, please. If I _____ (**eat**) oranges, I always _____ (**get**) red spots all over me.
2 Come down from that ladder. You _____ (**fall**) if you _____ (**not be**) careful!
3 Hurry up. If we _____ (**get**) home early, we _____ (**be able to**) watch the football results.
4 My little brother is being very naughty. He _____ (**not behave**) like that if my parents _____ (**be**) here.
5 Now we're lost. If I _____ (**check**) the route online before setting off, we _____ (**not take**) the wrong road.
6 What a pity! Jasper _____ (**win**) the competition if Gary _____ (**not enter**) it.

2 **Match the beginnings of the sentences with the endings.**

1 I'll go to university in September
2 I can't work in the mornings
3 I wouldn't have taken the job
4 I would spend all Sunday morning in bed
5 I'll lend you my notes
6 I might have gone to the club meeting

a if I'd known you were going too.
b if I go to bed too late the night before.
c unless I fail all my exams.
d if I had the chance.
e as long as you help me with my maths.
f if I'd known how early I had to get up.

3 **Rewrite the sentences, using *if* or *unless*.**

1 I need to revise tonight because I have to pass the test tomorrow.
If _____.
2 I haven't got enough money to buy those boots.
If _____.
3 Jack must behave better at school or they'll expel him.
Unless _____.
4 I didn't watch the programme because I didn't know it was on.
If _____.
5 I'm glad you came to the party because I didn't know anyone else.
If _____.

4 **Complete the sentences with your own words.**

1 If I had my own car, _____.
2 If I get married, _____.
3 If I lived in England, _____.
4 If I'd taken my friend's advice, _____.
5 If I have enough time next weekend, _____.

5 **Complete the sentences with the correct forms of the verbs in the box.**

run speak know order not know

1 If I _____ more about first aid, I could have helped at the scene of the accident.
2 If I _____ Italian, I could have understood what Marco was saying then.
3 If I didn't have an allergy to fish, I _____ salmon yesterday.
4 If I were fitter, I _____ and caught the train.
5 If I _____ you better, I would have said you were jealous!

6 **Complete the notices with the correct forms of the verbs in brackets.**

A

If **(1)** _____ **(you / be)** interested in going to the career's talk this afternoon, please sign the list. The talk will be in the Main Hall unless **(2)** _____ **(there / be)** only a few students. If the number of participants is less than fifty, **(3)** _____ **(we / meet)** in Room 15. If fewer than twenty five students sign up, we **(4)** _____ **(have to)** cancel.

B

It's a pity that only four students signed up for the career's talk yesterday. If more students **(5)** _____ **(sign up)**, we wouldn't have had to cancel it. It **(6)** _____ **(be)** a waste of time and money if the Career's Specialist had come all this way for just four students. We have had to reschedule the talk for next Friday. If you **(7)** _____ **(think)** about your future career and have to make decisions soon, it **(8)** _____ **(be)** very useful for you. If we had a Career's Specialist on the staff, we **(9)** _____ **(have)** regular meetings, but unfortunately this isn't possible. So, please take advantage of these talks when they are arranged.

7 **Read the bullet points and complete the sentences.**

- Make your friend a promise about a possible visit to Poland.
  If you _____, I _____.
- Tell your friend about why you're not feeling very happy today.
  If I hadn't _____, I would _____.

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

8 **Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań.**

1 _____ (*Gdybym miał więcej*) time, I would take up a new sport: squash or judo.
2 If I don't do anything to keep fit, _____ (*nie mam energii*) to do anything.
3 If I were you, I _____ (*zaprosiłabym Chrisa*) to your birthday party, it wasn't the same without him.
4 If Jake _____ (*nie opuszczał lekcji*) last semester, he wouldn't have so many problems now.
5 We will play tennis in the morning if _____ (*kort nie będzie*) too wet after the rain.

Unit 11 Mowa zależna, pytania pośrednie

Mowy zależnej używamy, aby zrelacjonować wypowiedź własną lub innych osób, nie przytaczając jej dosłownie. Gdy relacjonujesz czyjąś wypowiedź w mowie zależnej, pamiętaj o zasadzie następstwa czasów.

Direct speech		Reported speech
present simple	→	past simple
present continuous	→	past continuous
past simple	→	past perfect simple
past continuous	→	past perfect continuous
present perfect simple	→	past perfect simple
present perfect continuous	→	past perfect continuous
past perfect simple / continuous	→	no change
am / are / is going to	→	*was / were going to*
will	→	*would*
can	→	*could*
may	→	*might*
must / have to	→	*had to*
should / could / might / ought to / would	→	no change

- Pamiętaj, że w mowie zależnej zmieniają się również niektóre określenia czasu i miejsca. Porównaj poniższe przykłady zmian:
  at the moment → at that moment
  today → that day
  now → then
  yesterday → the day before / the previous day
  last week / month / year → the week / month / year before, the previous week / month / year
  tomorrow → the next / following day
  next week / month / year → the next week / month / year, the following week / month / year
  this → that
  these → those
  here → there
- Spójnik ***that*** w mowie zależnej może być pomijany:
  He said (that) he was tired.
- Do wprowadzenia mowy zależnej w zdaniach twierdzących lub przeczących można użyć czasowników ***say*** i ***tell***. Pamiętaj, że po czasowniku ***tell*** należy wymienić osobę, do której skierowana była wypowiedź: *He said (that) he had enjoyed the play. He told me (that) he had enjoyed the play.*

Gdy relacjonuje się **pytania w mowie zależnej**, należy pamiętać o zastosowaniu następstwa czasów oraz zmianie szyku pytającego na szyk twierdzący.

Relacjonując pytania ogólne, używamy spójników ***if / whether***, a pytania szczegółowe – zaimków pytających ***who / what / when / where / what time / why***:
Are you going to the demonstration? → She asked me if I was going to the demonstration.
What will you tell the police? → He asked me what I would tell the police.

Aby przytoczyć **prośby i polecenia w mowie zależnej**, zazwyczaj stosujemy konstrukcję **podmiot** + ***asked / told*** + **osoba** + **bezokolicznik.**
Porównaj poniższe przykłady:
Could you wait a moment, please? → She asked us to wait a moment.
Don't leave the room. → The police officer told me not to leave the room.

Aby przytoczyć **rady w mowie zależnej**, zazwyczaj stosujemy konstrukcję **podmiot** + ***advised / warned*** + **osoba** + **bezokolicznik**: *The doctor advised me to get more exercise.*
The doctor advised me not to eat too many cakes and biscuits.
Our teacher warned us to be careful in the exam and read all the questions. She warned us not to finish too quickly because we should always check our work.

Aby przytoczyć **sugestie w mowie zależnej**, możemy użyć czasownika ***suggest***. Zmienia się wtedy jednak schemat budowy zdania: **podmiot** + ***suggest*** + **osoba** + **czasownik** lub **podmiot** + ***suggest*** + **czasownik z końcówką *-ing*** lub **podmiot** + ***suggest*** +(***that***) + **osoba** + **czasownik**:
My friend suggested we study together.
My friend suggested studying together.
My friend suggested that we study together.

Przykłady użycia konstrukcji czasownikowych wprowadzających zdania podrzędne w mowie zależnej:

1 czasownik wprowadzający + bezokolicznik z ***to; agree, claim, decide, demand, offer, promise, refuse, swear, threaten***
'Yes, I'll meet you after school.' → He agreed to meet me after school.
'I'll carry your case.' → He offered to carry my case.
'I won't be late!' → My dad promised not to be late.
'I won't help you again.' → She refused to help me again.

2 czasownik wprowadzający + osoba + (*not*) + bezokolicznik; ***beg, encourage, invite, persuade, urge***
'Please don't tell Sarah!' → He begged me not to tell Sarah.
'Learn Spanish. You'll be good at it.' → He encouraged me to learn Spanish.
'Would you like to come to dinner with my family?' → He invited me to have dinner with his family.
'You really should apply for the job.' → She urged me to apply for the job.

3 czasownik wprowadzający + czasownik z końcówką ***-ing***; ***admit, deny, recommend***
*'OK. It was me. I broke the window.' → He **admitted** to breaking the window.*
*'No, I didn't take your book.' → He **denied** taking the book.*
*'Try the new restaurant. It's very good.' → She **recommended** trying the new restaurant.*

4 czasownik + (osoba) + przyimek + czasownik z końcówką ***-ing***; ***accuse sb of sth, apologise for sth, complain about sth, congratulate sb on sth, insist on sth, thank sb for sth***
*'Tim stole the money.' → She **accused** Tim of stealing the money.*
*'I'm so sorry I forgot your birthday.' → He **apologised** for missing my birthday.*
*'You won! Well done!' → She **congratulated** me on winning.*

5 czasownik + (osoba) + ***that*** *clause*; ***add, admit, agree, announce, claim, complain, explain, inform sb, reply, mention, remind sb***
*'OK. We can go together.' → He **agreed** that we could go together.*
*'Classes will finish early today.' → The teacher **announced** that classes would finish early that day.*
*'You need to use the present perfect in this sentence.' → She **explained** that I needed to use the present perfect in that sentence.*
*'Don't forget to pick up some bread on your way home.' → She **reminded** me to pick up some bread on my way home.*

Pytań pośrednich używamy, gdy chcemy o coś zapytać w uprzejmy sposób. Pytania pośrednie relacjonujemy w ten sam sposób jak inne pytania. Po uprzejmym zwrocie wprowadzajacym pytanie pośrednie ma szyk zdania twierdzącego.
*'Would you like to go for a walk?' → **I was wondering if you'd like to go for a walk.***
*'Where is the bank?' → **Could you tell me where the bank is?***
*'What time does the lecture begin?' → **Do you know what time the lecture begins?***
*'What's the time?' → **Have you any idea what the time is?***
*'Where did you buy that?' → **Would you mind telling me where you bought that?***
*'What does this word mean?' → **I'd like to know what this word means.***

- Aby odpowiedzieć na pytanie pośrednie, możemy użyć szyku zdania twierdzącego po zdaniu wprowadzającym:
  I don't know where he is. I have no idea when they arrived. I can't tell you what it means.

Practise

1 **Rewrite sentences into reported speech.**

1 'I've donated some money to the conservation charity,' said Miranda.
Miranda said _____.
2 'The teacher is going to give us some extra lessons on computer programming,' said Mike.
Mike said _____.
3 'Debbie, I'll see you for lunch in the cafeteria,' said Dave.
Dave told Debbie _____.
4 'I don't really like going round exhibitions,' said Sarah.
Sarah said _____.
5 'I visited Frank in hospital yesterday afternoon,' said Alison.
Alison said _____.
6 'I won't have finished the essay by Friday,' said Jason.
Jason said _____.
7 'I'm not going to vote in the elections next month,' said Mark.
Mark said _____.
8 'Could you please take a seat, Mr Smith?' said the receptionist.
The receptionist asked _____.
9 'Don't leave town without informing us, Mike,' said the policeman.
The policeman warned _____.
10 'Why don't we go for a coffee, Marie?' said Jake.
Jake suggested _____.
11 'Please, don't stand on the chairs, children!' said Tina.
Tina asked _____.
12 'It's a good idea to check in early at the airport,' the travel agent said to my parents.
The travel agent advised _____.

2 **You heard this report on the radio. Write an email to your friend to tell him what was said.**

We've been thinking about improving our local health centre for a long time because it doesn't suit the needs of all the patients in the area. Last year we received over a hundred complaints about the service. So, we're going to make a few changes. Doctors' working hours will be different and there will be a range of different phone numbers to use to contact us more easily. Matt Dawson has designed a leaflet that sets out the changes clearly and we hope it will be very useful.

Hi Paul,
I heard a doctor on the radio last week. He said that they _____.

3 Rewrite the sentences into reported speech.

1 Will you wait for me after school?
2 What time do you plan on leaving tomorrow morning?
3 How many times have you failed this exam?
4 Can you give me a lift home after the concert next Friday?
5 Don't be late for the start of the lecture this afternoon.
6 Shall I do the online research for our project tonight?

4 Choose the correct words to complete the sentences.

1 Pat denied ***to paint / painting*** the graffiti on the wall, but I saw him do it.
2 Kate threatened ***to tell / telling*** the teacher that Suzy had cheated in the test.
3 The shop assistant claimed ***giving / that I had given*** her ten pounds but I gave her twenty.
4 I didn't want to go to university but my parents persuaded me ***to apply / applying*** for next year.
5 The teacher apologised for ***that she had lost / losing*** my homework but I still had to do it again!
6 My young brother refused ***to eat / eating*** his dinner unless there was ice cream for dessert.
7 The bank assistant explained ***making / that they had made*** a mistake with my statement.
8 At the end of the party, Jen thanked everyone ***to come / for coming***.
9 Mason admitted to ***forget / forgetting*** to post my letter the previous day.
10 My sister's tutor at college recommended ***to read / reading*** a book by Stephen King about creative writing.

5 Read the dialogues and report them in one sentence: *He asked me ... and I said / told (him) ...*

1 A: Where did you buy that scarf?
B: I bought it in the market and it cost ten pounds.

2 A: What did you think of the exam we had last week?
B: I made a real mess of the questions and I don't think I've passed.

3 A: How long will you be staying in New York?
B: We're supposed to be staying there for three days before travelling on to Los Angeles for a week.

4 A: What did the teacher say about the trip tomorrow? I wasn't listening.
B: We have to get to school by 8:30 and we need to bring a packed lunch.

5 A: Have you booked our concert tickets yet? It's getting a bit late.
B: Don't worry. I'll book them this evening.

6 Read the dialogue and then complete the email to Linda.

Kim: Hi, Jenny! Where are you going? I thought you had a science test today.
Jenny: Don't tell anyone! I'm going to meet Grant for a coffee and then we're going to the cinema. I've told the teacher that I have to go to the dentist's!
Kim: Don't worry! I'll pretend I haven't seen you! Enjoy the film!
Jenny: Thanks. Can you tell Linda what I'm doing and that I might be late for our tennis match?
Kim: I will.

Hi Paul,
I saw Jenny at lunchtime and I asked her **(1)** _____ because **(2)** _____. She **(3)** _____ that she **(4)** _____ and then they **(5)** _____. She **(6)** _____. I told her **(7)** _____ and that I **(8)** _____. I **(9)** _____! She then asked **(10)** _____ and that **(11)** _____. I said **(12)** _____.
So, now I've told you!
Kim

7 Write answers to the questions and rewrite them using reporting speech.

1 Is it a good idea to have one long holiday or lots of short ones?
2 Do you like to return to the same place on holiday or go somewhere new each time?
3 What is your favourite type of holiday? Why?

8 **Complete the text with the correct words in the box.**

insisted offered apologised denied promised
accused thanked claimed urged explained

The singer, Marlon gave an interview about his most recent album this morning. Firstly he **(1)** _____ for not talking to his fans earlier but he **(2)** _____ that he had been unwell for two weeks, although he was photographed in a night club last Saturday. He then **(3)** _____ all his fans for their continued support and **(4)** _____ that his new single *Road to glory* was dedicated to them. He also commented on the newspaper stories about losing his voice and needing surgery. He **(5)** _____ the media of exaggerating the problem and **(6)** _____ on singing to the interviewer to show that he's fine. He also **(7)** _____ miming on stage during the music programme last week and **(8)** _____ his fans not to believe everything they read about him. At the end of the interview he **(9)** _____ to tour the UK next year and **(10)** _____ to let some fans backstage after the concerts.

9 **Reorder the words to make indirect questions.**

1 tell / time / what / you / is / me / could / the / ?
2 you / do / sent / who / the / any / have / email / idea / ?
3 mind / cost / much / me / that / you / how / telling / would / ?
4 like / where / learn / to / know / can / I'd / I / Spanish / .
5 was / if / today / Mark / had / seen / you / wondering / I / .
6 what / do / is / our / tomorrow / homework / know / for / you / ?

10 **Rewrite the direct questions into indirect questions, making them more polite.**

1 'Where's the station?'
2 'How should I translate this phrase?'
3 'Do you want to go to the cinema?'
4 'How can I make an apple pie?
5 'Where did Frank go?'
6 'What time will you be home?'

11 **Read the task and bullet points and complete the sentences with the correct form of the words in brackets.**

Write an extract from a blog in which you report on an interesting interview with a famous sports star you have seen on TV recently.

- Say what questions the interviewer asked.

She asked him a lot of questions about **(1)** _____ **(when / he / start / play)** football and **(2)** _____ **(who / encourage)** him. Then she asked **(3)** _____ **(whether / he / enjoy / play)** in the USA and **(4)** _____ **(what / his plans for the future / be)**.

- Comment on the sports star's replies.

He told the interviewer about **(5)** _____ **(how / he / grow up)** in a poor area of the city and how **(6)** _____ **(his / sports teacher / notice / his skill)** in football. He said **(7)** _____ **(he / happy / that / he / move)** to the USA to play, but that **(8)** _____ **(he / miss / be)** in the UK and **(9)** _____ **(hope / go back)** with his family soon.

12 **Write your own sentences to answer the bullet points in exercise 11.**

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

13 **Uzupełnij zdania (1–8) tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.**

1 'I'm sorry I'm late,' said Tim.
Tim apologised _____ late.
2 'Why don't we go swimming?' said Gary.
Gary _____ we go swimming.
3 'Penny, you should apply for the job,' said Helen.
Helen encouraged _____ for the job.
4 'This is a good dictionary to use,' said the teacher.
The teacher _____ using this dictionary.
5 'Don't forget to switch on the house alarm,' Dad told us.
Dad reminded _____ on the house alarm.
6 'OK. Let's do our homework together tonight,' said Jemma.
Jemma agreed _____ their homework together that night.
7 'You ate the last biscuit, didn't you Jack?' said Chris.
Chris _____ eating the last biscuit.
8 'Please, give me a lift to the party, Dad,' said Paul.
Paul begged _____ him a lift to the party.

Unit 12 Wyrażanie życzeń i ubolewania

Wish / If only

- Wyrażeń ***wish*** i ***if only*** używamy z czasownikiem modalnym *could*, aby wyrazić życzenie albo żal i ubolewanie. Wypowiedź zawierająca wyrażenie ***if only*** ma większy ładunek emocjonalny: *I wish I could speak Italian. If only I could speak Italian!*
- Konstrukcji ***I wish*** + ***would*** + **czasownik** używamy, aby wyrazić niezadowolenie lub irytację z powodu zastanej sytuacji, którą chcielibyśmy zmienić. Tej konstrukcji używamy tylko wtedy, gdy w zdaniu występują dwa różne podmioty: *I wish my parents would stop nagging me about my clothes. (= They are always nagging me about my clothes and I would like them to stop.)*
  Nie można powiedzieć: ~~*I wish I would* ...~~, ponieważ pomiot w obu częściach zdania odnosi się do tej samej osoby (*I*).
- Konstrukcji ***I wish*** + **past simple** używamy, aby wyrazić żal lub skrytykować coś, co dzieje się teraz: *I wish I spoke French. (= I don't speak French, but I'd like to speak it.)*
- Konstrukcji ***I wish*** + **past perfect** używamy, aby wyrazić żal lub skrytykować coś, co wydarzyło się w przeszłości: *I wish I had told my sister when this all started. (= I didn't tell her and I regret it now.)*

It's time / would rather / suppose / supposing / as if / as though

- konstrukcji ***It's (high) time*** + **osoba** + **past simple** używamy, aby wyrazić niezadowolenie, że ktoś nie wykonał jeszcze jakiejś czynności: *It's (high) time you applied for that grant. (= You should apply as soon as possible.)*
- Konstrukcji ***would rather*** + **osoba** + **past simple** używamy, aby wyrazić nasze preferencje dotyczące zachowania danej osoby: *I'd rather you stayed and helped me. I'd rather you didn't open the window.*
- Konstrukcji ***would rather*** + **osoba** + **past perfect** używamy, aby wyrazić żal, że coś się nie stało tak, jakbyśmy sobie tego życzyli: *I'd rather you hadn't done that.*
- Konstrukcji ***suppose / supposing*** + **osoba** + **past simple** używamy, aby zapytać daną osobę, jak postąpiłaby w danej sytuacji: *Suppose/Suppposing you were asked to give a speech, would you agree? (= If you were asked asked to give a speech, would you agree?)*
- Konstrukcji ***suppose / supposing*** + **osoba** + **past perfect** używamy, aby zapytać, co ktoś zrobiłby w określonej sytuacji w przeszłości: *You did very well in the exam, but suppose/suppposing you had failed?*
- Konstrukcji ***as if / as though*** + **present simple / present perfect / *going to*** używamy, aby porównać daną sytuację do innej hipotetycznej sytuacji, która jest możliwa i prawdopodobna: *You look as if/as though you are thirsty / you have run twenty kilometres / you are going to faint.*
- Konstrukcji ***as if / as though*** + **past simple** używamy, aby porównać daną sytuację do innej hipotetycznej sytuacji, która jest niemożliwa i nieprawdopodobna: *You look as if you saw an alien; She behaves as if/as though she was famous.*

Practise

1 Complete the sentences, using the correct forms of the verbs in brackets.

1 I wish I _____ (**have**) more time. There's so much work to do.
2 It's time _____ (**you / go**) home. It's nearly midnight.
3 I wish _____ (**Jack / give**) me his email address yesterday. I'd like to write to him.
4 I'd rather _____ (**you / not / eat**) that cake in front of me. I'm on a diet!
5 I wish _____ (**it / stop**) raining. I want to go out for a walk.
6 Suppose _____ (**you / live**) in the USA. What do you think you'd enjoy most?
7 Suppose _____ (**they / offer**) you the job, would you have accepted it?

2 Answer the questions.

1 Do you have any regrets about how you spent your first years at school?
I wish _____.
2 What things would you like to change in your life today?
I wish _____.
3 How can people help the environment?
I wish _____.
4 Suppose you were a politician, what changes would you make?
_____

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

3 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania (1–6) tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 I'm very tall and it's a problem sometimes. **WISH**
I _____ shorter.
2 It's nearly 5 o'clock and they are still playing on the computer. **STOP**
I wish _____ on the computer.
3 The teacher should really talk to Pia about her attitude in class. **WOULD**
I wish _____ to Pia about her attitude in class.
4 I don't want to go to this restaurant. **RATHER**
I _____ to this restaurant.
5 I regret not going to the music festival with Ned and Sara. **WISH**
I _____ to the music festival with Ned and Sara.
6 Carrie is not rich, but she behaves like that. **AS**
Carrie behaves _____ rich.

Page 192 answer key: **1** between 40 and 60 million **2** 100%, 11% **3** about 62 billion **4** 40%

Unit 13 Zdania podrzędnie złożone (zdania okolicznikowe, zdania przydawkowe)

Zdania okolicznikowe przyczyny, skutku, celu, przyzwolenia i czasu (*clauses of reason, result, purpose, concession and time*)

Zdania okolicznikowe tworzymy w języku angielskim za pomocą następujących spójników:

- ***because*, *as*** – by opisać przyczynę: *The phone didn't work because the battery was flat.*
- ***so*, *such (a) ... that*, *so ... that*** – by opisać skutek: *The device was very complicated to operate, so I started reading the instruction manual. It was such a wet day that we took umbrellas with us and wore boots.*

  Gdy opisujemy skutek, dla podkreślenia jakiejś informacji możemy użyć inwersji: *So hard was he concentrating that he didn't hear me come in.*
- ***so that*, *in order to*, *so as (not) to*** – by opisać cel: *I often record TV programmes so that I can watch them in my free time.*
- ***although*, *even though*, *however*, *in spite of*** – by wyrazić przyzwolenie (fakt, że dana czynność może zostać wykonana, pomimo pewnych okoliczności): *Although my mobile phone has got many functions, I only use it to make phone calls.*
- ***when*, *whenever*, *while*, *after*, *before*, *by the time*, *until*** – by opisać czas trwania czynności: *When a computer crashes, you have to reboot it.*

Zdania przydawkowe (*relative clauses*) dzielimy na:

- **zdania przydawkowe ograniczające (*defining relative clauses*)**, które zawierają informację kluczową. Nie oddzielamy ich przecinkami od zdania głównego;
- **zdania przydawkowe opisujące (*non-defining relative clauses*)** – używane, gdy chcemy podać dodatkową informację, bez której zdanie nadrzędne jest nadal logiczne i zrozumiałe. Zdania przydawkowe opisujące zawsze oddzielamy przecinkami od zdania głównego.

Zdań przydawkowych ograniczających używamy:

- z zaimkiem ***who / that***, aby zdefiniować osobę, o której mówimy: *I met a man who teaches art history at university.*
- z zaimkiem ***which / that***, aby zdefiniować przedmiot, o którym mówimy: *I've got an old camera which still takes very good pictures.*
- z zaimkiem ***where***, aby sprecyzować miejsce, o którym mówimy: *They took us to a restaurant where we could eat seafood.*
- z zaimkiem ***whose***, aby sprecyzować informację o osobie lub rzeczy, do której coś należy lub której część coś stanowi: *I saw a TV programme about a man whose comedy career started in 1925.*
- z zaimkiem ***when / that***, aby sprecyzować, kiedy miała miejsce opisywana czynność lub zdarzenie: *1969 was the year when the first man walked on the Moon.*

W zdaniach przydawkowych ograniczających możliwe jest opuszczenie spójników ***who / which / that***, jeżeli dotyczą one dopełnienia, a nie podmiotu zdania, czyli nie opisują wykonawcy czynności: *Can I see the phone (which / that) you bought last week? The woman (who / that) I spoke to on the phone told me to call again today.*

Nie możemy natomiast nigdy opuścić spójników where i ***whose***.

Zdań przydawkowych opisujących używamy:

- z zaimkiem ***who***, aby podać dodatkową informację o osobie, o której mówimy: *I've recently read a biography of Agatha Christie, who created the detective Hercule Poirot.*
- z zaimkiem ***which***, aby podać dodatkową informację o rzeczy, o której mówimy: *My new printer, which cost me quite a lot of money, keeps breaking down.*
- z zaimkiem ***whose***, aby podać dodatkową informację o osobie lub rzeczy, do której coś należy lub której część coś stanowi: *Thomas Alva Edison, whose inventions are still used today, was a self-educated man.*
- z zaimkiem ***when***, aby podać dodatkową informację o tym, kiedy nastąpiły opisywana czynność lub zdarzenie: *Last week, when my old TV stopped working completely, I bought a new TV.*

Practise

1 Complete the sentences with the correct words.

1 _____ buying the shoes, I put them on and carried on shopping!
2 I didn't phone earlier _____ I thought you were going to the cinema.
3 I wanted to go to the concert on Friday. _____, I didn't have enough money to buy the tickets.
4 _____ my lack of experience, I got the part-time job.
5 I went to school early this morning _____ I could talk to my teacher before class.
6 Nick arrived _____ we were watching the news on TV.
7 _____ it's a difficult language, I really want to learn Mandarin Chinese.
8 The English have a big breakfast nearly every day, _____ the French have a very light one.
9 The bus didn't come, _____ I decided to walk home.

2 Complete the sentences with *who, which, where, when, whose* or *that*.

1 _____ Jacky came to the office this morning, she found two cards on her desk. I remembered it was her birthday!
2 The woman _____ dog I petted wasn't really happy about it.
3 The article _____ I read said that the weather would get worse.
4 Dan gave me a book _____ I really enjoyed.
5 The man _____ lives here is called Mr Barnes.
6 The hotel _____ we stayed in Paris is on the left bank.

3 Decide if the sentences include defining (D) or non-defining (ND) relative clauses. Then add commas to the non-defining clauses.

1 The man who crashed his car this morning is one of our neighbours.
2 Prince William who is in line for the throne married Kate Middleton in 2011.
3 The essay that I had submitted for the competition won first prize.
4 There weren't any questions on the topics that I'd revised!
5 We stayed at the first hotel that we saw in the town.
6 My first dog who was called Mitsy lived until she was sixteen years old.

4 Which relative pronouns can be left out in sentences 1–6?

1 There weren't any doubts about the decisions that she'd made.
2 The history teacher told us a lot about Guy Fawkes last week, which was very interesting.
3 I had a phone call from the person whose wallet I found last week.
4 We stayed at a lovely campsite which overlooked the river.
5 This is the restaurant which I was telling you about.
6 The student who gets top marks will receive an award at the end of the term.

5 Complete the sentences with the correct clauses a–f.

1 My grandmother lived in London in the 1960s, _____.
2 Garden Primary School, _____, has just been closed down.
3 One aspect of grammar _____ is relative clauses.
4 Have you still got the book _____?
5 I can't decide whether to invite Paul to the party _____ or not.
6 One thing _____ is washing-up!

a that I can't stand
b when it was one of the most popular cities in the world
c I lent you last term
d we're having on Friday
e which I attended when I was six
f that I find really difficult

6 Complete the sentences in your own words.

1 That's the teacher who _____.
2 The programme, which _____.
3 We went to the shopping mall where _____.
4 I missed the train, which _____.
5 My sister is marrying a boy who _____.

7 Read the task and bullet points and write your answers.

Write to your English friend about a gadget you bought recently.

- Describe the item and what it does.
- Tell him / her where and why you bought the item.
- Explain the good and bad points of the item.

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

8 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–8) jednym wyrazem tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

The picture is of a market **(1)** _____ is in the street. A young man and a young woman are shopping at a stall **(2)** _____ fruit and vegetables are sold. The girl **(3)** _____ is choosing strawberries looks quite happy. She's showing the fruit **(4)** _____ she wants to buy to her boyfriend. I think they prefer shopping in a place **(5)** _____ is outdoors, **(6)** _____ they can buy lots of different fresh food products. I think the next thing the woman and man do is probably go to the other stalls **(7)** _____ also sell fresh food, **(8)** _____ are in the background.

Unit 14 Temat 1: Czasowniki frazowe (*phrasal verbs*)

Czasowniki frazowe (złożone) w języku angielskim to czasowniki, które składają się z czasownika głównego i przyimka lub partykuły przysłówkowej, lub z czasownika głównego, przyimka i partykuły. Poniższa lista przedstawia często używane czasowniki frazowe.

break down	*Our car **broke down** in the middle lane of the motorway.*
break up	*Jack and Tina have recently **broken up** after being together for ten years.*
bring about	*Advances in medicine have **brought about** better treatment options.*
bring round	*Dave collapsed but we used first aid and **brought** him **round**.*
call off	*They **called off** the student meeting at the last minute.*
carry on	***Carry on** with your homework while I go and get some books.*
carry out	*A terrorist group claimed responsibility for **carrying out** the bombing.*
catch up (with)	*You go on ahead and I'll **catch up with** you.*
come across	*You haven't **come across** an envelope addressed to me, have you?*
come down with	*Jude's **come down with** yet another cold.*
come out with	*My sister **came out with** a really interesting comment at dinner.*
cut down	*I need to **cut down** on the number of cream cakes I eat.*
cut out for	*I don't think I'm **cut out for** a job in an office.*
do up	*Can you **do up** my top button at the back – I can't reach!*
do without	*I can't **do without** a cup of strong coffee in the morning.*
fall for	*My dad **fell for** my mum the first time he saw her.*
fall out with	*Even good friends **fall out with** each other from time to time.*
fall through	*Our weekend plans **fell through** because of the bad weather.*
get across	*Sometimes it's difficult to **get across** exactly what I mean.*
get away with	*Harold Shipman **got away with** dozens of murders before being caught.*
get on with	*Don't complain about the work – just **get on with** it.*
get over	*The operation is very short but it can take a long time to **get over** it.*
give in	*Tina begged her parents to let her have a dog and eventually they **gave in**.*
go down	*The price of fruit in the supermarket has **gone down** again!*
go in for	*I don't usually **go in for** competitions but this one will be really interesting.*
hold up	*I mustn't **hold** you **up**, I know you're in a hurry.*
keep up with	*You shouldn't worry about **keeping up with** the other students – just work at your own pace.*
let down	*I hate to **let** you **down**, but I'm afraid I can't give you a lift on Friday after all.*
look after	*Jane's got a part time job helping to **look after** people's dogs during the day.*

look down on	*I dislike people who **look down on** others who are disadvantaged.*
look for	*If you're **looking for** your watch, I saw it in the bathroom.*
look forward to	*I always **look forward to** Christmas because it's a real feel-good time of year.*
look up	***Look up** any new phrasal verbs in your dictionary and note them down.*
look up to	*Younger children often **look up to** their older siblings and see them as role models*
make out	*This copy is a bit blurred and I can't **make out** what that word is.*
make up	*Leo is always **making up** stories about his family but we know that they're not true.*
pick up	*Once my dad forgot to **pick** me **up** after school and I had to wait with the teacher.*
put down	*I cried for several days after my dog had to be **put down**.*
put off	*I usually **put off** doing things I don't enjoy for a few days.*
put up	*While I was touring Australia, my friend's sister **put** me **up** for a weekend in Melbourne.*
put up with	*My parents had to **put up with** my moody behaviour during the exams.*
run down	*Some people are always **running** their friends **down** and I think that's terrible.*
run out of	*We'll need to fill up with petrol so that we don't **run out of** it on the trip.*
set off	*Do we really need to **set off** so early for the airport on Monday?*
stand for	*Our teacher doesn't **stand for** rudeness in class and sends students out.*
stand out	*Lucy always **stands out** in a crowd because she is very tall and very blonde.*
stand up for	*Our MP **stands up for** people who are poor and unemployed.*
take after	*My brother **takes after** our granddad and never raises his voice.*
take in	*Poland is going to **take in** thousands of refugees from the civil war.*
take off	*Our campaign to support homeless people really **took off**.*
take to	*I didn't **take to** Mia when I first met her but now I like her.*
take up	*It's a good idea to **take up** a new sport if you want to get fit.*
tell off	*The teacher **told** us all **off** for talking during the test.*
turn down	*I asked Mike to the party but he **turned down** the invitation.*
turn out	*It started gloomy but it's **turned out** to be a lovely day.*
turn up	*Guess who **turned up** to say goodbye at the airport! Eva!*

Page 218 answer key: **1** T **2** F 1970s **3** T **4** F Brussels, Strasbourg, and Luxembourg

GRAMMAR REFERENCE

Czasowniki frazowe dzielą się na przechodnie oraz nieprzechodnie.

Czasowniki frazowe przechodnie (*transitive*) to takie, po których występuje dopełnienie: *I looked up the word in the dictionary.* Dzielą się one na rozdzielne i nierozdzielne:

- Czasowniki rozdzielne (*separable*) to te, w których dopełnienie może zająć pozycję po czasowniku frazowym lub między czasownikiem a partykułą: *I looked up the word in the dictionary. I looked the word up in the dictionary.*

> Jeśli dopełnienie jest zaimkiem, wówczas musi zająć pozycję przed partykułą:
> *I looked it up in the dictionary*, a nie: ~~*I looked up it in the dictionary.*~~

- Czasowniki nierozdzielne (*inseparable*) to te, w których dopełnienie musi zająć pozycję po partykule: *I fell out with Tim. / I fell out with him*, *a nie:* ~~*I fell Tim out with. I fell him out with.*~~

Czasowniki frazowe nieprzechodnie (*intransitive*) to takie, po których nie występuje dopełnienie: *That's the place where I grew up.*

Practise

1 Answer the questions.

1 Who have you fallen out with recently?
2 What have you put off recently?
3 What can't you put up with?
4 Who do you most look up to?
5 Who do you get on with best in your class?
6 Have you made up any stories recently?
7 Have you come across anything old recently?

2 Complete the sentences with the correct prepositions.

1 Sorry we're late but we were held _____ in traffic on the motorway.
2 Do you think I take _____ my mum or my dad?
3 Come to the protest march – it's important to stand _____ for what you believe.
4 It took a long time to get _____ that nasty cold I had last month.
5 Have you come _____ with any interesting ideas for your essay yet?
6 Do you remember that handsome boy from the party? He turned _____ to be our next door neighbour's son.
7 The characteristic of a good teacher is the ability to get _____ difficult concepts easily.
8 Carl turned _____ at the party even though no one had invited him.

3 Complete the sentences with the correct answers A, B or C.

1 I can't ___ up with Jack's rudeness any longer!
A look B put C stand
2 I ___ in for a swimming competition during the holidays.
A took B stood C went
3 Can you help me ___ for my phone?
A go B look C make
4 I ___ up chocolate while I was on the diet.
A gave B made C took
5 I can't do ___ my phone for more than a day!
A off B without C out
6 I'm relying on your help – please don't let me ___.
A off B over C down
7 The doctor gave Tom an injection to bring him ___.
A forward B round C through

4 In which of these sentences can we put the object before the preposition / particle?

1 If you look carefully, you can **make out** a person in the background of the photograph.
2 I always **look after** my sister's dog when she's on holiday.
3 I **get on with** all my classmates.
4 I **came across** this old report while I was clearing out my desk.
5 I always **put off** my homework until later – but I shouldn't!
6 I hear that Robbie has **taken up** a new sport.
7 Katy didn't **take to** the new teacher because he criticised her in the first lesson.
8 Terry started to **run down** a friend of mine so I told him to stop.
9 My mum **tells off** my dad if he's on the computer too long.
10 We're going to **put up** my English friend for a few days next week.

UZUPEŁNIANIE LUK W DIALOGU

5 Przeczytaj dialog. Uzupełnij każdą lukę (1–6) jednym wyrazem tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

May: Mum, could you please **(1)** _____ **(pick)** after school and drive me to the town hall? I need to deliver the leaflets for the protest. I can't **(2)** _____ **(friends)** who will be there.
Mum: May, wasn't Tim supposed to get you there?
May: He was, but his car **(3)** _____ **(down)** yesterday. This protest is really important to me, you know that. I feel we all need **(4)** _____ **(stand)** people who suffer from discrimination and help them in any way we can. I was really **(5)** _____ **(forward)** taking part in it, you know, helping to give the leaflets to people, hoping our campaign will **(6)** _____ **(off)**.
Mum: OK, May, you've convinced me.

Unit 14 Temat 2: Tryb łączący (*the subjunctive*); inwersja

EXTENDED

Trybu łączącego używamy w języku angielskim tylko w bardzo formalnych sytuacjach. Nie powinno się używać tego trybu w języku mówionym lub potocznym.

W **trybie łączącym** czasownik ma tylko jedną formę dla wszystkich osób, a jest ona taka sama jak forma bezokolicznikowa tego czasownika bez słowa ***to***: *I suggest (that) you go home now. I suggest (that) he go home now.*

Tryb łączący występuje:

- po pewnych czasownikach, np. ***suggest***, ***insist***, ***demand***, ***recommend***, ***propose***, ***request***: *The doctor insisted (that) he stay at home for several days. The council requested (that) we recycle our waste into different bags.*
- po pewnych wyrażeniach, np. ***it's important***, ***it's essential***, ***it's best***, ***it's imperative***, ***it's recommended***: *It's essential (that) he deliver the report by Friday. It's best (that) we wait for advice from an expert.*
- wymiennie z czasownikiem modalnym ***should*** po pewnych czasownikach, np. ***suggest***, ***insist***, ***recommend***: *They suggested (that) we should wait another two days before contacting the company. The teacher recommended (that) he should get private tuition to help him with maths.*

Inwersja stylistyczna pozwala na zaakcentowanie jakiegoś fragmentu wypowiedzi. Zazwyczaj jest używana w języku pisanym lub w bardzo formalnych sytuacjach.

- Inwersja stylistyczna polega na przesunięciu wyrażenia powodującego inwersję (omówienie poniżej) na początek zdania, oraz na zastosowaniu szyku zdania pytającego.

Inwersja z **przeczącymi wyrażeniami przysłówkowymi**:

- ***never***, ***little***, ***rarely***, ***seldom***: *Never have I seen such a large number of people in one place. Little did she know what the whole fuss was about. Rarely have I enjoyed a classical concert as much as I did last night's performance. Seldom do we stop to think about what we really want from life.*
- ***hardly***, ***scarcely***, ***barely***, ***no sooner***: *Hardly had she opened the door, when her mother started shouting at her. Scarcely had I opened my mouth to speak, when Katy stood up and walked out. No sooner had we sat down to eat dinner than the doorbell rang.*

Inwersja z wyrażeniami ***not only***, ***under no circumstances***, ***at no time***, ***not for a moment***, ***not until***: *Not only do I dislike liars but I also hate boasting and arrogance in people. Under no circumstances should you touch this switch. At no time did I feel the umpire was being unfair. Not for a moment did I believe that he would keep his promise. Not until I got home did I realise that I'd left my bag on the bus.*

Inwersja **w zdaniach warunkowych**:

- **1st conditional**: *If you need me, I'll be home all evening. Should you need me, I'll be home all evening.*
- **2nd conditional**: *If she came with us one day, she would really enjoy herself. Were she to come with us one day, she would really enjoy herself.*
- **3rd conditional**: *If I had thought about the consequences, I wouldn't have written the email. Had I thought about the consequences, I wouldn't have written the email.*

Inne konstrukcje w funkcji emfatycznej:

- czasownik posiłkowy w zdaniu twierdzącym: *I do enjoy listening to his music. We did learn a lot from the documentary we watched in class.*
- rozpoczęcie zdania od konstrukcji ***It is / was*** + **podmiot** + ***who / that***: *Jacky loaned me this book last week. – It was Jacky who loaned me this book last week. The chicken curry gave him food poisoning. – It was the chicken curry that gave him food poisoning.*
- rozpoczęcie zdania od słowa ***What***: *She really hated the way that he picked at his food. – What she really hated was the way he picked at his food.*
- ***It*** i ***What*** używamy na początku zdania, aby podkreślić znaczenie pewnej informacji: *What I like about Mary is her sense of humour. It was Jacky who told me about this restaurant.*

Practise

1 Rewrite the sentences using the subjunctive (without *should*).

1 'Why don't we go to a hotel on the beach?' said Mr Fox.
Mr Fox suggested _____.

2 'I think that you should get the 9:30 train. It's less crowded,' said the rail official.
The rail official recommended _____.

3 Your dad must return this form by noon at the latest.
It is important _____.

4 'Could Elsie please contact the office immediately,' said the administrator.
The administrator requested _____.

5 You definitely need to take out insurance before travelling.
It is essential _____.

6 The teacher says that everyone must arrive before 9:15.
The teacher insists _____.

7 'You have to pay the bill tomorrow,' said the tax inspector.
The tax inspector demanded _____.

2 Rewrite the sentences, using the words given.

1 I have never had such a busy day.
Never _____.
2 I had no sooner opened my book than the cat jumped on my knees.
No sooner _____.
3 I didn't realise I had lost my phone until I got home.
Not until _____.
4 The government seldom reduces taxes.
Seldom _____.
5 I not only enjoy reading crime fiction but also write crime novels myself.
Not only _____.
6 I didn't think for a moment that Julie would support the Conservative Party.
Not for a moment _____.

3 Answer the questions.

1 What do you like about your town?
What I _____.
2 What do you hate on TV at the moment?
What _____.
3 What irritates you about technology?
What _____.
4 Who was a big influence on you when you were young?
It was _____.
5 What worries you about the future?
What _____.

4 Read the bullet points and write your answers in your notebook.

- Tell your friend what you enjoyed about your last holiday.
- Tell your friend what you don't like about school at the moment.
- Tell your friend what you find difficult about learning English.

5 Rewrite the conditional sentences using inversion.

1 If I had known that you were interested, I would have told you about the meeting.
2 If it rains tomorrow, the match will definitely be called off.
3 If your granddad were alive, he'd be extremely proud of you.
4 They wouldn't have understood me if I'd spoken in Polish.
5 If they lowered their prices, more people would shop there.
6 If you find this project too tricky, I can give you some more options.

6 Rewrite the sentences.

1 Our boss came up with the idea we're using now.
It _____.
2 The book was originally published in 1965.
It _____.
3 The teacher's comments persuaded me to continue studying English at university.
It _____.
4 Spending a year in Africa really changed David's life.
It _____.
5 The last Prime Minister introduced legislation against smoking in public places.
It _____.

7 Translate fragments in brackets into English, using inversion where possible.

1 (*Ani przez chwilę nie miałem wątpliwości*) _____ that he would win the race.
2 (*Pod żadnym pozorem nie wolno nam*) _____ skip classes.
3 (*To deser*) _____ made him suffer from stomach ache.
4 (*Ledwie weszliśmy do domu*) _____ when our neighbours rang.
5 (*Nasi nauczyciele rzadko dają nam*) _____ little homework.
6 (*Nie tylko wzięła udział w zawodach*) _____, she made it all the way to the finals!
7 (*Nigdy nie słyszałam tak nudnego*) _____ lecture!
8 (*Tylko wy widzieliście*) _____ how much time I needed to go through this test.

WYBÓR WIELOKROTNY (ZDANIA)

8 Przeczytaj zdania. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

1 ___ about effective learning at the age of ten.
A Little we know C Little do we know
B We little know D Do we know little

2 Not until ___ home did we remember we had left the house keys at grandma's place.
A did we get C didn't we get
B we got D we didn't get

3 ___ spinach, but I also dislike cabbage.
A Not only do I hate C Not only I don't hate
B Not only I hate D Not do I hate only

4 Not until the next day ___ she had been robbed.
A she realised C did she realise
B she didn't realise D did she not realise

5 ___ his mouth when they started laughing.
A Hardly he opened C Did he hardly open
B He opened hardly D Hardly had he opened

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 1–2

UNIT 1

WYBÓR WIELOKROTNY (TEKST)

1 Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

When fear of failure **(1)** ___ you from achieving things in life, it's worth looking at the reasons why it happens. Experts have **(2)** ___ up with a set of common factors which often make us doubt ourselves and called them 'roadblocks'. One of such factors is the fear of uncertainty when you feel **(3)** ___ about the future and the unknown. Not many people are **(4)** ___ on change, but we must simply accept it as a fact of life. You may think that you know what you **(5)** ___ tomorrow, but life may throw surprises at you and make you adapt to a new reality. Instead of giving up, you may need to improvise and try to work **(6)** ___ a quick solution to an unexpected problem.

1	A is stopping	B stops	C stop
2	A come	B taken	C got
3	A confident	B vain	C anxious
4	A fond	B a fan	C keen
5	A want to do	B are doing	C do
6	A out	B off	C up

EXTENDED

WYBÓR WIELOKROTNY (TEKST)

2 Przeczytaj tekst. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

If you're into fashion, you'll have probably heard the term 'shabby chic'. It **(1)** ___ to be such a contradiction in terms, doesn't it? However, fashion gurus seem to have successfully combined the two, and people who wear clothes like these don't **(2)** ___ out from the crowd any more. Generally, this look is a combination of modern-looking and vintage-inspired clothing and jewellery. People who go **(3)** ___ these types of clothes tend to be independent and sensitive. They **(4)** ___ themselves as free-spirited and in love with nature.
Fashions usually **(5)** ___, so this one may easily disappear, but for now it seems to fit in with young people's attitude to life. It's a generation that isn't **(6)** ___ to the world. That's why it appreciates vintage clothes **(7)** ___ on from their grandparents. Eco-friendly at its best.

1	A looks like	C means
	B appears	D comes across
2	A stand	C look
	B differ	D move
3	A on	C for
	B with	D at
4	A engage	C call
	B define	D believe
5	A are coming and going	C have come and gone
	B come and go	D came and went
6	A intolerant	C immature
	B indifferent	D insincere
7	A given	C obtained
	B made	D passed

UNIT 2

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

1 W zadaniach 1–5 spośród podanych możliwości wybierz tę, która jest tłumaczeniem fragmentu podanego w nawiasie, poprawnie uzupełniającym lukę w zdaniu. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 We (*mieszkaliśmy*) ___ in London between 2016 and 2020.
- A have been living
- B have lived
- C lived

2 I didn't realise that you (*kiedyś wynajmowałeś*) ___ a flat in this district.
- A used to rent
- B were used to renting
- C got used to renting

3 When we moved house, we had to (*pozbyć się*) ___ many unnecessary things.
- A get away from
- B get rid of
- C get over

4 Why is your desk always so (*zagracony*) ___?
- A cluttered
- B dirty
- C spotless

5 I (*właśnie odkurzyłam*) ___ the carpet when the dog walked all over it with his dirty paws.
- A was just hoovering
- B have just hoovered
- C had just hoovered

EXTENDED

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

2 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 We (*szukaliśmy*) _____ the right bedsit for a year before we eventually found it.
2 Mark had left Manchester by (*zanim się wprowadziliśmy*) _____.
3 They live (*rzut kamieniem od nas*) _____. It takes us a minute to get there.
4 I am writing (*w nawiązaniu do ogłoszenia*) _____ in the last edition of your magazine.
5 We paid for this (*łóżko piętrowe na raty*) _____. It was quite expensive.
6 This time last week I got bitten by a snake while (*grabiłam trawę*) _____.
7 I hope that if I move in with my dog, it will not be (*zbyt duża niedogodność*) _____ for you.

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 3–4

UNIT 3

SETY LEKSYKALNE (DWA ZDANIA)

1 W zadaniach 1–5 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz obydwa zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
I've lost my key to the locker _____.
There's no _____ for a new lab at the school.

2 _____
The mark from this test will _____ towards my final grade.
Our PE teacher encourages us to have a _____ at different sports.

3 _____
I think students should _____ themselves goals to achieve.
The physics teacher _____ quite a lot of homework last week.

4 _____
We do a lot of _____ papers to practise for the exam.
In the _____, school uniforms were commonplace in our country.

5 _____
What time can we _____ in at the hotel?
You must _____ your work before handing it in.

EXTENDED

SET LEKSYKALNY (TRZY ZDANIA)

2 W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz wszystkie trzy zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
How good is your concentration _____?
Over a _____ of five years our students have made a lot of progress.
Jack is a curious person who has the largest _____ of interests among my friends.

2 _____
How many clothes can you _____ into this small suitcase?
I have to _____ for my German test tomorrow.
Most people tend to _____ too much into a day. No wonder they get tired by the end of it.

3 _____
Marking essays is _____ and parcel of every English teacher's job.
We spend the best _____ of our lives at school.
It looks like _____ of a test tube from the chemistry lab.

4 _____
What do you think about _____ education instead of streaming students?
The university offers its students a _____ range of practical workshops.
This book offers a _____ study of democracy in Europe.

UNIT 4

MINIDIALOGI (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

1 Uzupełnij poniższe minidialogi (1–3). Wybierz spośród podanych możliwości brakującą wypowiedź. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 **X:** What does your sister do for a living?
Y: _____
X: Where?
A She's looking for work.
B She now lives on her own.
C She works as an accountant.

2 **X:** What are your plans for the future regarding your work?
Y: _____
X: Good luck. I'll keep my fingers crossed.
A I'll be out of work for a few months.
B I'm going for a job interview next week.
C I'll let you know when I get there.

3 **X:** How long has Nina been in charge of the company?
Y: _____
X: Really? It seems like she'd been here forever.
A She did a lot of overtime last month.
B It's only a part-time job for her now.
C We took her on about three years ago.

EXTENDED

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

2 Przetłumacz na język angielski podane w nawiasach fragmenty zdań (1–10) tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę można wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 I can't imagine _____ (*wykonywania pracy bez perspektyw*). It'd be so dull!
2 I _____ (*mam właśnie uzupełnić*) this application form. How do I go about it?
3 Teresa _____ (*pracuje na wysokim stanowisku*). It's quite stressful but rewarding.
4 How long will it take you _____ (*aby nauczyć się fachu*)?
5 We'll get in touch as soon as _____ (*jak tylko szef przekaże*) the information.
6 Do you know when Josh wants _____ (*złożyć swoją rezygnację*)?
7 If I were you, I'd _____ (*rozważył za i przeciw*) of becoming a civil servant.
8 By the end of this year my mother _____ (*będzie zarządzała*) this firm for ten years.
9 I was wondering _____ (*jaka jest dzienna stawka*) in this job.
10 Mark sees _____ (*się za dobrze wykształconego*) employee.

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 5–6

UNIT 5

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE ZAMKNIĘTE)

1 W zadaniach 1–5 spośród podanych możliwości (A–C) wybierz tę, która najlepiej oddaje sens wyróżnionego (fragmentu) zdania. Zakreśl jedną z liter: A, B albo C.

1 Brian **gives the impression of being** uninterested in this film. He keeps yawning all the time!
- **A** feels like being
- **B** seems to be
- **C** is likely to be

2 How long have you had to **put up with** this situation? It can't be easy.
- **A** work on
- **B** explain
- **C** tolerate

3 **Jack mustn't spend** so much time playing computer games.
- **A** Jack isn't allowed to spend
- **B** Jack doesn't have to spend
- **C** Jack might not spend

4 **I'm sure Sophie feels** a little surprised by this party.
- **A** Sophie must feel
- **B** Sophie can probably feel
- **C** Sophie should feel

5 Which member of your family do you **admire and respect** the most?
- **A** make up with
- **B** get on well with
- **C** look up to

EXTENDED

TRANSFORMACJE ZDAŃ

2 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 Rita and Keith's marriage hasn't been doing very well for a while. **ROCKS**
Rita and Ketih's marriage _____ for a while.

2 The girl panicked when she couldn't see her parents any more. **SIGHT**
The girl panicked after _____ of her parents.

3 Buying so much food for the party was a waste of money. **NEEDN'T**
We _____ so much food for the party. What a waste of money!

4 I'm sure it wasn't Vicky who put on the wash. **HAVE**
Vicky _____ on the wash.

5 I told my parents how frustrated I was. **VENTED**
I _____ to my parents.

UNIT 6

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

1 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–8) jednym wyrazem, tak aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Avocados have long been very popular with supermarket clients. Their popularity is down to the creamy texture and mild flavour as well the fact that they can be used in various **(1)** _____ from dips, such as guacamole, to desserts. The avocado tree is native to tropical regions. It's rich **(2)** _____ good fat, fibre and vitamin E. Scientists believe that eating avocados helps to regulate appetite and does not make the eater **(3)** _____ on weight. A single fruit can fill you **(4)** _____ for a couple of hours. It tastes delicious when spread on a **(5)** _____ of toast. So, if you're looking for something to keep you going between meals, why not **(6)** _____ for an avocado sandwich? One thing you need to check, however, is where the fruit you're buying comes **(7)** _____. Therefore, always make sure that your supermarket gets its avocado deliveries from certified sources. Ethical shopping always pays **(8)** _____.

EXTENDED

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

2 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–7) jednym wyrazem tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisanych wyrazów.

When you're in China, you eat Chinese. You discover this simple truth when you visit smaller towns or villages. There, you have no alternative **(1)** _____ to order a rice- or noodle-based dish, and eat it with chopsticks. Rice is eaten to **(2)** _____, but the way it's done is just marvellous.
Before my first visit to China, I'd never been too fond of Chinese food, but once I got to sample its astonishing variety of flavours, I just got fixated **(3)** _____ it. Almost like an addict! My Chinese friends were also very keen on explaining how come they eat with chopsticks **(4)** _____ of forks. It turns out that originally chopsticks were mainly used for taking noodles **(5)** _____ of boiling water. This changed around 400 AD when China went **(6)** _____ its first big population boom. The rapid population growth meant that food became scarce and as a result eating smaller portions by means of chopsticks started to be regarded as polite. Nowadays no one could imagine eating without chopsticks like no one could possibly turn down a **(7)** _____ of steaming green tea at the end of a meal.

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 7–8

UNIT 7

SŁOWOTWÓRSTWO

1 Uzupełnij każdą lukę (1–7), przekształcając wyrazy podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisanych wyrazów. Zapisz odpowiedzi w zeszycie.

How often do you buy clothes? How many do you buy? Well, most people buy too many of them, and all too often. In the past clothes used to be quite costly, but in recent years they have become **(1)** _____ (expense) if not far too cheap. Their quality is also getting worse and worse, so once a top or pair of trousers fade or rip, they are usually **(2)** _____ (throw) away. Another issue is that many items of clothing simply don't get sold even at very **(3)** _____ (compete) prices, and end up on rubbish tips. One of the places where **(4)** _____ (sell) clothes pile up is the Atacama Desert of Chile, which is increasingly known as the dumping ground of the fast fashion business. Most of the clothes to be found there and in similar places are made of synthetic fabrics and dyes, and contain lots of toxins which, unsurprisingly, aren't biodegradable. The problem has been **(5)** _____ (large) overlooked for many years, and it wasn't until recently that some environmental **(6)** _____ (act) brought it to the Chilean government's attention. It's time for the officials to put a stop to this illegal operation, and for the rest of us to think **(7)** _____ (two) before we purchase another dress or shirt!

EXTENDED

SŁOWOTWÓRSTWO

2 Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyrazy podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisanych wyrazów. Zapisz odpowiedzi w zeszycie.

According to recent reports, young adults in the UK have less to spend on the so-called non-essentials than the previous generation. Tickets for concerts, holidays and eating out have simply become **(1)** _____ (afford) for this social group. Many have had to **(2)** _____ (economy) in order to make ends meet. To make matters worse, housing costs have skyrocketed, making it almost impossible for a young adult to get on the property ladder. While a **(3)** _____ (short) of money is never a good thing, some experts point out that less spending power is likely to reduce consumerism. With no **(4)** _____ (dispose) income, people will simply spend less, which will certainly benefit the environment. Another advantage is perhaps the fact that **(5)** _____ (retail) will stop charging ridiculous prices for the products they sell. Some other pundits claim, however, that those less well-off will just end up taking out loans or buying goods in **(6)** _____ (install), but are unlikely to have too many buy-nothing days.

UNIT 8

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

1 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.

1 We should have reserved a table at the restaurant.
I wish we _____ at the restaurant. **RESERVATION**

2 Have you asked James for advice yet? It might be a good idea.
I suggest that _____ for advice. **TURN**

3 Don't take unnecessary risks when you travel abroad.
When you travel abroad, you _____ unnecessary risks. **AVOID**

4 We didn't have enough money for a hotel, so we went camping.
We could _____ for a hotel, so we went camping. **AFFORD**

5 The boy was very excited when the plane went up into the air.
The boy was very excited once the plane _____ **TOOK**.

EXTENDED

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

2 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 I caught a bug when I was travelling in Africa.
I _____ bug when I was travelling in Africa. **DOWN**

2 The tour guide said we should visit the castle as it was a unique experience.
The tour guide said that the castle _____ visit. **WELL**

3 We didn't get insured before the trip, which got us into trouble.
If we _____ before the trip, we wouldn't have got into trouble. **INSURANCE**

4 I'm not in the habit of travelling on my own.
I choose to travel with friends.
I choose to travel with friends as I'm _____ myself. **USED**

5 It was Sue's first cruise. She was really over the moon when she set off.
Sue _____ cruise before so she was over the moon when she set off. **NEVER**

6 I'd like you to drive more slowly. I don't feel safe with you in the car.
I _____ more slowly. I don't feel safe with you in the car. **RATHER**

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 9–10

UNIT 9

GRAMATYKALIZACJA

1 Uzupełnij zdania 1–7. Wykorzystaj w odpowiedniej formie słowa podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych słów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne słowa, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 None of the films (**be / interest / enough**) _____ me to watch, so I decided to read a book instead.
2 The band's fans had waited to see the band for such a long time that all the tickets (**concert / sell**) _____ out very quickly.
3 When I was a teenager, I (**teach / me / play**) _____ the guitar. I was proud that I did it on my own!
4 This video game is (**little / expensive**) _____ all. However, it may not be the best.
5 (**you / go**) _____ if you had the choice: a famous museum or an amusement park?
6 (**nobody / be**) _____ the new club yet, so we don't know if it's any good.
7 This TV show (**seem / boring**) _____ the other one. I wouldn't want to watch either of them.

EXTENDED

GRAMATYKALIZACJA

2 Uzupełnij zdania 1–8. Wykorzystaj w odpowiedniej formie słowa podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych słów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne słowa, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów, wliczając w to wyrazy już podane.

1 (**pretty / painting**) _____, the more I want to buy it. I just love art.
2 These days it looks like almost everybody (**stay / glue**) _____ screens 24/7.
3 I'd say that modern art comes across (**far / intriguing**) _____ than classical.
4 The new musical is (**far / cry**) _____ what a watchable musical should be like.
5 Julie is (**not / friend / I**) _____, so I have got no idea what she's doing at the moment.
6 This comedy is every (**bit / funny**) _____ the one we watched last weekend.
7 Does Tom play the flute (**good / other**) _____ boy his age?
8 The novel is so brilliant that I just (**can / put**) _____!

UNIT 10

MINIDIALOGI (ZADANIE OTWARTE)

1 Uzupełnij poniższe minidialogi (1–6) tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych słów. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 **X:** How's your swimming competition going?
Y: OK. Please _____ (**keep / crossed**) for me tomorrow. It's the semi-finals.
X: I sure will. Good luck!

2 **X** We lost the match. The team are so upset ...
Y: I'm not surprised. If you had _____ (**make / effort**), you could have won.
X: Perhaps, but the opposing team were really tough.

3 **X:** We're looking for a goalkeeper for our team. Are you interested?
Y: Sounds great! What do I need to do?
X: Just _____ (**promise / do**) best. The rest will come naturally!

4 **X:** What are you watching?
Y: The London Marathon is on. If this runner wins, she _____ (**break / record**).
X: What kind of record exactly?

5 **X:** What can I do to stay fit?
Y: How about _____ (**take / sport**)? It seems like an obvious choice, doesn't it?
X: Will you join me?

6 **X:** Why do these sportspeople earn so much? It's just ridiculous.
Y: Well, if they _____ (**not / get**) properly, they probably wouldn't play as well.
X: Isn't that sad?

EXTENDED

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ

2 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 Injuries often _____ (*stanowią ogromne zagrożenie*) to professional sportspeople.
2 If the cyclist hadn't cheated in the race, he _____ (*nie miałby zakazu*) for life.
3 _____ (*Co masz na myśli*) mind when you say that she's wasted her talent?
4 If you had given it a go, you _____ (*mógłbyś odkryć*) a new hobby for yourself. You don't know what you like until you try, do you?
5 If Jessica _____ (*byłaby bardziej odporna*), she wouldn't have withdrawn from the contest. She just isn't mentally strong enough to overcome setbacks.
6 How long ago _____ (*przeszedłeś na zawodowstwo*)? Was it a good decision?

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 11–12

UNIT 11

SŁOWOTWÓRSTWO

1 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–6), przekształcając wyrazy podane w ramce w taki sposób, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. Uwaga: dwa wyrazy zostały podane dodatkowo i nie pasują do żadnej luki.

persuasion cure luck ill anxious profit hope addiction

Chocolate is one of my favourite foods. I think you could even risk saying that I am simply **(1)** _____ to it. I used to consume it quite regularly and at one point I even started to worry that I'd develop a(n) **(2)** _____ of some kind if I continued to do so. Fortunately, I came across a study which **(3)** _____ me that eating dark chocolate is actually beneficial. According to the researchers, chocolate is packed with antioxidants, can improve your mood, reduce **(4)** _____ and even lower the risk of heart disease. However, we should remember that all the health benefits should only be associated with dark chocolate. Usually, the **(5)** _____ way to know whether your chocolate is dark or not is to select a bar with a 70 per cent or higher cocoa content. Well, **(6)** _____ for me, that's the type of chocolate I adore the most.

EXTENDED

GRAMATYKALIZACJA

2 Uzupełnij zdania 1–7. Wykorzystaj w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach. Nie należy zmieniać kolejności podanych wyrazów, trzeba natomiast – jeżeli jest to konieczne – dodać inne wyrazy, tak aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań. Uwaga: w każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy, wliczając w to wyrazy już podane.

1 I'm afraid I can't _____ **(stand / see)** blood because I faint as soon as I see it.
2 The doctor suggested _____ **(I / try / take)** some vitamin supplements.
3 The paramedic wanted to know how long the victim of the accident _____ **(be / consciousness)**.
4 Joe won't come to the party because he has been _____ **(feel / weather)** today.
5 When Sue told us about the infection, she mentioned _____ **(come / out)** rash, didn't she?
6 The patient _____ **(admit / hospital)** last night and is in stable condition at the moment.
7 It's high time young people _____ **(teach / how)** cope with stress.

UNIT 12

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

1 Wykorzystując podane wyrazy, uzupełnij zdania tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów i formy podanych wyrazów. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy.

1 It would be good if Natalie answered my emails on time. **REPLY**
I'd like _____ my emails on time.
2 I regret not setting up a stronger password **WISH**
I _____ up a stronger password.
3 Whatever Jack did to fix his tablet didn't work. **DIFFERENCE**
Whatever Jack did to fix his tablet didn't _____.
4 I'd rather get a new smartphone than a laptop. **PREFER**
I _____ a new smartphone than a laptop.
5 You must enter the password in this box. **KEY**
You have _____ the password in this box.

EXTENDED

SETY LEKSYKALNE (TRZY ZDANIA)

2 W zadaniach 1–4 wpisz obok numeru zadania wyraz, którym poprawnie uzupełnisz wszystkie trzy zdania. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych wyrazów.

1 _____
Since Wi-Fi technology _____, using the Internet has become much more comfortable.
Is this the conclusion you _____ at?
We _____ at our destination safe and sound.
2 _____
Try to _____ off during the weekend.
You look worn out.
Can you _____ the channel? I don't want to watch this sitcom.
The politician wanted to _____ sides, but eventually remained in his party.
3 _____
My mum keeps a _____ of everything she spends.
Do you recollect who set the _____ for the fastest swimmer in the last Olympics?
My grandfather boasts a huge _____ collection because he adores music.
4 _____
1 The students have had lots of exams recently, so don't be so _____ on them.
2 There's been a problem with the _____ drive and nobody knows how to fix it.
3 These are _____ facts so don't deny them.

USE OF ENGLISH – EXTRA PRACTICE UNITS 13–14

UNIT 13

UZUPEŁNIANIE LUK W TEKŚCIE JEDNYM WYRAZEM

1 Przeczytaj tekst. Uzupełnij każdą lukę (1–8) jednym wyrazem tak, aby powstał spójny i logiczny tekst. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów.

Do you sometimes wonder how many species of plants and animals there are in the world? Do you often look at a bird or an insect and **(1)** _____ no idea what it is? Would you like to be able to name the ones you come **(2)** _____? Anyone **(3)** _____ would can do so now thanks to an amazing free app. This venture, which started through a crowdfunding campaign, was initiated by three students **(4)** _____ interest in nature inspired them to develop the app.
The members of the community share information with **(5)** _____ other and find out more about nature through identifying various species together. They regularly upload pictures of plants and animals and employ AI to recognise an image against the app's database. They **(6)** _____ track of where a species was spotted and provide information about it.
The app has been designed **(7)** _____ that it's easy to use. It's available in over 35 languages, includes **(8)** _____ hidden charges whatsoever, and has over 2.5 million registered users.

EXTENDED

TRANSFORMACJE ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

2 Uzupełnij zdania (1–6) tak, aby zachować znaczenie zdania wyjściowego. Nie zmieniaj podanych fragmentów zdań. Wymagana jest pełna poprawność gramatyczna i ortograficzna wpisywanych wyrazów. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie pięć wyrazów.

1 No matter how hard the team tried, they couldn't save the stranded whales.
The team couldn't save the stranded whales despite _____.
2 'Who do these binoculars belong to?' asked the tour guide.
The tour guide wanted to know whose _____.
3 I contribute my success to my hard work and determination to do well in life.
My hard work and determination to do well in life is what I put _____.
4 Some people think that space exploration is a waste of time and money.
Space exploration _____ as a waste of time and money.
5 My family do their best to protect the environment. Even so, I don't think it helps the world too much.
Even _____ hard to protect the environment, I still think it doesn't help the world too much.
6 People must reduce their use of energy if they want to save the world.
Saving the world _____ on the consumption of energy.

UNIT 14

TŁUMACZENIE FRAGMENTÓW ZDAŃ (ZADANIE OTWARTE)

1 Przetłumacz na język angielski fragmenty podane w nawiasach tak, aby otrzymać logiczne i gramatycznie poprawne zdania. W każdą lukę możesz wpisać maksymalnie cztery wyrazy. Wymagana jest pełna poprawność ortograficzna wpisywanych fragmentów zdań.

1 Do you know what the journalist _____ (*był oskarżony*)?
2 Fortunately, in recent years _____ (*bezrobocie nie wzrosło*).
3 _____ (*Musiałam odmówić*) down the invitation to the last conference due to illness.
4 When the next _____ (*wybory się odbędą*), I'll be able to vote for the first time.
5 No one _____ (*powinien gardzić*) people simply because of their less advantaged background.
6 Despite all the help, I _____ (*nie udało mi się*) get the grant to study abroad.
7 The man pleaded guilty, but he said he regretted _____ (*że dokonał tylu włamań*).

EXTENDED

WYBÓR WIELOKROTNY (ZDANIA)

2 Przeczytaj zdania. Z podanych odpowiedzi wybierz właściwą, tak aby otrzymać logiczny i gramatycznie poprawny tekst. Zakreśl jedną z liter: A, B, C albo D.

1 ___ had I arrived home that I realised I'd been robbed on the bus.
A Quickly C As soon as
B No sooner D On no account
2 Do the police know who ___ fire to the building?
A put C set
B hold D made
3 The anti-consumerism lobby has steadily ___ ground in the last decade.
A gained C grew
B got D granted
4 The politician ___ the audience as quite trustworthy and communicative.
A came across C looked
B appeared D struck
5 ___ Laura admitted to all the shoplifting charges did she feel relieved.
A Because of C Not until
B Once D When
6 It was Alan ___ the witness saw at the crime scene.
A that C which
B whose D what
7 ___ your sister need my support with the project, tell her to call me.
A If C Should
B Unless D In case

FISH FOR VERBS

BASIC

accept przyjmować, zaakceptować
adjust dostosowywać, regulować
admire podziwiać
admit przyznawać się
advertise reklamować
advise radzić, doradzać
can/can't afford mieć środki/nie mieć środków
agree zgadzać się
aim for/at dążyć, zmierzać do...
allow sb to do sth pozwalać komuś na coś
analyse analizować
announce ogłaszać
apologise for przepraszać za coś
approve of pochwalać coś, popierać coś
argue utrzymywać
arrange ustalać, uzgadniać
assure zapewniać
attach przyłączać, przywiązać
attempt to do sth próbować, usiłować coś zrobić
avoid unikać
make sb aware of sth uświadamiać komuś coś
betray zdradzać, zawodzić zaufanie
blame for winić za...
cancel odwoływać
claim utrzymywać, żądać
come up with wymyślać
conclude zakończyć, wnioskować
confirm potwierdzać
confuse dezorientować, zmylić
compare with/to porównywać z...
complain about narzekać, skarżyć się na...
concentrate on skupiać się na...
congratulate sb on gratulować komuś czegoś
consider / take sth into consideration rozważać, brać coś pod uwagę
consist of składać się z...
consult poradzić się
contradict zaprzeczać
convince sb of sth przekonać kogoś o czymś
criticise sb for sth skrytykować kogoś za coś
decide postanowić, zdecydować
defend bronić
delay odłożyć, wstrzymać
deliver (information) dostarczać (informacji)
demand domagać się;
be in demand mieć wzięcie
demonstrate zaprezentować, dowieść słuszności
deny zaprzeczać
describe opisać, przedstawić
discourage sb from sth zniechęcać kogoś do czegoś
disapprove of sth nie pochwalać czegoś
disprove obalać (np. teorię, argument)
doubt wątpić
draw sb's attention to sth zwrócić uwagę kogoś na coś
encourage zachęcać
engage zainteresować, przyciągnąć (uwagę)
enjoy lubić
ensure zapewniać, zagwarantować
entertain zabawiać, rozbawiać, podejmować gości
enumerate wyliczać, wymieniać
establish ustalać (np. fakty), ustanawiać (np. prawo)
exaggerate wyolbrzymiać, przesadnie uwydatniać
expect oczekiwać, spodziewać się
experience doświadczać (czegoś)
explain wyjaśniać, tłumaczyć
explore zbadać, zgłębić, zwiedzać
expose odsłaniać, ujawniać
familiarise oneself with sth zaznajamiać, zapoznać się z czymś
fancy mieć ochotę na coś
fear bać się, obawiać się
find out dowiadywać się, odkrywać
focus on sth skupiać się na czymś
follow postępować zgodnie z czymś, interesować się czymś, podążać/iść (za kimś)
forbid zakazywać, zabraniać
foresee przewidywać
give reasons for sth podawać powody czegoś
ignore zignorować, lekceważyć
influence wpływać
hesitate wahać się
imagine wyobrażać sobie
imitate naśladować, imitować
indicate wskazywać na coś, świadczyć o czymś
inform powiadamiać, poinformować
include obejmować, zawierać
insist on sth domagać się czegoś
inspire inspirować, wpływać na coś
intend planować, zamierzać coś zrobić
introduce przedstawiać, zaznajamiać kogoś z czymś, wprowadzać (np. zmiany)
invite zapraszać
judge osądzać, oceniać
justify usprawiedliwiać, uzasadniać
look forward to sth cieszyć się na (coś), z niecierpliwością oczekiwać czegoś
make fun of sth naśmiewać się z czegoś
make sure upewniać się
manage zdołać coś zrobić
mention wspominać, wymieniać, mówić
mind / don't mind doing sth mieć coś przeciwko czemuś/nie mieć nic przeciwko czemuś
mistake sth/sb for sth/sb (else) pomylić coś z czymś, wziąć kogoś za kogoś innego
misunderstand źle zrozumieć
mix up pomylić (np. daty, imiona)
motivate motywować
negotiate negocjować
notice zauważać
object sprzeciwiać się, protestować
offer oferować
order zarządzać, zamawiać, porządkować
participate in sth = take part in sth brać w czymś udział
persuade przekonywać
point out wskazać, pokazać
predict przewidywać
pretend udawać
prevent sb from doing sth powstrzymywać kogoś od zrobienia czegoś
promise obiecywać
promote propagować coś, awansować kogoś
propose proponować, oświadczać się
prove udowodnić
provide zapewniać, dostarczać
provoke prowokować, wywoływać
question kwestionować coś, wypytywać kogoś
quote cytować
realise uświadamiać sobie coś, zdać sobie sprawę z czegoś
recall przypominać coś sobie
recognise rozpoznawać, dostrzegać
recommend polecać, rekomendować
refer to sth odnosić się do czegoś
refuse odmawiać
reject odrzucać
remind przypominać
reply to sth odpowiadać na coś
require wymagać, potrzebować
reveal wyjawiać, ujawniać
review analizować, recenzować
reward nagradzać
seek szukać czegoś, dążyć do czegoś
state stwierdzać, oświadczać, wyrażać (opinię)
suffer cierpieć, ucierpieć
suggest sugerować
summarise streszczać
sum up podsumować
support popierać, wspierać
suspect podejrzewać
threaten zagrozić, grozić komuś
value wycenić, cenić
voice (one's concern) wyrażać (swój niepokój)
warn ostrzegać, przestrzegać
wish życzyć sobie, chcieć, pragnąć
wonder zastanawiać się
worry about/over sth martwić się o coś

BE + ADJECTIVE

accustomed to sth być przyzwyczajonym do czegoś
annoyed by sth być rozdrażnionym, zdenerwowanym czymś
compassionate być pełnym współczucia
confident być pewnym (siebie)
content być zadowolonym
defensive about sth być niechętnym czemuś
determined być zdecydowanym
disappointed about/with sth być rozczarowanym czymś
dissatisfied with sth być niezadowolonym z czegoś
doubtful about sth mieć wątpliwości co do czegoś
embarrassed być speszonym, zażenowanym
fed up with sth mieć czegoś dosyć
frustrated with sth być sfrustrowanym czymś
grateful for sth być wdzięcznym za coś
guilty of sth być winnym czegoś
hesitant about sth nie móc się na coś zdecydować
impatient about/at sth być zniecierpliwionym czymś
impressed by/with sth być pod wrażeniem czegoś
hopeful być pełnym nadziei
indifferent to sth być obojętnym na coś
perplexed być zakłopotanym
proud of sth być dumnym z czegoś
responsible for sth / in charge of sth być odpowiedzialnym za coś
surprised at sth być zaskoczonym, zdziwionym czymś
suspicious of sb/sth być podejrzliwym, nieufnym wobec kogoś/czegoś
worried about sth być zmartwionym czymś

EXTENDED

accuse sb of sth oskarżać kogoś o coś
acknowledge przyznawać się do czegoś, pogodzić się z czymś
address zająć się czymś, zwracać się do kogoś
advocate popierać
alert powiadamiać, ostrzegać
anticipate przewidzieć, oczekiwać
appeal for zaapelować o...
appoint mianować, ustalać
appreciate być wdzięcznym za..., doceniać
approach podchodzić do..., zwracać się do...
assess oceniać, szacować
attribute przypisywać
award przyznawać

ban zakazać, zabraniać
challenge kwestionować, rzucać wyzwanie
commemorate upamiętniać
commit to sth zobowiązać się do czegoś
comply with stosować się
compromise skompromitować; iść na kompromis
confess to przyznawać się do czegoś
contribute to przyczyniać się do czegoś
convey przekazywać, wyrażać
dare (sb to do sth) odważyć się, ośmielić się (rzucić wyzwanie)
decipher rozszyfrować
decline (an invitation) nie przyjąć (zaproszenia)
depict przedstawiać
deplore ubolewać nad czymś
deprive sb of pozbawiać
desire pragnąć
despair of tracić nadzieję na..., rozpaczać
determine ustalać
deter from zniechęcać do czegoś
differentiate between sth and sth odróżniać coś od czegoś, rozróżniać
diminish zmniejszać, osłabiać
disclose ukazywać, ujawniać
discriminate against dyskryminować
dismiss odrzucać, lekceważyć
emphasise podkreślać, kłaść nacisk na...
encounter (problems) napotykać (problemy)
inquire about zapytać o coś
estimate szacować, określać
evade uchylać się od czegoś
excel in/at prześcignąć kogoś, wyróżniać się w czymś
exploit (a possibility) wykorzystać (możliwość)
face (a problem) stanąć przed (problemem)
fail to do sth nie zrobić czegoś
familiarise oneself with zaznajomić się, zapoznać
give evidence for/against przedstawiać dowody przemawiające za czymś/ przeciwko czemuś
honour honorować, oddać honory
host gościć, być gospodarzem (programu)
humiliate upokorzyć
(have/make an) impact on wpływać na coś; (wywrzeć wpływ na...)
implement wprowadzać w życie
implicate zamieszać, wplątać
imply zasugerować
impose (limitations) narzucać, wymuszać (ograniczenia)
infer wnioskować
interfere mieszać się, wtrącać
intrigue snuć intrygi
insinuate insynuować, dawać do zrozumienia
insist nalegać
interrogate (a suspect) przesłuchiwać (podejrzanego)
investigate sprawdzać, badać
mock wyśmiewać, przedrzeźniać
neglect zaniedbywać, nie dostrzegać
notify zgłaszać, powiadamiać
oblige zobowiązać
opt for sth wybierać coś
(give an) outline (of) przedstawiać w skrócie
overestimate przeceniać
penetrate przeniknąć (np. do czyjegoś sumienia), przejrzeć (np. plan)
persuade przekonywać
plead guilty/innocent przyznać się do winy/ nie przyznać się do winy
praise chwalić
pursue dążyć do czegoś, gonić za czymś
put forward wysunąć, zaproponować
raise (questions) budzić (wątpliwości)
reflect on zastanawiać się
regret żałować
relate to dotyczyć czegoś, powiązać
request prosić, żądać
resort to sth uciec się do czegoś
restrict oneself to sth ograniczać się do czegoś
set an example for dawać przykład
signal dawać znak
speculate on/about spekulować na temat czegoś
stress podkreślać
submit przedstawiać, składać; twierdzić, że...
succeed in odnosić sukces w czymś
sue sb for sth pozywać kogoś za coś
swear przysięgać
take sth for granted brać coś za pewnik
take sth into account uwzględniać coś
take sth into consideration brać coś pod uwagę
tempt kusić
trace wyśledzić, odnaleźć
trigger wywoływać, spowodować (np. reakcję, debatę)
undermine podkopywać, podważać (np. autorytet)
underestimate nie doceniać
urge popędzać, zachęcać
weigh (arguments) rozważać, porównywać (argumenty)

BE + ADJECTIVE/PARTICIPLE

affected by sth być dotkniętym, wstrząśniętym czymś
anxious być zatroskanym, zaniepokojonym
astonished być zdziwionym, zaskoczonym
concerned about sth być zaniepokojonym czymś
delighted być uszczęśliwionym
forced to do sth być zmuszonym do zrobienia czegoś
disappointed być rozczarowanym
disgusted być oburzonym, zniesmaczonym
disillusioned with sth być rozczarowanym czymś,
made to do sth być zmuszonym do zrobienia czegoś
offended być urażonym, obrażonym
overwhelmed with/by sth być przytłoczonym czymś; być do głębi poruszonym czymś
privileged być uprzywilejowanym
regretful być pełnym żalu
relieved at sth z ulgą coś przyjąć
ridiculed być ośmieszanym
taken aback zostać zaskoczonym

BILINGUAL

abide by (the law) przestrzegać (prawa)
accelerate przyspieszać (np. rozwój)
acclaim darzyć uznaniem
aggravate pogorszyć (np. sytuację)
attribute sth to sth przypisywać coś (np. zysk, sukces) czemuś
begrudge żałować (np. czasu, pieniędzy); zazdrościć
captivate urzekać, zauroczyć
cherish pielęgnować, czcić
confide in sb zwierzać się komuś
confine oneself to sth ograniczać się do zrobienia czegoś
consent to sth zgadzać się, wyrażać zgodę na coś
convene zwoływać (np. spotkanie), zbierać się (np. w grupie)
debunk obalać (mity, teorie)
deflect (criticism) odpierać (krytykę)
derive (pleasure) from sth znajdować w czymś (przyjemność)
devalue dewaluować, nie doceniać
diminish zmniejszać, osłabiać (np. autorytet)
disclose ukazać, ujawniać
emerge from sth wychodzić z czegoś
endorse udzielać poparcia, zatwierdzać
enforce wprowadzać w życie, egzekwować
enumerate wyliczać, wymieniać
envisage przewidywać, wyobrażać sobie
evince przejawiać (np. talent)
exercise (authority) mieć (autorytet)
exert (pressure) wywierać (presję)
expand rozwijać, powiększać
extrapolate przewidywać, wnioskować o czymś
halt zatrzymywać, przerywać
incorporate włączać, zawierać w sobie
inflict wymierzać (np. karę), zadawać (np. ból), wyrządzać (np. krzywdę)
infuse sb with sth natchnąć kogoś czymś
instil wpajać (np. odwagę)
issue (an order) wydawać (rozkaz)
juxtapose zestawiać (np. kolory)
lay sth aside odkładać coś na bok
merge łączyć, scalać
oscillate wahać się, oscylować (np. o cenach)
pose (a problem) stanowić (problem)
pre-empt uprzedzać, udaremniać
pressure sb into (doing) sth zmuszać kogoś do (zrobienia) czegoś
preview omawiać
proceed to do sth przejść do robienia czegoś
proffer podawać (np. rękę), wręczać (np. kwiaty); dawać
reassess oceniać ponownie
refute (an argument) obalać (argument)
resent sb żywić do kogoś urazę
resort to sth uciec się do czegoś
restrict ograniczać
ridicule wyśmiewać
rule sth out wykluczać coś (np. możliwość)
shift sth away from sth odsunąć coś od czegoś
shy away from (doing) sth cofnąć się przed czymś (zrobieniem czegoś)
stipulate określać (np. warunki)
summon wezwać, zawołać
suppress powstrzymywać (np. śmiech)
unravel rozplątać, rozwiązać

BE + ADJECTIVE

apprehensive być pełnym obaw
complacent about sth być zbyt pewnym czego (np. sukcesu)
disheartened być zniechęconym
hostile być wrogim, nieprzyjaznym
indignant over/about sth być oburzonym z powodu czegoś
oblivious of/to sth być nieświadomym czegoś
reluctant być niechętnym
resentf ul być pełnym urazy
weary być zmęczonym, znużonym

UNIT 1, p.6 CD 1.01

Researcher Hi Mark. Thanks for volunteering for the research project. I need a few more details please. So, your full name is ...
Mark No worries. My surname is Clarke – that's with an 'e' at the end, my first name is Mark and my middle name is Barry – that's with double 'r'.
Researcher Thanks – and next, gender?
Mark Male, and before you ask, my marital status is single. I'm not married, divorced or widowed.
Researcher Great. Your occupation?
Mark I'm a builder.
Researcher That's it! Thanks a lot, and we look forward to seeing you.

UNIT 1, p.10 CD 1.02

Well, when it comes to creativity, I think people often misunderstand the concept. Most of them associate it with being artistic, having a talent for, let's say, painting or writing poetry. Of course, creativity is about being imaginative, but not necessarily in artistic fields. In fact, being creative means you can come up with ideas to solve problems and dilemmas, generate alternatives, think outside the box. Personally, I know a lot of people who can't draw or play a musical instrument, but who've got plenty of ideas on how to, say, work out a solution to a problem. The good thing is that everybody can learn to think creatively. What's more, ...

UNIT 1, p.10 CD 1.03

Liz I read this article about creativity the other day and it made me want to go back to painting. I used to love it as a child, you know. But then, I sort of gave up on it. This article is about people just like me!
Max You mean successful middle-aged women who run their own advertising firms?
Liz Don't be silly! I mean women who would like to go back to the talents they discovered when they were children. People who became uncreative in their adult lives or are too lazy or busy to do creative stuff!
Max But you do creative things, don't you? You design logos, create advertising campaigns... You're a very imaginative person. I find you so, anyway.
Liz Mhm... maybe, but I'm talking about real art. I used to dream of becoming a famous painter...
Max Very ambitious! Liz Picasso! Sounds very impressive!
Liz Ha, ha, very funny! What's got into you today? I don't think you can see my point of view.
Max Which is what exactly?
Liz Oh! Forget it Max. See you tomorrow.

UNIT 1, p.10 CD 1.04

1
Have you heard of the 4 Cs before? They stand for: critical thinking, creativity, collaboration and communication, which are four main skills people should have to function well in their adult lives. At my department I work with individuals in their 20s, and the more we focus on the 4 Cs, the more open, confident, independent and cooperative people they become. My observation is that while young adults believe they can think, collaborate and communicate, they are very unsure about their creative potential. So, I see my job as teaching them how to find this potential, learn how to look at life and think from different perspectives and work out dilemmas. Trying to be creative also teaches you to deal with failure. Not all creative tasks end in success, and you have to accept it, and move on. It's brilliant for character building and future success in their careers.
2
In this podcast I'd like to talk about the creative personality – a concept developed by a Hungarian-American psychologist, professor Mihaly Csikszentmihalyi. Having studied the lives of many scientists and artists, the professor came up with a list of ten features which characterise creative types. Today, I'd like to discuss some of these qualities. So, number one is that creative people find it easy to concentrate on a task. They can spend hours working on a project and remain really enthusiastic about it without getting tired or bored. This is followed by an ability to stay curious about life and think about the world from different perspectives. Then comes, what the psychologist calls, being a realistic dreamer. According to his theory, creative types tend to have their own world of imagination and fantasy while being pragmatic and realistic at the same time. Well, I must say that's probably the creative quality I can see in myself. All in all, what Csikszentmihalyi seems to be suggesting is that being creative is, in a way, like having two personalities in one: being extroverted, yet a bit introverted too; being sociable and quiet, absent-minded and focused. Perhaps that's the key to understanding how...
3
Oscar Hello everyone. Our guest today is Sophie Paxton who's going to tell us about Walt Disney's Three Chairs technique.
Sophie Yes, thanks for having me. I'm glad young people want to learn about the concept.
Oscar Walt Disney was famous for his animations. Are the chairs connected to them in any way?
Sophie Yes, of course. They're part of the reason why the cartoons became so popular. You see, Disney used the technique to generate and develop profitable business ideas. He was an imaginative man and the chairs allowed him to think from different perspectives, which he believed, was very important in business.
Oscar Could you tell us more about the chairs themselves?
Sophie Well, you need to have one for the dreamer, one for the realist and one for the critic. When you sit on the first chair, you come up with an idea and you can be as silly and creative as you like. Then, you move on to the realist's chair where you become more serious and practical. You ask yourself very specific questions about how exactly to make this dream of yours come true. The purpose of the third chair is to identify any potential problems with the plan, what its pros and cons might be and so on.
Oscar Sounds interesting, but how exactly can it help young people? To me, it seems mainly of use to professionals ...
Sophie Not only. It's very useful when you have an idea that you'd like to implement in the future, but you aren't sure if it's going to work out. Young adults consider their future all the time. These chairs will surely help them think in the right direction.
Oscar That's true. Do you need to have the actual chairs, or is it enough to just imagine them?
Sophie It helps when you actually sit on them. When you change the seat, it's somehow easier to change your perspective.
Oscar Thank you, Sophie and all the best with your upcoming workshop.
Sophie You're welcome.

UNIT 1, p.11 CD 1.05

For many individuals, the idea of outperforming other people and having a sense of victory is what drives them in their lives. We see competition everywhere around us. It's part and parcel of school or work life, it's synonymous with the world of sport. Many people believe that by competing against other people and comparing ourselves with one another we develop as humans and thus earn success. However, it's not the case. Competition often leads to self-doubt, hostility, jealousy or even aggression because when someone beats you, you feel frustrated, miserable or even depressed. Competition may sometimes stimulate you to do things better, but it's not the path to victory. What do you think motivates you to do well in life?

UNIT 1, p.11 CD 1.06

1
I really don't get it why in our team-oriented world, where collaboration is given so much weight, so many people stress the importance of competition. Would you believe that some still claim that exposing children to tough competition early on will prepare them for adulthood? What nonsense! When we compete, we don't learn how to interact, and interaction, (surprise surprise), is what's invaluable in our modern times. Leadership, decision-making and trust-building are all to do with communication, and that's what we need to pass onto our children. We must foster cooperation, and encourage collaborative learning or face a society of sick, competitive and lonely people.
2
One way in which societies can be categorised is along the collectivist-individualist divide. In collectivist societies the cultural norms which are valued are: group goals, solidarity, cooperation, relationships, family, empathy and compassion. An individual is part of a group, and he or she isn't supposed to stand out from the crowd. Instead, these cultures call for the common good, and conformity. By contrast, individualist cultures favour individual needs, personal success and competition over any group needs. Independence and autonomy are real

virtues. So, it should not come as a surprise that there are sometimes communication breakdowns between people from countries where the core values are so different. It's the difference between 'we' and 'I'.

3

I study sociology and recently I have come across a really eye-opening study. Well, eye-opening for me, because the research isn't that new. It was conducted by Geert Hofstede, a Dutch social psychologist. Hofstede compared cultural identifies across the world, and came to the conclusion that each nation has its own characteristics when it comes to building relationships, among other things. I'm half Polish and half English, so I got interested in finding out more about how these cultures fare in this respect. It turns out that Poland is quite an individualist culture, but not as individualist as the UK. The info about the UK wasn't that unexpected, but I was kind of astonished because I assumed that Poles were more into their family values ...

4

I'm an introvert and for this reason my experience with teamwork wasn't exactly successful. Introverts are quieter, more timid and often unwilling to speak in public. I would have probably remained averse to team projects if it hadn't been for my university professor who understood my individuality. Actually, she was brilliant at delegating roles for our projects, and she would always give me the role of the data collector. I loved it because I could do it in my own time and share what I'd found with my group. I gained a lot of self-esteem, and learnt to function in a group. With time I could even handle group conflicts. When I didn't see eye to eye with someone, I had the courage to admit it!

UNIT 2, p.25 CD 1.07

1

Mark? It's Lena. You're a star! Sounds perfect. Bill must earn a lot to take out a mortgage on a house on Horsham Road! Tell him that I'd love to come round and see the room. Do you know how much he wants per week?

2

Lena. Hi! Glad to be able to help. Sorry, I don't know what he's charging, but it won't be outside your budget. He just needs to keep on top of the monthly instalments. Anyway, I'll email you the details and tell him what a wonderful tenant you would be. Of course, as long as I can come to the housewarming party!

UNIT 2, p.26 CD 1.08

1

Not many people like doing household chores, so I must be an exception. I actually don't mind doing the cleaning, and in fact, I'm brilliant at it. When I tidy up, the flat looks spotless, like in a hotel.

2

Last week I bought this sponge for cleaning the windows. The shop assistant said that it was made of something special, and that my windows would look like new. Well, I must say he was right. I cleaned my windows just using water and the sponge, and I was very pleased with the results. Don't hesitate to get it!

3

I think that people who want to share a flat should discuss their attitudes to things like order and tidiness. Some people don't mind living in a messy flat while others are really fussed about cleanliness. It often leads to all sorts of arguments, so remember to talk these things through.

4

As soon as we moved in together, I knew that it wasn't going to be easy. My partner would clean after me all the time, pick up my socks, wash up my mugs, put my things away etc. It made me feel like I was a child who needed help doing things around the house. I couldn't put up with it for long, and so, sadly, that's why we had to split up.

UNIT 2, p.26 CD 1.09

1

Before I read *The Life-changing Magic of Tidying Up* by Marie Kondo, I was totally lost. My house was getting more and more cluttered and I didn't know how to tackle this problem. Each time I tried to have a clear-out, I found myself unable to get rid of the things I no longer used. Then somebody suggested I read Marie Kondo's book and it turned out a really helpful piece of advice. The author taught me a simple technique: these days, I divide things into those that make me happy, and those which leave me cold. In this way it's not so hard to say good-bye to things that lie around or clutter your wardrobe space. Great, isn't it?

2

Do you know what chores we can't stand in the UK the most? Apparently, it's cleaning the oven. It's hard to get rid of all the grease inside it, so people often put it off until it's absolutely necessary. This chore is followed by ironing and drying the dishes because they tend to be quite time-consuming. Well, I can't be British then because what I find a real pain is dusting the shelves, sweeping the floor and hoovering the stairs every week.

3

A couple of years ago, my parents had a brainwave. They decided it was time to teach us some 'basic skills', as they put it. As a result, my sister and I were told how to plan meals for the whole week, budget for them, and actually prepare them ourselves. Dad showed us how to make small improvements around the house and the garden or fix some simple issues with the car. Back then I thought it was really unfair we had to learn these things while our friends were happily enjoying their after-school time. Now, though, I can't thank my parents enough for their decision. Their fantastic idea has made me feel so much more grown-up and independent! I even know how to put some money aside every month.

4

I hope that you agree that parents should encourage young children to start doing some household duties as early as possible. Here are some suggestions. Kids as young as two or three years-old can put their toys away or help feed their pet. Those a year older will cope with setting the table, dusting or matching socks in the laundry. For school age children duties such as loading the dishwasher or cleaning the bathroom with their parents' help shouldn't be a problem. I tell you, the sooner they start, the better. With independent kids, you'll be able to put the kettle on and relax when they grow up. Take my word for it!

5

Having green fingers seems to run in my family, you know? Both my parents and grand parents' idea of fun is to spend their free time taking care of the garden and I am no different to them in this respect. Most of my classmates however, would hate the thought of taking care of plants. Even mowing the lawn is out of the question for them. For me, on the other hand, it's pure pleasure. True, cutting the grass takes time, but it's so relaxing! I also love watering the plants and watching them grow. I'm even thinking of studying garden design. I think it'd be just right for me.

UNIT 2, p.27 CD 1.10

Have you ever heard of a style in architecture which is referred to as brutalism? It came into being in the 1950s, and was an offshoot of the early 20th century modernist movements. Brutalist buildings have an air of being austere and inhospitable since they are usually constructed out of massive concrete, steel or stone walls and often resemble a stack of grey, soulless boxes. The style took off in the 50s and the 60s, and was commonly adopted the world over by architects designing government buildings, universities and blocks of flats. It was particularly favoured by the communist regimes as it resonated with their utopian beliefs that unification was the key to people's happiness. With time, the style lost its appeal. Many brutalist structures were demolished and replaced by more friendly-looking constructions. However, examples of brutalist architecture can still be found in most countries, and some have even become distinctive landmarks. One of these projects is Habitat 67 in Montreal, Canada. The building was erected to mark Canada's 100 years of independence, and became a highly desirable residence. It reaches up to 12 storeys, and consists of 354 prefabricated concrete boxes. Visitors who come to have a look at this man-made wonder express mixed feelings. Some are in awe of it, others consider it a real eyesore. Now let me ...

UNIT 2, p.27 CD 1.11

1

Reporter Mr Wilson, would you care to comment on your recent visit to The National Museum of African American History and Culture in Washington D.C.? Were you impressed by its architectural merits such as the bronze exterior panels, or its green design?

Mr Wilson Well, all of those! I am indeed overwhelmed by both the exterior and the interior. I couldn't have designed it better myself. The building, which is a three-tiered inverted pyramid, was inspired by the crowns worn by Yoruban rulers from West Africa, which, by the way, is where my ancestors come from. In fact, I am as overwhelmed as I am moved, especially

by the Contemplative Court, inside the museum.

Reporter So, it does make a huge impact even on a professional like you. I guess especially this cylindrical fountain that rains down water into the square pool below, right?

Mr Wilson Yes, it's very poignant too. Somewhere where people can sit and reflect on the often painful history of African Americans.

Reporter And what do you think ...

2

Journalist Hello, welcome to The Architecture and Design programme. Today, Christiana Parks will elaborate on the idea of the so-called 'can-float' buildings. Welcome, Christiana.

Christiana Parks Hello everyone. We often refer to these buildings as 'amphibious' as well. The general idea is for these constructions to float in the event of a flood, but other than that to stay still on solid foundations.

Journalist Right, what are the foundations made of then and how are they designed?

Christiana Parks They are a sort of pontoon base. It's empty inside, so you can use it as additional room to put things away in normal weather conditions. The building materials range from timber and steel to concrete. The base is made stable by a keel, so it's like on a boat. When a flood strikes, the house moves upwards.

Journalist Aren't we humans inventive? I was once toying with the idea of living on a houseboat, but the main disadvantage was the lack of space. Are these amphibious houses spacious enough?

Christiana Parks Depends what you mean by spacious ...

3

Welcome to the third episode of my podcast on the world's man-made wonders. Today I'd like to take you on a journey to Asia, which, I'd say, abounds in outstanding buildings and inspiring ideas for urban developments. As you know, my love of travel takes me to places, and Asia happens to be an irresistible destination. Asia and its varied architecture will never cease to surprise you.

Today, let us begin with a trip to China's Shanxi province to marvel at the Hanging Temple, which, among other things, is a kind of a balancing act. The temple looks like it clings to the mountain defying the laws of gravity. The wooden building with its 40 rooms, staircases and passages is in fact fixed to the stone wall by means of long, thin posts. Believe me, when you're there, you feel just overwhelmed by the whole experience and wonder how on earth humans managed to insert a building so deep into the rock.

The next place on our itinerary is the one and only Taj Mahal, an icon of India. Built in the 17th century as a symbol of love, this wide marble edifice attracts millions of visitors every year. Tourists flock to the place because of the touching story behind the construction of the monument as well as the sheer beauty it represents: its extraordinary chambers, gates, domes and arches. I was particularly dazzled by the changing colour of the marble which ranges from pink to white to gold depending on the time of the day. It's a magical place, and a real feat of architecture. It's one of these places where you stand and can't help but think that human imagination and creativity have no end. It's such a liberating feeling.

Last but not least, I'd love you to accompany me to the Gardens by the Bay in Singapore. It's an award-winning horticultural park situated in the heart of Singapore, and probably the country's most renowned architectural landmark. The park consists of three gardens which together span 540,000 square metres. Its shape resembles an orchid, Singapore's national flower symbol, and the idea behind the development was to manifest the country's diverse cultures: Indian, Chinese, Malay and colonial. What strikes me the most are the so-called super trees – enormous steel and concrete structures connected by walkways where you can admire thousands of plant species like vines or ferns. It's illuminated by neon lights at night to bring out its charm, and it's just stunning. It also merits a mention that the whole development is sustainable, so I suppose that you don't have to feel guilty when you visit it. Well, that's all from me today.

I hope I got your imagination fired up with my description of these architectural masterpieces. What buildings would you recommend I see in your country? Let me know in the comments box. I'll be more than happy to pay your country a visit and explore its architectural gems. Until next time!

UNIT 3, p.39 CD 1.12

A I'm currently attending an evening course to learn Spanish and I'm really struggling with it. It's hard to concentrate on something new after a day at school. We're going on holiday to Spain soon and that's what motivated me originally but maybe it's too much to do, as well as my school work. Should I carry on, do you think?

B Learning another language is great for your all-round development but if you feel you've taken on too much, then think about your priorities.

C I'm in my last few months at college and there's a lot of pressure. Sometimes it feels like I'll never get through all the exams. Help!

B You need to set goals for yourself. Think carefully about what you need to revise for your exams and then put the plan into action. It's all about self-motivation. If you try to do too much you'll have a hard time. And don't forget about physical activity and a good night's sleep.

UNIT 3, p.39 CD 1.13

Hi Sara – it's Dave here – thanks for inviting me to the party tonight, but I'm afraid I can't make it. I have extra French lessons every Monday because I need to revise the material. At school we take a test in French every second Tuesday. I have to memorise all the new words we've learned this week and study some grammar. Anyone who fails the test has to retake it the following week and the marks go towards our final grade. And that's a pain! But have a great evening! See you soon.

UNIT 3, p.42 CD 1.14

Hello everyone, today I'm going to talk about some school objects which used to be really popular, but have long since become obsolete in most classrooms. In other words, we no longer use them. I've decided to focus on: the overhead projector, the abacus, the floppy disc and the staff liner. Well, to tell you the truth, it's still hard for me to imagine that students and teachers had to rely on these objects instead of our modern projectors, computers and cloud-based platforms. By the way, I'd like you to take some notes because there's going to be a short test after the presentation.

Anyway, the first thing on my agenda is the overhead projector. This device was used to display any visual aids, such as photos, diagrams or notes that the teacher wanted to show to the whole class. One of the earlier versions of the projector was invented by a French instrument maker and pioneering photographer Jules Duboscq, spelt D-U-B-O-S-C-Q. He created it in his country at some time in the 1850s. Similar instruments were later used for police and armed forces training, but the projector hadn't become popular in schools until after World War 2. Once very common, this device has been largely replaced by digital whiteboards.

The next item on my list is the abacus. Most schools no longer use them, but you may still come across the device in some Asian countries. Its exact origin is unknown, but the abacus is believed to have come from ancient Mesopotamia where it appeared in around 2700 BC. As you may guess, it was a tool for learning how to count, and was widely popular until it was replaced by calculators. OK, have you taken notes? Before I move on to the floppy disk, and the staff liner, I'd like ...

UNIT 3, p.42 CD 1.15

Hi guys. You've been using the things I'll be talking about for most of your school life, but I bet you haven't got a clue where they originated, and who's behind each of these inventions.

Let's kick off with the compasses. A lot of studies suggest that this handy invention was designed by the Italian mathematician and astronomer Galileo Galilei. It is said that towards the end of the sixteenth century, he provided over a hundred copies of the instrument to a military academy in the Italian city of Padua. Back then, as today, the compasses were supposed to help solve mathematical problems.

Let's now move on to the rubber. Well, let me tell you one thing – getting rid of mistakes in your notes hasn't always been easy! Before the rubber appeared, students would clean up their work with such strange things as a piece of rough stone or soft bread. Fortunately, everything changed in 1770, when an English engineer called Edward Nairne discovered that a piece of natural rubber made from a plant's juices could do the job much better and faster.

The next item is the stapler. Well, the more paper people used, the more they needed something with which to hold the sheets of

paper together, so the invention of this tool was only a matter of time. It was in the late 1860s that a number of inventors came up with similar ideas, both in the USA and the UK. However, the official inventor of the stapler seems to be an American, George McGill. He patented the first commercially successful version of it in 1879.
Last, but not least, we've got the spiral notebook. Experts argue about its origins, but most of them point out that the first patent application for this kind of notebook was made in a US patent office in 1935 by New York born Walter Grumbacher, an employee of an American stationery company.
I find these stories fascinating and often wonder how many of these school objects will be here to stay with us with the advent of modern technology. Thanks guys. Next time, I hope to give you some interesting info about the ink pen and the globe. Any questions?

UNIT 3, p.43 CD 1.16

Kasia Simon, thanks for agreeing to talk to me about fundraising at schools. I know that it's been a long-held tradition in the UK, from primary and secondary schools to tertiary-education institutions. It's part and parcel of your education system, isn't it? Why do you view it as such a crucial part of what you do?
Simon Well, there are numerous benefits to fundraising events. Students gain priceless leadership skills and acquire self-esteem. Plus, they become aware that what they do may really make a difference to the world. Fundraisers demand that students, school staff and parents collaborate. Everyone learns and experiences the importance of community, creativity and common goals. It's a win-win situation. Needless to say, through fundraisers schools get hold of extra funds which can be allocated to improve the school's facilities, to implement new extracurricular programmes, and so on.
Kasia Could you elaborate on what kinds of events you stage most often at schools?
Simon I wouldn't know where to start! The sky's the limit, really! For instance, at primary level, schools opt for pyjama days, craft days, sleepovers or picnics. For secondary school students we often provide trivia competitions, community clean-up projects, battle of the bands events, cook-off contests, etc. To attend the event, students have to donate some money which then goes to a good cause. It's about entertainment, but also contributes to the students' well-being and builds trust ... It's second to none when it comes to proper, all-round education.

UNIT 3, p.43 CD 1.17

Interviewer Today, I'll be talking to Melanie, a secondary school student whose school holds regular fundraisers and charity events to support various causes. Melanie, is there much interest in these events among your classmates, and generally the school community?
Melanie I'd say so. Obviously, we make sure that we don't exaggerate by having too many of them and we do our utmost to offer a variety of activities so that everybody feels at home, contributing to this or that event.
Interviewer So, which ideas sell the best then?
Melanie The simplest to organise are raffles. We sell raffle tickets to students for, let's say, a pound, and these tickets are then drawn as part of a school raffle. Students can win 'offers' for their class, for example, a test-free week, etc. Recently, however, we've decided to arrange a stress-relief week, and it proved a tremendous success. Volunteers offered aromatherapy classes and a workshop to learn how to make scented candles. All the proceeds were donated to a local animal shelter. It felt so good especially since we hadn't expected to raise so much money!
Interviewer I've also heard you mention something like a themed selfie run and a multicultural fair. What were they about?
Melanie The run was a great marketing stunt for the school. Our students had to take selfies at some checkpoints and post them on social media. To participate they had to pay a registration fee, and again the money went to a good cause. The multicultural fair, on the other hand, was held on the school premises. We have students from various backgrounds, and they just prepared snacks and drinks for sale that represent their culture. That went well too!
Interviewer Which is your favourite type of event?
Melanie I'm really keen on those involving the head teacher. We call them 'the principal challenges'. You have to get him or her to complete a challenge if the financial goal is achieved. So, for example, you dare her or him to dye their hair blue if you've raised the desired amount!
Interviewer Wow! And do they really do it?!
Melanie Ours did. It was very brave of her, but then again we collected lots of money for the school.
Interviewer Are there ever any problems with these events?
Melanie They involve hard work and dedication, so sometimes we need to drum up some enthusiasm. Occasionally, there are complaints from parents that there are too many of them, and that schools should get sponsored by businesses not parents. From time to time teachers express their concern that these activities only add to their workload. This is all true, but I'd say that on the whole, most people get involved and contribute the best way they can. It's worth pointing out that in this day and age parents can donate their money online. Our school has donation software integrated into our website. So, if they can't be present physically, they can just send the money. We never ask for huge sums.
Interviewer I must say I'm truly impressed with your efforts and creative ideas. It's wonderful to see young people willing to get involved with their community. Well-done to you!
Melanie Thanks ever so much for the invitation. I was happy to share my ideas, perhaps they'll inspire others to do good too!

UNIT 4, p.55 CD 1.18

Maeve? It's Dan. Success! Got the new job. Maybe it's not as high-powered as yours but you have been working five years longer than I have! At least it's challenging. I enjoy solving problems and my last position was really undemanding. I could have done all the tasks with my eyes shut! Add to that that it was pretty menial, with no skills involved at all and that it was definitely a dead-end job, with no prospects whatsoever. I hope this one will be great to do. It must be really rewarding to leave work feeling that you've really achieved something. So celebrations later? Get back to me when you can.

UNIT 4, p.57 CD 1.19

As we all follow the career path we have chosen, we have to understand that the job market and our job prospects are in a constant state of flux. New technologies, economics and other external factors may come into play, or our own situations may change. We might move to a new location or feel we want to follow a different route. All of which means that a change in occupation is something we need to prepare for. Hence, we should constantly build our portfolio of qualifications, gain as much hands-on knowledge as possible, and always be on the look-out to boost our transferable skills. This will increasingly improve our employability and ensure career advancement in an ever changing job market.

UNIT 4, p.58 CD 1.20

1
I was stressed out during my interview.
2
They told me what their expectations were.
3
I think I can do what they want me to do.
4
I'd like to work with other young people in a team.

UNIT 4, p.58 CD 1.21

Fred How are you Alice? How did your job interview go?
Alice Well, it's over at least. It was my first job interview so, needless to say, I was stressed out and I was panicking.
Fred Don't blame yourself! But did you do well? What questions did they ask?
Alice I guess I didn't mess it up completely. To begin with, they told me what their expectations were, and then asked how I imagine my ideal job, which was kind of hard because I haven't done any work in my entire life!
Fred And what do they want you to be like? What did the job description say? I wonder if I'd fit the bill.
Alice They mentioned working on long-term projects, digital literacy and critical thinking, creativity and problem solving skills. It all sounded very serious, but I think I'm capable of doing what they want me to do.
Fred More than capable, I'd say. I'd struggle I bet. And what did you tell them about your expectations?
Alice Thanks Fred. That wasn't easy either because I have no work experience, but I said that I need support, I'd like to work with other young people in a team, and that I want them to respect my time off work.

I think they were a little surprised by what I said. They called me 'very mature'... would you believe it?
Fred Are you going to take the job?
Alice When they confirm they want me on the team, I will!

UNIT 4, p.58 CD 1.22

Good morning everyone. Today, we'll be talking about job satisfaction, and what it means to different people. Have you ever thought what job would bring you fulfillment? Do you think that high earnings is what makes most people feel happy about their job? What does job satisfaction depend on? Personality? Age? Country of origin? The type of business you work in? Well, probably all of those. However, for the purpose of this lecture we're going to examine the aspect of age. To be precise, how your generation views employment and its necessary ingredients. Well, young people's priorities, values and needs have changed over the last decades. 21st century graduates want to work for companies which understand their need for a work-life balance, as well as for a positive company culture where they feel appreciated and supported. They wish to work with rather than under their manager, which means creating a real community at work, sharing ideas, working towards solutions together. It's no longer the boss delegating the tasks, it's the team that makes the decisions. Another thing is that young people hate being taken advantage of. They won't allow their managers to work them hard, which doesn't mean they are not prepared to make the effort. What's more, they want to be paid extra for carrying out any additional tasks. More work, more money. What matters is simply the work environment and fair treatment. Young professionals also value frequent feedback from their manager, and by frequent I mean weekly or even daily evaluation and support. On top of that, the new generation expects that part of their employer's job is to take care of their well-being. This means, for example, more flexible working hours, longer breaks, more time off and psychological assistance to cope with stress.
As you can imagine some employers may find it hard to adjust to, but on the whole most companies have had to change things around. Job satisfaction leads to better productivity and efficiency, which is what companies require after all. Ok, let's pause now for questions ...

UNIT 4, p.59 CD 1.23

1
It may come as a surprise to some of you, but after years of technological progress and the resulting focus on jobs requiring digital skills, more and more young people are turning to traditional jobs.
2
Some university graduates pursue careers as shoemakers or carpenters, while others go into organic farming or pottery.
3
These young people capitalise on the fact that in this day and age anything that is 'home-made' or 'eco-friendly' instantly gains popularity and sells well.
4
In a nutshell, old-fashioned jobs are making a robust comeback because they seem to suit the green entrepreneur of the 21st century.

UNIT 4, p.59 CD 1.24

Every generation seeks new professional opportunities that reflect their values and priorities. A while back young undergraduates were after jobs in computer programming, graphic design, nutrition, not to mention the ever-popular professions like law, medicine and management. While high-powered jobs are still in demand, more and more young people are setting their hearts on manual jobs, which in most cases mean learning a trade. In the past, grown-up children would take over their parents' workshop or farm, but the 90s brought about significant changes to the job markets across the world. Every young person wished to enter university, and then climb the career ladder in some multinational company. Needless to say, in the absence of interest among youngsters, occupations such as being a tailor, an upholsterer or a blacksmith almost vanished. Then came the millennials and Gen Z, and it turned out that these old-fashioned professions that held no appeal for their predecessors, are now sought-after. One of the reasons is that younger generations are opposed to the so-called waste culture which allows, for example, an average Brit to spend about £9,000 a year on items never used. The urge to prevent so much wastage encouraged young people to learn how to mend things such as socks, shoes, clothes, leather belts or furniture. This, in turn, made them realise that they could do the same for people, and alternative and innovative business ideas began emerging. Young professionals rushed to sign up for courses to learn the traditional trades, and the so-called repair cafés or small workshops have mushroomed all over the world. Young and tech-savvy entrepreneurs post their work on social media, and show that old things can look new, that weaving a basket or growing your own vegetables can be relaxing and profitable at the same time, that bespoke items are so much better than mass-produced goods. This philosophy certainly appeals to affluent people with disposable incomes, but also to the less well-off individuals who care about the environment. Let's hope the trend lasts as long as possible for everyone's sake!

UNIT 5, p.70 CD 1.25

A I've got loads of friends on social media, but I rarely speak to many of them – they're just acquaintances. But these are the people I write to all the time. That's Anita – my half-sister. Her dad married our mum five years ago. And here you can see her dog – Pip.
B Oh, he looks very cute!
A He is cute. And then there's Freddie, my cousin, Aunt Jessie's son, with his fiancée Sara. They got engaged last summer. She's really lovely!
B Who's the guy with the blond hair? I think I've seen him somewhere.
A That's a very close friend of mine, Bri. We became friends in primary school. And this one is my godmother Raina. She's a great friend of my parents and that's why they asked her to take on this responsibility. She's a single parent – the little one is her son Barnaby. He's about two now.
B And who are the twins? They're so similar!
A Ah – that's Gavin and Rory. They do everything together – they even share the same social media account!

UNIT 5, p.71 CD 1.26

Hi everyone. This is me outside my tent by the lake! I'm having a brilliant time here. I don't have to make my bed every morning or load the dishwasher! OK, there's no hot water and I can't freshen up as often as I would like to. And I brush my teeth in water from that stream over there, but I came here to recharge my batteries and, so far, it's been really great! At home I usually have a lie-in, but here I want to get up early to go off walking in the hills. In the evenings, my mates and I fill up on some pasta or rice as there are no restaurants or bars here. We usually eat outside because the weather is so lovely, and yes – we have to give the plates a rinse in the stream! But then we sit round the fire and tell scary stories. I do love camping!

UNIT 5, p.74 CD 1.27

1
Lily So when exactly is the workshop? Monday or Tuesday?
Fran In fact, it's Thursday next week. At noon, I think.
Lily Oh, I thought that it was this week, sometime in the afternoon.
Fran Sorry to disappoint you. Can you make it?
Lily Sure.
2
Man 1 Excuse me, I'm looking for Mr Daniel Clark. Where could I find him?
Man 2 I'm afraid he's not in today. He's running a workshop for EBDT. That is E-B-D-T.
Man 1 Oh, sorry, could you repeat the name of the company, please?
Man 2 Yes, EBDT. That is E-B-D-T.
Man 1 How can I contact him? It's a little urgent.
Man 2 I could give you his email address if you want.
Man 1 That would be helpful. Yes, please.
Man 2 It's daniel.888@dmail.org.
Man 1 Thanks a million. I'll get in touch with him.
Man 2 You're welcome.

UNIT 5, p.74 CD 1.28

Woman *Helping Hands*, how can I help you?
Teenage boy I'm calling to find out more information about your workshop on toxic relationships. I saw the advert on the school noticeboard, but then someone took it off, and I didn't get the details.
Woman OK, what exactly would you like to know?
Teenage boy Well, first the date and time, to see if it's possible for me to take part. I've got a busy schedule at school.
Woman The nearest one is Monday, the 13th, the next one not until Wednesday 22nd. Do any of these dates suit you?
Teenage boy Yes, the later one please. Where is the workshop going to take place?

Woman Here, I mean in our office. Between 4 pm and 8.30 pm.
Teenage boy Perfect! I live close by. And what exactly is the workshop going to cover?
Woman Three modules. The first one is to do with recognising the warning signs of being in an unhealthy relationship. The second one will teach you how to deal with negative emotions, especially when your friend takes advantage of you or takes it out on you. The final module is about learning coping strategies when you decide to quit a bad relationship. Needless to say, it's all for teenagers. Our tutors work mainly with young people, and know how to take care of their needs.
Teenage boy OK, it sounds like what I need. What do I do next?
Woman You need to register on our website. It's www.helping_hands.uk. Please make sure you type an underscore not a hyphen. It's a simple procedure. Then you get the confirmation, and that's all. Oh, and of course, you have to pay the course fee.
Teenage boy Right, how much is it?
Woman 145 pounds if paid upfront. 170 pounds if you want to pay in instalments.
Teenage boy OK, thanks. And could I have the tutor's email address in case I have more questions?
Woman Yes, certainly. Just give me a moment.
Teenage boy No rush. Take your time.
Woman Got it! You can get in touch with her on amanda.mathhews14@homemail.org
Teenage boy OK, all lower case, right? And Matthews double t?
Woman Yes, exactly.
Teenage boy Thank you ever so much.
Woman You're welcome.

UNIT 5, p.75 CD 1.29

Interviewer So why is independence so important for teenagers? Do parents give them enough of it?
Nicola Lambert Well, being independent is an essential part of every child's journey to adulthood and maturity. Children crave it, and they do need it to try out new things. Otherwise, there's no learning curve. You've got to learn from your own mistakes to tell risks from opportunities, to get the hang of things, to form your identity, figure out your life values etc. Most parents I've met in my professional career seem to realise that, and let their kids explore the world even if it involves some risks. Of course, they lay down some rules, set the boundaries, but give their children some space to develop their independence.
Interviewer You said *most* parents. Does it mean that some refuse to grant their children that opportunity?
Nicola Lambert I wouldn't say *refuse*. I think that they aren't aware of their behaviour. They get protective of their children. Like, for example, the so-called helicopter parents who never want to lose sight of their child for fear of them doing something wrong, risky or inappropriate. In the course of the family therapy sessions I run with parents, they often see the problem. It's a lengthy process to start giving your child the independence they need, but it's a must if you want them to take on more responsibility and handle tricky situations in life.

UNIT 5, p.75 CD 1.30

Interviewer Today with me in the studio is Clive Owens. Welcome. You work with parents and their teenage children, and teach them both how to respect each other's points of view. Am I right?
Clive Owens Yes. I'm an expert in family communication skills, and I help family members get their points across. I believe that most conflicts arise when teenagers aren't given enough freedom, and parents' worries are ignored. Raising children problem-free is a tall order, but you don't need to row, ground children or set curfews. There are ways to go about it in a more peaceful manner.
Interviewer What do parents worry about the most?
Clive Owens In most cases it's that their children will get involved in risky behaviour or get hurt. You must admit it's a legitimate worry. The thing is, most teenagers don't view it like that. Instead, they believe their parents want to curb their freedom, have no trust in them, and treat them like little children.
Interviewer It does sound familiar. I happen to have first-hand knowledge of the topic. I could tell you a few stories of when I myself seriously limited a certain young person's independence. So what do you advise both parties?
Clive Owens Striking the right balance, respecting mutual agreements, not going ballistic when something goes wrong and talking things through. I suppose that when it comes to the rules you lay down in your family the most important thing is to take the opinions of adolescent children into account, and accept that they may differ from the opinions of parents. Also, children should take part in establishing those rules. And they mustn't be too strict — there should be room to try out new experiences.
Interviewer Should teenage children make decisions by themselves?
Clive Owens Ideally they should be able to rely on their parents' support and guidance, and make the decision on their own. Parents can help consider the pros and cons of a given move, lead the child to think about what happens if things don't work out well. Children don't have the hindsight their parents' experience provides them with.
Interviewer Earlier on in our conversation, you mentioned the idea of creating safe opportunities for children to exercise independence. What do you mean by that?
Clive Owens For example, for younger children these would be sleepover parties, for ten to twelve year olds letting them go out with their friends to the park or for a pizza, for teenagers allowing them to have a date, throw a party at home and so on.
Interviewer Thank you very much. This might help me to have a better relationship with my younger boy.
Clive Owens My pleasure.

UNIT 6, p.87 CD 2.01

Hi Carrie,
Here you are – a quick and easy recipe for beef stew! All you need are some beef, vegetables and seasoning. I've sent you the shopping list by email. So, first you wash and peel the vegetables – you can use up anything you've got really: onions, carrots, potatoes and mushrooms. Then, cut the meat up and chop the vegetables into very small pieces. Fry the meat in some hot oil for a few minutes and add the onions. Cook until they are softened, then add the tomato paste. Pour some chicken broth in, put everything into a big pot and sprinkle on some flour and fresh herbs. Put the pot on a low heat in the oven for two hours. Don't forget to stir the stew every fifteen minutes. After two hours, add the carrots and potatoes and return to the oven for one hour. Serve with a salad. Enjoy!

UNIT 6, p.68 CD 2.02

A Welcome back to *Master of The Kitchen* after the break. Now, the judges will evaluate the meals prepared by the first contestant. Katy, let's hear your opinion first.
B Unfortunately, although it looks delicious, the meat is undercooked and the sauce is not spicy enough for me. The rice is far too salty and the dressing on the salad is very sharp. I am disappointed.
A Thank you Katy. What about your opinion, Andrew?
C I actually disagree with Katy – which is unusual. For me the sauce is nice and mild – I do not enjoy very hot curries. And the lamb is tasty – pink is fine. I would say that, though not amazing, this meal is perfectly edible.
D Oh, I definitely can't agree with that! I have the same opinion as Katy, I am afraid. I would only add that the rice is overcooked. However, the dessert – the lemon tart, is yummy! Some people might say it is a little too sour, but that's exactly how I like it!

UNIT 6, p.90 CD 2.03

1
Man I just would like to repeat my suggestion that we have to stop the sale of items such as crisps and chocolate bars in the school shop.
Woman Oh, you've made that point very clearly, many times, Ben. I think we all would be very happy if you could finally let us move on from this and deal with the next point on the agenda.
2
Woman The calculations are very good so far and there's a strong possibility that you will get the money to fund your project.
Man That's great news! I think we're really making progress here. I can see my idea of opening a café in the park under my own name is likely to happen in the near future. I am really looking forward to preparing Caribbean dishes for local people.
3
As the prices of seafood have recently escalated I am afraid we need to alter our spring menu. So, as I see it, we can either remove spicy prawn linguine or grilled octopus with chorizo from our list of options or change some of the ingredients. As you have already served both dishes to our customers, I am wondering if there were any comments on any of them.

UNIT 6, p.90 CD 2.04

Nathan Hello! Welcome to *Morning with Nathan*. Today we're talking about food – a popular topic with us all! But this time we won't focus on products we actually eat, but on how some things other than the taste and quality of food products change our enjoyment of the meal. Here with us are Greta Smith – a researcher from Barcelona – and Peter Durrell – a university lecturer from London. You've both recently done some research about this subject, haven't you?

Greta Hello, Nathan. Yes, and it is quite amazing. Did you realise that the colour and the shape of our plates have an influence on our experience while eating?

Nathan Seriously? Does it mean if I eat something from a white plate, it tastes better than from a red one, for instance? It's hard to believe.

Greta Not exactly, but my research has proven that people eating dessert from a white plate describe it as much sweeter and more enjoyable than one eaten from a black one. And you mentioned red plates – apparently they make us eat less junk food!

Peter My research, on the other hand, showed that sound is the forgotten flavour sense. If you boost the sound of the crunch people think that the food tastes better and is fresher.

Nathan Oh, I've always thought that food is food, and it's the ingredients that make it tasty or not – not the plates or the sound it makes when we eat it!

Peter There have been many experiments conducted in this field, Nathan. And they have proven otherwise.

Greta The conclusion of my research was that the shape of the plate is also important. For instance, a round plate can make the dish taste sweeter. The knives and forks play their part too, as the heavier they are, the better perception of the dish there is.

Nathan So, you're saying that the wooden forks I use with my takeaway curry make my food taste worse?

Greta Not worse, it just isn't as good an experience as it could be.

Peter I can see that Nathan is not really a believer! There has been a lot of exploration of the role of the senses in the process of experiencing food. So the conclusions are based on solid research. Nathan, perhaps you've just never experimented with different plates or cutlery?

Nathan You're right. I've just focused on the food. But I'm willing to try. OK, so my next takeaway curry – I won't eat it with a wooden fork from the box – I shall put it on a round, white plate and use a metal knife and fork. I'll report back next week!

UNIT 6, p.91 CD 2.05

1

Many children appear to be overly fussy about the food they eat, and parents sometimes worry that their offspring are not eating as healthily as they would like, and they are not dealing with this well. A dislike of green vegetables is a common problem with children, but one that may have some reason beyond the lack of sweetness. Our ancestors were hunter gatherers and learned to avoid or be very wary of certain plants because they were poisonous. Could our children's refusal to eat their spinach be linked to this?

2

The question of whether parents should push their children into eating food that they are determined to refuse is a controversial one. Many of us may remember being told that we were not allowed to leave the table until every pea on a plate was eaten. Or dessert was withheld until the main course had been finished. Fighting over food preferences is a big headache for many families, but is it really that important?

UNIT 6, p.91 CD 2.06

Speaker 1

The government's approach to tackling the problem of increasing obesity has resulted in the proposal of several new laws, cracking down on the access that children in particular have to junk food and fast food of various types. Many consider this simply another example of the 'nanny state' whereby we are forced to give up certain rights for our own good. The most recent of these proposed strict regulations is on takeaway restaurants in the close vicinity of schools where older children can leave the premises at lunch times. These food outlets would need to see age identification before serving food such as fish and chips to customers. This is surely a step far too far.

Speaker 2

In my considered opinion the rules imposed by many schools on students bringing unhealthy food, such as crisps and chocolate bars, into school, are to be welcomed. In fact, such initiatives should be extended or covered by law if we are to help improve the health of our nation as a whole. How far trust should be involved is debatable, and I believe it should be up to the Head Teacher to make and enforce a decision on this. Good eating habits formed at an early age will carry a child through life, and prevent such problems as anorexia and binge-eating disorders. Maybe teachers should even discuss with the students how diet can affect health, appearance and energy levels.

Speaker 3

According to leaks from the main school office, the trial period of banning junk food at our school, which will come to an end in October, is set to be extended indefinitely. As editor of the Newsletter, I am setting up an online petition for students to sign that will show the school authorities that this ban is an encroachment on our freedom of choice. We are not unintelligent or uninformed about the unhealthiness of some foods when eaten to excess, or on a regular basis. However, the decision on what we choose to eat lies clearly with the person eating, so I would encourage everyone to sign and the results will be included in next month's newsletter.

Speaker 4

Checks on the food available in the Lanford Secondary School cafeteria have revealed extremely positive results. Whilst pizza appeared on the menu on some days, the majority of the meals on offer included a variety of nutritious alternatives which were neither unappetising nor bland, and which were flavoured with herbs such as parsley and thyme as opposed to salt. Pasta dishes were popular (with no chips in sight!) as were selections of vegetables such as courgettes and aubergines. In addition, students could choose soups with wholemeal crusty bread, and fruits, like blueberries, instead of the traditional apples and oranges. All coffees were made with semi-skimmed milk. This points to a marked difference in students' diets and the school is to be congratulated.

UNIT 7, p.103 CD 2.07

A Disaster! I bought so many things online yesterday I've got no money left to buy tickets for the gig we were planning to go to.

B It's terribly easy, isn't it? It's not like you can make a shopping list before going online.

A Exactly! I went on this site which gives a discount to regular shoppers and there were lots of accessories costing next to nothing. The trouble is I bought a lot. They were so pretty!

B My dad says always check comparison sites – but it really doesn't work if you're buying make-up or hair bands.

A I suppose I can always wait for delivery, see if they meet my expectations, and then send some of them back, right?

B Yeah – and maybe you could leave feedback saying that the website is far too tempting!

UNIT 7, p.105 CD 2.08

A

A I've got a new smartphone – should I take out insurance to cover loss or damage – or am I already insured against this by my parents' home insurance?

B Good question. I guess it depends on the policy. Ask the policyholder – that would be your mum or dad.

B

A I love my new car, but I think getting insured is going to cost a bomb.

B Not necessarily. Get a couple of quotes. Usually if you don't make a claim your premium goes down when you renew it a year later. But make sure you read the small print! The devil is in the detail!

UNIT 7, p.106 CD 2.09

1

It's not that I'm unhappy with the service – their products are great and really inexpensive. I even got a nice discount for the folders and highlighters I chose. It's just that I don't really understand how to change the delivery dates. I've tried to key in the new ones but nothing seems to work.

2

My friend recommended this auction site to me and I've also seen it advertised on my news feed. All the kitchen appliances looked really great and the prices were very competitive. But I wish I hadn't bought that coffeemaker. It appeared to be really low quality.

3

There has to be a way to stop these pop-up adverts on my screen – it gets me quite cross when I'm trying to concentrate on my

homework and pictures of people posing in trendy shirts or sitting on sunny beaches appear. This may have something to do with the fact that I've been looking for some reliable travel agency recently. But still, those adverts irritate me a lot!

UNIT 7, p.106 CD 2.10

1
When I won the auction after placing the highest bid, I couldn't wait to get the bedroom lamp I'd seen on the site. You get a real feeling of triumph when you win, don't you! When it actually arrived I felt really excited about opening the package. However, it was nothing like the picture! I know all the items are second-hand, but this was definitely not what I'd expected. The shade was dirty and had a stain, the base was broken and the lamp didn't even work. It wasn't worth complaining about or sending back, so I got a friend to repair it. Now it's fine, but I'll avoid that auction site in the future.

2
My aunt has invited me to go along with her to an auction in town where she hopes to buy a landscape of an emerging Scottish artist for her bedroom. She's chosen it from the online catalogue of the auction house. I've a feeling it's going to be full of boring old people and collectors spending too much money on high-priced pieces of art. However, I shall go along as I don't want to disappoint her and also I've never seen an art auction. I just hope it won't last too long as I've heard it's super super rude to doze off.

3
One of my mum's favourite TV shows right now is where a person brings along a piece of furniture, like an old table or an unusual chair and the three experts in the room compete with each other to buy it. She watches it every day and, what's more, she talks about it all the time. I (and all my friends) now know who's been on the show, what they've sold, how much they wanted, whether it was a good or a bad deal! I try to change the subject but she's so enthusiastic, she never takes the hint!

4
I've recently read about circular fashion – where people don't buy new clothes but recycle old ones or rent outfits for a short time and then return them. It makes sense to me. We've all got used to buying more and more new things and we're using up loads of natural resources to produce them. Then we throw them away and our planet suffers. Some of us even buy things as a hobby! We definitely have to change the way we shop, and recycling clothes in some way looks the best way forward. I suggest we all start buying second-hand clothes – it's not only environmentally friendly but cheaper too!

5
We're organising a clothes swap service at school this month. Students choose clothes they would normally throw away or send to a charity shop and they try to swap them with someone else. Everyone who wants to take part in that event needs to pay a small amount of money to enter and that all goes to charity. Although I wasn't too keen on the idea at first, I think it's going really well – unexpectedly so! We're not only doing our bit to recycle and save the environment, we're also raising money for charity and expanding our wardrobes. A win-win situation I'd say.

UNIT 7, p.107 CD 2.11

1
With me here is Annette, who has been our secret shopper in local grocer's shops for the last few months. Annette has been shopping undercover to find out which stores give the best customer service and offer best value for money. This week she has been seeing how different assistants and managers respond to customers who have made complaints. And it was proven that 62% of the managers were unwilling to talk to customers about faulty products. Annette, in your opinion, what exactly ...

2
As we all know, smartphones are extremely useful and we depend on them not only for communication but also for more important things, like online banking for instance. As far as smartphone users we talked to are concerned, almost all of them, save for just a few individuals, admitted to feeling that their operating system is not dependable at all. So, what happens when things go wrong and you can't access your phone? Well, don't despair as I'm going to show you what to do. First, connect your phone to a laptop or ...

3
I hope everyone can hear me – how about you at the back? Hello! Good. Right, get yourselves settled and I'll be starting in a couple of minutes. Today's topic looks at the success of viral advertising. I shall be taking questions at the end, so jot down anything you're unclear about. So, the most widespread example of viral marketing in recent times is the creation of emotional, surprising, funny or unique videos that are posted on social media. There is a lot of evidence showing that how quickly and easily content is shared is largely dependent on whether the company uses the right tools that make this possible.

UNIT 7, p.107 CD 2.12

1
Before we move on to the sports news at 7.30 we need to broadcast a product recall announcement. It has recently been discovered that an electrical fault on a range of tumble driers has led to several cases of fire. It is by no means the case that all dryers in this range are suffering from a similar fault but, in line with our policy regarding safety issues on any product, the manufacturer, Kendalls, is recalling all dryers purchased between 2020 and 2021. Should you have a Kendall dryer in your house, bought within this time period, please stop using it and go online to Kendall's website to input your details. Alternatively, contact the number given on the home page. You will automatically qualify to get a free replacement dryer and removal of the old one within a week. Kendall wishes to apologise for any inconvenience caused and reassure customers with the old dryers that any faults have been rectified, and that the dangers posed were on a very small scale.

2
OK, so you're out shopping and you're looking for some dog food for your best buddy. You're slowly going down the aisle where all the pet food is stacked, shelf after shelf. There's wet food, dry food, chunky food, smooth food. Faces of happy dogs try to attract you to a particular brand but just end up confusing you. Well, as you know, I am very, very careful about what I feed Daisy here and I want to tell you about my latest discovery. It's a new combination of dry food that has just reached the shelves. It's been developed to contain the right balance of vitamins and minerals and it's been tested and certified by scientists and vets as very nutritious. It seems to be tasty too. I haven't personally tried it – but Daisy can't get enough of it – and as I mentioned last week – she's a fussy eater! What is great about this new brand is that it is tailored to your breed. The only downside, as far as I can see, is the price. It's a little more expensive than your average brand, but you can always save money by buying in bulk. Go on – spoil your favourite companion.

3
A I suppose we really ought to talk about what went wrong with the last advertising campaign. It certainly didn't bring us the customers we wanted, did it?
B No. And it's such a shame, because we both know we've got a great product here, and the business could really take off, if only more people were aware of what we're doing.
A You're right. We're good at designing greeting cards and setting up the website and so on, but we're just not cut out for marketing!
B Mark, we tried. Developing a start-up is a demanding task! Look, I ran our campaign past our old friend – Isaac – remember him from college? He works in marketing now and he made some good points in his analysis.
A OK, so where did we go wrong? Did we limit the campaign budget too much?
B No, not at all. Isaac thought we got that right. But he suggested we had just overstretched ourselves in trying to do too much, you know – we failed to diversify our marketing approach – which weakened the message. It meant we limited our reach with the target audience. The exposure was also not enough and that's what's important – the number of repeats, so the customers hear, see or read about us again and again. He said we should do fewer things, but more often.
A Right, that makes sense. What did he think about some of the actual adverts – the banners and the flyers? I thought we got those spot on. Your ideas were very clever!
B Ah – that was maybe a problem too! According to Isaac, our ads need to be more straightforward. Yes, ours were very creative but it's no use if the customer remembers the ad but not the product! For instance, remember that one on TV a few years back with the colours and the horses? Brilliant, but no one had a clue what the product was!

A That's true. I think it was for a car – but I've no idea which one.
B We should also be wary of too much hype – not overselling our product and promising too many things. Our message has to be believable. We need to be aware of that in our next campaign. And identify and target the right people.
A Yes, I was thinking about that. Our cards actually appeal to a niche market – people who are really into art – not those who want a range of Happy Birthdays or Good Luck cards with stars all over them. So, we should learn about people who go to galleries and buy books about famous artists and then target them, shouldn't we?
B That's a really good idea! Let's think about what else ...

UNIT 8, p.130 CD 2.13

Hi, everyone! I'm Angie, your holiday representative, and I'll be here every evening if you have any questions about your stay. There will be plenty for you to do this week. We start with a one-day excursion to Zakopane, and later on in the week we will have two full-day trips to Wieliczka and Tyniec – all details are available on the noticeboard. On Tuesday you can sign up to go to a theme park and every afternoon there are boat trips along the Vistula river. On the board you'll also find the opening times of local shops and restaurants. If you'd like to hire a car for a day to go further and check out some places in the area, get in touch with me. My number's on the board.

UNIT 8, p.121 CD 2.14

Hi Mike! I'm calling to give you directions on how to get to our summer house. The place is totally off the beaten track and the navigation system won't lead you there. So, please follow my directions. Take the Manor Park Road, to avoid the rush-hour traffic jam trying to get onto the motorway. When you approach the traffic lights next to Annie's house, move into the right-hand lane. Then, turn right into the High Street. When you pass the roadworks (they are still repairing the pavement there), take the second turning left and go through the tunnel under the railway tracks. Go straight on for about five kilometres and turn right into a country road, just past a big road sign showing the turning. Then you'll see the house on your left, next to the lake.

UNIT 8, p.122 CD 2.15

Hello everyone and welcome to lovely Valletta, the capital of Malta! My name is Amanda, and I am your holiday representative. I hope you all had a pleasant flight and you are now ready to chill out and settle in before having dinner back here in the hotel dining room at 6.30. But before you do that, I would like to give you some very general information about your stay. Firstly, in your rooms you can find a brochure with all the details on the hotel and on some important sights if you want to look round the city. The hotel runs a taxi service in and out of the city centre, so you don't need to walk there or hire a car if you don't want to. In the brochure you will also find my phone number, so please contact me if you have any questions concerning general issues. I'll also be waiting for you here every evening at 5.30.
Secondly, let me introduce Camilla – she's in charge of excursions and trips round the island. Camilla will now hand out some leaflets with information on the full-day and half-day trips we've prepared for you this week. On Monday you will be able to have a closer look at the ancient capital of the island and the surrounding area. We will stop over in Barrakka Gardens, from where you can enjoy a wonderful view of the Grand Harbor. On Tuesday we are visiting *Popeye Village* - a theme park connected with the legendary sailor from the comic book by Elzie Crisler Segar. Thursday is a day for all sunbathing fans – we are going to Mellieħa Beach. And don't miss out on the Friday tour of the location for the filming of the *Game of Thrones* series! But I'll let Camilla tell you more about that – she will be available in the area close to the reception desk, every morning at 9.30.
If you have any questions or concerns related to your rooms or suites, or about meals and refreshments, the person to contact is Alan Johnson – the manager of the hotel. His number is also in your brochure and his office is just next to the reception desk on the ground floor. Alan is there between 9.00 a.m. and 6.00 p.m. every day. Outside those hours you can turn to his deputy, Maria. She will be happy to answer all your questions.
Now, I wish you an enjoyable stay here, in Malta. You can see the weather is beautiful and the forecast for the next few days is exceptional. Please take care sunbathing, temperatures are going to be soaring! And don't hesitate to get in touch if necessary!

UNIT 8, p.123 CD 2.16

Robert These days we are all very much aware of the negative impact the human race has had on the environment. There are many locations all over the world that are becoming increasingly fragile and we can all agree that the need to protect them is vital. Today we are here to discuss if, taking all those factors into consideration, it is still possible for us to travel and enjoy our holidays without harming the environment. I must admit that whenever I hear the word ecotourism I feel a little confused, but I hope that today's experts – Sarah Collins and Joe Smith – can elucidate! Sarah, what's your opinion on that term?
Sarah Well, it IS strange, isn't it? Ecotourism is almost an oxymoron – how can tourism be eco-friendly? After all, tourism is one of the reasons why so many locations become unstable in the first place! We use fuel to fly long-haul to distant places, which pollutes the air. We trample over beautiful areas, we enjoy sandy beaches and put suntan lotion in the water, which bleaches coral. Tourists make use of lovely locations but they often end up hurting nature.
Joe And that's where ecotourism comes in. It encourages people to visit the places of natural beauty in order to learn about the threats to them.
Sarah Yes, I understand that people need to be made aware, but some of these so-called ecotourist trips are simply doing more damage to already damaged areas. I mean, take Antarctica for example. The cruise liners that take holidaymakers to visit this beautiful pristine land are filling the seas around with polluted water. The people's feet are damaging fragile ecosystems. Humans are even bringing invasive species with them. Did you know that some penguins are dying because they have been infected by diseases hitherto unknown in Antarctica?
Joe That's because some of these tour operators are not following regulations. The main aim of ecotourism is to conserve the environment, sustain the well-being of the local people and educate. For instance, in some areas cutting down forests has stopped because the local inhabitants get more income from the tourists who come to see the trees.
Robert But people still need to travel to these locations, don't they – and that uses energy resources. They're leaving their carbon footprint.
Joe Yes, but it's a balance. People have got so used to being able to travel widely and jet off anywhere they want that it's not going to stop immediately! However, ...

UNIT 8, p.123 CD 2.17

As one of the London icons, along with London Bridge or the red telephone box, it has starred in films such as *James Bond* and *Sherlock Holmes*. The London black cab, because that is the topic of my talk, has a worldwide reputation. The beginning of this means of transport was in the 1600s when London saw the first horse-drawn carriages for hire. They were called hackney carriages (spelt H-A-C-K-N-E-Y, for those of you taking notes) – from ***hacquenee*** – a Norman French word used to state that a horse is available for hire. The term is still sometimes used today as many people refer to the black cab as the hackney carriage. When the cabs became motorised in the 1900s the licensing authority called the Public Carriage Office imposed specific safety rules for motor cab design and some of those regulations are still followed today. For instance there is one which says that each taxi must be able to turn in a tight circle of 25 feet.
Today, black cabs remain extraordinary as they are the only taxis you can flag down in the streets of London. Other private hire vehicles must be pre-booked which means they cannot pick up a fare as they're driving. Black cabs are also fully accessible for wheelchairs and will carry assistance dogs free of charge. Interestingly, they can be any colour, not just black, but must be purpose-built vehicles with a for hire light on their roof. According to the original regulations, whenever a pedestrian wanting a ride sees a for hire light lit up, they must raise a hand, but under no circumstances shout. If they do, the driver is supposed to ignore the person. Cab etiquette!
What adds to the fame of black cabs, is their drivers' expertise in knowing the

roads of London. In order to be allowed to drive a black cab they have to convince the examiners on a test called the Knowledge that they know the city well enough. This means memorising about 320 routes and 25,000 roads across the city. It took some of the licensed drivers more than four years to remember all the information required. So, if you are visiting London, it is well worth a trip in one of these amazing vehicles, and a welcome extra is that the cabbies are usually more than willing to share a chat with you during the drive.

UNIT 9, p.135 CD 2.18

A If you ask me, the plot of that film was really impossible to believe! Definitely too far-fetched – just like the book, which was also rather heavy-going. I gave up after the first two chapters.
B Really? To be honest, I found both the book and the film quite compelling.
A Well, what I liked about it was the convincing performance of the actor playing the main character and the gripping opening scenes - I was really interested to see what followed. But, then it got too slow-going. I was yawning every ten minutes.
B I'm afraid I can't agree with you on that. For me, the fast-paced plot and slight romantic touch made for a compulsive viewing.

UNIT 9, p.137 CD 2.19

Hi Tanya. Did you see the news broadcast with the Prime Minister? He was incisive and his ideas on combating censorship were well thought through. Unfortunately I didn't see the end of it as the picture kept breaking up due to the atmospheric conditions. Whenever it's really hot in here, it affects transmission, which is really frustrating. I'll catch up on it online later, and hope that I don't get a lot of buffering on my tablet! Call me! Bye!

UNIT 9, p.138 CD 2.20

1
When I entered the competition, I had no confidence that I might actually win it! And even then, after that magical moment, I did not realise how much it would change my life. They say life never stands still, but for me, after becoming the best chef, the days and months speeded up so fast that I could barely keep up. First, I was invited onto breakfast TV, chat shows and then I finally managed to find a publisher for my recipe book. Someone even suggested making a documentary about my life with cooking. My feet haven't touched the ground. I'm trying to make the most of it as I suppose it won't last forever. Each day I keep thinking I'm going to wake up from a dream. However, so far, it's been a great journey, but it's certainly not one for those who prefer a quiet life!
2
And now, here's the information you've been waiting for since plans were announced last December. The brand new prime-time TV game show that tests your physical and mental abilities, *Up for Grabs*, will finally be on your screens by the end of August. If you've been considering taking part in the show then time is running out as all applications have to be submitted online within the next fourteen days. So now, your priority is to find two partners who are going to help you win big money. Then, check out all the requirements on our website, complete the online application form and wait for a phone call from one of our lovely assistants. Shortlisted applicants will need to prepare a video presentation. Don't hesitate – it could be you on the screen in August!
3
A Good afternoon and welcome to our Wednesday film programme. Today, we will talk about computer-generated effects that allow filmmakers to use actors and actresses that are no longer alive in their newest productions. How is that possible? I hope that my guest today – Jade Hustings, an expert on CGI (that is computer generated imaging) – can explain that to us.
B Well, the phenomenon you are describing is not entirely new. We've already had past actors appearing briefly in new films, haven't we? For instance Marlon Brando could be seen in Superman Returns two years after the actor's death. That appearance used a model based on old footage and voice recordings. Also Peter Cushing reprised his Star Wars character in the sequel *Rogue One*, but this time it was a realistic portrayal created from scratch in the editing room. However, bringing an actor back to life for a completely new major role requires very advanced technology.
A I can imagine. Can you explain – in ways that I and the listeners can understand – a little more?
B OK, I'll try. Let's take James Dean as an example. There are plans to recreate his image for an upcoming action film. In order to do that CGI will use Dean's photos and scenes from his three major films, and there will be a voice actor speaking for him. It will be amazing. This could also open the doors to allow historical figures to feature 'live' in documentaries!
A It sounds incredible. But ... and there is a but ... how will younger actors feel about their jobs being taken by iconic celebrities who will never 'retire'? And is it right to recreate actors who cannot actually give their consent?
B I agree it might be a bit disconcerting, but making films has always been about creating illusions, and technology is allowing us to continue to do that. Remember how we were first fascinated by films using green screens? It allowed actors to fight any monsters, in any location, float through space – nearly anything was possible. Now technology is letting people from the past take on a completely new role.
A Interesting. I'm opening the phone lines now to get our listeners' views ...

UNIT 9, p.138 CD 2.21

A Hi Jenny! How's the creative writing course going? I know you were really looking forward to starting it.
B It's brilliant, thanks Evan. I've chosen it because it's run by the University of East Anglia which has a great reputation for producing excellent novelists and poets, and I'm extremely glad I could join it online this year. What's more, it also has outstanding reviews from former participants.
A It's a real shame you can't attend it in person. That would probably give you more opportunities to bond with other students and exchange your opinions.
B Well, ideally I'd like to study creative writing at university – East Anglia for instance. But, I'm still keeping my options open. Writing could be a job or a hobby – I'm not sure how good I'll be! At the moment I'm way too busy to go to classes – there's so much work with the reality show we are producing. I really need to focus on job responsibilities. The great thing about online courses is that I can do the tasks in my own time. And the group discusses and comments on each other's compositions, so I get lots of feedback.
A I imagine that must be rather scary!
B You are so right! The first time I posted a piece on the website I was terrified that people would be ultra-critical or, even worse, completely ignore me, because I was so bad!
A And did they?
B No! Everyone was really encouraging and supportive. They comment on what they think you've done well, and also on how you might improve. It's very motivating. And our tutor is excellent. She's definitely helping me improve my style and my approach to character development.
A Well, good luck with that. And I hope I'll get a signed copy of your first published novel!

UNIT 9, p.139 CD 2.22

A Jack – I know you're a Denzel Washington fan. Have you seen him in *Fences*? It was up for an Oscar a few years back.
B Yes, Betty, I have – it's one of my top five films – I really loved it. I've also got a lot of respect and admiration for Viola Davis. For me she steals the show whatever she's in. Did you know that she's the first black actress to win the triple crown of acting? You know, an Oscar for film, an Emmy for TV and a Tony for stage. In *Fences* she was brilliant and she actually moved me to tears.
A Yeah – I streamed the film last night – her performance was compelling, as was Washington's. I wasn't aware though that the film was based on a play by an American playwright, August Wilson. You must have noticed the limited scenes and settings? It's a far cry from films that take the viewer to numerous locations, and feature loads of special effects as well as a cast list of hundreds!
B For me, that's exactly what makes *Fences* and other films based on plays, so great. You don't get distracted so it's possible to give all your attention to the plot itself. And the thing that keeps you at the edge of your seat should be the story, not the special effects! What's more, the interaction between the few actors is very intimate – it's almost like we're there with them, and that is nearly the same intimacy an audience gets in the theatre. So, I think this kind of film transfers superbly from theatre.
A But, I don't know, perhaps I'm playing devil's advocate here – but isn't there

a case for the medium of film being used for something different from the medium of the theatre? They are different. Unless the director expands out from the stage limitations of a play, then why bother? I must say, it didn't knock me off my feet – I kept thinking while I was watching that it should have been a play. And I should have been in a theatre. It was too close in, claustrophobic.
B I see where you're coming from. And some critics say that films of plays like this lack cinematic effect. But I disagree – it doesn't lack it – it just uses it in a different way. The cameras can create visuals, and angles we don't see in the theatre and catch tiny innuendos of expression you can't see in the auditorium – we get a bird's eye view. For me, films like this are breathtaking in their simplicity. And a degree of claustrophobia is part of what it's all about!

UNIT 10, p.150 CD 2.23

A Hey Molly! About our football practice this evening: I've just heard that the pitch hasn't dried out yet, so the session has been cancelled. I've asked my dad to take me to the leisure centre instead. They've got some indoor tennis courts. Do you want to come? If your racket hasn't been mended yet, you can borrow one of mine.
B Hi Bri, it's Jimmy. As the pool is closed for repairs this week, Harry and I are going open water swimming. I thought you might like to join us. The water is very cold but I've got a spare wetsuit, so just bring your goggles to protect your eyes. We're meeting on the beach near the golf course. If we've got enough energy after swimming, we might play golf! So maybe bring your clubs too.

UNIT 10, p.151 CD 2.24

We join the cycling road race just at the end of this gruelling event and Luc Bernard, representing France, is approaching the line, hoping to retain his title. Luc got off to a good start and was pulling ahead of the group in the early stages of the race. The Italian cyclist, Marco Rossi, narrowed the gap after the tenth kilometre, but Bernard maintained his pace and built up a lead. The Italian chased again and now they're both coming round the final bend. These two have completely blown the competition away. Bernard is just ahead! And now he's crossing the line. Yes! He's won by a head and beaten Rossi fair and square.

UNIT 10, p.154 CD 2.25

A It's so exciting for the swimming club to be hosting the county swimming championships this year.
B Yes, you're right. We hope it will put the club on the map, and perhaps even boost our membership bringing in more money.
A Well, we'll have your hearts set on that. Can you update me on the arrangements made so far?
B Certainly. Chris Turner and Mia Smith agreed to be on the door of the sports centre to deal with the morning traffic of the competitors arriving. They'll check them in and make sure they have all they need. They're down to start at 7.15 and, the warm up is at 8.15 and the first heats begin at 9.00.
A That's great. Which door will contestants be using?
B We think the entrance by the car park will suit them best – it also has wheelchair access.
A Yes, I agree. Have arrangements been made for Alex Baxter presenting the medals and trophies yet? I know last year they were awarded at the closing ceremony late afternoon at the side of the pool, right?
B Oh, they've had a rethink about that. There were several comments that people would prefer to see the medals being received immediately after each event, so we will have two presentations, one at the end of the morning session and one at the end of the afternoon one. Alex will be doing both of them, but this time outside, on the running track. This way more people will be able to see the winners. The first presentation is planned for 11.30am and the second will follow the afternoon events, somewhere around 2.45pm. It might take a long time, but Alex has done it before so it will all run very smoothly, I'm sure.
A Absolutely. And how about the refreshments for the spectators?
B Well, the cafeteria is too small to cope, so we're going to hire a large tent to put up outside, on the football pitch. Megan Davis, who runs the cafeteria, will take care of the company hired to organise the sandwiches and hot meals, and the snacks and soft drinks of course. The food will be served all day and the tent will provide shelter if it rains, but otherwise people can eat in the picnic area.
A Excellent!

UNIT 10, p.155 CD 2.26

A It is with great pleasure that I welcome today's guest onto our programme. Sitting beside me is someone for whom I, and many, many others, have an enormous amount of respect. June Maddox, is one of the most experienced, talented and successful players of women's football that the game has ever known, winning sports personality of the year on two occasions. Hello June!
B Hi Mark, and thank you for that build-up! It's been a long career, and I've loved every minute of it – well nearly every minute.
A Yes, let's get straight to the point. I can't get my head round the fact that you're hanging up your boots! The game is going to miss you enormously. And it's such a shame that we're having this chat on the occasion of your retirement to look back on your career, rather than to celebrate another success and look forward to many more achievements.
B Well, unfortunately football can be a tough game, both mentally and physically, and it takes its toll on the body. After years of being pushed to the limits, my body said 'enough is enough' and, unfortunately, I didn't have much choice in the matter! Yet, the other thing was that I was really worried about my mind. You see, many people believe that professional footballers constantly enhance their stamina and quickly recover from injuries. But statistics show that players who suffer from numerous concussions can experience dizziness, depression, insomnia or even memory loss in the long run. And as you probably know I've suffered from many head injuries over the years – as have many other footballers out there. So I must say that I welcome this early retirement with some sort of relief.
A Of course, your health is top priority, but I suspect that women's football is not going to lose you completely.
B You're right. I'm planning on going into coaching. While women's football has definitely come on in leaps and bounds since its early days, there are still too few female coaches and I want to do my best to right that balance.
A That is very good to hear. You've mentioned the early days of women's football, but of course you must have seen some seismic changes in the game yourself.
B Absolutely. When I first started out there were few prospects for women in football. They had to overcome so many obstacles. There were nearly no sponsorship deals and women were balancing jobs with training and playing in order to scrape a living. There was little support in the way of proper professional coaching or advice on nutrition or strength and exercise routines etc. We were amateurs – we played on poor pitches with no decent facilities and few spectators. But what we did was to develop resilience. We didn't give up. And there has been a remarkable sea change in recent years. The game is enjoying huge success now – as a result of being accepted by the various football associations – after far too long, in my personal opinion.
A Yes, you draw enormous crowds and TV coverage these days. Why do you think that is?
B It's like every sport. Female athletes can produce equally exciting and skilled performances in competition as men. Look at tennis, hockey or cycling. It took longer for women to catch up with men in the popularity of football, largely because it was considered an unsuitable sport for a woman. Yet, just before the women's game was banned in 1921, our matches were attracting larger crowds than the men's were! Luckily, today's generation of young female footballers is entering a completely different world to the one I knew. There is support at all levels, financial, educational and in terms of opportunity. However we still need to narrow the pay gap in terms of both salaries and prize money. And here I'm planning to do my bit to change it – for female coaches!

UNIT 10, p.155 CD 2.27

People often cite getting fit as their main reason for exercising. However, there are other benefits to taking up physical activities. Listen to four people talking about the benefits of certain sporting experiences.
Speaker 1
I've always loved sports and did a lot of competitive swimming when I was young. However, the competition aspect put a lot of pressure on me and began to stress me out a lot, so I packed it in. But I still want to exercise, because it's really important for mental well-being. So, I've started doing some virtual challenges and I recently completed the Ring of Kerry, which is a 200km route – but you don't do it all in

one go, or race against anyone else! You use the mobile app to record any distance you do when exercising – walking, running or cycling – and your avatar advances along the route. You also see the surroundings of where you've got to. And at certain places you get a virtual postcard with information about the location you've reached. Absolutely loved it!

Speaker 2

Getting wet and dirty is not my idea of fun, so I was not looking forward to a team building day out with my classmates on an assault course. In fact I have to rather shame-facedly admit that I was dreading it. I'm relatively fit and work out regularly but this course had a fearsome reputation and I knew that I might be a liability for the team. Some of the people from my class are super, super fit. So, the idea was that we help each other to get through to the end of the course and improve our team building skills—something I was rather sceptical of. Surprisingly, I enjoyed the day. We worked really well and supported each other. Yes, we got dirty and wet and finished completely shattered, but we had a lot of fun and I haven't laughed so much for ages. I sincerely believe that we've been working together much better since then.

Speaker 3

When I started college I have to admit that I was focusing mainly on my studies – engineering is a tough course with a lot of homework and it doesn't leave much time for socialising. I found myself in my room most evenings, and after about a month I was feeling pretty lonely, so when I heard about tennis practice I thought I should give it a try. I thought that at least I would be out of my room getting some exercise! What I hadn't expected was that I would meet such a great set of people. We weren't there for the competitions and tournaments, but had regular knock-abouts on the court without keeping score and also met up socially outside the court. Tennis has definitely helped me enjoy my time at college more, and bond with fellow students.

Speaker 4

Running marathons and half marathons seem to have recently become increasingly popular ways of getting fit as well as a means of raising money for charity for many people. Still, I've always found the idea rather daunting. These are long distances, and the participants are usually serious runners so it is not possible to enter them without proper training. However, a few weeks back my best friend talked me into taking part in a Colour Run and I must admit that I am happy that I managed to conquer my trepidation. Colour runs are truly remarkable events. No gruelling training sessions, no pushing the body to the limits or facing off against stiff competition. Entrants can run or walk or even stroll and be part of a huge colour spectacle – every so often you're engulfed in huge clouds of powdered. We both ended up looking like rainbows, with big smiles on our faces.

UNIT 11, p.166 CD 3.01

Hey Debs – it's Mia. I hope you're OK. I'm calling to let you know that I won't be at school today - I'm feeling really unwell. I've only just got over a bad cold and now I've got a stomach problem! I've been feeling sick all morning and a bit dizzy too – I had to lie down and rest until that strange spinning sensation stopped. It might be a twenty-four hour thing – in that case I should recover soon. Debs, could you let me know if there's any homework – I feel a bit anxious about missing biology today. Thanks!

UNIT 11, p.169 CD 3.02

A I'm sorry I'm late but something happened on my way over.

B What happened, Grace? Are you OK?

A Yes, I'm fine. I was waiting at the bus stop and suddenly a car knocked over a man who was crossing the road! I quickly ran over – he was unconscious and bleeding badly from a deep cut in his leg so I tied a bandage round the wound to stop the bleeding. Someone called an ambulance and the paramedics took care of him soon. They were brilliant! They must have taken him to the emergency unit!

B Oh, what a story!

UNIT 11, p.170 CD 3.03

Hi, I'm Janine and I'd like to warmly welcome you to Darlton Hall. I know that digital detox breaks can be a little scary – being away from your tech might seem hard at first! But our aim is to take your mind off that by engaging you in some awesome activities. And remember – it's only a three-day-break designed to give your brains some space. So, the plan for today is to get you familiar with Darlton Hall and what it offers. I'll start off by showing you round the buildings and the grounds. I'm sure you'll agree that they are magnificent, especially with the lovely lake just beyond the trees. By the way, mind the steps down to the edge, they're rather steep. You will also see all the facilities you can use, including quiet rooms, a swimming pool, games areas and so on and finally I'll point out the group leaders' offices.

Now, could you hand in your devices to Helen at reception and take your bags to your rooms? We'll meet back here, at the main entrance at 10.00 for the tour. After that I'll hand you over to Peter in the sports centre, who is in charge of activities. He will talk you through what activities we offer, and there are a lot! From workouts in the gym to canoeing on the lake – there will definitely be something you'll want to spend some time doing. Peter will give out lists of the times of classes available. You just need to make up your mind which you'd like to do, sign up and give the registration forms back to Peter. That meeting is at quarter past eleven. Lunch will be served in the dining room from 12.30 and it will last an hour. Directly after lunch you will meet up again, this time with Ron, who will tell you all about the meditation and yoga sessions. He will also divide you into groups led by different mentors who you will meet up with every day. As it's a lovely day, the meeting will be on the front lawn. By 3.00 you'll be free to explore, chat, make friends and start using the facilities. Bear in mind that dinner is served at 7.30. Please do enjoy what Darlton Hall offers you!

UNIT 11, p.170 CD 3.04

Doctor Good morning Paula. Thanks for being here on time.

Paula Good morning Doctor James. Thank you for arranging this online consultation so promptly.

Doctor So, I understand you've been getting some issues with your eyes. Is that right? That's the problem you've described in the message to our health centre.

Paula Yes, that's right. The other day something odd happened to my eye and it's been bothering me since then.

Doctor OK, can you describe the experience?

Paula I was reading a book and suddenly I noticed that the printed words in the middle of the page seemed slightly blurred. So I stopped reading and closed my eyes for a second. And then, when I opened them, I could see sort of flashing zig zag lines – they started very small and then they spread across my field of vision. They made me really upset! But then they started to shrink and after about ten minutes they'd gone completely. Since then it hasn't happened again, but I'm very worried.

Doctor I see. Was there any pain?

Paula No, none at all.

Doctor And did you feel nauseous or ill in any other way? Did you suffer from a headache?

Paula Nothing ... It was so strange.

Doctor I can imagine. So, what I think you've experienced is a form of migraine.

Paula But I've never had a migraine – and aren't they really bad splitting headaches?

Doctor There are several types of migraine. What you've described is known as a silent migraine, or an aura. They are usually completely harmless. You might get one again or you might not. I'm pretty sure that is what you experienced, but I'll refer you to a specialist just to make double sure.

Paula Oh, thank you so much Doctor James. That's taken a weight off my mind. I had no idea such a thing existed! What causes silent migraines?

Doctor There are many different triggers. It could be stress – perhaps you've had a lot on your mind recently with your work or any other things? It might also be bright lights, certain foods or eye strain. I would strongly advise you to get a check up with your optician to make sure your contact lenses prescription is up to date and that you're not over-straining your eyes. Or maybe you might consider a digital detox for a couple of days? And if it happens again it may be useful to note down what triggered it.

Paula Thank you Doctor James.

UNIT 11, p.171 CD 3.05

With the pace of life getting faster and increased pressures being put on students to fit in more homework and do better in exams, it is not surprising that chronic stress can be a major factor in mental health issues for many young people, often resulting in moodiness and irritability. As a consequence, there has recently been a lot of interest in finding ways to reduce anxiety, one of which has made a lot of headlines. Mindfulness, which is the topic of today's podcast, was

developed in the late 1970s. Most of you will probably have a rough idea about it but let me try to explain what's behind this technique. Mindfulness is a type of meditation in which you try to focus on the present, to experience each moment and notice what is happening, both around you and within you, without interpretation or judgment. It's a way to calm racing thoughts, eliminate negativity and become aware of your feelings.
However, although we might agree that it sounds like a good idea in theory, how to achieve this is something else entirely. So you might want to seek some guidance at first. This might be found in some classes, but obviously not everyone has the time for these. There are also self-help books, of course – there are self-help books on nearly everything nowadays! But the thing I would highly recommend is to start online. Obviously, you will find a host of websites that are simply advertisements. They give you a taster and then demand that you sign up for paid sessions before you learn any more, so beware of that. What you're looking for is a website that gives you a range of information on mindfulness, tips on whether it would suit your needs and exercises that you can do straightaway. I would strongly advise browsing ones connected with mental health organisations and charities as well as the National Health Service.
Yet before doing that, you can simply sit comfortably somewhere quiet, close your eyes and straighten your upper body. Then, you can try to focus your attention on your breath and notice when your mind wanders from it. Don't worry if it happens. It's quite difficult to eliminate thinking and, in fact, there is no need to do that. Try to notice the fact and then gently return your attention to your breathing. Finally, open your eyes whenever you're ready and check how you feel. And don't forget to let me know how it was!

UNIT 11, p.177 CD 3.06

A 'super-ager' gets older in a different way than most people do. For example, while average adults lose about 2.24 per cent in brain volume every year, 'super-agers' lose little more than half of this amount. This crucial difference makes them live longer, exhibit better cognitive skills, and simply enjoy life more. How does one become a 'super-ager' then? According to research, these individuals display what you might call 'super habits' such as leading an active life, challenging themselves and socialising. Physical activity leads to increased oxygen intake, which helps their heart and brain, and guarantees they stay in shape. 'Super-agers' do Sudoku, play chess, read, do extreme sports, anything to keep learning and stimulating their minds. They also love being around other people, and their brain autopsies show that they have more neurons responsible for social processing than other people.

UNIT 12, p.185 CD 3.07

We all know that cybercrime is a big problem these days, whether it's hacking into systems to plant malware that damages files and steal sensitive data, or creating fake accounts to impersonate legitimate companies.
As you should all be aware, posting hateful comments online is also considered a crime these days. Yet, whatever your problem is, we, here at solveit.com, can come to your rescue with good advice and practical help. Obviously, the best way to fight cybercrime is to take preventative measures. Make sure you protect your passwords and keep up-to-date with all your antivirus protection. If you need to recover data that has been lost, or clean your hard drive, we can help. Get in touch on ...

UNIT 12, p.186 CD 3.08

Online meetings for both work and study purposes are becoming increasingly common nowadays and here are some recommendations on how to get the most out of them. According to many experts, these meetings can be very productive, whether it's interacting with classmates on a project or discussing business issues with colleagues, but it is important to remember certain things that will help them flow more easily.
Firstly, prepare well! Check your tech so that there aren't any glitches or interruptions. Clearly, you can't prepare for losing connection or a power cut in your district, but do whatever you can to ensure smooth communication. Test out the loudspeakers, adjust the volume and position the camera at eye-level – you don't want it focusing on your chest or the top of your head! Remember that in case you experience any particular difficulties, tech or otherwise, during the meeting itself, you can always use the chat function. Another point you should consider before the online meeting is the backdrop – is there stuff behind you that you'd rather others didn't see? A good solution might be using a virtual background of your choice, maybe a forest scene or just a perfectly tidy set of bookshelves!
While in the remote meeting, try not to interrupt or speak over another person – it can confuse everyone and may seem a bit aggressive. If you haven't had a chance to speak, raise your hand, and also try not to speak too much and dominate. Also it's a good idea to mute your microphone when you're not speaking, which will eliminate distracting background noises, for example, phone alerts or text tones. And speaking of distractions, make sure other people in the house know you're on a video call, so that they don't walk into the room or shout up the stairs! And keep any pets out of the room too – just in case. It can be fun to see a cat's tail move across the screen but it is also a distraction if you're discussing something serious or trying to concentrate!

UNIT 12, p.187 CD 3.09

It is the time of year for nominations for the prestigious European Inventor Award again. Established for the first time in 2006 by the European Patent Office, which oversees the registration of inventions from all scientific and technological fields, its purpose is to honour genius and encourage innovation. It recognises initiatives and breakthroughs that use technology and science to contribute towards innovation, the economy and society in Europe, thus improving and advancing our common future.
Submissions are welcomed from inventors working on cutting-edge advancements in a whole range of fields, from climate change to the development of sustainable cities, from creating green plastic to helping protect wildlife, and awards are given in several different categories. These include the recently announced Lifetime Achievement Award for the person who has made enormous scientific contributions to society over the course of his or her life. Another recently added category is the Young Inventors Award. It was established to recognise potential and to act as an incentive to those currently under the age of 30 who could become the trailblazers of the future.
Submissions can be made by the inventor him or herself, or by someone who knows them and their work, and must reach the office by the deadline of 1st October each year. The decisions on who will receive the prizes are made by a multi-disciplinary jury of a dozen leading experts in a variety of fields, including business, science and the media. They come from a range of different countries and are extremely thorough in their assessments. There is one exception – the Popular Prize, which is voted on by the public. The outline of the trophy itself is based on one of the oldest inventions in the world – a sail – and each year it is made of a different material. It epitomises the determination and ingenuity of humans to overcome problems and enhance their lives. A cash prize is additionally given to the Young Inventor as financial support. The winners, chosen from a short-list of finalists, are usually revealed in June of the year following the nominations.

UNIT 12, p.187 CD 3.10

Over the years films have highlighted the achievements and recounted the lives of many outstanding scientists. Listen to four speakers talking about their favourites.
Speaker 1
The brilliance of Eddie Redmayne's portrayal of the theoretical physicist and cosmologist, Stephen Hawking, in the film *The Theory of Everything*, guaranteed the actor an academy award in 2015 for Best Actor in a Leading Role. Redmayne owes the prize to his uncanny and sensitive depiction of a genius who, in spite of his body's gradual deterioration through incurable neuromuscular disease, evolved groundbreaking theories about the cosmos, time and black holes. While the abstract science behind Hawking's work may be beyond many who watch the film, the story of the celebrated physicist and Jane Wilde, the arts student he fell in love with while studying at Cambridge in the 1960s, is mesmerising not only due to amazing sets and scenes but also due to the tough questions it poses regarding love in the shadow of someone's disability.
Speaker 2
Another film bringing celebrated scientists to the public eye is the much lauded and very moving *Gorillas in the Mist* from 1988,

which revolves around the work of the intrepid primatologist and conservationist, Dian Fossey. Fossey went to Rwanda to study mountain gorilla groups which were under threat from poaching, hoping to raise global concerns about their plight and slow down the decline in their numbers. Fossey's work was controversial and dangerous. She was in her element when she changed her lifestyle to be in tune with the way the gorillas lived, but she also had to stand up to local disapproval. Sadly her passion for conservation eventually led to her death in 1985. However, as a consequence of her tireless dedication and sacrifice, gorillas started to receive protection from poachers and tourists worldwide. A brilliant performance by Sigourney Weaver and the restless work of the entire film crew led to five Academy Award nominations for the film.

Speaker 3

The film *Hidden Figures* brings three black women who worked for NASA the spotlight they deserve. For decades, the role of these brilliant mathematicians in the success of the US space programme in the 1960s was glossed over as Katherine Johnson, Mary Jackson and Dorothy Vaughan were simply considered cogs in the machine. Yet their genius in the fields of mathematics, computer coding and engineering contributed greatly to America's space triumph. In fact, Johnson's reputation was such that John Glenn, the first American to orbit the Earth, insisted on her checking the calculations before his launch. Eventually, Johnson, Vaughan and Jackson were honoured by Barack Obama in 2015 and their story was presented to the world in this informative, humorous and heart-warming award-winning film.

Speaker 4

One of the most well-known female scientists who has ever won the Nobel Prize is Marie Curie, and her life and achievements are celebrated by the 2019 film *Radioactive* featuring Rosamund Pike as Curie. The film breaks with the traditional way of telling a biographical story and uses jumps in the time sequencing to show the incredible discoveries of radium and polonium (named by Curie after her homeland, Poland) and radioactivity, side by side with their future impact, both positive and negative. Although receiving criticism for a weak script and certain inaccuracies, the film does not blind us with science and Pike's performance has received wide acclaim and is considered an excellent tribute to a true genius who was light years ahead of her time.

UNIT 13, p.201 CD 3.11

A Have you seen that documentary about pollution, Carl? Things aren't changing for the better as fast as hoped.

B Yes, they're putting it down to people's unwillingness to give up the life styles they've become accustomed to.

A I know. They say there's only so much that individuals can do, but cutting down on energy use in our homes will eventually have a ripple effect, surely.

B It's all about changing habits, isn't it? Getting houses insulated, using unleaded petrol, upcycling old things where we can. But is all this really able to outweigh the damage big business does? You know, governments set out new rules but still, the reports show that there are lots of companies that break environmental laws. In my opinion, the punishments have just got to be harsher.

UNIT 13, p.202 CD 3.12

1

And I'd like to finish this evening's programme with some great news for nature lovers out there. A white stag, a male deer, has been seen in a forested area in the south of England. These amazing animals are extremely rare as the white colouring is the result of an unusual genetic disorder that causes lower levels of melanin in their coats. Some people say that a white stag can only be seen a few times every hundred years! However, don't plan to go and try to photograph this one. The location is top secret to stop hunters trying to get an exceptional trophy. Instead, check out the videos on our website to get the visuals of the animal and some additional information. The white stag was mentioned in a lot of Medieval myths and legends in Britain as the colour was associated with purity and the other world. Hunting a white stag is not a good idea for many reasons. One is that, according to legends, if you kill this amazing animal, something bad will happen to you sooner or later!

2

Thank you all for coming to this community meeting today to discuss the problems of our local environment. There are many advantages to living in our lovely town – citizens usually enumerate the excellent employment opportunities and the wide range of flats and houses. However, as we in the council so often hear – people are concerned about the level of both air pollution and noise. Today we want to outline our plans to deal with some of these problems. What we all need is more green spaces – more trees and plants. Firstly, I must inform you that the parks in our area are protected by recent laws and they will not be built on. Also, later this year the industrial site near Carlton Road, will be developed into a new recreational area with wildflower meadows. Some of you believe that green play areas for children are needed there, but this plan needs further confirmation. However, before that happens we are planning to plant lines of trees along the roadsides in the Duncton Estate. This will help reduce both noise from the main roads and pollution. In the long-term we are also hoping to fund rooftop gardens and green walls to cover the sides of tall buildings. There will be information on how to apply for funding on our website, but in the meantime ...

3

Interviewer The presenters of the Nature Watch series report daily from different locations about what is happening in the world of wildlife. Today, we are hearing from Hayley in the South-East of England. Hello, Hayley!

Hayley Hello, Jack! Today, I will tell you how to attract more wildlife to where we live and, of course, as usual, there will be some wonderful pictures from people's gardens of the flora and fauna they're observing at the moment.

Interviewer Yes, the series is well known for recording what people find interesting in their neighbourhoods. Also, many find it encouraging for those who want to become more aware of how close we live to nature. So, Hayley, what tips do you have for people today? How can we encourage small animals like dragonflies, frogs and birds into our gardens?

Hayley Well, there is a lot of different advice to give, but one thing we all are able to do is to make a pond. It doesn't have to be big – a small plastic bowl with some gravel and rocks is enough. Just fill it with rainwater and put it somewhere where it gets sunlight for some time of the day. You'll also need a couple of water plants to put in it. Finally, you might place a small piece of wood that animals can walk along to get into the water and back down again. Then wait and see what happens! Start now, in autumn, and by spring you will be amazed at what's in there!

Interviewer Oh, that's a great idea! I might try it myself! Hayley, I know that there is a big bird project in the area that you wanted to mention to our viewers. Can you give us some details?

Hayley Yes, Jack. The project includes asking local people to note down what birds they see in their gardens at this time of year. The data will go into a country-wide survey, so that experts can see which species are increasing and which are declining in specific locations. There is also an app you can download to take photographs to identify different species of plants, and that's for a similar reason. We need to keep track of what's happening in nature. Just watch and find out how you can help!

Interviewer Thank you Hayley. We will!

UNIT 13, p.202 CD 3.13

1

You'll never guess what I saw today near the Verrazzano Bridge – a pair of peregrine falcons – you know, the fastest birds in the world. They usually live in steep, rocky cliffs on the shore, but in the wild they are being hunted and thus becoming extinct. Apparently, the city's skyscrapers and bridges are great spots for those birds to nest and use as vantage points to hunt. That is why many of them moved to the cities. Some of the known nesting locations of peregrine falcons in New York City are the Throgs Neck Bridge between Queens and the Bronx and the Verrazzano Bridge between Brooklyn and Staten Island. It's simply safer for them to live here. I would love to see one swoop down to catch its dinner, but it's still a rare sight.

2

This is an update on a petition you signed last year. Now we've got nearly a million signatures and we hope that this is enough to make sure that hedgehog highways will become a reality in our town. Hedgehogs are amazing, spiky little animals that travel long distances every night from garden to garden.

However, people fence their properties and build walls around them. As a result, hedgehogs cannot follow their traditional paths, and often die on busy roads. Although they are not quite an endangered species, we want to protect them by encouraging builders and fence construction companies to add small holes at the bottom of some panels to let the hedgehogs travel through. One of the main local building companies has already joined our project. Let's continue to try to save this lovable garden animal together.

3

Is the urban fox a friend or an enemy of people living in towns and cities? There are strong feelings on both sides and tonight's documentary will look at reasons why the fox has chosen to live among people in built up areas and whether it is dangerous or beneficial for local communities. Our programme will present the opinions of those who claim that this animal is a possible carrier of rabies and other diseases and complain about the screaming sounds foxes make during the breeding season. It will also show why others say that it helps to control populations of their prey animals, such as rats, and who enjoy their presence in their gardens. The programme will include videos and photographs that people have taken in their backyards and interviews with both nature experts and leaders of campaigns against foxes. Watch Channel 4 tonight at 8.30!

4

Bees, butterflies and other insects are currently in decline, mainly because of certain pesticides that farmers use to protect their crops. However, we all need to be aware of how important they are, not only to the environment but also to human beings. Quite simply, without them pollinating plants and crops, the balance of the Earth's ecosystem would be ruined and humans would starve. There would be no more nuts, coffee, cocoa, tomatoes, apples or almonds, just to name a few. The loss of bees would also affect the supplies of honey and other bee-related products that people have been using for medicinal purposes for thousands of years. As individuals we probably cannot change that but we can help in other ways, for instance by planting bee-friendly flowers in our gardens. Save the bees and help the planet!

5

I've just moved out of London and now I live in a ground floor apartment in the suburbs. My building is located right next to a golf course, so before the move I'd joked to friends that I might expect a lot of golf balls in the garden! However, instead of golf balls I have some unusual visitors. Amazingly, every morning and evening I see beautiful little deer that come right up to my kitchen window! I was taken aback by the fact that they don't seem to be frightened of people. They are called Muntjac deer and they are non-native to the UK. They have no natural predators here so their population is increasing, which might have a potentially negative impact on the local environment. Yet, they are really lovely. I didn't realise that I would have such wonderful guests in my garden when I was moving to the countryside!

UNIT 13, p.203 CD 3.14

1

Marie We went to the Eden Project while we were down in Cornwall last week and, for me, it was a real eye-opener. I'd heard of it obviously, but I had no idea it was so impressive! The domes are specially constructed to maintain the different temperatures for the plants and they're quite a sight.

Oliver I know! They look like something built on another planet, don't they!

Marie Exactly! And they not only look amazing but also have an important role. They provide diverse growing conditions allowing visitors to see plants from various regions of the globe. That visit made me sure I want to study biotechnology in order to be able to work there some day.

Oliver Are you sure about that? It might be quite a challenging job Marie. And you would need good results from your school leaving exams this year.

Marie Yes, I'm sure – the place is terrific. Can you imagine being able to enter the Rainforest Biome, which is the largest indoor rainforest in the world, by the way, every day? I would love to experience those tropical temperatures and see the waterfall and the birds that are allowed to fly freely around inside the domes. It's really fascinating!

2

Interviewer So, Barry, we've already seen the new documentary by David Attenborough. Do you think it lived up to the previous ones?

Barry Without a doubt. I've reviewed all his documentaries now and this is undeniably the best of them. It takes different angles and examines how humanity has pushed Earth beyond the boundaries that have kept it stable for nearly 10,000 years. Of course, nature tries to balance itself and adapt to changing conditions. This shows why Earth is, truly, A Perfect Planet and perhaps the only planet able to support life in so many different forms.

Interviewer Did you think the angles were well-chosen?

Barry Definitely yes. One interesting aspect is that the viewers are able to see scientists working on different environmental problems like melting ice, the deforestation of the Amazon, and the loss of biodiversity, and become acquainted with their views on the problem. As always the photography is unparalleled, and new camera techniques enable the capture of some very detailed shots, as well as some that are exceptionally moving. Of course, the detrimental effect humans are having on the environment featured some extremely poignant moments but I am convinced the documentary delivered Attenborough's strongest message to us all yet: we are running out of time.

3

Good afternoon everyone. As part of this weekend's careers conference, I'd like to talk a little bit about the European Wilderness Network and some of its projects.

I'll summarise the ongoing work, and give you a taster of the employment prospects for people interested in the projects. First, some background!

Since human beings first arrived on the planet we have changed the face of nature unbelievably rapidly, but it is only in the last fifty years or so that we have really become aware of how significantly this change will affect our own future survival as a species.

In the past, Europe was a wilderness populated by vast ranges of both carnivores and herbivores. However, it is thought that, as humans developed agricultural skills and enclosed farmland, the landscape, animals and plant life inhabiting those landscapes changed.

The reality of climate change is now undebatable, due to considerable research, as is the realisation that we have irreversibly altered the delicate balances in the natural world. Steps are being taken to redress the balance, although restoring it completely would be an impossibility – such enormous areas of Europe are now populated that it is a pipe dream to attempt to turn back time! However, there are things we can do. One example of how we might be able to restore the self-regulatory ability of nature to some degree is by backing all the efforts being made to encourage the comeback of wolves, as has been done in one of European Wilderness Network projects. Wolf packs were practically wiped out by the twentieth century due to habitat loss, the protection of livestock and human fear. However, the near extinction of this species in the wild had a ripple effect on certain ecosystems, which was devastating. Without the wolves, there was nothing to eat for scavengers and those animals nearly died out. The loss of wolves also meant a growing population of deer which contributed to the overgrazing of certain trees and the loss of forests.

You see, in nature, everything has its place in a chain. If humans disrupt that chain for their own gain, the effects elsewhere can be potentially catastrophic. Now, humans are finally beginning to accept that, firstly, animals have as much right to inhabit this planet as we do and, secondly, that unless we try to restore some of the balance on Earth, we will not survive. There is, and there always will be, strong opposition to support the populations of animals such as bears, wolves and other predators, but we need to heighten public awareness about the fact that this planet is also their home. Now, what career paths are available in ...

UNIT 14, p.216 CD 3.15

As we all know, today is the day of the general election and people all over the country will be casting their votes. For the last months the politicians standing for election have been campaigning not only on television but also in the streets and during meetings. The leaders of all parties have come up with policies that they believe will persuade citizens of our country to vote for them. The decision is a very important one for all of us. Those who win the elections will pass laws that will affect our everyday life. Follow our news report throughout the day.

UNIT 14, p.218 CD 3.16

A It seems that everyone is looking forward to Dr Mann's lecture about the European Parliament next Friday.
B Absolutely! He has a great reputation for giving remarkable talks which are not dry or boring at all.
A I've heard him a few times, and my sister had classes with him at university. It's so good that he's coming to talk to our students. But we need to sort out all the arrangements soon. What have we organised so far?
B Well, as we have already established, Dr Mann will be arriving on Friday at about 9.30 to set up before the lecture. We have already prepared Room 15 for this meeting. He aims to start at 10.00, so the students should be there by five to ten. The talk will focus in particular on the structure of the parliament, and how its members are elected and their terms of office. He'll also be looking back and giving an outline of its history and development since its origins in 1952 as the Common Assembly. The lecture will last an hour and a half.
A Great, and then, I guess he'll return to Room 15 after lunch for his second talk?
B No, on both points! The after-lunch talk, which is down to start at 2.30, will be given by his university colleague, Dr James Black. He works for the EU Court of Justice and he'll talk about the role he plays in interpreting EU law. He'll discuss the EU's place in the world, its influence and how it is regarded by other nations. He also has interesting views on the direction the EU will take in the coming years. As we're expecting additional students from Markham College we can't use Room 15 again in the afternoon, so the talk will be in the Main Hall.
A It should be really interesting! Are we still having a question and answer session to finish the day?
B Yes. After a short break from 3.30 to 3.45, students will come back to the Main Hall. Both Dr Mann and Dr Black will be on the stage and our own politics teacher, Anna Fry, will join them. The students will have a chance to ask questions about anything they've heard during the day, including, I'm sure, how the EU comes up with certain policies. There will be a fun quiz to finish off and a taxi is booked to take the visiting speakers to the station at 4.45. I'm so glad our students will have a chance to listen to such prominent guests.

UNIT 14, p.219 CD 3.17

Interviewer With the approaching Presidential election in the US we are lucky to have Lucy Grant with us today. Lucy is a lecturer who has spent most of her life in America, and she's going to answer some questions from our listeners. Hello Lucy.
Lucy Hello, Josh.
Interviewer It appears that the whole political scene in the US is rather puzzling for many people. What do you think the reason for this is?
Lucy Well, I know, it's hard to get your head around it. I believe that's because it's so different from the system we have here, in the UK, and, what is more, the US is so big. All the different states have their own different powers and it can be quite complex.
Interviewer You're right – it took me ages to figure out the difference between a constitutional monarchy and a federation. It appears that in the US there are two types of the government – the federal government and the state government! The state government manages the public health, safety, housing, trade and so on within a particular state. But when it comes to international relations and the economy in general, that's in the hands of the federal government, am I right?
Lucy Pretty much so – but it's never clear cut, is it? The most important thing to understand in my opinion, is that everything is based on the Constitution that was drawn up at the Constitutional Convention. The amendments in the Constitution are the basis for all laws and rights for US citizens. Originally, there were ten amendments, but there have been many additions, for instance concerning the abolition of slavery, and granting the right of all citizens to vote.
Interviewer OK, so the first question from our listener is about the division of power in the US government and how it operates. It looks quite complicated, doesn't it?
Lucy Right, well, think of it as being three branches. That's the Executive Branch – which is the President, the Cabinet and various departments and agencies. Then there's the judicial branch, which involves the courts. And the legislative branch – the Congress. This consists of two houses – the House of Representatives is one, with 435 representatives, representing the population of the 50 states. The other house is the Senate and that has 100 senators, two from each state. They're all called members of Congress.
Interviewer And what do the three branches do?
Lucy The job of Congress is mainly to pass laws which then affect all the states, and which are put into practice by the executive branch. The judicial branch decides on the constitutionality of federal laws and resolves all the problems concerning federal laws.
Interviewer Great. And the final question is about the president. What do the presidential elections look like?
Lucy Now this can be confusing! The president is elected every four years, but they begin campaigning about a year and a half before! You might have heard of the primary elections? These show the parties which of their candidates is the most popular, so they choose one to fight in the presidential election. Phew! It's obviously a lot more complex than that – but I hope I've helped a bit!
Interviewer Superb summary Lucy, thanks! There might be a few more questions after the break ...

UNIT 14, p.219 CD 3.18

Caroline Mark, what are you doing this Saturday? Do you want to go to the cinema with me and Livia?
Mark Sorry, Caroline, I can't because I'm volunteering as a cook in the local soup kitchen this weekend. Me and my friends prepare hot meals that are provided for people experiencing homelessness from our district. The soup kitchen also distributes clothing and hygiene kits to those in need.
Caroline That's a great thing to do Mark, but don't you think that our government should tackle this problem on a bigger scale?
Livia Well, I personally can't see how any government is going to solve the problem of homelessness without considerable long-term investment in affordable housing, can you?
Mark Exactly! The people we see in the soup kitchen sleep rough or in shelters but they do not choose to be there! It's because they have no alternative.
Caroline Mark, is there anything we can do to help?
Mark Well, you might try talking to the local shelter and find out what items they need in order to donate some clothes, household goods, electronic devices or books. Or you can try to work there fixing up the building or organising events like a board game or chess night.
Livia The inhabitants of the shelters often get a bad press, but, in my opinion, the most important thing is to give people experiencing homelessness the same courtesy and respect you would accord your friends or your family. Simply, treat them as you would wish to be treated if you needed assistance.
Mark That's so true! What is more, if you see someone sleeping rough in the street, especially in winter, you should alert the local authorities who will try to help them access the things they need.
Caroline In my opinion, people should get sufficient help from the government in order to be able to keep their homes in the first place. Above all, an affordable, safe, and adequate home is simply a human right!
Livia But are you sure the government is going to commit tax payers' money to problems connected with homelessness while there are other burning issues that affect all citizens, like education and health? I have to say I'm not optimistic about anything being done on a proper scale for the foreseeable future.
Caroline You are probably right, Livia, but I think all support counts so maybe we might consider helping Mark in that soup kitchen over the weekend, what do you think?
Livia Great idea!

IRREGULAR VERBS

MP3 127

Infinitive	Past simple	Past participle
arise	arose	arisen
awake	awoke	awoken
be	was, were	been
bear	bore	born
beat	beat	beaten
become	became	become
begin	began	begun
bend	bent	bent
bet	bet	bet
bind	bound	bound
bite	bit	bitten
bleed	bled	bled
blow	blew	blown
break	broke	broken
breed	bred	bred
bring	brought	brought
broadcast	broadcast	broadcast
build	built	built
burn	burned, burnt	burned, burnt
buy	bought	bought
cast	cast	cast
catch	caught	caught
choose	chose	chosen
cling	clung	clung
come	came	come
cost	cost	cost
cut	cut	cut
deal	dealt	dealt
dig	dug	dug
do	did	done
draw	drew	drawn
dream	dreamed, dreamt	dreamed, dreamt
drink	drank	drunk
drive	drove	driven
eat	ate	eaten
feel	felt	felt
fight	fought	fought
find	found	found
fit	fit, fitted	fit, fitted
flee	fled	fled
fly	flew	flown
forbid	forbade	forbidden
forecast	forecast	forecast
forget	forgot	forgotten
forgive	forgave	forgiven
freeze	froze	frozen
get	got	got
give	gave	given
go	went	gone

Infinitive	Past simple	Past participle
grow	grew	grown
hang	hung	hung
have	had	had
hear	heard	heard
hide	hid	hidden
hit	hit	hit
hold	held	held
hurt	hurt	hurt
keep	kept	kept
kneel	knelt, kneeled	knelt, kneeled
knit	knitted	knitted
know	knew	known
lay	laid	laid
lead	led	led
lean	leant, leaned	leant, leaned
leap	leapt, leaped	leapt, leaped
learn	learnt, learned	learnt, learned
leave	left	left
lend	lent	lent
let	let	let
lie	lay	lain
light	lit	lit
lose	lost	lost
make	made	made
mean	meant	meant
meet	met	met
mistake	mistook	mistaken
mow	mowed	mown, mowed
overcome	overcame	overcome
oversleep	overslept	overslept
pay	paid	paid
prove	proved	proved, proven
put	put	put
quit	quit	quit
read	read	read
rid	rid	rid
ride	rode	ridden
ring	rang	rung
rise	rose	risen
run	ran	run
say	said	said
see	saw	seen
seek	sought	sought
sell	sold	sold
send	sent	sent

Infinitive	Past simple	Past participle
set	set	set
sew	sewed	sewn, sewed
shake	shook	shaken
shed	shed	shed
shine	shone	shone
shoot	shot	shot
show	showed	shown
shrink	shrank	shrunk
shut	shut	shut
sing	sang	sung
sink	sank	sunk
sit	sat	sat
sleep	slept	slept
slide	slid	slid
smell	smelled, smelt	smelled, smelt
speak	spoke	spoken
speed	sped, speeded	sped, speeded
spend	spent	spent
steal	stole	stolen
stick	stuck	stuck
sting	stung	stung
stink	stank	stunk
strike	struck	struck
swear	swore	sworn
sweep	swept	swept
swell	swelled	swollen, swelled
swim	swam	swum
swing	swung	swung
take	took	taken
teach	taught	taught
tear	tore	torn
tell	told	told
think	thought	thought
throw	threw	thrown
thrust	thrust	thrust
undergo	underwent	undergone
understand	understood	understood
wake	woke	woken
wear	wore	worn
win	won	won
wind	wound	wound
withdraw	withdrew	withdrawn
wring	wrung	wrung
write	wrote	written

Macmillan Polska
Al. Jerozolimskie 146a
02-305 Warszawa

A division of Macmillan Education Limited

Companies and representatives throughout the world

ISBN 978-83-8152-525-1

Text © Marta Rosińska and Lynda Edwards with Monika Cichmińska 2021
Design and illustration © Macmillan Education Limited 2022

The authors have asserted their right to be identified as the authors of this work in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988.

First published 2022

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publishers.

Designed by Studio Muffi, Gardengraf and Pracownia DTP Aneta Osipiak-Wypiór
Page make-up by Pracownia DTP Aneta Osipiak-Wypiór
Illustrated by Dorota Zduniewicz-Dąbrowska p88, 179 and Artur Ruducha p231, 236
Cover design by Studio Muffi
Cover photographs by iStock

Authors' acknowledgements
Marta Rosińska would like to say a big thank you to all the people at Macmillan Polska who have been involved in this project and have offered their support and ideas. The author would also like to thank all the teachers who contributed their feedback to make this coursebook as good as possible.

Lynda Edwards would like to say that as always, it has been a real pleasure to work on the Repetytorium and I am very grateful for the creative support of the editorial team of Macmillan Polska.

The publishers would like to thank Renata Sosnowska-Mulka and all the teachers who participated in developing the wordlists for the publication.

The authors and publishers would like to thank the following for permission to reproduce their photographs:
Alamy/BEW: p7, 27, 43, 47(l), 55, 59(1,3,6), 62, 97, 103, 121(r), 128(1), 134(A-F), 135, 139(tl,tr), 140, 151, 173, 189, 199(ex6), 202, 204(l), 207(t), 220, 231(br); **Getiy Images:** p6(1-4), 10, 48(l), 61, 77, 93, 125(t), 138, 157(t), 163, 203, 227; **iStock:** p6(t), 8, 18(l), 11, 12, 13, 14, 16, 17(t), 18, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47(r), 48(r), 50, 54, 58, 59(2,4,5,7,8), 60, 64, 66, 70, 71, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 82, 83, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 99, 102, 106, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121(l),122, 123, 124, 125(ex2), 126, 127, 128(2-6), 129, 130, 131, 134(t), 136, 137, 139(b), 141, 142, 143, 144, 146, 150, 152, 153, 154, 157(bl,br), 160, 162, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 176, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 194, 195, 198, 199(ex8,ex10), 200, 201, 204(r), 205, 207(b), 208, 211, 214, 215, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 231(bl), 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 246, 247, 257, 261, 265, 267, 269, 22, 277, 279, 286, 290.

These materials may contain links for third party websites. We have no control over, and are not responsible for, the contents of such third party websites. Please use care when accessing them.

The inclusion of any specific companies, commercial products, trade names or otherwise does not constitute or imply its endorsement or recommendation by Macmillan Education Limited.

Printed and bound in Poland

2026 2025 2024 2023 2022
10 9 8 7 6 5 4 3 2 1